

GVLIELMI

RONDELETII DOCTORIS MEDICI

ET MEDICINAE IN SCHOLA
MONSPELIENSIS PROFESSORIS RE-

G II.

Libri de Piscibus Marinis, in quibus
veræ Piscium effigies expressæ sunt.

Quæ in tota Piscium historia continantur, indicat
Elenchus pagina nona & decima.

Postremò accesserunt Indices necessarij.

LUGDUNI,
Apud Matthiam Bonhomme.

M. D. LIII.

Cum Privilegia Regis ad duodecim annos

Priuilege du Roy.

EN R Y Par la grace de Dieu Roy de France à noz amez & feaux Conseilliers les gens tenans noz cours de parlement à Paris, Tholose, Rouan, Bourdeaux, Aix, Grenoble, Dijon, Senechaux, Baillifz & Preuostz desdits lieux, Lyon, Poictou, Berry, Champaigne, Iuge d'Aniou & du Maine, & à tous noz autres iusticiers & officiers ou leurs lieutenans, salut & dilection. Nostre cher & bien amé maistre

GUIL AVME RONDELET docteur regent en la faculté de Medecine en nostre ville de Montpelier, nous ha fait remostrer que avec grāds fraiz & labeurs auroit recueilly vn grand nombre de poisssons tant de Mer que de Lacz & Fleuues : desquelz poisssons il auroit fait anatomie, & leuer le pourtrait au plus près du naturel, pour iceux inserer dans les liures, qu'il en auroit composés, & de long temps y auroit pris grand peine & diligence pour en faire vne histoire au plus vray qu'il luy auroit esté possible mettre en lumiere avec lesditz portraitz: Ensemble vn autre œuvre intitulé DE FORMIS REMEDIORVM, & COMMENTAIRES sus Dioscorides, avec vne OFFICINE pour les Apoticaires : lesquelz liures pour n'estre moins utiles que agreables aux Lecteurs, il desireroit faire imprimer: mais il double que aucuns Imprimeurs ou autres, que ceur à qui il auroit donné charge, se voulissent ingerer d'iceux liures imprimer, ou en faire faire extract, ou epitome, ou les traduire en Françoy, ou autre langage, chose qui ne se peut bien faire au gré ou intention de l'Auteur, & qui luy pourroit desguiser son ouvrage, & le frustrel de son intention de le faire. Et aussi en cela luy tollir les fraiz de ses labeurs, qu'ilz ha fait, & conuiendra faire, s'il n'auoit surce noz lettres de permission ou priuilege: Nous humblement requerant icelles luy otroyer pour le temps quil nous plairra:

POVRCE Estil, que nous inclinant liberalement à la supplication dudit RONDELET, & en cest endroit luy suruenir à ce qu'il se puisse aucunement relever des fraiz, qu'ilz luy ha ia conuenu & conuiendra faire tant à luy que à ceux qui auront charge de luy, pour mettre en lumiere & impression lesditz liures, A icelluy RONDELET & à l'imprimeur ou libraire ayant charge pour luy, auons de nostre grace speciale donné & donnons priuilege, congé, licence & permission d'imprimer & faire imprimer en telle marge & de telz characteres que bon leur semblera, & mettre en vente & distribuer tous & chacuns lesditz liures avec inhibitions & dessences à tous de quelque qualité qu'ilz soyent, de ne traduire en Françoy, ny faire autre epitome desdits liures. Et à tous libraires & autres ne les imprimer, ny faire imprimer en quelque sorte que ce soit, ny en apporter vendre d'autres Imprimeurs autre part, ny en debiter, ny en distribuer d'aut-

tres que ceux imprimés par celluy qui aura charge dudit suppliant,
jusques au temps & terme de douze ans, à conter du iour & date, que
la premiere impression desditz liures sera parachevée d'imprimer, &
ce sur peine de confiscation desditz liures, & d'amende arbitraire, &
de tous despens, domaiges & interestz enuers les parties. Et outre vou-
lons & tel est nostre plaisir, que mettant ledit suppliant ou l'Impri-
meur ayant charge de luy, en brief au commencement ou à la fin des-
ditz liures le contenu en noz présentes letres au vray, Que icelles
lettres soient tenues pour suffisamment signifiées & veues à la co-
gnoissance de tous Libraires, Imprimeurs & autres : Et que ce soit de
tel effect & vertu, que si elles auoyent été expressément & particu-
lièrement signifiées, sauf s'ilz vouloyent pretendre que le brief extrait
du priuilege mis ausditz liures ne fust selon la vérité de ces présentes.
Et pour ce en demanderoyent exhibition leur être faite. Auquel cas
leur permettons faire telle demande que bon leur semblera, par de-
vant le Seneschal de Lyon ou son lieutenant seulement, sans ce que
autres iuges en puissent prendre cour, iurisdiction ou cognoissance,
laquelle leur auons du tout interdit & deffendu, interdisons & deffen-
dons par esdites présentes. Et vous mandons à chacun de vous en-
droit loy, & comme à luy appartiendra, que noz présens priuilege,
congé & permission: & de tout le contenu en icelles, vous faites, souf-
frez & laissez icelluy suppliant & tous ceux qui auront charge pour
luy, iouyr & viser plainement & paisiblement, sans leur faire ou don-
ner empeschement au contraire: Lequel si fait, mis ou donné leur
estoit, reparez, & remettez, ou faites reparer & remettre incontinent
& sans delay au premier estat & deu. Et à ce faire souffrir & obeir con-
traignez ou faites contraindre par toutes voyes deuies & raisonna-
bles: car tel est nostre plaisir, Nonobstant oppositions ou appellations
quelconques, & sans preiudice d'icelles: pour lesquelles ne voulons
être différencié, en quelconques lettres à ce contraires. Donné à Marchais
le xxvij.iour de Iuin, lan de grace mil cinq cens cinquante quatre. Et
de nostre regne le huietjème.

Par le Roy en son conseil.

De Lomenie.

L E U E S, publiées & enregistrées au papier de la cour de la Sene-
schauée de Lyon, ouy sur ce Monsieur le procureur du Roy en ladite Sene-
schauée à ce consentant. Fait à Lyon le vñz jéme iour d'Aoust, lan mil cinq
cens cinquante quatre.

I. Tignac.

I. Croppet.

A M P L I S S I M O C A R D I -
N A L I F R A N C I S C O A
· T V R N O N E G U L I E L M V S
R O N D E L T I V S . S.

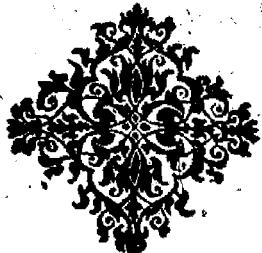
LORIA HOMINIBVS EST MAXI-
mum ad præclaras res gerendas incitamen-
tum Cardinalis illustrissime, vixque inueni-
tur qui laboribus susceptis periculisque adi-
tis non quasi mercedem rerum gestarum &
veræ virtutis fructum desideret gloriam, hu-
ius gradibus in cælum ascenderunt tot illu-
stres Græci & Romani viri, quos priora sæ-
cula tulerunt, ex quibus iij gloria maximè ex-
cellere iudicantur, qui siue pacis siue belli artibus præstantes maxi-
mis beneficiis Rempublicam suam cumularunt. Quos imitati ma-
iores tui in Gallica nostra Republica gerenda tam fortiter ac præ-
clarè sese gesserunt, vt summae eorum virtutis ac magnorum in pa-
triam mèritorum fama illustris apud omnes sit peruagata, atque
ideo in sempiterna gloria sint futuri. In eodem curriculo tanta cum
laude semper versatus es, vt maximis negotiis obeundis, & gubern-
aculis Reipublicæ tractandis maiorum tuorum gloriam pluri-
mùm illustraueris. Verùm hæc gloria, quoniam etiam si non con-
cupiscas, sponte tanquam umbra virtutem sequitur, per seipsa desi-
derabilis, atq; expetenda mihi esse nō videtur, sed potius virtus ipsa,
quam Deus Opt. Max. hominēsque omnes tum maximè approbant,
quum in aliorum cōmoda confertur. Nihil honestius, nihil hominē
Christiano dignius quam de vniuerso hominum genere bene mere-
ri, atq; omnium cōmodis utilitatib; seruire. Quod vt pro mea parte
facerem, omni studio sum conatus. A te enim impetrata quiete ob æ-
tatem iam ingrauescentem morbisq; obnoxia, cœpi rursus in hac no-
stra præclara Monspeliensi Academia tractare & contemplari res
cognitione dignissimas, diuinam & nondum omnibus plane perspe-
ctam corporis humani fabricā, stirpes plantāsq; multiplices & varias,
quibus regio nostra abundat, metalla, pisces, aliaque plura quæ me-
dico vel necessaria sunt, vel perutilia: neq; enim brevibus cancellis

circumscripta est medendi scientia, sed multarum & magnarum rerum cognitione instruētus atque ornatus esse debet is, qui Medicis nomine dignus haberi velit. Ex iis omnibus cūm tractationem quan- dam De pīscībus, quam iam olim quum in comitatu tuo essem inchoatam habueram, tibi doctīsque multis non displicere intellexissem, retexui atque in ordinem redigi, multisque & iustissimis causis inductus, ut in nomine tuo opus id appareret, effeci. Nam qui pisces, plantarum, atque aliarum huiusmodi rerum singularum historiam conscribit, si sit in tenui re, si perpetuò domi & in Bibliotheca sedeat, si sit illi cum libris solis, mutis magistris consuetudo, pauca pro multis, saepe incerta pro certis, falsa pro veris proponens in temperanter abutetur & otio & literis. Magni igitur sumptus in pīstōres, in scalptōres, atque alios artifices faciēndi sunt, diuersa loca diligenter perlustranda, docti viri, & in ea re de qua scribitur exercitati, atque in literas literatosque omnes bene affecti saepe conueniendi, saepe cum eis agendum & differendum, ut eorum iudicio experientiāque in rebus certius diiudicandis vteamur. Quæ omnia per te sum consecutus: Quum enim Galliam, Germaniam superiorem, Italiam obires, atque unā tecum essem, liberalitate & benignitate tua adiutus (neque enim mihi aut priuato cuiquam homini, sed Principi aut munifico alicui Mœcenati sumptus in eam rem faciēndi fuerant) omnia subcisiua tempora contuli in ea conquirenda, quæ ad institutum opus De pīscībus pertinebant, vñus sum etiam iudicio & consilio eruditōrum hominum, quos summa tua humanitate atque egregia erga literas voluntate ad te allicis, foues ac ornas. Quare fœtum hunc tuum domi tuæ natum iure tibi vendicare potes, quem ut vīsi facere solent, qui fœtus informes lambendo figurant, domi expolui atque auxi, quantūm mihi à publico docendi munere atque à domesticis negotiis vacauit. Eum itaque cūm iam exire posse videatur, ad te mitto, vt meam singularem erga te voluntatem ac referendi beneficij cupidissimam testatam apud animum tuum relinquam. Nam vt libertales viri & facultatis abundantes vinci se beneficiis turpisimum esse dicunt: ita qui ab iis beneficium acceperunt, si gratiam referre nō possunt quantā debetur, nisi tamen habeant quantam maximam animi capere possunt, iis turpisima ingratia animi nota est inureda, à cuius criminis etiā suspicione me alienissimum esse, nō possum tibi certius testificari atq; demonstrare, quām mittendo hoc munere, quod sum mis laboribus, maximis vigiliis, maximo impedio mihi constituit, vt eo nomine tibi gratius esse debeat, quod rarissimum sit, & carissimum. Quod si tibi placere intellexero, animum meum valde confirmare.

ris,

ris, maximamque in spem veniam fore, ut auspicio tuo multò tutiùs
in publicum prodire possit, ac improborum quidem & maleuolo-
rum maledicta effugere, in bonorum autem & literatorum
hominum multitudine multò ornatus atque splen-
didius comparere. Bene vale Cardinalis
Illustrissime, Calendis Augusti.

1554.

P E T R V S C O S T V S A D
G V L I E L M V M R O N D E L E-
T V M M E D I C V M P R A E-
S T A N T I S S I M V M .

¶

Vidimus ingentes, immania corpora cetos
Humida natalis linquere tecta solis.
Offensoisque tuus victor Neptune quadrigis
Ad nos se ex mediis eripuisse vadis.
Vidimus & propriis orbatum piscibus aquor:
Nec patrios retinet carula turba sinus
Usa est porticibus, primo te vindice, nostris:
Sicq, mare & terras alueus vnius habet.
Scilicet hac vna est laudu, vir summe, quarum,
Ut quod erat pelagi, feceris esse soli.
Quicquid & Euphrates fuluis spectatus arenis,
Quicquid & effusis parturit Ister aquis,
Ultima quod Thyle, & celeres videre Britanni,
Quicquid & immensis Africa vorticibus,
Quicquid Arabs tota dubius spectauit Erytra,
Et mirata suo est Caspia porta sinu,
Quicquid & Oceanus prouastis fluētibus ambit,
Hoc totum vna cui concinet ora libri.

a 3

CAROLI CLVSII

E L E C I A .

Quisquis squamigeros pisces genus omne natantum
 Nosse cupis, præsens perlege Lector opus.
 Quod tibi florenti contexuit integer auo,
     Rondeletus Medicis gloria rara chori.
 Inuenies hic qui saxis stabulentur opacis,
     Incuruisque colant proxima litoribus.
 Hic lupus immitis, soleæ, triglae, melanuri,
     Trachuriisque greges, sepiæ, mugil, elops,
 Anthias hic, scarus & perce, turdique videntes,
     Hippuri celeres, Iulides & lamiae:
 Et murena ferox, aurique imitata colore
     Chrysophrys, sargus, scorpius, atque faber:
 Et congre, rapidique canes, & glaucus utroque;
     Solstitio nunquam conficiendus, adeft:
 Et qui præduro clauduntur tegmine pisces,
     Cancer & obliquis gressibus æquior agens:
 Mysilibus spinis horrens spectatur echinus,
     Et varijs gaudens polypus insidij:
 Fallax limosas piscatrix rana paludes
     Incolit, & rigido conficit ore cibos,
 Difficilisque trygon, quo cernitur æquore toto
     Nil magis pestiferum, sed medicamen habet:
 Callida torpedo mira se fraude tuerit,
     Dum pescatorum membra rigere facit:
 Nautilus æquoreis cautus spatiatur in undis,
     Et gaudet celeres assimilare rates:
 Sulcantis puppim fluctus echeneis, & alii
     Flatibus impulsam, solatenere potest:
 Inuenies blandos curui delphinis amores,
     Ut duri xiphiae in tristia fata ruant:
 Ut phoce catulos miro sectentur amore,
     Ut stolidus scomber retia sponte subit:
 Quis pelagi sedes teneat immania cete,
     Ut paßim rapiant squamigerum omne genus.
 Denique quicquid habent & pontus, & aspera saxa,
     Codice in angusto picta videre licet.
 Ergo cum vario celebrentur carmine vates,
     Et quisquis medica nomen ab arte tulit,
 Et qui solerti nature arcana recludunt.
     Cur laudem præsens non mereatur opus?
 Ex hoc nanque potes rerum cognoscere causas,
     Ore a vel immenso monstra stupenda mari.
 Quinetiam morbis medicam superantibus artem,
     Vnus sepe tulit pescu, & alter, opem.

E L E N C H V S L I B R O.

R V M O M N I V M

D E P I S C I B V S.

Primūm quæ ad vniuersam piscium omnium cognitionem pertinent, quatuor libris tradūtur, scilicet: Quæ piscium differentiæ sumantur à vita viuendi-queratione: à locis, in quibus degunt: ab alimentis, quibus vescuntur.

A partium siue communium siue propriarum multiplici varieitate, à substantia, figura, magnitudine, situ, numero, exuperantia, defectu, sapore, odore, colore, *isla Cyxeusq.*

A singulis corporis piscium partibus, capite, oculis, auribus, ore, rostro, maxillis, dentibus, fistula, branchiis, &c. & ab earundem usu.

A piscium generatione, motione, respiratione, sensibus, moribus.

Sequuntur singulorum piscium descriptiones, quorum singula genera singulis libris explicantur, iis igitur comprehenduntur.

Lati & compresi, & squamosi pisces, vt aurata, sparus & similes.

Saxatiles atque his proximi, maxima ex parte lati & compressi.

Pisciculi, vt aphyarum genera, & quæ figura proxima sunt, etiam si magnitudine differant.

Lacertorum genera, sphyrænæ, acus, thunni, & cyanei pisces.

Pisces sere rotundi & non compressi, squamosi, vt mugiles, lupi, aselli.

His rotundiores, rubescentes crassoque capite, vt culus, miluus, mulli.

Plani non cartilaginei, rhombi, passeres, soleæ.

Plani cartilaginei, pastinacæ, raiæ, & similes.

Longi, conger, serpens, muræna.

Peregrini, orbes, orthragoriscus atque alij plures.

Cetacei, beluæ marinæ, monstra.

Hæc sunt genera piscium sanguine præditorum, quibus subiunguntur pisces sanguinis expertes.

Molles polypi, loligines, sepia.

Crusta tenui contecti, locustæ, cancri.

Hæc sunt quæ in hoc opere continentur, quibus propediem succedent reliqua genera, quæ sanguine vacant. scilicet,

Quæ testacea vocantur, conchæ, siue vnica, siue dupli testa constantes.

Turbinata & cochleæ.

Insecta & zoophyta.

Vt mari proxima sunt marina stagna, ita de piscibus marinorum stagnorum proximè dicetur.

Tum de piscibus aquarum dulcium vt lacuum magnorum.

De piscibus fluiorum,

De palustribus & terrenis.

De amphibiis.

Quibus omnibus vniuersa piscium historia comprehenditur.

PRÆ

PRÆFATIO OPERIS AD LECTOREM.

3

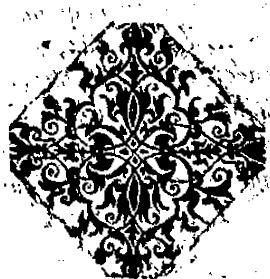

• *V E M A D M O D V M* uniuersitatem rerum qua omnia continentur, hominis causa conditam, ita hominem Dei causa creatum fuisse nemo est sana mentis qui non fateatur. Quam obrem homo in hoc splendido domicilio, vel potius in pulcherrimo theatro collocatus calum, lumina, stellas, aërem, aquam, terram, plantas, animantia omnia denique mundi corpora, tanta arte condita, tam excellenti ornata specie, tam mirabili harmonia connexa, tanta uti prædicta, tam pulchro ordine distributa contemplari debet. Primum ut illistribus testimonij quounque oculos circumferat de Deo opifice atque architecto totius huius operi, summe bono, sapiente, verace, iusto, benefico animum confirmet, quò ad eum amandum, venerandum, colendum magis ac magis incitetur: deinde ut hic qua in sui gratiam condita esse agnoscit ad commodiates suas utatur, ad Dei gloriam omnia referens. *H*uic autem que non nouit nemo rectè uti potest. Quare omne studium, omnem operam, industriam, curam in id conferre debent præclari viri, ut eorum omnium qua in terra, aëre, aqua gignuntur, causas, actiones, vires, facultates, formas internoscant. *H*ac equidem exercitatione nihil præstantius esse duco, nec ullam rem aliam esse existimo (dempto unico Dei verbo quod sacris literis continetur) qua illustrius Deum nobis ob oculos ponat, queq; in hac vita nostra caligine, & tanta opinionum varietate nobis proprius inspiciendum prebeat, quoad ipsum architectum aeternum Patrem, Filium & Spiritum sanctum coram intueamur. Verum hac pulcherrimarum rerum cognitio magnas ac varias multiplicesque difficultates posteris ad eam aspirantibus reliquit: cum enim diuersis in locis & à diuersis hominibus tradita & demonstrata fuerit, in discedis diuersis linguis maior & melior etatis nostra pars conterenda est, sed ne hoc quidem satis fuit: nam qua est mentis humana imbecillitas, à vero sape aberrant homines, interdum qua rectè literis mandata sunt, vel temporum iniuria intercidunt, vel hominum ignorantia depravantur. Ratione igitur & conformato, atque instructo ad diuidicandas res ingenio opus fuit. Quare differendi artem veluti organum seu certam viam, vel ad rectè, ordine, perspicue docendum, vel ad ea que tradita sunt expendenda & ad calculos

reuoanda, scriptam nobis reliquerunt. Cui vicinam artem adiunxerunt, qua de omni re proposita, ornatae, copiose, splendide adhibitis luminibus orationis docet dicere. His artibus instractus facilius atque certius in rerum cognoscendarum studiis versari potest, et ea que nouit rectius et dilucidius explicare. Cum vero res discenda, singula atque ideo infinita sint, quibus cognoscendis plurimorum hominum etates, nedum unius, non sufficerent, ingeniosi viri uniuersam methodum excogitarunt, id est, certam viam atque rationem, et ordinem, quibus veluti manu deducimur ad res singulas inspiciendas. Hac methodus philosophia naturali et mathematicis continetur. His enim corporum principia prima, elementa, causa traduntur, que his accidunt, immutaciones, earum causa tum a superioribus, tum ab inferioribus corporibus profectae, atque alia huiusmodi que Aristoteles libris tecum quicquid auctorat, tecum expedit. Tecum etiam philosophus, tecum etiam physicius, tecum etiam meteorologus, tecum etiam physicus, tecum etiam alioquin etiam, atque aliquot aliis libris propriè atque ingenuose explicauit. Hac est uniuersa rerum contemplatio, qua ut primum ita non solum tenenda est, sed ad singula deueniendum, utpote quorum gratia uniuersa discuntur: nam ut prudenter scripsit Galenus uniuersalium scientia necessaria est, deinde particularium exercitatio. Quamobrem Aristoteles ad particularium exercitationem de generatione animalium, de eorum partibus, de Historia libros edidit magno illo Alexandro ad ea que conquirenda erant sumptus expeditance. Idem de Plantis scripsit, que cum inchoata reliquisset, Theophrastus discipulus persecutus est, aliisque plura ut pisces, metalla, lapides, que magno studiosorum incommodo maiore ex parte interciderunt. Huic prouincie se adiunxit Dioscorides, qui ea que auctorat nouerat, vel ab aliis acceperat summa diligentia literis mandauit. Plinius vero inter omnes summa laude dignus, qui ex melioribus autoribus optima quaque decerpens, integrum naturalem historiam contexit, cum quo, quem conferre possemus autorem nullum haberemus, si longiore vita a Deo data quedam recognoscere, et ius iudicium adhibere potuisset. Cum igitur fieri non possit, ut unus omnia prestet, eum de literis possimè mereri existimo, qui non diligenter in eandem curam et studium incubuerit, quisque pro viribus studiosos hac in parte iuuare non contendit. Quam ignavia culpam cum effugere vellem, cumque in literas et literarum amantes optimè semper fuerim animatus, pro virili parte sum conatus piscium historiam nec ex veterum libris satis hodie intellectam, nec a recentioribus rebus explicatam literis illustrare. Neque vero me a scribendo deterruerunt illi qui de eadem re libellos nuper ediderunt, in quibus sunt qui conspectis chartis meis, argumenti nouitate et econum pulchritudine impulsi, hancque gloriam mihi præripere volentes, magnam partem scriptorum suorum ex meis consuerunt, sed ad eam rem tractandam tam imparati, ut in piscium partibus ad eorum notitiam necessariis, exprimendis turpisimè hallucinati sint, in piscibus nominandis, in citandis veterum locis, et temere ad sensa sua accommodandis grauiissime errarint, adeo ut ex horum librorum lectione nihil peritior euadat lector. Ego contra magno labore, magna

rei fa-

rci familiariu*m* iactura, in nostro libore, in Gallia, in Italia, aliisque in locis pisces
dui conquisiui, nonnullos per amicos recuperau*m*, dissecui, internas & externas
partes dui multumque sum contemplatus. Aristotelis, Theophrasti, Galeni,
Athenaei, Oppiani, Aeliani, Plini*s* testimonia adhibui, ex quorum fide &
doctrina pisces ita expressimus, ut non solum eos, qui his libris depinguntur, sis
cogniturus, sed etiam ad aliorum omnium qui sese offerent notitiam, via tibi
sit munica. Horum autorum locos alios ad necessariam confirmationem &
declarationem eorum qua proponuntur, proferimus, alios explicamus, alios emen-
damus, & meliores reddimus. Cuius rei Lectorem admoneri oportuit, ne te-
mere connectos & consarcinatos esse autorum locos, ad implendas paginas exi-
stimet. Hac omnia si quis consideret, non unius hominis opera perfici posuisse
intelliget. Hac itaque & mea in lucem emitto multorum eruditorum
& bonorum virorum doctrina & iudicio & usus, autoritate atque adhortatio-
ne compulsi. Primum omnium Gulielmum Pelicerium Monspeliensem
Episcopum in honestissimarum & pulcherrimarum rerum cognitione prael-
lentem, non solum piscium, sed etiam stirpium plantarumque ac multarum
altarum rerum historiae cognoscenda suo forem, autorem atque preceptorem
habui. Gulielmi Caulij Allobrogum Praefecti, antiquitatis peritissimi, &
erga literatos omnes liberalissimi opera librum de conchis & turbinatis au-
etiorem reddidi. Eo accesserunt hortatores assidui & aductores Monspe-
lienses Doctores Medici, necnon Parisienses. Medici clarissimi, Iacobus
Sylvius & Jacobus Goupylus. Quibus omnibus atque aliis multis,
quorum in hisce libris memini, tantam habeo gratiam, quan-
tam debo, gratioque erga omnes animo me perpetuo fa-
tum profiteor. Tu vero, studiose Lector, hoc
nostrum opus candido animo excipe, inte-
rim dum que ad Piscium historiam
omnino perficiendam supersunt.
excluduntur, atque ca-
gnicu*m* pericilia tibi
praparantur.

IOANNIS PELISSONIS
CONDRIACENSIS IN
LIBROS G. RONDE-
LETII DOCTORIS
MEDICI.

Optimus ille mihi medicus sit iure colendus,
Cui via Astrorum cognita praebet iter.
Et quod agit, nouit, nec cum variantia fallunt
Tempora, nec quod ei mens agit augurium.
Sed ventorum præsagus, casibus huius
Mortalis vita quo medeatur haber.
Nec sinit esse locum morbus, dum creditur illi,
Daque voluptati frans salutis amor.
Nam mores habitusque hominum pernouit, & horum
Ex iis affectus estimat & vitia.
Morborum species, & cursus, atque recursus,
Vires, causas, & semina prima tenet.
Quid prius crumpat, quid mox sobolescat, acerbis
Quanta sit appendix inde futura malis.
Quomodo succurrat tutò, ac bene consulat ægo,
Cumque Deo miserum liberet interitu.
Quod si forte gravis qui nos sepe inficit aer,
Impedit curam, vimque malo adiiciat,
Et remedi pharus Bedicus doctissimus ille
Aera diuina temperat artu ope.
Et tempestatis ac singula tempora seruat,
Sydereasque vices nocte dieque videt.
Nectibi terra parit, de quo medicamina fiant,
Quod quoque non idem calleat omne tibi.
Sic igitur tandem prouisis omnibus ille
Te saluum, felix reddit & in columem.
Quod si Neptuni lustrauerit Ennosigæ
Mirificu opibus regna superba Dei,
Notorumque sibi cumulis adiecerit inde
Omnia que mentis condiderit studium.
Ne mihi quum totum disciplina ambiat orbem,
Posit Alexicaci nomen habere patria.
Quam laudem famamque tuam quum viceris, & iam
Rondeleti tibi cesserit inuidia,
Itis qui scriptis decus immortale mereris,
Et de Principibus principis esse loci,
Quid nisi doctor es ex omni iam parte rotundus
Perfectum numeris quod reor esse suum?

F I N I S.

IN GRATIAM AVTORIS

Mauritius Scæua.

Iam celum & tellus longè patuere, sed ultra
Quo fierint prisca edita de tabulis.
Restabat tantum Neptunia visere regna,
Humida regna suis quis pater aquor aquis:
Qua Phæbus, qui cuncta vider, non nouerat unquam,
Aßiduo quamvis decubet Oceano.
Nunc, quod nulli hominum licuit penetrasse, licebit
Ire sub vndosas, atque aperire vias:
Noscere squamulos hominum, turmasque gigantum,
Atque Ops persimiles quas alit ipsa feras.
Pelea quo varijs lusis Thetus vda figuris
Tot Monstra hic pinnis sunt variata suis.
Nec solum formas, sed ab his noua pharmaca disces
Haud secus atque herbu cernis Apollineus.
Rondelet, suo quantum terra addita Ponto,
Tantum Mnemosyne debeat illa tua.

IN EFFIGIEM G. RONDELETII

Iacobus Dalecampius.

Squamulos pisces, vitreas qui corpore fulcant
Vndas, atque greges Protee diue tuos,
Qui nitida primus Latio describere penna
Est ausus nostro tempore, talis erat,
Doctus ingenium libris per secula viuet,
Vindicat hac facies corpus ab interitu,
Sic utraque sui restabit parte, nec unquam
Occidet, eternus posteritatus honos,

IN EANDEM. IOANNES CAVLIUS.

Docta manus poruit viuos effingere vultus,
Verius expressit doctum opus, ingenium.

IN EANDEM. IOANNES

Nicolaus Vicktorius

Quorsum opus hos buxo pallenti incidere vultus?
Aut sacra victuri ora referre typis?
Effe solent miseri fluxa hac solatia vita:
Maius mortali hic vertice culmen habet.
Tolle tuas Lyssippe artes: sibi conscientia virtus
Nullius externa nitiatur artus ope.
Qui vaga lustrauit Glauci penetralia Regis,
Et mira aquoreas arte retexit opes,
Ille potest laqueum ferali mittere Parca,
Et Stygiam intrepida fronte videre ratem.
Dum torta Triton perflabit cerula concha,
Sequoreisque canet classica rauca Deus:
Dum vitreo pescet Proteus sub gurgite phocas,
Neptunique petent pescus nota greges:
Florebit viuax autoris gloria: quum iam
Vix situ buxus, eraque puluis erunt.

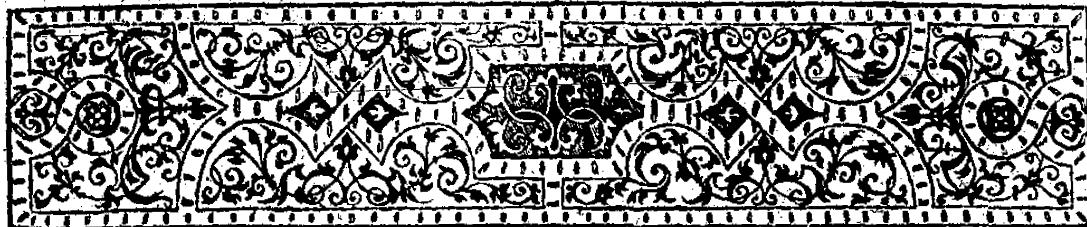
P E T R V S C O S T V S

I N E F F I G I E M G U L I E L .

Rondeletij Medici Pre-
stantissimi.

O si tam verè tenui te ponere cælo
Ante oculos hominum qui potuisset, erat:
Quam bene venturo liber hic deliniat aro-
Ingenij vultum, spemque decusque tui:
Iam non se docto Magnus iactaret Apelle,
Nec Phidiam efferret clara Minerua suum.
Illa habeat casos alieno munere vultus,
At tu animi Phidias diceris esse tui.

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I I
D E P I S C I B V S
L I B E R . I.

3

Piscium differentiæ cur initio cognoscendæ.

C A P U T . I.

O G N I T I O N E M Contemplatio-
nemque piscium via & ordine tractaturus,
non videor mihi aliunde commodiūs ini-
tium facere posse, quām à differentijs quibus
à se distinguitur. Ut enim eorum quæ in ter-
ris gignuntur siue animalium, siue stirpium
sine notis proprijs certisq; , quibus dissident,
notitia nulla haberi potest: sic nec eorū quæ
in aquis nascuntur, nisi differentijs suis, quas
multas habent, à se discernantur. Quare à quibus rebus ex pectatur
primum ostendemus: deinde singulas ordine, breuitateque pertracta-
bimus. Sed antequām hoc aggrediamur, exponendum est, cur tam
solicite piscium differentias inuestigandas esse existimemus. Propo-
sita enim rei utilitas, eaque permagna & studiosos ad nostra atten-
tiūs, libentiūsq; legenda incitabit, & maleuolorum reprimet maledi-
cta, qui nostram hac in re diligentiam, effusosq; sumptus vellicant &
reprehendunt: sc bene doctos, ac se de rebus vix solo nomine cogni-
tis præclarè differente existimantes, quum in scholis de suggesto, nul-
lo repugnante, apud imperitos cum admiratione & applausu multa
effutiunt: inepti sane & ridiculi, qui ea quæ non nouerunt, confiden-
ter doceant, & impudenter ostentent. Duæ igitur imprimis sunt cau-
ſæ, cur piscium differentias indagare necesse sit: una, ut illorum natu-
ram sicut variam, ita abstrusam & mirabilem perspectam habeamus;

A

altera, ut singulorum formam figuramque internoscamus. Quæ duæ cauæ tam necessariæ sunt, tamque inter se connexæ, ut alterutrius ope destitutus perfectam de piscibus cognitionem parare non possis. Naturæ enim ac temperamenti cognitio quid prodest formam & figuram non agnoscendi? Aut cur piscium nomina quædam celebramus, cum eos non possimus, quum offeruntur, feligere? Commemorat alijs antiquorum Poëtarum versus de piscibus, alijs garum mul-lumque, ac ipse rem alijs laudat, in numeros item alios, alijs sem-per in ore habet, quos, si proponantur, non possit internoscere. Scaram, squillam, melanurum videre cupiant multi, querunt etiam studiofissimè, quostamen non raro manibus tractant, ac ijs inscientes vescuntur. Vranoscopi fel, præsens ad oculorum suffusiones remedium esse aiunt Medici, pastinacæ iecur ad pruritum conferre prædicat, coracinorum salsa menta ad carbunculos discutiendos, remoram ad iudicia & amatoria beneficia valere affirmat. At his omnibus, multisque alijs præstatißimis remedijs, destituti sunt ij, à quibus pisciū notitia neglecta fuit. Iam cōuenientem vietus rationem sanis aut ægris, quomodo præscribet is, qui solas pisciū formas habet in promptu, temperamentū illorum ignorat? Corporis autem naturam temperamentūq; nūquam iste tenebit, cui quibus alimentis vescantur pisces, quibus in aquis vita traducant, num in littore, num inter saxa, num in ostijs fluminum degant, non exploratum fuerit: vt melioribus vtratur, à deterioribus, iisq; qui naturæ suæ accommodata loca pabulâq; naeti non sunt, abstineat. Cognoscenda igitur forma naturâq; piscium, & ex illorum differentijs petendæ: quæ omnibus, & Medico præsertim expeditæ esse debent. Quæ enim Medicinæ pars sanitatem tuetur, hinc æstate, siccioribus naturis, pueris, denique omnibus quibus humidiior vietus ratio conuenit, alimenta depromit accommodata. Quæ vero morbos depellit, innumerabilia ac efficacissima remedia inde accersit. Quot emaciatos & penè marcore confectos, squillarum vel cancerorum ysu pristinæ sanitati restituerim: Quot oculorum suffusiones ac cicatrices vranoscopi, ac ranæ piscatricis felle curauerim, nihil attinet hic recensere. Quid? iuuenem quendam olim cum scirro hepatis penè confirmato iamiam in hydropem omnium iudicio prolapsurus videretur, nos præter omnium opinionem medicamento ex oleo hepatis centrinæ, mastiche, spica Celtica, ac modo styrace confecto curauimus. In ueteratam neruorum contractiō nem, & remedijs maximis rebellem, eodem hepatis centrinæ oleo non sine magna admiratione planè sanauimus. Alia item innumera ac præclara sunt, à nobis è piscibus parata remedia, quæ suo loco commodius exponentur.

Quæ

Quæ sint piscium differentiæ.

CAPUT II.

V M perutilis necessariaque sit pisciū cognitio, & illa ex eorū differentijs pendeat, quæ qualēsq; sint nunc recēdere oportet, si prius admonuerimus differētiæ nomē hīc latius patere, vt omne id quod aliud ab alio quoquo modo differre facit, significet, siue id accidens sit, quod pos-
sit, vel non possit separari, siue proprium. Cūm enim veræ differētiæ maximēque propriæ paucissimæ sint & inuentu difficilimæ, in tanta penuria, antiquorum Philosophorum exemplo ad alias nobis confugiendū fuit, quibus ita perspicuè & dilucidè res indicantur, vt earum distinctio pernosci possit, etiam si differentijs maximē proprijs careamus: nam vt scribit Arist. etiam accidentia ad cognoscendum quid res sit, valde cōferunt. Piscium igitur, vt cæterorū animaliū differētiæ à vita viuendique consuetudine, à partibus, ab actionibus, à moti-
bus omnino sumuntur, & his tanquam illustribus notis, omnium quæ in aqua viuunt, animalium discrimina distinguemus: Hanc viam no-
bis indicauit Arist. & eā animalium naturam est persequutus: eādem in plantarū-historia describenda progressus est Theophrastus, eādem & nos in ea quæ mare continet penetrabimus, ab ijsqu: initijs profe-
cti totius nostri negotij & originem, & progressionem persequemur. Piscis enim vniuersi generis nomen est, quo infinitæ diuersæque for-
mæ concluduntur: quòd si eadem similium disciplina, cur non simili-
lis in omnibus erit inueniendi tradendique ratio? Similem ergo in omnibus cursum teneamus, & ab eo quod primum in partitione po-
situs est, hoc est, à piscium vita illorum differentias inquiramus.

De differentijs quæ à piscium vita sumuntur.

CAPUT III.

E R S P I C V A magis & lectori iucundior fiet se-
quens oratio, si quid sit ò bios, id est, piscium vita viuen-
dique ratio, breuiter declarauerimus. Quam ergo pi-
sces aquæ partem siue regionem incolunt, locorum
constitutionem in quibus viuunt, alimenta quibus ve-
scuntur & augescunt, denique omnia quæ singulorum naturæ vitæq;
tuendæ necessaria sunt, per piscium vitam, viuendique rationem hīc
intelligimus. Hac autem pisces à se differre oportere experientia ipsa
docet: pro diuersa enim maris natura, pro fluuiorū, lacuum, aliorum-
que locorum varietate, etiam eādem piscium formæ temperamento
& succo plurimū à sese discrepant: tantam verò in ijsdem etiam for-
mis disparitatem, quòd nisi ad aquarum & alimentorum naturam re-

Lib. I. de
Hist. Animl.
cap. .

Libr. I. de
Hist. planz.

tarum.

*Libr. 5. de
Hist. Anim.
cap. II.*

w. ferre debeamus, non video: cuius rei locupletissimus testis est Arist. Quemadmodum, inquit, stirpium & quadrupedum animantium magna est pro locorum varietate differentia, cum ad omnem corporis commoditatem, tum maxime ad frequentiorem coitum, generationemque: sic in piscibus locorum ratio causa est maximæ eorum differentiæ, non solum in magnitudine & optima nutritione, sed etiam in coitu & partu, ut idem alibi magis, alibi minus generent. Quamobrem solea, lupus, nullus, passet, rhombus, mugil, aliq; multi in mari capti, succi saporisque gratia longè eis excellunt, quos stagna maris, aut fluviorum ostia aluerunt. Marinum nullum à lutario sic differre gustu ipso experiri licet, ut non minor inter hos quam inter pratensem & montanam perdicem dissimilitudo competatur: sic lupi qui in fluminibus aut eorum ostijs degunt, ab ijs qui in alto natant tantoperè distant, ut etiam veteri ac perito piscatori diversæ speciei esse videantur. Hanc differentiam Gal. diligenter annotauit. Mugil, ait, ex squamoculat. animen forum pisciū est genere, nasciturque non in mari modo, verum etiam in stagnis & fluijs: proinde particulares mugiles magnum inter se discrimen habent, adeò ut pelagici mugilis genus diversum esse videatur, ab eo quod in fluminibus, stagnis, lacubus, aut riuulis vrbis cloacas expurgantibus prouenit. Eorum sanè caro qui in aquis limosis ac soridis degunt, excrementitia est admodum & mucosa: optimæ autem eorū qui in puro mari degunt, præcipue cum ventorum procellis agitantur. His aliquanto post subiungit. Fiunt nulli optimi ut ceteri omnes pisces, tum ob maris puritatem, tum ob alimentorum præstantiam: alioqui enim non insuaves solum, sed etiam ad concoquendum difficiles sunt, malique succi: Simile est ijs quod cecinit Horatius his versibus.

*Liber. 5. finem:
S. 2.*

Unde datum sentis, lupus, hic Tyberinus, an alto
Captus hiet, ponte sine inter iactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? & cætera.

Liber. 8. cap. 16. Extat & apud Columellam non illepidè dictum huic loco accommodatissimum. Cum ad Numidiū hospitem Cassini Philippus diuerisset, & sibi è vicino flumine lupum formosum appositum gustasset, expuissetque, dixit, peream, ni piscem putavi esse. Usque adeo à tyberino vel marino differre cognovit, ut illum nomine piscis indignum iudicarit. Verum his omissis, si rationem ipsam intueri voles, verissima ista omnino esse compieres. Quem enim corporibus nostris aëri ambientis, eundem aqua piscibus præbet. Qui enim corpora nostra aëri continet, ea nunc calida reddens, nunc frigida, aliâs humore superuacaneo perfundens, aliâs præter modum exsiccans, alijsque multis modis afficiens, variè commutare solet: sic piscium naturam, atque substantiam aqua similiter immutat, vndeque circunfusa eos suo

suo humore imbuens, atque peruadens, ac intro alimenti & refrigerationis necessitate attracta, similem inuehēs intemperaturæ suæ constitutionem. Calidior siquidem aqua, aut frigidior, aut siccior (salsa enim facultate sicca dicitur) pisces suo temperamento similes cur non efficiet? Porro cum eiusmodi soleant esse corporum habitus, cuiusmodi sunt humorum quibus nutriuntur constitutiones, talesque in his succi generentur, qualia sunt alimenta quibus illa vescitur, pisces qui pura temperatāque enutriuntur aqua, temperata similiter & optima carne esse necesse est: contrà qui in inquinatis, impuris, malèque temperatis aquis adpescunt, illos etiā pabuli vitia retinere oportet. Vtriusque modi, natura que fluuius ladus spectaculum nobis præbet, in quo pisces non pauci natant, specie formaque pares, carnis firmitate, succi præstantia longè dispare, hic ab infimis montium Cemeneorum radiis oriens, primū leni tractu è fontibus labens, puro solo excipitur, nec torrentes incurunt qui placide manantis aquæ alueum turbulent: itaque incorruptus, idemque frigidissimus, & ubiq; fontibus suis similis primū fluit: illū deinde mox Monspeliensis ager excipit, hinc torrentium aquis, agrorum quos alluit humore crasso, sordibus, & clavicis cloacarum infectus priorem puritatem amittens, limosus & impurus, in stagnū fluit. Latera dictū. Ergo qui in eius fontibus, superiore ribusque locis aluntur pisces, fluminis integratam, & puritatem scruant, hisque salubiores, & delicatores vix vlli habentur. At qui inferioribus in locis desederunt, vt pabulo inquinatiore sunt alti, sic carnis, saporisque gratia nulla prædicti sunt, imò adeò insalubres, vt vescientibus non raro febres ex putredine generent. Non igitur mediocriter confert in piscium constituendis differentijs, quibus illi in locis degant, quibus cibis alantur, cognoscere, atque pro horum varietate, piscium quoque naturam variari manifestò liquet. Salmonem aquitanicū Plinius marinis omnibus præfert, amia byzantia, rhodia vespucula, anguilla bœotica, ponticus mus, megarēlis thynnus, charistiæ mænides, cretici pagri, maximè commendantur. At cur, si locus & pubulum nullum adferant emolumenntum? Salpa quæ circa ebusum capit, inter veterum delicias numeratur: sed obsecenus piscis alibi, & qui nusquam percoqui potest, inquit Plinius, nisi ferula verberetur. Lutetiæ raia est in precio: itaque & ditiorum epulis comparatur, hanc Gallia Narbonensis spernit, nec in ea ferè quisquam est, qui huius usum iucundum habeat, aut sibi salubrem esse putet. Item cyprinos, lucios, tincas reliqua Gallia celebrat, & ijs libentiūs frequentiūsque quam alijs vescitur: At eosdem spernunt Narbonenses, damnant, ut vidimus, Romani, quorum omnium causam, pascuorum probitati & locorum constitutioni debemus tribuere.

Aquam piscium locum esse proprium.

CAPUT IIII.

V M singula quæ cœli complexu coërcentur, effector
omniū Deus crearet, quæ primū à se facta sunt, ea in
operis reliqui materiam sibi delegit, vt cuique rei nouæ
efficiendæ conueniret: pisces itaque genitus, à se crea-
tas prius aquas tanquam in societatem conuocauit, ab
illisque operis materiam capiēs, aquatilium animantium progeniem
excitauit. Hoc Philosophorum literis mandatum est, & sacratum lice-
rarium testimonio, cui fidem abrogare non licet, confirmatur. Iussit
Deus, inquit Moses, vt aqua natiles ederet animantes, & volucres
quæ supra terrā per aërem volarent, creauitq; Deus ingentia cete, &
omne genus fluicantium animalium, & alatarum volucrum, quæcun-
que ex aqua originem trahentia mouentur: quam rem cùm videret
esse bonam, benedixit ijs, his verbis, Fœtificate, multiplicamini, reple-
te aquas in mari. Mira sanè potentia bonitatisque omniū rerum Crea-
toris: hac benedictione (vt sacræ scripturæ vocabulo utar) vt aquæ
sponte sua pisces producerent, effecit, idq; quod humani ingenij vim
excedit, nulla seminis intercedente natura. Huius aquatiliū genera-
tionis primordiūque rudimenta non raro apparent, argumentum in-
comprehensæ potentiae & diuinæ artis. Possum certè quod vidi veris-
simè scribere. Locus est inter Montempelium, Pezenatum & Beti-
ras collibus vndique septus: hunc fons nullus irrigat, nullus fluuius, pa-
lus aut lacus alluit: denique in illum præter imbre de cælo nullus hu-
mor influit, eum forte pluviæ paucis antè diebus quam illac iter fa-
ceremus compleuerant, natura piscibus exornauerat, cyprinique in-
ter alios plurimi apparebant. Hoc idem in Galliæ stagnis intueri li-
cket, in quæ nulla vñquā principia aut semina multorum variorūq;
piscium qui in hiis reperiuntur, sunt iniecta. At hæc constare quo mo-
do possunt, nisi ex aqua sint geniti? nisi eadem piscium propria se-
des, ac vitæ congruens sit domicilium? Hæc certè sententiæ nostræ
plurimū suffragantur, & piscium proprium esse elementum aquam
docent: illi aqua generati, eadem educati augescunt, nec potiore cibo
pasti, ocyū ad iustum incrementum perueniunt, in eadem commo-
dissimè omne vitæ tempus transfigunt, proli incumbunt, lusus, iocos,
pugnásque frequenter exercent: & quod mirari liceat, domos priua-
tōsque recessus deligunt, in quibus salubriter viuant, aut si grauior
vis alicunde inciderit, securi delitescant. Hinc vulgatum illud, quum
eum qui prospera & integra valetudine fruitur, Pisces saniorem esse di-
cimus. Quare propria piscium sedes est aqua: hinc nisi per vim non

abdu

abducuntur, occidunt, etiam celeriter, si extra eam diutius retineantur. Quomodo enim à naturali elemento seclusi quieti consisterent? necessarióque natui caloris pabulo, id est, aqua destituti, quomodo non extinguerentur?

A mari, lacubus, fluminibus piscium differentias sumi.

C A P U T V.

VM aqua cōueniens & commodus sit piscium locus, & veluti proprium elementum, eam ob causam inde varias, piscium differentias sumpserunt Philosophi. Quos itaque mare continet, hos θαλατθες Græci, nos marinos dicimus. Quos fluuij, ut cyprinos, phoxinos, barbos, aliósque huiusmodi pepererunt: ab illis πόλεμοι, à nobis fluuatiiles appellantur. Qui in lacubus gignuntur, aut lacustriū aquarum pabulo magis gaudent, quales branx, carpiones, pigi, lauareti, ut vulgari verbo vtar, à Græcis λυγάραι, à nobis lacustres nominantur. His reλυγάραις, id est, palustres addemus: nam quò verius ranam & lutariā testudinem, quam ἐπύδη vocant, referemus. Hæc igitur & si qua alia memoria & literarum luce digna paludibus oculuntur, diligenter inquiremus, & in apertum proferemus. Ergo constitutis his quatuor summis differentiarum generibus, piscium omnium varietatem in-dagabimus, exordium à mari ducentes, à quo digressi stagna paludēs que ingrediemur, ad flumina postremò venturi.

De differentijs quæ à mari sumuntur.

C A P U T VI.

VOS vlt̄rò citrōque mare gignit nutritque pisces, hi communi eodemque nomine marini nuncupantur. At quanuis iisdem principijs omnes geniti sint, eodem elemento semper contineantur, ab eadem natura alantur & augescant, plurimū tamen sunt dissimiles locisque sciuncti: alios enim solitudo profundique maris recessus oblectant, alios fera immanisque natura huc & illuc agit, & ad vitam rapto quarrendam concitat. Denique alijs alijs oblectantur, quæ in tanta maris vastitate cùm innumerabilia sint, singulatim describi non possunt. Quid igitur? partiendum nobis est mare, & quemadmodum animalium quæ in terra degunt discrimina Philosophi à terra partibus, sic nos marinorum piscium differentias à maris partibus cōstituemus. Quare sic mare vniuersum distribuemus, ut imis-

imis & altissimis eius locis primum locum tribuamus: alterum, litoribus terræ quæ vicinis aquis: tertium saxa alluentibus. Qui igitur in intimis profundisque recessibus degunt, litora continentique propiores vndas euitant, quales Thynnæ, amixæ, lamiæ, zygænæ, galei omnes, raiæ, pastinacæ, glauci, crythrini, congri, pagri, scorpiones, aselli, alijque huiusmodi qui præda raptisque viuunt, hi primam differentiam efficient, à Græcis πελάγοι, à nobis, in imo profundisque maris degentes nuncupabuntur. Qui muco eluviisque maris iisque purgamentis quæ in continentem vndarum fluctibus propelluntur, vitam sustinent, atque ideo litoribus terræq; proximas sedes elegerunt αἰγαλώδεις, id est, litorales appellantur: huiusmodi sunt canthari, scarabei à Gaza nominati, oculata, mugiles, nulli, gobij. Præter hos alii sunt qui meliori gaudet pabulo, & ut minus noxijs delicatiorib[us]que alimentis vescuntur, ita alijs meliores salubriorésque habentur, hi musco, alijs que marinis herbis pascuntur, & eius rei gratia proxima saxis domicilia deligunt, & in illis puriora salubrioraque pascua carpentes consenscent, quos ἀσάπους Greci, saxatiles Latini dicunt. Huius ordinis sunt scari, cynædi, turdi, merulæ, percæ, exocæti.

De differentia piscium ex marinis stagnis sumpta.

C A P U T VII.

VENTORVM procellis agitato mari, & aquis decliviores terræ partes subeuntibus complementibusque stagna amplissima altissimæq; aliquando esse facta, sat probant veteres historiæ: id etiam cferem te se scitè suis sedibus maris vnda, patrum nostrorum memoria apud nos contigisse accepimus. Quin & maris aquas è proprijs finibus in latissimos campos iam maris magnitudine non contenta hominis deduxit industria. Cuius rei fidè faciūt in Gallia Narbonensi, maximè Monspeliensium agro stagna magnis operibus, ingentibus effossis aliueis in amplissimos agros deriuata, speciem maris, stagnum esse non animaduertentibus, præbentia. Hæc innumerabilem piscium multitudinem continent, nec piscium copia varietateque à mari valde superantur: itaque in his totidem ferè piscium formæ degunt, quot pelagus à natura donatum est, aut certè in eis paucæ species desiderantur. Quare in ijs soleæ, passeræ, rhombi, lupi, morayri, gobiones, squillulae, cancri, mytuli, pelorides, frequentissime capiuntur: tamen ut verum fateamur, carnis firmitudine, succi bonitate, saporis suavitate, multò marinis inferiores, qua nota

nota maximè à marinis secernuntur, & λιμνοθαλατ्स, id est, in marinis stagnis degentes nominamus.

De piscium differentia ex lacubus paludibúsque sumpta.

CAPUT VIII.

V M marinorum piscium tribus generibus, quartum ex marinis stagnis sumptum proximo capite adiunxerimus, ipsa rerum nominisque affinitas, fluminibus tantisper relictis, ad dulces aquas stagnantes, quibus lacus paludésq; comprehendimus, diuertere nos cogit. Quemadmodum igitur stagna quædam mari extra littora diffluentes, quædam hominum opera facta sunt, ita in declivia, & inferiora loca ex montibus irruentes aquæ, in eisdémque afferuatae, stagna, lacus paludésque replent, nonnulla inundant è fontibus & fluminibus sponte promanantes, interdum etiam hominum arte deriuatae aquæ, horum plurima maximi sunt nominis in Gallia & Italia, sed illa potissimum celebrantur, quæ magna quædam fluminæ præterfluunt, aut ex quibus eadem ipsa oriuntur. Omnia piscium maxima varietate abundant, nec ijs accolæ marinos præstare putant: quibus quidam proprij sunt, quorum similes & eiusdem generis nulli in alijs stagnis reperiuntur. Lauaretum (sic incolæ vocant) solus Lemanus lacus alit, carpionem in Italia vnius Benacus profert. In alpium radicibus, Larius & Verbanus lacus tantum pigum nutriunt, cæteris lacubus insolentem. Plurimos tamen communes habent, quorum genus aliquod vix in uno fuerit, quod etiam in alio non reperias: hi magna ex parte sunt barbi, lucij, perca, cyprini, alijque innumeri qui à loco nomen, ut dictum est, sortiuntur: nam vel λυραι, vel τελμαιοι dicuntur. Sed si quis miretur lucios hîc inter lacustres, alibi verò à nobis inter fluuiatiles referri, intelligat pisces quosdám ancipitem agere vitam, id est, hoc loco, aquarum dissidentē contrariamque conlectati naturam, ut ijdē in fluuijs, lacubus, paludibus, vrbium arciumq; fossis reperiatur, nec minus hîc, quam illic gratis pabulis fruantur: huiusmodi sunt lucius, cyprinus, perca, brama, alijq; qui gulæ magis ventrīq; dediti sunt, quam escarū integratatem probitatēmq; sectetur, nec omnibus sine discrimine fluuijs, aut lacubus delectantur, sed ijs potissimum qui suæ voluptati sunt accommodatores: quamobrē, eos tantum fluuios aut lacus, brama (exempli gratia) sectatur qui stagnorum naturā tranquillitatēmq; imitantur: qui præcipiti ac rapido cursu torrentiū modo ruunt, bramā nō alunt, in placidis alioqui leniterq; fluentibus aquis frequentē. Etenim hæ pingues sunt, & saginandis piscibus mirificè accommodatae. Brama-

Cap. 8.

DE PISCIBVS

rum delicias, & gratissima pascua, huiusmodi fluvios & lacus Gallia Belgica multos habet, in quibus frequenter capiuntur, & in Arari, quæ Lugduni lota dicitur, quam nonnulli mustellorū, alij gobionum generi ascribunt, de qua quid sentiam, dicam suo loco. In stagnis lacubusque tincæ, cyprinique capiuntur, non modò numero multitudo nèq; celebres, verum etiam corporis proceritate insignes: cùm enim muco & sordibus vescantur, in iisque locis degat, quæ harum copiam permagnâ suppeditent, necessariò fit, vt celeriter in magnam molem accrescant. Quæ cùm ita sint, hi etiam pisces differentijs à locis in quibus viuunt, petitis distinguendi sunt. Quare qui in fluvijs geniti educatione fuerunt, ~~ωτάμοι~~, qui in lacibus λιμνῶι, qui in paludibus τελμαῖοι cæterorum modo appellabuntur. Quoties igitur in piscium anticipis vitæ mentionem inciderimus, de quibus loquamur epitheton ostendet: nam si (verbi gratia) de lucio sit sermo, fluuiatilem vel lacustrem adiungemus. Haec tenus de pisibus qui in dulcibus aquis stagnantibus degunt: iam de fluuiatilibus agendum.

De differentijs piscium à fluminibus sumptis.

CAPUT XI.

VE M A D M O D V M marinorum piscium, eorumq; qui in aquis stagnatibus viuunt, ita fluuiatiliū quoq; plura sunt genera. Horū enim alij in fluuij geniti, ibidem perpetuò viuunt, suisque sedibus contenti, sua lati car- punt pabula, externa minimè conquerentes, alij in mari, marinisve stagnis procreati, sua fastidientes alimenta, ut pote quæ integriora sint, sedes mutant, & dulces amnium vndas subeunt: illic ciborum copia & suavitate deliniti, aquarum tranquilitate allesti, recessum amoenitate capti, reliquum vitæ tempus transigunt, pristini domicilij vitæq; planè immemores. Huius rei fidē facit, quod in fluuijs statim anni temporibus, eiusdem generis pisces semper capiuntur, alijs minimè. Porro alij sunt qui suorum etiam pertœsi, & iisdem, quibus superiores, amnium illecebris capti, mare deferunt, & in flumina sese insinuant, ut lampetæ, salmones, sturiones, alosoæ. Sed hi à superioribus differunt, quod natális soli nō omnino obliiti, ut profectionis, sic reuer- sionis certa statuq; habent tempora. Etenim maximè ineunte vere domo exēt, totam hanc anni partem in fluminū pascuis amoenissimè transacturi, & state verò appetente, astutum & ardorem pertimescentes, humore dulci saginati, in suas sedes redeunt. Iam verò sunt etiam in fluminibus geniti (incredibile, ni fidem faceret experientia) qui suis aquis naturalibusque sedibus relictis, in terram prodeunt, quin & liberiū & latius per campos expiantur. Quemadmodum enim ex mari quidam excunt in terram, ut marini mures, polypi, mure

murena; hinc, ut Plinius ait, miratur Arcadia exoccetum suum, appell. Lib. 9. cap. 19.
 latū ab eo quod in siccū somni causa exeat. Ita ē fluuijs quum enata-
 uerūt quidam, in terra dectrānt: hinc circa Babylonis rigua deceden-
 tibus fluuijs, in cauernis hebetes aquas remanere, quosdā exire ad pa-
 scua pinnis gradientes crebrōque motu caudæ, & contra venantes re-
 fugere in suas cauernas, & in ijs obuersos stare, & circa Heracleā, Lyco-
 amne decedente, ouis relicta, in limo generari pisces quosdam, qui ad
 pabula petenda palpitent exiguis branchijs Theophrastus comme-
 morat. Sed & anguillæ huiusmodi esse censentur, ut quanquam in flu-
 minibus generentur, nec earum præter dulces aquas vlla sint princi-
 pia, amaros tamen lacus, paludēsque sulphureas & alumē redolen-
 tes ingrediantur, ibique relieto natali solo, eoque dulcissimo viuunt,
 in fontes, puteos cisternasque illabūtur, stagna etiam marina frequen-
 tant: in quibus (mirum dictu) libenter agunt, humorem salsum diu
 sustinent, atque eodem non modo augescunt, sed etiam saginantur.
 Cōtrà in mare, à quo stagna illa profluxerūt, rarissimè irrepūt, in quod
 semel ingressæ macie cōficiuntur, piscatorūmq; testimonio breui in-
 tereūt: nos inter saxa & arenaria loca reciprocis decedentibūsq; flumi-
 nibus relictas, aliquot dies vitam sustinuisse vidimus, nec parum diu
 viuas, exemptas aquis piscatores nostri seruant, pro pabulo arenam sup-
 peditantes. Easdēm in Normania Galliæ prouincia extra aquas va-
 gari affirmant, & serpentum more in sicco victum queritare.

De Piscibus qui extra aquas viuunt eorumque differentijs.

C A P U T X.

VONIAM Piscium qui extra aquas viuūt, quorum proximo capite meminimus, permagna est varietas, non temerè me facturum existimauī, si perspicuitatis gratia, quatuor summis differentiarum à loco sumpta rum generibus, hoc veluti quintum genus adderem, nam quamvis huius generis alij ad marinos, alij ad fluuiatiles, alii ad lacustres palustrēsve referantur, quod ex mari vel fluuijs, vel lacubus, vel paludibus in terrā egrediātur, vel illorū reciprocis vndis in terra relinquuntur, vel in terra subterraneisq; locis vliginosis & vuidis degāt: tamē illa tam multiplex & in tam minuta seccio potius quam par titio, rerum confusionē peperisset. Huc accedit, quod contrariam fere ac valde dissentientem naturā habeant, ab ijs quibus vel tantillo tem pore extra aquam citra præsens vitæ periculum viuere non licet. Primum igitur præter illa quæ superiore capite dicta sunt, ostendemus multos esse huiusmodi pisces, qui libēter in terrā secedant, in eaq; ver-

sentur ad tēpus: multos item qui sub terra reperiantur, quos op̄erib⁹
 Philosophi appellant, id est, fossiles. Aristoteles ipse multos pisces in
 terra viuere & effodi scripsit. Theophrastus quoque multos esse qui
Lib. de Pisci-
bus. & Plin.
nius Lib. 9.
cap. 57
 exēat ad pabula circa Heracleam, Toronē & Lycum amnem. In pon-
 to genus vnum esse, quod extremas fluminum oras seēetur cauer-
 nāsque sibi faciat in terra, atque in ijs viuat reciprocis amnibus sicca-
 to littore: effodi ergo, motu demum corporum viuere eos affirmant.
 Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos al-
 eis scrobibus in ijs locis vbi nullæ restagnent aquæ, miratūrque & ipse
lib. 34. Hi-
storiarum.
 gigni sine coitu. His subscriptit Polybius, qui narrat iuxta Narbonem
 agrum esse per quem feruntur fluuij Illeheris & Roscinus, in quo fos-
 siles pisces reperiuntur solo macro, copioso gramine, sub quo terra
 arenosa est, ad duos & tres cubitos altitudine, fluuiatili aqua scaturien-
 te, in qua pisces per cauernas subterraneas excurrunt. Idem experien-
 tia nostra frequens nobis persuadet. Nam in terra anguillas, ranas,
 aliōsque pisciculos ibidem etiam generatos sa penumero vidimus: &
 è terra defossas anguillas aliquoties spectauimus in villa Ioannis Sci-
 roni⁹ viri doctissimi Monspeliensisque scholæ principis, in qua so-
 phistarum barbarie Medicinā miserè conspurcatam suo nitori resti-
 tuit. Huiusmodi verò pisces vitæ breuitate diuturnitatēq; distinguu-
 tur: alij enim in terra diutius viuunt, alij difficile magnaque molestia
 vitam trahentes celeriùs intereunt. Qui pulmonibus ceterisque, qui-
 bus aēr in interiora subit, instrumētis à natura donati sunt, iij longiore
 faciliorēmq; in terra vitam ducunt. quòd liberiùs spirent conceptām
 que animā melius retineat: ideoque illa vitali aura aquæ vice recrean-
 tur. Huius generis sunt vitulus marinus, crocodilus, cordylus, vtra-
 que testudo, marina scilicet & lutaria, rana, ceterique huiusmodi
 respirandi instrumentis prædicti. Quibus etiam minus hiantes sunt
 minūsque diductæ branchiæ, ijs longior vita concessa est: nam affatim
 non subit aēr qui exiguum calorem opprimat & extinguat, & quum
 tantus, quantus calori nativo reficiendo satis sit, sese insinuauerit, non
 facile remeare potest. In his numerantur anguilla, murena, serpens
 marinus, exocetus, qui tamen branchijs carere existimatur. Contrà
 breuioris in terra vitæ sunt qui pulmonibus carent, quīque patentes
 minūsque constrictas habent branchias: nam illi quidem in terra ca-
 loris nativi commoda refrigeratione recreationēque destituti ocyūs
 exanimantur. hi verò aēris affatim irruentis copia oppressi protinus
 extinguuntur. Item quibus valde exiles angustæque sunt viæ, quibus
 aēr intro subit, quòd instrumentorū incōmoditas satis succedere ne-
 cessarij ad vitam producendam alimenti non patiatur. Iстis piscibus
 extra aquam degentibus μαλακόδερμα quædam, hoc est, crusta intacta
 addcmus: horum etiam alijs breuius, alijs longius vitæ curriculum na-
 tura

tura circumscripsit : in his sunt locustæ, astaci, quibus longior quam squillis vita tradita est : diutiùs viuunt cancri minores & fluuiatiles, mæas verò & pagurus citius obeunt. His annumerari possunt quidam molles vt polypi, sepiæ, vrticæ. Item quædam ὄπαχοδερμα, id est, silecum duritia testa, vt ostrea, mytuli, spondyli, purpuræ, cochleæ, chamaæ, de quorum omnium respiratione suo loco dicetur. At dicet qui spiam, quod nouum piscium genus hic constituitur, cùm priùs sit ostensum aquam illorum proprium esse elementum, cuius usura si careant, statim interituri sint. Viuunt quidem hæc omnia quæ commemorauimus aquis exempta, sed sine illis vitæ curriculum à natura datum confidere non possunt : quamobrem qui sponte aquas deserunt, aliquanto temporis intervallo in terra commorati in suas sedes remeant, vnde ἀμφίβιοι dicuntur. Quòd si per vim in sicco diutiùs detineantur, familiari natuæ suæ, conuenienti ac necessario fomento destituti, moriuntur. Quorum etiam discriminè mortis modo statui potest, alijs enim facilis placidaque mors contingit, id est, nulla iij vehementiore corporis agitatione motuque, vexati animam efflant: alijs contrà non sine acerbissimo sensu doloréque vita dissolutur, cuiusmodi sunt quæ maiore, dum viuunt, membrorum contentione mouentur & incedunt, quorum corpora molis magnitudine tegmentorumque pondere premuntur, quibuscve artus sunt breues & imbecilli. Huius rei domesticum exemplum spectaculumque referre possum. Marinam testudinem ingentis magnitudinis duos ferè menses alui, quæ in aqua ita expedite natabat, vt nullo modo ingressui sed solùm natationi, nullo modo terræ, sed aquæ duntaxat natum animal dices. Eadem in terra cum valido adhuc esset firmoque corpore, veluti mole corporis pressa, tegmentorumque oneri succumbens difficile mouebatur, nec sine magno corporis conatu, magnaque alarum palpitatione & verberatione, vt conuelli tota videretur, pastum capesset: longiori verò quam par esset tempore, natuuo solo pabulóque orbata tandem concidit: sed priùs aliquot dies vix animam trahens moribunda conspiciebatur, magnos interim ex imo corporis sonitus edens, ægrè vitam relinquens acerbique doloris testimonia. Quare, quæ aquas egrediuntur, ad eas, vt recreentur ac reficiantur, non multo post redeant oportet: neque enim vt extra eas diutiùs viuant, fieri potest, quamuis in terra aliquantulum commodissimè versentur: neque verò fabulosum est aut monstri simile, quod de piscibus fossilibus Aristoteles & Theophrastus literismadarunt: etiā si aquis exempti nulli diutiùs viuant. Etenim loca in quibus terreni isti pisces delitescent, aut limosa sunt humoréque multo perfusa, aut velut per cuniculos ac terræ venulas subterlabentibus & errantibus aquis irrigata.

Quare qui luto cœnóque gaudent, illic generati, aut in ea loca flumi-

num exundantibus ac refusis aquis depulsi, ibi terra humore multo diluta vel limosa aqua, serpentum more vitam sustinent. Huiusmodi sunt anguillæ, & ranæ ut paulò ante diximus. Huius pisciū vitæ ipse met sum testis oculatus: nam marina intestina maximi digiti crassitudine in arena mihi visa sunt, quatuor ferè cubitum longitudine, humanorum intestinorum gracilium instar, quibus nulla erant similitudinis cum reliquis animantibus vestigia, nullæ notæ, nullæ lineaæ, nulla membrorum lineamenta: denique totum corpus erat informe, sed intus arena plenum. Est & echinorum genū quoddam dentibus carens, oris intestinorumque situ à reliquis discrepans, quod arena sola viuere, eaque semper farctam habere testam comperitur. Capiunt quidem, ut diximus hæc cibum ex terra sed non sola, verū aqua perfusa. Quòd si quis aliter existimauerit, fabulis & vanitati potius quam veritati credet, nec summorum philosophorum Aristotelis & Theophrasti historiam de piscibus fossilibus intelliget. Horum piscium alia rursus differentia constitui potest. Quidam enim luto cœnōque delectantur, ideo voluptatis explendæ causa è finibus suis egressi, loca cœnosa adeunt, hos cœnosos siue lutarios appellabimus: hinc Plinius Lib.9.cap.37. lutarium nullum, & cœnosam salpam vocat, & Pelamydes Græcis dictæ sunt, ταρπὶ θεῶν πηλῷ μύθῳ, id est, quod in cœno se occultent. Quidam verò in litus excunt, & arena sabulōque sese operiunt, illic aliquandiu vicitantes, cuiusmodi est à Germanis *grundel* dictus quasi fundulus, istos omnes ab arena *lapperas* nominabimus. Sunt & qui φυκῷ, id est, alga mirificè capiuntur, quam in litus projectam magnopere persequuntur, ac in illa nidos fingere dicuntur, inde phycides dictæ: coracinus etiam gobiōque piscatorum testimonio alga vicitant, ac in eadem nidos construunt. Sed hæc quanquam propriè ad has differentias quæ ab alimentis sumuntur pertineant, tamen hīc ideo commemoranda fuerunt, quòd ad hos cibos capessendos aquas relinquent pisces, cuius naturæ omnes uno genere hīc complecti voluimus. Sunt autem his plura alia piscium, quæ à locis sumi possunt discrimina, quæ diligens naturæ indagator poterit suo ingenio inuenire: nobis nunc ista enumerasse satis sit, iam ad alias differentias properandum.

De piscium differentijs ex alimentorum varietate.

C A P U T X I.

 XPLICATIS piscium differentijs à locis in quibus degunt petitis, superest eas quæ ab alimentis sumuntur tractare: hæc enim omnia piscium vita vivendique ratione contineri diximus. Quemadmodum igitur bestiæ terrenæ, gulæ voluptatisque causa varia

varia ciborum genera expertunt, vel naturæ suæ vel libidini accommodatoria, vt cicutam sturni, helleborum coturnices, glandem sues, foenum boues: Sic aquatiles quoque alijs atque alijs pabulis delectantur, & quæque vel magis sibi familiaria, vel gratiiora, naturali impetu persequuntur: algam ceterasque marinas herbas saxatiles pisces, leporem marinum nulli, auratae cochleas, loliginem murenas, cucurbitam salpæ audie consequantur: denique omnia quæ in aquis degunt, suo quodam & peculiari pastu gaudent, quanquam virginis fame omnia quidem in omne etiam alimenti genus feruntur ac promiscue, si propria cupidaque desint, ad aliena depellendæ famis explendæque gulæ gratia ruunt: Quæ pabuli varietas sola in causa est, cur eiusdem etiam formæ generisque pisces, carne succo, saporé que adeò differant, vt difficile sit nobis aliquando de ijs iudicium facere. Quare si qui promiscue quoquis alimenti genere utantur, nulla propria succi nota ab alijs quæ sunt diuersi generis distinguentur, sed pro varia multiplicique pabuli natura, alio atque alio sapore succoque esse sensus ipse diiudicabit. Contrà vero, si cuiusque generis pisces ciborum delectum habeant, vt proprijs vescantur ab alienis abstineant, manifestis evidentibusque notis ab alimentorum natura temperamentoque sumptis secernentur. Nam qui muco vescuntur, substâlia sunt glutinosa, vt anguillæ, tincæ fluviatiles & palustres: Contrà qui radices, herbas, aliaque sicciora temperatiorâve pabula depascuntur, quod omnes ferè saxatiles faciunt, non glutinosa, sed friabili duro mollique temperata carne prædicti sunt, alijs duriore siccioréque sunt carne quales sarcophagi: alijs media quadam inter eos substantia, vt lupus, asellus: aliq; permulti meliore ciborum delectu vni. Non desunt qui nō solum prædura sunt carne sed virosum & teturum aliquid redolent, quæ omnia alimentis accepta referre oportet: causæ enim extrinsecus occurrentes vt diuersorum & contrariorum sape sunt effectrices: sic maximè quæ intus sumuntur continuò appulsi adhæsionéque: qualia ipsa sunt, talia efficiunt corpora quæ nutriunt. Idem perspicue ostendit diuersa partium & internorum viscerum compositio: nam vt viuendi genere, ita moribus differre lupum à mugile oris gulæque figura & conformatio docet. Mugili non carnium voraci, sed continentissimo & pisciū iustissimo natura os paruū sine detibus tribuit, lupo vero hians vastumq; quod gulæ ventrici deditus carnibus vescatur & rapto viuat. Ille paruū habet & gallinarū modo densum carnosumq; ventriculum, quod muco vel aqua solū vescatur: hic ampli & capaci quiq; etiā integros pisces voratos capere possit. Postremò, varijs cibis delectari pisces etiā vulgo notū est, qui varias escas piscibus capiēdis idoneas præparare solēt, & hamatis pabulis vel ex imis latibus euocant. Cuius rei, ego piscatus studioſissimus,

sæpe spectator fui ipsèque coniectis in aquam cibis ijs quos gratos esse arbitrarer, multos cepi. Extant & apud Constatinum Cæsarem compositarum escarum exempla multa, quibus pisces in siccum euocantur. Quæ cum ita sint, ab alimentorum varietate, natura, tempore, nec pauciores, nec minus insignes quam à locorum varietate notæ & discrimina piscium constituentur, ex quibus non modò piscibus cognoscendis, sed etiam victus rationi rectè instituendæ, morbisque multis sanandis perutilia remedia sumuntur.

Quibus in vniuersum alimentis pisces vescantur,
quodque aqua & ad refrigerandum &
ad nutriendum conferat.

CAPUT XI.

XPONENDA deinceps mihi primùm videntur omnia, quibus pisces vescuntur alimenta; deinde pro corum varietate piscium quoque variæ differentiæ. Sunt autem hæc in vniuersum, aqua, mucus, lutum, arena, caro, vermes, herbæ, radices, sterlus, terre excreminta. Prater hæc, si quæ sint alia, facile ad ista referri possunt. His autem ali pisces, præter peritorum pescatorum authoritatem experientia ipsa confirmat: dissectis enim ipsorum corporibus, vel algam vel arenam, vel quid aliud ex ijs quæ prædicta sunt, in illorum visceribus reperias. Sed hæc omnia ut nutritre, non ita omnibus eundem usum præbere possunt: ex illis enim aqua nō magis ad educationem, quam ad corporis refrigerationem à natura est condonata: cum enim non solùm ex alimentorum substantia corporis materia molésque ageatur, sed etiam calor nativus excitetur, incrementumque accipiat, necesse erat aliquid præter alimenta assumi, quod caloris vim accessionemq; mitigaret, & velut ab incendio prohiberet. Quare qui carne, radicibus, herbis, aliisque solidis cibis vescuntur, ijs aquam hauriunt refrigerandi magis quam alendi corporis causa. Cuius rei certissimum est argumentum subitus aquæ per branchias exitus, cuius usus gratia brachiæ ipsæ piscibus sunt attributa: dum enim cibos hiante ore audiū vorant, fieri non potest quin liquidæ fluentisq; aquæ copia una cum cibis intrò subeat, sicq; ventriculi capacitatem repleat, ut necessariū alimentū capere non possit. Preterea fluctuaret in tanta humoris copia pabulum, & à sarcophagis devoratos integros pisciculos in ventriculo natitare, & illic aliquādiu viuere nihil prohiberet; quibus incommodis solers natura prospexit. Nam ut branchias ad expulsione cibū sequentis aquæ dedit, ita nō nimia aquæ copia inter māden dum subiret, ut vorarent, non ut manderent, effecit. Quidam tamen mandunt

mandunt, qui scilicet latiores internas maxillas habent, ut aurata, sanguis, pagrus, scarus, qui ruminare comperitur. Ex ijs ergo efficitur eos pisces qui solidioribus cibis aluntur, vna cum his aquam haurire refri gerationis tantum & cibi facilis in ventrem deducendi non nutrimenti causa: eos verò qui aquam duntaxat hauriunt, ea etiam nutriti, vnde pisces ψυχόποιοι à Græcis, id est, frigida siue aqua nutriti, non ut Calcagninus, vir alioqui eruditissimus, male veritatis aliosi nominantur: aquam enim Græci ψυχόποιοι à frigiditate summa quæ illi inest: Latini frigidam appellant. Quod cum plurimis veterum authorum exemplis constet, vnicum ex Matthæo protulisse nobis hic cap. 10: satis fuerit, καὶ ὁς ἐὰν ποτίσῃ τὸν μυρῷ τὸν ποτήριον ψυχόποιού μόνος εἰς ὄνομα μαργαρῖτα, & cetera. Nemini autem mirum videri debet, si aqua sola nutriti pisces quosdam affirmemus, neq; enim aqua nostra simplex syncerumque est elementum, sed compositam mistamque esse sensu ipso experimur: nam summam illam frigiditatem aquæ non inesse tactu, & hanc amaram illam saltam, aliam dulcem & puram, ut Dioscorides Lib. 5. cap. 18: ait, gustu percipimus. Etenim primum aer qua est subtilitate, omnia facile permeans & penetrans eam immutat: deinde terræ, per quam fluit eorumque que inde effodiuntur admistio ciudem synceritatem vitiat & corruptit: postremò motu calorem concipit: ventis enim maria agitata sic tepescunt, vt in illis inclusum esse calorem manifeste sentias, atque etiam ex iugibus puteis aquam calidam trahi, & id maximè hybernis fieri temporibus videmus. Eadem etiam admistum esse calorem primum ipse liquor, tum aquæ declarat effusio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque niue pruinaque concresceret, nisi eadē se, admisto calore liquefacta ac dilapsa diffunderet: itaq; & aquilonibus reliquisque frigoribus adiectis durescit humor, & idem vicissim molitur tepefactus & tabescit calore. Quæ omnia non simpli cem, sed mistam compositamque esse aquam arguunt, recteque Plato qui ignem, aërem, aquam, terram, materiam potius igneam, aëream, aquam, terream nominavit, quod neutquam syncera impermistaque sint, sed horum quodlibet omnium aliorum sit particeps. Nam quod Gal. scripsit, neque epotam aquam, neque extrinsecus occurrentem natura aptam esse ad solidas animalis partes humectandas: ideo nutritre non posse, id de corporis nostri aliorumque similiūm partibus intellectissime existimes, de piscibus nihil hic cogitasse: huic enim cum ratio, tum experientia quotidiana manifestissime repugnat. Si quidem humanum corpus solidius calidiusque est, quam ob causam ut alatur reficiaturque solidiore ac firmiore alimento indiget. At pisces in aqua geniti aliquique, principiorum suorum liquidam naturam retinentes, ad carnis partiumque reliquatum essentiam mollem reficiendam, aqua præsertim paulò crassior, & magis

comment.
in Aphor.
lib. 13. 4.

permista satis nutrimenti potest suppeditare. Sed quid rationibus opus est, cum sensus verissimus iudex esse possit? Sunt in principum & diuitum domibus ex lapide exaedificatae & stratae piscinæ, in quibus permulti diuersi etiam generis pisces aliquot mensibus sola aqua viuunt incolumes. Lutetia, Lugduni, & in magnis aliis urbibus quæ præsertim procul à mari absunt, pisces in nauiculis perforatis inclusi necessariò aqua sola illuc viuentantes diu commode asservantur. In Gallia Narbonensi curiosi quidam in vasis vitreis aqua plenis dia nutriunt, certumque est quo purior fuerit aqua, eò diutius vitam producere, celeriter autem interire, si quid aliud præter aquam ut panem, aut aliud quippiam solidioris alimenti in vas coniecerint. Hoc modo suauissima coniux mea tres annos pescem domi aluit, sicque educatus in eam corporis molem accretuit, ut tandem nec vas cum capere, nec qua ingressus fuerat, eadem exire potuerit. Quod si quis morosior his contentus non sit, consyderet ostrea, mytulos, holoturia, lepades, mugiles, sardinas, aphyas. Vnde quæso, holoturia nisi ab aqua alimentum accipidit, cum duo solum eaque per exigua foramina habeant, per quæ nihil prouersus alimenti, dempta aqua, intrò ad vitæ subsidium meare possit? Vno igitur necesse est ad aleundū corpus aquam recipi: altero quod superuacaneum est expelli, quod etiam experientia docet: nam ex ipsis holoturijs manu compressis multa aqua per eos meatus exprimitur. Quid lepades saxis harentes alimenti præter aquam possunt accipere? At forsitan animalia hæc non esse contendes, mugiles igitur, sardinas, aphyas cōtemplator, quos pisces esse nemō sanus negauerit. At omnium qui pescatum exercent testimonio, horum vitæ ratio sola aqua continetur. Quare tum ex istis, tum ex alijs quæ in progressu operis dicenda sunt, aquam non temere inter piscium alimenta annumeratam esse cuius perspicuum fore arbitror.

Quod aqua maris nutriat, in eaque
dulcis aqua contineatur.

CAPUT. III.

SE D ne fontium, fluuiorum, lacuum denique dulces omnes aquæ solùm nutrire videantur, marina vero aqua minime, quod salsis, amaris, acidis non nutriamur, sed solis dulcibus, ut medici loquuntur, non alienum à re proposita fuerit, nunc paucis de ea re dissere-re. Ac primùm huic disputationi multum lucis accedet, si quid dulce significet, explicauerimus: nam h̄c γλυκύς, γλυκύδι, id est, dulce & iucundū idem sunt, vt aperte ex Galeno colligitur. Dulce, inquit, duplex est. Vnum quod implet id quod vacuatum est, cuiusmodi est nutrimentum

tum: alterum quod medetur ci, quòd mutationem aliquam acceperit, quod iam medicamentum est. Hac significatione mel & saccharum similiaque omnia quæ suavi illa qualitate & sapore gustum demulcent, cīque grata sunt, dulcia dicuntur: Illā, omnia quibus sensus capitū & delectatnr, nec minus horum quām illorum superiorum appulus gaudet, similiter dulcia siue iucunda dicuntur, quæ etiam si à melle & saccharo aliisque huiusmodi dulcibus planè diuersa & contraria qualitate prædicta sint, ea nihilominus dulcia & iucunda rectè nominantur, quæcunque saporis differentia temperata sint, modò ori palatōque probentur & placeant, tandemque nutriant: qua ratione helleborum coturnici, cicuta sturno, cichorium homini, & alia alijs animantibus dulcia erunt, cibique, quæ alijs essent valde noxia vel ingratissima. Item aqua quæ optima est nulliusque qualitatis particeps, est, vt Dioscoridis verbis vtar, γεθαρὸς ἡ, γλυκός, id est, syncera & dulcis, & quòd hoc loco Dioscorides ὕδωρ γλυκόν, Paulus ægineta de ea lib. 5. cap. 18. lib. 1. cap. 50. dem re loquens ἥδη vocat. Quare cùm innumera sint & diuersa cibi potionisque genera, quibus quotidie tum substantiam corporis augemus, tum eam quæ fluxit & periit recuperamus, siue hac siue illa saporis suavitate & gratia prædicta, siue etiam insignis qualitatis experientia sint, cāque omnia dulcia & iucunda appellari medici: quid vetat aquam maris in eo numerari genere, habita piscium ratione qui cùm in ea generentur, alantur, commodissimè semper viuant, necesse est illam suā naturā constitutionique sedem, locum, alimentum esse conuiciens, aptum, familiare, denique dulce & iucundum. Quòd si aliter res habeat, cur, cùm facile possint, mare non deserunt, & ad dulces aquas non confugiunt? At ex innumerabili piscium multitudine paucos admodum esse constat, qui fluuios subeant, quorum maior pars mare repetit statis temporibus. Quod autem Galenus scripsit nullū animal amaris nutriti, vnde in stagno bituminoso Syriae palestinæ nullum neque animal, neque plantam conspicit, cùmque duo in id fluuij longè maximi confluant, pisciumque copia scatentes, maximè qui prope Ierichétem fluit Iordanis, nullum omnino piscium fluuiorum ostia exceedere, ac si quis captos in stagnum conijciat, celeriter mori: id sententia nostræ non repugnat, quanvis salsa aridam exificantemque naturam habeant, cuiusmodi facultas cùm immodecum in amaris insit, ob id nutriendo corpori prorsus inepta, esse existimantur: nam salsa maris aqua ab illa qualitatis asperitate siccitatēque exigua: & ideo ab amara multū abest. Quocirca in illa pisces commode viuere eadēmque ali videmus. Adde quod in medijs vndis salis permultus humor dulcis continetur admistusque est, quem pisces in alimentum familiare transmutant, quam ob causam frequentissimi in pontum migrare solent, & ibi pinguiscere, quod ea maria dul-

*lib. 4. de simp.
medi. facul.
cap. 20.*

Liber 2. de
Hist. Anim.
cap. 2.

cibus aquis abundatissimè alluat. Quod si quis hoc ceu nouum admiretur in aqua salsa dulcem contineri, is naturæ rerum parum peritum fese prodit. Quare legat Aristotelem diligentissimum rerum indagatorem. Is in mari liquorem esse dulcem, ex aquæ transmissione ac percolatione docet: si enim ex cera vas tenue finxeris, idq; funiculo appensum in aquam demiseris, die ac nocte vna humoris dulcis copiam intra se colliget. Rursus nautæ, & qui arentia maris litora incolunt, aquarum dulcium copia destituti, puteis vix tres cubitos altis ad litus effossis, suauem dulcemque liquorem ex mari deducunt, qui per arenam transcolatus à salsugine separatur. Præterea si quis ambigat, qui fieri possit, ut in salmis aquis perpetuò natantes degentesque pisces humorem dulcem hauriant, veniant illi in mentem plantæ innumeræ, quæ non modo in litore sed in medijs fluctibus nascuntur, quas omnes sine humore augescere nemo sanæ mentis crediderit, quem & si trahant ex terra, tamen eum ab aqua quæ hanc terræ partē humectat irrigatq; prouenisse, fateri est necesse: qui humor succusve si dulcis est, dulcis in mari aqua necessariò inerit, sin salsus, aquæ salsa, ex qua genitus tèperatūsq; est plantæ humor, nutriendi vim attribuere oportet. Quid ergo herbis, arboribus aliisq; maritimis omnibus aqua maris conueniens alimentum sufficiet supeditabitque, piscibus verò ex se generatis, quosque Græci ψυχρόφοι appellant, nullum suggeret? Meo quidam iudicio piscium generi natura nulla in re defuit, omnibusque ad vitam sustinendam necessarijs facultatibus donavit, quibus, quemadmodum reliqua animantia & plantæ alimentum attrahunt, & ex eo quod familiare est secernunt & assimilant, quod alienum & superuacaneum rejciunt. Huic disputationi de aqua modum finemque faciam, si hoc vnicum adiecerō, etiam solidas piscium partes aqua nutriti: nam si quæ fluunt manaptque ut vinum, sanguis, lac, ceterique liquores, partibus solidis animalium formandis, nutriēdis, promouendis, producendisque materiam præbent, cur aqua piscibus non poterit? Cùm præsertim ex alijs mistam minimèque simplicem & synceram esse, caque ali pisces sit demonstratum: sed iam ultra progrediamur, & eandem ad duriorum etiam corporum compositionem & nutritionem deducemus. Ostrea, mytuli, chama, pectines, lepades, & vt breuiter dicam, omnia ὄτρακοδέρμα, ex sola maris aqua natura fabricata est, eadē inque sola vitam sustentant: saxis enim hærent, illicque infixa, vagantium prædantiumque modo, non possunt alium de sibi vicū parare. Verū ne quis imperfecta esse animalia obijciat, anguillas proponam. Hæ nulla seminis intercedente natura, quod co carere, nec etiam coite longa multorum obseruatio prodidit, ab aqua sola generantur caque purissima, & quanuis inter ceteros pisces molli multoque humore diffluente carne constent, suis tamen spinis ossibusque

ossibusque non carent, quarum perpaucę, ut scribit Aristoteles, & certis locis, limo edulisque ceteris, si quis apponat, vescuntur, contrā verò plurimę solo humore dulci pascuntur & augescunt. Quam obrem, ut idem tradit, iij quibus viuaria anguillarum curae sunt, diligenter dant operam, ut quam maximę pura synceraque sit aqua affluens & effluens semper per ripas ubi viuaria extroqunt: nam nisi aqua limpida sit, breui strangulatæ intereunt. Sunt autem anguillæ perfecta animalia, nec quisquam nisi rerum aquatilium planè imperitus aliter existimauerit, nisi forte Homerum secutus qui à piscium natura eos separauit. At sunt præter eas sardinæ, trichides, aphyæ, mugiles, ut supra diximus, innumeriq; alij quos breuitatis gratia omitto, quos sola puraque aqua viuere, refici, augescere, ex eaque carnes ipsorum, spinas, cartilagines, ossa constare, genita factaque esse experientia sensuumque testimonio est longè certissimum. Non aër subtilior tenuioreque natura est quam aqua? At sola aëris inspiratione aliquandiu quot viuunt animalia? quot hominum corpora eiusdem huius tanquam optimo pabulo recreata sunt? Astomos qui, ut scribit Plinius, halitu tantum viuunt, & solo odore quem naribus trahunt, missos facio, fabulosum forte hoc: tamen ab alijs qui Plinio longè vetustiores fuerunt, literis proditum est, vires in syncope & animi consternatione admotis odoratis maximę refici & instaurari. Romæ annos qua draginta sacrificum quendam sola aëris inspiratione vivisse, ex Leonis Pontificis maximi, & multorum principum custodia, & Hermolai Barbari historia fidèque certissimum est. Quæ nostra ætate aut patrum nostrorum memoria acciderunt libentiūs commemoro. Puellam annos tres in Gallia Narbonensi omnes audiuimus, vidimus multi, & Spiræ in Germania aliam extitisse accepimus, doctorumque & bonorum virorum literis proditum est annos multos, nullo præter aërem cibo potuque vitam salubriter traduxisse. Aliam etiam nos vidimus, quæ etiamnum hodie vivit, codem vietus genere ad decimum ætatis annum peruenisse, tandem grandem factam nupsisse, & felicem prolem sustulisse. Ergo aër solida firmaque corpora nutritre & reficere poterit, aqua verò longè crassiorum partium piscium solidas partes non nutrit? Sed nimium fortasse ab instituto digressi sumus. Quare ad rem redeamus, & que ab alimentorum ratione piscium differentias constitui possunt, deinceps inquiramus.

*Lib. 8. de hist.
anim. cap. 3.*

*Atheneus.
lib. 7.*

Lib. 7. cap. 2.

w.

ii.

De differentijs piscium ex alimentis.

CAPUT X I I I.

V M pisces alijs atque alijs alimentis vescantur , & pro eorum varia natura variam quoque & multiplicem corporis, temperamentique constitutionem & differentiam sortiantur , cumque horum alij promiscue & nullo delectu , in omne genus alimenti ruant, alij quæ naturæ suæ magis accommodata sunt, solum consequentur, alij quanquam omnibus sine discrimine pascantur: tamē naturæ propria quadam vi quibusdam delectantur, quæ alij sine extrema pernicie ne attingere quidem ausint: inde tres præcipue differentiae existent. Qui alga, stercore, carne cæterisque omnibus alimentis promiscue vescuntur, ut nulli, lupi, cancri, omniaque μαλακόρυχα dicuntur παμφάγοι. Qui vno altero ve alimenti genere contenti sunt, viuuntque continentius, ut mugiles, sardinæ, aphyæ, trichiæ, aliique huiusmodi, πανφάγοι nominantur. Rursus horum aliae sunt differentiae à cibis qui singulis magis peculiares sunt sumptæ. Qui enim piscium carne (sic eorum substantiam Plinius, Paulus ægineta omnésque nominant) tantum vescuntur, quales sunt teste Aristotele, cartilaginei congri, hiatulæ, aliique permulti, iij Κρυφάγοι dicuntur: quanquam alij sunt à παμφάγοις qui carne vescantur, ut παμφάγοι omnes, squamofisi omnes dempto mugile aliisque perpaucis, iisque maximè fluviatilibus: cartilaginei tam plani quam longi, item omnes qui osseum os dentesque habent, cetacei omnes, beluae marinæ omnes. Balenam tamen carne vesci quidam negant, quod in eius etiam recens captæ visceribus præter mucum, aquam & spumam nihil reperiatur, quæ ratio mihi non omnino vana videtur: quamuis enim corporis molæ vasta sit, tamen quia optima temperatura à natura donata est, multorum hominum modo ocio pingueſcentium, paucō cibo iners crassescit & saginatur. Sed cum incredibile videatur tantæ magnitudinis beluam tam tenui cibo augescere & sustineri, quid de ea re sentiam, suo loco dicam. Porro carnem esitant quidam molles, polypus, loligo, sepia, & μαλακόρυχα, illi inquam, Κρυφάγοι etiam dicuntur, sed minus propriè, cum præter carnem omnia quoque alia depascantur, ex quibus quedam sunt etiam carne ijs gratiora. Quare in singulorum naturis intelligendis, ut distinctius omnia tradantur, epitheto alii ab alijs separandi sunt, & ex παμφάγοις qui carne vescuntur, παμφάγοι καὶ Κρυφάγοι appellandi: sicut εἰ μονφάγοι ijs qui carne solum aluntur μονφάγοι καὶ Κρυφάγοι. Præterea μονφάγοι alij φυκῶ, id est, alga, pascuntur, ut salpa, quare appellanda μονφάγος καὶ φυκοφάγος. Eadem in cæteris omnibus seruabitur differentiarum & nominum ratio: Superest ter-

tium

LIB. II.

tium genus eorum, qui naturæ proprietate quadam alimentis quibusdam vtuntur, quibus, alijs sine detimento vti non licet, hi ιδιόσοφαι nuncupabuntur: quod si alijs omnibus etiam vescantur, vt nullus alga, carne, conchis, cœno, & quibus deterior redditur, cancellis, iij πανταχοῖς, καὶ ιδιόσοφοι nominabuntur, si non omnibus, saltem multis, παλλαράχοις καὶ ιδιότροφοι. Ac sicut κενόφαγοι à cibi genere quo vnicō delectantur, variæ sunt differentiæ, sic ιδιόσοφων ab eo cibo quem peculiariter & vnicè amant, & à quo alij omnes abstinent. Ex eo genere est nullus qui lepore marino venenato vesci salubriter solus creditur, quāquam scarum eodem vesci testis est Athenaeus. Salpa cucurbitam sola audiissimè persequitur, scarus mercurialem amat, sūntq; alijs permulti huiusmodi de quibus suo loco plura. Propositis igitur initio quatuor summis generibus ex quibus tot & tam variæ piscium differentiæ oriuntur, explicatisque ijs que ex locorum alimentorumque ratione petuntur, quæ duo vitæ piscium viuendique modo comprehendendi dimicimus, reliquas sequentibus libris pertractabimus.

G V L I E L M I R O N D E L E T T I I D E P I S C I B V S L I B E R II..

De quibus piscium differentijs
deinceps sit agendum.

C A P U T I.

V O'D diuersis in locis pisces commodè vivere soleant, quod alia atque alia vitantur, vivitus ratione, tum quot qualésque & à locorum & ab alimentorum varietate inueniantur differentiæ, abundè satis à nobis primo libro est demonstratum. Quod si quibus ad separata ab vniuersa tractatione, singuloru piscium descriptione properantibus, tum hæc tum sequentia diffusius scripta esse videantur, ij cogitent quæsto, me quæ à veteribus recentioribusq; de piscibus tradita sunt, veluti syluam quandam hic congerere noluisse, sed partim

ab alijs scripta, partim mihi longa experientia, dissectionibusque multis piscium cognita explorataque uero dixi, persecutū fuisse, vt non ijs modò piscibus qui à me particulatim explicabuntur, sed omnibus etiā alijs quibuscumque in regionibus aquisve illi reperiantur, facile cognoscendis & ad genus suum reuocandis, labor hic meus sit profuturus. Quæ sanci instituti mei ratio cogit me, quæ ad vniuersam piscium doctrinam necessaria sunt prescribere, cäque breuissimis, rationibus pro rerum natura confirmare, neque enim perpetuo certissima illa & potissima & adhuc, sed sape exemplis, summorūmque authorum qui hoc in negotio feliciter versati sunt, auctoritate utimur, quod res aliter non ferat: nam non semper vniuersa, sed singula etiam tractamus, quorum scientiam non esse planè notum est omnibus. Huc accedit, quod quæ hīc traduntur, cum magna ex parte sensibus subiecta sint, nulla egeant demonstratione. Imbecillis enim ingenij est, inquit Aristoteles, demonstrationem eorum querere, quæ sensus ipse docet. Sed vt eò, vnde digressa est, reuertatur oratio, de piscium differentijs quæ à partibus sumuntur deinceps est agendum, quas explicare constituimus, priusquā eas quæ ab actionibus moribusque inueniuntur, attingamus: perspicuam illā methodum sequuti qua quæ priora notioraque sunt, prius, quæ posteriora minūsq; nota posterius docentur. Cum enim partes actionum cause sint vel instrumenta, eas natura priores & notiores, ideoque priore loco exponendas esse merito existimamus.

Piscium partes multas & diuersas esse.

C A P U T II.

 V' M vna eadēque particula varijs multiplicib⁹. que actionibus obeundis satis esse non possit, sed ijs duntaxat quibus eius materia, figura, tota deniq; compositio à natura accōmodata est, oportuit tum pisciū tum cæterorum animantium corpora, permultis atq; inter se discrepantibus particulis constare, vt earum varietas actionibus varijs atque infinitis, vel ad viuendū necessarijs, vel ad commode viuendum perutilibus respondeat: neque enim eadem parte audire, videre, odorari, gustare pisces possunt, neq; eadem parte cibos conficere, & natare. Quare vniuersum corpus animæ instrumentū ad naturales, vitales, animales functiones obeūdas, ex multis alijs organis partib⁹sq; cōponi necesse fuit. Quinetiam partes ipsæ totius compositionis minimè sunt expertes: ex alijs enim simplicibus ijsdēmq; diuersis particulis coalescunt. Porrò ipsæ quoq; simplices (quæ quod sensu tales appareant sic appellantur) ex diuersis, scilicet ex quatuor humoribus tanquam proprijs elementis constant, quemadmodū rursus ipsi

ipſi humores ſuccique ex quatuor elementorum permifione ſuam naturam temperamentumque ſortiuntur, necnon & ea quæ id comitantur, vt odore, ſapore, colorem atque his similia. Verum quantitas, figura, numerus, ſitus cōmodus ad μόρια ὁγκωρία (vulgò partes instrumentariaſ appellant) propriè referuntur, quorū particulae ſimpli-ces ut os, cartilago nihil huiusmodi ex ſeſe habent, ſed illa pro natura & differentia organi quod conſtituunt, hiſ insunt, niſi ſi quæ particulae ſint ſimplices etiā diſtæ, quæ quia ſolæ vel munere aliquo funguntur, vel utilitatem quandam adferunt, figuramque ac alia similia ex ſeſe habeant, in organicis partibus habeantur, in quibus eſt aculeus & ſquama: quæ duo quanquam ſenſu ſimplicia eſſe diuidices, tamen hæc per ſe magno pifcibus eſt uſui, ille figuram habet ad pungendum aptiſſimam. Sed ut res omnis dilucidior fiat, instrumentorum tres omnino classes deſcribemus. Primæ classis erunt partes quæ ſimplices nominātur, ut arteriæ, venæ, oſſa, cartilagines, vincula, membranæ, aculei, ſquamæ. Secundæ quæ ex ſimplicibus, & ijs quæ primæ classis ſunt, cōponuntur, ut cerebrum, oculus, pinna, cor, brachiæ, pulmones, hepar, ſplen, venter, intestina, vterus, teſticuli, mentula, pedes, caput. Tertia verò corpora ipſa continebit ex varijs organis contexa. Nam ut corpus humanū animæ hominis instrumentum, ſic corpus delphi-ni, animæ delphini instrumentū eſſe iure dicemus. His omnibus partibus ſimplicibus pifces à ſeſe variè diſcrepare ſuis locis docebimus.

De communibꝫ & proprijs pifciūm partibus.

C A P U T I I I .

AR T I V M illarum quæ multæ ſunt & valde diſpa-re, ex quibus corporis pifciūm veluti fabrica conſtar-alia pifciūm propriæ ſunt, alia cum cæteris animan-tibus communes, quippe oculos, dentes, os, ventricu-culum, intestina, hepar, fel, ſplenem, cum alijs animan-tibus habent communia: alijsverò multis, ut branchijs, pinnis, ſquamis, hilulis, veficis, in ventre aëre plenis, appendicibus, spinis, lapi-dibus qui in cerebro ſunt, à reliquis animantibus diſerunt: nam pi-fces ſoli branchijs respirant: præter eos nullū aliud animal, dempto crocodilo, qui tamēν ἀμφίβιος eſt. Fistula in fronte vel in tergo in be-luis marinis tantūm inuenitur, qua respirant, & aquam ore tractam reiſciūt. Alis quidē volucres per aërem volant: pinnis autem nullum aliud animal aut volat, aut graditur præter pifces: vespertilio enim alas non pinnas habet, ſquamis integri ſerpentes videntur, at ſi propius inſpicias, non ſquamis, ſed tenui cortice potius opertos eſſe dixeris, vnde Græci huimodi animalia unico vocabulo idque feliciter, ut

C

Lib. 1. de hist. animal. ca. 16. omnia φολιδωτὰ appellant, & φολὶς teste Aristotele, squamis similis est: aliquando rigidior & durior, vt in testudinibus & crocodilis: ali quando tenuior, vt in serpentibus & lacertis. Spinæ piscibus peculiares sunt, neque in alio animantium genere reperiuntur, quæ carni ad eius stabilitatem affixæ sunt, plurēsque in ijs qui in aqua dulci degunt, vt in alois, herbis, cæterisque huiusmodi: multæ etiam in murenis reperiuntur, cuius rei causa explicabitur, cùm ad partium declaratio nem ventum fuerit: non desunt tamen qui lacertos & serpentes spinas habere putent, multitudine ac tenuitate costarum decepti. Porro, circa ventriculum appendiculæ Græci ἀποφάδας καὶ ἐκφάδας vocant, non solis piscibus verū etiam auibus, quibusdam peculiares sunt. Aues quidem subter & paucas habent, pisces supra & circa ventricu lum, vt scriptum reliquit Aristot. Nos tamen subter magna ex parte piscibus inesse comperimus: alijs complures, vt lato, lacerto, coracino, scorpioni, gobioni, citharo, mullo, scaro: alijs paucas, vt hepato, glau co. Iam verò piscium propriū est lapides in capite habere: neq; enim in vllis quadrupedibus nobis etiam diligenter perscrutantibus contigit vidisse. Habent igitur lapides in capite lupi, mugiles, corui, coracini, vmbrae, pagri, auratae, spari, hepati, omnēsque ferè squamosi: ex planis solea siue buglossus, quorum neque naturā neque vsum per scripsit Aristoteles, sed solum annotauit omnes illos pisces quibus la pides insunt in capite, hyemem pertimescere, id tamen in paucis se obseruasse: nos verò formam, naturam, vsum suis locis docebimus. Hic partes pisciū proprias annotasse satis sit, quarum postrema est vesica in ventre interdum vnicā, interdum gemina aëre plena, maximè in fluiatilibus naturæ prouidētia illic collocata, vel ne submergantur, vel potius vt in aqua suspensi facilius natent. Quæ cùm ita sint, piscium alias quidem partes cum cæteris animantibus esse cōmunes, alias verò eorum duntaxat proprias, quibus tum à cæteris animanti bus tum à se se differunt, arbitror esse perspicuum.

Alia partium diuisio quibus à se se pisces differunt.

C A P U T   I I I .

PARTES eas quarum alias proprias, alias communes esse modo diximus: alia rursus divisione distinguemus, vt aliæ cædem inter se sint, aliæ omnino diver sae, aliæ alijs ad portionem respondentes. Eadem specie sunt partes, dextræ ac sinistre, similes sunt oculi pagri & rubellionis, cynedi & percæ. Ad portionem alijs respondent, quæ neque cædē: neq; eadē substantia aut structura, verū eundem vsum præbent. Cancrorum χνλη (forcipatum pedem verit Ga za) manibus hominum pro portione responderet: vtenim manu cibos

Lib. 4. de hist. animal. cap. 2.

appre-

apprehendimus, ijsdem corpus ab iniurijs tuemur, illatas propulsam
mus: sic cancri, astaci chelis cibos apprehendunt, ac ori admouent, ijs-
dem vel se defendunt, vel alios impetunt: at figura & cōpositione ma-
nui dissimiles sunt, imo planè contraria ratione constant: nam foris
osseæ vel lapideæ sunt, intus musculos habēt quibus mouētur, manus
contrā intus dura & ossea, foris mollis & carnosa, in quinque digitos
diuisa. Quare non huic sed rostro potius auium figura similes dici
possent. Sunt etiam squamæ piscium, & plumæ auium peræqua pro-
portione: nam, vt rectè scriptit Aristoteles, quod in auibus perīna est,
id in piscibus est squama: & vt plumis obducitur auicularum corpus,
quò sint à caloribus & frigoribus tutiores (hyeme enim calefaciūt plu-
mæ, æstate corpori umbram præbēt) sic ad propulsandas iniurias mu-
niuntur frequentibus squamis piscium nonnulli: neque enim omnes
squamis integūtur, vt aues plumis, vnde quidā lœves dicti. Sed vt squa-
mæ vsu, pennis auiu respondent, ita his neque substantia, neque figu-
ra, sed hominū vnguis potius similes esse dicas: quæ omnia de par-
uis plumis non de magnis quæ alis insunt, intelligi volo, volatui ma-
gis quam iniurijs repellēdis accommodatis, quæ pinnis proportione
respondebunt. Branchias neque substantia, neque compositionis mo-
do strūcturāque pulmonibus rectè compares, vsu verò sitūq; & utili-
tate perbellè: nam quemadmodū qui in aëre viuūt, illū ad spirituum
agitationem refrigerationēmque intrò trahunt, calfactūmque respi-
rant, sic branchijs aquam spiritūmque aquæ permistū ad easdem uti-
litates vicissim trahunt redduntque pisces. Palatum carnosum est vi-
ce linguae, percipiendorum saporum gratia: nam pisces omnes pa-
lato carnoso prædicti nullam linguā videntur habere, nisi imperfectis
simam, quod in cyprinis, bramis, tincis obseruauimus. Ac vt summa-
tim dicā, partes omnes è qua cù ijs portione esse dicuntur, quibus cum
eundē planè vsum sitūmq; habent, cum parte, cuius officio fungūtur;
etiam substātia strūcturāq; valde dispare, vt palatū carnōsum in ore
est, branchiæ circa cor, pinnæ ad latus vel sub ventre, chelæ prope os,
articulōsq; habēt articulis cubiti similes: vt ad os flecti possint. Hacte-
nus de partibus ad portionem respondentibus, nunc de diuersis: quæ
maximè sunt organicæ, figura, magnitudine, numero, sitū, contrarijs
affectionum qualitatibus odoris, saporis, coloris, agendi patiendiq; vi-
rum manifesta tum occulta, exuperantia defectuq; à se se differentes.
Substantia quoq; dissident, quæ simplices dicuntur, quarum ratione
organicæ etiā substantia sunt dissimili. Quæ omnia in genere dixisse
mihi satis esse non videtur, nisi particulatim & ordine singula decla-
rente: nam vt vniuersas quidem res prius nouisse oportet, tum quòd
ad rerū singularū cognitionē facilem præbeant aditū, tum quòd sine
illis intelligi nullo pacto possint, ita singularū notitia sic illustraneus

*I lib. i. de bestiis
animal. cap. ii.*

vniuersa vt illis omissis confusam, indistinctam, rūdem imperfectām que rerum cognitionem tecum circunferas, nisi adhibitis singulis tēcē explices, euoluas atque confirmes. Quare nihil hīc temere concre-
re volui, sed ita rem susceptam tractare vt eius doctrina parari possit: Nunc igitur ad partium singularum differentias aggrediamur ab illis exorti quæ substantia differunt: est enim hæc aliarum differentiarum veluti sedes & fundamentum:

De piscium ex substantiæ varietate differentijs.

C A P U T V.

SV B S T A N T I A siue materia partes piscium differ-
re non solum sensus arguit, sed etiam ratio id necessa-
riū fuisse docet: nam quæ flecti aut ab externis rebus
affici debent, minimè ex terrea durāq; substantia, sed
molli constare oportet: sentire enim est quodammodo
pati, difficilè verò patiuntur quæ dura & sicca sunt, contrà facile quæ
mollia & tenera. Quamobrem lingua partēsq; omnes sensu aliquo
præditæ, ex molliore aliqua nempe ex carnosa vel nervosa substanti-
a constitutæ sunt: ex dura verò & sicca quæ ad tutelam defensionem
que ac stabilitatē aliquam sunt cōditæ, ut squamae, aculei, spinæ, ossa:
nō enim, ut proverbio fertur, è quo quis ligno fit Mercurius, sequacem
que oportet esse materiā reiq; faciendæ aptam. Pulmones à brachijs,
squamas à crusta, vel osso lapideoque tegumento, ossa balenarum, del
phinorum, testudinum, vitulorum marinorum à pīsciculorū spinis, &
horum carnes ab illorum carnibus substantia differre quis non videt?
Sic mollium, squamosorum, cetaceorum, crusta insectorum, saxatiliū,
substantiam aliam aque aliam esse nemo non dicet: nam exempli gra-
tia, mollium vt polyporum substantia, medium inter neruum & car-
nem naturā obtinet: est enim carne durior, neruo mollior, idque non
sine summa naturæ prouidentia, quippe cūm neq; squamas neq; spi-
nas, neq; ossa habeant, fluctuū exagitatione substantia eorum mollior
dissolueretur, & dissoluta diffueret, neq; durior tam bene flecti in
omnes partes posset. Contrà saxatilium caro mollis tenerāq; est. Proin-
de ex hac substantiæ varietate quædā nomina pīscibus posita sunt. Di-
cūtur enim quidā Cartilaginei, & ὄστεα quasi ὄστεα, id est ossea. Sed præ-
stat tantam varietatē substantiæ siue carnis pīscium in genera aliquot
redigere, singulorūmq; exempla subiungere. Est igitur pīscium quo-
rundam substantia siccior duriorque: contrà nonnullorum mollis hu-
moreque multò diffluens: inter has media est duro mollique tempe-
rata, siue quodammodo ad hanc tēperantiam accedens. His succedit
quartū genus eorū qui carne sunt ἡλιθυΐ, id est friabili. Aliud eorum
qui

qui carnē tenacem & velut glutino compactā habent, id genus Grēcis γλυπτός dicitur, cum celso glutinosum dicemus: potest & esse ali- quod inter ista medium. Postremo alia est pīscium caro pinguis, alia ἀλιτρή, id est, nō pinguis siue macra: sic enim celsus. Durae carnis sunt draco, cūculus, miluus, scorpius, corax, vranoscopus, hirudo, trachurus, ὄφες, & mollia omnia, dēptis ostreis & mytilis, & mollia omnia, mol- lia inquam, si tegumēta tactūmque spectes, si carnē dura, polypi, se- piæ, loligines. Mollis carnis sunt, sparus, cantharus, aphyæ, trichides, mānæ: inter hos medijs sunt lupi, coracini, auratae, dentices, rubellio- nes, pagri, mylli. Friabili carne sunt saxatiles omnes. Glutinosa, oceani gallici pola, raia, congrus, ichthyocolla, quam Gallorū molluam esse putant: denique pisces omnes longi. Pingui carne sunt mugiles, ma- cra, galei: neque enim adipem nēq; scuum habent præterquā in hepa- te: quia cartilaginē sunt: iij enim vniuersi pingui carēt dēmptis, mure- na fluuiatili & sturione. Præterea non pingues sunt crusta incteti, ne- que molles. Hactenus explicatae sunt substantiæ pīscū simplices dif- ferentiae, ex quibus inter se colligatis atq; implicitis fiunt compositæ: nam pisces quidā sunt carne dura & fragili, vt rhombi, mulli: alij dura & glutinosa, vt buglossus: alij dura & pingui, vt thunni: alij dura & ma- cra, vt galei: alij molli & fragili, vt saxatiles, & passerēs: alij molli & glutinosa & pingui, vt anguillæ: alij molli & nō pingui, vt aphyæ, athe- rine. Neq; verò tanta substantiæ dissimilitudine solummodo pisces diuersi, sed etiā ijdem à sese dissident, vt thunni qui ceruice, abdomi- ne cōmēdantur atq; clidio, inquit Plinius, ylissima quæ caudæ pro- xima quia pingui carent. Eadē de causa glauci τροπομού tantopere lau- darunt cupediarū studiosiores. Sed antequā hoc caput conclūdāmus, alienum à proposito nō fuerit de saxatilium substantia ex Galeno & Athenæo pauca addere. Diximus ex Galeni sentētia saxatiles omnes molli fragiliq; esse carne: is enim lib. III. de aliment. facult. apertè scri- bit illis esse carnem φαθυρωδὴν καὶ μαλακωτὴν, meritōq; in saxatilibus pīscibus nullum esse inter eos, qui eiusdem sunt generis discrimen ma- nifestum, vt qui perpetuò in purissimo mari degant, aquāmq; dulcem & ex dulci marināq; mistam fugitent: Et nō multò pōst, saxatiles nec alimenta nec loca mutare, nec in dulcibus aquis viuere, ob eāmq; cau- sam perpetuò esse inculpatos. Athenæus verò, qui saxatiles vocan- tur, inquit, vt gobiones, scorpij, passerēs, hisque similes corporibus sic- cum suppeditant alimentum, augēntque & nutriunt admodū, faciles sunt ad concoquendū, neq; excrementa multa, neq; flatus gignūt, qui- bus mox subiungit. His simile est genus eorū qui μαλακωτοί, id est, molli carne prædicti sunt, vt turdi & merulæ & similes. sunt autē hi su- perioribus humidiores. Qui cū inter se pugnare prima specie videan- tur, minimè tamē disiūcta & cōtraria dici ab ijs estimabit qui noverit;

lib. 9. cap. 15

lib. 8.

piscium quidē saxatilium vniuersē mollem fragilēmque esse carnem, si eos cum alijs compares, quorum quidam molli sunt carne, sed glutinosa, alij minimē glutinosa, qua in re saxatilibus sunt similes, sed dura, in quo dissimiles. Verūm saxatilium ipsorum alios esse qui in saxis procul à litoribus delitescunt, alios qui degunt in saxis ad litora, illorum minūs mollis sicciorque est substantia, horum mollior humidiōrque, vt ait Athenaeus; vnde μαλαχαρός Græci vocant, illi ad pelagiorum, hi ad litoralium naturam propius accedunt. Ex his igitur perspicuum esse arbitror pisces esse in magna substantiā dispartiate, quæ partim ex prima natuāque piscium constitutione, partim ex alimentorum varietate proficiuntur; de quibus libro primo satis abundē multa.

De differentia piscium ex figura.

C A P U T V I.

 V E M A D M O D V M substantiam siue materiam partium variari necesse fuit, prout illas variè agere patique oportuit, vt proximè demonstratum fuit, ita diversis partibus alia atque alia opus fuisse figura censendum est, quod instrumentorum actiones à figura potissimum dependeant, vel certè figura meliores deteriorēsve reddantur. Ventriculus sphærica figura constat, tum quod hæc omnium figuratum sit capacissima, tum quod difficilē patiatur. Manus in quinque digitos diuisa est, cāmque figuram nācta vt omnino rem complecti possit, meliusque apprehendat. Idem sanè de eorum piscium partibus, qui moribus & actionibus differunt, est iudicandum, pro quorum differentia varias natura figurā effinxit. Neque verò solūm partes natura differunt, sed etiam diuersa est, diuersorum piscium totius corporis forma, ob varias partium ex quibus componuntur figurās, tum ad faciliorem rerum distinctionem, tum ad Dei optimi maximi potentiam nobis ob oculos ponendam, qui innumerabiles rerum formas speciēsque ex eadem prima substantia materialē procreauit, & genuit. Ut lepus marinus à lolligine differt, sepia à polypo, locusta ab astaco, astacus à squilla, squilla à cancro, ostrea à spondylis, spondyli à mytilis, myculi à chlamis, chamaæ à pectunculis, purpura à cochleis & buccinis. Quod si quæ sunt eiusdem generis, figura differre fecit, quanto magis quæ diuersorum sunt generū? Vnde alijs sphæricam figurām tribuit, vt orchi siue orbi, alijs stellæ, vnde & pisci nomen, alijs cunei vt mugili, alijs iugi, vnde ζύγων Latine libella. Iam ῥόπαλα à nostris piscatoribus & Italīs spetto, Luna, xiphias, à veru, lunæ, gladij in rostro figura nomen inuenierunt. Denique αὐλοῖς, cucum

cucumeri, vvae, hippocapo aliisque infinitis, à rerum terrestrium figuris nomina sunt polita, non magis quod rerum varietate delectetur natura, quam quod earum distinctio nobis fuerit necessaria. Quid enim esset aliud inter nos quam chaos quoddam & rerum omnium confusa congeries, nisi forma, colore aliisque huiusmodi internoscerentur? quo pacto lapides, herbae, pisces à se discernerentur, si per omnia similes sibi ipsi essent? ne illa quidem linguarum confusio in Babel tantum unquam negotij exhibuit, quantum illa rerū omnium similitudo exhibuisset: nemo Platonem à Cicerone dignosceret, si huic ciceris nota, quæ in facie spectabatur, illi scapularum latitudo decesset. Solemus enim singulos homines, nasi, oculorum, superciliorum, menti, barbae, oris, aurium, capillorum, reliquarumque partium colore, figura, symmetria à se distinguere: sic absinthium à lactuca, aconito, veratro, quis distingueret? Venenum proculdubio pro medimento, & venenum pro alimento quotidie usurparemus magno nostro malo. Vix possumus, quæ est mentis nostræ imbecillitas, res aliqua similitudine coniunctas discernere: quid futurum fuisse putamus, si omnes figura coloréque inter se conuenirent? Quæ cum ita sint non temere, sed summa cum prouidentia magnóque nostro modo, natura pisces non solum viribus & probitate succi, sed etiam varia partium figura, varia item totius corporis mole, de qua mox dicemus, à se disiunxit.

De piscium ex partium magnitudine differentia.

C A P U T V I .

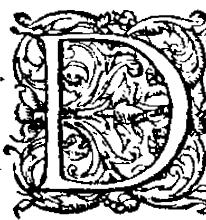
DECTE quidem maiores nostri magnitudine & exiguitate res multas distinxerunt, quæ figura aut alio quouis modo facilè distingui posse non videbantur, magnitudinis autem differentiam βού & ἵπποι particulis expresserunt, vnde ἵππος λαός, ἵππομάραθρος, βύλη: neque vero eo inficias istis particulis quandoque non magnitudinem sed similitudinem significari, vt in Hippocampo, buphthalmo, buglosso: Hippocampus enim pisciculus cum sit digiti duntaxat magnitudine, ab insigni magnitudine dici non potuit: quanquam Matcellus Virgilius contra Dioscoridem & rei veritatem id scripsit. Neque etiam quæ magnitudine differunt, semper ijs particulis expressa sunt: nam pinnophylax ab alijs maioribus cancris sola magnitudine differt, astaco leo & elephas maiores sunt. Hæc quidem de totius corporis non partium magnitudine dicta sunt. Verum quæcumque magnitudine totius differunt, eadem partium quoque magnitudine differre est necesse: nihil minus tamen in partibus quibusdam eam differentiam videre licet, vt in rostro, cuius longitudine sola dif-

In Annalib.
in cap. 3. lib. 2.
Dioscorid.

fert delphinus noster à marsuino vulgò nuncupato. item acus longis-
simum rostrum habet, lacertus breuiorem, sphyraena longum & acu-
tum, lucius sphyraenæ reliquo corporis habitu similis, rostro est bre-
uiore & minus acuto: vulpecula marina altera caudæ pinna ad fal-
cis magnitudinem accedit, quo nomine à maltha, acanthia, canieu-
la, aliisque galeis differt. Cucus, hirundo, lucerna à multis pinna-
ium magnitudine discrepant, ὄφθαλμα quæ à Gaza oculata dicitur;
oculos maiores habet reliquis squamatis. Item hepatus ab alijs sui
similibus oculorum magnitudine distinguitur: sed, hæc omnia clario-
ra fiant cum de partibus sigillatim dicetur. Quare ad alias partium
differentias properandum.

De partium differentia ex situ.

C A P U T VII.

IVERSORVM piscium partes quasdam figura, magnitudine, numero similes quidem esse, situ vero ita variari contingit, ut in his & in illis contrario saepe modo positæ videantur. Atque ut à capite incipiam, id in animantibus magna ex parte superiore vel anterior locum optimo iure occupat, ut pote quod cum aliarum facultatum, tum diuinæ illius & immortalis quæ θυρων dicitur. in homine sit domicilium: in cæteris vero animantibus, illius facultatis sedes quæ sensum motumque toti corpori suppeditat. Multos tamen pisces videoas, qui inter pedes & ventrem positum caput habeant, ut sunt polypi, loligines, sapiæ: caput illis ea in parte esse indicio sunt oculi, qui semper in capite siti sunt. In cancerorum genere caput ea in parte situm est, in qua pectus in respirantibus esse solet, utrinque pedes lateribus hærent, quamquam Gal. lib. VIII. de usu partium, canceris caput deesse affirmet: sed hoc verū non esse, argumēto sunt oculi, qui à cerebro per nervos opticos videndi vim accipiunt, quorum gratia caput factum esse eodem in loco ipsem contredit: quod si illis insint oculi, inerit & cerebrum, si cerebrum, caput quoque inesse necesse est: id enim caput appello quod cerebrum in se & sensuum instrumenta circa se contineat, neque cerebrum temerè à Græcis ἡγέρας dictū crediderim, sed quod reuera semper in capite situm sit. Quemadmodum enim nares, aures, linguam, ita etiam oculos cerebro propinquos esse oportuit, ob magnam spirituum copiam sensibus illis efficiendis necessariam: quæ ut cōfestim suppeditari & transmitti posset, eos propriū abesse ab origine voluit natura. Omnis enim sensus mortuusq; à cerebro tanquam à fonte deriuatur, neque est quod quisquam putet caput id genus pisces non habere, quod ceruice careant: ceruix enim non capit, sed gula & asperæ arteriæ gratia instituta est: Sed

vt eo

ut eo redeamus vnde digressa est oratio, oculi ipsi situ quoque variat: sunt enim quibus oculi supra caput cælum versus positi sunt, ut vranoscopo, in alijs ad latera magis spectat. Sed de oculorum differentia suo loco fusiūs. Pinnae situ differunt: in marinis enim ad partem superiorē vergunt, in fluuiatilibus magis ad ventrem. Fel quidam in hepate habent, ut squamosi & galei: in alijs, in intestinis situm est, ut in amia & pelamyde: in nonnullis in capite, ut in aphyis ἐγκρασιχόλοις ob id cognominatis. Cauda partē posteriorem, ut caput anteriorem occupans situ nonnihil differt: nam in mugile, lupo aliisque infinitis secundum spinæ longitudinem sita est, ut aquam findat, cuius ratione transuersa est, ita ut latitudine sua aquam tangat & verberet in delphinis ac balenis. Necnon aculei ad tuendum corpus à natura dati, dissident: alij enim in fronte habent, ut squilla, astacus: alij & in fronte & in toto corpore, ut locustæ, cancri marini: alij in ceruice, ut araneus, vranoscopus, cyaneus vulgo derbius: alij à ceruice ad caudam ferè, ut perca, aurata, sargus, thynnus: alij in thorace & branchijs, ut vranoscopus: alij in pinnis, sargus, cantharus, sparus, coriuss, melanurus: alij in cauda tantum, qui propriè radius dicitur, ut pastinaca: alij in cauda & reliquo corpore, ut raiæ nonnullæ. Porro in omnibus linea à capite ad caudā ducta est, quæ in marinis magis ad dorsum vergit, in fluuiatilibus magis ad ventrem. Eadem in quibusdam recta planè est, in alijs obliqua. Iam verò vterus locum nactus est ad septum trâsversum in ijs piscibus, qui intus concipiunt & ex ovo viuum pariunt, in alijs ut in squamosis inferiore in loco. Quinetiam in delphinis, vitulis, balenis mammarum situs aliis est, ac in mulieribus quod in illis ad pudenda, in his in thorace locatæ sint: sed singula persequi nimis longum foret, cum in piscibus paucæ sint partes quæ eundem seruent situm: nam pro corporis figura, actionibus, moribus, alium atque alium situm sortiuntur.

De piscium differentia ex numero partium.

C A P U T I X.

V L T A S in piscibus partes esse quæ numero dissident cuiuis perspicuum esse potest: ideo breuiter hanc differentiam perstringemus. Branchiæ alijs sunt binæ, alijs quaternæ, alijs octonæ: earumque foramina varia sunt: nam in lampetris septena, in omnibus ferè galeis quina, in murenis & congris unicum ex utraque parte. Aculei in dorso eriguntur, in nonnullis duo, ut in acanthia & centrinis: in alijs tres, ut in araneo pisce & vranoscopo: in alijs plures ut in mugile, aurata, perca, scaro, sargo, cantharo, radius in cauda pastina

cæ aliquādo est vnicus, interdum duo vel tres superadditi. Pinnae aliquibus dux sunt, nonnullis quatuor, alijs plures, & quæ in dorso est, nonnūquam vnica cāque à capitis fine ad caudam continua est, vt in amijs & passeribus: in multis in tres pinnas diuiditur, vt in asellis & multis fluviatilibus: interdum vnica est ad caudam, vt lampetrae, interdum vnica ad caput. Appendicu[m] ventriculi etiam numerus in diversis variatur: nam coracino sunt octo, plures trachuro, amijs, lacertis, quibusdam pauciores, vt cuculo, accipitri. Præterea viscerum ipsorum numerum, varium esse dissec[t]io ipsa docet. Nam qui per pulmones respirant, duos cordis sinus habent: qui per branchias, vnicum, vt rectissimè scripsit Gal. sinum cordis dextrum pulmonum gratia factum esse. Galeorum hepar ita diuisum est, vt nō vnius plures lobi, sed planè geminum esse videatur utraque ex parte situm. Possem hīc plura de dentium aliarūmque partium numero dicere, sed alio loco commodius explicabuntur.

De partium differentia, ex earum exuperantia & defectu.

C A P U T X.

AR T I V M exuperantia defectusque ad earum numerum recte quidem videtur referri posse: commodiūs tamen fore duximus, si hæc ita sciungeremus, vt numero partium piscis à pisce differat, cùm eius quod utriusque commune est, huic plures insunt particulæ, illi pauciores: exuperantia verò defectusque cùm vnam, plurēsve partes hic habeat, quibus alter omnino careat, & contraria: neque enim pisces omnes partibus omnibus siue communibus siue proprijs constant, etiam si perfecti habeantur, vt delphinus & vitulus marinus partibus quibusdam prædicti, quibus cæteri carent, sed non habent. Quare exuperantia defectusque pisces differunt earum partium, quæ vel ad commodiūs viuendum, vel ad ornatum, vel corporis tuendi causa à natura sunt comparatae. Omnes crusta intecti, molles, ostrea, partes interiores indistinctas habent, si Aristoteli credimus. *οὐ παρόδε πουα* oculis & auribus orba sunt. pulmones marini vulgo dicti, quos vernacula lingua *potes* appellamus, capite carent. Renibus & vesica carere permultos pisces, experientia ipsa docet: qui tamen pulmonibus respirant, renes habent, vesicam, testes & mentulam: ijs enim propter sanguinis copiam calidis admodum, pulmonibus opus fuit refrigerationis causa. Præterea eosdem ob eandem causam serosis excrementis abundare necesse est, quæ cùm propter cutis duriciem expurgari non possint, neque in partes villas absundi, natura nō renes duos, sed in utræque

que parte propè infinitos racemi modo cōglobatos donauit: ex quibus efficitur, vesica, testibus, & mentula simul donatos esse, quibus partibus squamosi, molles, aliisque infiniti pisces careant. Pinnis vacante murenae, chelis squillæ, quibus astaci & cancri abundant. Squamis operiuntur permulti: contrà lœues sunt, id est, sine squamis omnes cartilaginei, anguillæ, murenae, lacerti magni & parui. Os pisces omnes, gulam non omnes habent. Quibusdam podex deest, ex quorum numero cancellum esse qui in purpurarum & cericum testis degit, quam Arist. sit author, tamen id falsum esse sensus ipse demonstrat. In Orpho seminis meatus non inueniri scribit Athenæus, caudam cancris non esse existimauit Aristoteles: rem tamē aliter habere suo loco docebimus, luna piscis in rotundam figuram declinens, nullam caudam habere videtur, sed duas tantum pinnas, vnam superiorcm alteram inferiorem caudæ vsum præbentes. In Galeis sunt qui aculeos habent, vt acanthias, centrina, alijs desunt. Rhomborum alij leues sunt, alij aculeati. Riarum quarundā corpus multis aculeis est horridum, aliarum leue, nec nisi in cauda aculeis armatum: mullis alijs est barba, quos ob id barbatulos appellantur Cicero & Varro, alijs de-
est. Quare his atque alijs piscibus infinitis quos persequi longioris
esset operæ, natura tum ad varietatem, tum ad distinctionem diuer-
fas partes tribuit.

De differentia piscium ex sapore.

CAPUT X I.

ACTENVS partium maximè earum quæ organicas dicuntur, differentias multas exposuimus: nunc alijs sunt recensenda, quæ potissimum simpliciū sunt partium, ex varia elementorū permistione ortæ, quarū prima hīc erit quæ à sapore sumitur, de quo minimè iudicium faciendum est ex ijs piscibus, qui ditiorum & principum mensis lautè atque exquisitè apparati conditiæque apponuntur: cocorum enim opera ita variè miscentur ac temperantur ex aromatis, herbis, obsoniisque omnis generis, vt genuinum saporem odorēmque nullo pacto retineant: nam quæ salsa ac nitrosa sunt, frequenti dulcis aquæ inter coquendum mutatione, mellis vel sacchari permistione fiunt dulcissima. Contrà ijs quæ insipida sunt naturâ, tantam salis copiam inspergunt, vt sapidissima reddantur: quæ acrimonia nulla linguam pungunt, palatumque irritant, cepa, porro, allio, omphacio, acetum ita condunt, vt acria acidâve sint. Isti igitur de piscium sapore ac odore sententiam rogandi non sunt, sed qui citra salem, acetum, oleum, butyrum apparatus pisces esitant, idque ad mare: longa enim vectura

Lib. 4. de hist.

animal. cap.

4. lib. 7.

Lib. 4. de hist.

animal. c. 2.

In paradox.

lib. 2. de reru-

sica.

succus eorum sapidior acriorque redditur: cuius rei causam aliâs trademus. Quare in aqua mediocriter elixi vel super craticulam assidue sunt, quod ex hoc apparatu ita non immutentur, quin odorem saporēmque nativum satis referant. Adhac ijdem varijs temporibus degustandi sunt: nam pro temporum natura alius atque alius est corundem sapor & odor, ut lampetra à partu dura est & insuavis, ante partum longè minus. Et mugiles nulliq; lutum aliquando magis aliquando minus olen. Spectanda est etiam diligēter locorum cōditio, quoniam, ut lib. I. demonstrauimus, loci ratione meliores deteriores pīces efficiūtur, ut lampetra marina amara est, in aqua dulci sanguinata, dulcis & minimè insuavis. Et Archestratus ille ἀφεδρόλαος quę loca nō peragravit, ut in singulis, optimis quibusq; selectis ac degustatis gulę ventrique satisfeceret? His igitur diorismis vtendum esse non inutile fuit admonete, ut de pīciū sapore odorēque syncerum iudicium fieri possit, quod ad meliores pīces deligendos, deteriores rejiciendos non parum habet momenti. Sapor igitur pīcīs proprius ille dicitur, qui in omnibus eiusdem generis eodem in loco degentibus percipitur. Sunt aliqui pīces sapore acri, ut thynni cauda, sardinæ caput, alij acri & pingui: aloſa marina, thynni venter: alij amaro, ut olothuria æstate, & mytuli. Amarissimos esse pīces ad Pelen insulam & ad Clazomenas Plinius refert: contrà ad scopulum Siciliæ, ac

Lep̄tin Aphricæ, & Eubœam & Dyrrachium. Rursus ita salsos ut possint salsa menta existimari, circa cephaleniam, & Ampelon & Paron, & Deli petras: in portu eiusdem insulæ dulces, quam differentiam pabulo constare non est dubium. Dulces sunt squillulæ, & κυφαὶ squillæ, cancri αὐάνυοι, pectunculi, chamæ magnæ, aselli, saxatiles ferè omnes. Insipidi pholis, passer fluuiatilis, & alij permulti. Salsi pectines, conchæ, locustæ, polypi, loligines, sepiæ. Nullos comperi acido aut austero esse sapore, quamquam Gal. lib. I I I. de aliment. facultatib. scribat λεύκισκος τ' ἄλλα μὴ δύοισι παθή, τῷ κεφαλῷ, λευκῷ περονῷ Βραχὺ, καὶ τῷ κεφαλῷ ξέχθι μικροτέρων, καὶ τῷ γεννοντὸ δέξιτέρῳ id est, Leuciscum in cæteris quidem omnibus mugili plane esse ad similem, at paulò candidiorē, capite minore, & sapore magis acido, cùm contrà sapore sit magis insipido: quod si quis acidus austerusve sit, is proculdudio in aluminosis fluminibus, cæterisq; huiusmodi querendus est. Verū & nos mugiles fluuiatiles ex Tyberi qui propter albulas aquas nō nihil aluminosus esse potest, degustauimus, & nihil acidi in eis perceperimus. Quare locum Galeni corruptum esse iudicamus, & pro γένοντι δέξιτέρῳ legendum censemus ὁμοίως χοτέρῳ, & hanc germanam esse huius loci letationē fusiūs aliās sumus ostēsuri. Hæc omnia ferè de rotius corporis sapore dicta sunt, nunc de partium sapore quædam subiungenda. In chaminis circa μῆκων (papaver ad verbū exprimens dixit Gaza) partem aliquam.

aliquam amaram sensu percipimus, quæ in medio est alba, dulcem. Si partes sapore non differunt, cur veteres, qui rerum quæ palato gratae sunt peritissimi fuerunt, caput glauci, thuni epigastrium, clidium, lumbos, scari viscera, dorsum congrid, caput & hepar nulli, caudam mugilis cæteris partibus prætulerū? Cur ex cancris, locustis, anguillis, aliisq; pluribus mares reuictimis, feminas eligimus? Cur mugiles circa Setiū montē Galliæ Narbonensis, & maximè ea parte stagni, quod lingua nostra *Tau* dicitur, captos tantoper laudamus? Cur in stagno Prouincia quod *Martegue* appellat, pisces cæteris præstatores? Cur antiqui anguillas Bœoticas, murē poniticū, thynnos Megaréses, mœnides carissias, pagros Ereticos, carabos scitios adeo celebrarunt, nisi ex saporis differentia & præstantia huiusmodi delectū pisciū fecissent? Nos vero thynnorū carne vescimur, à delphinorū carne abstineamus, acathias, caniculas, squatinas, malthas, libellas, & huiusmodi cartilaginea saporis ingratii causa negligimus. Ex ijsdē tamē cartilagineis lāpetras & sturiones qui in aqua dulci aliquā diu vixerint, quod palato optimi iudicentur, in délicijs habemus. Sed de pisciū sapore satis sit hęc admonuisse.

De piscium differentia ex odore.

C A P U T X I I .

DOR & sapor sese mutuò consequitur, atq; adeò inter se natura sunt coiuncti, vt in re insipida nullus odor inesse possit, id quod ex plerisq; brutis animatibus homines odorandi sagacitate superantibus colligere licet, quæ nullū ferè cibum ore & dentibus capessunt, nisi prius naribus admouerint, & probarint, nec quod odoratui iucundum fuerit rejicere, quod iniucundum vorare soleant, vt simiæ, sues, canes, equi. Verum saporū quidem differentiæ propriæ, nobis sunt perspectissimæ, odorum vero minus nota. Cuius rei quenam causa sit, cūque animantes multæ odorandi vi hominibus præstent, non absurdum fuerit exponere, priusquam de pisciū odore quicquam dicamus. Tactu qui toto corpore equaliter fusus est, homo animalibus omnibus longè antecellit, quod ad mediā illam & exquisitā températionē corporis propius accedat. Cūm enim in medio ferè sit omnis excessus, ideo omnē excessum, qui sub tactū cadit, percipere potest: nam energiā omnis sensus organū, id esse nō potest: cuius percipiēdi gratia à natura est institutum, sed facultate tantum, naturaque præparatum esse oportet ad similitudinē rerum, quæ sub sensum cadūt. Ex quibus efficitur gustatū quoq; qui tactus quidā est, in homine esse exquisitū, vt qui omnes saporū qualitates lingua palatōq; percipiāt, nō insigniores modò manifestāsq;, sed & plane insipidas, neq; solum simplices & imperficias, verū etiā vel natura vel arte temperatas, vt quę dulcia simul

D

amaraque sunt, quale agaricum esse creditur, quæ dulcia & acida, quæ dulcia, amara, & astringentia, quale est rhabarbarum. Cur vero odores non similiter, sed insignes tantum propriæ, & extremas earum differentias, quibus quid bene vel male olere dicimus, cum tactus & gustatus in homine sint exquisitissimi, omniumque sensuum quasi sedes & fundamentum sit ipse tactus? Hoc ut apertius fiat, rem paulò altius repetamus. Odor Aristoteli fumida est & ignea exhalatio, vel ut Gal. censet, corum quæ sub odoratum cadunt. $\alpha\tau\mu\omega\delta\eta\varsigma$, id est, vaporosa siue halituosa, si ita dicere liceat, substantia est, quod ea quæ à corporibus effluunt ambienti aëri primum permista, deinde per inspirationem naribus in cerebrum delata, sensum mouant. Præterea ut modò diximus ex Galeni sententia lib. de odoratu, à natura præparatum esse oportet omnis sensus instrumentum ad similitudinem rerum quæ sub sensum cadunt, vel ut Aristot. ait, id quod lentit tale facultate est, quale id ipsum quod sensum mouet, est energiæ. Quare odoratus sedes & instrumentum, ut nunc omnes loquuntur, necesse est ut sit $\alpha\tau\mu\omega\delta\eta\varsigma$, id est, vaporis siue haliti simile Gal. auctore: talis enim est odorum substantia siue materia, vel ut scribit Arist. facultate sic cum. Cum enim, inquit, odor sit sicci, vapor humidi, odorandi instrumentum tale erit facultate. Quia cum ita sint, homines quorum cerebrum ex sese natu quoque temperamento frigiditatem magnam habet cum magna humiditate coniunctam, ad odores aperte & exquisitè discernendos erunt ineptiores. Contrà animalia quorum cerebrum ad calidorem sicciorēque constitutionem vergit, longè magis odoratu valebunt, cuiusmodi sunt canes, præsertim venatici, qui ea odorandi sagacitatem prædicti sunt, ut etiam vestigia ferarum, & dominorum longo post interuallo persentiantur. Quod si vel morbi, vel humidioris regionis, constitutionisve aëris causa, obtusiore sint odoratu, cerebri temperie humidiorem sulphuris visu corrigit venatores. Item vultures candē ob causam, auibus omnibus odorandi vi præstare creduntur, & trecentis mil liaribus ad cadauera Troiae aduolasse. Hanc ob causam odoris differentiæ minus nobis sunt cognitæ, & proinde nomina propria ijs posita nō sunt: saporibus vero quod gustatu precellamus, minimè defunt, quæ per translationem odoribus accommodata sunt. Dicuntur enim odores acres, & dulces, austeri & acerbi, & pingues. Veruntamē qui rerum singularū naturā diligenter peruestigarūt, ijs non contenti, plura ex rerū aliarum similitudine mutuati sunt, quibus odorū differentias quā plurimas explicarent, ut Dioscoridi Ambrosia est τῆς οσμῆς ἀνθετικῆς, id est, odore vinoſo, & Narcissus τῶν βοτανῶν ἀποφορῶν ἔχει, id est, herbaceum virus olet. Idem alcyoniū, ἵψθιος ὁρέων, id est, piscē olere, scribit: alia quædā odore esse moschi, denique multis alijs odorum translatitijs nominibus vicitur, quæ fusiūs persequi, nostri non est instituti

Lib. de sensu & sensibili.
Lib. 4. de sensu pl. facult.

Lib. 2. de anima. cap. 5.

Libr. de odoratu.

Lib. 2. de anima. cap. 9.

Lib. 5. c. 126.

Lib. 4. ca. 161.

Lib. 5. ca. 136.

tuti. Nunc ad pisces redeo, quos odore admodum differre negare pos-
sunt ij, qui assos tantum aut salitos, aut valde recentes edunt: nam assi
omnes nihil aliud ferè quam *επιτύπευμα* redolent, saliti garum & mu-
riam, valde recentes pisculentum vel marinum quid. Quare qui odo-
rem cuiusque nosse velit, tum fluuiatiles, tum marinos nulla arte ap-
paratos, alio atq; alio tempore sape cōrectare, & naribus admouere nō
recuset, nec Philosopho indignū existimet. Odoris igitur piscium ge-
neratim duæ sunt differentiæ: hic enim iucundus est, ille iniucundus.
Porro iniucundi alius marinus est sive pisculentus, qui omnium pi-
scium communis est, necnon eorum omnium quæ in mari gignun-
tur. Nam ambra ex se gratissimum odorem spirans, in litus electa ma-
rinum quid olet, quod tempore deponit. Alius ex eorum putredine
ortus pessimus quidem & grauissimus. Sed quidam citius, quidam
tardiū putrescunt: fluuiatiles longè citius, ob dulcis aquæ maiorem
humiditatem ob quam facilius putrent, qua de causa ferè viui sc̄tent,
mortui statim pessimè: prudenterq; in Gallia fuit institutum, ut nul-
li nisi viui vendantur. Tardiū marinij putrescunt, ob salsuginem,
ob quam etiam marinorum odor acris est & mordax: fluuiatilium ve-
rò odor huius acrimoniae est expers. Adhac iniucundum & ferinum
quid redolent cetacei omnes. Grauis etiam odoris sunt cartilaginei,
vt pastinaca, rana piscatrix, galei omnes, sturionis hepar. Vulpecula
marina odorem vulpis terestris, à qua nomen accepit, refert Athenæo
authore. Lepus marinus emitit odorem ingratissimum, quo nauseam
mouet, abortum prouocat, pulmones laedit. Jam verò iucundi odores
varij è piscibus exhalant: violæ odore refert qui vulgo *Esperlan* dici-
tur ab vnionum colore, quos *perles* appellamus. Aphyæ Græcorum
simili odore sunt præditæ: Scari intestina, sal nuper cōcretum. Thym-
mus piscis Ticini fluuij nobilissimi thymum redolet, moschū osmy-
lus è polyporum genere, vnde à Græcorum vulgo *μοχίτης* dicitur, qua
nota ab alijs polypis secernitur: est enim odor huic ita proprius, vt
ablutus & siccatus eundem perpetuò retineat, modò non putrescat.
Sunt & aliæ permulta odorum in piscibus differentiæ parum nobis
cognitæ, quibus omissis sermonem ad eorum colores transfero.

De piscium differentia ex colore.

C A P U T   X I I I .

M N I V M rerum quæ sub aspectum veniunt, nullæ
perinde sentiuntur, magisq; ad rerum distinctionem
faciunt quam color & figura. Quare merito piscium
colores diligentet sunt obseruandi, utpote qui ad ho-
rum cognitionem non parum conferant. Verum non
colorum summa duntaxat, & pauca genera, sed species eorum tenere

oportet rursus harum in alia diuisiones quoniam ratione maioris minorisquæ diuiduæ sunt, & latissimè funduntur. Sunt enim album, flauum, cœruleum, viride, purpureum, puniceum, croceum, nigrum, fuscum, rufum, rubrum, liuidum, fuluum, aureum, luteum, glaucum, cæsiuum, & subalbum, subuiride, subpallidum, subrufum subflavum, & exaturatū, purpureum, vel quodvis aliud. Sunt & colorum nomina ex rerum aliarum similitudine sumpta, ut sinopis optima censemur Dio-

Lib. 5. cap. iii. scoridi ἡπατίσσα, id est, hepatis colorem referens, & Chrysocolla lau-

Lib. 5. cap. 104.

Lib. 9. cap. 15.

datissima τὴν χρόαν καλέσθως τρασίσσα, id est, viriditate porri exaturata:

& Gal. bilis speciem ἰσατωδήν καὶ τρασοῦδήν ab isatidis & porri colore appellavit. Plinius scombros in aquis sulphureo colore esse scribit. Ad-

hæc non simplices modò sed etiam permisti quidam sunt colores, vt

ex albo rubescens, ex albo palidus, ex rufo palidus, ex viridi flavesces.

His & pluribus alijs colorum differentijs Dioscorides herbarum flo-

rūmque discolorum varietates pulcherrimè notat, & oratione repre-

sentat: iisdem nos in piscium veluti pictura exprimenda vtemur, non

more Poëtarum Oratorum, & aliorum qui vniuersè naturam re-

rum contemplantur: illi enim sepe ριγησικάς ea usurpant, hi minu-

tas differentias negligunt: sed Dioscoridis, Galeni, Plinij, aliorūmque

huiusmodi vestigijs insistemus, qui rerum singularum naturam dili-

gentius sunt persecuti. Piscium igitur quidam albi sunt, vt quos vul-

gò Esperlans, & Cappellans appellamus, aphyta alba, atherina. λεύκι-

οντος à candore carnis dictus est, flavius est qui nobis auriol dicitur.

χρυσόφρους à supercilijs aureis nomen inuenit, luteus est cynædus, viri-

des gobionum & turdorum aliqui, alij ex flavo virides qui χλώροι pro-

priè dicuntur. Χλώροι enim neque viride, neque flauum significat,

sed vel ex viridi flavescens, vel ex flavo virescens: qualis color visi-

tur in malis medicis maturescere incipientibus, quorum pars vna

vireat, altera flavescat, quæ inter has media, verè χλώρος est. hunc

ipse facile conficies, parua æruginis copia croco multo permista.

Ex his colligere potes cur interpretes χλώροι modò viride, modò

flauum conuerterint. Alij sunt turdi ex viridi cœrulati, alij ex vi-

ridi nigri. A' glauco colore Glaucus piscis cognominatus est, qui

verè cœruleus vel cæsius est: quanquam apud Ciceronem hi colores

differant qui cæsios oculos Mineruæ facit, cœruleos Neptuni, nisi qui

minus cœrulei sint, eos propriè cæsios nomines, qui magis cœruleos glaucosque.

aliter Vergilius usurpasse videtur: cum glaucam

salicem dixit, quod ex albo virescat. Galeus item cœruleus est, qui

glaucus est Æliano, non is cuius pars anterior tantoperè com-

mandatur, qui à nostris Derbius dicitur, quod suo loco demonstra-

bimus. Sunt qui ex cœruleo virescant, vt lacerti minores. Purpu-

reiviolacci sunt, turdi nonnulli, & anthias oppiani. Rubri sunt per-

multi,

multi, ut nulli tam barbati quam qui barba carent, quos à mulleis
calciamentorum genere cognominatos putant, ut is rubri coloris
gradus in eis exprimeretur. Rubri etiam sunt lyra, piscis cataphra-
ctus quem malarmat dicimus, synagris, pagrus, erythrini sive ery-
thrii à rubro colore nomen habent. Rubescunt ex canceris leo-
nes nuncupati, & ferè omnes crusta intecti cum cocti fuerint. Sunt
& multi nigro colore, ut is quem antipolis incolæ *more* appellant.
elephas ex locustatum genere, coracinus ex sententia Oppiani, &
eius enarratoris, quod κόρων, Græcis nigrum significet, vnde coraci-
nus, & κόρων, id est, coruus, & cocacina pix Palladio dicta, & Vi-
truius coracinus color pro nigrō: quanquam Athenæus libro se-
ptimo cognominatum coracinum esse scribat, διὸ τὸ διλεκτὸς κόρων
κοτῖ, id est, quod assidue pupillas moueat, apud quem Numenius
coracinum αἰολίν, id est, vario colore, & Epicharmus albi ἀιολίν,
alibi κηρυξθέα, id est, cerei coloris esse facit. Sunt enim eodem Ath-
enæo teste coracinorum plura genera in Nilo: nam quod idem li-
bro octauo coracinum ex Nilo vnum nigrum, alterum album statuat,
albus κηρυξθέα, dici non potest: cerat enim color non albus sed luteus
est, ut ex ipsiusmet Epicharmi verbis colligere licet, μῦς, ἀλφητάτη, κο-
πακιώτη κηρυξθέα: ἀλφητάτη enim, id est, cynædi toti lutei sunt, si Plinio
credimus, & Athenæo scribenti ἀλφητάς τὸ μῦν ὅλον κηρυξθέας εἴσαι, πορφυ-
ράς δὲ καὶ λευκήν, id est, omnino cerei esse coloris alphestas, nisi
quod quibusdam partibus in purpureum vergant. Hic verò non inu-
tile fuerit annotasse nigrum frequenter pro purpureo, vel cœruleo ex-
turato accipi: sic Plinius elephantem è locustarum genere nigrum di-
xit, qui ex cœruleo niger est. sic Dioscorides flores Circææ nigros, qui
purpurei exaturati sunt, contrâ, violam purpuream, quam nos ni-
gram dicimus. Est coloris indici turdotum species quædam, raia-
rum, galeorum species aliæ sunt colore fusco, aliæ cinereo. Rursus
animaduertendum est, cum dicimus piscem hunc nigrum esse, illum
rubrum, alium flavum, denique quouis alio colore depictum, id acci-
piendum esse non de toto corpore, sed de eius maiore parte: nam
scorpoena, verbi gratia, rubra quidem est, sed multis partibus nigre-
scit: vix enim inuenias ex infinita piscium turba vnum aliquem qui
vnius omnino sit coloris, sed eorum qui minus varij sunt, maximè
illistris in eis color prædicatur: qui magis varij sunt æolij appellan-
tur, quales potissimum sunt saxatiles. Sunt tamen nonnulli varij,
quibus ab uno colore nomen est inditum, vt auratae ab aureis su-
percilijs, cum dorso sit cœruleo, branchijs purpureis. glauci ali-
quot generibus, quæ suo loco exhibebimus, à glauco, id est, à cœruleo
dorsi colore, cum alijs partibus minime sunt cœrulei coloris. Mul-
lo à rubro colore dorsi & capitis, cum ventre sit albo, & aureas

lineas habeat. In ostracodermis varij spectantur colores : sunt enim quædam rubro colore, ut pectunculi, quædam nigro & albo, ut pectines, mytuli nigro, pinnae species quædam perspicua est cornu similis : molles fere omnes albi sunt, tamen polypus dum viuit, breui temporis momento multas colorum varietates representat: vrticæ aliæ albæ sunt, aliæ purpureæ, aliæ rubræ, aliæ cœruleæ, aliæ virides, aliæ variae. Præterea ex colore, maris & foeminæ sit distinctio: murena varia est, myrus vnius coloris scilicet pini vel laticis: scorpium & scorpænam vulgus eiusdem generis esse existimat, eoque differre, quod scorpæna rufa sit siue rubra, scorpius niger. Verum tamen differentia hæc magis ad locum referenda est, quam ad sexum: ut quæ scorpæna vulgo existimatur, sit scorpius pelagius rufus, siue ruber, vel etiam secundum Epicharmum πολεμός, id est, varius. litoralis autem siue lutulentus, sit μελανίων, id est, nigricans. Sepiæ mas varius magis quam foemina dorsoque est nigrore. In saxatilibus piscibus, foeminæ magis exaturatum colorem habent. Porro nonnulli pisces diuersis temporibus diuersis coloribus distinguntur: nam mænæ & smarides hyeme candidæ, aestate nigriores sunt, vel potius variae, longis cœruleis, purpureis que lineis depictæ. Mutat & colorem phycis reliquo tempore candida, vere varia. Postremò etiam interiores piscium partes colore discrepant. Est enim hepar in ijs qui pulmones habent, ut delphino, balena, phoca, sanguineo colore, in alijs ut squamosis colore minus rubro, in alijs colore albo, ut in eo qui lota dicuntur, mustella fluuiatili & marina, anthia albo, & in omnibus fere albicantibus. Pastinacæ & cuiusdam raiarum speciei hepar croceo est colore, Galeis magna ex parte cinerei est coloris: solen quoque in diuersis magis minusve rubet, in multis nigricat, ut in scaro & cæteris. Item fel varium est. Vranoscopus plurimum fellis habet, quod consistentia & colore oleum refert. Hirundinis & Galeorum multorum fel porri est colore: scaro fel ut splenem nigrum tribuit Athæneus ex Aristotele: permultis fel est flavum. Oua

w lib. 7.

etiam colore sunt disparia, nonnullis ut squamosis ferè omnibus sunt alba, hirundinis oua coralli colorem imitantur, similiter & cancrorum aliorumque cruxtra intectorum. Oua etiam Hippocampi rubescunt. Patlatum in omnibus album est, præterquam quod in hirundine quæ rubrum habet.

De piscium *ἰδεούσια*.

CAPUT XIV.

ISCIVM diuersæ sunt & mirabiles *ἰδεούσια*,
id est, propriæ & occultæ quædam vires facultatésque.
Torpedini tanta stupefaciendi vis inest, vt non so-
lum se tangentibus, sed etiam hamo capta per fer-
rum, setam & arundinem in pescatorem sui torporis
naturam transferat, quod à Platone, Aristotele, Galeno, Athenæo,
Æliano literis consignatum est, & à me experientia comprobatum.
Illa singulari torporem inducendi facultate pisces quos in escam ap-
petit, retardat, atque ijs vescitur, frequentérque mugiles parui, qui
reliquos celeritate præuerunt, hac arte capti & deuorati in eius ven-
triculo comperiuntur. Eadem, Dioscoride authore, diuturnis ca-
pitis doloribus admota, cruciatus vehementiam mulcit, & apposita
sedem euersam procedentemque coercet. Eandem Paulus Ægineta
viuam in oleo decoqui iubet, ad articulorum dolores mitigandos.
Quid mirabilius esse potest, quam quod de remora fertur, quam na-
ues velis remisque concitatas, ac veluti volantes remorari multi sunt
experti? Eandem ad iudiciorum causas & amatoria beneficia vale-
re aiunt. Ab Hippocampo Hydrophobiam induci scripsit Ælianus,
quam antipathia quadam prohibet cancerorum fluuiatilium cinis,
maxime si ex morbo canis rabidi contracta fuerit. Pylmones mari-
ni vulgo *potes* à nobis dicti oculos lœdunt: qui vero à priscis propriè
pylmones marini sunt dicti, podagris, pernionibus, aliisque morbis
sanandis conferunt. Stella quicquid contingit vovere creditur, tan-
taque concoquendi vi prædicta est, vt cochleas integras cum testis de-
uoret & comminuat. Sunt & partium quarundam propriæ & eximiæ
vires. Caput mænidum & Smaridum valet ad callosos sedis rimas.
Draconis marini & scorpii aculei venenati sunt. Pastinacæ radio-
nihil in mari pestilentius est, lenit tamen dentium dolores, eos fran-
git ac excutit. Lepus marinus per se, vel cum yrta marina depilat.
Sunt & quædam contraria prorsus facultate prædicta, vt iecur pasti-
nacæ suo veneno resistit. Mulli caro & cancer marinus, lepori ma-
rino tota, vt aiunt, substantia aduersantur. Sunt & aliæ permultæ hu-
iusmodi propriæ facultates, vel lœdendi vel iuuandi corporis nostri,
vel aliarum rerum efficiendarum, quas, persequi nimis prolixum fo-
ret. Quare hactenus de piscium differentijs ex ipsorum par-
tibus hæc sint dicta. Nunc superest easdem par-
tes distinctè enucleatéque explicare,
quod proximo libro fa-
ciendum erit.

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I I
D E P I S C I B V S
L I B E R III.

De singulis partibus piscium, eorumque differen-
tijs esse agendum, & primum de Capite.

C A P U T I.

ROXIMO libro piscium differentias ex substantia, partium figura, magnitudine, situ, numero, exuperantia, defectuque, atque alijs quæ hæc consequuntur petitas, satis dilucide arbitror nos exposuisse, & appositis exemplis illustrasse. Hoc verò tertio singulas partes & exteriores, & interiores pertractabimus, cùmque de harum differentijs generaliter atque vniuersè anteà dictum sit: nunc quenam earum differentiarum quibus partibus competant, singulatim explicabimus, quæ omnia simul codem libro tradi potuisse non diffitemur, sed illas partium differentias varias, ab hac earundem partium ampliore expositione ideo seiunximus, tum ne secundus liber in nimiam molem excresceret, tum ne ex tot rerum coniuncta tractatione confusio sequeretur. Postremò ut mihi superesset maior campus, in quo paulò liberiùs vagari, & fusiùs piscium partes enarrare possem, quod nullæ notæ perinde faciant ad promptam piscium cognitionem, ac partium ipsarum quibus constant, exquisita distinctio: nec est quod mireris quædam quæ superiore libro dicta sunt, hoc repetitum enim exempli tantum gratia ea citata fuerunt: hic verò ita declarantur, ut singulas particulas sint omnes intellecturi, & in dissectionibus, inuenturi. A capite autem ciusque partibus ordiemur, ex quibus pisces potissimum agnoscimus discernimusque, non aliter quam Phisiognomones, qui se profitentur hominum mores naturasque, ex oculis, vultu, fronte pernoscere. Caput autem id vocamus quod cerebrum continet, & in quo sensus omnes (empto tactu qui toto corpore & qualiter fatus est) interpretes & nūcij rerū, tanquam in arce mirificè ad usus necessarios collocati sunt, à quo etiā motus in vniuersum corpus veluti à fonte deriuatur. Huius varietas in magnitudine & exiguitate in figu-

in figura, partium quarundam numero, exuperantia defectuque, colore, situ, substantia consistit. Magnitudo exiguitasque in diuersis generis piscibus manifesta est, quæ etiam in ijs qui eiusdem sunt generis reperitur. Ex cartilagineis rana piscatrix capite est maximo, similiter vranoscopus pro corporis magnitudine. Eadem capitum differentiatione mugilum species à se se distinguunt: qui κέφαλος dicitur, capitum magnitudine alios superat, est & capite rotundo: μύξος capite quidem magno est, sed longiore: χετρός minori est capite atq; οὐρυγχος: χελώνæ quem Gæza labeonem vertit, capite quidem magno est, sed non rotundo, ut κέφαλος. Ab iisdem lupi capite discernuntur: sunt enim hi capite quidem magno primum rotundo, deinde in acutum desinente: mugiles verò cunei formam magis referunt. Ex mullis qui barbatus est, capite est minore, depresso, minus quadrato: non barbatus magno, quodammodo quadrato, qua parte hirundini magis similis est, quam barbatus, quanquam eadem parte alia ratione hirundo à non barbato mullo differat, quod hæc capite sit osseo, lato, quadrato, & in aculeos quatuor desinente. Lyra vulgo gronaut à Naso classitudine dictus à Provinciæ incolis furcat, capitum magnitudine hirundinem superat, et si non duritie saltem eiusdem asperitate, duabúsque promiscidi bus quibus lyra antiquæ cornua refert. Ολότρως verò malarmat vulgo promiscides quidem habet, sed longiores, & capite est minore. Cuculus, lucerna, corax, atque id genus pisces, capitum magnitudine & quadrati forma, tum ab alijs, tum à se se distant. Anguillas nostri, capitum magnitudine, figurâque rostri distingunt: mares, qui capite sunt maiore, rostrâque obtusiore, marguegnons: fœminas verò, quæ capite minore acutiorâque rostro sunt, anguilles fines vocant: crangones & gibbæ squillæ, ab alijs squilis & squillulis cornu differunt: illis enim è medio capitum cornu acutum & serratum prominet, quo lupos aliosque pisces deuoratae interimunt, ut eleganter cecinit Oppianus.

Ολλύμηναι δ' ὀλέκχοι, καὶ οὐσιὰ φονίας. id est.

Occise occidunt hostem, perimuntque necantem.

Alijs squillis & squillulis id cornu omnino deest. cartharus, auratus capitum figura, superciliorumque colore dissimilis: ille enim capite est depresso & ferè in acutum desinente, superciliisque ex rubro nigrescentibus: hæc capite magis rotundo, aureisque supercilijs, cui sparsus alioqui valde similis est, nisi quod capite sit magis depresso, superciliisque minus tumentibus & ex flavo virescentibus. Quanquam vero caput in omnibus animantibus ferè, superiore & anteriorē partem occupet: tamen in sepia, polypo, loligine inter pedes & aluum situm est: in cancerorum genere qua parte in ceteris animantibus petitus est, utrinque sunt cheles brachiorum vice. Quæ causa fuit, cur Galenus canceros capite carere scripsit, cuius opinionem lib. secundo

reiecmus. Quare dicemus quibusdam caput esse exertū, vt squamosis, astacis, locustis: alijs minimè, vt cancrorum generi: alijs, vt omni ostreorum generi, indiscretum, vt & reliquas omnes interiores partes, cuiusmodi etiam sunt naturæ, vrticæ, echini, stellæ: Quæ tamen omnia cerebro, vel eo quod ei proportione respondeat, carere nemo existimet. Ostrea enim claudunt & aperiunt testas, & contacta sese contrahunt. Echini aculeos mouent, ijsq; gradiuntur. Hinc eximere le pades possumus, quibus exertum & discretū esse caput dixeris. Præterea cùm caput ad cerebri quod cōtinet tutelā duro integumento constare debeat: alijs est cartilagineū, vt cartilagineorū generi: alijs osseū, vt delphinis, balenis, orcis, phylsterilus, vitulis marinis: alijs media inter os & cartilaginem substantia, vt squamosis, eaque aliquādo magis, aliquādo minus dura, nonnullis cerebrū carne tātū sed duriore operitur, vt sepijs, loliginibus, leporibus marinis. Ostreorum generi cutis eadem, & cerebro & toti corpori cōtegendo cōmunis est. Rursus nonnullis horū quibus osseum est cerebri integumentum, id cute, adipe, pilis munitur, vt in vitulo marino: in alijs cute glabra, & adipe multo, vt in delphinis, balenis, pistri: in alijs tenui pelle, vt in murenis, anguillis: in alijs nulla planè præterquā testē modò duro integumento, vt in hirundine & testudine. Ceterū capitū & quarundam capitū partium, vt oculorum, linguæ, aurium, narium numerus in omnibus semper est idem: quarundam, vt dentium, promiscidum, barbæ in diuersis piscibus diuersus est, de quibus deinceps est agendum.

De oculis.

C A P U T I I .

Tib. II. cap. 37.

R I M V M dicemus de oculis. Sunt enim non capitū solū sed totius corporis pars preciosissima, vt ait Plinius, & qui lucis vsu vitam à morte distingunt, quorum gratia non caput factum, sed supremo in loco situm esse crediderim, vt illinc veluti è specula obseruent, atque perspiciant quæ nocitura, quæque profutura sint, vt illa declinent, hæc persequantur: idque de perfectis animalibus accipendum est, quæ loco mouentur, siue gradiendo, siue natando, siue volando: nam mytuli, ostrea, & similia dura testa intacta, quod suis testis hæreant, oculis carent, talpæ verò, perfecta quidem animalia oculos habent intus conditos, suis humoribus tunicisque constantes, sed à natura inchoatos relictos, quod ijs sub terra degentibus, oculorum usus nullus foret: Cochlea autē terrestris, quiddam habet quod oculorum vicē adimplēt, nempe cornua quibus iter tenet. Oculi pisciū, magnitudine & exiguitate, situ, partium quarundam defectu, colore differūt, numero

numero minimè: quoniam si in homine plures duobus non sint (nam quod de *μονοφθάλμοις* fertur, fabulosum esse puto) certè nec in illis animalibus plures reperias. oportebat enim hominem, cæli terraque contemplatorem, oculatissimum esse, & tot atrium inuentorem, quæ tot tamque variarum rerum observatione constant, non solum mentis perspicacia, sed etiam oculorum acie plurimum valere. Sed ad pisces redeo, quorum nonnulli magnos habent oculos, ut *Cœvus*, cui id nomen ab insigni magnitudine oculorum, pro corporis modo positum est. *Melanurus*, ὁφαλμία latine oculata dicitur, quod ei inter sui generis pisces oculi sint maximi. *Hepatus* oculorum amplitudine à sui similibus sciungitur. *Torpedo* oculos minimos, si corporis molem spectes, habet: quamobrem ἔνδερπης, id est, acute cernens dicitur, quod qui oculis sunt maioribus videndi vi minus polleant. Illi nonnulli, quam supra caput siti sunt, ut in *Callionymo*, qui ab intuendo cælo σπαρδοκοτος nominatus est: in planis idem ferè est oculorum situs, nisi quod σπαρδοκοτος rectâ cælum intuetur, plani magis è lateribus spectant, ut in rana piscatrice videre, est, *rajs*, *buglosso*, *passere*, *rhombo*. Sunt tamen & ex planis qui oculum virinque habent, squamosorum modo, ut *faber*, & *tænia longa*. Porro alijs omnino in lateribus capitis locati sunt: nonnullis in superiori eius parte supra os, ut *araneo*, *thunno*. Quibusdam in inferiore parte ad oris scissuram, ut *dolphinis* & *phocænis*: quibusdam medio inter hæc loco, ut *scaro*, *lupo*, *auratæ*, *mugili*, *mullo*, *lacerto*, aliisque permultis. In alijs, adeò vicini sunt oculi, ut eorum radices se se contingant, ut in *tænia longa*, *sarda*, *aphyis*: contrâ in alijs, etiam si magna corporis mole non sint, vel cubito uno à se se distant, id quod figuræ corporis attribuendum censeo, & in unica zygæna à nobis est obseruarum, quæ refert figuram T, in cuius extremis & superioribus partibus siti sunt oculi: nam in balenis, cæterisque beluis marinis, ob vastam corporis molem mirum esse non debet procul à se se dissitos esse oculos. Iam alijs in capite conditi sunt, alijs prominent, sed eorum alij semper prominentes habent, alij cum volūt, modò proferunt, modò in lateribus velut in vagina recondūt. Prioris generis oculi sunt locularum, astacorum & cancellorum: Posterioris, crusta intectorum iij, qui ossæ & articulati sunt, ut in canceris. Superclitorum defectu piscium oculi, à terrestrium animalium oculis differunt, quanquam aurata veluti supercilia habere videatur, à quorum aureo colore χεύστης dicitur, palpebris verò omnes carent, quod commodè nictare in aqua non possent, sed duriores oculi facti, ne facile ab aquæ saltedine, quæ artodit, lacerentur, palpebrarumque defectum cornæ duritic pensauit Natura, quæ vndique oculum ambit, non ex aduerso pupillæ tantum ut in hominibus. Ex canicularum genere ea quæ à nobis *milandre* dicitur tunicam, quandam habet, quæ

Cap. 45.

oculum contegit aliquando, de qua fortasse Plinius intellectus lib. i. x.
 hæc scribēs. Canicularum multitudo circa eas graui periculo vrinantes infestat, ipsi feront ut nubem quandam crassescere super capita animalium, &c. Quem locum in sequentibus interpretabimur. Ea autem tunica palpebra non est, sed veluti ad natum quid: palpebra enim ex cute fit, non ex interioribus partibus, ut illa canicularum tunica. Videndi vis alijs piscibus acutior, ut raijs, pastinacis, ijsque qui per insidias venantur, alijs hebetior est. Ut summarim dicam, obtusius cernunt ijs quibus oculi sunt duri, acutius quibus humidi: quibus autem fragilia operimenta, ijs oculi sunt duri. Thunni altero oculo minus vident, quod deprehensum inde fuit, quod dextra ripa intrant in Pontum, ex eunt laua: id accidere existimatur, quod dextro oculo plus cernunt, utroque hebetate natura. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiāmq; separatis freti angustijs, saxum nūri candoris, à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcidonem in latere Asiae, huius aspectu repente territi, semper aduersum Bizantij promontorium, ex ea causa appellatum Auri-cornū, præcipiti petunt agmine. Hæc Plinius lib. i. x. quæ sumpta ex Aristotele lib. viii. de historia animalium, cuius verba sunt: Thunni dextrorum terram cōtingentes subeunt, sed remeant contrā, lauum enim in latus se admouent, quod propterea facere dicuntur, quod dextro oculo clarius vident sua natura, lauo hebetius. Mugiles acutè audiunt, parum vident, hyemis enim tempore ob frigiditatem obcæcantur, natura oculos mucagine, aut cartilaginea substantia obducente. Oculis piscium magna inest colorum varietas in diuersis, non in ipsisdem generibus: soli enim homini & equo diuerso colore sunt oculi, ceteris animatis in suo cuique genere similes: quippe omnes caniculae, omnes lupi, omnes auratae, omnes sepiæ, denique singuli pisces, suos & proprios oculorum colores habent: alij cæsiros, alij nigros, alij alios: sunt in quibus corona rufa spectatur, ut in hirundine, in alijs aurea, in alijs viridis: in alijs cœrulea, quæ varietas in satalibus præcipue inest, vitulorum marinorum & hyenæ oculi in mille colores transeunt. Quin & in tenebris, multorum piscium resurgent, sicut aridi, robustique caudices, vetustate putres. Oculi primi fiunt, primique pereunt. In aphyis iamiam nascentibus & adhuc imperfectis oculos discernere licet, & in sepijs: & ob spiritus (qui ad videndum necessarius est) inopiam, primi in morte debilitantur.

De

De Auribus.

CAPUT. III.

X. insignibus capitis partibus sunt aures, quibus pisces
tum ab alijs animantibus, tum à se se differunt. Instru-
menta sunt ad sonos percipiendos comparata, discipli-
na, sermonisque in homine in piscibus corporis tute-
la, defensionisque gratia. Sonis enim territi pericula
fugiūt, & vocati accedūt, de cicuratis intelligo, qui in mari & stagnis
dulcibus aluntur, vt nos frequenter in delphinis, lucijs, aliisque hu-
iusmodi experti sumus. Fit autem in piscibus auditus, sine inspiratio-
ne vlla, etiam si organum intus positum sit, vt veterum quidam credi-
derunt. Ex diuersis partibus constat auris: nam partim ex cartilagi-
ne, partim ex cute carnosa compacta est, vt soni ob partium siccita-
tem melius resonent: interior pars turbinata est, anfractui cochlearis
milis, vt etiam resonantior fiat Echo: quibus enim patentiores sunt
aures, minusque anfractibus circumscriptae, iij surdastris sunt: In osse
lithoide foramen est insigne, in quo veluti tympanum est: obten-
ditur enim membrana tenuissima & simplicissima, cui ossicula duo al-
ligantur, quorum vnum incudis vicem gerit, dentisque molaris figu-
ra est, & perforatum acus modo in terrestribus, in piscibus sinuosum,
quo foramine neruum, vt acus filum, recipit, eoque neruo suspen-
ditur, simul & membranæ interius alligatur. Alterum malleoli officio
fungitur, ex quorum percussu, sonus ad cerebrum per neruum defer-
tur. Nec audiendus est Aristoteles qui meatum ad cerebrum per-
fari negat. Huiusmodi auris constructio, in respirantibus per pul-
mones piscibus tantum iuuenitur, vt in balenis, delphinis, vitulis ma-
rinis, quorum meatus exterior, præ exiguitate difficilis est inuentus.
In alijs piscibus vix constat qua parte audiant: nescias enim an for-
mina ante oculos posita ad audiendum an ad odorandum data sint.
Quibusdam vero piscibus certum est aures omnino desesse: nam qui
oculis, ijdem auribus carent, vt mytuli, ostrea, omniaque dura testa in-
tecta, quæ etsi se se contrahunt, cum ferreis hamis appetuntur, agita-
tione aquæ potius quam auditione admonita id faciunt. Eodem mo-
do spongæ sentire videntur, minimè autem audire. Cùm enim par-
tibus multis, vita, alioqui necessarijs priuatæ sint: quo pacto eas quæ
commodioris tantum vita causa à natura sunt constructæ habeant?
Viuunt nanque plantarum ferè more. Sed de earum natura suo loco
plura. Ceterum pisces qui aures habent, meatus auditus solum ha-
bent, sine auriculis. Quare illos hoc sensu audiendi obtusiore esse ne-
cessere est: sunt enim auriculæ à natura constructæ, vt veluti per eas in
aures infunderentur soni. Cuiusrei Adrianus Romanorum Consul

*Lib. I. de hist.
anim. cap. II.*

Lib. 2. de part.
anim. cap. 11.

testis est locupletissimus, qui cùm sensum hūc lèsum haberet, manus cauas quo faciliùs audiret, à posterioribus ad anteriora spectantes, auribus obtendebat: & Aristoteles dixit equos, alinos, canes, & reliqua animalia quæ magnas habent aures, eas semper circummagere ac verte re ad sonos, vocesque percipiendas, partium earum vsum à natura edocta. Eos itidem quibus absclitæ sunt auriculae, minus audire experimur. Adde quod, melius audire solemus, si loquentem spectauerimus, quam si nos obuerterimus. Ergo aut pisces hebetius audire, aut perfectiori auditus organo à natura præditos fuisse, cùm sine auriculis, quæ sonos infundunt, audiant, dicendum est. Verùm rationi magis consentaneum est, pisces minus audire, neq; iis perfectiore auditione opus fuisse, cùm in aëre ea melius fiat, pisces autē in aqua degant, & disciplinæ cæterarum animantium more sint inepti. At cùm illi audiendi vi minus polleant, cur vt melius audire possent, auriculas non tribuit natura, maximè cùm angustissimos meatus, & vix cōspicuos, reliquæ verò animantes & auriculas, & patentissimos meatus habeant? Non sine summa prouidentia id est à natura factū. Cùm enim præterquam quod exquisita audiendi facultate piscibus nihil est opus, vt modo dixi, etiā auricularū amplitudo natationi maximè suis set incommoda. Adhæc, si apertas auriculas & patentes habuissent, aqua subinde replerentur, quod ne accideret, solerter meatus auditus in piscibus adeò angustos & exiguos, vt certi vix possint, à natura fa. Etos fuisse existimo. In vitulo marino vix apparent, mihi que aliquando vitulum dissecanti & diu querenti vix reperti sunt, sed tandem abrasis pilis, conspecti tantæ exiguitatis, vt vix acum admitterent: neque enim maiores sunt iis qui in delphine paulò infra oculos reperiuntur. Hæc postrema obiter adiicienda putauit propter Aristotelē, cuius verba hæc sunt LIB. 1. de historia animal. cap. x 1. Vitulus marinus meatus habet manifestos quæ audit. At delphinus audit quidem, sed aures non habet. His similia scribit Plinius LIB. x 1. cap. x x v i i. Sed ista ex dissectione falsa apparent: meatus enim audiendi in delphino hūi usmodi comperiūtur, qui ad sonos percipiendos idonei esse possint.

De Ore.

C A P U T I V I.

EQVITVR os, cuius nomine faciem totam intellexit Ouidius, cùm dixit.
Os homini sublime dedit, calumque videre
Iussit.

LIB. II. cap. 11.
Sed propriè facies homini tantum, vt ait Plinius, ex teris os, aut rostra. Est autē os pars omnibus animalibus maximè commun

munis, qua cibus primum intro demittitur, quo ipsa augeatur ac sustineatur. Extrinsecus enim appositus concoqui, confici, deniq; similis ei quod alitur reddi nequit, quod hæc omnia caloris interni sint opera. Quare pedibus, oculis, auribus, lingua, carent piscium non nulli, etiam podice, quanvis omnes excrementa colligant, quod de cancellis Aristoteles scripsit, & de crocodilo vulgo fertur. At ore nullum animal caret, verum neque eodem in loco situm est, in piscibus omnibus, neque eadem structura est figuraque, neque eadem magnitudine. His igitur differentiis, à se se pñces distinguuntur. Alius enim os est positum in promptu partequa primùm obuia, vt mullis, mugilibus, lupis, sparibus, rubellionibus, delphinis, alijsq; innumeris. Alijs omnino in parte supina, vt galeis omnibus, raiis, pastinacis, torpedini, sturioni. Rursus aliis os est ḥερπωγὸς, id est, apertum & hiās, id quod apud Aristotelem resciſſum conuertit Gaza, quod iis oris scissura ventrem versus protédatur. Suntq; omnes sarcophagi, & serratis dēribus dēpto lycostomo. Alijs μύροι siue μέλσοι, id est, compressum & contractum, isti omnes non sunt sarcophagi. Habent os positum in promptu & parte primùm obuia, simul & hiās, ij quibus rostrum est porrectius & crassius, vt acus, sphyrenæ, murenæ, delphini qui hac nota à marsui no siue phocæna secernuntur, quod illis magna sit ad ventrem scissura, quo id esset patentius. Phocæna verò positum quidem in promptu habet os, sed sine magna ad ventrem scissura, cuiusmodi os habent pñces omnes, quibus phocenæ simile caput est, id est, crassum latumque. Eadē ratione scobri à trachuris differunt: sunt enim scobi ḥερπυγχοι magnaque oris scissura ventrem versus: trachuri verò ob capitib; crassitudinem lato ore. Qui os in supina parte habent, vt galei, cartilagineique ferè omnes (demptis squatina & rana pñcatrice) quod illis ob tenuitatem rostrum findi non potuerit. horum aliis os minus, aliis magis ventrem versus scissum est. Isti omnes quibus Aristoteles in supina parte os esse dixit, non nisi in supinum conuersi cibum sumunt, quod natura nō solū salutis reliquorum pñcium causa fecisse (vescuntur enim omnes isti carnibus, qui dum conuertuntur alij fuga vitæ suæ consulunt) sed etiam ne nimiam vorandi cupiditatem explicant, quod si facile possent, statim pñ immodica plenitudine interirent. Præterea oris quibusdam rotunda est figura, vt sturioni, lampetra: alijs ovata vt hippocampo, sagittario, acui sine dentibus. Porro quibus os fissum est, alijs secundum corporis longitudinem fissum est: vt locustis, astacis canceris, squillis, alijs per transuersum secundum corporis latitudinem fissum est. Postremo nonnullis secundum corporis crassitudinem, altitudinemque id quod in vranoscopo, hippocampo, acus secunda specie, aphyis, atherinis quibusdam obseruauimus. Iam verò alia est pñxter has oris differentia, quod aliis maxi-

mum patentissimumque os habeant, ut beluae marinæ, ut lamirus, &
 lamia quæ totum hominem, vel loricatum deuorare potest: alij ma-
 gnum quidem, si corpus spectes, ut raja piscatrix, squatina: alij ma-
 gnum sed angustum, qui scilicet rostro sunt oblongo porrectoque,
 ut delphinus. Contra sunt qui paruum obtinent, habita corporis ra-
 tione, ut caprificus, orchis, & quicunque sphærica sunt figura, qualis
 est qui à Germanis *bufolt* dicitur, & echinatus orbis. Denique pro
 varia alimentorum quibus vescuntur ratione, variam oris differen-
 tiā tribuit natura, nempe carniuoris omnibus os maximum, eorum
 qui sola aqua viuunt nonnullis, os minimum, ut iis qui veluti per fi-
 stulam aquam attrahunt, in quibus est hippocampus, acus altera, sa-
 gittarius, holoturiorū genus: alijs os est media magnitudine, ut alois,
 mænis. Inter eos vero qui aqua limoque viuunt latissimum os habet
 mugiles. Est in piscium ore peculiare quiddam, quod in nullo alio a-
 nimantium genere inuenire licet, videlicet quod os quidam protrudant,
 retrahantque, non aliter quam homines labra extendunt, & re-
 trahunt, atque id in leibus tantum & squamosis reperire est: hanc ar-
 bitror ob causam, ut pisces quos insectantur facilius corripiant. Sed
 horum alii breuius, alii longius extendunt. Faber os longissimè pro-
 trudit, amplissimumque reddit, lupi, mulli, saxatiles minus. Sturio-
 nes, sphyraenæ, acus, xiphiae id facere non possunt, ut quorum ma-
 xillæ in mucronem desinant, quæ oris forma, structuræque ratio
 huic cause aduersatur, forma quidem, quia rostro quam nunc longius
 protenso: pisces alii coripi constringique non possent, structu-
 ræ ratio: quia rostra iis qui ea producunt reuocantque cum lubet, ex
 multis ossibus exquisitissimè compactis, membranaque tenui reuinctis
 constant, unde fit ut cum retrahant, ea veluti in vagina recondere
 videantur, quod in uranoscopo, rhombo, fabro euidentissimè ap-
 paret. Ceteri hac oris structura omnino carent, sed à natura acutum
firmum, non articulatum, ad tutelam corporisque defendendi cau-
 sa datum est, quod non extendere quidem, sed rostris tanquam acu-
 leis alios vulnerare, & vulneratos facile rapere possint. Sed & aliis
 nullis animantibus, huiusmodi os à natura datum fuisse existimo,
 quod quadrupedibus quidem cum cibum mandant, firmas oportuit
 fuisse maxillas, non tot articulorum diuisionibus imbecilliores. Aui-
 bus autem quia (etiamsi non mandant) longum est collum, quod
 quum volunt extendunt, & in se reducunt. Postremò neque
 mollibus piscibus, neque testudinibus id datum, quia
 morsibus pascuntur, non integris piscibus.

**Quamobrem firmum quoque
os esse debuit.**

De Rostro.

CAPUT V.

SE D cùm toties rostri mentio facta sit, quid præter ea, quæ dicta sunt, in rostro piscium obseruatu dignū sit, consentaneum est hic exponere: ab hoc enim multæ pisciū differentiæ inueniuntur. Piscium igitur alijs porrectum valde rostrum habent, vt xiphias (aliquando enim ad duos trésue cubitos extenditur) sphyraenæ, acus, sturiones, galei, raix, hippocampi, sagittarij. Alij breue vt mugiles, turdi, cynædi, merulæ, percæ. Alij nullum, vt phocæna, squatina, rana piscatrix, vitulus marinus. Ex iis quibus est porrectius, alijs acutum habent, vnde ἔξι πυγχοὶ dicti, vt sturio, xiphias: alijs oblongum quidem, sed obtusum, vt acus secunda species, hippocampus, sagittarius, delphinus, acus prima species rostro est acuto & diviso usque ad os, secunda verò species, rostrum habet fistulæ seu canalis modo, cuius extremo alligatum est veluti operculum, vt in hippocampo. Eorum verò qui rostrum acutum habent, alijs non diuisum, vt xiphias: alijs bifidum, vt lyra & δλαδητος. Rur sus iis qui non diuisum habent: aliis ex veraque maxilla componitur, vt sphyraenis, acubus, scombris: alijs ex superiore tantum, vt xiphias, sturioni, attilo. Prætereà alia est in rostris differentia, quædam enim ex durissimo osse compacta sunt, vt in sturionibus, xiphiis, quibus etiam naues perforant & saxa: quædam ex cartilagine, vt in galeis, raiis: alia ex pingui quadam substantia & osse, vt in barbis, & in eo qui Antuerpiæ *utin* dicitur. hinc ad maxillas transeamus.

De Maxillis.

CAPUT VI.

MA XILLIS etiam à septe pisces differunt: his enim quidam carent, quidam non carent. Carent qui fistulas duntaxat, & foramina pro ore habent, & quæcunq; dura testa integuntur, holoturia, vermes, hirudines marinæ. Maxillis etiam carere crusta intecta verisimile est, & stellarum genus. Maxillas habent quibus os scissum est, quales sunt squamosi omnes, quique rostro sunt oblongo. Omnibus magnitudo maxillarum non vna est: nam balenæ maximæ habent maxillas, adeo vt interdum triginta cubitos equant, qualis est illa que in Môtepeliō in æde D. Petri cernitur, & altera Frôtignani, quas vulgaris magnitudine deceptū, costas esse putat, maximè cùm nulli in eis dentes spectentur. Nos autem maxillas esse inde deprehēdimus, tum quod ossa sint nulla ratione costis alijs propositione respôdentia, cum

quod idem mihi à balenarum piscatoribus, in Aquitanici Occani si-
nu apud Baionam sit confirmatum. Reliqui pisces lōge minores ma-
xillas habent. Præterea nonnullis maxilla vtraque æqualis est, inter-
dum inferior superior maius, vt in sphyrana, delphino, channa: in-
terdum superior inferiore maius, vt in xiphiis. Porro, maxillæ, in aliis
cute carnéque muniuntur, vt in galeis & squamosis piscibus. In aliis
nulla pelle integuntur, sed osseæ totæ sunt. Pyxidisque modo altera in
alteram inseritur, vsque adeo duræ acutæque, vt vice dentium ad di-
uidendos cibos utantur: tales sunt sepiarum, polyporum & lolligi-
num maxillæ quæ Aquilarum Accipitrūm ue rostris similes sunt, qua-
re numero non differunt. At figura in his varia esse deprehenditur,
quod superior ab inferiore differat, vt in squatina cuius inferior ma-
xilla in angulum desinit, superior vero in arcum inflebitur, quæ in
salmone utroque in acutum desinit, sursumque recuruatur, sed in ma-
rino magis, fluuiatili minus: marinum voco qui in Oceano degit, &
verè flumina subit: fluuiatilem, qui semper in fluuiis degit, vocantque
vulgō croctam. Ut apprehendant, seque ruerantur, non ut mandane
maxillæ piscibus datæ sunt, demptis scaro & aurata, nonnullisque
aliis squamosis maxillas intus latiores habentibus, tuberculaque os-
sea, qui paruis peccinibus vescuntur, non integris ut stellæ, sed com-
minutis quanquam antiquis scarum solum ruminare dixerint. Maxil-
larum quedam sine dentibus sunt, quarum aliae leues, aliae asperæ.
Quædam dentibus muniuntur, de quibus mox fusiùs.

De Dentibus.

C A P U T VII.

SED priusquam de dentum differentiis dicamus, cur
piscibus dentes natura dederit, inquirendum videtur:
neque enim sine causa mirum id videri possit, cum na-
tura cæterarum animantium ora dentibus muniuerit,
cum vocis explanatius efferendæ, tum mandendi gra-
tia, pisces vero & æfwri, sunt & minimè mandunt, sed integros pisces
deuorant, vt ex frequenti dissektione compertum nobis est. At corporis
tuendi defendendique causa datos esse statim aliquis dixerit, a quo
lubens sciscitor. Cur in quibusdam vt in rana piscatrice & lucio lin-
gua palatōque dentes affixerit? Præterea, cur carniuoris & alga vescen-
tibus dentes tribuit, minimè autem iis qui à carne abstinent, lutōque
vel aqua sola degunt? Non hiſ ut cæteris corpus tuendum fuit, ac iniu-
rię ab aliis illatę propulsandę? Hæc si quis diligentius consideret, ad
cibos captandos potius, quam ad defensionem datos esse dentes fa-
rebitur, quanquam non eo inficias pisces quosdam dentibus ad mor-
sum abuti. Iulides enim venenato morsu & xanimate creduntur. Et ad
def-

defensionem comparatos esse serratos, & exertos dentes in terrestribus certum est: nullis enim eorum quæ serratos & exertos dentes habent, cornua tribuit natura, ut in apro, cane, leone, lupo, panthera videatur est, quorum illis exerti, his serrati sunt dentes. At in omnibus piscibus serrati non sunt, nam scarum, aurata, sparum, orbem, capricornum latos habere, nec multum à scari dentibus dissidentes, experientia comprobat, quicquid dicat Plinius lib. x i. cap. xx x vii. cuius verba sunt: Piscium omnibus, inquit, serrati præter scatū, huic vni aquarilium plani. Cæterū multis eorum in lingua, & toto ore, vt turbaveretur molliant, quæ attritu subigere nequeunt. Multis & in palato atque etiam in gula (sic enim legendum non in cauda vt in vulgaribus exemplaribus legitur) Quod si mandēdi gratia dati essent, non serratos, vt ferè omnes, sed molares haberent. Ex his cum esse usum dentium in piscibus facile cōprobari posse existimo, non vt mandant, neq; tam vt sese tucantur, ac defendāt, quām vt cibos commodius capiant, retineantq; cuius rei gratia dentes in os recuruos habēt. Quod confirmat Plinius: Dentes, inquit, habent in os vergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinēdi adminiculum. Eadem de causa cancri chelas, sepiæ, polypi, loligines, brachia habēt & acetabula. Etenim cùm ob oris, ventriculique angustiam pisces integros deuorare non possint, morsu diuidunt, quod vt illis diutius cōmodiūsq; liceat, molibus, vt modò dixi, veluti brachia, crusta intectis chelas, & tanquā forcipes, ad prædam captam retinendam, dedit prouida rerum natura. Iis verò qui sola aqua limoque vivunt, nullis opus fuit dentibus, neque ad mandendum, neque ad cibum retinendum, qui omnes mites sunt, vnde & mugiles iustissimi sunt appellati, quod omnino à carne abstineant. Quæ cùm ita sine dentium differentiæ, iam sunt explicandas, vt quæ ab eorum varietate, piscium differentiæ colligantur, per spicuum fiat. Dentium igitur varietas consistit in figura, magnitudine, situ, ordine, numero, excessu & defectu. Ac primū dentibus hominum valde dissimiles sunt: nam quatuor anteriores, quos rōuis ab incidendo appellant, lati & acuti cibos concidunt, & ad distinctæ sermonem efferendum nonnihil conferunt, succedunt canini dicti, partim lati, partim acuti, qui etiam dissecant, & si quid ab incidentibus, quod scindi non potuerit, prætermisso sit, frangunt. Postremi sunt molares, lati & inæquales, qui comminuant & conterunt. Pisces autem magna ex parte serratos habent, alijs latos, alijs exertos. Perquam pauci, diversi generis dentes simul habent, vt latos & serratos, vel latos & exertos, siquidem scaro & quibusdam aliis latos habentibus, in anteriore oris parte lati sunt duntaxat, & minimè alterius generis, late etiam interiores maxille, & asperæ, tuberculisque ossis inæquales, quæ molarium usum præbent, scaro cùm ruminat, auratæ cùm cochleas mandit. Qui vulgo lepus marinus dicitur, &

Percepierre & Coquillade ferratos habent dentes pressosque, & binos caninos in vtraque maxilla, quos quasi exertos dixeris. Piscibus dentes in os recuruos esse diximus ex Plinio, sed omnibus id non cogit: nam delphino recti sunt, & equali spatio distantes, & in desiccatis maxillis, & in senioribus delphinis singuli gemini esse videntur, quod in duas partes facile vindicatur. Aliis ad latera spectant, ut ei ex galeis, qui vulgo *Milandre* dicitur, & galeo glauco. Sunt quibusdam dentes alij aliis minores, alij maiores, ut synagridi inter ceteros quatuor longi & acuti in parte anteriore, sphyrenæ in medio maxillæ inferioris vnicus exteris maior. Orcæ acuti & maiores quam nostrorum quadrupedum ulli, cuiusmodi duos ad me misit vir doctissimus & humanissimus Capellanus HENRICI Nauarræ Regis illustrissimi medicus, qui figura cornibus vitulorum similes sunt, dimidium palmæ longi, quatuor digitos crassi. Non inicunda est varij dentium situs, ordinisq; consideratio in piscibus: nullum enim est in nostro orbe animalis genus, si Aristoteli credimus, quod vero plures dentium ordines ha-

*Aristo.lib.2.
de hist. animal. cap.1.* beat, dempta belua Indica, cui Manticoræ nomen est, cui dentes triplici vtrinq; ordine. At ex piscibus sunt, qui duplarem, triplicem, quadruplicem dentium ordinem habeant: scaro & auratæ simplex est ordinis: galeorum nonnullis duplex, malthe triplex, squatinæ quadruplex, & interdum quintuplex, lamiæ sextuplex. Alij huc & illuc & sine ordine sparsos dentes obtinent, ut coracinus, vel in quicuncem digestos, ut maltha. Sunt qui in maxillis tantum dentes nasci sunt, ut qui latos habent. Sunt quibus in maxillis & lingua natura dentes infixit, vel asello. Quibusdam in maxillis, lingua, palato & gula, ut ranæ piscatri. ci. Nec minus varius est eorundem numerus. Alij sunt multi, aliis ferè innumeri, nonnullis quinq; ut quibusdam echinis, stellæ, soli, arborei, quibus os rotundum est, dentesq; in ambitu positi, qui cum coëunt, in centro se se contingunt, osque claudunt. Horum autem echinorum dentes mirabiliter artificio naturæ intus excultos lateræ antiquæ com-

*Lib.4.de hist.
animal.cap.5.* parauit Aristoteles. Quibusdam bini in vtraque tantum maxilla, sed magni, ut orbi, siue orchi, & ei qui lima vulgo dicitur. Hi paruo sunt ore, binosq; habent dentes, ut dictum est, eosque prominentes, non in os recuruos, ut permulti. Deniq; aliis plures, aliis pauciores sunt dentes. Nec hoc parum ad piscium cognitionem confert, scire qui pisces dentibus careant, qui minimè. Qui enim aliter in galeorum genere, cum qui vulgo *Emissele* dicitur, à canicula internosceres? Carent igitur dentibus balena, flurio, attilus, à quibus duobus silurus alioqui omni ex parte similis tantum differt quod dentes habeat. Carent crusta inecti, echinorum genus unum, cyprini (vulgò carpas vocant) testudines, polypi, sæpiæ, loligines, sed hanc dentium inopiam, aliò quod portione dentibus respondeat, pensauit natura, ut dux balenæ mysticus Græcis dictus (quem nostram balenam esse puto, ut in lib.

de beluis marinis demonstrabimus) habet in ore laminas, in pilos
suillis simillimos desinentes. Alij os robustum, & lime modo asperum,
quale est in raiis, & ea Galeorū specie, quam *Emissole* vulgo appellari
diximus. Cyprini in palato ossa, vnu in superiorē parte, in inferio-
re duo contraria occursu sese contingentia, quibus herbas moliant:
his verò molles dentes esse falsum inde deprehendas, q; rostris avium
rapacium maxillas, figura, vsu, sicut similes obtineant. Aliis maxilla
sunt duræ, carne vacua, quæ pyxidis modo congruunt, & coagmen-
tantur, vnde veluti forcipes quicquid arripiunt, dissecant, vt testudi-
nibus, polypis, sepiis, loliginibus. Crusta intectis, duo ossa ad latera
sunt pro dentibus validissima. In echinorum genere, cui dentes de-
sunt, testa veluti labrum inferius in ceteris animantibus protensa est,
quo possint aquam & lutum in os assumere. Neque vero illud præ-
termittendum est, piscibus quibusdam statim atque nati sunt, aperi-
tos & conspicuos esse dentes, aliis, scilicet lactentibus, tectos & oper-
tos, qui non aliter quam in quadrupedibus, decidut nimirum secun-
dis prudentibus cedentes, qui initio caseo recens coagulato simi-
les sunt, & à primis, veluti à theca quadam sive operimento cōregun-
tur. Id quod in delphinis, vitulis marinis, lamiis obseruauimus, non
sine magna prouidentia naturæ admiratione, quæ in lactentibus den-
tes prominere noluit, tum ne mammae offendetur, tum vt melius su-
gerent, quod cum dentibus commode fieri non potest, nihil dum ne-
cessarius, quod solidis alimentis vesci non possint.

De Naribus & Labris,

C A P U T VIII.

IS C E S Odorandi sensu præditos esse certum est, id
quod etiam alias demonstrabimus, nates tamen non
habent, sed in quibusdam, vt in squamosis foramina
ante oculos apparent. In delphinis nec foramen, nec
meatus ullus est, etiamsi sagacissime odorentur, vt te-
stis est Aristoteles, & experientia ipsa confirmat. Quod autem id fiat,
cùm de sensibus agetur, pro virili conabor demonstrare. Labra vero
in nullis piscibus esse facile quis crediderit: à qua sententia statim ab-
ducetur, si saxatiles pisces spectauerit & contresteruerit, qui labra car-
nosa, vera & perfecta, mobiliaque habent, & inter mugiles χλεύ. Latini
nè Labeo à labiis nomen inuenit. Labris igitur permulti pisces carēt,
nonnulli habent, vt saxatiles, qui musco pascuntur, labrisque tan-
quam manibus cibos apprehendunt, quenadmodum boues, & oves,
cateraque quæ lambendo viuunt, quibus labra necessaria sunt, quod
linguam imperfectam habeant.

*libro quart.
de historia
animalium. 8.*

V' M Omnes instrumenti alicuius, particulæ, in vnam totius actionem conspirare debeat, sitque os piscibus maximè cibi gratia datum à natura, ad cùm que retinendum comparatos esse dentes iam demonstrauerimus, superest ut quid ad eandem rem lingua & palatum conferant, quæc; sint earum partium varietates ostendamus: neq; enim lingua in pescium, vt in hominū ore sita est, vt sonos distinctos, & pressos efficiat, quia sint pisces ferè omnes ἄφωνi, neq; vt, sicuti ceteræ animantes, cibos premanos vertat, & congregent, quo melius omnes conterantur, quod minimè mandant. Quare alimenterum sapores vt discernant, linguam eis datam dicere necesse est. At qui verum id esse possit, dicat aliquis, cùm neq; mandant, neq; cibum dentibus conficiant? Quam ob causam nonnulli etiam lingua carent, vt cyprini & crocodilus. Verum delectu ciborum vtuntur, atque alij aqua magis delectantur, alij alga, vt salpa, scarus linozostri, permulti carnibus, nullus lepore marino. Quonam igitur pacto hanc ciborum varietatem discernunt, vt quod gratum & familiare capessant, quod ingratum & minimè conueniens est, reiiciant, nisi linguae beneficio sapores internoscant? idq; potissimum iij qui dentibus pisces vulnerant, ex quorum vulneribus sanguis succiq; defluentes linguam palatumq; titillare, & voluptate quadam afficere non est dubium. Quod si in iis, & in aliis qui carnibus non vescuntur, non tam exquisitè gustandi sensus afficiatur, quam aut in aliis animatibus, aut in homine, mirum sane videri non debet, cùm linguam imperfectam habeant. Quod satis sit si non multarum utilitatum, vt in aliis, saltem alimenta conuenientia discernendi gratia, ad sustinendam vitam, eam à natura tributam esse. Porro lingua quibusdā deest omnino, permultis inest, in quibus alij imperfectiorem, alij perfectiorem obtinent. Lingua carent cyprini & crocodili, vt dictum est, cuius vice palatum carnosum habent: Quod autem crocodili lingua carcent, hoc maximè in causa esse putto, q; in illis superior maxilla moueatur, in qua inniti linguam oportuisset: lingua enim ei parti quæ mouetur alligari debet: quod si in superiore crocodilorum maxilla cotigisset, cibi transitus fuisset præclusus, maximè cùm cibos nō premanos deglutiat. Lingua etiam carēt, qui sola aqua viuunt, vt testa simplici & non turbinata omnes, & dupli operti, quidam toti membranosi, quid enim his, vel testis, vel sedibus suis perpetuò hærentibus, saporum delectu opus fuit? Item alij qui in aqua lutōq; vescuntur, linguae vice, palatum carnosum obtinuerunt, vt cyprini omnes, Gallis *Carpes* appellati, tinea, brama: quibus enim

enim est lingua, iis iure optimo palatum carnosum deest. Rursus ex iis qui lingua carent, sunt qui aliud quiddam habeant, quod lingue proportione respondeat, ut locuste, cancer, astaci, sepii, polypi, loligines, echini. Ex his autem, qui linguam habent, alij exortam & liberam, ut delphini, alij hæretem, plane immobilem ac imperfectam, ut squamolii. atque etiam alij carnosam habent, spissamque, ut balenæ, delphini, quibus est lingua suilla similis. Alij osseam vel cartilagineam tunicatantum carnosa obductam, ut qui dentes in lingua habent, qui substantia molliori affigi non potuerint. Magnitudo in diuersis alia atq; alia: nam inter ostracea purpura linguam digito longiore obtinuit. Ceteris vero tam exigua est, ut nisi labrum deduxeris, ne vestigium quidem lingue videas. Balena inter cetaceos magnâ habet linguam, & ut dictum est, spissam. Delphin longiorum habet marsuino, marsuinus colatiorem. Lingua semper vacua est, & quanquam vitulo marino extreimum linguæ diuisum sit, vacua tantum censenda est, sed bifida. Partium linguae numerus non semper idem: nam quibus dura est, spinea, alligata atq; imperfecta, iis neq; musculi, neq; nervi à septima coniugatione dati. Delphin quia mobilem habet linguam & liberam, in ea musculos & nervos septimæ coniugationis, ut susterrestris habet. Sed priusquam caput hoc cocludamus, hoc adiiciendum videtur, pisces omnes palatum habere, sed alios carnosum & molle, alios durum, cartilagineum, osseum tenuiq; membrana oblitum, qua in re admirari necesse est summam Dei optimi maximi prouidentiam, qui iis, qui integrum pisces deuorant & asperos, non nunquam etiæ aculeis horrentes, palatum durum dedit, ne facile lèderentur. Quo sit, ut quibus lingua mollior, palatumq; tenerius sit, ab huiusmodi piscibus abstineant, sed solùm pisciculis & mollibus nutritur, quod in delphinis experientia compertum nobis est, vescitur enim polypis, sepiis, loliginibus, attingunt etiam interdum asellos, quod etiam molliusculi sint.

De Fistula.

CAPUT X.

ΥΛΟΣ Latinis fistula instrumentum est, per quod spiritus permeat, & omnis figura in rectum protensa, inquit Athenaeus, hoc à stomacho differens, q; stomachus capacitatii alicui præponatur: nam stomachus est omni ventri collum præpositū, instar isthmi cuiusdam angustum autore Galeno initio libri IIII. de vsu partium, qui tenet per stomachos vrinā attrahere, & vluam semen per stomachū excipere dixit. Est igitur fistula piscibus quibusdā per pulmones spirantibus meatus siue ductus, quo spiritū hauriant, & aquā in ore collectam

reücinat ab intima palati parte ad extimam perforatus, duplex te-
ptiq; distinctus, nariūmque nostrarum foraminibus ad palatum de-
ductis quodammodo proportione respondens. In extima parte vni-
cum foramen apparet, figura C literæ, in quo operculum est ex car-
ne pingui fistulis impositum, quod eas aperit & operit. Non solùm fi-
stulas sed etiam ora interdum vocavit Plinius, vt lib. ix. cap. vi. Ora,
inquit, balenæ habet in frontibus, idèoque summa aqua annatates in
sublime nimbos efflant: & proximo capite. Branchiae non sunt balen-
nis nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem
pertinent, balenis à fronte, delphinis à dorso. Fistula igitur pisces cùm
ab aliis animantibus, tum à se se differunt: nam vitulus marinus & te-
studo quamvis pulmones habeant, fistula carent, sed eius vice vitulus
marinus narium rimas habet, testudo alterius generis foramina pro
nariibus, quibus non aliter quàm delphin aquam reiicit. Plani pisces
& cartilaginei bina foramina ad os deducta, eiusdem utilitatis gratia
comparata, hòc à balenarum delphinorūmque fistulis discrepantia,
quòd procul à se dissita sint. Hic obiter reprehendenda est eius au-
dacia, qui Suevia picturam edidit, siquidem balenæ canalibus adeo
eminentibus expressit, vt aures esse dicas, quo fit vt plura alia ex pi-
ctoris potius arbitrio, quàm ex Authoris sententia depicta esse cre-
dam, vt ex aliorum piscium figuris coniicere licet.

De aspera Arteria & Pulmonibus.

C A P U T X I.

E Q V I T V R. Ut post fistulam de aspera arteria
& pulmonibus dicamus, siquidem omnes eæ partes
ad eandem actionem, nempe respirationem condu-
cunt. Etenim pisces fistula donati per eam non aliter
quàm nos per nates aërem hauriunt, qui subito con-
fertimque illapsus, seseque penitus immersens cor frigiditate sua of-
fenderet. Quare ad eius immutationem, pulmones in thorace ne-
cessariò ponendi fuerunt, ea capacitate quæ aëris permultum conti-
nere posset, ne crebriores anhelitus fierent: veruntamen perinde ac
cor eadem aëris frigiditate offenderentur (vt in iis quibus confossus
est thorax, vel quibus Columella decidit experimur, quòd omne fri-
gidum pectori sit inimicum, vt scripsit Hipp.) nisi veluti ductus qui-
dam & via, quæ aspera arteria dicitur, & Columella præpositæ essent:
ab hac enim aëris impetus violentia frangitur, ab illa frigiditas tem-
peratur. Cæterum aspera arteria non tantum excipit animam eam,
quæ ducta est spiritu, cædemque à pulmonibus respirat, sed & , tan-
quam ex abundanti, vocis formandæ instrumentum est, pro cuius
lon-

longitudine latitudinē que vox vel acutior vel grauior efficitur. Sed hæc hæc tenus de partium harum ordine & viu. Nunc considerandum quibus piscibus erdem utiles, inutilesve sint. Utilitas vocis, inquit Galenus, piscibus certè nulla est, ut qui in aqua degant, sed ne respirare quidem licet ipsis per fauces, quomodo ne nobis quidem ipsis quando in ea mersi fuerimus. Non igitur quemadmodum volucribus ac gradientibus animalibus, ita etiam illis è re fuit, maximum vnum respirationis ac vocis ortum esse meatum, sed earum quas branchias nuncupamus, constructio ipsis vice pulmonis est: cum enim cibris ac tenuibus foraminibus sint branchiae hæc interceptæ, aëri quidem ac vaporí peruiis, subtilioribus tamen quām pro mole aquæ, hæc quidem foras pellunt, illa autem promptè intromittunt. Huc adde etiam quod natura frigidiores sint pisces, quām vt ipsorum cor magna indigeat refrigeratione. Indicant autem eorum temperamentum tum alia multa, tum maximè sanguinis penuria, aut enim eō carent omnino, aut planè paucum habent. Quocirca quæ aquatilia multo sanguine sunt prædicta ac calida, vt delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia ex aëre respirant incredibili quodam respirationis modo. Hęc Gal. Aspera igitur arteria in iis piscibus qui pulmonibus spirant, ducenti spiritus & respirandi gratia est constructa, eiisque aliquando retinendi cohibendique, vt sursum facilius ferantur: aër enim tentus velut suspendit in aqua demergique prohibet. Cuius utilitatis causa vesicam aëre plenam quibusdam branchias habentibus dedit natura. Arteriæ verò constructio in piscibus ab arteria terrestrium animalium minimè discrepat: nam iisdem partibus, eadēque planè structura constat. Etenim primū est caput arteriæ λάρυγξ a græci vocant, sequuntur bronchia, deinceps infiniti in pulmones ramuli sparguntur. Larynx tribus cartilaginibus constat, quarum duæ nomen habent, tertia ἀνάρυμπος est, quod nulli eorum quæ sensu percipiuntur commode comparari potuit. Prima & maxima ἡγετοδης dicitur à scuti similitudine: tertia ἀπολαγράδης quod ἀπότραχο referat, id est: vasculum ligneum quo nautę superuacuam è naui aquam exhauriunt, vel quo olitores ortos irrigabant, vel teste Hesychio quo oleum in lucernas iufundebatur: hęc enim omnia ἀποτράχη nomine significati autores tradunt, & quodcumque vas prominenti labro, ubi asperæ arteriæ cartilago vltima desinit, ibi secunda cartilago ἀνάρυμπος incipit, eadēque arteriæ cartilagini planè incumbit. Succedunt cartilagineas à larynge ad pulmones usque, quæ quod parte interiore stomachum contingent, ne eum premant ledantue, non ex integris circulis constant, sed forma nostri C. aut antiquorum signa figuratae sunt, unde σύριζα appellari Galenus autor est, eadem membrana copulatur, praterquam alia interior, alia exterior est: cum verò claves præ-

tergressa aspera arteria in thoracis capacitatem peruenit, bifariam diuiditur. tursus ex utraque infiniti propagantur ramuli in omnem pulmonum partem, cum vasis qui ex corde exoriuntur sparsi. Ceterum cum particularum instrumentum aliquod constituentium quilibet, conuenientem conformatiōnēm positūmque ad totius instrumenti actionem accommodatissimum habere debeat, pulmonesque cum se contrahant aspirantes, cum se spiritu dilatent, necesse fuit ramulos istos quos in omnes pulmones dispartitos esse modo diximus, à tota reliqua arteria figura constructionēque differre, quemadmodum eiusdem arteriæ actiones ab huiusmodi pulmonum actionibus diuersæ sunt. Quare neque laryngi præcipuo vocis formandæ instrumento similes sunt, neque reliquæ arteriæ cartilaginibus στρυμόφθεισι spiritui deducendo ad inspirationes & expirationes vocemque accommodatis, etiam si Galenus id planè existimauerit. Eius enim L I B. VII. de vnu partium hæc sunt verba. Vbi vero primū claves prætergressa arteria, in thoracis capacitatem peruenit, ibi diuiditur atque in omnem pulmonis partem fertur cum vasibus quæ à corde proficiscuntur, in omnes eius lobos distributa. Non tamen discedit à natura quam parte superna obtinet: neque illa in re dissident aut variant fiboles eius omnes, sed similiter omnes cartilagini multe στρυμόφθεισι membranosis ligamentis contentæ, usque ad extremos visceris lobos conseruantur. Rursus eodem libro. Totu thorace, inquit, dilatato, deinde consecutione ad id quod vacuatur dilatante, quod in arteriis est membranous in longum & latum facile diducitur, in partibus quidem στρυμόφθεισι cartilagini complectentibus, in latum, in connectentibus vero cartilagini ipsas, in longum. Verum si quis diligentius rimetur, & nullam non pulmonum partem dissectione persequatur, αὐτοψίᾳ ipsa statim conuincetur, & aliam arterię in pulmones disseminatae constructionem fateri, & Dei optimi maximi incredibilem prouidentiam, atque excellens in huius arteriæ dilatatione & compressione opificium admirari: nam tota statim atq; in pulmones spargi cœpit, vnde tenuibus cartilaginibus contexta est, quæ squamulis, seu potius ρομβοφθεῖσι figuræ sunt haud dissimiles, sic ordinatæ ut cum ρομβοφθεῖσι altera super alteram in medio sui steterit, utrinque in eo quod hiat spacio sitæ sint aliæ duæ suis angulis acutis aliarum duarum contactum attingentes, atque ita ubique & vnde semper inter se dispositæ & mirabiliter contextæ, tenuibus membranis reuinctæ sunt, quemadmodum superioris arteriæ cartilaginiæ, quarum membranarum beneficio latiores sunt angulis acutis & duabus super se stantibus in medio sui, procul à se secendentibus in pulmonū dilatatione in eorum vero contractione angustiores, nimirum in vnum se cogentes & constringentes viuis

angulo acuto proximarum duarum super se stantium contactum supergrediente, altero eiusdem angulo duarum etiam super se stantium oppositarum contactum subeunte. Ac quemadmodum ex musculis epigastrii sine detimento maximo nihil adimi potest (nam si transuersorum aut obliquorum quempiam sustuleris, excrementa omnia ad ilia aut costas protrudentur) sed necesse est omni ex parte esse musculos qui vndique pari momento compriment, ita arteriarum ramulis istis vndique necessariae fuerunt cartilaginum veluti squamulæ, ut nulla parte alteri cedente pari momento ubique, maximè in pulmonibus contrahendis fieret aëris expulsio, ut in iisdem dilatandis attractio. Præter hanc intermedium membranam aliæ duæ sunt ut in superiori arteria, una interior, altera exterior. Hæc de aspera arteria in pulmones disseminata à nullodum, quod sciam obseruata, neque scripta isto in loco, ideo à me commemorata sunt, quod non solum in homine, terrestribusque omnibus animantibus, sed etiam in piscibus qui pulmonibus spirant, ea omnino sit eius stratura & veluti fabrica. At in piscium pulmonibus non inest raritas illa, & assimilis spongæ molitudo, qualis est in cæteris animantibus omnibus: ex densiore enim & crassiore carne constant, ob id fortasse quod maior validiorque sit eorum motus in inspirationibus & expirationibus, aut ne aqua in pulmonum substantiam permeet, sed potius in aspera arteria hæreat, & quæ collecta est expirando per fistulæ reieciatur, alioqui neq; figura, neque situ, à terrestrium animantium pulmonibus differunt.

De Branchiis.

C A P U T X I I .

SPIRITVS dup esse instrumenta in piscibus pulmones qui Græcis πνεύματα dicuntur à τῷ πνεύματι, id est, à spiritu, & branchias ex iis quæ superiori capite ex Galeno citauimus, satis liquet, in quo cùm de aspera arteria & pulmonibus abundè dictum sit: nunc de branchijs differendum, quibus nullum animal demptis piscibus præditum est, quòd si quis cordylum quod pedes habeat, opponat, respondemus Aristotelem secuti, cùm quoq; ex aquatiliū genere esse. Branchiæ igitur piscium propriæ sunt, quibus tum à se se tum à cæteris omnibus animantibus differunt: Sunt autem branchiæ veluti pili ordine dispositi, semicirculo osse infixi, verinque cor respicientes, ad ipsius refrigerationem ibi positz, vique pisces aquam ore collectam remittant, sed eam refrigerationem per aquam fieri credit Aristoteles, Galenus verò per aërem. Verum priusquam earum differen-

tias explicemus, quæ mihi saepe multumque branchias contemplanti venerunt in mentem, huc exponere minimè absurdum esse duxit: hanc maximè ob causam ut studiosos admonerem, ut nunquam temerè à magnorum & vetustorum autorum sententiis discedendum esse, sic eorum dicta omnia tanquam ex oraculo Apollinis pythij edita, non esse semper accipienda, sed omnia circunspicienda, diligenter obseruanda, experientia (quando licet) comprobanda, quia tot tamenq; miranda sunt naturæ opera, ut nondum omnia penitus etiam à diligentissimis perspici potuerint, semperque restent aliqua peruestiganda. Quod si diligentia nostra efficerimus, ut aliquid quod à veteribus minus accurate traditum sit, illustrare possumus, vel incognitum, obseruauerimus, id liberaliter omnibus communicemus, & in veritatibus lucem proferamus. Quæ igitur in branchiis animaduerti hæc sunt: Primum illis ferè immotis opercula ossea imposita dilatari & comprimi: deinde in branchiis foramina nulla esse, aut cavitates per se attrahendo aëri vel aquæ, aut istis attractis ad cor transmittendis accommodatas, quæ faciunt ut dubitem, num hiatus illius operculi ossei dilatatione aperti, & eiusdem compressione occlusi, potius quam branchiarum beneficio fiat respiratio. Quis est igitur brachiarum usus in piscibus: nempe ut cibus per hiatum illum ad respirationem à natura comparatum non effueret, sed branchiis veluti clavistris continetur, & recta ad ventriculum delaberetur, & aqua simul cum cibo hausta reuiceretur. Sed ad id unde digressi sumus reuertamur Branchiarum differentiæ consistunt potissimum in situ numeroque. Ac primum eorum qui branchias habent alii testas, ut squamosi, quales sunt lupi, auratae, scari, cynædi, thunni, xiphiae, sphyrenæ: Alij detectas habet ut cartilaginei omnes demptis sturione, attilo, quibus osseo operculo integuntur Branchiae, & si cartilaginei sint. Quibus osseo operculo teste sunt branchiae, iis scissura longa est, quibus detectæ iij foramina habent: quidam utrinque singula, ut murenae, anguillæ, congri, cartilaginei quina, lampetrae vulgoque nuncupati catuli septena. Rursus quibus testæ sunt ex in lateribus sunt, quibus detectæ ut cartilagineis planisque in parte supina, ut torpedini, raiis, pastinacis. Rotundis vero & longis cartilagineis in lateribus, ut in quo-uis galeorum genere cernitur. Rana pilcatrix & squatina plani cum sint cartilagineique pisces in lateribus etiam sitas habent, non spinco quidem integumento sed *depugnatæ*, id est, ut ita dicam cuticulæ opertas. Præterea sunt quæ nec pulmones nec branchias habent, ut ostracoderma, quod iis paucus insit calor, qui satis per cutim perspirat, ut autor est Aristoteles in libro de Respiratione. Malacostracis non desunt sed pilos tenues & confertos esse dices in lateribus dispositos. In eorum numero qui branchiis earent, murenas non

repon-

repono, nec Plinio assentior qui hæc scribit. L I B R I X. cap. x x. de pinnis loquens, binæ omnino longis, & lubricis, ut anguillis & con- gris. Nullæ ut murenis quibus nec branchiæ. Nam Aristoteles à quo hæc mutuatus est id planè non asserit: eius verba hæc sunt lib. secundo de hist. animal. Non nullis è longis nullæ omnino sunt pinnæ, ut mure- renæ, nec branchiæ integræ ut cæteris piscibus habentur. Non igitur absolute murenis branchias decesse, sed imperfectas esse affirmat: nam nec scissuram longam habet ut squamosi, nec foramina multa ut car- tilaginei, sed vnicum, quod subsint branchiæ imperfectæ. Eiusmodi sunt cōgro, & caprisco, & orthragorisco, in quibus perfectiores quam in murenis branchias non comperies. Qui omnia autorum dicta mordicus tenent, nihil aliorum obseruationi experientiæque tribuen- tes, hunc Plinij locum de fluuiatilibus murenis, quas lampetas vo- cant, intelligendum esse contendunt, quod si ita sit, non minus falsus erit locus. Hæc enim ut murænæ pinnis carent quidem, sed branchias habent. Ex iis constat opinor murænas ex eorum numero non esse, quæ branchias non habent. Sed de earum numero dicamus. Aliis paucæ sunt, aliis nullæ, aliis simplices, aliis duplices, aliis multiplices, verùm pari semper vtrinq; numero. Capriscus singulæ habet easque duplices, elops & dentex quaternas & simplices: alij quaternas & du- plices, dempta ultima, ut turdus, perca, glaucus, cyprinus: galei qui- nas & duplices ut acanthias leuis, & canicula. Non desunt qui octo- nis donati sunt ob ingentem scissuram ut xiphias. Verùm omnia persequi prolixum nimis foret. Quare cætera ex singulorum histo- ria petenda sunt.

De Diaphragmate.

C A P U T XIII.

 CONSENTANEVM hoc loco fuerit de diaphra- gmate piscium aliquid annotasse. Diaphragma Græci etiam ὡρέας vocant, & διάφραγμα, sive προφράγμα, Plinius Præcordia, Aristotelis & Galeni interpretes Se- ptum transversum conuertunt, quia per transversum, corpus cingit, quo differt ab aliis septis thoracis, narium, cætero- rumque huiusmodi. Est autem musculus qui in quadrupedibus non ex vniça membrana, sed ex peritonæo, & ea quam χιτῶνα προφράγμα vocant, constat, rotundus, hoc à cæteris discrepans muscularis, quod in ambitu carnosus in medio aponeurosin habet, cum alij in medio fe- riè semper carnosus in aponeurosin desinant: partibus anterioribus & superioribus pectus attingit inferioribus & posterioribus lumborum vertebris alligatur in respiratibus. Per hoc septum vena caua ad cor-

penetrat, arteria à corde ad inferiora demittitur, & gula in ventricu-
 lum desinit, neroꝝ à colli vertebris recepit utriusque pericardio inni-
 tentes, ne facilè rumperentur. Ad huius motum pulmones mouen-
 tur, vnde à Philosophis & Medicis præcipuum respirationis instru-
 mentum esse dicitur: tantus est illi cum corde & cerebro consensus,
 cognatiōque ut eo læſo pereat animal, eo inflammato statim mens
 ex sua ſede & ſtatu dimoueatur, multò magis quām læſo ore ventri-
 culi, vel aliis internis partibus, quibus per neroꝝ ſextæ coniugatio-
 nis magna eſt cum cerebro *συμπαθίᾳ*. Cuius rei cauſam hanc eſſe exi-
 ſtimo, quod maior ſit immodiſi caloris cum cerebro & corde com-
 muniſatio eo læſo, quām cæteris partibus interioribus. Etenim prout
 noxam acceperit, vel respiratio omnino tollitur, vel læditur, qua de
 cauſa frigiſi aëris inspiratione & calidorum halituum expiratione
 impedita cor non refrigeratur. Sed de his plus ſatis, nunc de diaphra-
 matis utilitate. Qui pifces pulmonibus non respirant, eos ut pulmo-
 nibus ita ſepto transuerso carere neceſſariò confequi videretur, quo ſi
 careant, omnes cor in ventre habere neceſſe eſt: quare de afello tan-
 tūm hoc non erat annotādum, quod ex Aristotele tradit Athenaeus,
 ſed de cætetis omnibus. Sed rem aliter habere experientia ipſa com-
 probat: nam & ſeptum in omnibus ferè eſt: quod ſi non eſt, non
 minus aliis omnibus cor in ventre eſt quām afello. Quis eſt igitur
 diaphragmatis uſus? Subiiciet fortasse aliquis ex Aristotelis libris de
 partib. animal. hunc eſſe eius uſum, ut ſentientis animæ principium
 (quod ille cor eſſe existimat) à ventriculi halitibus non lædatur, & id
 à cæteris animantibus ad pifces etiam transferet, ſed id procul à veri-
 tate abeſſe ratio ipſa oſtendit: nam etiamsi nullum ſit ſeptum quo pa-
 elo cordi pericardio inclusio, è ventriculo ſublati halitus infesti eſ-
 ſent & noxijs? Idem Medicis eſt ſentiendum qui cerebrum ſentientis
 animæ principium conſtituunt. Qui enim quæſo diaphragma im-
 pediat quominus ex ventriculo per gulam, ex arteriis venisque ſur-
 ſum ad caput ferantur ſumi & vapores? Quare utilitatem diaphra-
 gmatis duplē dicemus, primū quidem & maximè: ut ſit re-
 ſpirationis organum: deinde ut ad excrementorum excretionem
 conferat, ex Galeni ſententia lib. v. de uſu partium. Quibus addere
 poſſuimus à diaphragmate, muſculis abdominis vndique prementi-
 bus ſecludi intestina à corde atque ſemoueri, ne illud opprimit, &
 tandem extinguant, neque etiam Philoſopho indigna eſt ratio, quam
 Plato in Timæo attulit, ut, inquit, in ædificijs fuerunt diuisionibus di-
 ſtinctæ habitaciones virorum & mulierum: ſic Phrenes ſunt interſe-
 ptum inter partem præstantiorem ſeu magis virilem, & inferiorem
 quæ veluti culina eſt. De pifciū diaphragmate ita ſtatuerūdum illud
 noſtro ſimile ac æquè perfectum ad respirationem, excrementorum

exp-

expulsionem & vociferationem à natura habent qui pulmonibus respirent, ut balæna, orca, physter, vitulus marinus, testudo, delphin, phocæna. Squamosi & galei id imperfectum, ac non musculum, sed membranam obtinuerunt, ut quibus minore opus sit respiratione, iisdem pericardium inferiore in parte duplicatum est, anteriori parti, non dorsi vertebris, ut in quadrupedibus alligatum. Sub corde situs est sine gula ventriculus, magna capacitate quæ in causa est, cur dia-phragma imperfectum & membranam duntaxat habeant.

De Corde.

C A P U T   X I I I .

 V M Partes aliquot cordis potissimum causa à natura conditæ superioribus capitibus satis, quantum ad hoc nostrum institutum pertinet, explicatæ sint, iam ad cor ipsum aggredior, partem sanè non solum in animantibus terrestribus, sed in piscibus etiam, consideratione contemplationeque dignissimam, tum quòd cordis fabrica longè alia ratione constet in plerisque piscibus, quam in cæteris animantibus, tum quòd in ipso piscium genere, figura situsque plurimum differat. Squamosorum igitur piscium cor tribus partibus constare existimo. Infima, quæ sanguini coagulato similis est, & substantia hepatis crassitudine. In hanc vena ab hepate ascendens inseritur, eamq; sinu dextro cordis cæterarum animantium proportione respondere puto, ad immutandum sanguinem concoquendumq; ac gignendis spiritibus aptum efficiendum, à natura comparatam. Media, quæ est colore carnis, solidiore durioraque substantia, habetque in medio sinum, quo venam ab infima parte excipit, sinistri sinus cordis reliquorum animalium, in quo spiritus generantur vicem gentem, cui suprema pars connectitur, membranosa, alba, dura, quæ verrucæ non absurdè mibi comparari posse videtur, si seces, interiore in parte parvulis fibris, veluti lineis distinctam videas, inde meatus prodit, tendens ad medium in quo branchiæ omnes inter se copulantur. Hunc meatum Aristoteles ἀνθὸν φλεβορόπωδη nuncupat: In libr. de re spiratione.

rectius meo quidem iudicio ἀγέλιον αρτηριώδες appellaturus, ex quo hinc & inde parvula arteriæ tanquam ramuli propagantur. Supremam hanc partem ad quam sinus mediæ partis pertingit, tum transsumendi spiritus, qui in media parte elaboratus percoctusque est, tum ex sece, vasis αρτηριώδες producendi gratia à natura conditam fuisse arbitror. Nec sum nescius solam hanc partem de ipsius Aristotelis sententia, cor ipsum esse: id si verum sit, quis quæso reli-

quarum duarum partium, sinuumque quibus vasa excipiuntur, vſus erit? Quòd si vnius alicuius partis nomine cor designandum foret, certè medianam partem cor ipsum esse dicerem. Piscium, qui pulmonibus respirant, cor à terrestrium animantium corde fere non differt. Aures enim, quas vocant vtrinque habet, similiter sinus duos & arterias φλεβώδεις, & venas αρτηριώδεις, tunica quoque inuoluitur, quam περιφρέσιον vocant, nutritúrque maximè vena à parte inferiore, ipsum cingente ac veluti coronante. Hoc tantùm interest, quòd vt in terrestribus, non ita in piscibus adipe sit munitum. Cùm verò adeps fiat ex sanguinis parte magis aërea pinquique & fluxili, quæ vbi in frigidum incidit locum, cogitur & concrescit, si verò in calidum, absumentur non aliter quam aqua, vel aspersum oleum à candente ferro: certè præter rationem in hac parte calidissima, atque adeo caloris ipsius fonte nasci videri possit, nisi prouidentiæ diuinaæ ratio habeatur, quæ ne cor in immodico calore in μαρασμῷ, id est, summam desiccationem facilè incideret, imæ eius parti adipem assudit, vel vt famis tempore pabulum cordi esset, & innati roridi subitam consumptiōrem remoraretur: non enim aliter intelligere oportet partes adipe nutritiri, quam refici aliquando & leuari, quoad solidum & proprium accedat alimentum. At piscibus, quòd terrestribus animantibus longè sint humidiiores frigidiorēsque, nihil opus fuit hoc (quòd à summa exsiccatione & subita roridi innati consumptione multūm absint) tanquam remedio & alleuamento. Situs cordis in piscibus varius est in iis, qui per branchias respirant, proprius os cor locatum est, vbi videlicet branchiæ dextræ sinistræque coëunt, quæ causa est cur extra aquam subito suffocentur, nimirum aëris appulsi & impetu repente affatimque facto, à quo exiguis calor non aliter quam parvus ignis à magna lignorum copia superiniecta extinguitur. In iis, qui per pulmones respirant, paulò inferiùs cor situm est, vt asperæ arteriæ locus sit. In terrestribus verò animantibus paulò adhuc inferiùs in medio thorace.

De Peritonæo.

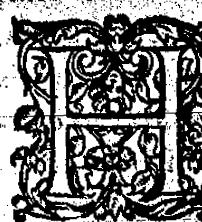
C A P U T X V.

E P I T O N A I O Σ Membrana est, omnia, quæ sub diaphragmate sunt viscera contegens ac inuoluens, à qua eadem suas exteriores tunicas accipiunt. Nomen à tensione positum est, in piscibus simplex est, facilèque præsertim in coctis ab aliis partibus secernitur. Eam solo colore differre obseruaui: asello, mugili, auratae, salpæ nigro colore perfusa est, in aliis albo.

De Gula.

CAPUT XVL

ACTENVS. Exposuimus partes eas, quæ ad respirationem, vitalēmque vim à natura sunt conditæ. His succedunt quæ naturalibus maximēque nutrichi actionibus ministrant, quas breuiter percurramus factō à gula inicio. Nam de dentibus initio dictum est. Quam nos gulam, Græci proprio nomine γάγη, communè appellant, ductum siue viam, qua cibus ab ore in ventriculum, tanquam in cellam penuariam demittitur. Ingressum cibi pisces omnes, qui in perfectis animalibus numerantur, habent gulam non omnes, verū ij, maximè qui pulmonibus spirant, vt delphini, vitulus marinus, balæna, orca, testudo omnis. Illi ventriculum ori continentem habent: hi satis procul disiunctum, idque pulmonum causa, qui refrigerandi cordis gratia facti, multò inferiore, quam nunc sunt loco, vt sub ventriculo commode locari non poterant: neque enim tam facile externus aër intrò reciperetur, neque calida & fuliginosa excrements foras mitterentur. Ventriculo verò inferior locus longè aptior fuit, tum vt ad melius concoquendum multis calidis particulis circumuallaretur, parte superiore à corde, inferiore ab intestinis, parte dextra ab hepate, sinistra à splene, posteriore à vena caua ascendentे & arteria magna descendente, anteriore à supernatante epiploo, & musculorum epigastrij oppositione, tum vt excrements, quæ deorsum ferrentur, facilius expurgarentur. Sunt & aliæ multæ situs harum partium causæ, quas lubens omitto, & ad pisces redeo, quorum multi gulam habent, etiam si pulmonibus careant, vt qui oblongo & tenui sunt corpore, vt congrí, serpentes, acus, anguillæ, sphyrænæ, lucij: qui omnes, si ori ventriculum continuatum haberent, proper corporis tenuitatem, aliarūmque particularum vicinitatem, ventriculus nihil cibi capere vel retinere potuisset, cui incommodo prospexit natura, gula per angusta loca ad ventriculum liberiore in loco iacentem deducta: mollia gulam habent longam & angustam, quæ in causa est, cur pisces integros deuorare non possint, sed morsu diuisos deglutiant. Gulam etiam habent crusta intecti pisces, quod & annotauit Aristoteles, & ex dissectione manifestum est. Gula in omnibus rugas habet in longitudine & latitudine: in aliis brevior est, in aliis longior, vt in echinis, serpentibus marinis, muræna, lampetra, denique in longis omnibus: in aliis latior, vt in lamia siue lamyro à gula latitudine nomen adepto.

Lib. 4. de his animal. cap. 3.

DE PISCIBVS

De Ventriculo & eius appendicibus.

CAPUT. XVII.

V L A M Sequitur ventriculus, in quo retinentur, coquunturque cibi totius corporis nutriendi causa: varia est huius magnitudo, figura, situs. In magnis enim magnus est, in paruis paruus. In iis, qui ad eandem ferè magnitudinem perueniunt, diuersus comperitur, ut lupus, luciusq; multò ampliore sunt ventriculo, quam mugil, vel sturio, quibus ventriculus est paruus, carnosus, ventriculi galinarum modo. Cuique suus est pro natura ventriculus, gulosis & sarcophagis membranosus, & amplius, ut pisces integros capere, in omnemque partem facilè distendi posset: aqua mucoq; viuentibus, exiguis & carnosus. Huius figura, corporis figurę similis est: nam oblongis oblongus est, rotundis rotundus, & breuis, & latus. Rursus quibus pulmones sunt & gula, is in medio ferè cauo corporis situs, & qualibus ferè spatiis distans ab ore & podice. Ventriculo appendices multæ adhaerent, quæ in magna sunt varietate. Nam coracinus, latus, umbra, coruus, appendices octo vel nouem habent. Pelamydibus sunt plures & que maiores. Asino tres tantum, & que breues. Denique pauci sunt, qui appendicibus careant, qua parte a terrestribus animalibus pisces differunt. Harum usus esse videtur, ut quoniam in piscibus imbecillus est ad coquendum cibum calor, is in ventriculum & in appendices veluti in plures partes distributus, facilius conficiatur: sic enim facilius vincitur a calore, quam is qui in unum coactus est, vel ut non statim effluat, sed in appendicibus diutius asseruetur, in tempore futurus usui. Qui pulmonibus spirant, appendicibus carent, quod plus habent calidi innati, ideoque melius concoquant.

De Intestinis & Podice.

CAPUT. XVIII.

N T E S T I N O R V M Satis magna est varietas. Cartilagineis enim densa sunt & lata, sturionibus, & iis qui pulmonibus spirat, densa & angusta, & per corporis longitudinem deducta in podicem desinut, ubi latiora sunt, mesenterio annexuntur, venasque mesentericas excipiunt. In quibusdam recta ad podicem descendunt, ut in galeis, aliisque longis. Lucio longum intestinum sursum recurrit, inde ad podicem reuersum illic definit, quæ causa est, cur tam gulosus sit. Sunt quibus intestina pinguedine obducuntur & eduntur, quod dura non sint, ut mugilibus qui nutriuntur muco. Eadem de causa

men

mensis apponuntur intestina sturionum, balænarum, delphinorum & scarorum, qui intestina spissa habent, pinguis, non dura, violam olementia. Podicem in omnibus esse piscibus qui ore cibum capessunt, ratio ipsa persuadet, ut id quod in alimento à natura ipsorum alienum est: ideoque in succum verti non potest, alio loco quam sumptum sit expellatur, quem locum Græci *ωρών* nos Podicem dicimus. Hunc habent saxatiles magnum & patetem, ut intestinum aliquando prolabatur, quod in turdis, merulis, cynædis frequenter obseruauimus: aliis ita parvus est, ut nisi ventrè premas vix appareat. Præterea non nullis omnino in extrema cauda est situs, ut in locustis, sepiis, astacis, squillis, denique in omni crista intectorum genere: aliis paulò superiore loco situs est ut in longis & tenuibus, quales sunt anguillæ, muræ, serpentes, acus, congris, sphyrenæ & his similes: in aliis magis à cauda distat, ut in auratis, lupis, mugilibus, scaris, percis, turdis, merulis: in aliis in medio ferè corpore ut in buglossis: in aliis ori propior est quam caudæ, ut in rotundis, & qui figura sunt rhomboide. Non desunt qui eadem ferè in parte os & podicem habent ut holoturia purpuræ, cochlearæ, & ferè omnia quæ rotunda sunt, demptis echinis in quibus in parte ori aduersa positus est. Sepiæ eodem meatu atramentum & excrements reiiciunt autore Aristotele: Ego atramentum carum excrementum esse puto, quod per partem fistulæ in fimam expellitur. Omnium commune est ore podicem minorem habere: quæ enim assumentur, vel mole, vel duritate superant ea, quæ egeruntur, quæ semper vel liquida, vel in tenues partes comminuta sunt.

*Lib. 4. de biff.
anim. cap. 14*

De Hepate & Splene.

C A P U T X I X.

IS C I V M aliis hepatis discretum, aliis non discretum, quod tamē hepatis functiones obit. Cum enim hepatis venarum sit origo, & sanguinis fons, qui cibo succoue aliquo nutriuntur, ventriculo, hepate, intestinis carere non possunt. Quibusdam unicum simplexque est hepatis, ut lucio, lupo, asello, aurata, mullo, percæ: in aliis est geminum, ut in galeorum genere. Est enim illis hepatis in duos longissimos lobos ita diuisum, ut merito duplex esse dicatur potius quam unicum, ut acanthizæ, caniculae. Cartilaginorum hepatis pingue est, ut liquefieri possit, & in oleum resolui, quo in multis affectibus frequenter usi sumus: est & ad lucernas utile. Aliorum hepatis sanguineum est. Porro in quibusdam hepatis rubrum est, ut in respirantibus: in aliis ex rubro albescit, ut in candidis qualis est qui vulgo à nostris *capelan* dicitur, ex Anthiarum genere, item in mustella: aliis cinereo

est colore, ut galeis & raiis: aliis croceo, ut pastinacis: aliis cœruleo, ut lampetris. Denique nulla ferè piscium pars est, quæ coloris varietate magis distinguatur. Differt etiam hepar hoc ab illo saporis bonitate: vnde mulli hepar tantoperè in delicis olim fuit. Cartilagineorum hepar ferinum quiddam olet, ut galeorum, sturionum, & cetaceorum, estque saporis planè ingrati. Sic splenem non omnes pisces, discreta habent. Is in nonnullis magnus est & longus, in cetaceis maximus, in quibusdā exiguus & niger, ut in scaro, in aliis sanguinis colore est, ut quibus hepar albet, iis splen rubet. Positus est in mullis iuxta hepar, in aliquibus sub ventriculo, in lucio in fundo ventriculi.

De Felle eiūsque Vesica.

C A P U T X X .

N Omnibus fellis vesica ex hepate dependet, ut billem, quæ in hepate à sanguine secernitur excipiat. Verum hoc interest, quod in quibusdam hepati ipsi adhæret: in aliis per intestini longitudinem extenditur, & in eam per venulam, tanquam per riuulum fel derivatur, ut in thumnis, pelamydibus, glaucis. In quibus hepati ipsi adhæret, vel est in ipsius summa parte per venulas billem trahens, vel in ipsa est hepatis substantia, & in ea sic, ut ita dicam, immersus & obtutus, ut vix appareat, nisi conquiras curiosius, id quod in galeis obseruauimus aphyis: ἔχπαστχόλωις ob id dictis, fel est in capite, quam ob causam caput absconditum, cum saliuntur, ne fel garum vitiet. Carent vesica fellis vitulus marinus, delphin. Vranoscopus, si corpus specetes, magnam fellis copiam habet, substantięq; tenuissimæ. In aliis fel minus est & crassius. Galeorum & aliorum multorum fel viride est, scari nigrum, pastinacæ croceum.

De Renibus & Vesica.

C A P U T X X I .

RE N E S & vesicam non omnes pisces habent, quemadmodum nec aues nec animalia, quæ repunt, id quod ex anatome pescuum est. Quæcunq; verò renes, etiā vesicam habent: nam cum renes naturâ serosa sanguinis excrementa attrahant & secernat, necesse est, ut eo quod crassius est, nutritioni reseruato, quod tenuius est, per meatus ὑπερτηπας in vesicam velut in lagenam effundant. Renibus igitur carēt & vesica squamosi, lœves, cartilaginei. At habent omnes qui pulmonibus spirant. Etenim ob multam sanguinis copiam, multis scrosis ex-

excrementis abūdere eos oportet, quod cùm neq; in pilos neq; squamas, similēsve particulas absumi possit, vēnas hoc onere leuari à renibus id attrahentibus, ac tandem per vesicam foras pelli necesse est. In horum piscium numero sunt balenæ, physeter, orca, vitulus marinus, delphin, testudo. Renes vituli marini renibus vitulorum terrestrium similes sunt, id est, quasi ex multis exiguis renibus constat: in iis enim diuisiones paruae cernuntur, ut in puerorum recens natorum renibus: id quod indicat Aristoteles cùm scribit, morbos renum curatu difficultes esse, propterea quòd quasi multi sint. Delphinorum renes racemi formam maximè referunt: sic inter quadrupedes Lutra multos racemis modo congregatos habet, id quod ea de causa istis euenisse arbitror, vt serosa excrementsa quibus abundant, facilius trahant & secernant. Cùm enim actio, ut Philosophis visum est, contactu perficiatur, quo plures fuerint rei immutandæ partes, quas id quod agit vndique contingat & complectatur, eo facilius eiudem rei fiet immutatio, atque tota actio celerius absoluetur. Quare serosus sanguis in plures veluti renes distributus quemadmodum chylus in omnes hepatis particulas deriuatus, & aër in omnes pulmonum arterias sese insinuans, minore opera vincitur, immutatur, segregatur. Quantum ad vesicam attinet, ea in iis quos diximus piscibus duplex est: una fel, altera vrinam excipiens, quemadmodum in terrestribus animantibus. In fluuiatilibus præter has alia reperitur aëre plena & in quibusdam gemina, in marinis quibusdam eadem reperitur. In aliis huius vice spatum est inter spinam & peritonæum aëre plenum.

Lib. 3. de part.
anim. cap. 9.

De Testibus & Pene.

C A P U T . X X I I .

RI S T O T E L E S libro quarto de partibus animalium, pisces omnes testibus à natura priuatos esse autor est. Testes, inquit, nullus piscium nec intus nec foris habet, neque animalium pedibus carentium ullum, neque serpentis: meatum verò & excrementorum, & eorum quæ ad generationem faciunt cundem, quemadmodum aliæ animantes quadrupedes quæ ouum pariunt, quòd vesicam non habeant nec excrementsa humida. Et LIB. III. de histo. animal. Piscibus nulli testes sunt: & paulopost: Piscibus, ut modò dixi, testes nulli sunt, nec serpentibus, sed binos habent meatus à septo transuerso pendentes ex vtraque spinæ parte, coeuntes supernè in vnum, atq; usque ad exrementorum exitum pertingunt: quod autem ad spinam est id superius nomino. Hi coitus tempore semine pleni redduntur, ex quibus

attritu semen album effluit. Haec tenus Aristoteles, cuius sententiam ipsa *avrophia* redarguit. Habent enim delphini testes intus oblongos digiti magnitudine, id quod etiam perinde ac sui oblitus Aristoteles alio loco affirmat: nam initio lib. certij de hist. animal. Delphinum inter eos annumerat quibus intus sunt testes, cum alibi, ut paulò ante citauimus, scripsit nullum piscium, nec intus nec foris testes habere. Habent testes etiam & mentulam vituli marini, & balenæ. Nullis vero omnino testes sunt foris pendentes: nam & natationi maximo essent impedimento, & ab aqua nimium refrigerarentur: quamobrem in omnibus quibus haec partes non desunt, eas delitescere & intus inclusas esse necesse fuit. Nec solum maribus, verum etiam foemini testes sunt sed positi differunt: nam in foemini ad vteri cornua: in maribus ad imum ventrem, non procul a vesica siti sunt: multò etiam magis mas a foemina distinguitur vasorum spermaticorum substantia & praesertim magnitudine. In maribus enim multò minora, in foemini maiora, & vuluae similia sunt, siquidem in his maior moles, in illis semen etiam exigua copia, valde efficax continetur. Eadem vasa in nonnullis a nostris differunt, & multò plura sunt, ut in delphino innumeri ferè venarum arteriarumque ramuli, ad testes pertinguat, quod consultò a natura, seminis scilicet preparandi gratia, factum esse existimo. Cum enim coitum citò perfici necesse sit, quia respirationem reprimit, & remoratur, semen iam antè preparatum esse oportet, & subito assatimque eiici, quod in causa est cur meatus qui id a testibus ad mentulam deferunt breues sint admodum. Penem autem habent qui respirant, quibusque sunt testes, vuluae ceruici longitudine parem: ac quanto propius atq; arctius in complexu venereo iunguntur animalia, tanto breuior est mentula: quanto minus copulantur, tanto longior ut asinorum, equorum, boum, ferorumq; animalium, quæ dorso a foemini admittuntur, ut semen calidum, & sine vlla spiritus iactura, in intimas vteri partes perforatur. Hanc ob causam in balenis, quia ob corporis vastitatem in cōmisdendis corporibus propriis coniungi non possunt, Penis quatuor & decem cubitorum longitudinem æquat. Vidi equidem balenæ mentulam tamquam quæ etiam a procero homine humeris gestata, vtrinque terram contingeret, unde quanta sit, cum balenæ libidine concitatæ feruntur, coniicere oportet. In delphinis breuior est ea pars, quia facilius, copulari possunt, nec vulua in alto corpore sita est. Substantia, structura, color in omnibus ferè similes sunt. Figura planè non eadem: in Phocena enim duplicatur, in delphinis rectior est. Hac parte carent qui attritu & compressu solo partium genitalium coēunt, non semen ejaculando, sed super oua spargendo. Sunt & quibus mentula deest, quod foeminae quibuscum coēunt, meatu amplio partequem extima sito cōmodè semen excipiunt.

De

De Vulua & Mammis.

CAPUT XXXII.

VEMADMODVM Testibus & pene, ita vulua & mammis pisces à se distinguntur. Ac primum de vulua dicendum, quam balænis, delphinis, vitulis marinis, denique omnibus respirantibus minimè deesse experientia ipsa arguit. Primo loco est ceruix sive col- lum, sequitur vulua in duo cornua diuisa, ad quæ positi sunt testes, vt in quadrupedibus. Sunt quibus vulua duos sinus habet, perinde ac si duæ essent, vt in piscibus oua parentibus, quales sunt lupus, mugil. Iis qui oua quidem concipiunt, sed intra se ex his fœtus suos excludunt: deinde viuos pariunt, qualis est galeus acanthias, aliisque multi, iis in quam vulua prope sepeum transuersum sita est, cui adiacent corpora duo rotunda, vitellis ouorum gallinæ similia ita disposita, vt in caniculae picturæ exhibuimus: hæc videntur esse veluti seminis cellulae, quod in vuluae capacitatem inde deriuatur. Qui sine maris & fœminæ coitu nascuntur pisces, vt vetero fœminæ, ita meatibus spermaticis mares prorsus carent. Mamas piscibus esse eadem experientia docet, vt in balænis, vitulis marinis, delphinis, phocænis, ac vniuersè omnibus iis qui ex semine sine ouo pariunt, lacteque suos fœtus alunt: dixi ex semine sine ouo propter galeos & viperas, quæ ex ouo animal viuū pariunt, ac intra se ex ouis excludunt: hæc enim animalia lacte non nutriuntur. In litore Aquitanico ex balænis lactis cados duos colligi vidimus. In delphinis quoque lac reperitur, ex quibus efficietur hos pisces mamas habere: etenim lac non nisi in mammis fit. Idem Aristoteles confirmat. Mamas habent, inquit, quæcunque animal intra se concipiunt, & in lucē edunt, vt quæ pilis integuntur, quemadmodum homo & equus, ac cetacea, vt delphini, vitulus marinus, balæna: etenim hæc mamas habent & lac: & alibi. Delphin animal parit, quare duas habet mamas non superiore in parte, sed prope genitale, non autem papillas manifestas, quadrupedum modo, sed veluti riulos duos utrinque singulos, ex quibus lac fluit quod à sestantibus catulis sugitur. Hæc Aristoteles. Non solum verò delphini, sed & balæna, & vituli marini papillis carent: in omnibus enim diligenter prospexit natura, ne quid natationis impulsu & motu impediret. Hac igitur mammae particula à terrestribus secernuntur pisces: earum autem situ à muliere, quæ in pectore gestat, & ab elephante, qui in alis, à cane & sive quæ in toto ventre. Illis enim prope genitalia sunt, & podicē. Eadem partiū substantia mamas in omnibus constant, venis arterijsq; permultis in corpora glandulosa & adipem desinētibus. Lac cōpresso exprimitur, quod catuli ore excipiunt.

*L. 3. de animis.
cap. 10.*

*L. 2. de bestiis.
cap. 13.*

Quemadmodum autem testes piscibus omnibus alio loco adimit, alio delphinis tribuit Aristoteles, sic etiam aliquoties eadem pagina, modo pisces omnes mammis carere, modo delphinos & cetacea habere scripsit: sed ne in citandis his locis longiores simus, satis erit locum indicasse, qui est lib. secundo de hist. animal. capit. xiii. Verum Aristoteles delphinum & balenam & quæcunque Ἰωτόρες sunt, & cetacea, & fistulam habent, pulmonibusque spirant τῷ ιχθύῳ, id est, piscium, siue τῷ ἐνδοφτήῳ, id est aquatilium nomine propriè non comprehendit, neq; etiam terrestrium: si, inquit, pedestre est quod aërem haurit, aquatile aquam, utrumque enim participant.

De Spinis.

C A P U T X X I I I .

SPINARVM in piscibus is est usus, ut carnem fulciant & contineant. Ex ossibus portione respondent. Spinis carent beluae marinæ, iisque pisces qui pulmonibus spirant, quarum vice ossa dura & dësa, qualia sunt terrestrium animantium, habent. Cartilaginci neque spinis neque ossibus fulciuntur, sed cartilagine. Spinas habent omnes alij ut squamosi, laeves, fluuiatiles, & ij qui in fluuiis nascuntur, & qui relieto mari flumina subeunt, ut aloſæ quæ plurimis spinis abundant, & murænæ, alij paucioribus firmantur. sic etiam earum quædam tenues sunt admodum & breues, quales habent sardinæ, mænæ, aloſæ, aphyarum genera, quorum omnium spinæ tanta sunt exiguitate, ut sine noxa devorentur, capillorum enim quædam tenuitatē referunt.

De Collo.

C A P U T X X V .

ACTENVS partes piscium præsertim interiores, tradidimus: nunc supersunt paucæ aliquor exteriore, de quibus nonnihil dicendum: ac primùm de collo, ἄρχερα & τράχηλον Græci vocant, quam partem omnino piscibus deesse affirmat Aristoteles. Piscium, inquit, nulli collum, nulli artus, testes, aut mammae. Quid autem sit collum, quæ eius partes, quis usus, ex ipsomet Aristotele proferamus. Collum, quod inter faciem & thoracem est, cuius pars anterior guttur, posterior gula, pars vero cartilaginea & anterior vocis & respirationis ductus, arteria carnosa: at interior ad spinā σθμαξες, id est gula, extima autem colli pars ceruix: & alibi. Collum est omnibus animal parientibus: Ouum parientia, alia habent, alia minime: quæcunque enim pulmonem, etiam collum habent. Et paulò post collum arteriae causâ factum

*Lib. 2. de hist.
anim. cap. 13.
Lib. 1. de hist.
cap. 12.*

*Lib. 4. de par.
anim. cap. 10.*

Etum est: propugnaculum enim est, eamque & gulam vndique con-
tegens. Quæ cùm ita sint cur vitulis marinis, balanis, delphinis, testu-
dinibus marinis, & palustribus, collum non tribuemus: nam & arte-
riam asperam habent, & pulmonibus spirant, & collo caput à thora-
ce sciungi experientia comprobat, in aliis quidem magis manifeste, in
aliis minus, vt in balæna & delphino. in quibus collum indiscretum
esse dicemus, ciudem Aristotelis exemplo, qui in cancris caput esse
asserit, sed indiscretum: sic enim Plinius exprimit quod Aristotelcs
ab erro appellauit.

Lib. 4. de par.
anim. cap. 10.

De Appendicibus circa os.

C A P U T   X X V I .

 V M Non temere natura piscibus nonnullis maximè
circa os appélices quasdam carnosas adiecerit, ne has
quidem silentio præterire fas est: hinc enim in quibus-
dam maxima naturæ solertia elucet. Eas quæ circa os
sunt, barbam piscium non ineptè possumus appellare:
nam inde barbatulos nullulos, & barbatulos mullos apud Cicero-
nem dictos legimus. Appendix igitur hunc usum esse existimo in
quibusdam, vt pisciculi vermesque allicantur: in aliis vt arceantur
quæ in os incidere possent, ranæ pescatrices binas habent appendi-
ces quibus veluti linea pescantur, totidem squatinæ habent eiusdem
usus gratia. Vranoscopus iners per insidias pescatur: nam inter lin-
guam & labrum inferius nascitur membrana tenuis, quæ foris pro-
pendens in filium carnosum vermiculo simile definit, quo tanquam
esca allecti & capti pisciculi attrahuntur, & deuorantur, quod in vra-
noscopo à nullo quod sciam, scriptore obseruatum compéri. Sub men-
to appendices habent mustellæ, mullo: alij supra oculos ut scorpio,
scorpæna, lepus vulgo dictus: alij è collo pendentes tanquam iubam,
vt hippocampus, quod non nisi in nuper capto, & in aqua natante ap-
paret. Alij per totum corpus sparsas ornamenti causa, vt raiæ mari-
næ: Neque desunt fluviatilibus suæ appendices. Gobionii, barbo antè
os pendent, cyprino in lateribus siue in fine scissure oris sitæ sunt qua-
si muçakes. Habet etiam appendices Padi piscis *capso* vulgo dictus, sed
& dentes qua de causa puto his appendicibus pisces allici, altètos
dentibus apprehendi & retineri. Sturionibus ante os propendent ma-
gis prohibendarum festucarum aliorumque corpusculorum occur-
rentium quam pescandi causa: dentibus enim carent, sepiusque ven-
triculis eorum dissectis nihil præter spumam mucumque reperi. Quo
sit ut existimem piscibus eos non vesci, dñrásq; à natura esse appendi-
ces maximè muniendi oris causa, præsertim cùm sint ore rotundo &
aperto vt vix bene labra iungi possint.

CAPUT XXVII.

PINNARVM nomine quæ piscium propriæ sunt, & auium alis proportione respondent, non solum eas quibus inter natandum pisces corpus impellunt, sed etiam reliquas omnes quæ vel in dorso sunt, vel ad podicem & caudarum extrema, intelligimus propter similitudinem. Harum magna est in magnitudine, substantia, figura, colore, numero, excessu defectuque varietas. Miluo, cuculo, hirundini magnæ sunt: cæteris longè minores, in nonnullis longiores, in aliis breuiores, sed latæ. Quædam fibris tenuibus seu filis constant & membranis, ut in squillulis: quædā ex cartilagine, ut in cartilagineis: aliæ ex cartilagine & osse, ut in beluis marinis: aliæ pedum figuram imitantur, ut vituli marini priores pinnæ vrsi pedibus, posteriores piscium reliquorum caudis potius quam pinnis, vrsivè pedibus similes sunt. Testudo quatuor pinnas habet, priores alis sunt similes. Quædam rotundæ sunt, ut in luna pisce, nonnullas alis auium rectè conferas, ut hirundinum marinorum pinnæ, magnitudine, substantia, figura, colore vespertilionum alis sunt quam similimæ. Sunt quibus pinnum extrema vnguibus munita sunt, ut testudinibus marinis & yitulæ: in aliis minimè. Aliæ pinnæ sunt albæ, aliæ flauæ, aliæ ceruleæ, aliæ variæ. Nonnulli quaternas habent, binas scilicet ad branchias, & binas in ventre: quidam binas tantum ad branchias, ut anguillæ: alij nullas ut murænæ. In squamosis, pinnæ & quæ in dorso sunt, & quæ in ventre & ad podicem, aculeis innituntur: sed in quibusdā ternæ sunt, in nonnullis binæ: in aliis vnica parua: interdum vnica quidem, sed à capitis fine ad caudam continua. In thunno, pelamyde, & lacertis omnibus, plures sunt circa caudam, ex æquo à se distantes, aliæ paruulae à podice ad caudam, & ab ultima dorsi ad caudam usque.

De Pedibus & Manibus.

CAPUT XXVIII.

ERRESTRIVM Quidem animantium corpora, vniuersè in ventres, & inde pendentia membra siue artus, Græci κῶνα vocant, dividuntur. At piscibus omnibus κῶνα adimit Aristoteles. Collum, inquit, piscium nullus habet neque artus ullus: & alibi. Piscibus nulli artus dependent, quod sint natura natatiles, essentiæ suæ ratione: nihil enim superuacaneum nihil frustra facit natura. Cum vero sanguine prædicta sint essentiæ suæ ratione, quod quidem natatiles sine pin-

pinnas habent : quòd autem non gradientes , non habent pedes : pe-
dum enim appositio ad motum , qui fit ~~erat~~ id est , in solo vtilis
est. Si quis igitur Aristotelis autoritate motus ista ad viuum reseca-
re velit, piscibus pedes tribuere nefas esse existimabit. At si commu-
nem Græcorum loquendi vsum , atque etiam fortassis rem ipsam
propius speces , non ineptè pedes pisces quidam habere dicentur, id
quod Aristoteles ipse etiam interdum ait. Ac primùm incipiam ab
eo loco, qui est capit. j. libri quarti de hist. animalium , statim in ini-
tio. Piscium, qui molles dicuntur, exteriore parts hæ sunt: primùm
pedes qui vocantur : deinde his continuum caput : postremò aluus,
quæ totum corpus continet. Et mox , mollibus omnibus accidit in-
ter pedes & ventrem caput habere. Pedes quidem octoni omnibus
sunt, per quos bina acetabula dispersa sunt, dempto uno polyporum
genere. & eodem libro: Pedes habent locustæ quinos utrinque , cum
extremis chelis: similiter cancri denos cum suis chelis. Ex his igitur &
aliquot aliis autoris locis satis constat, pedes piscium non absurdè no-
minari, quos etiam idem ~~ωλεκέρας~~ vocat, Plinius brachia. Polypi,
inquiunt, brachiis vt pedibus & manibus utuntur : & polypi à cæte-
ris mollibus differunt, quòd illorum parua sit aluus, pedes longi: ho-
rum autem magna aluus, pedes breues , vt ingredi non possint. Ad
hæc polypis non solùm ad nandum , sed etiam ad ingrediendum pe-
des sunt utiles , eodem Aristotele teste. Polypi soli mollium in sic-
cum exeunt duntaxat asperum, lèvitatem odere : his enim verbis Pli-
nius Aristotelis locum interpretatur: Quæ cùm ita sint, non solùm
polypis, qui à pedum multitudine nomen inuenere, sed etiam omni-
bus crusta intectis, dempto uno echino, pedes non impropriè tribue-
mus, vt locustis , astacis, tum fluuiatilibus, tum marinis, leonibus, ele-
phantis, squillis , cancris omnibus. Et ne ab eodem Aristotele rece-
damus. Vituli marini , inquit , vt aquatiles quidem pedes habent, vt
pedestres autem pinnas, posteriores enim pedes omnino piscium
modo habent. Sed de pedum appellatione fortasse nimis multa, nunc
horum differentias expendamus. Mollium pedes vt polyporum, se-
piarum, loliginum, constant ex carne dura & flexibili , suntque gla-
bri & sine articulis. Crusta intectorum pedes foris ossei , intus carnosí
articulis aliquot constantes , asperi , in quibusdam hirsuti. Præterea
crusta intectorum pedes ad latera sicum habent: mollium pedes qua-
si ab ore pendent & habent acetabula , quibus polypus, vt scribit Pli-
nius , hominem in aqua complectitur & sorbet , ac numero suo
detrahit eum: hæc enim acetabula non aliter quam cucurbitule par-
tes quibus adhaerescunt, hauriunt, & validè retinent. Ex sepiarum &
loliginum pedibus alij breuiores sunt, duo longissimi , quibus se fir-
mant veluti anchoris , & tanquam manibus cibum apprehendunt.

*Libro quarto
de hist. c. i.
Libro 9. cap.
29. & 30.*

*Libro 9. de hi-
stor. cap. 37.*

Lib. 9. cap. 29.

*Libro quarto
de part. ani-
mal. cap. 13.*

Lib. 9. cap. 30.

Polypis pedes omnes longi, & magnitudine pares, quorum alij accatabulorum binos ordines habent, alij vnicum. Eorum, qui vulgo pulmones marini vocantur, pedes ex vitrea pituita coagulatos esse dicas. Aliorum mollium pedes rotundi sunt: horum angulati, acuti, siue acetabulis. Iam verò manus perfectæ soli homini tanquam prudenterissimo animali datae sunt, simiis imperfectæ: vero enim pollice carent, qui præcipua manus pars est, & *άλλη* quasi altera manus dicitur ob robur magnūmq; vsum. Piscibus nullæ sunt manus, neq; perfectæ, neq; imperfectæ, sed particulæ aliæ quæ manibus proportione respondent. Etenim astaci & cancri chelis suis cibos apprehendunt, retinent, ori admouent. Sed chelas habent alij maximas, vt elephanti, astaci: alij paruas & latas, vt vrsi: alij medias, vt pagurus, cancer: alij hirsutas, vt leo: alij glabras. Aliarum color est indicus, vt in elephantis vivis: aliarum ruber, vt in leonibus: aliarum fuscus, vt in cancris fluuiatilibus chelarum paguri extrema nigrescunt. Hæc sunt quæ de piscium partibus, dicere volui, & earum differentiis, quas omnes me complexum non esse, non sum nescius. Nam in singulorum historia aliæ quædam propriæ traduntur, & aliæ quædam ex Aristotele, coeterisq; scriptoribus colligi possunt. Infinitæ verò ex admirabili, & nunquam homini satis perspecta rerum natura, quæ in tam vasto & immenso mari tantam rerum varietatem edidit, vt multis seculis omnis humani ingenij vis neque omnia assequi, neque in omnia penetrare possit. Quare operæ premium me fecisse ratus sum, si eas præsertim differentias cōquirerem, quibus perspicuè pisces à se distinguntur, & oblati statim internosci possint, ex quibus etiam reliquas minutiores colligere sit facile.

¶

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I
D E P I S C I B V S
L I B R U M I I I I

3

Quid Actio, & quæ eius genera.

C A P U T I.

V' M Fieri omnino non possit, ut ad quid agendum quæque partes à natura conditæ sint, scire possimus, nisi priùs numerus, figura, situs, connexio denique omnis earum cōstructio, quæ *γένοντα* Græcis dicitur, cognita sit, atque *αὐλοφία* ipsa planè perspecta, rectè mihi videor piscium partibus proximo libro traditis, actiones eorum morésque subiungere. Etsi verò singulæ partes ad suas actiones ita aptè appositéq; factæ sint, ut ex harum diligentí contemplatione, possit solertis coniecturæ vir actiones diueratas, morésque piscium varios colligere: præstiterit tamen de istis quædam explicare, ut ordo operis initio expositus postulat: sic enim & perspicua magis & iucundiora legentibus hæc mea de Piscibus Commentaria fore spero. Ac primùm quid Actio, quæque sint eius genera, dicam. Actio motus est ciens & agitans. Huic opposita perpessio, motus ab externo aliquo factus, quo nomine Galeno autore, prisci motus omnes etiam qui naturaliter sunt, nisi actiones sint, designauerunt. Sic Plato sensuum immutationes πάθη appellat, cum iunioribus, inquit Galenus, nescio quomodo sit visum, ut videlicet de eo solo, qui præter naturam sit motu, id nomen usurpent. Rectè verò Plato sensuum omnes immutationes, etiam voluptatem, πάθη nomine appellavit, cùm quicquid motu ciatur externo, & quoquomodo immutetur, id pati atque affici merito dicatur, ut ex diametro opponatur ei, quod cùm quoquis etiam modo agit, moueat, atque mutet, agere ab

omnibus dicitur. Hunc securi Aristoteles & Galenus, sensum patien-
do fieri, & sentire esse aliquid pati censuerunt: nec id preter rationem.
nam oculi à splendore, coloreq; aures à sono, nares ab odore: lingua,
palatumque à sapore: omnes corporis partes, quæ sensum habent à
primis qualitatibus, immutantur & afficiuntur, si modice & blandè,
cum voluptate: si vehementer & insigniter, cum magna partium, in
quibus sensus habitant, iactura & dolore: nam & radij Solis aciem o-
culorum prestringunt, & tonitru, tormentorumq; bellicorum vio-
lentus sonus surdos reddit. Sed vt ab exterioribus sensuum sedes affi-
ci, vt sensus fiat, necesse est: ita aliquid interius est, quod agit, videlicet
animus qui videt, audit, odoratur. Foramina vero illa, quæ patent ad
animum à corpore, callidissimo artificio natura fabricata est, vt tan-
tum sint vias quædam, & quasi fenestrae sensuum. Quæ temere à no-
bis adscripta non sunt, sed ne quis miretur nos, qui de piscium actio-
nibus hoc libro agimus, suo loco de piscium sensibus differere, quod
partim agendo, partim aliquid patiendo efficiantur. Verum de nomi-
num explanatione fortasse nimis multa. Nunc actiones partiamur,
easque potissimum, quæ ad institutum nostrum faciunt. Gubernant
animal (vt in lib. de placitis Hippo. & Plat. à Galeno demonstratum
est) tres diuersi inter se generis sive $\Delta\lambda\omega\mu\delta\varsigma$, id est, facultates, sive ani-
mi partes, sive species, roti corpori ex suo veluti fonte quæq; distribu-
ta. Est enim earum quædam ad aliendum animal necessaria, ac cum
stirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte habet, canales vero ab
hoc in totū corpus sparsos, ipsas venas. Hanc seu appetentem, seu na-
turem, seu altricem voces nihil interest. Altera est, quæ non modò vt
stirpibus vita præditis, sed etiam vt animalibus, anima est insita. Hæc
sedem in corde habet, ipso quoq; insiti caloris seu fonte quodam. Ab
hoc canales arteriae sunt, vocatûrq; hæc multis sanè nominibus: nam
& facultas vitalis & animosa, sive irascibilis dicitur. Tertia ratiocina-
trix, in cerebro domicilium habet: vititur & hæc particulis quibusdam
seu canalibus, nempe ipsis nervis, sensum motumq; per hos in totum
corpus transmittens. Ab his tribus facultatibus totidem actiones pro-
ficiuntur, naturales, vitales, animales, quæ rursus in alias actiones dis-
tribuuntur. Naturales enim actiones sunt attractio, retentio, immu-
tatio, expulsio, generatio, aliasq; plures. Animales in sentiendi, loco se
mouendi actiones, & in eas, quæ principes dictæ sunt, distribuuntur.
Rursus sentiendi actiones, videndi, audiendi, odorandi, gustandi, tan-
gendi actionibus constant. Principes eæ sunt, quibus imagines rerum
comprehendimus, quibus ratiocinamur, & meminimus. Harum plu-
rimis quidē à natura donati sunt pisces, quibusdā vero priuati. Qua-
re actionibus pisces tum à se, tum à ceteris animantibus discrepanti
de quibus deinceps tractabimus à naturalibus ducto principio.

De Naturalibus piscium actionibus, attractione,
retentione, immutatione, expulsione.

CAPUT II.

MNE id quod viuit, natura sibi familiarem conuenientemque succum appetit, attrahitque, attractum retinet, usque eo dum immutauerit, coixerit, consecerit, tum quod superuacaneum est ac inutile propellit.

Pisces aliqui validissime attrahunt, sicuti hippocampus, acus secunda species, & qui sagittarius a nobis dicitur, holoturia: Denique quicunque per fistulam, vel foramina ita angusta, ut ferè oculorum aciem fugiant, aquam illiciunt. Non minor in quibusdam retentioni vis veluti in lamia, canicula, glauco, nihil aut parum ad retentionis robur conferente vetriculi structura: iij enim sine gula sunt, ventriculumq; ad os positum habent, valdeq; hians, & amplum os. Iam alimenta immutandi coquendiq; vi nonnulli pisces ceteris animantibus praestant, non sine summa naturæ prouidentia. Qui enim pisces integros deuorant, cum eos dentibus non conterant, ut confici facilius possint (quia minimè mandunt eo quod quicquid esset melioris succi, id ab ore effueret) huius actionis priuationem magno conquendii facultatis labore pensavit natura. Sunt verò alij qui alimenta durissima & quibus cum nulla illis naturæ, substantiæ similitudo familiaritatisq; intercedere videtur, coquunt, euincunt, atq; assimilant. Quod alimentum durius esse potest marinorum cochlearum testa planæ saxeæ? At stellarum est genus, quod illis alitur saginaturq;. Libet hic referre quod vnâ cum multis qui mecum erant, vidi. Stellâ vix pedem vnum longam in litus projectam, non procul à Magalona dissecui, in cuius ventre cochleas tres integras: duas alias emollitas & semicoctas inueni. Quod facit ut verū esse credam, quod de innato stellæ calore Aristot. scriptum reliquit. Stella, inquit, quæ vocatur adeo natura calida, est ut ominia quæ ceperit protinus decoquat. Et Plinius. Huic tam igneum feruorem esse tradunt ut omnia in mari cōtracta adurant, omnē cibū statim peragat. Porro quod balena quæ sola aqua marina minimè simplici impermistaq;, ut primo libro demonstrarum est, & spuma maris nutritur, in tam vastā corporis molem excrescat, cui nisi insigni caloris natiui actioni attribuemus? nam certum est omnia quæ alutur & crescent, continere in se vim caloris, sine qua neq; ali possent, neq; crescere, quæ quāta sit in balena ex eo cōsiderendū nobis est, quod ex aqua spumāq;, spissiore dēsiorēq; per concoctionē facta, solidæ partes, p̄grandiāq; ossa augescant. Idem de sturione mugilēq; nobis est indicandū, quos aqua mucōq; viuere cōstat, accōmodata ad id vetriculi

*Liber de his.
cap. 15.*

*Liber de his.
cap. 15.*

Liber III. cap. 11. Structura, de qua suo loco dictum est. Præterea acretion, quæ supra dicas actiones nutritionemque, et si non perpetuò, neque necessariò, sapientiam tamen consequitur, in piscibus maximè evidens est: citò enim ad magnitudinis constitutum certumque modum prouochuntur. Et quanquam genus omne piscium celeriter adolescat; & præcipue in Ponto, tamen amia longè evidenterius, quarum incrementum singulis diebus perspicitur, sicuti muræna, & hippuri: id quod non solùm alimentorum humorisque copia, sed etiam calido nativo acceptum referre oportet. Nam domestica multa animalia quotidie saginantur, & multæ aues in humore degunt, ut fulicæ & erythrophœnices, quarum omnium incrementum longè tardius cernitur. His piscium actionibus explicatis, ad alias sermonem transferamus.

De Piscium generatione.

C A P U T III.

V A T V O R Actiones, videlicet attractio, retentio, immutatio, siue concoctio & expulsio (quæ quales sint in piscibus, vtrumque dictum est) ad nutritionem referuntur, illique tanquam auxiliares & administræ parent: Quæ quid à generatione differat, primum breuiter explicandum videtur: deinde de piscium generatione dicemus. Nam cum nihil planè nutriatur, nisi ex alimento conuerso atq; immutato, partisque alendæ substantiæ assimilato, nutritio sane nihil aliud quam partis substantiæ corporis, quod alitur, generatione videri possit. Verum si consideremus generationem, mutationem esse simpliciter ad substantiam, cuius prius nihil omnino erat, nutritionem verò ad eam, quæ iam est, eique iam existenti adhærentem accendentemque, facilè intelligemus diuersas re ipsa actiones esse, facultatibus muneribusq; distingui. Præterea nutritionem ad id, quod procreat, est sustentandum, generationem tanquam subsidium ad immortalitatem opificij sui, quod propter materiam, ex qua constat, necessariò interit, natura comparauit: sic propriè piscium generatio intelligitur. Verum etiam cum de cuiusq; animantis generatione dicimus, varias generationis cuiusque efficients causas, variosque modos, diuersam materiam, alias atque alias partes ad hanc actionem à natura conditas accipimus. Hoc igitur modo de piscium generatione loquimur. Piscium igitur alij generant, alij minimè. Eorum, qui generant, alij viuum animal pariunt, ut beluae marinae: alij ouum, ut squamosi, crusta intecti, sicuti squillæ, cancri, astaci, & molles, & ex cartilagineis sturio, lampetra, rana piscatrix, raia, galeus qui *vibex* dicitur. His adde testudines marinas & lutarias, que oua pariunt ut gal-

gallinæ. Rursus eorum quæ animal pariunt, alij statim è semine, quadrupedum animalium modo concipiunt, perfectumque edunt, ut vituli marini, phocenæ, delphini, balæne, orcæ, physteres, homines marini denique monstra omnia marina, quæ & lacte fecetus suos nutriunt. Alij autem viuum quidem animal pariunt, sed prius oua prope septum transuersum in vtero concipiunt, quæ ibidem excludunt, vnde viuus fœtus prodit, ut in terrestribus vipera, in piscibus squatina, acanthias, galeus leuis, centrina, lamia, vulpecula, aliisque permulti cartilaginei. Porrò oua parentium nonnulli perfecta, nonnulli imperfecta edunt. Perfecta oua voco, quorum postquam conformata sunt, testæ rumpuntur, vnde perfectus prodit piscis: qualia sunt oua raiarum, ranarum, canicularum quæ $\nu\beta\epsilon\lambda\omega\iota$ dicuntur. Ouæ imperfecta infinitorum sunt piscium, parua scilicet & mollia, tum quia vterus angustior est quam ut tantam ouorum, si maiora essent, copiam capere posset. tum quia frigidiores & humidiores sint, quam ut tot ouorum partem extimam & ambientem, duriorem solidiorémque possint reddere. Hæc foris tempore augescunt perficiunturque, quorum incrementum per appositè confert Aristoteles fermento, quod ex paruo magnum sit, solidiore parte humescente, humida spiritu distenta. Id efficit in animantibus animalis caloris natura, quod in fermento humidi permitti caliditas. Cur foris augescant in causa est piscium fœcunditas, quæ tanta est, ut intus totum suum incrementum capere non possint: celeriter foris augescunt, ne, si generationi foris augescendo mora asseratur, totum genus pereat. Quare mas in hoc piscium genere ouis vitale virus aspergit (sic enim conuertit Plinius quod Aristotel. in piscibus $\gamma\sigma\pi\sigma\tau\alpha$ vocat, qui in cæteris animantibus $\gamma\sigma\mu$ siue $\gamma\sigma\delta\sigma$ dicitur) mas enim plus seminis habet quam ad coitum satis sit, maiusque id natura in ouorum iam repositorum incrementum absumere, quam in primam ipsorum constitutionem. Confert etiam ad incrementum marini humoris diuina vis, & fœcunditas ex spiritu & animali calore. Hic annotasse absurdum non fuerit, quædam non solum non oua imperfecta, sed ne oua quidem propriè dici & haberis, quæ in ostreis, & aliis huius generis sponte nascentibus reperiuntur: quippe quæ ad generationem nihil prorsus conferunt, sed melioris nutritionis sunt indicium, quemadmodum in sanguine praeditis adeps, quamobrem tum melioris sunt succi. Postremò oua pariunt aliquando fœminæ, cum maribus congressæ: aliquando fœminæ tantum sine vlo cum maribus congressu, ut in erythrinis, channis, & quodam passerum genere. Hi pisces omnes fœminæ dicuntur, de quibus suo loco fusius.

Lib. 3. de gen.
nra. animali.
cap. 4.

w.
 lib. 9. c. 50:
 lib. 3. de biss.
animali. c. 20.

De Piscibus sponte nascentibus.

C A T U T . I I I .

VE M A D M O D V M Terra statis temporibus sine semine, sine villa hominum opera, sed sponte & vi sua stirpes herbásque multas, & animalia procreat ac profert: Sic mare aliaque aquæ multa & varia gignunt, cōque magis quo humoris natura ad singendum formandūmque habilior est quam terra. Corporata verò non minimum est aqua præsertim marina: iam potui apta, dulcis frigidaque est, & nutrit, cæterum minùs corporata est. At mare, & humidum est, & corporatum magis, & natura calidum, & omnium particeps nimirum humoris, aëris, terre, idēoq; ad procreandum aptius. Generantur ergo in terra & in humore, animantes & plantæ, propterea quod in terra quidem inest humidū, in humore spiritus, in vniuerso autē calor animalis, ut quodammodo omnia anima plena sint. Quod si testis intecta diligenter consideres, ea marini humoris vi, sine semine, sine mare & sœmina procreari perspicue cernes. Quæ sic nata omnia ἀντρούγ. τως, id est, sponte nata esse dicuntur. Quæ enim commiscendorum corporum ratio in iis esse potest, quæ testa dura vndiq; ita operta sunt, ut nullus interiorum partium, quæ ad generationem à natura conditæ sunt cōtaetus, nullus attritus fieri queat? Omnia ostracoderma, inquit Aristoteles, sponte nasci: hinc manifestum est, quod in nauigiis orientur ex putre scête limo spumoso, multisq; in locis in quibus nihil tale ante fuit, postea humoris inopia loco cœnoso redditio, ex testaceis quæ λιμνότρεα dicuntur, nata sunt: ut cum ad Rhodium classis appulisset, fistiliaq; in mare proiecta essent, temporis spacio cœno circa ipsa coaceruato, ostrea in iis reperta sunt: nihil autem ab ipsis genitale emitti indicio est, quod cum Chij quidā ex pyrrha Lesbi, viua ostrea delata in maris vicina loca limosaq; dimisissent, tempore quidem nihilo plura fuerūt, cæterum magnitudo eorum plurimum increuerat. Ex hoc genere vnicum duntaxat cochlearum genus coire perspectū est, sed earum ne ortus ex coitu sit, nōdum satis exploratum esse testatur Aristoteles. Sed quid mirum sic testaceum genus, cum in Britannia ex ligno putrestente, aues anatibus similes oriatur, quas Creuans nuncupant? Iam vrucas, priapos, pinnas, vngues, lepades, pectines, holoturia, denique omnia quæ sedibus suis hærent, sponte oriri certum est. Nam quis etiam in iis inter se corporum congressus, quæ commissio fieri potest, cum plantarum more viuant? Plurima igitur in mari sponte existunt, sed non ex eadē materia omnia. Ex Aphyis ea quæ Aristoteli ἀφῆσ, Athænco ἀφίτις dicitur, ex superfluitate in mari spuma post

Lib. 3. de gen.
cap. II.Lib. 3. de gen.
anim. cap. II.Lib. 6. de bifi.
cap. 15.
Lib. 7.

post multos imbræ nascitut. Purpuræ, & ostracoderma ex materia putrescente & limo. Buccinis ortus idem. Limmostrorum origo cœnosiis locis existit, conchæ, chame, vngues, pectines in arenosis locis formantur. Pinnæ rectæ byssῳ alligatæ, in locis arenosis & cœnosiis denique testacea omnia sponte fiunt in limo pro limi differentia. In cœnoso ostrea, in arenoso conchæ, in petrarum cauernulis holoturia, balani, per summa adhæret lepades, nerita. Mytulis, purpuris & buccinis origo duplex. Aliorum ostracodermorum, inquit Aristotele, natura sponte constat, quorundam, emissâ à se facultate aliqua, quamquam hæc quoque sèpè sponte oriuntur: & alio in loco. Purpuræ & alia ostracoderma è limo ferè, & materia putrescente fiunt, & max. Ostracodermorum ea quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc prior est origo, de qua etiā paulò antè. Altera eorum est quæ dicuntur κηράσι, id est fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, siue μελίνης, τέττυ δὲ ἐγερούμενη, id est eodem interprete fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius dixit de purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt mytuli, purpuræ, buccina auctore Aristotele. Nam emittunt lentorem quandam siue humorem mucosum velut à seminis natura, semen vero eorum nullum esse existimandum est. Ex illo purpuris verho tempore congregatis, veluti fauus quasi ex putaminibus cicerum alborum inter se cohærentibus coagentur, quem pro maris spuma Pharmacopœa quidam falsò ostentant: nullus autem huic meatus est apertus, neque fiunt, neque nascuntur ex eo purpure, sed est veluti expurgamentum. Nam cum saliuare incipiunt ex lentore mucoso, ut dictum est, putaminibus similia ista componuntur, ex eo vero quem in terram emittunt ichore, id est tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmata paruæ purpuræ, non aliter quam effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos in quibus de istis agit, dilucidiotes fore spero. Alter est lib. IIII. de generazione animalium. Alter à Gaza male conuersus libro quinto de historia animalium, citatus etiam ab Athenæo lib. tertio, quem si cum Aristotele conferas menda aliquot facilè emendabis, maximè vero illud ἀριθμοὶ δὲ ὁ εἰχει τοῖς τινὶ γινώ, cum legendum sit ex Athenæo ἀριθμοὶ δὲ ἰχθύα τοῖς τινὶ γινώ, &c. necnon Plinij locus LIB. IX. in quo scribit murices & purpuræ saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quam ex Massario, qui saliuarium lentore fauaginem interpretatur, ex qua, ut ex superioribus liquet, purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta fit, ex mucoso humore, qui saliuarius lento à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effusa, proueniunt murices & purpuræ. Huiusmodi ortus

Lib. 3. de gen.
anim. cap. II.Lib. 5. de hist.
Cap. 5.

Lib. 9. cap. 36.

Lib. 5. de hist.
animal. cap. 15.

Cap. 15.

Cap. 15.

Cap. 15.

Lib. 3. de gen. & anim. cap. II. rationem idem Aristoteles comparat plantis, quæ ex rū *τοπαθλικήν*, id est ex sobole, aut si verbum è verbo exprimas, ex adgerminatione procreantur, ut ceparum genus. Hoc modo, inquit, mytuli gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ & buccina quæque fauos confidere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua priùs extitetur: nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multò plura formari: A singulis enim eorum quæ primæ sunt originis, quibusque reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissimo indicio est id quod in stagni nostri parte quæ est ad oppidum *Baleruc* vernacula lingua nuncupatum, multorum & magnorum mytulorum feraci, accidisse vidimus. In hac cùm sepes piscandi gratia dispositæ, præ vetustate computruissent, iis reuulsis, locus mytulis caruit, quoad sepi bus repositis, & ligno tempore limum conrahente, rufus locus mytulorum copia abundauit. Sed hæc de varia piscium generatione sat. Nunc ad alia his proxima transeamus.

Quomodo Pisces coēunt, quomodo concipiunt & pariunt.

CAPUT. V.

VM Piscium corpora eorumque partes diuersis admodum formis figurari natura, perspicuum est, variam quoq; iis esse coēundi rationem, quæ si vlla alia piscium actio, certè nobis est obscura & incomperta. Congressuri enim latebras querunt, & recessus suos petunt, ceterorum animalium ritu, vel etiam quamvis maris partem incolant, in profundum se recipientes, & tanta celeritate coēuntes ut visum fallant, obseruari vix possunt. Aristoteles. *νὴ θεὸς ἀληθὴν σύνοδος τῶν ὁστόχων ἵχθυων ὀλιγάκις ὅπερας, διὰ τὸ ταχέως ἀπολύεις πραγματικές, ἵτει ὁστότητα καὶ οὐτι τέττας ὀχεῖα γνομένη τοῖς τοῦ πρότερον. Verus piscium ouā parientium coitus raro cernitur, quoniam congressiōnem quām primū digressio sequatur, fieri tamen ita eorum coitum visum est. Sunt tamen quidem qui moram aliquam coēundo faciunt: morantur enim in coēundo diutius, quæ animal generant, quām quæ ouum. Delphin & cetacei omnes, nec parum, nec multum temporis, sed mediocre in ipso coitu consumunt, eodem Aristotele autore. Pauca igitur ex Aristotelis historia, & ratione experientiāque comperta de piscium coitu proferemus. Pisces omnes, inquit Aristoteles, demptis planis cartilaginei generis, mutuo attritu supinarum partiū coēunt, plani*

Ibidem:

Lib. 5. de hist. animal. c. 5.

plani autem & quibus cauda est, ut rana piscatrix, pastinaca, & similes non solum, vt dictum est, sese applicantes, sed etiam supinis partibus superuenientes foeminarum pronis, nisi cauda ob crassitudinem impedimento sit. At squatina, torpedo, & quibus cauda maior est, mutuo solum supinarum partium attritu coeunt. Sunt qui vidisse se affirment cartilaginea nonnulla auersa, canum terrestrium ritu coherere. Non aliter testudines tam marinæ quam palustres coire creduntur, foemina scilicet marem dorso admittente, habentque ad id accommodatos meatus. Pisces longi ut anguillæ, serpentes, congri, murenae mutuo partium supinarum complexu coeunt: vidi equidem saepe anguilas hoc modo copulatas in Lado capi. Non desunt qui auersi quadrupedum retro meientium, ut leonum, leporum, lyncum ritu coeant, ut vituli marini, & malacostraca, ut locustæ, astaci, gammari, squillarum & cancerorum genera, vrsi. fit autem coitus is foemina caudam protrudente, mare semen superponente, neque enim aliter ob caudæ constructionem poterant coniungi. Molles ut polypi, sepiæ, loligines mutuo brachiorum complexu, & ore ori composito fistulâ coeunt non ore: cum enim fistula pariant, eadem ut coeant necesse est. Quare absurdâ est eorum sententia qui ore semen admitti existimant, semen enim vel in ventriculo cocoqueretur, ut in illis euenit qui aliorum semina vorant, vel alimento permistum extingueretur, & periret, vel alimenti concoctionem distributionemque præpediret. Mares cartilaginei ferè omnes circa podicem, appendices duas habent quibus coire creduntur. At ego illas saepe multumque contemplatus, non video quo pacto his coire illi possint: potius igitur ad retinendas foeminas factas esse arbitror. Verum ut varia est piscibus veneris explendæ ratio, ita variis temporibus & concipiunt & pariunt. Etenim Deus optim. max. non solum huius universitatis rerum qua omnia continentur, opifex & ædificator, sed etiam rector, custos & conservator, rerum infinitarum quotidianum interitum, & dissipationem nouis subinde renascéribus, instaurare, vacuq; nihil esse voluit. Quamobré terre, mari, aquis aliis, procreandi vim indidit, bestias alias mares, alias foeminas fecit, & in iis commiscendorum corporum miras libidines excitauit. Harum aliæ quovis tempore cidentur ad venerem. Aliæ vere tantum, aliæ æstate, aliæ autumno. Homo quoeverque tempore & omnia fere quæ cum homine vivunt, ob alimenti copiam & ocium, ex piscibus murenæ, sepiæ, vituli marini, cyprini, omni parte anni & congreguntur & pariunt: alij semel tantum, ut thynnus, pelamys, & ceteri huius generis. Nonnulli bis coniugia agunt, ut lupus, & trichias, & saxatiles omnes. Nulli ter, scorpiones bis, ac sagi vere & autumno. Cartilagineorum sola squatina bis parit, autumno, & circa vigiliarum occasum. Molles potissimum vere, æsta-

te: delphini, thynnides circa solstitium. Mugil qui χελώ vocatur, item μύξηνες coēunt mense Decembri, ferunt vterum dies tricenos. Quinetiam anthias æstate parit, mox aurata, lupus, mormyrus, denique omnes qui Διρομάδες ab Aristotele, à Gaza curiones vocantur. Pelagici etiam magna ex parte æstate pariunt, cuius rei argumentum est, quod minimè per id tempus capiantur. Mænides bruma pariunt. Parit solitariorum genus in vere. Denique plurimis partus circa aquinoctium vernum agitur. Et vere potissimum non solum pisces, verum etiam alia omnia ad vniuersi renouationem conspirare videntur, plantæ stirpesque omnes, bestiæ siue nantes, siue volucres, siue serpentes, siue gradientes. Cuncta enim tunc gliscunt, & in animantibus seminis copiâ vasa distenduntur, cùm præcesserit optima nutritio, & concoctionis triplicis perfectio à calore innato, qui hyeme & vere maximus, omniumque actionum naturalium est autor, qui veris tempore, solisque radiis, in quibus tepor ille cœlestis inest, excitatur, euocatur, fouetur, vt verissimè dictum sit, eius accessu rerum ortum existere, & eiusdem recessu interitum consequi.

De mora, numero fœtuum in vtero, locis in quibus gignuntur, & eorum educatione.

C A P U T V I.

PISCIVM Ut cæterarum animantium, alij breviore, alij longiore tempore vterum ferunt. Quorum oua sunt imperfecta, citius illa edunt, vt squamosi, læues quidem, vt acus, & qui sæpius anno pariunt. Qui enim diutius vterum ferrent cyprinus, & mullus, cùm hic ter, ille sexies anno pariat? Contrà, qui ex ouo viuum animal concipiunt, diutius grauidi sunt vt acanthiæ, galei læues, vulpes, & iis qui sine ouo viuum animal concipiunt, mensibus aliquot ad fœtus cōformationem accretionemque opus est: quare menses nouem aut decem vterum ferunt, vt delphini, vitulus marinus, balæna, cæteræque beluz marinæ. Præterea illi quorum imperfecta sunt oua, innumerabilia ferè, & parua edunt, quippe cùm magna eorum pars pereat, genus hoc v. piscium valde fœcundum est, naturâ interitum ouorum copiâ compensante. Qui ex ouo viuum pariunt, pauciores fœtus concipiunt: etenim cùm ex ouis satis magnis concipientur, fieri non potest vt vterus multorum, & magnorum ouorum sit capax. His verò pauciores edunt, qui quadrupedum ritu è semine statim cōcipiunt. Nam binos edunt, cùm duo tantum sint vteri sinus, quamquam negare nolim, vt mulierum, ita horum quoque quandoque tres fœtus esse posse

se. Balenæ vnicum, ad summum geminos edunt. Vituli geminos. Delphini aliquando geminos, sæpius vnicum, quoniam fieri nequit vt multas & magnas belugas simul pariant. Quibus verò contingit duos plurésve parere, cùm vteri duos tantum sint sinus, id ideo illis accidit, quod vno iam vel duobus animalibus è semine conceptis: vterus rursum aperitur, & semen apprehendit retinéisque, quod locum in vtero idoneum nactum, si commodè tam vteri, quam suo calore innato foueatur & regatur, fit superfœtatio. Diuersa autem loca in quibus pariant eligunt pisces, tum propter pascua naturæ suæ conuenientia, tum propter temporem partui, fœtuūmque educationi magis accommodatum. Alij enim totum mare peragrant, vt in ponto pariant, vt thynni, qui non nisi in ponto parere consueuerunt, scombri, pelamydes idem facere creduntur: alijs alios maris recessus relinquentes litora querunt, vt multi ex galeis: alijs stagna marina subeunt, vt stagnum nostrum latera dictum, mugiles, lupi, auratæ, passeræ, bugglossi: Alij flumina & magnorum fluminum ostia, vt mugiles, auratæ, lupi: alii in saxis pariunt, & viuunt semper, quales sunt veri saxatiles, cynædi, turdi, merulæ: alijs è φύσει, id est, in alga vt quæ inde nomen inuenit phycis. item gobij, hippocampi. nullus sua oua limo committit. Coracinus post nullum, inter algas fœtificat. In litoribus atherina & coruus. In alto orcynes, scorpii, aselli: iuxta terram rana, inter cartilagineos numerosius fœtificat: sed quia oua facile percunt, fit vt pauciores reperiantur. In terra iuxta aquam testudo oua sua ponit: ibidem vitulus marinus catulos suos in lucem edit, quos posteà sensim in mare pertrahit. Glani grandiores stagno altiore pariunt, minores minus alto contenti sunt gurgite. In stagnis fluviiorum, & arundinetis lacuum phoxini & percæ parere solent. Ut breuiter dicam, non pisces solum sed etiam animantes omnes natura instruētæ querunt pastum & latibula, tum ad sobolem propagandam, tum ad se fœtūsq; suos alendos ac tuendos necessaria. At piscium alijs fœtus valde charos habent, denique fouent & educant: alii statim editos negligunt, atque etiam in suos sine discrimine grassantur. Nam qui statim perfetti sunt, & patris matrisque tutela carere possunt, ij statim etiam liberi suo modo viuunt, vt squamosi ferè omnes, & lœves. Contrà, qui lacte nutriuntur diu matres sequuntur, vt balenarum, delphinorūmq; catuli. Thunni quoq; quanquam lacte non nutritantur, diu parentes sequuntur, & ab iis rēgrē diuelluntur. Glani mares oua sua quadraginta, vel quinquaginta dies custodiunt, ne ab aliis deuorētur. Hoc idem cyprinum facere scribit Aristoteles. Galei fœtus suos & emittunt & intra se recipiunt: idem faciunt squatina & torpedo: visamque fuisse ait Arist. torpedinē grande quæ fœtus circiter octoginta contineret: id & glaucus, Æliano teste facit. Acanthias ob spinam, pastinaca ob

radium, raia ob caudę asperitatem, rana piscatrix ob capitis magnitudinem aculeosque, partum intra se recipere non possunt. Delphin & phocæna catulos lacte non aliter quam capra hædos, nutriunt, & infirmos gestant: non minore cura vitulus marinus suos quadrupedum more educat, quos paulatim assuefactos, duodecimo à partu die ad mare dederit. Sed hæc ad piscium mores potius pertinent. Deinceps de altero actionum genere dicendum.

De Piscium differentiis ex actionis mouendi varietate.

CAPT V T VII.

C T I O N V M Animalium diuisio in tres partes distributa est, ex quibus duas tantum attingemus, ut pote quæ multas & insignes piscium differentias nobis suppeditent, & iis quæ à naturalibus actionibus sumptæ sunt: ideo notiores & illustriores, quod sub sensum nostrum cadant, possintque à nobis in mari, fluuiis, aquisve aliis summa cum voluptate spectari. Verum à mouendi actione primùm ordiemur, cuius duæ sunt in piscibus differentiæ. Altera, qua totum corpus loci mutatione mouetur, vt in iis qui pinnas, vel pedes habent, vel qui ob corporis longitudinem varios flexus faciunt. Altera, qua partes aliquæ duntaxat sese vel dilatando vel constrin- gendo mouentur, reliquo corpore immobili, & hærente defi- xoque. Animalia, inquit Aristoteles, alia stabili sede degunt, alia sedem locumque mutant. Quæ stabilem sedem habent, in aqua duntaxat degunt. nullius terestrium sedes stabilis est. At in aqua permulta hærentia sedibus suis viuunt, vt ostreorum genera multa. Quod cùm verissimum sit, non tamen desunt qui repugnant, & contra veritatem affirment, in terra desixa animalia quædam repe- riri, id quod mihi aliquando audisse contigit ex homine, gente qui- dem Hebræo, sed religione Christiano, qui Aristoteli Rabinorum suorum autoritatem opponebat, quos cùm nimis præfractè defende- ret, non potui non opinionem hanc huiusmodi rationibus improba- re. Nam si terræ hærent, num plantarū modo, ex ea radicibus alimentum trahunt, ac veluti sugunt? Visceribus igitur & sensu omni carent. quorsum enim istis potius quam plantis sensum tribuisset natura? Hæc si ita se habent, animantes esse nullus dixerit, cùm animantes à non animantibus sensu & motu distinxerit natura, num alimentum aliunde querunt: at terræ, vt ais, firmissime affixa sunt. Quod verò præ- sens atq; in promptu semper alimentū illis esse potest, quemadmodū

Liber i. de bi-
flor. cap. i.

aqua

aqua pisibus? aëre certè nullum animal perpetuò vesci potest. Quod si quis chameleontem proferat, non solum vulgi, sed doctorum etiam scriptorum aëre solo victitare afferentium autoritatem secutus, respondere vidisse me cum multis fide dignissimis viris muscas venantem, illisque vescentem. Quare his & aliis similibus minutis animalibus, vel herbulis vitam eius sustineri certum est. Quod si non aëre, quo alio conuenienti alimento fruentur animalia ista terræ affixa? herbis fortasse inquies: Aut igitur herbae illæ perpetuo crunt folio, aut deciduo: si perpetuo, arrosis & consumptis proximis prius fame pereundum illis fuerit, quām noua renascantur: idem dici potest, si vna cum fructibus hyeme decidunt folia, proximo vere aut æstate renouanda. Quare commentitia ista & fabulosa esse omnibus constat, quibuscque nostris maiorem quām Luciani veris narrationibus (quantumuis illæ delectationis habeant) autoritatem debemus, aut fidem adiungere. Censendum est igitur in mari solum animalia reperi, quibus stabilis sit sedes. Alia verò byssō, id est, delicatissima & tenuissima lana alligantur, ut mytuli & pinnæ: alia ad saxa adhærent, ut lepades, neritæ, vrticæ: alia aliis adhærent, ut holoturia ostreis: alia in arena defixa sunt, ut pernæ, pinnæ, vngues: Alia super terram iacent ob testæ gravitatem, ut ostrea magna: parua super arenam, item spondyli, pectines, chamæ, tellinæ: quanquam sunt qui affirment pectines supra aquam volitare. Purpuræ, cochlea, buccina mutant sedes. Qui enim aliter ad escas venirent & congregarentur? Quo pacto alio tempore magis alio minus laterent, ut scripsit Aristoteles? Et nos sape in mari cochlearia terrestrium cochlearum ritu moueri vidimus, præterea se se circumvoluendo natare. Quæ binis testis sicuti valuulis integuntur, ut mytuli, pernæ, pinnæ, chamæ, pectines, tellinæ, ostrea, spondyli, membranarum beneficio dilatando se, & constringendo mouentur, nullam sui partem foras emittunt. Vngues aperta testa caput exerunt, & retrahunt: quorsum enim Natura altera tantum parte testam colligasset, si non aperiretur? Vrticæ aliâs frondem expandunt, aliâs ita contrahunt, ut nulla appareat: similiter quæ Poussiedez Gallorum vulgus appellat, & iis quos ego à similitudine penicillos marinos voco, frondem spargunt & contrahunt. Vermes rubri aliquando saxis, aliquando ostreorum testis hærentes, partem anteriorem ex fistula proferunt & reuocant, quæ tubis vel herbæ quæ umbilicus Veneris dicitur, non est dissimilis. Balanorum in saxonum rimis degentium, similis est motio. Quæ testa clavata & turbinata intesta sunt, caput exerunt & recondunt. Cancellus ex genere crusta operitorum, in conchis purpurarum buccinarū & cochlearum codice fere modo mouetur, cochlea vitâ deges, partem enim sui durâ tantum

foras promit, mollem testa semper abscondens. Sunt qui spongias contrahi & dilatari arbitrentur, quod falsum esse, iisdemque sensum & motum omnem deesse suo loco docebimus. Haec sunt motionum differentiae, quibus pisces stabili sede degentes a se differunt.

De differentiis piscium totum corpus mouentium.

C A P U T VIII.

V E M A D M O D V M terrenae animantes, ut pastum, latibula, cacteraque, quae sunt ad viuendum necessaria, inquirant & parent, necesse est loco moueri, & huc atque illuc transferri: sic & pisces infinitos, quorum permulti, etiam si aqua sola, quae semper praesens atque in promptu est, nutrientur: dulcioris tamen & suauioris interdum cupidores, vel in Pontum properant, vel maiorum fluminum ostia petunt, vel in fluminibus ipsis procul relictio mari degunt, & pinguescunt, ut in Ligeri sturiones, lampetrae, alosa, mugiles, lupi. Idem nos experientia docuit: nam ob vnum Rhodani alueum aetate nostra, hominum opera mutatum, & aliò deflexum, totum hoc Magalonæ vicinum litus, ob dulcis aquae influentis inopiam, piscium copia desit abudare: & ubi rem, feliciorēmque piscatum, in iis maris partibus semper esse, in quas multa & magna flumina influant, animaduertere facile quilibet potest. Quare piscium alij natant tantum, alij gradiuntur tantum, alij natant & gradiuntur, alij natant & volant, alij natant, & sese trahunt. Natant solum pinnis predicti, ut squamosi omnes, galei, & plani, quorum alij latitudine sua tantum natant, ut raiæ, pastinacæ ex sententia Aristotelis: alij latitudine & pinnis, quae in quibusdam ad branchias, in ventre & in cauda sitæ sunt, ut in passeribus, buglossis, rhombis, rana piscatrice: in nonnullis in cauda tantum, in quibus vel cauda in pinnam desinit, ut in torpedine, squatina, vel super caudam pinna erecta est, ut in raiis & pastinaca. Præterea natant longi vario corporis flexu, & qui pinnas habent, ut anguillæ, congri, serpentes, ophidion Plinij: & qui iis carent, ut murenæ, lampetrae. Qui longi sunt & rigidi, pinnis natant, ut acus genera, sphyræna, glanus. Natant solum beluae marinæ, ex mollibus sepiæ, ex crusta intectis squillæ, astaci, locustæ, cancri Mææ & iætæ, id est, equites, qui propter longitudinem tibiarum ingredi nequeunt, sed illis tanquam remis impelluntur. Gradiuntur tantum cancri omnes, quibus crura brevia sunt, non natant autem, tum quia pinnis carent. Natant & gradiuntur vitulus marinus, cordylus, crocodilus, testudo marina & lutaria, scolopendra minor: nam cetacea etiam multe

multos pedes habens, ingredi non potest ob maximum corporis pondus. Natant & volant hirundines, milui, mugilum ea species quæ quartuor pinnas longissimas veluti alas habet. Loligo quasi voligo prima litera commutata. Natant & se trahunt polypi: nam acetabulis suis firmè hærentes breuem aluum facile trahunt, quod neq; sepiæ, neq; loligines ob maiorem aluū facere possunt. Hirudines marinæ & palustres ita ore & cauda, vt Polypi acetabulis, hærendo se trahunt, natat etiam vario corporis flexu. Vermium marinorum idē qui hirudinū motus est: Neq; verò his solum differentijs, sed etiam motionis celeritate tarditatēq; pisces à se differunt. Tardissimè omniū mouentur beluae marinæ, ob carnis & adipis copiam & veluti saburram. At velocissimum omnium animalium non solum marinorum delphinus, sed ocyor vo
lucre, acrior telo, inquit Plinius, & Thunnus ἀπὸ τῆς θύει χρὴ δρμαῖον, id est, quod celeriter moueatur & impetu feratur cognominatus est: inter squamosos mugil celerimè natare creditur: vt summatim dicam qui ὄξυρυγχοι sunt, ac pinnas habent neq; paruas, neque longas admodum, quique gracili sunt corpore, velocius feruntur. Contrà tardius qui magno sunt capite, vt rana piscatrix, vranoscopus, orchis: plani non magna admodū celeritate incitātur, neq; qui pedibus natant, vt polypi, sepiæ, neq; crusta intecti, cauda & pedibus natantes. Testudines latitudine corporis, & potissimum pectoris in aqua suspensæ, alarum & pedum impulsu celeriter feruntur. Troglodytæ, inquit Plinius, cornigeras habent, vt in lyra annexiscornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant. Celetum genus id vocatur eximiæ testudinis sed rarae. Cur verò alijs alijs celerius natant, natandi ratio & modus maximè in causa est. Qui enim recta feruntur, celerius iter conficiunt, qui verò sulcando vt hyæna pisces aut capite obtorto, tardius: vt qui ἡγέτης à passerina figura cognominati sunt, vt Rhombi læues, & aculeati, buglossi, tæniæ. Denique omnes quibus uterque oculus in eadem parte situs est, ij sic natant vt monophthalmi in terra ambulat, id est contorto capite. Hippocampi capite elato & ob id minus celeriter natant. Rana piscatrix & vranoscopus capite depresso cauda sursum spectante natant, quo modo impetus multum inhibetur. Porro corū qui gradiuntur alijs etiam celerius, alijs tardius mouentur: cordylus extra aquam non minus celeriter, quam stellio, aut lacertus currit. Crocodilus pro corporis magnitudine celeriter satis ingreditur. Cancer celeriter & progreditur & regreditur, ob pedum multitudinem & breuitatem. Locustæ ingredi non possunt, quod pedes in obliquum conuersos habeant, natationi quam ingressu aptiores. Vitulus marinus, & testudines omnes pinnis suis innituntur & gradiuntur, sed cum magna contētione etiā si pinnas vnguis munitas habeant, anteriores verò testudinum marinorum pinnæ alis

auium, quām pedibus animalium similiores, magis ad natandum, quām ad ingrediendum factae sunt; qua de causa multò melius natant, quām lutariae aut terrestres: h̄t contrā celeriū illis gradiuntur, quippe quā pedes verius habeant, quām pinnas: marinorum autem pinnæ tam magnæ sunt, vt tam gradiendo obsint, quām natando pro sint. Vitulorum marinorum pedes anteriores vngues & digito s indiscretos habent, vnumque duntaxat articulum ad omoplatam, his ingrediuntur: posteriores, piscium caudis similiores quām pedibus, istis natant: nam fieri non potest, vt eadem pars ex æquo & ad natationem & ad ingressum valere possit. Quemadmodum verò de piscium natatione & ingressu, ita de volatu quoque nonnihil dicendum. Pisces quosdam extra aquam volitare sensus perspicue docet. Vidi equidem hirundines marinas ad lapidis iactum extra aquam in aëre volitasse, & miluos, & mugilum genus illud alatum, de quo paullò antè. Huiusc rei locupletes sunt testes, qui ad Herculis columnas nauigant, quo in loco hirundines multe volare videntur. Sed piscium alij aliis longius, celerius, & frequentius volant. Quibus enim priores pinnæ sunt longiores, latiorēsque & valentiore membrana contextæ, ij melius volare possunt, si rimam branchiarum paruam habeant, ob quām diutius in aëre viuere possint, longius etiam volant. Quare hirundo volatu omnes alios anteit, quippe quā pinnas habeat latissimas, longissimas & robustissimas, branchias quoque parum apertas: secundas fert mugilis species ea, quā pinnas quatuor habet magnas: tertias miluuus. Exocetus saltat veriusquām volat, vt troctæ fluviatiles, quā sursum contra aquam mouentur: item salmo aquarum fontes petens: loligo etiam volitat extra aquam se effterens, quod & pe-
Llib.9.cap.29. tunculi faciunt sagittæ modo, autore Plinio. Volant autem pisces, vt per sequentem fugiant hostem, quamquam Trebius niger ex Miluaginis extra aquam volatu tempestatum mutationem colligi velit, Miluaginem, quem modò miluum dixi, appellans. Hæ sunt mutationum loci in piscibus differentiæ.

De Piscium respiratione, & an pisces omnes respirent, necne.

C A P U T . I X .

E S P I R A T I O N E M Motum esse, qui ab anima & voluntate pendeat, quod musculorum thoracis & septi transuersi beneficio fiat, vt iam recte à Galeno demonstratum, sumimus. Satis igitur foret huius motus differentias in piscibus annotasse, nisi id prius

prius in quæstionem disceptationemque vocandum esset; an respirent in aqua pisces omnes necne; quod etsi iam olim à veteribus multis ut Democrito, Diogene, Anaxagora, Aristotele, Plinio tractatum sit, tamen quia & variæ sunt ea de re sententiae, & Aristoteles vestrorum sententiam reprehendit & exagitat, idque immoritò. ut ego quidem sentio, videor operæ premium facturus, omnem quæstionem paulò fusiùs & dilucidius explicare. Ac primum quid respiratio; & quis eius usus necessitatis sit in animantibus dicemus, ex Hippocratis Galeni, & aliorum veterum sententia. Deinde Aristotelis de eadem respiratione sententiam adiungemus, qua penitus perspecta, ratios quibus contra veteres contendit, pisces in aqua non respirare; nos conuellemus & funditus euertemus, ex quibus facilius, & certius quod postremum est confirmabimus, pisces omnes nimirum in aqua reuera respirare & aërem trahere. Respiratio est aëris circumfusi frigidi attractio, calidi verò expulsio. Duæ sunt igitur cius partes, id est, inspiratio & expiratio: fit utraque per pulmones, per branchias, per totius corporis exiguos, & sensum fugientes meatus. Non solum verò terrenas animantes, sed & pisces omnes pulmonibus præditos respirare inter omnes constat, & per omnes totius corporis exiguos meatus, inspirationem & expirationem fieri probatum saepius est à Galeno ex Hippocrate, qui docuit totum corpus nostrum συμπνεύειν καὶ σύρρειν, id est, conspirabile & confluxile, nec non εἰσπνεύειν καὶ ἐκπνεύειν, id est, inspirabile & expirable. Ea respiratione est animalium exanguum, quam Aristoteles in libello de respiratione attigisse, non tamen penitus intellexisse videtur. Quoniam animantium, inquit, aliæ aquatiles sunt, aliæ terrenæ, iis quæ admodum paruæ sunt & exangues, refrigeratio ex circumfuso aëre vel aqua satis eas ab interitu vendicate potest: exiguo enim calore præditæ, exiguo egent præsidio: quam sententiam alio loco eiusdem libelli repetit. Hæc respirationis species dicitur θλιατῶν, id est, transpiratio, quæ est aëris per totum corpus introitus & exitus. Superest ea quæ per branchias fit, quæ nunc in dubium reuocatur. Sed de hac postea, prius scilicet declarato respirationis usu, de quo variæ veterum sententiae extiterunt. Respirationem Asclepiades ad animæ generationem conferre censuit, Praxagoras, non ad generationem animæ, sed ab robur, Philistion & Diocles ad caloris innati refrigerationem, Hippocrates ad spirituum nutritionem & refrigerationem, quæ sententia cum multis veterum verbis tantum dissentire videtur. Cùm enim dicit Hippocrates spirituum nutritionem, idem sentire videtur, cum iis qui ad animæ generationem, vel robur, respirationem datam esse existimarent. Nam Hippocrati sanguis aut spiritus est ψυχή: vnde lib. vi. τὸν οὐρανὸν scripsit αὐτόποτε ψυχή

ad quæc & xix: hduerit, cum verò refrigerationem, cum alijs idem placeat dicit: Præterea ex Asclepiadi, Praxagoræ, Erasistrati sententijs efficitur, ob aëris substantiam respirationem fieri, ex aliorum sententijs ob qualitatem & non substantiam. Quod si propter substantiam solam aëris respiratio fieret, non esset cur animalia plenis aëre pulmonibus respirarent, neque si propter qualitatem duntaxat aët traheretur, respiratione opus esset toto corpore refrigeratis, ut mulieribus ex utero suffocationem patientibus, aut apoplexia correptis. Quapropter utrumque usum prudenter complexus est Hippoc. arbitratus animalia respirare, tum ad spirituum animalium nutritionem, tum ad calidi innati refrigerationem. Verum ne quis nobis ex Aristotele obstrepat, nihil aëre, vt nec ullo alio elemento syncero nutritri posse obiiciens, dicimus spiritum animalem primum, aptissimum, maximèque præcipuum esse animæ actionum instrumentum, cuius tenuissima sit substantia, id quod perspicue indicat mentis nostræ diuina vis & agitatio, cuius tanta est celeritas, vt nulla sit quæ cum ea possit contendere: ob id aptè Hippo. τὰ ἀρμάτα, id est, quæ cum impetu meant, spiritus appellauit. Cùm igitur ob substantię tenuitatem, cogitationibus & rebus multis obscundis spiritus is dissipetur, necesse est iacturam hanc alicude sarciri. Quamobrem ut solidæ corporis nostri partes cibo & potu instaurantur: sic spiritus animalis, ore & naribus hausti aëris, & sanguinis tenuissima parte reficitur & augetur. Altera respirationis necessitas est, qua calor innatus ventilatur, & mediocritas eius, fuliginosorum excrementorum vacuatione conservatur. His expositis quid Aristoteles de respiratione sentiat subiungamus, ne ipsius sensum alio detorquentes (id quod aliquando in veterum sententiis refellendis ipse facit) iniquè reprehendisse videamus. Multis autem locis libelli de respiratione id clare ostendit. Sed hoc potissimum. Respiratione omnino animantium natura indiget ob animi in corde seruorem. Hæc autem respiratione efficitur, in iis animantibus quibus non solum cor, sed etiam pulmonem dedit natura. Quibus autem cor datum est, non etiam pulmo ut piscibus, ea quoniam natura sua in aquis vivunt aqua se refrigerant branchiarum beneficio. Quæ si vera essent, nullusque aës in aqua esset (ut ipse existimat) Diogenem, Anaxagoram & cæteros meritio redargueret, quod pisces in aqua refrigerandi sui causa trahere censuerint. Sed quantum à veritate abhorreant, ex rationum ipsius confutatione perspicuum fieri, quas omnes non proferemus, quibus varios respirationis piscium in aqua modos à veteribus inductos refellit, sed eas solum ex quibus effici putat pisces non respirare, quod aërem in aqua non trahant, cum nullus aës in ea sit, ea enim ad presentem questionem faciunt. Aristoteles igitur expositis Anaxagoræ &

Diog.

Diogenis sententia, rationibus aliquot (quas ideo omittimus quod ex solum nobis improbanda sunt, quibus respirationem in aqua fieri non posse contendit) hanc subiungit. In omnibus, inquit, respirantibus, & spiritum trahentibus, partis eius qua trahit motum quendam existere cernimus, quod in piscibus non sit. Nihil enim eorum quae circa ventrem sunt mouere videntur, sed branchias tantum, & in terra & in aqua cum palpitant. Quam infirma sit haec ratio facilè intelliget is, qui piscium & cæterorum animantium diversam constructionem accuratius inspicerit. Nam in iis quibus pulmones dati sunt, partes quae circa ventrem sunt, mouentur ideo quod musculi epigastrij thoraci annexi sunt. At in piscibus per branchias spirantibus idem non vsu venit, neque enim epigastrij musculi ad eas partes quibus spirant pertingunt, id est, ad branchias & earum opercula siue foramina, quae cum inspirando & expirando moueantur, minimè mirum nihil eorum quae circa ventrem sunt moueri. Proxime sequitur alia Aristotelis ratio. Quum omnia quae respirant in aqua suffocantur, bullæ excitantur spiritu vi egridente: ut si quis testudines aut ranas, aut aliquid eiusdem generis in aqua vi detineat. In piscibus autem id non sit etiam si omni ratione conemur id facere, quod spiritum nullum foris trahant. Hinc minimè concludendum fuit pisces non spirare, sed causam cur in aqua non suffocentur, neque bullas excitent inuestigare oportuit, quae est branchiarum rimæ, à natura piscibus in aqua semper victuris data, ut liberè aer & aqua egrariantur, quo sit ut suffocationis periculum non subeant, neque bullas excitent. At in iis quae pulmonum ope respirant, si in pulmones aqua ingrediatur, eam retineri necesse est, & aeris locum occupare, vnde necessariò suffocatio sequitur, quae piscibus accidere non potest, qui aere cum aqua hausto refrigerati per branchiarum rimam, vel fistulam aquam statim eiiciunt. Et mox sic instat. Qua, inquit, ratione pisces respirare aiunt, eadem planè hominibus in aqua respirare contingere. Non vides branchiarum rimam in causa esse cur nec homo, nec ullum aliud animans in aqua eo modo quo pisces respirare possunt? Quod si homini à natura foramen aliquot ad aquæ exitum in thorace datum esset, cum piscibus in aqua viueret, & similiiter respiraret, verum mutus foret: periret enim vocis materia nimirum aer in pulmone collectus. Si enim, pergit Aristoteles, pisces ex circunfusa aqua in os spiritum trahunt, cur non etiam trahent homines, ceteraque animantia? & cum qui ex ore editur, cur non similiiter atque pisces trahent? Itaque si illa fieri possent, haec quoque fierent, quia vero haec non fiunt, perspicuum est: nec illa etiam fieri. Respondeo homines ut pisces spiritum ducere, hoc est simul cum aqua haurire, sed aquam attractam per aliam partem eiicere non posse, ut pisces

per branchias: quoniam autem neque aërem sive aqua haurire posse sunt, neque aquam haustam eucore, non possunt ut pisces in aqua vivere, oppleris enim pulmonum arteriis necessario sequitur suffocatio. Præterea, inquit Aristoteles, si respirant, cur in aëre moriuntur, palpi caraque videntur ut quæ suffocantur? Id quidem alimenti inopia illis accidit (sic enim vertendum, si vulgares Græcos codices sequamur, si verò Latinos quosdam interpres addenda negatio) nam causa, quam Diogenes afferit inepita sane est: ait enim eos in aëre ideo interire, quod copiosorem spiritum trahant, in aqua mediocrem, etenim idem gradientibus animalibus accidere oporteret, nullum autem, eorum quod vehementer respiret suffocatur. Minime verò stulta est hæc Diogenis ratio, sed verissima. Aëris enim cum tenuissimæ sit essentia per os & branchiarum rimam haustus vehementiore appulso, & affatim facto impetu nimis refrigerat cor inter branchias situm, & tenui tantum membrana coniectum: quare nihil mirum si pisces in aëre extinguantur. Quod autem de cæteris animalibus afferit, id nihil contra Diogenem facit: nullius enim terrenorum animalium, ut piscium cor ita nudatum & aëri expositum, neq; ita ad id affatim & facile aër penetrat, sed priùs per laryngem, per asperam arteriam, per pulmonū arterias propè infinitas permeans & transiēs immutatur, inde sensim à corde trahitur. Id verum esse multis rationibus confirmare possum: ut quibus confossum est pectus, si per vulnus multus aëris sese insinuet, grauiter ab eo laceratur, adeo ut interdum suffocentur. Et pisces quibus parua est branchiarum rima, vel foramen potius, diutius cæteris extra aquam viuere experimur: ut anguillas, quas equidem sepius vidi sex dies extra aquam vixisse, & in riuis exiccatis, & in arena menses aliquot, atque etiam sub terra atque inde etiam viuas erui. Exocœtus extra aquam dormit, vel quod branchiis careat, ut existimat Plinius, vel potius ob rimæ branchiarum angustiam. Hirundo extra aquam volans aërem trahit branchiis: quia verò branchiarum opercula arctius connexa sunt diutius in aëre esse potest, tum quia non nimium aëris attrahit, tum quia attractus aliquantum retinetur & calescit: non omittam murenas quibus duo sunt tantum branchiarum foramina, quo fit ut cor magis tectum aëris externi iniurias non tam facile patiatur, & extra aquam diutius viuat. Cancri in terra diutius viuunt propter branchias densas, ac veluti ex densis pilis coagmentatas, ac ~~twzfl.~~
^{μαζα}, ut vocat Aristoteles, id est, complicationes, aërem enim modicum attrahunt & immutant, sensimque emittunt. Chamae verò ab hiando diez cœli intereunt, quod cum semper hinc, facile ab aëre suffocentur. At reliqua ferè ostracoderma omnia si testis sint parum apertis, & aqua intus aliqua fruantur, diu extra aquam

Lib. 9. cap. 19.

Lib. de respi.

viuunt. Contra, testis apertis, & aqua destituta statim moriuntur, quod irruentis aëris impetum non ferant. Hæc & multa alia huiusmodi si quis diligentius expendat, iudicabit in aëre mori pisces, quod eius subitam vim & appulsum ferre non possint, in aqua vero aut cum aqua haustum aërem neque tanta copia irruere, neque tam facile per omnia permeare, ideo nec suffocare posse. Postremò addit Aristoteles: Si omnia respirant, perspicuum est etiam ea animalia, quæ insecta vocantur, respirare: videntur autem horum multa, in duas aut in plures etiam particulas diuisa viuere, ut scolopendræ, quæ quo modo aut qua parte respirare possunt? Mirum sane Aristotelem id querere, cum eodem in libello scripscerit, id quod anteā citauimus animalia exanguia, & exiguo calore prædicta à circumfuso aere vel aqua satis refrigerari. An cum ignorasse credibile est corpus animantium esse ex aëre. Cùm igitur scolopendræ & aliorum insectorum partes disiectæ mouentur & viuunt, tenuioris aëris aliquid vndique inspirant & expirant. Hæc sunt, quæ me mouent, quod minus Aristoteli assentiar, contraveteres de piscium respiratione conténdenti. Nunc exponam quibus rationibus inductus cum iis sentiam, qui pisces in aqua respirare crediderunt. Ac primùm in aqua aërem esse ex ipsis Aristotelis dogmatis colligere facile est. Cùm enim vnum esse statuat principium corporum, ex quibus corum quæ in orbem feruntur, natura constet: alia autem quatuor corpora propter quatuor principia, quorum duplēcēt esse motum censet: vnum à medio, alterum ad medium mundi locum: hæc quatuor cùm sint, ignis, aëris, aqua, terra, omnium supremū esse ignem, infimā terram, reliqua duo eandem quam hæc rationē inter se habere (aëris enim ignis est proximus aqua terræ) fit, vt hic qui circa terram est orbis his quatuor corporibus constet, qui necessariò continens quodam modo est corporibus cœlestibus quæ in orbem feruntur, vt ab illis omnis huius vis administretur. Vnde enim motus omnium principiū existit, eam primam causam existimare oportet. Inde etiam cœlū, solem, & si quid aliud huiusmodi est, genitores & patres dici idem testis est. Quæ cùm ita sint, rationi quoque & Aristotelicæ doctrinæ consentaneum est, quatuor illa corpora, quæ elementa dicuntur, ex quibus omnia constant, quæ oriuntur & intereunt, locis distincta inter se non misceri, neq; confundi, vt ex illis alia gignantur, nisi cœli planetarum & siderum omnium motu perpetuo, laboris defatigationisq; experte, lumine ac radiis quæ primū ignem, deinde aërem igni vicinū perpetuò commouent, & his inferioribus commiscent, vt terra aquisq; hæc inesse necesse sit, quod ipse Aristoteles asserit lib. de gene. animal. Mare, inquit, & humidum est, & corporatum, & natura calidū, & omnium particeps nimirum humoris, aëris, terre. Ergo cùm in aqua sit aëris, eam

Liber. I. de gen.
anim. cap. 2.

Liber. II. de gen.
anim. cap. II.

sine aëre haurire pisces non possunt, quam aërea parte refrigerati statim per branchias emitunt: quod quid aliud est, quam pisces suo modo, vel ut Plinius verbis utar, naturæ suæ sorte respirare? Idem de tanta sentiendum, cuius imis cauernis non solum aërem contineri dicimus, id quod Aristoteles de fontium generatione scribens existimauit, sed etiam aliis partibus & exiguis meatibus commisceri. Nam & vermes & talpæ in ea delitescentes, cæteraque huiusmodi animalia ~~etiam~~ illuc respirant. Iam vero alia est respiracionis causa, quam aut ignorauit Aristoteles, aut certè iis libris, qui nunc extant, aperte non prodidit, ex qua effici necesse est, velit nolit Aristoteles, pisces in aqua spirare. Ea est ab Hippocrate tradita, à Galeno saepius repetita & explicata, spiritus nutritio. Αρχὴ Σοφίας πνεύματος πόνος, σθόνη, βρέφυχος, πνεύματος χοῦ ἀλλαγὴ διατάσσειν. Principium alimenti spiritus, inquit Hippocrates, nares, os, arteria, pulmo, & reliqua transpiratio. Nam cum spiritus animalis, ut dictum est, maxima tot huius viræ actionibus fiat dissipatio, necesse omnino simili aliquo statim refici. At quod promptius alimentum aëris parte tenuissima & vitali halitus? Præterea cum virium substantia spiritu, carnosæ specie, & solidis partibus constet, ex quibus nullo non temporis momento aliquid defluat & dissoluatur, si salui & incolumes esse debemus: horum vnumquodque iis, quæ similia sunt, conseruari oportet, spiritum respiratione & transpiratione, & sanguinis vapore, qui à Græcis dicitur αερόσις & τὸ πνεύματος λεπτοποίησις, ή εἰς ἄτμους λύσις, solidas partes solido nutrimento, carnosas cò quòd in humidorum & solidorum medio est. At pisces animantes esse nemo inficiabitur motu sensuque præditos, ad eas actiones, ad quas à natura conditi sunt, suscipiendas & obeundas, quorum omnium sua sunt principia & causæ necesse est, num alia quam spiritus animalis & calor innatus? Constant & solidis partibus, & carnosis, ut in suo genere, insunt & pisibus sui humores, & quibus sanguis deest pro sanguine alias inest humor. Undenam igitur quæso, spirituum quorum aliquid perpetuò effluit & dissipatur, nutritio & instauratio nisi ex respiratione & transpiratione? nam promptissimè ex solo sanguinis vapore, quòd is crassiore sit substantia, spiritus refici, & celerrimè permeare per tenues nervos non potest. At cuius alterius naturæ in aquis quam aquæ ipsius erit respiratio vel transpiratio, quæreret aliquis. Aëris, inquam, & eius quem aër animantibus præbet, vitalis halitus siue diuini, cœlestis, salutaris spiritus non solum in aquas & multò spissiorem terram penetrantis, sed per totam rerum vniuersitatem permeantis. Quæ res, ne commentitia videatur, & verbis potius fingi, aut mente concipi, quam existere existimetur, ex ipsiusmet Aristotelis philosophia arcanis res est eruenda, & in veritatis

lucem

In libro meo
Topis.

lucem proferenda. Is t. i. b. i. meteorologicorum, orbem inferiorem à cœlestibus orbibus administrari regique ponit. Ergo illum veluti materiam esse, hos ut principium motus, primamque causam qui in inferiora hæc, motu & lumine vires suas exerant, quo motu una cum lumine diuinum, & æthereum tenuissimumque corpus ab ignis & caloris elemento diuersum influit, & in hunc orbem demittitur. Hoc illud est quod lib. secundo de generat. animal. scribit fœcunda effice-re semina his verbis. πάρα μὴ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ γε τὸν ποιεῖ γόνιμα τὸ αὐτόν, τὸ καλέμενον θερμόν, τότε δὲ τὸ τῷ, τὸδὲ τοιάντη διάναμος ἔστι, ἀλλὰ τὸ ἐπιλεγμένον εἰ τῷ αὐτῷ γε, καὶ εἰ τῷ ἀρρώστῳ τοιεῦμε, καὶ εἰ τῷ τοιόντι φύσις σύναλογος ὁτι τῷ τῷ αὔρων τοιχίῳ, id est, in omnium semine inest quod fœcunda reddit semina, id vocatur calor: is autem ignis non est, neque aliqua huiusmodi vis, sed qui in semine, & spumoso corpore continetur spiritus, & in spiritu na-tura proportione respondens elemento astrorum. Et lib. tertio γίνε-ται δὲ εἰ γῆ καὶ εἰ ἡγεῖται λᾶ, καὶ τὰ φύτα, διὰ τὸ εἰ γῆ μὴ τὸπος γέγον, ενδὲ τὸδὲ τοιάντη διάναμος, εἰ τὸ τοιόντη θερμότητα φυχικῶν, ὡς τρόπον τοιάντες φυχῆς εἴδει τολμήτην. Gignuntur in terra & in aquis animan-tia & plantæ quia in terra inest humor, in humore spiritus, in vniuer-so autem calor animalis, ut quodammodo omnia anima plena sint. Is spiritus dicitur aliis cœlestis & æthereus teor, Platonicis magnum naturæ seminarium, Pythagoricis spiritus vitalis, de quo etiam Vir-gilius t. i. b. v. i. Aeneïdos.

Principio cœlum ac terras campōisque liqueentes.

Lucentēaque globum Luna titaniāque astra

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus

Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Hunc igitur spiritum hauriunt pisces, hoc, respiratione & transpi-ratione spiritus suos & calorem innatum reficiunt, instaurant, tuen-tur & moderantur: in qua etiam sententia est Plinius. Spirant, inquit, confessione omnium & paucissima animalia in mari, quæ interno-rum viscerum pulmonem habent, quoniam sine eo nullū animal pu-tatur spirare, nec pisces branchias habentes anhelitum reddere, ac per-vices recipere existimant, quorum hæc opinio est, nec multa alia ge-nera etiam branchiis parentia, in qua sententia fuisse Aristotelem vi-deo, & multis persuasiſe doctrinæ indaginibus, nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud dissimulo, quoniam & pulmonum vi-ce alijs possunt alia spirabilia inesse viscera, ita volente natura, sicut & pro sanguine multis alijs humor. In aquas quidem penetrare hunc vitalem halitum quis miretur, cùm etiam reddi ab his eum cernat, & in terras tantò quoq; spissiorem naturę partem penetrare, argumen-to animalium quæ semper defossa viuunt ceu talpæ. Accedit apud me

Cap. II.

cap. II.

cap. II.

Lib. 9. cap. 7.

certæ efficaciam, ut credam omnia in aquis spirare naturam suam solente, primum saepe annotata piscium aestiuo calore quedam anhelatio, & alia tranquillo velut oscitatio. Omitto alia, quæ quiuis ex Plinio petere potest. Quæ verò Massarius vir sanè doctus in annotationibus suis scripsit, ut Aristotelis tueretur partes, ea contra me non faciunt. Esto enim vitalis halitus in aquas penetret, non aliter quam aer, qui cum pondere aliquo delapso descenderit, mox se referens vndamque rursus compellens bullas excitet, vel vapores propter Solis abstractionem, ex terra subdita mari, vel ex aliqua parte terræ cauernosæ transcurrentes exhalent, ut sit necesse auram aliquam sub aqua remanere non posse: & si qua ex causa praedicta oriatur statim ascendere, sunt enim haec illius verba. Ergo sine aere & aura vitali nunquam est aqua, perpetuo enim & sine illa intermissione celestes orbes mouentur, & vires suas in hunc inferiorem orbem demittunt, & aerem cum vitali halitu quoquomodo omnibus commiscent, vnde aerem & aquam perpetuo agitari cernimus, etiam si placidum ventis staret mare. Et quanquam citissime aqua diuisionem sui in unum conducat, nihil tamen obstat, quod minus aer longè tenuioris essentia eam diuidat & fecerit, qua subito in unum conducta aer & spiritus tenuis quaquauersum penetrat. Ex his lique re arbitror contra Aristotelis sententiam pisces in aqua respirationis egere, & re vera omnes ut in suo genere respirare: neque solum eos, quibus est arteria aspera & pulmo, sed etiam quibus branchiae datæ sunt naturam suam sorte. Præterea inique ab Aristotele veteres Philosophos fuisse reprehensos, qui pisces respirare censuerunt, sed recte ne an secus respirandi rationes & causas intellexerint, nobis constare non potest, vt pote quorum scripta ad nos non peruenierunt. Quoniam autem iis quæ sensibus evidentia & perspicua sunt, refragari nemo potest, inde sumptam rationem unam aut alteram superioribus adiungemus. Si in vase angusti oris & aquæ pleno concludantur pisces, illic vivunt & natant non dies aut menses, sed annos aliquot. Si vel manu vel aliquo operculo ita os vasis obtures, ut omnis aer aditus intercludatur, subito suffocantur. Cuius rei ipse sapius periculum feci. Quod sanè in illis non fieret, si sola aqua ad refrigerationem satis esset. Aerem igitur liberum, & suo motu quaquauersum se in aquam insinuantem non torpescientem & immotum desiderant. Porro si in eodem vase ad summum os non oppletu neque obtesto, ut maior aeris locus sit, continentur, illic natantes & ludentes pisciculos, cum voluptate cernas. Si manum ori vasis admoureas, tum certatim aliis alio superior in aqua esse contendit, ut modici aeris vsura fruantur. Quare piscium genus omne respirat, sed varie: nam beluae marinae & quæcunque pulmones habent, aerem

vñā cum aqua hauriunt, eandem autem fistula eiiciunt, quā etiam spiritum ducunt, veluti nos naribus, vt balenæ, delphini, phyleteres. Alia pulmonibus spirant sine fistula, vt testudines marinae, palustres, & fluuiatiles: similiter vituli marini, quibus patentēs sunt nares, pharinx angustissima, quo sit vt naribus aquam haustam eiificant, aërem retineant. Reliqui pisces, quibus branchiæ vel apertæ vel operæ sunt, iisdem aërem trahunt, & aquam simul haustam emittunt, molles aquam & aërem trahunt, indicant hoc maximè sepiæ, quæ captæ diu toto corpore agitantur, aëremq; tractum affatim reiicientes sonant flou, quæ magnæ expirationis indicium est. Crusta intecta densis & hirsutis suis branchiis aperte respirant, & in aëte & in aqua, argumento sunt bullæ multæ circa oris opercula excitatae. Ostrea tenuissima contecta cute, per illius cutis exiguo & sensu fugientes meatus respirare existimò, quoniam exiguo calido innato prædita, exigua egēt respiratione. Omnia igitur quæ in mari gignuntur animantia respiratione variè à se discrepant, pro caloris ventilandi, & spirituum respirationem largita est. Hæc de piscium respiratione isto loco aptè dici posse existimauit, qua in re inuitus eisdem feci, vt Aristoteli contradicerem, sed ad id me veritas impulit, quæ apud omnes plus valere debet quam cuiusquam hominis autoritas.

De Piscium differentiis ex sentiendi actionibus, & an sentiant spongiæ.

CAPUT X.

EX sensibus quos animantibus dedit natura, partim necessarij sunt, iij nimirum sine quib; vita sustineri non potest, partim nō adeo necessarij, sed ad melioris vitæ usus conferentes. Omnibus prædita sunt animantia quæ perfecta dicuntur, alia necessarijs tantum. Sic & pisces qui cum alijs collati imperfecti iure dicuntur (nam piscium genus, vt rectè scribit Aristoteles, etiam avium genere inutilius est ac imperfectius partibus exterioribus, continuo enim simplici corpore a capite in caudam usque porrigitur) perfectis pauciores sensus habent. Testa intecta & mollia quædam vt vrticæ, pulmones, lepopores, priapi marini, sol, stella, eaque quæ insecta dicuntur, oculis at-

lib. 4. de par.
anim. cap. 13.

que auribus priuata sunt. Quorsum enim iis quæ testa inclusa perpetuò latent in tenebris oculos & aures dedisset natura? quorsum aliis quæ sedibus suis perpetuò harent, cum illorum usus sit in prævidendis iniuriis, & tuendo corpore? Tactu quidem & gustatu nulli non prædicti sunt: nam cum alimenta corporis maximè dissimilia sint, & diuersa pisces verò ut animantes omnes non nisi conuenientibus, naturæque suæ idoneis alantur, ad horum discrimen & delectum adeo necessarius fuit gustatus, ut sine eo vita teneri non possit. Pisces itaq; suis quibusdam saporibus gaudent, & escam imprimis ex pisce amia expertunt, & piscium reliquorum pingue, ut qui gustatu huiusmodi delectentur, voluptatem quæ ex eo genere esculenti capiant. Quod si gustatum, tactum quoque habeant necesse est, gustatus enim tactus quidam est: hoc accedit quod tactus sensuum omnium primus est. Quanquam verò tactu gustuque omnes à natura donati sint, non omnes tamen ex æquo utriusque facultatis sentiendi sunt participes: nam marinis piscibus qui solo præsenti semper alimento vivunt, non est exquisitus admodum gustatus, quia variorum ciborum delectum habere non possunt, neque ea oris constructione ut alios præter aquam possint capessere: illis autem qui vel herbis, vel pisciculis, vel aliis alimentis, quæ semper in promptu non sunt, vescuntur, aerior est gustandi vis, quippe qui ciborum inopia vires languescere cum sentiant, appetitu illo qui animalis dicitur, incitati vndeque conquirunt, ex quibus suauiores, naturæque suæ accommodatores ab alienis citra gustus satis insignem vim secernere non possunt. Quamobrem tangendi sensum ad vitam animantis planè necessariū esse rectè dicimus, non autem simpliciter ad vitam, ut ex planis seminib[us]que perspicuè liquet, quibus sine sensu animaliq; appetitu sua inest vita. Infinitæ piscium multitudini oculos datos esse, eosq; videre qui negauerit, is oculis carere iure dicetur. Stabili sede degentes nihil cernere prius ostendimus: sed de stellis & echinis cum loco moueantur, non sine causa dubitari posset, cum oculi ad circunspiciendum & ad iter dirigendum dati sint, nisi dissecatio omnem dubitationem procul tolleret: illi igitur cæcorum ritu huc & illuc temere vagantur, cibi queritandi gratia. Audire verò pisces planè constat, non tamen omnes, qui enim non vident, ij neq; audiunt: sed qui perfecti sunt squamosi, beluti marinæ, galeorum genera, malacostraca ut locustæ astaci, squillæ, cancerorum genera, mollia, sepiæ, polypi, loliginæ. Hæc omnia vident, audiunt, odorantur, id quod confirmat Aristot. Pisces, inquit, audire & odorari perspicuum est, sonitus enim magnos fugere videntur, veluti tricadium remigations, ut in latibulis suis facile capiantur. Etenim si exiguis etiam fuerit extra aqua sonus, ex æquo tamē omnibus qui in aqua audiunt difficilis, magnus & gravis

uis videtur, quod euénit in delphinis capiendis. Cū enim eos repente alueis circundederunt, sonos edunt in mari, & vniuersos fugientes compellunt in terram. Et capiunt ob strepitum capite grauatos. Adhac inter pescandum quam maximè cauent, ne vel remo vel retibus moueant strepitum: sed cum aliquo in loco gregatim pisces stabulari intellexerint, certo intervallo coniectantes retia dimicunt, ut neque remo neque impetu cymbæ strepitus ad locum deueniant piscium: & omnibus præcipitur nautis, silentio quam maximo nauigent, dum gregem circundant. Nonnunquam vbi aggregate pisces placuerit, idem faciunt, quod in delphinorum captura: obstrepiunt enim iactis lapidibus, vt deterriti in arctius coeant, atque ita vniuersi irretiantur. Hæc de piscium auditu ex Aristotele, cuius sententiam experientia nostra confirmat. Nam si pisces non audiunt cur post tonitrua alosas insalubres dicimus? nisi enim audiant quo pacto affici ab his possunt? Cur sturiones eadem expauescunt? Quomodo delphini Simonis nomen agnoscunt, eoque appellari gaudent: quomodo permulti pisces, cicures facti adnatant ad nos vocati, nisi audiant? Non absurdum est hic referre, quod non mihi solùm sed multis in Gallia notissimum est. Non procul ab Ambiano in villa quadam diui Antonij trocta nutritur, quæ vocata ad cibum properat, & de manu capit. Glani & cyprini in viuario cedum nobilissimi viri à Iarnaco pulsato pariete ad cibum properant, id quod ipse sum expertus. Audio in quibusdam viuariis Germania: inferioris tinctinabili sonitu pisces ad cibum vocari. Iam verò de odoratu non minus quam de auditu certum est. Etenim eos qui præsenti alimento non vtuntur, vt gustatu ita odoratu quoque ad ea quæ conueniunt, selenunda vti necesse est. Et quemadmodum vultures ad cadavera solo odore admoniti è longinquo aduolant: sic & pisces ad familiare alimento adnatat vt salpa ad sterlus & porrum, scarus ad linozostim, polypus ad oleam. Et pisces vario escarum genere allici & capi longa experientia compertum est. Idem pluribus probat Aristoteles loco ante citato. Plurimi pisces, inquit, escam non recetem non attingunt. Escis autem non iisdem omnes capiuntur sed propriis, has odore discernentes. Sunt qui foetidis capiuntur vt salpæ stercore. Complures item piscium in speluncis latentes quoties euocare ad capturā pescatores volunt, fauces specus odoribus illinunt cetarijs, itaque protinus excitant. Prætereà anguillam eodem modo capi palam est. Vas enim salsamentarium ponunt obstaculo in eius os indito, quod colum vocant. Nidores denique potius genera quæque piscium appetunt. Vnde etiam carunculas sepiarum deustas, odoris gratia escam hamis affigunt, ita enim fit vt pisces audiūs accedant. Quæ sedibus suis harent perpetuo, vt non exquisito gustatu, ita

odoratu ferè nullo donata sunt, quippe quæ alimentum in prom-
petu semper habeant, ni in irum aquam, ut nullus inquam ciborum de-
lectus illis sit necessarius. Quæ cùm ita sint, quæ in mari degunt, sen-
suum numero differre satis liquet, neque etiam omnia perinde acri
sunt sensu. Pastinaca, quæ paruos habet oculos ἔγερχης, ob visus acie
dicta est: contrà, mugiles parum acutè cernunt, & facilè hyemis tem-
pore obcaçantur, thunni dextro oculo clariùs vident naturâ, lauo
hebetius. Ut in summa dicam, acutissimè vident quæcunq; pupillam
paruam habent & oculos non prominentes: contrà, quibus pupilla
magna est, & oculi prominentiores: item quibus oculi ossei sunt &
duri. Audiendi vi præstant mugil, chromis, lupus, salpa: permulti non
nisi magnos percipiunt sonos. Delphin inter omnes pisces sagacissi-

lib. 4. de hist. animal. c. 8. mè odoratur, teste Aristotele. Haec tenus de piscium sensibus & ceteris
actionibus, de quibus multò plura dici posse certū est, sed ea partim
ex propria cuiusque historia, partim ex veterum libris & experientia
his adiici possunt. Postremò huius tractationis loco absurdum non
fuerit illud paulò diligentius expendere, an sentiant spongæ nécne.

lib. 5. de hist. animal. c. 6. Ac primùm non sum nescius videri Aristoteleni in ea esse sententia,
sic enim de his scribit: Sentiunt spongæ, ut aiunt, inde appetet, quia
vbi auulsorem sensere, cōtractæ multò difficiiliùs abstrahuntur: idem
lib. 9. cap. 45. faciunt flatu & fluctu vrgēte, ne sede sua excidant. Multò verò aper-
tiùs Plinius. Nascuntur omnes in petris, aluntur conchis, pisce, limo,
intellectum inesse. Iis apparet: quia vbi auulsorem sensere, contractæ
multò difficiiliùs abstrahuntur, hoc idem fluctu pulsante faciunt, viue-
re esca manifestò conchæ minutæ in his repertæ ostendunt. Circa To-
ronem vesci illis auulsas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recresce-
re, in petris quoque cruoris inhæret color. Quicquid sit quod ab istis
vel ab aliis dici potest, spongias sensu omni carere existimo. Ac pri-
mùm ad Aristotelis dicta respondeo, dicoque loqui cum ex vulgi po-
tiùs sententia, quām quòd ipse ita sentiat, quod eius indicant verba:
Ἐγένετο δὲ αὐλόν τινα φαστικήν: sensum, inquit, habet spongia, ut aiunt. Hoc

lib. 8. de hist. animal. c. 11. ut ita esse credam, facit aliis eiusdem Autoris locus: Spongia, inquit,
omnino plantis similis est: has autem sensu omni priuatas esse existi-
mat. Postremo loco ante postremum citato hæc subiungit. Sunt qui
de hoc dubitent (de auulorum ratione intelligit) ut qui Toronem
incolunt: aiunt enim in spongiis nutriti bestias, lumbricos, & alia hu-
iustmodi, quæ auulsi spongiis pisciculi saxatiles deuorant, & radices
relictas, quod abrumpantur spongæ, renasci eas, & ex eo quod reli-
ctum est, perfici. Quæ Plinius sententiam, & auulorum rationem fal-
sam esse conuincunt: neque enim si conchæ aliaque similia in spon-
giis reperiuntur, inde efficitur iis spongias vesci, quin potius in spon-
giis alia quæ animata esse constat, viuere. Iam quæcunque in mari

pisc

piscibus, vel solidiore aliquo alimento vescuntur, id vnum in locum concoctioni à natura destinatum cogunt. At spongiæ cochleas vel lumbricos, non vnum in locum, sed omnibus suis foraminibus excipiunt. Quod petris cruoris succum inhærente ait Plinius, non cruentum spongiarum esse (sunt enim in eorum numero, quæ *dua* *et* *triag.* dicuntur, id est, sanguinis expertia) sed succum eum, quo aluntur & accrescent esse dicendum est. Porro quis sensus spongiis inesse posset, cum in his nullum viscerum, neq; eorum, quæ eandem rationem habere possent, nullum neruorum vestigium insit, ut ex dissectione appareat? Quantum verò ad avulsorum rationem attinet, facile est intelligere à tot animantibus, quæ in spongiarum cauis sunt, cum se peti sentiūt, & se præ metu contrahunt, spongiæ quoque simul contrahi. Has ob causas Aristotelem sequor, qui plantis omnino similes spongiæ esse censet, & proinde sensu omni vacare: idem etiam Plinius, quod nec scio an parum animaduerterit, facit cum ex relictis radicibus recrescere ait, quod in animantes nullo modo competit, ex nulla enim animalis parte renascitur animal, sed in plantis id vsu venit, ex quarum radicibus aliæ renascuntur, ut in vitibus, oleis, aliisq; infinitis videmus.

De Piscium differentiis à moribus sumptis.

C A P U T X I.

A C T E N V S Piscium differentias, quas nobis eorum viuendi ratio, partes, actiones suppeditant, ita nos explicuisse arbitror, ut qui has diligenter velut vias persequi voluerit, facile ad piscium cognitionem peruenire possit. Superest ultimum partitionis membrum, nempe *τέλος*, id est, mores piscium, qui etiā maximè diuersi sint, & proinde efficiant, ut magna sit pisciū dissimilitudo, tamen nulla alia ex re, quæ quidem ad piscium cognitionem faciat, pauciores quam ex moribus differentiæ sumi possunt. Quis enim est, qui in tam alieno à nobis elemento, vel in profundo & immenso mari tam aliudius piscium spectator esse potest, ut eoruū mores penitus cognoscat discernatq; Piscatores quique diu in mari aquisve aliis versati sunt, pauca quæ certa sunt, de moribus referunt. Eandem ob causam Aristoteles, Plutarctus, Athenaeus, Oppianus, Aelianus, Plinius, nō adeò multa nec omnino vera, sed pleraq; incerta de moribus piscium ceterorumq; animalium literis mandarunt: quod ut minus mirer, facit ignorantia multarum aliarum rerum, quæ alioqui familiares ac domesticæ nobis sunt. Quotus enim quisq; est, qui eorum quibus cum viuit, magnóq; vsu coniunctus est, mores penitus nouit? Tantâ semper fuit, & est hodie nomine familiaritatis & amicitiæ simulatio, tamque facile

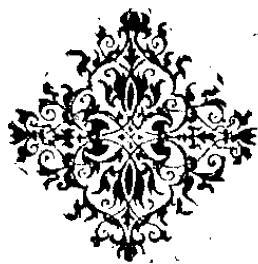
fronte ac vultu sustinetur, ut verissimè à veteribus prouerbio dictum sit, multos salis modios cum eo edendos esse quem pernosceret atque amicum asciscere volueris. Verum ut vt obscura sit morum cognitio, tamen ne quid à nobis prætermissum esse videatur, quod ad piscium notitiam cōferre possit, pauca de moribus dicam, si priùs veterum & eorum qui illis fortè assensuri sunt opinionē refutauero, ex qua effici posse videretur omnium piscium eisdem ferè esse mores, aut certè non admodum diuersos. Sunt enim qui existimauerint pisces omnes natura calidissimos esse, quare cùm mores animi temperamentum corporis sequantur, vt in libello huic rei dicato demonstravit Gal. non magnum esse in moribus eorum discrimen, qui eodem sunt temperamentum. Hanc opinionem refert Aristoteles lib. de partib. animal. Quidam aquatilia terrenis assertunt esse calidiora, dicentes loci frigiditatem caliditate naturæ ipsorum pensari, & sanguinis expertia sanguine præditis, & fœminas maribus esse calidores. Et in lib. de respiratione, Empedocles non rectè censuit ex animantibus calidissima esse aquatilia, & ignis plurimū habentia, quæ naturalis caliditatis excessum fugiunt, vt quoniam frigido & humido destituuntur, loco ipso hęc contraria asciscant, humorem enim aëre minus esse calidum. In eadē sententia fuerunt ex Latinis Lucretius, & Vitruvius quorum omnium ratio et si prima specie vera esse videatur, falsa tamen est: corporis enim affectuum excessus, contrariis locis & temporibus conservantur, similibus lēduntur. Contrà naturales corporis habitus similibus gaudent & conservantur, contrariis lēduntur. Quare ex eo quod pisces in locis frigidis & humidis degunt, ineptè calidissimos esse cōcludunt, quia si natura essent huiusmodi locis similibus se se tuerentur, contrariis offendarentur. Ergo quantum ad piscium temperamentum attinet, vniuersè dicimus pisces alios frigidos esse, alios calidos colatione medij generis, frigidos sanguinis expertes, calidos sanguine præditos. Calor enim in sanguine est, vt Aristoteles, Galenus, cæterique omnes tum Medici, tum Philosophi toties inculcant. Ob eam causam dicemus animātia cæteris calidiora: similiter partes corporis, extates, alias aliis calidores quod maioris sanguinis copia abundant. Pisces igitur qui pulmonibus spirant, squamosi calidores sunt, squamosi mollibus, crusta, testa intecta, & infecta frigida dicuntur, quod sanguine quidem, sed non omni calore destituta sint: nam cùm ipsa vivant, vitaque in calido sita sit, calorem aliquem ipsis inesse certum est, & humidam quendam substantiam, quæ sanguinis vice sit, & caloris pabulū. Hos caloris gradus manifestè respirandi ratio ostēdit. Quibus enim plurius inest sanguis, iij pulmonibus spirat, vt cum maiore calore donati sint magis refrigeretur, vt delphini, balenæ, orcas. Cartilaginei verò, iquam oī & leues branchiis perfectis vel imperf-

Etis, utpote quibus minor insit calor, proindeque minori egeant refrigeratione. Postremò testacea & insecta perniciuem cutim inspirant & expirant, quæ cum parum calidi innati habeant, parua ventilatione egent. Quæ cum ita sint pisces diuersa maximè temperamenta esse constat, non solum in diuersis ipsorum generibus, sed etiam in singulis pisces, eaque tam varia & infinita, quam varia est & infinita pisces multitudo, ex quibus diuersi & inexplicabiles mores procedunt. Præterea quanta morum varietate pisces à se discrepent, manifeste indicat corporum & partium dissimilitudo. Natura enim, ut scripsit Plato, animantibus corpus animi moribus & actionibus accommodatum dedit: id quod Aristoteles à Platone mutuatus est. Quoniam, inquit, instrumentum omne alicuius causa fit, partes autem singulæ corporis alicuius causa factæ sint, illudq; cuius causa aliquid fit, actio quædam sit, perspicuum est totum corpus maioris alicuius actionis gratia constitutum fuisse, neq; enim sectio serræ, sed serra sectionis causa intuenta est. Quare corpus animi causa conditum est, & partes operum & munerum causa, ad quæ singulæ naturâ conditæ sunt. Galenus etiam primo libro de vsu partium fusiùs demonstrauit omnes corporis particulas animæ viles esse, quippe cuius instrumentum sit corpus: ob eamque causam multum à se diuersorum animalium particulas differre, quoniam ipsi animi maximè differunt. Idem Laetantius Firmianus Theologus, & Philosophus in libro de opificio Dei usurpauit. Pisces igitur quidam sunt animosi, audaces, feroce, hos natura dentibus acutis & validis armavit, ut galeos ferè omnes: alios cornibus, quibus arietum more feriant, ut locustas, astacos, squillas: alios acutissimis aculeis in aliqua corporis parte muniuit, ut scorpionem, vrancopum, tanam piscatricem: alios venenatis aculeis, ut araneum seu draconem: aliis in toto corpore dedit, ut vni raiae generi, cæteris omnibus in cauda, pastrinacæ tantum venenatum & serratum in cauda radium: alij pisces mites sunt & timidi, qui nulla à natura ad adoriendum arma acceperunt, sed ea ad tuendum corpus tantum. his integumenta quædam, ut squamas, illis aculeos dedit, veluti mugilibus & auratis, quorum aculei in caudam vergunt, qui si non tuendi corporis, sed alios inuadendi causa dati forent, ad anteriora spectassent. Timidi quidam fuga & pernicitate vitæ suæ consulunt, ut cremys: alij tarditatem corporis vel imbecillitatem arte aliqua, aut facultate, aut ingenio compensant, ut tanæ piscatrici, veluti filum ex anteriore capitum parte propendet, quo veluti linea pescatur. Torpedo stupefaciendi vi, qua prædicta est, mugiles etiam velocissimos remoratur. Echeneis non solum pisces, sed etiam naues remorari creditur. Aphyæ non nisi gregatim natant, ut multæ simul iniuriis minus opportunæ sint. Anguilla & similes ob lubricum cor-

Tib. I. de pere
tib. anim. c. 5.

pus facilè elabuntur. Quare differt anguilla à congro, quod illa
 mitis sit, hic ferus. Eadem ratione lampetra à murena, mugil à lupo,
 iulides à saxatilibus, cremis à galecis. In mugilibus iustitia & continen-
 tia inesse creditur: In galeis & polypis crudelitas: in Echinis pruden-
 tia, quia eos tradunt, inquit Plinius, sauitiam maris præ sagire, corre-
 ptisque operiti lapillis, mobilitatemque pondere stabilientes, nolunt
 spinas volutatione atterere. Delphini φιλάνθρωποι sunt. Peruicaces &
 animosi galei, lamia, lamirus, caniculae, arietes marini, scolopendra,
 cete, amia, lupus. Insidiosi & ingeniosi pisces rana, piscatrix, vranosco-
 pus, pastinaca. Ingeniosa sed timida torpedo. Insidiosæ & feroce
 squatinæ, & raiæ. Paguro sapientia prouerbio tribuitur: dicitur enim
 ἡ παγώρω Κοφία cùm enim tegumento suo nudatum se sentit, latitat,
 donec durum redditum sit quod renascitur. Possunt multa huiusmo-
 di ex variis autoribus, qui de piscibus scripserūt, colligi. Possunt etiam
 à sedulis viris experientia quædam deprehendi: sed ea partim studio
 & diligentia cuiusque relinquimus, partim in singulorum historia
 dicemus. Quare ne in re satis obscura, & non multum nobis perspe-
 cta, vti iam diximus, nimis curiosus esse videat, piscium differentijs
 hic finem facio, quas quæ potui diligenter & cōmodissi-
 mè digessi, non vt omnia quæ de illis dici possent per-

scriberem (sunt enim infinita) sed vt de pi-
 scibus aliquid methodo scriberem,
 & ad eorum cognitionem
 facilem aditum
 darem.

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I I
D E P I S C I B V S.

L I B E R V.

Quis ordo seruetur in piscium descriptione.

C A P U T I.

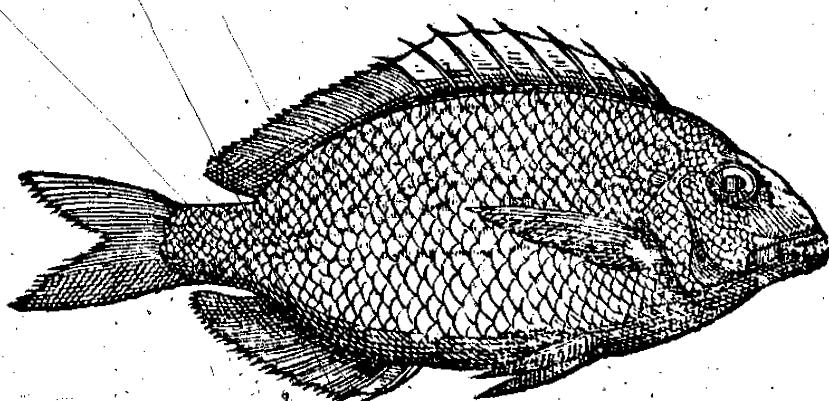
ON S T A T inter omnes qui rectè philosophantur, eam esse verissimam & utilissimam docendi rationem, qua primùm ea, quæ generatim & vniuersè de re quapiam dici possunt, traduntur: deinde singulæ partes explicantur, ac in iis lector exercetur. Sed ut vniuersa, ita singula via & ordine explicanda sunt. Illa quatuor superioribus libris, Aristotelis & Theophrasti vestigia se-
cutu tradidi. In his verò, id est, in singulorum piscium picturis & econibus exprimendis, quem potissimum ordinem seruarem, mul-
tum diuque cogitaui: num à mugile, vt fecit Galenus, inciperem, num ab aliquo alio qui vel inter suos, principatum obtinet, veluti sca-
rus inter saxatiles, vel qui in delitiis habeatur, veluti solea vel aci-
penser. Tandem verò commodissimum fore putaui, ab eo qui &
omnibus sit notissimus, & apud veteres celeberrimus, & qui omni an-
ni tempore reperiatur, & qui nota illustri ab aliis distinguatur ab au-
rata scilicet, initium ducere: ad alios, in multis illi consimiles suis ta-
men notis propriisque dissidentes progrediendo. Nolim autem
quemquam existimare, ideo nos auratam primùm depingere, quod
ab A litera incipiat. hunc enim ordinem per literarum elementa, non
minus in pisciū, quām in herbarum descriptionibus vitiosum esse exi-
stimus: & hunc secutos iure quidem à Dioscoride reprehensos In pref. libri.
fuisse. Sic enim necesse est dissimilia multa coniungere, & similia

L

dissiungere. Quanquam eo vsus sit Galenus in tradendis simplicium medic. facultatibus opinor, ut memoriae fidelius mandarentur: nondum enim tum indicum usum inuentum fuisse puto. Sed ideo hinc cœpimus tanquam à notissimo, quemadmodum dixi, huic atq; aliis quam similimos semper adiungentes. Præterea in vniuersitate piscis historia declaranda is ordo à nobis seruat, ut primum nomina ponamus Græca, Latina, Gallica, maximèque ea quæ in Gallia nostra Narbonensi, & in prouincia usurpantur. His aliquando Itala, Germanica, Hispanica addimus. Sequuntur figura & lineamenta totius corporis, declaratioque partium tum externalium tum internalium: nam hinc maximè sumuntur nota, quibus pisces internoscuntur. Quæ piscium veluti altera pictura necessaria fuit, tum quod libri Aristotelis Ἀττικῶν τετραπλότον, quos sape citat Athenaeus, perierint, quibus ingeniose ut coniicio, animalium & piscium figuræ, oratione representarant, tum quod iij, quorum scripta ad nos peruererunt, permultorum piscium, vt eo tempore notissimorum descriptiones omiserint, quo fit, ut nobis nunc sint ignoti, id quod etiam in herbis usuerit: quarum permultas ut maximè vulgares, explicatione dignati non sunt. His actiones moresq; subiunguntur, tum usus piscis docetur, siue in cibis, siue in medicamentis. Quibus nonnunquam piscandi ratio additur. Postremò preparatio pro carnis & facultatis eius varietate. Quorum nonnulla aliquando omittuntur, quia vel nota vel aliis similia sint, aliquando ordo is aliquam ob causam immutatur. In his tradendis, veteres autores Græcos & Latinos sequimur, & citamus: horum locos alios emedamus: alios perspicuos facere conamur, quædam à nobis obseruata & experientia cognita proferimus: quædam ab amicis & doctis viris mihi communiciata: quos debita laude frustrari minimè velim, sed illorum gratissimo animo, quibus in locis eorum opera usus sum, meminero, ac illorum in me studiososque omnes egregiam voluntatem libetè predicabo. Pisces nonnullos obiter tantum, & paucis verbis veteres notarunt, & non nominatunt: vt Theophrastus de pisco Nili locutus est suppresso nomine. Et Plinius L I B. I X. Duo locus Italie in radicibus alpium, Larius & Verbanus appellatur, in quibus pisces omnibus annis Vergiliarum exortu existunt, squamis conspicui, crebris atq; præacutis, clauorum caligarium effigie. Qui sint hi τεχνητοὶ conjecturis ostendam. Præterea sunt aliquot pisces, de quibus veteres auditam potius quam visa scripsisse mihi videntur, quam ob causam eueniisse puto, vt de istis quædam longè aliter tradiderint, quam nos experientiam comprobauerimus. In horum plerisque à veteribus dissentio, veritatis tantum docendæ, non contradicendi studio. Nemo vero miretur, nos qui in plurimis veteres sequimur & interpretamur, in qui-

quibusdam eisdem refragari: id enim ipsorummet exemplo facimus, qui quæ ab aliis vera & comperta acceperunt vel ipsi recte inuenierūt, ea nobis fideliter tradiderunt, quæ falsa statim improbarunt: neque enim minus necessarium est falsa improbare, quam vera docere, quod qui securi sunt, philosophiam, medicinam, denique omnes bonas disciplinas à pernicioseis erroribus vendicarunt. Quòd si à veterum sententiis, si quando cum veritate non consentiant, discedendum esse duximus: multò certè minus mirum esse debet, si recentiorum quorundam scripta, vbi res postulat, improbemus: qui neque à se inuenita, neque rerum vsu perspecta, neque rationibus firmata literis mandant, sed variorum autorum locos, veluti centones consuunt, vel ab aliis dolo emendicata, vel furto crepta (his enim artibus mihi impo- fuerūt inepti quidam Romæ & Lutetiæ) publicant: digni certè non re-rehesione solum, sed etiam pœna. Hęc sunt quæ præmonuisse oportuit, ut noster in singulorum piscium historia ordo & consilium ab omnibus intelligerentur. nunc ad rem ipsam aggrediamut.

De Aurata.

CAPUT II.

PUGOPUS, Latinè **Aurata** vel **Orata**, ab auri colore: nam pro auro orum rustici dicebant, vt orichalcum & oriculam, pro aurichalco & auricula. *iωνίος* ab Ephesiis autore archestrato dicitur. Prouinciales & Hispani *dorade* vocant, seruata ab omnibus eadem fe-
re nominis ratione, nisi quod Græci *χειρόπους*, à parte, superciliis scilicet aureis nuncupantes, rem melius indicarunt. Hoc quoque tem-
pore apud Gracos nomen suum retinet. Id etiam non omittendum, a Græcis non solum piscem hunc, sed etiam *Pompilum* *χειρόπους* appellatum. In Gallia Narbonensi pro etatis differentia, quæ magni-
tudine definitur, diuersa nomina habet. Quæ palmi magnitudinem

Athen. lib. 2.

Athen. lib. 2.

nondum attigit, saquene dicitur, quæ cubiti est magnitudine, *daurade*, quæ inter illas est, *meiane*, quasi dicas medium. Piscatores nostri maximam auratam *subredaurade* vocant, id est supra auratam, quod communem magnitudinem superet. Galli *daurée*, quem nos fabrum esse dicimus, vocant, ne qui nominis affinitate decipientur. Auratam verò nostram *brame de mer*: quo nomine etiam sparum, cantharum, & similis figuræ pisces nuncupant. Aurata piscis est marinus, litoralis, stagna aliquando marina subit, ibique pinguescit. In dulces etiam aquas conuehebatur ab antiquis. Inde lacus Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulsinensis, & Ciminus lupos auratasque procreaverunt, inquit Columella. Ad cubiti magnitudinē accrescit, lato est corpore, non rotundo sed cōpresso: squamis integitur mediis, colore est vario variis in partibus. Dorsum ex cōeruleo nigrescit, latera argentea sunt, venter lacteo colore. Superciliis quidem & palpebris caret, sed per similitudinem, à locis illis, in quibus in ceteris animantibus supercilia esse solent, aureo colore fulgentibus, aurea supercilia habere dicitur, maximè cum satis accreuerit: unde illis nomen à Græcis positum. Oculis est mediis. Branchiarum opercula sunt ossea alia parte purpureo, alia nigro calore perfusa. Os mediocre, maxillæ latæ & robustæ, dentes anteriores serrati, latiusculi, in acutum desinētes, breues, in superiori & inferiore maxilla ossea tuberculæ, dura, quibus vice dentium molarium pectines, & tellinas frangit, & mandit. Branchias utrinque quaternas habet, duplices. Pinnis natat quatuor, binis ad branchias positis, longioribus, binis in supina parte, breuioribus. Præter has quatuor pinnas ab Aristotele numeratas, à podice pinnam unam comperies ad caudam ferè deductam, tribus nixam aculeis. Dorsum multis & acutis aculeis, tenui membrana connexis horret, quos cum natat, erigit, dum quiescit, deprimit, ac veluti recondit. Aculeorum primi minores, medij maiores, postremi in mollem quandam & pilis similem substantiam degenerant: A capite ad caudam lineæ aliquot subobscuræ ductæ sunt. Cauda lata & magna, sursum spectat, veluti ex duabus pinnis constans trianguli figuram describentibus. Peritonæum colore nigro. Ventriculus subiacet magnus, cum paucis appendicibus, breuibus & latis. Splen nigrescit. Hepar magnum est, à quo fellis vesicula pendet longa, pinguedine obducta. Fel viride. Intestina pinguedine oblita, in gyros ducta, lata. Cor in pectore quadratum. Aurata parit astate, maximè ubi flumina in mare influunt, ut scribit Aristoteles, parit etiam in stagnis marinis. Dormit interdiu tam arctè, ut fuscina sèpenumero capiatur, alioqui fuscina capi non posse existimantur. Piscis est timidissimus, frigoris impatiens: quia lapides habet in capite, quod fit ut hyemis iniarias maximè patiatur. Deinceps qua sit substantia succoye dicendum.

Lib. 8. cap. 16.

Lib. 6. de best. animal. cap. 17. &

Lib. 5. cap. 10.

Archeistratus peritus opsoniorum estimator auratam Ephesiam laudat apud Athen.

Libro 7.

χρυσός εἰς ἐργά τινα μη παράλητον

Auratam ex Epheso ne pratermissito pingueum.

Apud eundem Hicesius ait, piscem hunc χρυσόν γλυκύτατον, καὶ τὸν ἄλλον *Ibidem*:
δέσμοις, πάνω τινας ἀειτον, καὶ τροφικῶστον, id est, & suauissimum, & in-
ter omnes ori esse gratissimum, quique maximè alat. Et Eupolis aura-
tas lupis præfert, cum scribit: δραχμῶν ἔργατον ἵχθος ἐπομένος, μέρον δύο
λαβράρχας, χρυσόρρους δώδεκα, id est, pisces drachmis cētum emptos, octo
solum lupos, auratas duodecim. nec puduit Sergium Oratam cognomem inde accepisse, quod ei pisces auratae fuerint charissimi. Alio lo-
co Athen. μελανόρων διάλογοι ὁ χρυσόρρος, & Mnesitheus Atheniensis
difficilem quidem concoctu auratam esse, sed cum concocta fuerit,
multum alere dixit. Et Cornelius Cels. auratam in iis recenset cibis,
qui duri sunt & robustiores. Romani tarentinam prætulerunt, eam
maximè, quæ Lucrinum lacum ingressa, illic concharum esu pingue-
rat. Martialis:

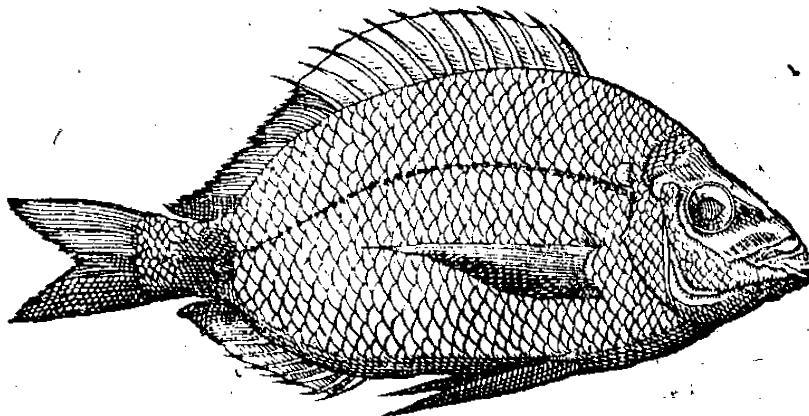
Non omnis laudem pretiūmque aurata meretur,
Sed cui solus erit concha lucrina cibus.

In pretio est apud nos quæ capitur in stagno, quod *marisque*, & in
eo quod latera appellatur. Optima quæ in stagno ad mótem Cetum
pinguit. In hac opinionum varietate sic sentendum. Auratam carne
esse media, neque molli, neque dura, optimūmque succum gignere:
& saxatilium carne paulò esse duriorem: vescitur enim non solum
pisciculis, sed tellinis, conchyliis paruis, quas validis maxillis frangit,
scarique ritu ruminat. Cæterūm pro ratione ætatis, locorūmque in
quibus degit, succo esse diuerso: nam quas medias prius vocauimus
eæ succi bonitate & suavitate ceteris præstant. Quare qui concoctu
difficiles esse dixerunt, eas quæ maiores sunt, & seniores intellexerūt.
Eligendæ etiam sunt quæ in profundo stagno & puro, vel in mari
mediterraneo capiuntur. Nam in oceano rariores sunt, & sicciora
duriore que carne. Quæ in stagnis aquis ve aliis impuris degunt, deteriora-
res. Aurata in cibo iis qui venenatum mel deuorarunt auxilio est, vel
si ex melle syncero fastidium, cruditasve, quæ sit grauissima incidat.
In stagno nostro fiunt sepes ex tamarice, quibus retia obtenduntur, in
quibus tanta auratarum copia capitur, & sale conditum, ut in tota Gal-
lia Narbonensi & Delphinatu, maximè quo tempore à carnibus omni-
no abstinetur, non pauperum modò, sed etiam diuitum mensis apponantur.
Non multum dissimilem auratarum capiendarum rationem,
veteribus invsu fuisse testis est Ælian. Cùm maris accessu & recessu,
in litore exaggeratâ arenâ naues aqua destitutæ sunt, inquit, tum
piscatores arborum ramos cum frondibus in mucronem acutos in

Ibidem:*Lib. 8.**Lib. I. cap. 18.**Pl. II. p. 245;**Lib. II. cap. 34.*

arenam defigunt, in circumscriptum ab his locum mare rursus accedens, magnam auratarū multitudinem trahit, quæ reciprocante estu, in exigua aqua relictæ facile capiuntur, non solum à piscandi peritis sed etiam à pueris & mulierculis. Præparatur variis modis: Nam si in aqua & vino elixetur, vt Galli parant, palato grata est, item si in aqua & aceto: optima si in oleo & pauca aqua elixetur, croco, pipere, aceto, vuis passis additis: vel vt Itali faciunt, si in craticula assetur, rigata oleo & omphacio. Quòd si v entri inseratur umbella fœniculi, vel ramus libanotidis, fit odoratior & melior, quod maximè quando in stagno nutrita est, faciendum. Assatur & calida comeditur, vel assatur, aceto piperique conspersa asseruatur, frigidaque editur. Farinâ bene subacta & pistâ conclusa olco, omphacio, aromatisque delicatioribus condita, optima etiam est, maximè si è maioribus sit. Sale condita in aqua dulci elixatur, & cum aceto editur. Sunt qui aqua macerata ad minuendam salsuginem, in sartagine frigunt, & sapa, aceto, cepisque condiendo saporem optimum ei conciliant, quo maximè nostri delectantur. Sapa etenim salsuginem dulcedine sua temperat, acetum acorem iucundum, cepa nidorem gratum addit.

De Sparo.

C A P U T III.

V R P V R A Iuxta purpuram diiudicanda, vt proverbio dicitur: oritur enim ex mutua collatione verisimilum de rebus iudiciū. Eam ob causam pisces similes similibus adiūgimus, vt monuimus initio: quemadmodum auratæ sparum, qui ob coloris lineamentorumq;

Lib. 9. ca. 15. corporis similitudinem, aliquando à piscatoribus ipsis primo aspectu Lib. 11. cap. 33. non internoscuntur. σπαρός Græcis dicitur: Plinio sparus, aliis spargus, Lib. 5. de best. animal. ca. 12. Æliano additis literis aspargus. Aristoteli πυράς, quod mollis sit, opinor

nor, & facile diffuat, dissipeturque, Italis *sparlo*, aliquibus *carlino* & *carlinoto*, nobis *sparallon*. Hispanis *spargoil*: sparus marinus est piscis, litoralis, squamis, pinnis, carundem situ & numero auratę similis, corpore rotundiore, tenuiore, & magis compresso ac minore: vix enim palmi magnitudinem superat. Superciliorum locus ex viridi flauescit, ut hac parte auratę colorem imitetur. Ore est minore, capite magis compresso, rostro acutiore. Pinnæ quoque flavescent, maximè quæ sunt in ventre, quæ ad branchias minus. In cauda maculam nigrum habet, veluti melanurus ac sargus, quā ab aurata facile distinguitur. Peritonæum colore est nigro, ventriculus medius, cum appendicibus aliquot, intestina crassa & conuoluta. Hepar ex rubro albescit, à quo fellis vesica longa pendet, fel aqueum continens. Splen parvus est & ruber, cor angulatum. Spari altera species esse videtur, cantharo similis, superciliis ex rubro flavescentibus, nisi diversis temporibus, ut multi alij pisces colorem mutet. Marina stagna subit sparus cum auratis. Æstate parit autore Aristotele: circa Æquinoctium auctore Plinio, gregatim viuit. Quæ me in eam adducunt sententiam. ut existimem Ælianii aspargum nostrum esse sparum. Præterea scribit aspargos sapientes esse pisces, ad diligenter penitusque cognoscendam temporum mutationem, & ineunte hyeme ad vitandam frigoris vim, ex natatione conquiescere, similique commorando, amice & fraterne sese tepefacere, posteà verno tempore aggredi longiora itinera, neque modò obuiis, sed etiam quæsitis, & inuestigatis cibis pasci. Nam in stagno nostro id spari faciunt. Præterea de aspargo nulla apud Aristotelem, Oppianum ex quibus sua mutuatus est mētio fit, neque mirum cuiquam esse debet, quod nomen mutauerit, in plerisque enim aliis idem facit. Postremò facilis fuit spari aut spargi in aspargum commutatio. Nunc de eius substantia. His sis apud Athenæum censet, sparos manis succi bonitate præstare, & apud eundem. *ασπρός δειμὺς, ἀπαλύγρης, αβρωμες, δέσμυαχος, σπιληχος* ἐκ ἀπετεῶτος, *Carpius* ἐδύστεῶτος. quem locum qui diligentius expendet, facile mutillum esse iudicabit. Sic igitur restituimus. *ἐφθος* ἐκ ἀπετεῶτος, id est sparus acris est, teneræ carnis, virus non resipit, stomacho gratus, vrinam ciens, elixus facile concoquitur, in sartagine coctus, difficile. Cuius emendationis & sententiae ex rerum natura facile possum rationem reddere, & eò libentius quod non solùm in hunc pisces, de quo nunc agimus, sed & in omnes alios competit. Quæ humida sunt, & ob id mollia, facile tum à natura nostra immuntur, tum concoquuntur, quæ sicca ideoque dura difficilius. Eam ob causam dixit Hippo. vietum humidum febricitantibus omnibus con ferre, propterea quod siue per putrefactionem, siue per attritionē fiat concoctio inquit Galen. quæ humida sunt, facile corruptiuntur vel

*Lib. 5. de hist.
anim. cap. II.
lib. 9. cap. 51.*

*Libro 7.
Libro 8.*

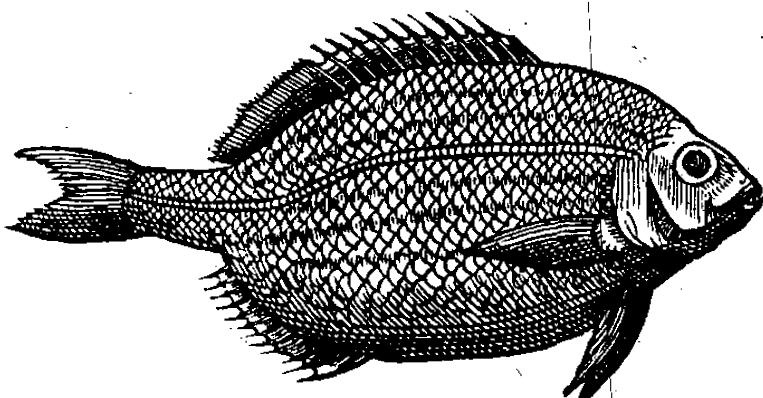
*Apb. 16. li. 12
Li. de op. fed.
ad Thras.*

Lib. 2. progn.

atteruntur, ideo facilius concoqui necesse est. Idem in carnibus experiri licet. Quæ citius, vehementiorique igne ita assæ, ut succus multus adhuc insit, teneriores, suauiores, concoctûque faciliores sunt iis, quæ lento igne diu multumque assantur: sunt enim hæ multò sicciores, duriorésque, ac penitus exuccæ. Quod autem alibi in Hippo scripsit Galenus humidum cruditatis causam esse, & humidiora alui excrementa cruditatis esse signa: de superuacuo humido intelligere oportet, quod propter copiam nimiam ventriculus amplecti non potest, inde flatus gignuntur, fluctuationes, denique cruditas. Ex his non sparum duntaxat, sed pisces omnes molliores, siue ideo quod humidiiores sint, modò nimio exrementatioque humido non abundant, siue præparatione & arte tales reddit, facilius coquuntur, in sartagine verò cocti quia sicciores duriorésq; absumpto humore fiunt, difficilius. Ceterum sparus natura sua molliore carne est quam aurata, ideo à diuitibus nō expetitur, sed rusticorum ferè cibus est, autumno, hyeme & vere. Quamobrem miror Hicesium mænis prætulisse: sunt enim hæ carne siccioræ, meliorisque succi.

De Cantharo.

C A P U T   I I I .

Lib. 8 de hist.
animal. c. 13.

Lib. III. c. 18.

V E M Græci κανθάροι vocant, Gaza scarabeum in conuersione sua nominat. In Gallia Narbonensi, Provincia, Hispania parum mutato nomine *Cantheno* dicitur. Hodie quoque Græci quidam corrupto vocabulo Καγάροι appellant. Ligures tanado à colore, illis enim *tanat*, color est, qui pullus Latinis, Gallis *enfumé*. Cantharus verò à similitudine canthari terreni, qui è fimo ingentes pilas aeras pedibus volutat, inquit Plinius, dictus mihi videtur. Ut enim hic fimo delectatur, & in eo hyeme conditur, sic cantharus pisces, in luto & sordibus libenter versatur. Quare in litoribus &

por-

portibus degit, in quæ loca maris sordes fluctibus pelluntur, cœnūmque ex proxima terra pluviisq; confluit. Piscis est litoralis, aurata vel sanguis corporis forma, branchiis, pinnis, aculeisque similis. squamis integratur paruis: caput & quæ circa oculos sunt partes, ex nigro rubescunt, quæ permistio pullum siue fuscum calorem efficit. Ore est minore, quam aurata vel sparus, dentibus paruis. A branchiis ad caudam linex ductæ, sunt subaureæ, non manifestæ, ut in salpa, sed obscuræ. Internis partibus non differt à sparо. Lapidés habet in cerebro. Aqua & stercore vescitur. Huius obiter inter litorales meminit solum Aristoteles: & in catalogo piscium nominavit tantum Plinius. Sed Oppianus de eius castitate hæc cecinuit:

Καὶ τοι μὴ ταλεόνεστιν ὄμβυσίχις ἀλέχοι^{τι}.
Τέρποιται Καρυαῖτε γένος, καὶ χάρακος αἴτωρ
Τοι δὲ μηδεὶς στέργουσι καὶ ἐμφίεποντιν ἄχαλλα
Κανθάροις αἰτνᾶσι τε, οὐδὲ ταλεόνεστι γάνων^{τι}.

Quæ sic vertit interpres:

*Uxores sargi multas & merulus ardens
Ducunt, ast ali⁹ contenti coniuge sola
Cantharus ætnæus, s̄bernentes agmina lecti.*

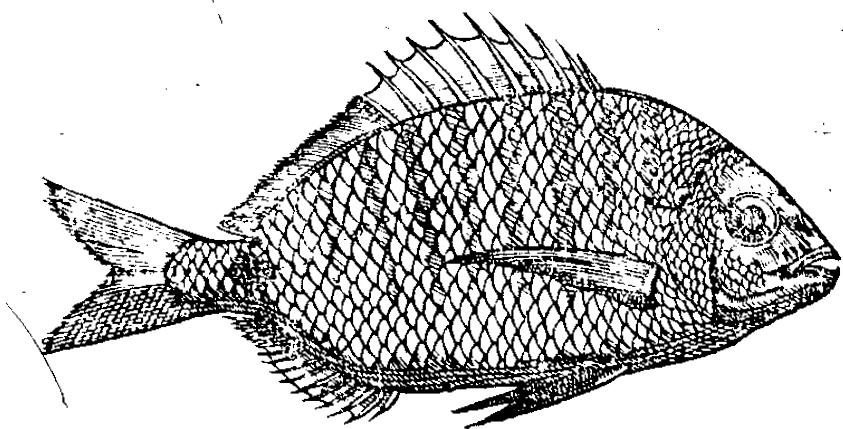
Oppianum imitatus Ælianus scribit cantharos non more sargorum pro multis coniugibus, sed non aliter quam Menelaum cum Paride, pro una tantum decertare. Hic obseruandum est, videri Oppianum ætnæum nomen piscis facere, id quod etiam facit Ælianus multò apertiùs. Cuius hæc sunt verba: Sunt & castitate præstantes pisces. Ætnæus ita appellatus, posteaquā cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus, eam sortitus sit, aliam non attingit, neque ad fidem tuendam sponsalium tabulis illi opus est, neque malæ tractationis pœnam timet, neque Solonem veretur, ex quo leges nobiles, & vrbes graues profectæ sunt, quibus libidinosi homines non parere nihil verentur. mihi verò longè secus videtur. Existimo enim ætnæum epitheton esse canthari, quoniam nulla omnino, quod sciam, mentio ætnæi piscis fiat apud Aristotelem, Plinium, Athenæum, aut ullum alium vel Græcum vel Latinum scriptorem veterem. Preterea autem habeo Phauorinum, cuius verba hæc sunt, in dictione Κανθάρος.
Κανθάροις αἰτνᾶσι, μεγάλοι ἀπὸ τῆς αἴτνης, id est, Canthari magni ab Ætna. quanquam hic legatur in vulgaribus codicibus, Κανθάροις αἴτναι pro αἰτνᾶσι. id quod indicat alter eiusdem locus in dictione αἰτνᾶσι.
Αἰτνᾶσις κανθάρος ὁ μέγας. αἰτνῶν λέγεται Αἰτσορδύνις κανθάροις τὸν Στερ-
μερέθη, μέγιστον γαρ ὅρος οὐ αἴτνη, οὐδὲ θιάφοροι κανθάροις Λέχοι, id est, Cantharus ætnæus magnus. ætnæum dicit Aristophanes cantharum permagnum: maximus enim mons Ætna, aut quod varii in Ætna canthari inueniantur. neque verò sum nescius his in locis de

Lib. 8. de hist.
animal. c. 13.
Lib. 31. cap. II.
Lib. 1. Ætnæus
τικῶν

In Part.

cantharo terreno mentionem fieri: sed ex his colligo cantharum marinum etenacum pro vario siue pro foedo dici, quorum utrumque illi apte conuenit, siue corporis colorem siue victus rationem locumque, in quo degit, spectes. Cantharus molli est nimium praehumidaque; carne, nec boni succi: quare meritò vilissimus est piscis, nec nisi pauperiorum cibus, ventrem mollit elixus, in sartagine coctus vel elixus cum croco, cinamomo, pipere, zingibere, vel cepa & oleo, vel excatus multò melior redditur.

De Sargo.

C A P U T . V.

Libro 2. X A R Γ Ο Σ Græcis vel fortasse *Capys*, vt quodam loco apud Athenæum legitur, à carne multa: est enim pro corporis magnitudine spissus, plūsque carnis habet, quam sparus, vel cantharus. Latinis *sargus*, nostris & Italisch *sargo*. Græci quoque hodie appellationem eandem retinuerunt. *Sargus* piscis est marinus, litoralis, prædictis & melanuro similis, sed corpore rotundiore, compressiore, spissiore, squamis paruis, colore argenteo, nisi quod à dorso ad ventrem lineas nigras protensas habet, ita dispositas ut prima latissima sit & maxima, secunda minor minùsque conspicua, tertia primæ similis, quarta secundæ, & sic deinceps ad caudam usque, ut in mormyro vide- re est. Ad caudam macula est nigra, ut in sparo & melanuro. Ob has notas μελανόχεραμος, & πολύχεραμος, & ὄφρωνυστιλος dictus est, quemadmodum melanurus: cui similis est, ut ait apud Athenæum Hicesius. Oculis est valde rotundis, dentibus latiusculis. Pinnæ, quæ ad branchias sunt, rubescunt, & caudæ extrema: quæ in ventre nigrescunt. Pinna dorsi tenui membrana connexa. quæ est à podice ad caudam maior est in hoc quam in aurata. Cauda in pinnas duas val-

Libro 7. de

de à se distantes desinit. Branchias quatuor habet, cor angulatum, hepar & intestina prædictis piscibus similia. Oppianus scribit saxatilem esse sargum:

Ἄλλα δὲ τὸν πόλυν ἐπίχλοος οὐχὶ μέτωπα
Περιγράφει τὸν ἔχοντα εφέσιον.

Sunt et de cantes herbis à fronte virentes,

Hic domus est sargis.

Nullus tamen est alius ex omnibus, qui de piscibus scripserunt, præter Ælianum, qui saxatilem fecerit, neque carne substantiave cum saxatilibus conferendus est, ut mox dicemus. Sentiendum igitur in saxis, quæ in litoribus sunt, degere: nam reuera litoralis est, & in eænosiis litoribus frequentior. Hoc confirmat Aristoteles, ubi multus luto excitato abiit, fodere enim potest, sargus descendit, & pascitur, imbecilliorésque ne eodem adnatent, arcet. At idem Aristoteles nullum inter litorales recenset. Nos vero sargos alios aliis longè meliores degustauimus. quare illos arbitror in saxis ad litora degere, hos magis in hydo: quemadmodum nullus, qui cancellis vescitur, multum ab aliis saporis gratia superatur. Etenim pro locorum & alimentorum varietate, eosdem pisces à se differre substantia & carne, libro primo demonstratum est. Sargus bis anno parit, vere & autumno, ut autor est Aristoteles: ubi in vulgaribus nostris codicibus pro *Carpo*, male legitur *Carpes*, quod perspicuum cuius esse potest, ex Athenæo locum hunc citante. Et ex eodem Aristotele alio in loco. Pariunt pisces plurimi his tribus mensibus, Martio, Aprili, Maio. Autumno pauci, ut salpa & sargus. Ex his constat eos nominis affinitate in errorem inductos, qui sargum in mugilum genus retulerunt, cum non sargum, sed sarginum dixisse oportuerit, ob eamq; causam duos Aristotelis locos mendosos esse, in quibus sargum mugilis genus facere videtur. Horum alter est libro quinto de histor. animal. Alter libro sexto eiusdem operis Ac primùm quām absurdum sit, sargum in mugilum genere collocare, tum ex iis quæ iam diximus, tum ex iis quæ de mugilibus suo loco dicemus, perspicuum fiet. Nam sargus melanuro similis est, ut diximus, ab eoque difficultè secernitur, cum utriq; nota nigra sit ad caudam, sargo corpus rotundum, compressum, caput patuum, linea nigra dorso ad ventrē, ut mormyro: quæ omnia in mugiles, qui possunt competere? Deinde locos Aristotelis, quibus id sentire videtur, mendo non caedere, facile est ostendere ex diuersorum eius autoris locorum collatione. Scribit enim sargū vere & autumno parere. Tertius *Carpo*, *Carpus* ή μελωπός. & paulò post dicit, sargū & salpam autumno parere, loco non multò antè à me citato. Idem confirmat ex Athenæo, qui de sargo ita scribit. Αριστοτέλης εἰ τέττα τοῖς λόγοις ισοείς, ισελήνης.

Lib. 1. cap. 1.
τικερ.

Lib. II. cap. 9.

Lib. 8. de hist.
anim. cap. 2.
& Plinius li-
bro 9. cap. 17.
Id. cap. 13.

Lib. 5. de hist.
anim. ca. 9.
Libro 7.
Libro quinto
de hist. anim.
ca. 1.

Lib. 5. de hist.
anim. 1. c. 9.

difficilis est, capos extra metapóros, id est, Aristoteles in quinto de animalibus ait sargum bis parere, vere & autumno. His adstipulatur cap. 11.

Plinius libro nono. Pariunt scorpiones bis ac sargi, vere & autumno.

Hæc cùm vera sint, quomodo constare possunt ea, quæ mox subiungit Aristoteles? Tidē ἡ ἔντα καὶ χάλλος ἐ τέρας. Χάλλος μὲν λαβρᾶς, κετρᾶς, βελῶν. & Ἀρχοῖς ὁ κύνης τῶν κετρῶν. δι μὲν χάλλοντα ποδολεῖον, καὶ ὁ Καργὸς, καὶ ὁ μύζων καλλίθεος, & ὁ κέφαλος. Κύστις ῥεάργητη μέρας: id est, pariunt quedam hyeme, quedam æstate. Hyeme quidem lupus, mugil, acus. Et, incipiunt vterum ferre ex mugilibus chelones mense Decembri, & sargus, & qui myzōn dicitur, & cephalus. Ferunt autem in utero triginta dies. Is est prior locus ex quinto de histor. Quòd si, vt ex superioribus liquet, sargus vere & autumno parit, quomodo cum mugilibus Decembri foetum concipit, quem post triginta dies edat? neque est quod quis ποδολεῖον, mensem Septembrem interpretetur: nam Aristoteles disertè scripsit, mugiles hyeme parere, quod explicans subdidit, mense Decembri concipere, trigintaque dies vterum ferre. Quare hīc pro Καργῷ, Καργίῳ, legendum esse existim: & pro χάλλοντα (vt id etiam obiter admonecam) χελῶνες. Alter locus est libro sexto de histor. Cap. 17.

Καργὸς ἡ κυνίσκη μὲν τοις ἀπὸ ποδολεῖον μῆτρα, κύδιος ἡ μέρα τετάργητη, καὶ δι καλλίθεος ἡ τοις χελῶν τῶν κετρῶν, & μύζων, & διπόν, καὶ Κρητῶν κύδιος τοις Καργῷ, id est, Sargus mense Decembri concipit, vterum fert dies triginta, & ex mugilibus cheloni, & myzōn eodem & æquali tempore cum sargo vterum ferunt. Hīc quoque sarginum legendum esse censeo, qui à sargo diuersus est, vt annotauit Athenœus. Et cum mugilibus alibi numeratur ab Aristotele. Καργίνοι, βελῶν, μύζων. quanquam hīc corruptè legatur μήκων pro μύζων, quam vulgarem lectionem secutus est Gaza, qui papaueres convertit. Quare ex his Aristotelis locis rectè colligere nemo potest, sargum ex genere mugilum esse. Cætera quæ de sargo supersunt, persequamur. Is piscis salax est, vt cecinit Oppianus his versibus, quos in capite de cantharo protulimus. nec solum alienas vxores deperit, sed etiam mirè ardet fœdo caprarum amore, quam insaniam pluribus describit Oppianus:

Σαργοὶ δὲ αἰγεῖοι πόθοις ἔτοι φύμεν ἔχοντες.

Αἰγῶν δὲ ἴμερότον ὄρδαν λοις δὲ βοτοῖσι

Ἐξ πάγλων χαίρονται, καὶ εἰνάλιοι τερπέτοντες.

Inuadit sargos caprarum mira cupidio,

Qui madidi simas cupiunt tractare capellas

Montanus gregibus, quanuis sint agmina ponti.

Cætera pete ex Oppiano, sunt enim prolixiora, quam quæ adscribi de-

Lib. 7.
Lib. 9. de hist.
anim. cap. 2.

Lib. 4.

debeant. Aelianus id scribit. Sargi capras vehementissime amant. namque cum caprarum proximè licet pascentium, vnius aut alterius umbra in litore apparuerit, protinus gaudio exilientes, summo studio adnatant, ac saltu non admodum ad saltandum idonei, capras contingere affectant, sensum caprini odoris percipiunt, etiam si sub fluctibus narent, itaque voluptate gestientes ad eas accedere, student. Quod autem tanta amoris insania in capras existunt, ex iis idcirco capiuntur, quæ tantopere desiderant. Nam pescator caprinam pellem extractam cum cornibus induens, insidias parat, sole à tergo relicto, atque farinam caprino iure medefactam in eam matis partem spargit, ubi habitare solent sargi, quibus tanquam philtro quodam odoris affecti accedunt, farina vescuntur, pellis assimilatae capræ conspectu permulcentur: ex his autem pescator multos hamo robusto capit, cuius linea alba non ex arundine appensa est, sed virga cornea, simulac ad hamum adheserit subtrahere expeditissime cōuenit, ne alios conturbet. Manu etiam capiuntur, si quis spinas quas ad tuitionem sui excitant, à capite ad partem inferiorem reuocando, & flectendo declinet, premendoque ex lapidibus, in quos ad latendum se compellunt, extrahat. Hæc Aelianus, qui spinas quas ad tuitionem sui sargi excitant, pinnas dorsi quas erigunt, intelligit. Apud Athenæum ab Hicesio sargus melanuro, alibi apud eundem melanurus auratus comparatur, & alibi. Κρύοι τύφλοι μᾶλλον, γὰς τῶν μελανύρων εἰσι τροφιμώτεροι, id est, sargi adstringunt & magis alunt quam melanuri. Qui Brundusij capiebantur, ab Ennio laudantur. Nostri reiiciendi non sunt, præsertim qui vere & autumno capiuntur, æstate sunt deteriores. Dicemus igitur sargos qui in litoribus cœnosiis degunt, cæteris multò deteriores esse, qui in saxis litorum habitant, ut Oppianus autor est, vel qui in purioribus vndis degunt, substantia auratis ferè similes, media scilicet carne, ad siccitatem & proinde ad duritiem inclinante. Quam ob causam succi bonitate ab auratis vincuntur, & magis adstringunt, & multum nutriunt, ut Hicesius dixit. Non solum caprina pelle & caprino odore affecti capiuntur: ut prius dictum est, sed etiam sagena. Qua ratione cares eosdem pescarietur pete ex Aeliano. Numenius in halicutico, narrante Athenæo scribit: pescem hunc contra pescantium insidias astutum: & λιπωτὴν καὶ σαλιγγὸν appellat, quod cum hamo tenetur, lineam ad scopulos atterat. id confirmat

Plinius L I B. IX. Archelstratus quod durus sit pescis,
assum & calidum caseo, acetato, condiri vult:

molliores autem & pingues

pisces sale &

oleo.

M

Libro 7.
Libro 8.

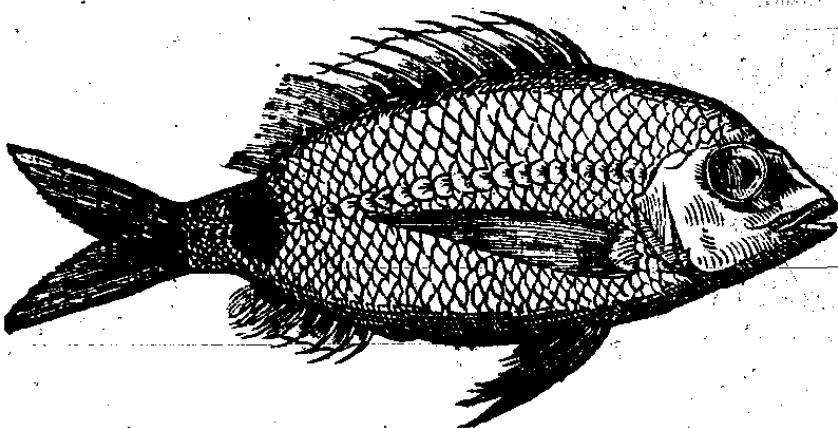
Cap. 59.

Libri cap. 40.

Note lib. 7.

Cap. 59.
Ath. lib. 7.

De Melanuro.

C A P U T V I.

OGNITO Sargo haud difficile est melanurum agnoscere. Est enim, ut prius diximus ex hisce sio, sargo similis melanurus, & nominis ipsius ratio, melanuri ideam nobis proponit, ut ex caudae nigra nota statim ab aliis internoscamus. At nota hæc illi cum aliis communis est, nam sparus & sargus ὁρμόστης sunt, id est, in cauda notam habentes, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi cum à similibus distinguere non potuerunt. Quare alia descriptione opus est, & alijs notis à reliquis secernendus. Ac primùm qui μελανός Græcè dicitur, à Gaza Latinè oculata dicitur. Vtraque appellatio apud Plinium reperitur lib. xxxi i. in catalogo piscium. Melanurus, mæna, meryx, myllus, mystus, murex, oculata, &c. Quo arguento moti quidam diuersos pisces esse censuerūt. Plantus ophthalmiam vocauit. Pernam, ophthalmiam, horēum, scombrū, trigonem, cetū: vt ophthalmia à melanuro diuersa videri possit. Ego verò cundem piscem esse existimo. Neque mirum cuiquam videri debet, Plinium diuersis nominibus piscem hunc designasse, in alijs enim multis idem facit. Plautus autem quem alij melanurū à nigra cauda, ipse ab ocolorū magnitudine ophthalmiam appellauit, id est, oculatam, sicuti & nunc Romani ohiado. Massilienses obладо ex oculata, c, demendo & u, in b, mutando. Nicenses iblada, nostri Monspelienses nigr' oil, id est, nigrū oculum. Omnes igitur ab oculis nomen posuerunt, demptis Græcis qui à nigra cauda melanurum nominarunt. Is in litorum saxis & eorum locis arenosis degit. Oculis est, habita ratione corporis, admodum magnis ex cæruleo nigrescentibus, ore paruo, dentibus paruis, pinnis, caudæ forma aurata similis, corpus ex cæruleo nigrescit, cauda antequam in pinnas rubescentes declinat, macula notatur nigra,

gra, à qua & μελανέρης & ὄφρων, οὐδὲς nomē habet. Squamis tegitur lati, facile deciduis, à capite ad caudā ducta est linea latior, ex squamis maioribus & rotundioribus, linolis aliis frequentibus & nigris distincta, ob quas πολύχρωμες & μελανόχρωμες etiam dictus est: huic hepar est magnū, à quo fellis vesica pendet, ventriculus medius, cor angulatum, in ventre vesica aëre plena, crassa densaque, Palmi magnitudinem non excedit. Imbecillus est piscis, sed callidus, qui vel retibus, vel nassa vix capiatur, à ciborum illecebris abstinet, tranquillo mari in arena deses quiescit: perturbato tum, perinde ac si intelligeret à pescatoribus mare nō adiri, liberè spatiatur. Quę Oppianus pulchre describit: Lib. 3.

Οὐ μὴ δὴ μελανέρης ἀποιεῖ, οὐτὲ ἐν κύρτῳ

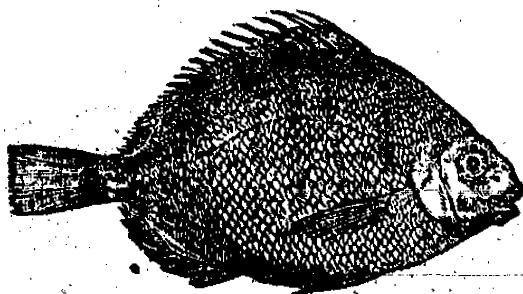
Πνεῖως ἀπαλῶν, οὐτὲ ἐν λινοέργει χρῆσπω,

Haud facile parvus melanurus fallitur arte,

Nec curua capitur nasa, nec retibus amplis.

Catera ex ipso autore petas. Älianuſ eadem ferè prodidit. In Sta- Lib. ii. c. 17.
biano Cäpanie ad Herculis petram, inquit Plinius, melanuri in mari Lib. iii. cap. 2.
panem abiectū rapiunt, iidemque ad nullum cibum, in quo hamus sit,
accedunt: melanurus secundum Hicesium minus nutrit quam sargus, Athen. lib. 7.
neque ea est succi bonitate, neque tam ori gratus. Carne est molli, alga
vescitur, ut scribit Aristoteles. Vescitur etiā coeno, is deterior est. Qui Lib. 8. de hist.
in purioribus litoribus degit, & pisciculis vescitur (nam in ventriculo animal. c. 12.
melanuri pisciculos saepe inuenimus) is magis probandus. Ut sargus
vel aurata pafatur.

De Melanderino.

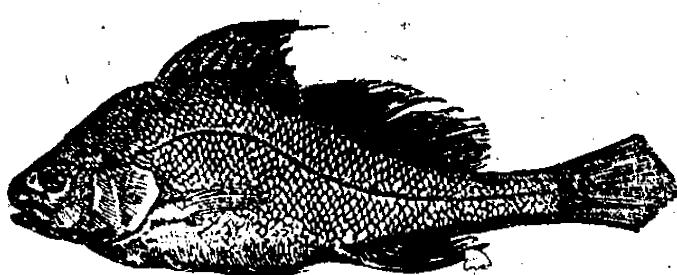
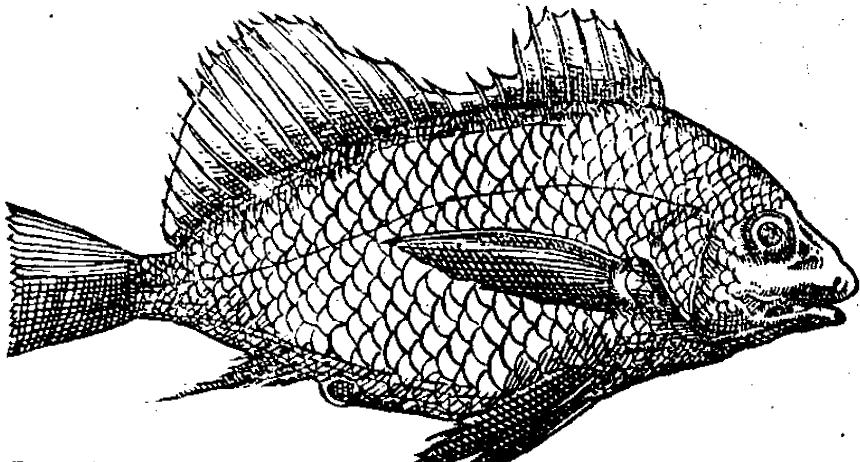

CAPUT VII.

EΛΑΝΔΕΡΙΝΟΣ Græcis à nigrore cutis dici-
tur. Sunt qui picium Venetiis dici autumant, & cum
esse qui à nostris in Gallia Narbonensi dento dici-
tur sed perperam: dento enim noster verus est scarus,
cui dentes lati & acuti, non ferrati, sed hominis
dentibus similes, ut suo loco demonstrabimus. Melanderini nul-
lam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Plinius, Oppia-
nus, sed Athenæus duntaxat, qui significare videtur melanderinum à

Speusippo Λυγόν, à Numenio Λύρα appellatum: quod si ita res habeat, utrobique mendum esse suspicor, atque in priore loco Λύρη, id est, αἰχμή & turpem: in altero Λύρα, id est, nigrum & squalidum. Is in nostro mari reperitur, & sargi nomine venditur, ob similem corporis figuram. Et est melanuro similis, sed corpore paulò rotundiore, toto ferè corpore nigrescit, circa caput ex nigro purpurascit, sicuti viola, dentes habet acutos, paruos sicuti pagrus. Pinnarum etiam situ, & numero sargo similis, cauda differt, quia in duas pinnas non desinit, sed in unam latam saxatilium ritu, ventriculum gulānque habet, circa ventriculum appendices quatuor magnas, hepar ex rubro candidum, à quo fellis vesica pendet, splenem magnum, nigrum scari vel lati modo, fel aqueum, cor priùs descriptorum piscium cordi simile, lapides habet in capite, carne est non ita molli, sed ferè media, satis boni succi: ut aurata vel sargus præparandus.

De Coracino subnigro, & Coracino albo.

CAPUT VIII.

ORACINVS Melanuro similis inquit apud Athēnam Speusippus, melanuro verò melanderinus. Quare his coracinus commodè subnectitur. *κορακίς* appellatio Græca est, quā seruata coracinus Latine melius dicitur, quam coruulus vel graculus, ut lib. 8. cap. 30. & lib. 5. c. 17. à Gaza in libris de histor. animal. conuertitur. Neque enim apud omn

omnes constat, à corui graculiuue, id est, à nigro colore dictum esse, coracatum, ut docet Athenaeus. *αραιγάδην* οὐ διέδει τὸ διλυκός τοις χρόνοις. *τόπος* xi. *lib. 7.*
τοῖς, καὶ ἔδειπος πάντας, dicti sunt coracini, quia perpetuo oculos moueant, & nunquam mouere desinant. & alio in loco. *αραιγάδην* γαρ ἀπὸ τούτων χρόνος xiv. dictus est à mouendis oculis. Contrà Cælius Rhod. *τόπος* τὸ χρόνος, id est, τὸ μέλαν, à colore nigro dici putat. & Oppianus.

Καὶ χρακίνοις ἐστῶν πους αἱ γονεῖς χροῦν.

lib. 1. ἀληθινός,
τιμῶν;

Et nigro cui nomina dicta a colore

Coracinus.

Et Vitruvius, ut dictum est LIB. II. coracinum colorem, pro nigro *cap. 15.* dixit. At non omnes coracini nigri sunt, teste Athenæo. *Κορακίνος* δὲ ex Lib. τοῦ νείλου, οὐτιον δὲ δὲ μέλαν τοῦ λαδυχοῦ. Coracinus ex Nilo, minor autem niger albo. Vel melius *χρείτων*, id est melior niger albo. Numenius *αἰολίνων* vocat, id est variū. *φυλίων* ἔλαχον, καὶ αἰολίνων χρακίνοις. & Athenæus testis est, *χρειόδεας*, appellatos coracinos, id est cerei coloris. Suspiciari licet *Gazā* qui coruulum interpretatur, hypocoristicō nomen facere, χρακίνων τοῦ χρακοῦ, sed non recte: nam χρεάξ alias est piscis cuius post coracinum album & nigrum, meminit Athenæus. *οὐ χρεάξ* ἵραχος σπλαγχνόπτερος. *lib. 8.* Cuius hypocoristicon nomine, non est χρακίνος sed χρακινίδιον. Athenæus LIB. VII. de coracinis scribens. *πόνοις εργατικώς* δὲ ὀρόμαστεν δύτες φερεχράτης εἰ επιλήμαγοι τοῖς Γίοι οὐκέτι χρακινίδιοις καὶ μακριδίοις. Has ob causas in Athenæi sententiam magis inclinat animus, & coracinum Latinè nominandum, retenta Græcorum appellatione, non coruulum neque graculum iudico. Græci enim pluribus nominibus piscem hunc designarunt. Nam authore Athenæo coracinus *Κατέρδης* & *πλατιγάκος* *lib. 2.* dictus fuit, Nili incole πέλτην vocant, Alexandrini ἡμύπορος. Sed quod in aurata, idem in hoc pisce vnuuenit, ut pro etatis ratione diuersa nomina sortiatur, eodem Athenæo autore: nam maiores coracini *πλατιγάκοι*, qui mediæ etatis sunt, μύλοι: minimi γνωστία nominantur. *lib. 3.* Nostra Gallia Narbonensis *corp*, per apocopen vocat, alij *dурdo*, alij *vergo*, alij *corbau*. Italia fere tota *corua*. Græci hodie χρεάτων. Coracinus non est qui Liguribus *tanudo* dicitur, quem cantharum esse prius diximus: est enim coracino minor, & multis aliis notis caret, quæ coracino insunt. Neq; enim *tanudo* sic varius est, neque cereus, neque nigras pinnas veluti alas habet, vnde *μελανοπτέρος* coracinum appellavit Aristophanes. Verum ex sequenti descriptione, quid à cantharo & aliis differat perspicuum fiet. Coracinus piscis est marinus, maris stagna etiam aliquando subiens, & Nilum fluuium, & Maeotidem lacum, ex squamosoru genere, Auratę vel melanuro quodammodo similis est, cubitali magnitudine, aliquādo multo maior, dorso repādo, colore subnigro, circa caput vario: maximè enim cū ē mari extrahitur, caput subaureo est colore, ad purpureum exaturatum vel ad nigrum.

accederent, ita ut aurum subesse videatur, colore ex purpureo nigrescente perfusum. Squamis tegitur magnis & latis: oculos magnos habet, prope hos duo foramina ad odorandum, vel ad audiendum. Orc est mediocri, dentibus paruis. In summo rostro, & inferiore maxilla foramina quædam parua apparent. Ad branchias pinnæ magnæ & latæ, in ventre maiores nigræ, qua nota ab aliis squamosis dislides. Podex magnus & rotundus, quem sequitur pinna longa & nigra aculeis nigris & robustis innixa. In dorso alia longissima est, constans aculeis tenui membrana reuinctis, duas esse possis dicere. His maiores, pro corporis magnitudine nullas equidē vidi. Cauda in pinnam unicam latam desinit. Ventriculum magnum habet, cuni appendicibus octo vel nouem. Omnia intestina tenuia, hepatis magnum, fel in hepate, splenem oblongum & rubrum, in posteriore capitis parte lapillos albos, veluti lupus, quos ad morbos quosdam vulgus usurpat, gregalis est piscis. Semper enim non unicus sed multi simul capiuntur. Parit autumno post nullum inter algas, longo tempore fert uterum. Maxime Hippurus & Coracinus hyeme non capiuntur, inquit Plinius, præterquam & statis paucis diebus & iisdem semper. Atist. I. I. B. V. 111. de histor. animal. Piscium complures hyeme latent, sed apertissimè hippurus & coracinus: nam hi non capiuntur nisi statis quibusdam temporibus. Ex quibus nemo rectè colliget eum non esse coracinum quem nos proponimus, quod plerunque hyeme in mari nostro capiatur: quoniam ea est nostra piscandi ratio per sagenam, ut omnes pisces qui in ijs sunt locis ad quos sagena pertingit, quovis tempore capi possint. Quod in marinis stagnis reperi re dixerim, verissimum esse docet experientia. Etenim in stagnis nostris cum auratis & mugilibus capiuntur, in nostris autem fluuiis minimè. Veruntamen in Nilo degere scribit Athenæus. Φέρει δὲ ὁ νεῖλος χαὶ ἄλλα γένη πολλὰ ἵχθυων, χαὶ πάντα ἴδια, μάλιστα δὲ τὰ τὰρ χρακάων. πολλὰ γαρ χαὶ τότων γένη. Idem alibi, χρακίνες εἰς τῷ νεῖλῳ, &c. Prius enim locum citauimus & emendauius. Et Scabro I. I. B. X. V. I. ἵχθυες εἰς τῷ νεῖλῷ πολλοί: μὴ ἄλλοι χρακτῆρα ἴδιων ἔχοντες καὶ ταχάεσσον. γνωματεῖται δὲ ὅτε ὀξύπυγχος, καὶ ὁ λεπιδωτὸς καὶ λάθος καὶ ἀλαβῆς, καὶ χρακίνος, &c. Et Plinius. Coracini pisces Nilo peculiares sunt. & alibi. Nilus incertis ortus fontibus, & per deserta & arenaria, originem in monte inferioris Mauritanie, non procul oceano habet lacu protinus stagnante, quem vocant Nilidem. ibi pisces repe riuntur alebetæ, coracini, siluri. Sunt qui coracinum Nili, a marino diversum esse dicat, quod nomen mutent: nam πέλετη vocat Aegyptij, & ἡμίποτ, ut prius ex athenæo diximus. At in aliis qui flumina subeunt idem non euennit: nam mugil dicitur, tam qui in stagnis marinis & fluminibus, quam qui in mari degit. & lupus siue tyberinus, siue marinus, & salmo, lampetre, sturio, eodem semper nomine dicuntur, siue

Lib. 8.

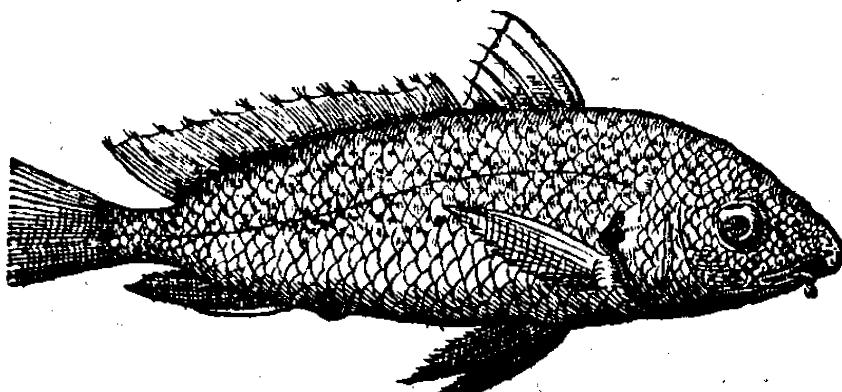
Lib. 9. cap. 5.
Lib. 9. cap. 9.

in mari sint siue in fluuiis. Sed ex his effici minimè potest, diuersos esse
specie, coracinum marinum, & coracini fluuiatilem, ut nec salmo ma-
rinus à fluuiatili specie differt, neq; alosa fluuiatilis à marina, sed succi
bonitate & suavitate differunt. nam pisces huiusmodi in fluminibus
nutriti, longè præstantiores sunt iis, qui in mari capiuntur, & qui pro-
pe fluuiorum fontes, iis qui in ostiis, quibus in mare influunt: ut sturio
marinus multùm suavitatem inferior est eo, qui in Rhodanovel Garu-
na nutritus est. aqua enim dulcis pingues pisces reddit, & odorē illum
marinum veluti cluit. Huius rei gustatum iudicem optimum quilibet
adhibere potest. Quare nominis varietas differre specie nō facit, sed
ea à fretorum & gentiū varietate inducta est. Exempli gratia: Amia
in Gallia Narbonēsi *boniton*, in Prouincia *palamide*. Trachurus à Va-
sconibus *chicharou*, à nostris *sieurel* nominatur. Nunc de substāria co-
racini & succo. Fluuiatilis & maximè è Nilo melior est, niger albo, &
elixus asso: est enim stomacho gratiō, alio facilis. & apud Athe. Am-
phis. Quicoracino marino vescitur præsente glauco, sanguinem non
est: Niloticos verò coracinos dulces, bonę carnis, suaves esse sciunt, qui
periculum fecerūt. Apud eundē dicitur esse subpinguis, minimè mali
succi, carnosus, qui multùm alat, facilè concoquatur, & distribuatur,
omnino myllo præstantior. Marinus siccior duriorq; est, & ob id mi-
nus palato gratus. idem esto iudicium de mugilibus, lupis, cæterisque
huiusmodi, qui in marino stagno, vel in fluminū ostiis capti pingui-
ores sunt & suauiores marinis. sed omnes huiusmodi minus salubri esse
succo, magisque excrementis abundare censeo, tum ob alimentorum
copiam, tum quod minus exercentur, que etiam in causa sunt, cur ci-
tiū putrescant. Eisdem ob causas Galenus mugiles stagnorum mari-
norum & in flumen ostiis altos vituperat. Coracinus sale condie-
batur. Galenus. Μετὰ τὰς τὴν πελαμίδας ὁ ἐκ τῆς πόντου κομιζόμενοι Ibidem.
μύλαι μέλλει τὸν πόντον) καὶ μὲν αὐτὸς ὁ κερακῖος. Post sardas ac pelamy-
das mylli, qui ex ponto adferuntur, præcipue cōmandantur, post hos
coracini. Et Persius, Saperdāmque aduiche ponto. Coracinum autem
Saperdam etiam dici priùs ostendimus. Athenaeus verò loco paulò
antè citato, in quo coracinum myllo in omnibus præfert, Galeno
aperte aduersatur, nisi dicamus à Galeno coracinum maiorem intel-
ligi, ab Athenaeo verò minorem, qui myllum pro mediæ ætatis cora-
cino usurpat, ut an:ca docuimus: quiverò in suo genere minores sunt,
maioris longè præstant, id quod Galenus ipse de thunnis declarat. Ibidem.
Thunnorum caro, qui & ætate & corporis mole sunt minores, non
perinde dura est, eōq; hi facilius coquuntur. Coracinus igitur maior,
durior est & insuauior, minor conrrā, & myllo, qui iam satis accreuit,
melior. Carbunculos coracinorum salsa menta illata discutiūt, inquit
Plinius: & carnes eorundem aduersus scorpiones valent impositæ. & Ibidem ea. 5.
Ibidem ea. 5.

ibid.c.7.

coracini fel excitat visum. Lapidès in capite repertos valere ad nephriticum, vel colicum dolorem vulgus existimat. Alij collo suspensos ad morbum regium conferre credunt. Qua ratione aut facultate equidem nescire me fateor. Et experientia ipsa hoc falsum esse arguit. Ad nephriticum verò dolorēm valere sum expertus. Cōminuit enim lapides renū: vel pituitam, ex qua calculi gignuntur, & retinentur, exiccando, vel pondere suo propellēdo, vt lapis Indicus, vel Iudaicus, vel lapis Lyncis. Cælius Rhodig. vir & multę, & varię eruditioñis L. 1. BRO XII. Lect. Antiq. hæc scribit, Palladij locum castigare volens. Scitu non indignū esse, ab eruditis obseruatum vbi Palladius scripsit, coracinam picem aduersus arborum formicas pollere, reponendum, coracinum pīscem, & id ex agricolationum magistris in Græcorum sc̄iētia. At nos rem ipsam experiri voluimus, num coracinus pīscis antipathia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodū cancer boues à salicibus, aliisque arboribus. Sed rem aliter habere experientiā ipsā compéri. Quare coracinam picem, vt à resina, quæ nihil aliud est quam pix alba, differat, legēdum esse iudico, vt & Vitruvius coracinū colorem dixit pro nigro. Coracinus pīscis, si paruū sit vt aurata à nostris præparatur, vel in sartagine frigitur, vel in craticula assatur. Si magnus, elixus in aqua, aceto, & vino albo apponitur, & cum succo oxalidis, vel acero editur. Si diutius seruādus, assus aceto, & paucō pipere conditur, additis foliis lauri vel myrti vel iuglandis, sallus, elixus ex acero editur.

De Vmbra.

C A P U T IX.

VMBRA Coracinum sequitur, nec melius certè vmbra corporis sui habitum refert, quam vmbra coracinum. Ob quam similitudinem pīscatores, & ichthyopolę tam Romæ, quam in Montepelio coracinū pro vmbra, & vmbram, pro coracino vendunt, existimantes

tes vmbram, coracinum, latum, sola aetate differte, ut coracinus parvus sit, vmbra maior, latus vero maximus. *Χρυσόν* Græci vocant, quam Latini vmbram, seruata Græci nominis ratione. Græci quidam hodie corrupto vocabulo *Χρύση* vocant, alij *μηλονόντων*: ab Italib & Massiliensisibus, denique a toto illo tractu, qui a Massilia est Neapolin vsque, *vmbriño* vocatur: Baionæ *borrugat*, quasi *verrucatus*, a verruca quam in mento habet, a Gallis *maigre*: in Gallia nostra Narbonensi *daine*, nonnullis *pēs rei*, id est, piscis regius, sed peritiores dainam a pisce regio & coracino sic distinguunt, ut *pēs rei* sit is, qui latus dicitur. *Daina* vero *Χρυσάρα*: postremo coracinus *corp*, ut dictum est prius: minus corruptè pro *daine* dicitur a quibusdam *caine*, omisso σ. id quod Galli plerunque faciunt in nominibus, quorum initium est s. hac autem sublata & x in d mutando, *daine* fecerunt. Nomen habet *Χρυσάρα* vel vmbra, a colore nigrescente. Ouidius in fragmento operis de Piscibus: *Et auri*

Chrysophrys imitata decus, tum corporis vmbra

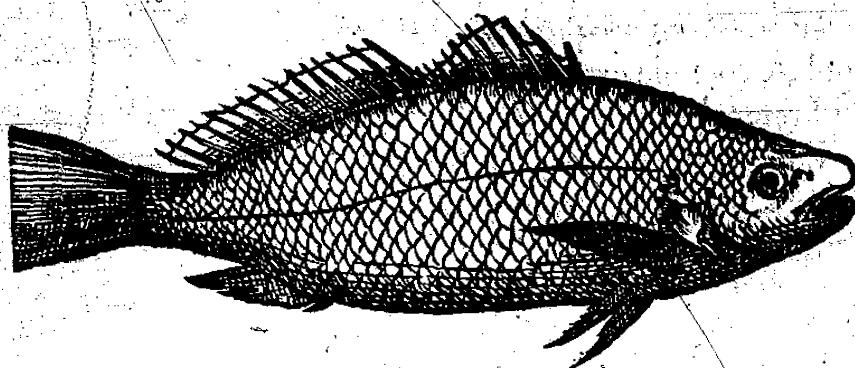
Liuens.

Siue potius a lineis quibusdam obliquis, a dorso descendentibus aureis & obscuris, quæ aliarum videntur vmbrae: una enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps a capite ad caudam usque. Vmbra in multis coracino similis est, verum ab eo differt magnitudine. Coracinus enim ad cubitalem, aut paulo maiorem magnitudinem peruenit, vmbra in multo maiorem molem accrescit, praesertim in mari Oceano: habet & verrucam in mento, qua nota a coracino & lato facilè distinguetur. Cæterum foramina duo ante oculos habet, coracini modo, in summo rostro, & inferiori maxilla foramina aliquot parua, sed manifesta, quæ partes has asperas reddunt: dentibus caret, pinnas quoque similes habet, sed minus nigras & breuiores, maximè quæ in ventre sunt & dorso, caudam similem. Vmbra aliis est color, quam coracino ob lineas obliquas, quasdam aureas manifestas, alias aliarum, veluti vmbras, ut dictum est: corpore quoque est minus lato, sed longiore, dorsum minus repandum. Oculi in utroque similes. In vmbra squamæ capitis multæ & paruae. Operculi branchiarum extrema nigrescunt. Partibus internis coracino similis, ventriculum similem habet, totidem appendices, splenem, hepar, fel, similia. Insunt & in capite lapides. Oppianus vmbram saxa frequentare scribit, iis versibus qui capite de sargo citati sunt. Veruntamen in veris saxatilibus non habetur, neque enim molli est carne & friabili. Est tamen in pretio, & diuitum mensis apponitur. Nam quanuis siccâ sit carne, & concoctu non admodum facili, tamen suaui est, & candida. Apud Athenæum brevis admodum de hoc pisce fitmentio. Epicharmus, inquit, *Χρυσίδα*, Numenius *Χρυσέα*

DE PISCIBVS

vocat. Sunt qui *oxiāndū* & *oximē* diuersos esse pisces credant, quod alter vera vmbra sit, alter piscis vmbrae similis. Sed scrupulum hunc adimit Galenus L I B. I I I. de Aliment. facult. & μὴ δημιουργίας μηλακεύ ἔχει σάρκα τέτοια χαρακτήρας ταῖς τελείαις ἐξόνται οἱ καθίσιοι, καθάπτει δὲ οξιδεῖς, οἱ οξιδεῖς διορθώνται πρὸς θρησκευτικούς. Cæterum gobiones non perinde mollem carnem habent, ac isti & saxatiles pisces, veluti nec vmbrae, quæ scinides aut sciænæ dupli nominе appellantur. Ausoniusr vmbrae meminit, sed ea planè fluuiatilis est: neque enim marina fluuios vñquam subit. Duas igitur vmbrarum differentias statuitus, marinam & fluuiatilem, quæ in montium amnibus, vñacum troctis, à quibus plurimum dissidet, capit: de qua suo loco plura. Hodie vmbra marina Romæ maximè commendatur, & triumuiris rei Romanæ conseruatoribus, capita dono dantur, quemadmodum apud nos delphinorum & glaucorum capita Episcopo Monspeliensi tributi nomine penduntur. Recitat non illepidam historiam de Tamisio parasito Romano Paulus Iouius, vir doctus & elegans. Is Tamisius Romanis aulicisque salibus erat insignis, sed gulæ adeò prostitutæ vt infamis haberetur. Is cùm per seruum, qui in foro piscario in eam cutam intentus, excubare solebat, ingentis vmbrae caput, triumuiris delatum esse cognouisset, in capitolium protinus ascendit, vt simulato apud magistratum negotio, sermonéque de industria protracto, prandium captaret. Sed misero huic res longè aliter cecidit ac sperabat, eoque die magno illi gula constitit. Nam triumuit ad Riarium Cardinalem dono misit, hic ad Cardinalem Federicum sanseuerinum: is rursum ad Chisium Publicanum ditissimum: Postremò Chisius ad scortū quod amabat. Intereà parasitus pertimescēs, ne bolus is è fauicibus eriperetur, ac veluti coruus hians, per singulorum ædes prædam audie consecatur, huc, illuc, sursum, deorsum cursitans, modò trans Tyberim, modò cis Tyberim. Tandem fessus, anhelans, totusque sudore diffluens, huic enim pinguis aqualiculus propenso sesquipedē extabat, cum scorto noui hominis aduentum admirante discubuit. Lapidés qui in vmbrae capite sunt, eandem facultatem quam coracini lapides habere creduntur. Ex vmbra ius album optimū paratur, & quæ *gelatina vulgo* dicitur, quemadmodum ex lupi carne. Præparatur coracini magni modo. Caput in aqua & vino decoctum ex aceto editur. In sarcagine frigunt alij, & cum succo mali arantij edunt. Diuisa etiam in assulas & caryophyllis transfixa, in craticula assatur, oleo frequenter irrigata. Farina probè subacta cōclusa, caryophyllis, cinamomo, sale condita seruatur. Apud Pictones elixa ex aceto, & cepis minutum concisis editur. Sciænæ interranca, & squamæ combustæ panos discutiunt autore Plinio.

De Lato.

CAPUT X.

L Similitudinem à coracino & vmbra latus disun-
gi non debet, λάτος Græcis dicitur, Latino nomine
caret. eum esse putamus, quem nonnulli pro vmbrina
vendunt. sunt qui coracinum album esse credat, quo-
rum sententiam nec probo nec improbo. fit enim per-
sepe ut idem piscis, diuersis in litoribus, diuersis nominibus nuncupe-
tur. Piscis est marinus, reperitur & in Nilo, coracino & vmbre similis,
verum maior, candidior, tum carne tum squamis. Tuberculo in men-
to caret, qua nota ab vmbra discernitur, corpore minus est lato quam
coracinus, squamis obliquè sitis, argenteis. Cauda, pinnis, oculis, nari-
bus, foraminibus ante oculos, branchiis, partibus aliis internis coraci-
num æmulatur, dentes euidentes habet, lapides in capite. Frequen-
tissimus est Romæ & in Adriatico mari, apud nos non ita frequens.
Vocamus Pei rei, ut proximo capite diximus: quod delicatissimus,
suauissimusque sit, & dignus Regum mensis. De hoc plura Ath-
enæus, quam veterum quiuis. Tertor ξτ' ἢ Ιαλίδη χράτιστον εἶναι φυσικόν
ἀρχέτρωπος λέγων θέτω.

Tοῦ δὲ λάτον τὸ καλόν, εὐ Ιαλίδη πολυδέσμιρω.

Οἱ δὲ εἰ τῷ Νεῖλῷ πολεμῶν γνωρίμοι λάτοι, οἱ μέριθος δύει(χρι) γραπτοὶ στρατιώταις λίθας ἔχοντες. Οἱ δὲ ιχθύς θέτον λαβαρζέλος ὁρ, Εἴδισος εὗται, πάντα Σέπον Καθαρόδιμος, παρατατήσας ὁρ τῷ ξτ' ἢ ιππορ γλαυκίδι, id est, Arche-
stratus in Italia optimum dicit esse latum, his verbis:

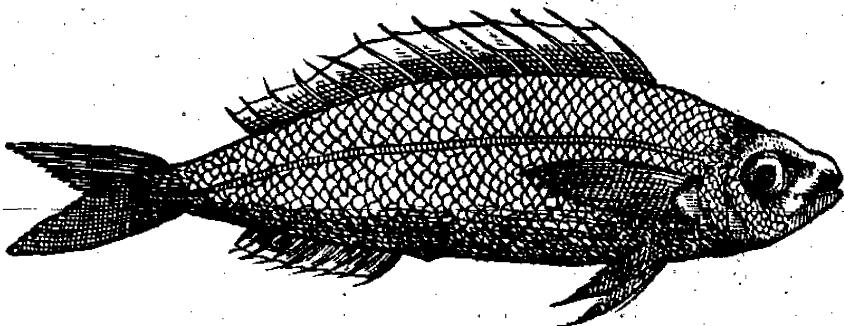
arboribus fœcunda, latum celebrem Italæ gignit,

Terra sinu Scyllæo, gratum & suave alimentum.

Qui verò in Nilo fluvio sunt lati, inueniuntur tanta magnitudine, ut
ducentarum librarum pondus superent. Piscis hic candidissimus est,
& quoquis modo paratus suauissimus, similis glanidi istri. Hęc Athenęi

verba potissimum me in eam opinionem induxerunt, vt credam piscem, quem nunc exhibemus, verum esse latum: nam nullibi frequenter vidi, quam in Italia, eo potissimum in loco, qui Schilazo hodie quoque dicitur. Romam quoque aduehuntur quamplurimi ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italæ ora, quæ magna Græcia olim dicitur. Præterea, vt annotauit Athenæus, candidissimus est, & suauissimus. Eum etiam Strabo in piscibus Nili numerat, LIB. XVII. locum protulimus capite de Coracino. Præparatur latus ymbra vel coraci modo, succi bonitate & suavitate minime his inferior.

De Boope.

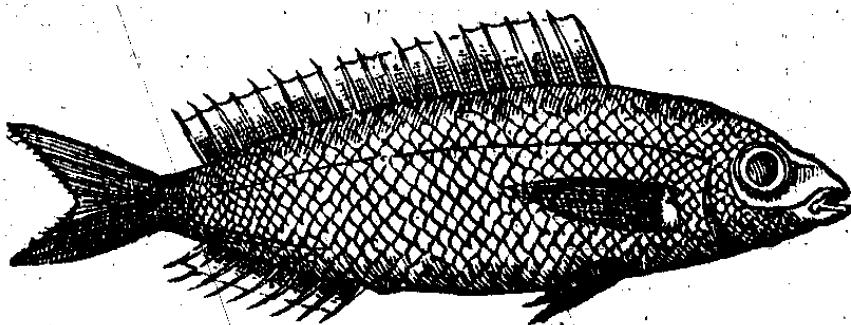

CAPUT XI.

QVAM O S I S aliquot iam descriptis, mænorum species, licet magnitudine longè inferiores, subiungimus, ob similem totius corporis imaginem. A boope autem incipiemos, qui in Gallia nostra Narbonensi, Italia, Hispania, & re & nomine notissimus est. Libro 7.
Cap. 2.
Ibidem; Boopæ, Bœpæ, Cœpæ, Bœpæ dicitur. Boopæ ab oculorum magnitudine. Bœpæ ab Aristotele citante Athen.lib. ἀνθρώπων. & LIB. IX. de hist. animal. & ab Oppiano LIB. I. Bœpæ à Numæuio, Bœpæ à Speusippo, & ab aliis Atticis, ὁπός τὸ Κοῖλον, id est, à voce, autore Atheneo. quare & Mercurio sacrum esse piscem fama est, vt citharum Apollini. Pherecrate etiam teste, nullus omnino piscis vocé edit, præterquam Cœpæ. Eodem in loco Aristophanem Byzantium sic reprehendit Athenæus. Aristophanes Byzantius malè ait nos dicere piscem Bœpæ, cum dicere oporteat Cœpæ: quoniā paruus piscis cum sit, magnos oculos habet. sit igitur Boopæ bouis oculos, id est, magnos habens. aduersus hunc dicendum: si hoc malè nominamus, quare χρηστὸν dicimus, non χρηστὸν dicitur enim ἀπὸ τῆς χρήσεως χρηστόν. quare etiā non Σιλύππον dicimus, sed σιλύππον cum sic dicatur, ἀπὸ τῆς Σιλύππος Σιλύππον. Hæc Athen. cuius etymologiam Festus Pompeius secutus est. Bocas, inquit, genus piscis à boando, id est vocem emittendo appellatur. A Plinio box, vel ut alij legūt, boca dici

dicitur, Graeco nomine non mutato. Quare miror Gazam idem non fecisse, & vocam conuertere maluisse. Venetiis *booba*, in reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonensi, Hispania, *bogus* nominatur. Piscis est marinus, licetibus gaudens ex meminarum generi, pedali magnitudine, corpore satis rotundo, non compresso, quale ferè est mugilus. Capite brevi, & parvo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, ut pote qui totam ferè capitum regionem occupent. Colore est vario. In dorso a branchiis ad caudam lineas ductas habet alias aureas, alias argenteas, minus quam in salpa illustres, ob quas, ab Aristotele lib. 1. cap. 2. ab aliis, id est, in dorso pictus cognominatus est: in ventre nullæ apparent linea, sed hic squamis tegitur argenteis. Piscis sunt spari, canthari, sargi, pinnis similes, cauda subaurea, vetriculus magnus, cum multis appendicibus, intestina tenuia admodum, hepar rubrum, splen ex rubro nigrescens. Nutritur alga, carne, luto. Athenaeus lib. v i i i . βώξ οὐτε ἐρθρός οὔπεντος, οὔπαδος, οὔγρανδος, οὔγριλος. οὔ δ' ἀττά διηπάχω γλυκύτερος η ἀπα λάτερος. vbi pro οὔπαδος, legendum οὔραδος, id est, box elixus coquitur, distribuiturq; facile, iuruléatum quid emittens, facilem aluum reddens. Assus succésis carbonibus suauior est, & tenerior. In Provincia satis commendatur, vt etiam agrotis apponatur. Veteribus vilis, nec vlo in pretio fuit. Reuera piscis iste in sartagine coctus, vel assus super craticulam mediocriter alit, quia siccior redditur.

De Boopis secunda specie.

C A P U T XII.

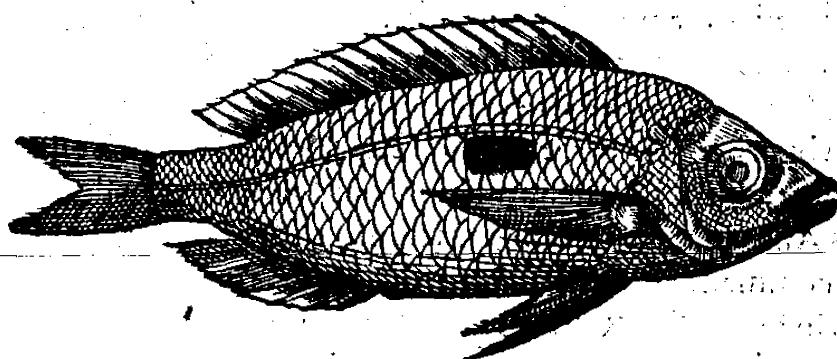
VLLVS veterum duas boopis species facere videtur, lib. i. duas præter Oppianum.

Nostri quoq; piscem quandam, in multis superiori simile, *bogus ranei* appellat: quid verò istud *ranei* significet, non potui omnino assequi, nisi quod peritiores piscatores, *bogus ranei* dictum esse putant, quia capiatur, & vendatur cum piscibus, vulgo *ranae* appellatis, id est, minutis, quique simul elixantur, & appo-

N

nuntur, nec propter paruitatem scilicet. Is igitur pisces quem boopis secundam speciem facimus, boopi vel mæna similis est. rostro magis acuto, dorso ex cæruleo rubescente, ventre argenteo, cauda rubescente, oculis magnis & variis, nimis circa pupillam nigrum circulo ex auro virecente, corpore toto latiore quam boops, sed breuiore. Quis sit is pisces difficile est coniucere, nisi in genere manarum numeremus, quique differat a boope non sexu tantum (sunt enim in hoc genere & mares & foeminae) sed etiam specie, sed propter similitudinem, alteram boopis speciem constitui.

De Mæna.

C A P U T . X I I I .

*Llib. 9. cap. 26;
Llib. 8. de hist.
anim. cap. 30.*

Llib. 8. c. 17.

Llib. 2. sermon.

MAINIΣ à Græcis, à Plinio mæna dicitur, Gaza halæcem non rectè vertit, neq; & μανίδια haleculas. Nam halæc generis potius nomen mihi esse videtur, ut sit pisciculus omnis vilius, vel muria coiditus, vel piscium fæx. Vnde Collumela, tabentes haleculas incrementi minutis pisces, iubet præberi iis qui in viuariis seruantur piscibus. Et Hermolaus pisçem omnem vilem halecularium vocat. Est etiam halæc li- quamen ex intestinis piscium. Horatius:

Ego faciem primus & halæc

Primus & inueni piper album.

Dicitur & à Plinio alec muriæ vitium. laudatur & Clazomene garo, Pompeïque & Leptis: sicut muria Antipolis ac Thuria. Iam vero in Dalmatia vitium huius est alex imperfecta nec colata fæx. Quare Plinius vocabulum retinendū arbitror. Mæna à Liguribus, ac Romanis seruatis Latini nominis vestigiis *mænula* hodie vocatur, à Massiliensibus *mendole*, ab aliquibus *cagarel*, quodd aluum ciēat. A nostris in Gallia Narbonensi *incale*. Ab iis qui Adriaticum sinum incolunt, *clane*. Magna pisces est marinus, ex squamosorum genere, boopi similis, aliquanto latior, & minor: apud nos vix palmum attingit. Rostro est acuto,

cap

capite compresso, oculis minoribus, quam boops, dentibus paruis, hymene candida, vere & aestate varia. Maculis cerasulis toto corpore, & potissimum in capite, & dorso sparsis. Pinnis aculeis cauda; boopi similis. Vtrinque magnam & rotundam maculam habet in medio corpore. Lapidès habet in capite: internis partibus à boope non differt: mas in eo fœminæ dissimilis, quod latior sit, & porrectior, fœmina rotundior. Cùm fœtu fœmina impleri incipit, maris color in varietatem quendam, & nigrorem mutatur, & pessima carne efficitur, vocatúq; hoc tempore ῥάγος, ob factorem, opinor: Martialis l. i. b. x. i. i.

Fuisse gerres aut inutiles manus.

Odor impudicus hirci fatebatur.

Sic etiam dicuntur Aristoteli ῥάγες, id est, hircum olere, qui incipiunt venere uti vocemq; inæqualem mittunt, quique libidine, accenduntur: hoc est, malè olere. An vero is sit qui ab Athenæo, ῥάγος dicitur, alio loco inuestigabimus. Cùm Roma Venetas venisset, mænas tanta coloris varietate conspexi, præ his quæ hymene venduntur, ut vix primo aspectu agnoscere. In nostro enim litore minus variò colore depictæ sunt, neque solùm ideo quod magna ex parte periret color in forum delatis, sed etiam in ipsa sagena. Mæna parit bruma tempore. Quo tempore uterum fert, melior, ut reliqui ferè pisces omnes. Apud Athenæum Hicesius melioris succi mænas esse censet, quam gobiones, non tamen ori tam gratas esse, neque tam facile alio deili, qua in re falli ipsum existimo: quoniam gobiones friabili carne sunt, nec saxatilibus multò inferiores: quare non possunt mænae melioris esse succi. Non negarim tamen mænas carne esse media, boniq; succi. Coctas in sartagine magis probo, quam elixas. Ceterum nullo in pretio fuisse apud veteres ostendunt versus Martialis paulò antè citati. Earum aliquem esse in medicina usum, Dioscorides docet: Mænarum ex capitibus cinis si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum, oris putrilagines collutione sedat. Et Plinius, capitis mænarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis illinitur. Quid autem sit hic crudis non video. Quamobrem sedis legendum esse puto. Hac vim smaridibus tribuit Dioscorides. Sed cùm sint eiusdem generis ibidem pisces, carne & facultate arbitror nō multum dislidere. Præterea, mænae salte cum felle taurino illitæ umbilico, aluum soluunt. Earum etiam ius assumptum aluum soluit, quam ob causam fortasse à Provinciis quibusdam cagarel mæna à cacando dicta est. Rursus Plinius, capitis mænarum cinis, ad rhagadas, & condylomata utilis. Et mænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. Et Anginas mænarum salsa ex capitibus cinis, ex melle illitus abolet. Porro Galenus. Capitibus mænidum sale in ueteratarum ad sedis rimas vtebatur quidam, & is ipse ad Columellam diu induratam. Videtur ergo

Arist. lib. 8.
de hist. ca. 30.

Lib. 3. de ges.
nera. animad.
ca. 7. & seq.
prob. 4. & 25.

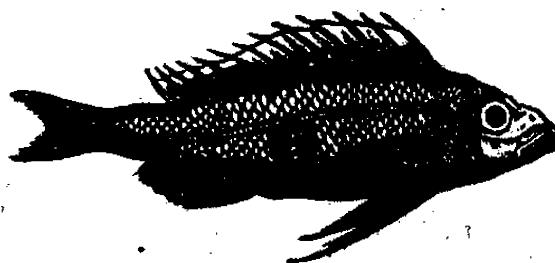
Libro 7.

lib. 2. cap. 30.

lib. 3. c. 10.

vis illarum desiccare, non admodum acriter: hoc enim adustis qui-
 libro 7. busdam inest, quemadmodū desiccandi vis omnibus. Et Paulus Αγι. de eadem re loquens γαρ γαρινες χειρας λοχημηνες απελθει. Vbi interpres γαρ γαρινες guttur male conuertit, cum gurgulionem vertere debuisset. Est enim carnosa particula, è palati extremo suspen-
 sa, veluti plectrum ad formandam vocem conferens: vocant etiam Græci κυρα, Latini columellam vel vuulam. Fit autem scirrus à ma-
 teria crassa vel glutinosa, aliquando ex inflammationis male curatæ reliquiis: cui malo curando exiccatia non conuenire, & ratio & ex-
 perientia docent. Nam durata medicamentis malacticis gent, non
 ius quę multū siccant vel digerant. Hęc enim idquod tenue est discu-
 tiunt, quo discussio morbus curatu difficultor redditur, nimirum ma-
 nente eo, quod crassius & durius est. Nisi quis contédat, ea non omnis
 scirri curationi conducere, sed eius tantum, qui ex pituita crassa, &
 vt ita dicam, congelata ortus est, vel ex intempestiu, aut immodico
 medicamentorum refrigerantium vsu. Propterea quod crassum, vel
 glutinosum humorem incident & attenuent, postremò siccitate sua
 absument, congelatum verò dissoluant calefaciendo, & dissolutum
 discussiant. Sed quę Galenus de capitibus mēnidum scribit, non ex sua
 sed alterius cuiusdam sententia profert. Capita mēnarum cum salsa
 & exiccatā sint, vim exicandi habere constat, & multò magis si assa
 in cinerem redigantur. Quare nec mirum si cinis ad anginas valeat,
 vt & illa omnia quę affluentem humorum copiam absument, quem-
 admodum cinis hirundinum, & stercus canis. Eadem ratione ad oris
 vlcera, cinis è capitibus mēnarum conducit, quod putridum est ex
 edendo, ob quam causam etiam thymos sanat.

De Smaride.

CAPUT X/IV.

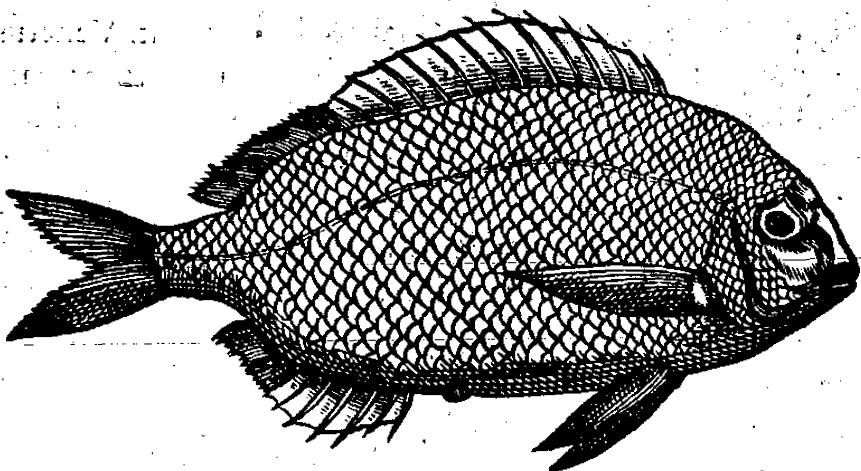
Lib. 8. de bīb.
cap. 10.

MARIS & Græcis & Latinis dicitur, Gaza cerrum
 Latinè vertit: ob id fortasse quod Neapoli smarides
 vulgo dicuntur cerres, Massiliæ gerres. Mirum cur non
 potius Plini & Martialis appellatiōe vsus sit, qui ger-
 res dicunt. Plinius l. 1. b. x x x i. in catalogo piscium.
 Mar.

Cap. 11.

Martialis in versibus superiori capite citatis. Smaris ea mænæ species est, quæ λόργανος etiam à Græcis dicitur, id est, mæna alba quia semper alba remanet, cùm mæna prior colorem mutet: vnde deductum putant quod præ timore pallidos, smaritos Itali vocent. Venetiis hodie *giroli & gerruli*. in Gallia nostra Narbonensi, & Hispania, *pica-rel*, ob id fortasse quòd salitus hic piscis, & fumo exiccatus, linguam acrimoniam quadam pungit & mordet. Vehementer errant, qui lencomænides esse putant, quas *harengades* vel *harengs* nos dicimus, nonnulli haleculas. Sunt enim ex thrißarum, non ex mænarum genere, & maximè in oceano capiuntur, quo non penetrauerant veteres, qui de piscibus scripsérunt, de quibus suo loco dicemus. Smaris marinus est pisces, mænæ similis, sed minor. Est enim digiti tantum magnitudine, corpore strictiore, rostro acuto, maculam utrinq; nigram habet, notis cæruleis, versicoloribusque caret. Sed candida est, lineas quasdam argenteas, & subaureas obscuras à capite ad caudam ductas habens, pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, mænæ similis. Hunc piscem garum esse nominis affinitas facit vt suspicer, cùm pro garo cerrus dicatur, & à Plinio & Martiale multitudo nūmero gerres. & Antipoli hodie *garon*. Præterea ex hoc pisceculo optimum fieri garum experientia quemlibet docere potest. Ex Garo vero pisce optimum fieri garum testis est Plinius. Aliud est inquit, liquoris exquisiti genus, quod garum vocauere, intestinis piscium, cæterisque quæ abiicienda essent sale maceratis, vt illa putrescentium sanies. Conficiebatur ex pisce quem Græci garum vocabant. Smaris eodem succo carnéque est, qua mæna & ad eadem ferè omnia valet, ad quæ mæna, eique Plinius tribuit quæ Dioscorides mænæ. Plinius. Smari-des tritas, illitas ad thymia sedis conferre scribit, vt cinerem capit is mænarum. & Dioscorides. Smaridis piscis caput exustum, excrescen-tes ulcerum oras, puluillósque reprimit, nomas cohíbet, thymos clauósque absunit. Caro non secus ac salsamentum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis. Galenus post mænam de smaride nihil scripsit, hanc opinor ab illa nihil differre existimans. Paulus Ægi. mæ-nis smarides subiungit. Smaridis, inquit, caput tostum ad pilorum defluvia cum adipe vrsino conducit. Ex his colligat lector, quibus, & quot remedijs quæ minimo pretio comparari possunt, careat is qui piscium historiam ignorat. Præparatur smaris vt mæna, & vt squamo-si alijs. A pescatoribus sale cōdita, aëri exponitur, vel in camino suspen-ditur, & exiccatur. Alij antiquorum more in muria sinunt tabescere, vt garum faciant. Ex qua optimum & suauissimum garum paratum vidi, apud Gulielmum Pelicerium episcopum Monspeliensem, virum summa laude dignissimum.

De Pagro.

CAPUT XV.

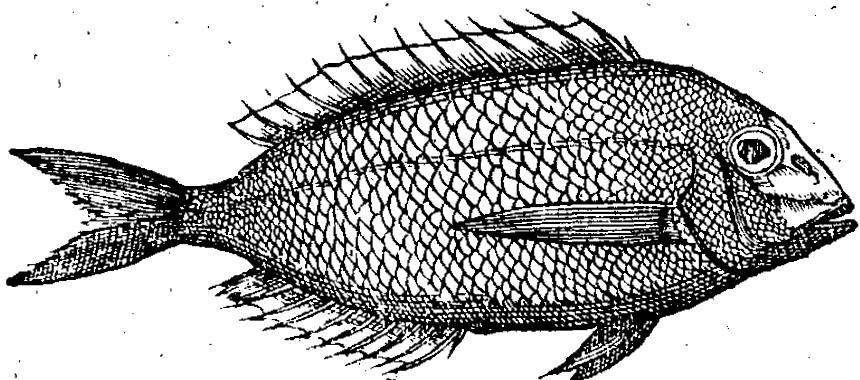
NSquamosis sunt phagri, erythrini, hepati, synagrides, inter se similes. De quibus deinceps agemus, ob similitudinem quandam quae illis etiam est, cum aliquot iam descriptis. De pagro autem primùm dicemus, quod is notissimus sit. φάγος autem vel πάγος, vel γαύρος Græcis dicitur. Latini Græcam appellationem, populi multi eiusdem vestigia constanter retinuerunt, quod maximo arguento est, veterum pagrum esse quem h̄ic exhibemus. In toto litorie Galliae nostræ Narbonensis, *pagre* dicitur, Italij *pagro*, nonnullis *phagro*. Hispanis quibusdam *bezogo*: Dalmatis & Lusitanis *phagros*: φάγος dictus est quasi φάγος, id est vorax, inferendo p. quemadmodum in ὅτεον pro ὅτεον, quæ etymologia naturæ huius piscis optimè quadrat, de qua mox. Caeu autem pagrum cum paguro confundas, quod docti quidam fecerunt, nominis affinitate decepti: plurimum enim à scle dissident, nam pagurus est in cancerorum genere, de quo suo loco. *Pagrus* piscis est marinus, litoralis, aliquando pelagijs, & inter Niloticos ab Athenæo & à Strabone connumeratus. Corporis forma, pinnis, earundem situ, numero, aculeis, cauda, paruæ auratae similis, colore dissimilis: est enim colore ruffo, qua nota cum erythrino conuenit, cum eo capit, ac pro eodem venditur, ab erythrino tamen dissidet, quia è ruffo ad cœruleum hyeme magis vergit, erythrinus semper rubet. *Pagrus* rostro est spissiore, rotundiore, ad aquilini nasi formam accedente, toto corpore rotundiore & latiore. Ventriculum maiorē, splenem minorem habet erythrino, vesicā quoq; aëre plenam maiore. Appendices & intestina cadē quæ auratae, hepar sine felle, cor angulatum, lapides in cerebro. Quam ob causam frigus pertimescit,

lib. 7.
lib. 17.

vt lupus, vmbra, cæterique omnes, quibus lapides sunt in capite. se-
citur luto, alga, carne, vt sepiolis, squillulis, loliginibus, cochleis:
sunt qui echinis etiam vesci putent, sed an propter aculeos possit at-
tingere, dubito: quanuis latas maxillas & dentes anteriores, acutos
habeat. Aristoteles citante Athenæo scribit, Σαρκοφάγος εἶναι ἀυτὸν, Libro 7.
καὶ μερόν, καρπόλινον ὃ ἔχει τείρων, ἀκμήθη τε ἐάρος. quæ in Aristote-
telis libris, qui nunc extant, non reperiuntur, suntque diligenter
expendenda. sarcophagum esse pagrum nemo ambigit. solitarium
verò esse, vix credat aliquis, cum maximè in litore nostro non nisi
multi simul capiantur, nisi quis πανάγεων hoc adscribat, id est, huic
retis generi, quo omnia capiantur, omnia nimirūm quæ obvia sunt,
& ad quæ pertingit rete. Cor trigonum intelligit angulatum, cu-
iusmodi est in plurimis piscibus. Quid verò sit illud, ἀκμήθη τε ἐάρος,
satis ambiguum est, num vere vigere dicit, vt significet eo tempore
edendum esse, quod tunc sit veluti in ætatis flore, ideoque carnosior,
succi plenior, suauior, minùsque excrementis abundans, ob crebras
exercitationes & natationes? At Archestratus ad omnem luxum in-
geniosissimus apud eundem Athenæum ait, Οὐέιον δινάτιλλος δεῖν τὸ
φάγον ἐστι, id est, canicula otiēte, edendum esse phagrum: quo fit vt
mendosum esse locum suspicer. Cūmq; piscium alij vere, alij autūno,
alij estate, alij hyeme, alij vere & autumno, alij vere, estate & autūno,
vt mullus, alij vere & autumno pariant, sitq; pagrus ex his qui vere pa-
riant (certum est enim circa veris finem parere) legendum esse puto,
τικῆδον ὃ ἐάρος, id est, vere parit. Hicesius hæc de pagris & similibus: φά-
γοις & χρόμισ, καὶ σύθισ, καὶ ἀκαρπάνες, & ὄρφοι, καὶ Κινδύνεις, καὶ Κιναγρίδες
τοῦ μὴ γένεται παραπλήσιοι ψάρχοι, γλυκεῖς τε γαρ καὶ παρασύφοις & βό-
φιμοι. καὶ λέλογον ὃ καὶ διοτίκκειοι, θοριμώτεροι ὃ διλθυροὶ Σαρκώδεις, & γεωδετέ-
ροι, ἐλάτιστα τε πομελιῶ ἔχοις. phagri, chromis, anthias, acarnanes, or-
phi, synodontes, lynagrides genere quidem similes sunt, siquidē dul-
ces & adstringentes, satis nutrientes, & iure quidem difficile exer-
nuntur. magis autem nutriunt carnosū, & magis terreni, minùsque
pingues. Dulces quidē suaves & palato gratos accipere oportet: nam
quod dulce est, vt mel, saccharum, sapo, tātum abest vt adstringat, vel
aluum fistat, vt potius leniat, constringentes verò nō auſteri vel acer-
bi, sed qui non facile excernantur. Sunt igitur pagrus & similes sua-
ves, media carne, vel satis sicca, vnde fit vt aluum non ciēant, vt mol-
les & pr̄chumidi, & satis nutritant. Pagrus marinus fluviatili salubrior
est, vt & alij pisces qui relicto mari flumina subeunt, cuius rei causam
exposui capite de coracino. Hinc demere oportet pisces eos, qui vi-
rus, vel ferinum quid redolent, vel nimis strigosi sunt, vt sturonem,
lampetram, alofam & similes, qui & suauiores & salubriores & ma-
gis opimi in aquis dulcibus efficiuntur. Archestratus pagri caput

Lib. 32. ca. 10. præfert. Plinius inter remedia, quæ febrium circuitus tollunt, et hoc recenset. Pagri fluuiatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinque diebus cum qui alligauerit, non cernat æger. quem locum corruptum esse facile iudicabit is, qui pagrum nouerit, cui dentes alij aliis longiores nulli sunt. Alij paguri fluuiatilis substituunt, sed eadem dubitandi occasio est, quid per paguri dentem longissimum intelligi oporteat, nisi forte è forficulis denticulatis (his enim verbis vtitur Plinius eodem libro) longissimum. Quare hunc locum doctis estimandum relinquo.

De Erythrino.

C A T U T X VI.

Lib. 32. ca. 10. ΠΥΘΩΝΟΣ vel ἐρυθρὸς, aliquando à Plinio rubellio, aliquando seruato Græco nomine erythrinus dicitur. Gaza Plinium imitatus rubellionem vertit. nomen à rubro colore positum est. Cyrenæ autore Zenodoto apud Athenæum ὕβριν vocabant, autore verò Clitarcho, vt idem alibi scribit δύρινον, qui Græciam nunc incolunt λεθεὺς corrupto vocabulo, pro erythrinum. In Gallia Narbonensi & Hispania *pagel*, Romæ *phrangolino*, vel *phragolino*, quasi paruum pagrum. Confundunt enim isti omnes pagros cum erythrinis. In Liguria, & quadam Italia parte *pagro*. Observandum diligenter est cuculum, lucernam, aliósq; rubros pisces, Gallis, & maximè Parisiensibus dici *rougetz*: nobis autem Monspeliensibus, mullos, *rougetz* nuncupari. ne quis Gallica nomina cum Græcis temere confundens, illos erythrinos esse putet. Erythrinus pisces est marinus, pelagi autore Aristotele, secundum Oppianum litoralis.

Lib. 8. de bift. anima. ca. 13.

Oἱ μὴ γαρ̄ χθαμαλοῖς ταρ̄ αἰγαλοῖς (ινέμεται)

Ψάριμοι ἐρετόμηνοι, καὶ δοστὸν φύον)

Γπποι κόκκινες τε θοοὶ ξενθοί τε ἐρύθρειοι,

Nonnulli flauam pisces in litore arenam

Man.

Mandunt. Et terra quicquid nutritur in alca.

Hippi, cocciges celeres, flanique erythrinis.

Hyeme quidem in alto mari degunt, æstate verò terram pe-tunt, & circa litora capiuntur. Sunt & quædam profunda litora, in quibus etiam quovis tempore degere possint. Erythrinus colore est rufo siue rubescente, ventre candido, corporis forma, pinnarum situ, numero, cauda, aculeis branchiis, pagro similis, rostro acutio-re & strictiore, corpore minùs lato, oculis magnis, in quorum tunica cornea binæ maculæ aureæ apparent, ore est paruo, dentibus admo-dum paruis, rotundis acutisque. Intus candidissimus est, ventriculum medium habet, cum paucis appendicibus sed crassis & magnis: inte-stina crassa, hæpar ex albo rubescens, à quo pendet fellis vesica ob-longa, mesenterio & spleni alligata. Splen ex rubro nigrescit, & ma-gnus est, si corpus spectes. Lapidès habet in cerebro. In erythrinis, pas-serum generibus, & channis, nulla est distinctio maris & fœminæ, sed omnes fœminas esse argumento est, quòd in omnibus oua reperiūtur æstate, quū parere debent. Capiuntur æstate, raro hyeme, vel quia pe-lagij cùm sint, æstate ad litus accedunt, vel quia pescatores, æstate quam longissimè possunt à litore, retia sua expandunt. Falsum est hos verti in dentices. Qui error inde ortus est quod cùm maiores sunt, propriùs ad synagridis, denticis ve formam & colorem accedunt, minùsque so-lito rufi sunt, ac veluti canescunt. Quem colorē aptè refert minium pauco candido dilutum, sed facile peritus maculis, & dentibus, à syna gride distinguit, de qua postea. Est & illius error coarguedus, qui vul-gò dictum pagellum siue phragolinum quem hīc representamus non esse veterum erythrinum existimat. Verū id me plurimū mouet, inquit, vt ab illorum opinione recedam, quòd Aristoteles & Plinius erythrinos vel tubeculas grauidas, & ouis plenas toto anni tempore capi asserant. Cùm in eo genere mares non sint, quod phragolinis mi-nimè accidit, qui pluribus anni temporibus, sine vlo ouorū vestigio comeduntur. locus Aristotelis est lib. 1111. de hist. animal. Quemad-modum in ostracodermis & plantis est quod parit & generat, nō au-tem coēat: sic & in piscibus passerum genus & erythrinorū & channę, omnia ex his oua habere cōperiuntur. Et lib. vi. de erythriño & chan-na ambigitur: omnes enim grauidi capiūt: & Plinius in quodā gene-re omnino non sunt mares, sicut in erythrinis & chānis: omnes enim ouis grauidę capiuntur. Est & aliis de eadē re Aristotelis locus lib. de gen. anim. His in locis, & omnibus aliis in quibus aut Aristoteles, aut veterū autorum quiuis, pescis huius meminerunt, omni anni tempore ouis plenos erythrinos minimè dixerūt, sed quo tempore veterū se-rūt, hoc autē illis vere accidit, omnes ouis pleni semper reperiūtur, vn-de omnes fœminas esse colligūt autores. Quis verò tam fœcundus est

*Paul. Iouianus
lib. 1. cap. 13.*

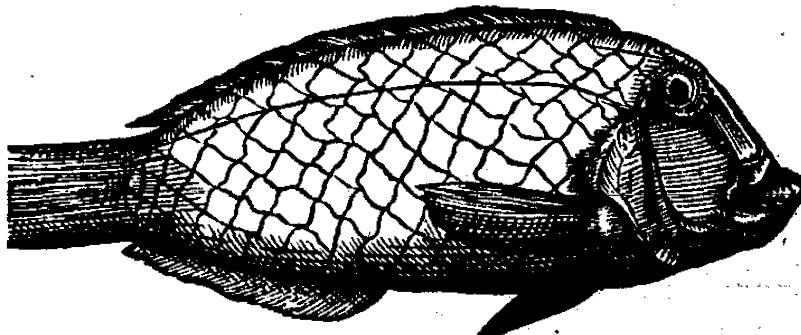
cap. 11.

lib. 9. cap. 16.

lib. 3. cap. 5.

piscis, qui omni anni tempore quis grauidus capiatur, ne nullus quidem, qui ter anno parere dicitur. Ex quibus perspicuum est, ex eo quod pagelli nostri siue phragolini, aliquando sine ouis reperiantur, non effici eos non esse veterum erythrinos. Qui pisces inter se similiores sunt quam phagrus, erythrinus, hepatus, synagris? At hepatum & synagridem manifestæ notæ, & minimè dubiæ, à phagro & erythrino distinguunt, ut mox dicemus. Vnde fit, ut phagrus & erythrinus supersint quam simillimi, adeò ut etiam à vulgo confundantur, ut ex horum descriptionibus liquet. At de nostro pagro nemo dubitat, quin is antiquorum sit pagrus. Quare restat erythrinus, proculdubio is qui *pagel* à nobis, à Romanis *phragolino* dicitur, quasi paruuus pagrus. Olim piscem istum neque vilem, neque commendatum fuisse comperio. Si quis tamen illius substantiam medium glutinosi humoris expertem consideret, & degustet, is murænis & buglosso aliisque permultis, qui & apud veteres fuerunt, & apud nos sunt magno in pretio, præferet: nam neque dura carne est, vt cuculus, draco, neque molli vel diffluente, vt aphya, neque tenaci glutino- soque succo, vt anguilla, sed carne auratis cæterisque mediæ substantiæ piscibus similis: ideoque bonum succum gignit, satis alit, non difficilè coquitur, aluum non ciet: quia mediocriter sicca est carne. Paratur ut aurata, frigitur etiam, & aceto, foliis lauri, myrti, citri, iuglandis aspergitur, diutiisque seruatur. Estate elixus, ex aceto rosa- ceo suauissime editur.

De Nouacula pisce.

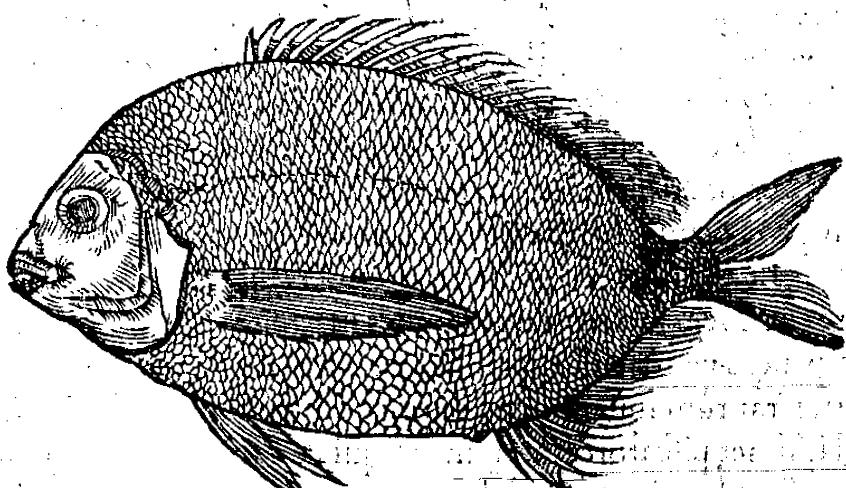

CAPUT XVII.

SVNT Qui piscem hunc, quem hic exhibemus, verum erythrinum esse existimant, hac ratione moti, q[uod] colore rubro sit, siue ruffo, pagri modo. At cum corporis figurâ pagro dissimilis sit, & capite tatum quodam modo similis, ab his dissentio, sequor que in hoc pisce, vulgarem appellationem, quam ex Latina sumptam arbitror: dicitur enim

enim *rajon*, quæ vox nobis, & Hispanis nouaculam significat, à Plinio verò, qui solus ex veteribus piscis huius meminit, nouacula pisces. Eius verba sunt: Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent: nam in vulgaribus codicibus p̄p̄eram locutus legitur, & eo quo cito modo restituendus, & meritò quidem nouacula dicitur: est enim dorsi cultellato, quo maiorem nouaculam apte repræsentat. Piscis est marinus squamosus palmi magnitudine, tres digitos latus, vnum spissus, capite pagrum quodammodo refert, posteriore corporis parte buglossum, ore est paruo, dentibus acutis, magnis & recuruis: oculis est paruis, à quibus descendunt ad os lineæ obliquæ purpureæ, & cæruleæ: squamis tegitur magnis rubescensibus. A capite ad caudam protensa est pinna vñica & continua, altera à pedice, qui ori quam caudæ propior est, ad caudam. In arena viuit. Piscis est Rhodi frequens, & in Melita insula, ex quo post Rhodum à Turcis expugnatam illuc migrarunt milites, qui Rhodij appellantur. Capitur & in Maiorica Minoricaque insulis, & inde à Pigno discipulo quondam meo ad me missus. Carnis est tenera, & delicissima, ac in illis insulis, quas modò nominaui, summo est in pretio.

De Hepato.

CAPUT XVII.

EPATVS similis est pagto & erythino, inquit Speusippus. De hoc igitur nunc dicendum: Ημόλος, ηλεῖας Græcis dicitur, Gāza verbum è verbo exprimēs iecorinum interpretatus est. Hermolaus modò iecur marinum, modò hepatum appellat. Huius piscis nullum vulgare nomen, neq; in Gallia, neque in Hispania, neque in

Italia potui à piscatoribus extorquere, à solis Græcis huius temporis didici *Cetimpor* hodie vocari: cæteri omnes anonymous esse dicunt ob raritatem, & pro mæna vendunt, à qua tamen plurimum oculorum magnitudine, corporis latitudine, colore differt. Hepatus piscis est pagro similis, oculis maioribus quam pro ratione corporis, ut melanurus, colore obscuro, seu ex cæruleo nigrescente, pinnarum numero, situ aculeisque pagro similis, latiore, maioreque cauda, nigram in ea maculam habet, melanuri modo, ad quem alludit is, qui apud Athenæum dicit se bilēm non habere, ut nec hepatus habet, seque ex iis esse, qui μελανοτόνοι sunt. Dentes non latos, sed rotundos, acutos, serratos, ventriculum magnum cum appendicibus quatuor, intestina tenuia, hepar album sine felle, cor angulatum, branchias quaternas utrinque, in cerebro lapides duos. Hunc pescem, quem proponimus, veterum hepatum esse, notis omnibus diu multumque consideratis, & cum aliis frequenter collatis, mihi ipse persuadeo, & quos rerum estimatores mihi assentiri cogunt notæ omnes, hepato à veteribus tributæ: quarum nulla omnino huic nostro pisci repugnat. Primum pagro similis est, deinde colore est nigro, postremò sine felle: que tres præcipuae sunt hepaticæ notæ. Quas ne comminisci videamus, audiamus Athenæum de hepato loquentem: Διοχλῆς τέτοι φυσι τῷ τετράγωνῳ εἴη, Στρογγύλος δὲ ὄμβριος φάγεω τὸν παταρόν. ἐσὶ δὲ μετρήπτος, ὡς φυσι Αὐτοτελεῖς, Σφραγίδος τε καὶ χερχαρόδηλος, τὸ γεοῦν μὲν μέλας, ὀφθαλμὸς δὲ μείζων ἢ ρεῖθρος ἔχων, καρδιὴν τεγματων, λευκὴν. Diocles hunc ex saxatilibus esse dicit, Speusippus autem similem pagro hepatum: est autem solitarius, ut ait Aristoteles, carne vescitur, serratis est dentibus, colore nigro, oculis, habita ipsius ratione, maioribus, cor trigonum, album. Et alio in loco Athenæus ex Archilocho scribit cum felle carere: ex Hegesandro duos lapides in capite habere. Huc accedit, quod paucas ventriculi appendices tribuit Aristoteles, sicuti in hoc quatuor tantum inuenimus, ut prius est dictum. Quod solitarius sit, id ipsum pescatores fatebuntur, qui & raro vel potius nunquam multos simul capiunt. Quod carnivorus, ostendunt ea quæ in ventre & intestinis reperiuntur, dentibus esse serratis, colore nigro, oculis maioribus αὐλοφίᾳ ipsa docet. Quod cor angulatum habeat, hoc illi cum multis commune est. Quum verò album esse dicit, mendum subesse opinor. Cùm enim in corde maximè abundet, & perfectius coquatur sanguis, ne in candidissimis quidem piscibus, album esse potest, nisi partem supremam cordis accipias, quam αὐλοφλεβονικήν vocat Aristoteles, de qua fusius libro tertio. quare legendum esse puto ἵπαρ λέρχει: huic enim pisci hepatis huiusmodi, ut prius

Lib. 3.

Libro 7.

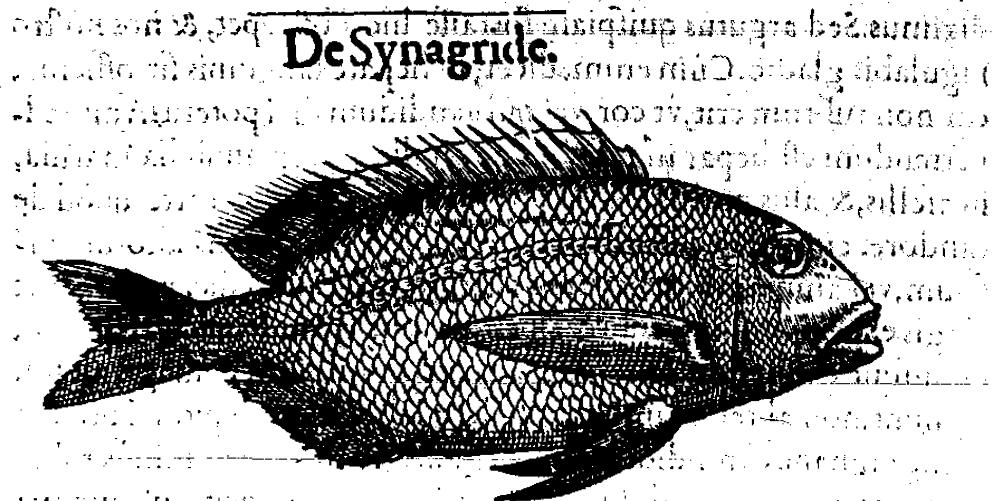
Libro 3.

Lib. 2. de hist.
anima. ca. 17.

Cap. 14

diximus. Sed argutus quispiam fortasse hic obstrepet, & nos nostro jugulabit gladio. Cum enim dicet, in hepate sanguinis sit officina, cur non rubrum erit, ut cor, vel qui candidum dici poterit? Animaduertendum est hepar in piscibus nonnullis, ut in mustella marina, in asellis, & aliis multis album ab autoribus dici non certe quod de candore, cum niue possit contendere, sed quod cum aliorum piscium, vel animantium hepate collarum, candidum dici possit, & ut magis exprimamus ex rubro albescat. qui enim branchus spirant, minusque calidi sunt, sanguinem magis pituitosum & magis album gignunt, non aliter quam qui anasarca laborat, quod pituita pro sanguine gignant, candidiores sunt. Quare haec istis hepar minus rubescit. Cor vero multo calidius sanguinem coquit, perficit, rubrumque efficit, splen vero quia sanguinem atrum trahit, non potest non rubere quo quis sanguine cum atro perfinito. Hac omnia me impulerunt, ut apud Athenaeum legendum putem *xαρδίου τέχνης*, *τοντού λέρον*. Sunt qui pisces eum qui Lutetiae *egrefin* vulgo dicitur, hepatum esse arbitrentur, ob id fortasse quod magno & delicato sit hepate. Sed hoc falsum esse multa coarguunt, nihil enim illi est cum pagro seu erythreno commune. Præterea nigro colore non est, ut hepatum: denique notis ferè nullis hepato similis est, qui *egrefin* dicitur: quis vero is sit, suo loco ostendam. *Elianus* vno loco *iecorini* ^{lib. i. cap. 17.} minit, quem si *τελετούς* Graece vocari (penuria enim codicis Graeci facit, ut dubitem) certe is hepatum non est, quem ex Aristotelis & Athenaei sententia exhibemus: scribit enim citante Pe. Gyllio *iecorinum* mustellæ similem esse, quæ ab hepato nostro plusquam *δισδιάτονον* distat: alio loco ait in specubus abditos latere maris intolas oves, & ^{ibidem cap. 18.} hepatos (quanquam in versione epathos male ut opinor) & a piscatoribus præpones nominari solitos, ij quidem quanquam maximi videantur, tamen ad natandum segnes sunt, non enim a suis latibus longè aberrant, immo vero circum ea ipsa semper voluntantur, infirmitibus piscibus adnatantibus insidias faciunt. Et Oppianus *L. B. I.* *τρόποβαλον* *τελετον* in fundo & saxis cauis delitescere scripsit. sit ne is hepatum noster, non facile est iudicare: nullas enim notas appingunt, quibus internoscatur. Diocles apud Athenæum *saxatilem* facit, verum *saxatilis* propriè non est, ut *saxatiles* pisces appellant Medici, qui sunt omnium optimi, carne molli & friabili. Hic autem quia carniuorus est, duriore est carne. Recte igitur dicemus cum Galeno *hepatum in medio esse piscium duræ carnis & mollis, quemadmodum auratum, pagrum, vmbram & alias huiusmodi*. *Præparatur* ut *pagrus vel aurata*.

Oppianus *autem in libro I. cap. 17. de laevi, rufi, canidi, cinnabri &c. &c.* *Quod* *ad* *laevi* *obligo* *obligo* *ad* *cinnabri* *ad* *canidi* *ad* *rufi* *ad* *laevi*

CAPUT XIX.

TYNAΓΡΙΣ Græcis dicitur, Gazæ dentex, quoctiam nomine Κυδόνες conuertit, quia Synagridem & synodontem eundem piscem esse existimat. Græci quidam etiam hodie vocant Σωαγρίδη. Italis dentale dicitur. A Massiliensibus denté. In Gallia nostra Narbonensi marmo: pro mormiro ostenditur; venditúrque. Admonere hic oportet, ab ichthyopolis nostris scarum Aristotelis denté vocari, à dentibus magnis & latis, ne quis hunc nostrum denté cum dentali Italorum, & synagridi, vel synodonte confundat. Synagris piscis est marinus, in litoribus, & eorum saxis degens, corporis figura aurata, vel erythrino similis, pinnis quoque, & aculeis, & squamis, & colore: nam ex albo rubescit, sed maculis veluti punctis aspergitur. Capite magis est compresso, quam aurata, vel pagrus, quaternos in utraque maxilla dentes, caninis similes habet, inter alios paruos eminentes, internas partes sicuti superiores pisces. Lapiides in capite. In Adriatico mari in insignem magnitudinē accrescit, in nostro litora auratam non superat. Sunt qui synodonta non genere quidem sed specie à synagridi differre arbitrentur. Athenæus enim ex Epicharmo tanquam diuersos ponit Σωαγρίδας μάρματα, Κυδόνες τη Βαρισποντικής, alibi synodontis meminit sine synagride. Egò vero sentio synagridem, & synodonte sola ætate differre, cui simile quid in auratis & coraciniis prius annotauimus, ut synagris dicatur minor & junior, synodon maior, vnde synagridas μάρματα, id est, ut opinor, delicatas & teneriores nuncupauit Epicharmus: minores enim pisces, & qui ætate nō mulki procosserunt molliores & delicatiores sunt grandioribus. Synodontem vero ερυθροποντικής cùm varietate rufum, siue rubrum, quē Numenius vocat μέγαν & λαρυγγί, quod epitheton cū ερυθροποντική pugnare videri posset. verum

λαρυγγί

libr. 7.

libr. 8.

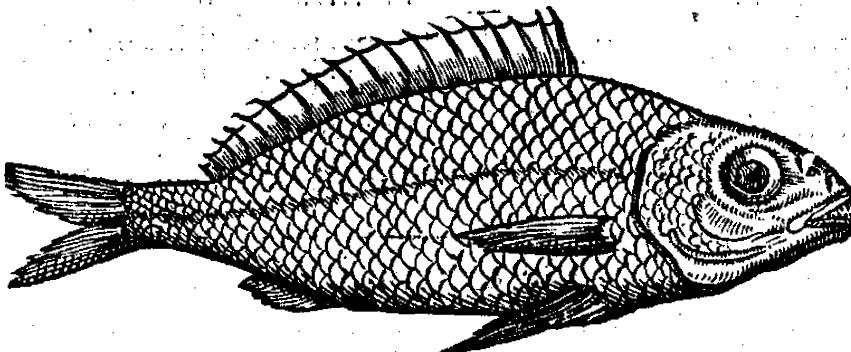
libr. 7.

libr. 7.

λευκός Numenius vocat, à subiecto & veluti primo colore, qui albus color, cùm tanquam punctis rubris aspersus sit, ερυθροποιός ab Epicharmo dicitur. Sunt in synodontis capite lapides, vnde synodótides Lib. 37. ca. 10. gemmæ Plinio. Hac in sententia de synagride & synodonte permanebo, quoad alius differentiam aliquam siue notam præter ætatem, qua discerni possint ostendat, nullam enim aliam haec tenus inueni.
ταῦδες χαράξ τοι μὴν οὐτοὶ γίνεσθαι, διαφέρει δὲ ὁ χαράξ, inquit Atheneus. Eiusdē generis sunt ταῦδες & charax, præstantior autem est charax, cuius econem non propono, in nostro enim mari non reperitur, neq; ab Aristotele Plinio vlla huius facta est mentio, sed ab Atheneo breuiter tantum, ut dictum est, & ab Aeliano. maris rubri foetura est charax nominatus piscis, pinnae habet, & vtrinq; à tergo auri similitudinem speciemque gerit, inferiores partes purpureis cingulis illustrantur, similiter eiusdem cauda auri similitudinem gerit. Purpureus color oculos pulchrè adumbrat. Oppianus LIB. I. Αλιστράνη nominavit tantum.

Libro 8.Lib. II. cap. 50.

De Acarnane.

C A P U T X X.

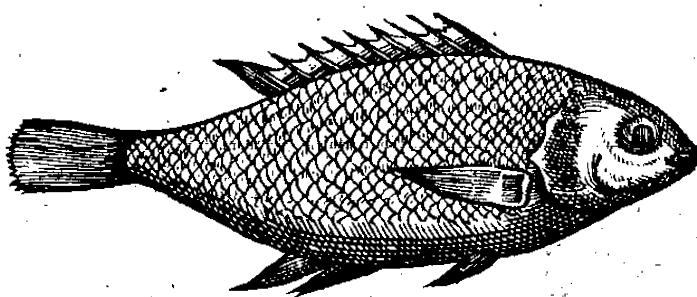
IS C E M Quem hic exhibemus, nec in Prouincia, nec in Gallia Narbonensi, nec in Hispania videre possumus, sed Romæ tantum, ubi inter erythrinos, & pro erythrino venditur, eodemque nomine scilicet *phragolino*, nuncupatur. Idem est fortasse qui *albores* etiam dicitur Venetiis, quod albus sit. *Aργαρύ* dicitur ab Athenæo. Alibi lib. 8. *ἄχαρος*. Ab Aristot. *ἄχαρας*, & *ἄχαρα εἶδος ιχθύος* apud Phauoriuum. *Acarne* legitur in vulgatis Plinij codicibus, in catalogo piscium, Appellationes alias aut vulgares, aut Latinas non comperi. Dicimus igitur acarnanem piscem esse marinum; pagri vel erythrini forma, colore candido, squamis argenteis, ore mediocre, tenuibus dentibus, rostro aquilino pagri modo; spatio quod inter oculos est compressio, oculis magnis pro corporis ratione aureisque, pinnis can-

lib. II. cap. III.

didis. Ad primarum radicem macula est ex nigro rubescens, caudæ extrema rubescunt, linea recta à branchiis ad caudam protensa, partibus internis à phagro non differt, eiq; & crythrino adeò similis, ut pro eis vendatur, vt dictum est, horūmq; trium nomina confundantur Romæ, omnes enim hi phragolini dicuntur. Athenæus l i v.
v i i. ὁ χραλέμηνος ἀκρόποδη γλυκύς ἐστι καὶ παραγέφων, τρόφιμος δὲ, καὶ δέξερπτος. Qui acarnan dicitur dulcis est & subastringens, satis alit & facilè excernitur. Eadem sanè sum expertus, carnēq; esse candidissima, media substantia, facilè concoqui & distribui, bonum succum gignere. Æstate & hyeme capitur. Quid potissimum in animum inducat meum, ut pisces quem representamus acarnanem esse credam: bona equidem fide dicam, ei qui alia vel meliora inuenerit, magnam habitus gratiam. Hicesius apud Athenæum pisces aliquot eiusdem generis enumerat, vt cap. de phagro citauimus, phagrum, chromin, anthiam, acarnanes, orphum, synodontas, & synagrides. At pagrum & erythrinum non esse cum quē hīc depingimus, color rufus satis probat. hīc enim candidus est, illi rufi. synagris et si alba aliquando dicitur, maculis tamen tubeis conspersa est, similiter & synodon, quare hac maximè nota, & détribus ab hoc nostro seiunguntur. Nec orphus esse potest, nam vt paulo pōst ostendemus, ruber est, hic noster albus. Superest vt vel anthias sit vel chromis, sed hos suis locis ab acarnane

Lib. 8. de his. certis notis discernemus. Acharnā scribit Aristoteles æstate laborare
anim. cap. 19. atq; extenuari, quod etiā in hoc nostro pisce verum esse comperies.

De Chromi.

CAPUT XXI.

P O M I S Et κρέμις an iidem, an diuersi sunt pisces, equidem me adhuc nescire fateor: malo enim id fateri quam sciens studiosis imponere, & rem incertam pro certa proponere. Athenæo videntur diuersi esse pisces, diuerlis enim locis utriusq; meminit, uno loco ex Epharmo κρέμις κρέμις τὲ δὲ τῷ θεάτῳ ἀλλαγή, ιχθύων πάντων, ἀερίου, vbi

vbi σκηπλας ponitur pro ξιφλας per dixeretim ξ in ρσ, & hyperthesum ρσ
 σ.altero loco, και μην λιθοχεφαλα, ος χρήμας. quem locum citat ex Ari-
 stotele τοις ζωων. chromis Latinum nomine nullum habet, nostris vero
 piscatoribus incognita est: ob id nomine caret, chromin esse puto, &
 eam hic exhibeo, quae in ora Liguriæ, Antipoli, & in insula Lerino,
 quæ nunc diui Honorati insula dicitur, frequentissima est, vocaturq;
 à Liguribus castagno à castaneæ colore. Piscis est litoralis corporis figu-
 ra, pinnis & spinis melanuro similis, sed oculis est minoribus, nota
 nigra in cauda caret, sed totum corpus nigricat, lineas habet rectas
 à branchiis ad caudam, ore est parvo, squamis paruis, interna omnia
 auratae similia habet. potest etiam non inepte corporis figura, & colo-
 re cantharo comparari, nisi quod chromis paulò nigrior est. Lepidus
 habet in cerebro, ob id hyeme male habet. Aristoteles semel anno pa-
 rere scribit, & inter ρσ χυτρες collocat, id est, fusaneos pisces, ut Gaza
 vertit. Et alibi cum iis recenset, qui exquisito sunt auditu, & grunni-
 tum quendam edere scribit. Piscis hic parvus est, & vilius habetur, hu-
 midior enim est, ideo in craticula assandus. Archestratus tamen dixit:

Τὸν χρέμουν ἐπέλλη λίθῳ μέγας, ἐγίνετο πίλων

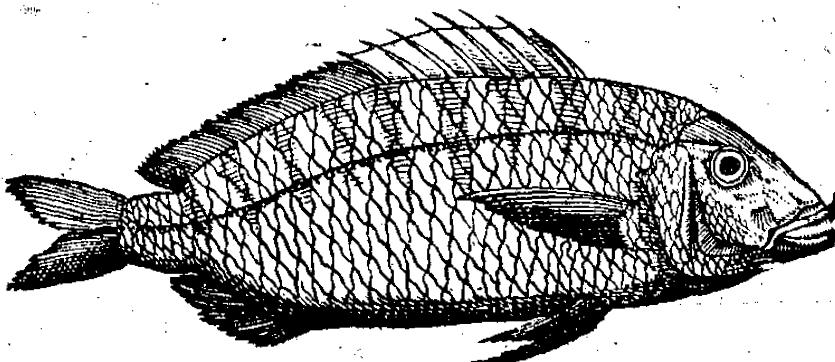
Ἄνθερος, οὐ χρήματα μιβράχια.

Maiorem chromin in pella cape tempore messis,

Pinguis enim est, vel in ambracia.

Ouidius immundam chromin appellavit.

De Mormyro.

C A P U T . X X I I .

ΟΡΜΥΡΟΣ Vel μόρμυλος à Græcis dicitur, à Gaza
 mormur, hodie à Romanis *mormillo*, à Venetis *mormi-
 ro*. Massiliæ & in toto Liguriæ sinu *mormo*: in Gallia
 Narbonensi *morme*, in Hispania *marmo* nuncupatur.
 Nostri ichthyopolæ quandoq; synagridem pro mor-
 myro vendunt, qui admodum frequens apud nos non est, sed Romæ
 & Neapoli frequentissimus. Piscis est marinus, litoralis, auratae similis,

lib. 5. de bish.
 animal. c. 9.
 lib. 4. de bish.
 anima. cap. 8.
 libidem ca. 9.

libri 1. sed corpore minus rotundo compresso, capite longiore, rostro acutiore & magis compresso, ore medio, dentibus paruis, colore argenteo, lineas habet transuersas à dorso ad ventrem, nigras vel pullas æqualibus spatiis distantes, quarum prima maior, altera minor, & sic deinceps, quibus sargo similis est, & pinnis & aculeis dorsi, & cauda. Ob hæc lineas dicitur ab Oppiano οὐρανὸς ἀγριόλος ἵχθυς, id est, varius: quod non satis rectè expressit interpres, & picto mormylus ore, neq; enim in ore, sed in lateribus pictus est. Rectius Ouidius, qui pictas mormyras dixit: squamas habet, quæ facilè excutiuntur, dorso est ex albo cœruleo, ventre argenteo. Internis partibus ab aurata non multum differt. Branchias quaternas habet, cor angulatum, ventriculum paruum & album, intestina alba, peritonæum nigrum, hepar rubrum, splenem nigrum. Carne est molli, præhumida, lutum olente: vescitur enim terræ excrementis, luto, cancellis, loliginibus paruis. Quare nisi coctus in sartagine, vel craticulâ non est edendus: non immitò igitur neque apud veteres fuit, neque apud nos est in pretio.

lib. 7. Quicquid dicat apud Athenæum Hicesius mormylum esse θορητόν, id est multum nutrire. Rectè vero apud eundem Archestratus.

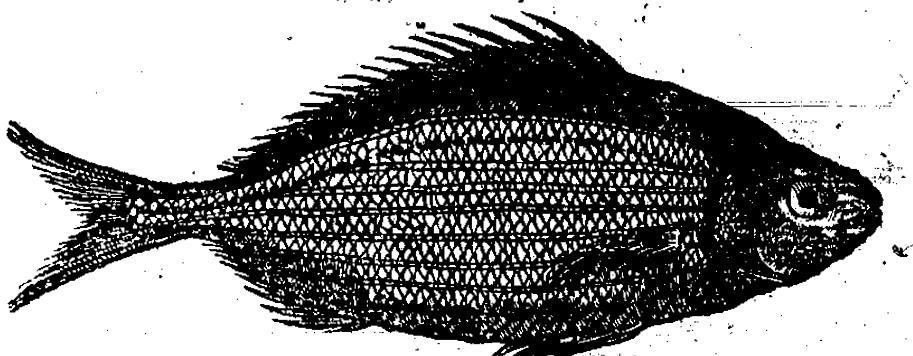
Mόρμυλος αγριαλός χρεῖος ἵχθυς θελέποτ' εἰδῆς

Mormylus est prauus pisces, non utilis villo Tempore, litoribus gaudet.

lib. 3. Parit æstate, difficilius à piscatoribus capitur, eadem enim arte qua lupus vtitur, teste Oppiano. Nimirum effossa arena se occult ad vitanda retia.

*Τοῦτο ὁ τεχνάρχης καὶ μόρμυλος, ἐν τῷ ἀντίτιτον αἴγαλῳ
Φράστης προστετάνει, οὐ δέ δύεται ἐν θαλασσοῖς*

De Salpa.

C A P U T . X X I I .

AΛΓΗ. Et σάλπας Græcis dicitur, à Latinis idem nomen seruatum est. Pancrates apud Athenæum scribit βόας πόρκης, ab Halizonis vocari, qui locus corruptus est, legendūmque βόας πόρκης. Nam βόα dicuntur αἱ τελεῖαι, id est, iam adulæ, δαμάζεις καὶ πόρ-

πόπλες, οἱ μὴ πὰ υπὸ ζυγὸν ἐλθόσι, μέστη ὀχυρώσι, οἱ πόπλες δὲ, οἱ ἔτι ἀτελέστεραι τῷ δαμάλεω, id est, δαμάλεως & πόπλες, quæ nondum iugum passæ sunt, neq; adhuc dorso vixerunt, πόπλες verò adhuc minus adulata, & iuniores quam δαμάλεως. Botus igitur paruas ait Pancrates salpas nuncupari, quia algam in ventriculo, ut fœnum boues congerūt. Hunc Athenæi locum, quo Pancrates dicit salpas nominatas fuisse boues, si secutus est Phauorinus, cum scribit, Καλῶν ιχθύος οὐρανὸς λαβῆσθαι, id est, salpa piscis quidam est, quem bouem vocat, si etiam eundem secuti sunt, qui Græca lexica concinnarunt, apud quos hæc reperias. Καλῶν piscis genus est, qui bos etiam dicitur, satis rectè annotarunt, si salpam eundem pisces esse crediderunt, cum eo qui bos propriè dicitur ab iis qui de piscibus scripserunt, vehementer errant. Est enim bos ex planis & cartilagineis. Existimant quidam salpam pisces eū esse, qui à Germanis stok fish dicitur, ea moti ratione, quod stok fish baculo tundatur, priusquam coquatur, quod Plinius de salpa faciendum esse scribit. Alij alibi pisces principatum obtinēt, coracinus in Ægypto. Zeus idem faber appellatus Gadibus, circa Ebusum salpa, obsecenus alioqui, & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula verberetur. sed hæc ratio minimè conuincit, stok fish Germanorum, nostram esse salpam, quod baculo tundi, salpæ cum multis commune sit. Etenim stok fish Germanorum linguâ est pisces baculi, id est, pisces qui baculo verberatur, priusquam coquatur. Quo nomine pisces omnem sale conditum, & in fumo, vel in aëre exiccatum appellant, ut raias, soleas, passeris, rhombos, alijsque permultos. Quorum mirabilem copiam Antuerpiæ vidi, in aliquot tabernis mercatorum, qui hæc mihi præparationem narrabant, ut quoniam siccii sunt, & præduri, baculo primùm vel malleo contundantur: deinde aqua aliquandiu macerati decoquantur. Huiusmodi pisces, scilicet planis & tenuibus illic abundant, qui faciliter exiccati possunt, quos exiccatos in Germaniam conuendendos curant. Non est igitur stok fish pisces species, ut Germanicæ linguae periti mihi indicarunt. Non desunt tamen, qui speciem quandam asellorum exiccatorum propriè stok fish dici putant, qui salpa nostra esse non potest, oblongus enim & rotundus est pisces. Salpam igitur ex hac descriptione agnoscemus. Pisces est marinus, litoralis, squamosus, solitarius, aurata, vel potius boopis similis, pedali magnitudine, rostro quasi mugilem refert, capite est paruo & obtuso, lineas multas aureas, à branchiis ad caudam duætas, habet parallelas, à quarum multitudine πολλή εργασία, & ab Oppiano αἰσθάνεται: à colore verò ἐρυθρόχαρτος dicitur. Pinnis, aculeis, branchiis auratae similis, caudâ sargo. Ocaleis est auricis, superciliis quodam modo virentibus, ore paruo, dentibus serratis. Peritonæum nigrum habet, ventriculum magnum, & intestina lata, alijque

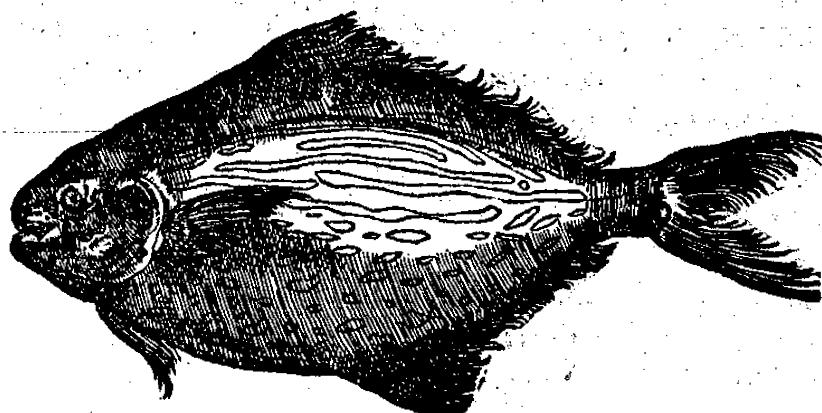
excrementis fætidis referta. Hepar rubrum, & in eo vesicam copioso semper felle distentam, splenem nigrum, cor angulatum. Alga vesicatur & stercore, vnde *Χελωφάγοι καὶ βδέλυραι* dicuntur, ab Epicharmo apud Athenæum, id est, stercus edentes, & foedi execrandi; odris, quo loco pro βδέλυραι reponendum duximus βδέλυραι. & obscurus piscis à Plinio appellatur. Id confirmat Arist. Nutritur salpa stercore & alga, porrum etiam depascitur, capitur etiam sola piscium curbita. Eandem inter pisces, qui optimè audiunt, recenset, & semel autumno parere scribit. Oppianus autor est in scopolis alga & musco refertis habitare, nequaquam tamen dicemus cum verè saxatilibus conferendam esse. Salpa enim est *Χελήρα, ἄσπομος*, inquit Athen. id est, dura & insuavis, & Archestratus indicat malū esse piscem. Est procul dubio planè ingratus palato & ventriculo, succum malū gignit, ideo vilis est iis etiam qui eum nouerunt, & à pauperibus solum emitur. Messis tempore melior est, autore Archestrato, & ex Mitylene, secundum Plinium ex Ebuso. Sunt qui autumno captam præferat, sed male: nam cùm pisces omnes vterum ferentes meliores sint, salpa aestate grauida melior dicenda est: parit enim autumno, & semel duntaxat, ut prius dictum est. Eius nullum usum in medicina comperio. Nam quod citatur à quibusdam ex Plinio: Salpa siue salpes expurgat ulcera in linteolis concerptis. Id non de salpa pisce, sed de nomine mulieris obstetricis, cuius etiam eodem capite bis fit metio, & aliis in locis, intelligendum puto, ut loci huius sit sensus: Salpe obstetrix falsamentis (de iis enim eo loco verba facit) in linteolis cōcerptis expurgat ulcera. Athenæus etiam ex Nymphodoro Syracusio scribit Lesbiam fuisse Salpen, quæ Pægnia condiderit. His addit, ideo quod varius sit hic piscis, locorum siue colophonum Mnaseam, qui Pægnia conscripsit, à varietate salpam appellatum. Oppianus scribit salpas alga delectari, & ob id naſſis dispositis in locis algosis capi.

Σέλωραι δὲ ἐχμαλέοις μέν ἀεὶ φύκεσσι μάλιστα.

Τέρπονται, καὶ τὸν ἡγεμόνα τὰς ιδίωσι.

Cetera pete ex ipso autore. Piscis est in nostra Gallia Narbonēsi, qui per appositi Vergadelle dicitur, id est, virgis siue lineis distinctus. Virgas enim appellamus tenues & longos ramos siue baculos, quas Græci *ῥάβδους* nominant, vnde δύραβδα duabus virgis siue lineis distincta, & πολύραβδα, quæ pluribus, ut salpa, & piscis de quo hic loquimur. Quem non ineptè virgatum nominabimus à virgis, quas habet salpæ omnino similes, neq; enim à salpa genere differre puto, sed aestate tantum, ut virgatus minor sit, neq; in eam unquam magnitudinem accrescat, in quam salpa accrescit. Prætereat tenuior & rotundior, salpa veluti compressa extensa, spissaque, reliquis omnibus similis. Stagna marina subit hyeme, quo tempore capitur, & vere, alio tempore minimè.

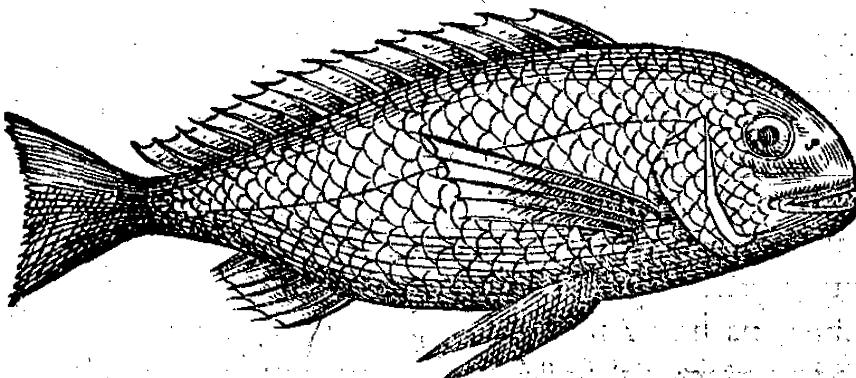
De Stromateo.

CAPUT XXXIIII.

AL PÆ similem piscem subiungit Athenæus ex ^{libro 7.} Philone: γίνεται δὲ ὄμηρος ἵχθυς ἐν τῇ ἑριθρᾷ θαλάσσῃ ὁ τοπογραφούμενος τρωματίδος, πάζος ἔχων δι' ὅλης τῆς σώματος τριγωνίας χειρίσσεις, id est, nascitur salpæ similis piscis in mari rubro, qui stromateus nominatur, vniuerso corpore lineis aureis productis distinctus. Hunc propter similitudinem, nos quoq; salpæ subiecte volumus, etiam si in peregrinis piscibus sit habendus, quos seorsum libro uno complecti statui. Præterea ut studiosos admonerem, istum piscem si in aliqua maris mediterranei parte reperiatur, nec mari rubro tantum proprius sit, fortasse cum esse qui Romæ *fiatola* nuncupatur, eò à salpa dissidens, quòd lincas aureas breuiores habeat, nec ad caudam usque productas.

De Orpho.

CAPUT XXXV.

RP H V M Hicesius apud Athenæum, eiusdem generis esse, cum chromi, pagro, synagride, cæterisque huiusmodi asserit, ob id superioribus anneximus. Orphum vero hic non depingimus cum, qui à Græcis quibusdam hodie vulgari lingua ὄρφη nomine dici-

tur: est enim nostro longè maior, utpote qui pondere viginti libras æquet, nec sit litoralis. Sed orphū depingimus ex Aristotele, Athenœo, Plinio. ὄρφος igitur, & ὄρφως Atticè dicitur, Latini veteres Latinum nomen retinuerūt. Gaza cernuā interpretatus est. Paruus orphus orpha-

Athen. lib. 7.

cine dicitur Dorione autore. Piscis est marinus, litoralis, pagro quodā modo similis, colore ex purpureo rubescente, ideo rubentem appellauit Ouidius. Oculis est magnis, dentibus serratis, pinnarum situ numerōque & aculeis pagro similis, podice admodum paruo: habet enim rimulam tantum, quam vix animaduertas, nisi ventrem comprimas, seminis meatibus caret. Talis est orphus noster, cui conueniunt omnia quæ Athenæus & Aristoteles orpho tribuunt. Breui è

Libro 7.
Lib. 5. de biß.
animal.

paruo magnus fit, est carniator, dentibus serratis, solitarius, proprium huic est seminis meatibus carere, & hoc quoque quod dissestus diutius viuat: vnde ὄψιμόρων γένος ὄρφων, id est, genus tardè morientium orphorum Oppianus dixit. Latet hyemis tempore, litoralis est magis quam pelagijs, viuit duobus annis non amplius. Mirum

Lib. 32. cap. II.

est Plinium inter eos orphum reposuisse, qui apud Ouidium tantum,

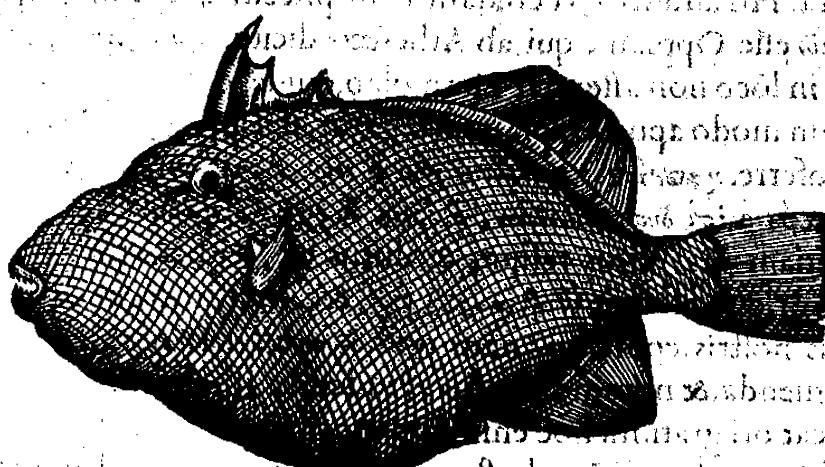
cap. 16. & apud neminem alium reperiuntur, cum l. i. b. i. x. videri possit ex Aristotele in iis numerasse, qui hyeme conditi iacēt in speluncis. Sunt & alij plures quos citat Athenæus, qui orphi mentionem fecere: Oppianus eum saxatilibus adnumerat, sed saxatilem superiorum quorumdam modo intelligere oportet. Archippus apud Athenæum ait orphum sacrum esse piscem, quod fusiū exponit Älianuſ. In mycenisi lyciē sinu Appollinis templum est, ad cuius sacerdotem vitulinas carnes distrahentem, orphi adnatant, & tanquam sanè conuiuæ ad epulas inuitati carnes comedunt, & immolantes ex eo magna voluptate afficiuntur, quod pisces sua sacrificatiōne pascuntur, quod quidem ipsum, res suas bene & feliciter sibi casuras esse significare persuadent, id circōq; propitium sibi Deum esse dicūt, quod suis cibis pisces expleantur: quod si caudis carnes in terram efficiant, tanquam sordidas à se detestantes, inde sibi iram Dei portendi arbitrantur: Itaque huiusmodi piscium genus sacerdotis vocem & agnoscit, & si ad eos à quibus appellatur accesserit, adeò incredibilem ipsis latitiam adfert, ut si contra fecerit magnum dolorem eisdem inurit. De eiusdem suc-

Lib. 8.

co & substantia hæc Athenæus. ὄρφος οὐχιλος πολύχιλος, γλίχης, διάσφαρτος, πολύτροφος, ψριληγ̄ς, τὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς γλίχης. οὐτεπέρ. τὰ ἐπὶ τῆς καρκάδης διάστατα, βαρύτερα, ἀπαλώτερα ἢ οὐραῖς. φλεγμολος δ' εἰς δραγηγ̄ς ὁ ἵθης, καὶ διάστατος. Orphus boni & multi succi est, glutinosus, corruptu difficultis: multum nutrit, vrinam ciet, partes circa caput glutinosæ, faciles concoctu, carnosæ difficiles concoctu, quæque magis grauant, tenerior verò cauda, pituitam gignit piscis iste, & difficile coquitur. Quæ omnia non omnino mihi vera videntur,

tur: nam partes circa caput, si glutinosæ sint, qui possunt esse, con-
coctu faciles? Glutinosa enim hærent inter se tenacius; ob id mai-
re caloris vi, longiore tempore, incidenda, attenuandaque: quare &
grauant magis, & difficilius coquuntur, vnde fit ut suspicer locum
transpositum fuisse & sic legendunr. Τοῦτο τὸν κεφαλὴν γλυκὺν
βαρύνει, & ἡ Καρκάση Καρκάση. multam pituitam gignit, qua ratione
εὔπλοος esse opinor, vt multa alia quæ ob solam humoris co-
piam vrinas cident. Cum enim glutinosus sit, neque substantia te-
nuitate, neque acrimonie id præstare potest. Ob eandem glutinosi
humoris copiam, vniuersè quidem difficilis concoctu recte dicitur,
et si aliæ partes aliis collatæ concoctu sint faciliores. Ausoniūs cer-
nuæ meminit, sed ea stuiatilis est, nos h̄ic de orpho marino agimus.

De Caprisco.

CAPRUT. LIB. XXVII.

AΠΡΙΣΚΟΣ piscis à Græcis dicitur, & μύς, &
à Strabone χείρος, qui à nostris, & Siculis porco. Est au-
tem piscis maior, corporis forma pagro quodam-
modo similis, magis rotundus, compressus, squamis
tam fine cohærentibus, tamque asperis, ut iis li-
gnum, & ebora poliri possint, veluti squatinæ cutis. Ore est paruo,
pro corporis magnitudine, sed dentibus acutissimis & validissimis,
oculis rotundissimis. Branchiarum operculum non est ossium neque
scissum, sed est rimula tantum orthragorisci modo, ad quam vtrin-
que posita est pinna. In dorso tres habet aculeos, robustos, asperos
rectos, membrana iunctos. à loco in quo branchiae coēunt, ossa
duo iuncta per ventrem ad podicem extensa, in aculeum vnicum &

lib. 17.

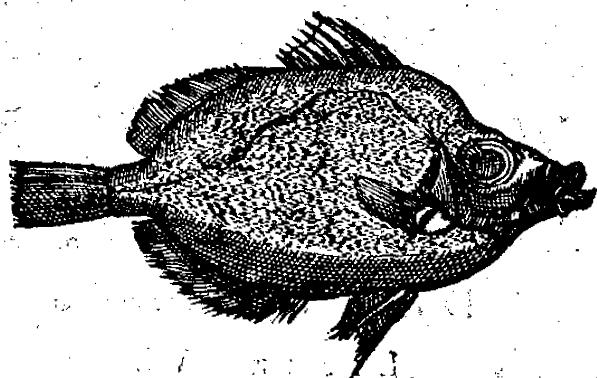
evidenter desinunt, quæ ventrem sic firmant, ut non minus durat tota epigastrij regio, quam dorsum ipsum. Internis partibus australis similis est, hepate magis albo, hunc piscem esse, qui uero dicatur, notæ exdem ab Oppiano traditæ comprobantur.

- Et nō μυαῖς χαλεποῖς γένος, ποτὲ ταῦτα, οὐδὲ τοιούτων μηδολόγησιν θεραπεύειν, καὶ τὸ σύμβατον τοιούτου πάθους εἶναι, αἰσθατόν. Οὐν τοιούτης ἔστις, ἀντίτρεψεν τὸ μαλάκιον, τοιούτης διατρέψει τὸ μαλάκιον, τοιούτης τοιούτης. Εἴτε quoque præ reliquis fauum muris genus audes, τοιούτης τοιούτης. Bella inferre ruris gens tantula, tergora duro.
- Fidens, τῇ densis armato dentibus ore, τοιούτης τοιούτης.

Nullus est omnino piscis ex squamosis qui tam duro tegumento operatus, tamq; firmis dentibus armatus sit quam hic piscis, adeò ut expertus ipse sim, ne acutissimo quidem gladio penetrari posse. Ex quibus colligas piscem hunc planè μυαῖς esse, cum nihil frustra fiat à natura. His adducor, ut credam eum piscem quem hic depingimus, μυαῖς esse Oppiani, qui ab Athenæo dicitur χαλεπός, & μυαῖς, ut hoc in loco non assentiat Hermolao, qui legendum putat ī, nisi eodem modo apud Oppianum legatur, sed praestat locum Athenæi proferre. χαλεπός χαλεπός μυαῖς εἰ μυαῖς, βρομέως δὲ τοιούτης χαλεπός, καὶ τοιούτης διατρέψεις, διέργα τοιούτης διατρέψεις. Capriscus vocatur etiam μυαῖς, virus resipit, & dusus est, citharóque concoctu difficultior, quod sequitur διέργα τοιούτης, &c. indistinctum est in vulgaribus nostris codicibus: nam post διατρέψεις oratio sommate distinguenda, & nomine Καρπός claudenda. Illud vero διατρέψεις non significat ori gratum: hoc enim superioribus planè repugnaret, sed bene firmum, durum & robustum, τοιούτης διατρέψεις, quod inter cetera significat Χαλεπόν, id est, roborare & indurare. Hunc vero piscem ea esse substantia, succóque quem tradit Athenæus, ego gustatu ipso deprehendi. De eodem Strabonem locutum fuisse existimamus, cum pisces Nili retenseret. Τοιούτης διατρέψεις χαλεπός, τοιούτης διατρέψεις, τοιούτης διατρέψεις, τοιούτης διατρέψεις, τοιούτης διατρέψεις. id est, Crocodilos abstinerere a porcis, qui cum rotundi sunt, & spinas ad caput habeant, periculum behuis afferunt. Quæ adcripsi, ut intelligant omnes vel hunc piscem, de quæ agimus vel cum de quo proximo capite dicemus, verum esse Nili porcum, non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani, belueret, nuncuparis, circa Nili statuam sculptus spectatur, porcusque vulgo dicitur, cum sit Hippopotamus.

De Apro

De Apro.

CAPUT XXVII.

AΠΡΟΣ, Piscis nomen est Apud Aristotelem & Athenaeum, à Gaza aper dicitur: nam Latinè *χεῖρος* aprum significat, non caprum ut quidā aliquando veterunt. An verò piscis quem hīc exhibeo, aper sit, pro certo nondum habeo, sed cùm rarus admodūm piscis iste sit, & notas insignes habeat, studiosos celare nolui, sed proposita pictura inuitare ad rem diligentius expendendam, vt tandem quis sit piscis iste constare possit. Est autem squamosus, nihilominus tamen prēduro, ac veluti aspera & vilosa cute recto corpore, ferè rotudo compresso, rubescente, oculis magnis, rostro oblōgo, & obtuso suis modo, sine dentibus. mox à capite secundum dorsi longitudinē, aculeos habet præacutos, duros, longos, rectos, setas esse dices, inæquales: nam primi breuissimi sunt, medij longissimi, postremi mediis minores & primis maiores. Pinnas duas ad branchias, in ventre duas alias, multis firmisq; aculeis & à sese disiunctis constantes. A podice tres aculeos, breues & acutos. Cauda in vnicā pinnam desinit. Athenaeus inter *χεῖρας* numerat ex Aristotele, quæ nota aptissimè quadrat, est enim duris asperisq; squamis aperto corpore. Dicat aliquis Aristotelem *χεῖρας* fluuiatilem facere, & in Acheloo amne vocalem: cùm hic noster marinus planè sit. Id equidem fateor, sed Athenaeus hīc Aristotelis locum mihi suspectum reddit, qui ex Aristotele adfert *οὐράνης φύσις* & *τὸ τελευτικὸν χοίρον* ut fortasse *οὐράνης* legere oporteat apud Aristotelem pro pisce alio, vel corruptus sit locus Athenæi, & *χεῖρας* pro *οὐράνης* reponendum sit. Nemo autem existimet *χεῖρας* & *χειρέων* idem esse: certissimis enim notis à se discrepant. *χειρέων* dentes & acutissimos & validissimos habet, vt ex Oppiano docuimus, *χεῖρας* iis caret. Præterea *χειρέων* ab Athenæo dicitur durus, virus olens, *χεῖρας* verò, ex Archestrati peritissimi artis opsonatricis sententia summopere laudatur.

*lib. 4 de his.
ani. cap. 9.*

lib. 8.

lib. 7.

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I I
D E P I S C I B V S

L Y B E R VI.

35

Qui pisces saxatiles propriè dicantur.

C A P U T I.

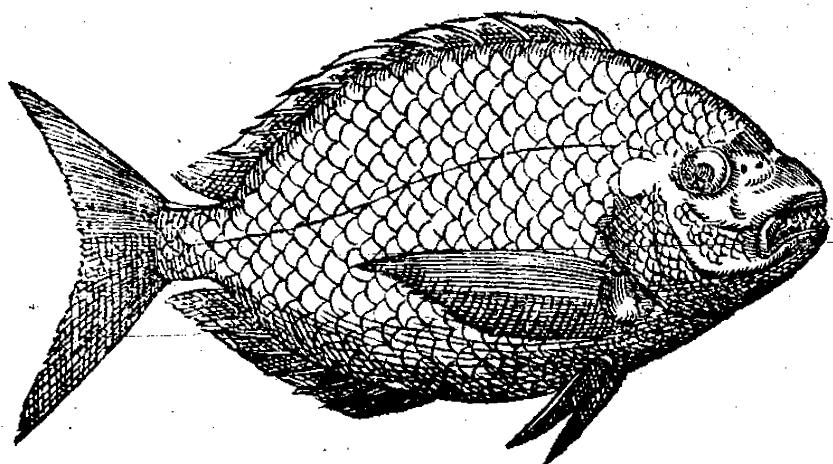

A C T E N V S Pisces aliquot squamosos maximè litorales, qua potuimus breuitate & perspicuitate descripsimus, quorum aliqui ab Oppiano, Athenæo, Diocle in saxatilibus numerātur, quos tamen non esse veros saxatiles ostendimus, multūmque succi bonitate & præstantia inferiores esse iis quos veros saxatiles esse dicimus, de quibus nunc agemus.

Qui autem veri sunt saxatiles, & cur sic nuncupati sunt, explicat Galenus LIB. III. de alimentorum facultatibus. Scarum, merulam, turdum, iulidem, fucam, percum à locis in quibus versari conspiciuntur, pisces saxatiles appellant: non enim in leuibus, aut arenosis, aut terreis litoribus, sed in petrosis promotoriis, & vbi saxe sunt, delitescunt & pariunt. inter hos autem scarus suavitate excellere creditur, secundum hunc merulae ac turdi: tertio loco iulides, phycides ac percæ. Porrò alimentum quod ex iis sumitur, non modò ad coquendum est facile, sed hominum etiam corporibus est saluberrimum, & quod sanguinem medium consistentia generet: medium autem voco, qui neque admodum tenuis est, neque aquosus, neque multūm crassus. Et mox. Merito igitur in saxatilibus piscibus nullum est inter congeneres discriumen manifestum, ut qui perpetuo in purissimo mari degant, aquamque dulcissimam & eam quæ ex eiusmodi & marina est mista fugitent. Et paulò post. Saxatilibus omnibus caro inest quam aliis piscibus mollior, ac fragilior. Et Diphilus Siphnus

au-

autore Athenæo: τὰς θαλασσὰς ἵχθυων, οἷά τοι περίσσαις εἰσὶν ἀγθεμάτων,
οὐχιλοῖς, συμπλεγόγι, καὶ φοι, οὐληόθοφοι. Ex marinis piscibus saxatiles
facilè corrumpuntur, boni sunt succi, abstergētes, leues, modicè nu-
trientes. Ex his qui sint veri saxatiles, & cur ita sint appellati perspi-
cuum est. Nos quoque in Gallia Narbonensi *rochans* vel *rochiers* no-
minamus à saxis. *Roc* enim nobis est saxum siue scopulus. Cæterū
huiusmodi pisces ut saluberrimi sunt, ita nobis, vt notissimi essent,
videtur voluisse natura: etenim tam varia & tam iucunda colorum
varietate eos depinxit, ut ad has veluti epulas quibus & secundæ va-
letudinis, & morbi tempore commodè vtamur, inuitare & allicere
videatur. Iisdem labra euidentia, mobiliaque tribuit, quibus alij pi-
sces carent. Et quemadmodum venenata nobisque letalia, vel odo-
re graui, vel sapore ingrato, vel aliena horribilive forma donauit,
vel tetro horribilique aspectu esse voluit, ut iis deterriti statim absti-
neremus, & sedulò vitaremus. sic quæ nobis vel salubria, vel ad ali-
quas vitæ nostræ commoditates vtilia sunt, pulchritudine quapiam,
vel notis illustribus ita ornauit, ut ad ea paranda vel vtenda statim
incitaremur. Quam obrem Plato rectè dixit, vix fieri posse, ut quod
pulchrum idem naturâ suâ prauum sit: quod si aliter contingat, ut
in hominibus, ob deprauatos errores quibus mox imbuimur, quos-
que veluti cum lacte nutricis sugimus, ita in animantibus, vel in plâ-
tis, ob alimentorum, vel cæli, vel soli vitium, vel ob alias huiusmo-
di causas id euenire necesse est. At cùm ita nos ad rerum vtilium
vsum inuitarit natura, vulgus tamen imperitum adeò sensu iudi-
cione caret, ut sæpe deteriores pisces bonis præferat. Quis enim est
ex imperita plebe, qui non buglossum lupo præferat? At buglossum
glutinosum succum gignit difficileque concoquitur, lupus marinus
medium consistentia sanguinem. Quis non nullum grandem vel
carissimum libenter emat, paruum verò reiiciat? utrumque verò
quis non saxatilibus longè præstare putet? At grandis paruo multò
durior, siccior, insuauior est, nec nisi ob hepatis magnitudinem olim
à gulosis expetebatur, uterque verò oculos hebetat, venerem extin-
guit, lepore marino qui maximè venenatus est, vescitur, quibus de-
caulis reiiciens, & sola friabili carne commendandus, ac hominum
gulæ deditorum luxu magis celebratus, quam ut ob insignem sub-
stantiam carnis bonitatem, & succi gratiam, quibus à multis vincitur,
tanta laude dignus merito videri possit. Saxatiles quidem nullo in
pretio apud nos fuerunt, nec nisi in aliorum penuria vtebantur, sed
cùm obseruassent plerique me, & sæpiissime eos mihi comparando
curare, & ut ægrotis apponenterentur iubere, tandem ipsi quoque ex-
petere cœperunt. Hæc de saxatilibus generatim dicta sint, iam ad sin-
gulos aggrediamur.

CAPUT II.

DE saxatilibus dicturi à Scaro incipiems, qui vt inter saxatiles omnes principatum tenet, ita primo loco describendus est. Ac primùm admonendi sunt lectores Scari duo esse genera, & hunc quidem ὄντα vocati, alterum verò αἰολόν, vt profert ex Nicandro Thiatireno Athenaeus, quorum vtrique multæ quidem communes sunt notæ, sed sunt etiam propriæ: ob eamque causam separatim de utroque tractandum putaui, vt res ipsæ scaros aliquando inspecturis notiores sint. Σκάρος igitur Græcis dicitur ἀπὸ τῆς σκάρης, autore Athenæo, quod significat salire sive tripudiare, hîc potius νέμεσθ, id est, depasci: id enim aliquando significat Σκάρης, vt ex Theocrito docet Phauorinus. Scarus verò algam herbásque alias depascitur, vt mox fusiùs dicemus. Græci etiam huius temporis σκάρης nuncupant. Romanis nostrisque non planè notus est, alij enim ob similitudinem dentē, alij *sargo*, alij *cantheno* vocant, à nostris pescatoribus pro *sargo* venditur. Piscis est marinus, saxatilis, squamis magnis, tenuibus, colore ex cœruleo nigrescente, ventre candido, *sargo* similis, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum, pinnarumque situ & numero. His notis ab eodem secessit, maculâ nigrâ in cauda, lineis nigris à dorso ad ventrem ductis caret. dentes planos hominis modo maxillásque habet, imò propriè solus latos habet, plurāque & maiora in maxillis ossea tubercula, caudam latam in duas pinnas non diuisam. Adhæc oculis est magnis, supercilij coloris indicat. Binas vtrinque branchias habet, alteras simplices, alteras verò duplices autore Aristotele. Cor angulatum. Hepar in tres lobos

Libro 7.

Ibidem

Lib. de his
cap. 13.

lobos diuisum, à quo fellis vesica pendet, sed intestinis alligata. Fel nigri coloris, & splenem, ventriculum paruum cum quatuor vel quinque appendicibus, intestinum conuolutum. Hunc pisces quem hīc proponimus, verum esse antiquorum scarum constanter affirmo. Sed quoniam ex Athenæo, vel Aristotele proferri quædam posse videntur, quæ nos coarguant, locos istos paulò diligentius excutiamus. Sic enim & scarus omnibus notior fiet, & multa quæ ad mores actionesque & succum substantiam eius pertinent, simul tradentur. Locus est Athenæi l. i. b. v. i. i. quem ex Aristotele profert. σκάρος Αἰστοτέλης χαρχαρόδοντες εἶναι φυσι, καὶ μονήρη, καὶ σαρχοφάγος, ἔχει τε σόδα μυκρὸν, καὶ γλαύπτες προσπερικύδην, χαρδίου δίγυων, παράλοβον, βίβολον ἔχειτε χολιὰ, καὶ απλῆνα μελανα, τῶν δὲ βραγχίων δ' μὴ διατάξην, δ' ἐξ αὐτῶν, μέρος τε καὶ τῶν ἀλλοῖοι ἴχθύων μηρυγέδη. χαίρει δὲ τῷ τῶν φυκίων θορῇ δὲ καὶ τέτοιοι θηρότεραι, ἀκμάζει δὲ θέρες, id est, Scarum Aristoteles scribit serratis esse dentibus, & solitarium, & carniuorum, os paruum habere, linguam adhærentem, cor triangulum, subalbum, bilem nigram & splenem nigrum. Branchiarum alias duplices, alias simplices. Solus verò pisces ruminat, gaudet alga, quare & ea capit, & estate viget. Hæc Athenæus. Quorum initio statim error est insignis. Aristoteles enim l. i. b. i. de hist. animal. hæc scribit χαρχαρόδοντες δὲ πάρτις οἱ ἵχθyes, εἴχω τοὺς σκάρος. Cap. 15. Serratis sūnit dentibus pisces omnes dempto scaro. Et Plinius de dentibus loquens, pisces omnibus serrati præter scarum, huic vni aquatilium plani. Quare addenda negatio, legendūmque σκάρος Αἰστοτέλης φυσιον δὲ χαρχαρόδοντες εἶναι. At hæc nota huic nostro maximè propria est, nullus enim est ex omnibus pisibus squamosis, cui latiores magisque plani sint dentes, minùsque serrati. Prætereà carniuorum esse scarum, ex Aristotelis libris, iis saltem qui nunc extant, non colligas, sic enim l. i. b. v. i. i. de histor. animal. Vixtus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tantum vescuntur, vt cartilaginei, vt congri, channæ, thunni, lupi, synodontes, amiæ, orphi, murenae, mulli verò nutriuntur alga, ostreis, cœno, carne. Dascillus cœno & stercore. Scarus autē & melanurus alga, salpa stercore & alga. Hic aperte Aristotel. discrimina alimentorum quibus vescuntur pisces enumerat, quod si scarum carniuorum esse existimasset, cur id in scaro potius, quam in aliis prætermisisset: neque est quod quis obiciat id quod mox subnectit Aristoteles. Cephalum ac cestrum solos à carne omnino abstinere, ac proinde scarum carniuorum esse posse. Nam Aristoteles de iis tum loquitur, qui sui generis pisces deuorant, quod minimè faciunt cephalus & cestrum, qua ratione omnes quidem carniuori dici possunt, demptis his duobus cephalo & cestro,

qui tum à piscibus sui generis tum ab omnibus aliis omnino abstinent. Sed præstat verba ipsius Aristotelis adscribere. Omnes tese multo deuorant, dempto cestreo, maximè autem congrit. Cephalus autem & cestreus soli omnino carne non vescuntur. At quum propriæ carniuorum piscem esse dicimus, eum qui aliorum & non sui modo generis piscium carne nutritur accipimus: in quorum numero scarum non repono, non solum Aristotelis autoritate, sed etiam ratione fretus: nam ventriculum pro corporis ratione paruum habet, qualem non dedit iis natura, qui pisces integros vorant, nec quicquam in ventriculo huius, vel intestinis præter algam, herbæve alias reperias. Idem confirmat Plinius. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque vesci, non aliis piscibus. Necnon Ælianuſ: Scarus inquit, cùm aliis herbis tum alga vescitur. Nullus ergo scarum nostrum reiiciat, quod pisces alios non voret, quem tamen carniuorum dixit esse Athenæus, cùm φυρφάνος dixisse debuisse: præsertim cùm scarum subiiciat alga delectari, & ea capi. Quo fit, ut alium etiam Athenæi locum demirer, qui est lib. viii. quo scribit scarum recentem suspectum esse, quoniam lepores marinos venatur, illisque pascitur: id quod soli mullo tribuit Plinius his verbis. Vescitur lepore marino vnum tantum animalium, ut non intereat, nullus piscis, & teneat tantum, & ingratior viliorque fit. Hac in re magis ut Plinio quam Athenæo assentiar, facit quod nullus iis in locis degat, in quibus lepores marini reperiuntur & capiuntur, nimurum in locis cœnosiis lutosisque, unde nullus lutarius nominatus est, quæ loca fugit scarus, & in saxis habitat. Sed plura de his cum de mullo agemus. Iam verò quod sequitur, παράλιον, τείβολον, planè depravatum est, quoniam cor album in nullis vñquam piscibus videbit, qui in horum dissectione se exercere voler, nisi supremam illam cordis partem albam, quæ ab Aristotele ἀγένη φλεβούρωδες dicitur, pro corde impropriè accipias, qua ratione in omnibus piscibus cor esset album, de qua re fusiū libro superiore capite de hepato. Quare paucis mutatis legendum θητερ λέγοντες. Quid verò sibi velit τείβολον, nemo, ut opinor, posset hic diuinare, quid enim tribulo cum piscibus? At si β & λ loca commutarint, optimè legemus τείβολον, & sic legendum esse audacter contendem: est enim in hoc pisce nota non minima, quod hepar in tres lobos diuisum habeat, ut superius diximus. Quod postremò ponitur solum scarum ruminare, id planè verum est, & ex Aristotelis locis aliquot sumptum. Idem confirmat Plinius & Oppianus.

Kαὶ σκαρός δὴ μὲν ἐν ἵχθυῖ τείβῳ ἀναδοῖς

*Lib. 2. de bift.
animal. c. 17.
¶ lib. 8. c. 2.
Lib. 9. c. 17.
Lib. 1. c. 16.
taurop.*

¶
¶

Φθέγξετο μεμαλέως λελαγών, καὶ μένος ἐδωδινόντος τοῦ προσώπου
Ἄρρον προΐστη δύα σόρα, δεύτερος ἀβύσσος.
Δαρνίδης μύλος γρανατίνας ἡ οφεῖαι πάντας θεραπεύει
Incurui scarus incola saxi.

*Qui mites inter pisces clamore tremendo
Intonat, & solus pallentes ruminat herbas,
Ac veluti pecudes renovat sub guttura pastum.*

His maculis deletis, & loco Athenæi nitoris pristino restituto,
omnia quæ scaro tribuuntur, quæ sine tædio repeti non possent,
nostro planè conueniunt, ut negare nemo possit nos veterum sca-
rum penitus nosse, & hūc representasse. Nostris autem diu incogni-
tum fuisse, non est cur quis miretur, cum Romanis olim, & toti Italiz
serò visus fuerit, ut nec latinum nomen piscis habeatur autore Co-
lumella. Scarus, inquit, qui totius Asie Græciæque litoribus Sici-
lia tenus frequentissimus exit, nunquam in ligusticum, nec per
Gallias enauit ad Ibericum mare. Itaque ne si capti quidem per-
ferantur in nostra viuaria, diuturni queant possideri. Idem Plinius:
scarus carpathio mari frequens, promontorium Troadis Le-
pton nunquam transit. Inde aduerso Iberio Claudio principe, Opta-
tus Elipertius praefectus classis, inter Ostiensem, & Campâniae oram
sparsos disseminauit. Quinquennio ferè cura est adhibita, ut capti
redderentur mari. Postea frequentes inueniuntur Italæ in litore,
non antè ibi capti. Hæc Plinius. In nostro mari capiuntur non
procul à Massilia, & maximè circa Stoechadas insulas. Rhodi ma-
ximam esse copiam à Rhodiis accepi. Saxatiles bis pariunt auto-
re Aristotele, quod non de scaro tantum, sed de omnibus saxatili-
bus semel dictum sit. Seleucus Tarsensis ait, citante Athenæo, so-
lum hunc piscium noctu dormire, unde fit, ut noctu nunquam ca-
piatur, hoc autem ei fortasse propter metum accidere. Idem tradit
Oppianus scarum mollem, sic enim appellat, noctu non prædari nec
in alios sœuire cæterorum ritu, sed in scopulis suis somnum capere.
Scari inter se amant, videturque innatum & mirum ingenium, mu-
tuæque societatis tuendæ studium, quæ ex Ouidio sit declarat Plinius.
Mibi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo
volumine quo ἀλιθητικοὶ inscribitur. Scarum inclusum nassus nō fron-
te erumpere, nec infestis viminibus caput inserere, sed auersum caudę
ictibus crebris laxare foræ, atque retrosum ita erumpere, quem lu-
statum eius si forte alius scarus extrinsecus videat, apprehensa eius
cauda adiuuare nixus erumpentis. Hæc prolixè & eleganter descri-
bit Oppianus: quæ quia longiora sunt quam quæ hūc adscribi de-
beant, ex ipso autore petes. His addit Ælianus. Si scarus nassus inclu-
sus in caput exierit, cum qui foris est caudam illi portigere ut ea

Lib. 8. cap. 16.

Lib. 9. cap. 17.

Lib. 5. de his.

Cap. 9.
Lib. 7.

Lib. 1.

Libro 32. cap. 1.

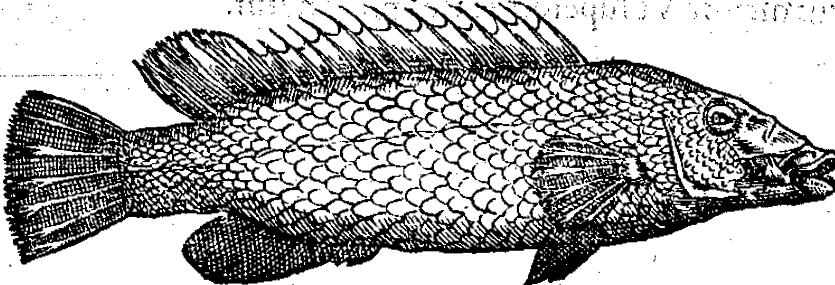
Lib. 4.
Lib. 11. cap. 17.

comprehensa sequatur. Hæc illi quidem faciunt more hominum, qui et si libros de amicitia non legerint, tamen leges amicitiae à natura hauserunt. Præterea piscium omnium salacissimum esse scarum asserit, eamque cupiditatem necis caussam esse. Piscatores enim comprehensæ fœminæ summum os ad tenuem funiculum alligant, eamque viuam per ea loca trahunt, in quibus habitant, conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenso trahitur scarus fœmina captiua; alter piscatorum nassa in piscatorio nauigio accommodatæ os latè diducit, dátque operam, ut nassa in scarum conuertatur; ea enim sensim demittitur, lapide ad certam mensuram facto: mares autem non aliter quam homines visa amica furore libidinis perciti, circa eam concursantes, alius alium præuertere & contingere studet, vt solent iuuenes amantes, aut osculum aut vellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium venantes, piscator sensim deducit fœminam recta ad nassam, ac cum ea etiam amantes, libidinisque suæ dant pœnas. Non solum alga, sed herbis aliis vescuntur scari, vt priùs dictum est. Nam & coriandrum escam scaris olim obiiciebant, vt ex *Ibidem c. 18.* Leonide citat Aelianus, quo allecti facile capiebantur. Et Græci aliqui sæpe mihi affirmarunt mirè etiam linozostri (quam mercuriale vulgò dicimus) delectari, eaque capi. Quantum ad succum substantiam scari attinet, cum non solum saxatilis sit, sed etiam inter saxatiles primas teneat, constat mollis & friabilis esse carnis, vt scribit Athenæus, suauem, læuem, qui facile concoquatur & distribuatur, quique facile reddat aluum. Celsus scarum cum aliis aliquot, iis ex quibus falsamenta fiunt, teneriorem quidem esse scribit, sed tamen durum. Videtur etiam è numero saxatilium eximere, qua in re omnium sententiæ & sensui repugnare videtur. Archestratus vero apud Athenæum scarum valde commendat, eiisque præparationem docet. Intestina scari violam olen, nec magis reiicienda quam aspalacis. Quamobrem recte Epicharmus scarorum σάλε ὁ Χωρ Φευτὸς ἐκβαλεῖν θεοῖς, id est, ne sterlus quidem scarorum fas esse Diis ipsis reiicere. Olim iecur erat in pretio, vt in Vitellij patina commemorat Tranquillus scarorum iecinora, & Martialis:

*Hic scarus aquoreis qui venit obesus ab undis,
Visceribus bonus est, cetera vile sapit.*

Lib. 32. cap. 18. Utuntur etiam, inquit Plinius, ad parotidas scari piscis marini iecinoribus. Editur apud nos assus in craticula, vel in sartagine, vel clixus, vt aurata.

De Scaro vario.

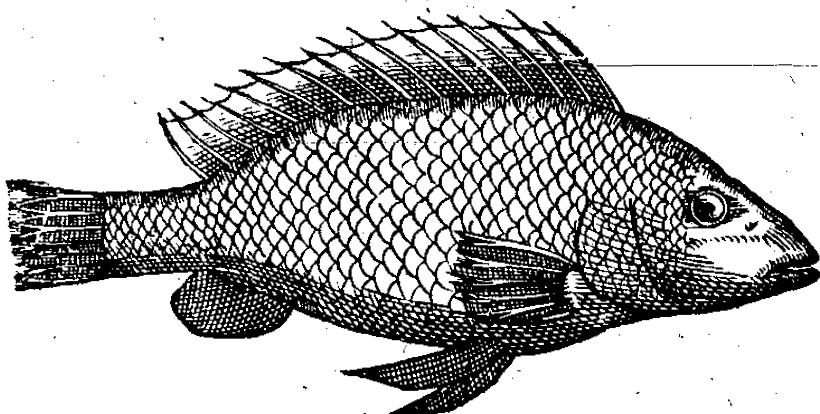

CAPUT III.

C A R V S $\alpha\lambda\omega\sigma$ nullo alio nomine, aut Latino, aut Græco à prima scari specie distinguitur, quām epitheto, quod alioqui multis piscibus est commune. nam $\tau\epsilon\rho\gamma\sigma\alpha\lambda\omega\sigma$ vocavit Epicharmus, & coracium $\alpha\lambda\omega\sigma$ vocatum fuisse diximus libro superiore: *Abr. lib. 7.* denique multis aliis saxatilibus epitheton hoc conuenit. Dicitur verò species hæc scari $\alpha\lambda\omega\sigma$, quod Icarus $\alpha\lambda\omega\sigma$ fere concolor sit, melanuro similis, dorso enim cæruleo est, ventre candido, $\alpha\lambda\omega\sigma$ verò oculis, ventris inferiore parte, in qua podex, purpurei est coloris, cauda-coloris indici, reliquum corpus partim ex viridi, partim ex nigro cæruleum est, squamæ veluti notis obscurioribus aspersæ, ore est mediocri, dentibus latis, in superiori maxilla densis, in inferiore raris & acutis. A dorso ad caudam ferè aculei tenui membrana conexi, & æquis interuallis dispositi. In singulorum summa parte membranula pendet vexilli instar: pinnæ ad branchias sitæ, latæ sunt, ac veluti ouï figura. In medio ventris duas purpureas habet. Intus ventriculum satis capacem, hepar subalbum, intestina lata & multa, sellis multum, splenem magnum. formosissimus sanè est hic pescis, si quis alius. Carne est tenerima, & delicatissima, nec dubito quin is sit, cui Galenus cæterique medici principatum dederint, nunc nomine tantum notus est, à Græcis solis hodie & celebratus, & penitus cognitus. Quare hortor & moneo studiosos omnes, vt non nominum tantum, sed rerum potius cognitioni sedulò vacent. Romæ semestri spatio unus tantum mihi etiam sæpius, & curiosè forum piscarium adeunti, visus est, quò sit vt hunc non admodum illic frequētē esse credā. Capitur aliquādo in nostro mari, è regione Magalone, & non procul à Mâsilia, & Antipoli: circa Stoechadas insulas sæpius: alij cōmuni saxatiliū nomine rochæ nūcupant, alij $\alpha\lambda\omega\sigma$, alij $a\mu\lambda\omega\sigma$ seruatis, vt credibile est, nominis $\alpha\lambda\omega\sigma$ vestigiis. Cannariarum

Plin. lib. 37. cap. 11. insularum incolæ, vt ferunt, Brechos appellant. A scaris nobilissima scaurorū familia dicta fuisse creditur. Ab æoli scari colore, potius quām effigie scariten gemmam dictam existimo, ea est fortasse quæ sapphirus dicitur. Vt superior scarus præparatur.

De Cynædo.

CAPUT IIII.

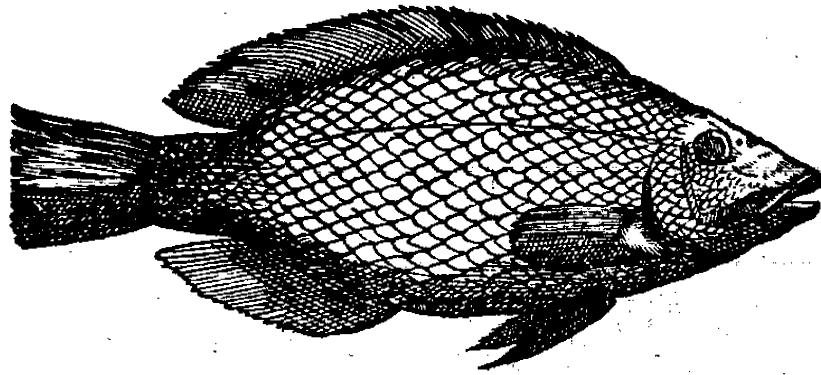
AΛΦΗΣΤΗΣ & Αλφητυχός Græcis est piscis, qui à Plinio dicitur Cynædus, nostri cōmuni saxatilium nomine *rochau* vocant: peritiores pescatores *canus*, Massilienses *canudo* corrupto vocabulo cynædum volentes dicere. Piscis est marinus, saxatilis, dorso purpureo, cæteris in partibus luteo, corpore strictiore quām aurata, vel pagrus, mænis figurā similis, alioqui maiore & spissiore corpore, pedali magnitudine: ore mediocri, labra habet, & dentes serratos caninis similes, quod omnibus ferè saxatilibus commune est. A ceruice ad caudam spinas tenui membrana connexas habet, non diuisas, vnde μονάχαρδος ab Aristotele, citante Athenæo, dictus est. Huiusmodi cùm sit piscis quē hīc proponimus, superest vt eum esse ostēdamus, qui ab Athen. ἀλφιστής, à Plin. cynædus appellatur. Ac primū Athē. profera-
mus ἰχθύς τοὺς διὰ ἀλφιστῶν μὴ δέσποιντες, πορφυρίστας ὁ καὶ τὸ μέρη.
Φασὶ δὲ αὐτὸς ἀλισκεδαῖς σωμάνο, καὶ φαινεδαῖς δὲ μὴ ἔτερος καὶ τὸ ἄπο-
μνον, ἀπὸ τῆς τοιούτης καὶ τούτου γενέρω τὸ ἔτερον ἀγελεύθεν, τὸν ἀρχάντα τοὺς
τοὺς ἀκραῖς καὶ καλύπτεται τὸ τούτων καλύπτων. Αειστέλλεις ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ μερά-
κεδινος εἶναι καὶ καρπὸν τὸ ἀλφητυχόν. Pisces quidam sunt alphestas, omni-
no quidē cerei coloris, purpurascentes tamen quibusdā in partibus:
aiunt ipsos binos capi, & videri alteri alterū comitē esse ad caudā. ab
eo igitur quòd alter alterius nates sequatur, veteres quidā incōtinē-
tes, & in venerē proclives alphestas nūcuparunt. Aristoteles in lib. de
animali. vnica & non diuisa spina esse dixit alphesticum & flauum.

Plinius

Plinius verò cynædi, inquit, soli piscium lutei. Principio ipsa nominis Lib. 3. cap. 13.
ratio alphestam eundem esse cum cynædo planè indicat: nam ut al-
phestas Græci appellant pisces se sequentes libidinis causa, eodem
quoque nomine libidinosos & incontinentes homines, sic & Latini
cynædos pisces: quoniam sunt & cynædi homines molles, effemi-
nati, libidinosi, quique præ postera & nefanda venere vtuntur. Adhæc
cerei coloris sunt, secundum Athenæum, quibusdam in partibus pur-
purei, quod nostro planè conuenit. Dorsum enim colore est purpu-
reo exaturato, siue violaceo, cæteræ partes cereo colore, quem Plinius
luteum appellat. Aristoteles citante Athenæo κιρρὸν, Numenius ἐρυθρὸν,
Græcis autem κιρρὸν significat ξανθὸν, id est, flauum, autore Galeno li-
bro quinto de sanitate tuenda, cùm loquitur de vino pro senibus de-
ligendo. οὐδὲ οὐτασθεῖσα τὸ λεπτότερον αἰρεῖται, τὸ δὲ χρῶμα ὡς Ιππο-
κράτης εἶδε κιρρὸν κραλεῖν, οὐνάσιον οὐδὲ ξανθὸν ὑπομένειν δύστον, ut sit
substantia tenuissimum, colore quod Hippocrates κιρρὸν appellare
solet: poterat autem & ξανθὸν, id est, flauum appellare. Hactenus Ga-
lenus. Eρυθρὸς idem dicitur, & salpam quæ lineis aureis distincta est
ἐρυθρόχαμψι priùs vocatam fuisse diximus, talis color est auri vel
flammæ ex lignis aridis excitatae. Quòd si aliquando ἐρυθρὸν ru-
brum vel rufum interpretetur alios secuti, reprehendendi non su-
mus: nam id etiam significat ἐρυθρὸν flauum scilicet exaturatum, quod
est rubrum dilutius, vnde Oppianus ξανθότερος ἐρυθρός, qui tamen iu-
dicio omnium rubescunt. talis est optimæ & minimæ adulteratæ ce-
ræ color. Dioscorides de corni arboris fructu loquens primùm dicit
esse χλωρὸν, id est, virentem: τεπαγνθυμὸν δὲ ξανθὸν, ή κηριοφθῆν, id est, per
maturitatem rubescere, aut cæræ colorem repræsentare. Vides ut
ξανθὸν & κηριοφθῆν pro eodem colore usurpet: quòd autem ξανθὸν ru-
bescens vertit interpres, id non de rubro exaturato intelligendum
est, sed de diluto, quod ἐρυθρὸν aliquando appellari priùs diximus,
& alibi etiam Dioscorides scribit, Ceram optimam esse ὑπόκιρρον. Lib. 3. cap. 13.
Talis color est luteus, color nimirum vitelli ouorum. Idem color di-
citur etiam nonnunquam τοῦρός. Vinum enim κιρρὸν quod Galenus
ξανθὸν, id est, flauum interpretatus est πυρρὸν ὠχρὸν, id est, rufum pal-
lens L. I. B. x i. methodi appellat. Quamobrem vehementer errant
qui vinum κιρρὸν siue ξανθὸν putant esse, quod Galli *vin clairet* appelle-
rant, est enim hoc giluum. Colorem verò κιρρὸν siue ξανθὸν propriè re-
fert vinum, quod in Gallia nostra Narbonensi prouenit diciturque
mascas & *picardene*. Hæc ideo diffisiùs explicavi, ut ob nominum va-
riatatem diversaq; eorumdem significationes rerum notitia obscu-
rior nobis nō esset. Quare κιρρὸν, ξανθὸν, τοῦρόν, ἐρυθρὸν, & Latinè flauum,
luteum, rufum, rubrum, seu potius rubescens nonnunquā pro eodem
sumuntur, ut exemplis veterū comprobauimus, nonnunquā differunt.

sed ratione tantum maioris & minoris. quod fit, ut propter magnam
in colorum quorundam gradibus affinitatem, modò hoc, modò illo
nomine, diuersi autores vntantur, etiam in eodem colore designando.
Ex his igitur liquet qualis sit piscis istius coloris, diuersis nominibus ab
antiquis expressus, qui non solius est cynædi: cancri enim aliqui &
cancelli, & leones parui, qui circa insulam D. Honorati, & in mari Li-
gustico capiuntur, flavi sunt siue lutei: denique eiusdem cum cynæ-
do coloris, de quibus suo loco dicemus. Quare merito falsus non-
nullis Plinius locus videri possit. Cynædi soli piscium lutei, vel in-
mendatus, ut legendum sit, Cynædi toti lutei, quemadmodum lo-
cutus est Athenæus Θ' μὴν ὁλος χρισθεῖσ, omnino quidem cærei co-
loris modò intelligas non ita omnino luteos esse, quin aliqua parte
purpurei sint, ut initio huius capituli declaratum est. Carne & sub-
stantiâ eadem est, qua cæteri saxatiles nimis tenera, molli, & fria-
bili, minimèque glutinosa. Ius ex eo ventrem lenit. Coctus in sar-
tagine melior est asso in craticula, vel elixo: hic enim mollior fit, ille
qua tener est & friabilis, in tenues partes facilè soluitur. Præpara-
tur sic. Exemptis interaneis sale aspergitur & farina, quæ partes con-
tinet & solui prohibet: deinde in fervens oleum iniiciendus. Refri-
geratus cum succo mali Arantij editur. Ægtrotis salubre alimentum,
facilè enim coquitur, & temperatum sanguinem gignit.

De Merula.

C A P U T . V.

T Apud Græcos γέραπος & auis & piscis nomen
est, ita merula apud Latinos. Peritiores pescato-
res Merle vocant: nonnulli Tourd, non distin-
guentes turdum à merula: alij communi saxatilium
nominе Rochau. Merula piscis est marinus, ex

saxatilium genere, tincæ fluuiatili-similis corporis habitu, colore ex indico nigrescente, maris color magis ad violaceum accedit: fœminæ ex vario nigrescit. os dentibus acutis & recuruis munitum. labris, oculis, pinnis, squamis reliquísque partibus, saxatilibus aliis similis. hepate est magno, à quo fellis vesica pendet, intestinis latis, ventriculo longo, splene parvo, corde angulato, branchiis, aliis saxatilibus similis: vescitur musco, alga, pisciculis, cancris, echinis paruis & integris, cuius rei testes oculati sumus: id enim aliquoties ex eius dissectione deprehendimus. Hæc de merula Aristoteles. μεταβάλλεται τοις καλύσσοις καρκίνοις, τοις κίγλαις, τοις ἡρεσίς τῷ χρωματικῷ τάς ὄψας, οὐαὶ τὸν ἀρέων, τοὺς μὲν γαρ εἴπος μελαῖτες γένοται, εἴτη εἰ τοὺς εἴπος λαγῳγί πάλαι. Mutant colorem pisces, qui merulæ & turdi appellantur, atque etiam squillæ, pro anni temporibus ut aues quædam. Vere nigrescunt, postea candorem suum recipiunt. Quem Aristotelis locum sic intelligere oportet, ut turdi & merulæ suum quidem seruent colorem, sed magis exaturatus fit circa ver, æstate vero magis diluitur, minùsque niger est, quæ causa est, cur pisces hos candidos fieri scribat. Idem de phycide, & mæna sentiendum. Merula inter saxatiles laudata, inquit Plinius: carne est tenera & molli, facilis concoctionis, parum nutrit, & bonum succum gignit. Elixa febricitantibus saluberrima, si coquatur in sartagine farina conspergenda, ut partes contineantur. Quibus autem rationibus adducti piscem quem hic depingimus, merulam esse existimet, paucis dicemus, ut inde eorum refellatur error, qui alium à nostro pro merula ostendūt. Admonitum autem prius lectorem velim, ut meminerit à veteribus, colorem indicum, aut purpureum exaturatum, nigrum vocari, ut purpuram nigram, violam nigram, circæam flore nigro, qui tamen purpureus aut indicus est. Eodem modo nigram merulam dici putet. Iam vero merulam piscem à similitudine coloris merulæ avis nomen acceptissime nemo est qui negare possit. At merula avis nigra est. Quare hunc nostrum piscem nigrum saxatilem merulam esse antiquorum constat. Quod autem merula piscis nigro sit colore, testis est Nu-
menius apud Athenæum.

Γλάucus ἡ ὄρφας ἔναλος γένος, ηε μελάγχεως
Κόστυρος.

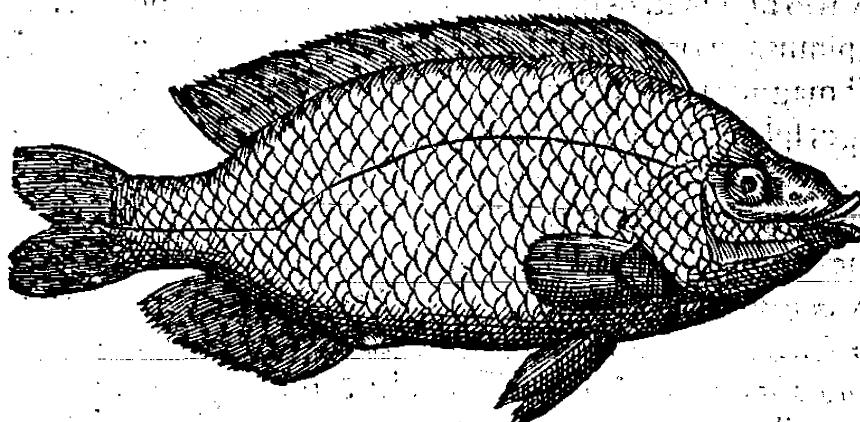
Huc accedit quod hic noster mutat colorem, est enim aliquando nigrior aliquando minus niger. Postremò ex saxatilium est genere, carne molli & friabili. Aliud merularum genus inuenio quod dorso est nigro, ventre indico, quibusdam partibus cæruleis, ut pinnis cauda, & circa branchias. Non differt substantia à superioribus.

Q

Lib. 8. de his.
anim. ca. 30.

libro 7.

D Turdorum generibus.

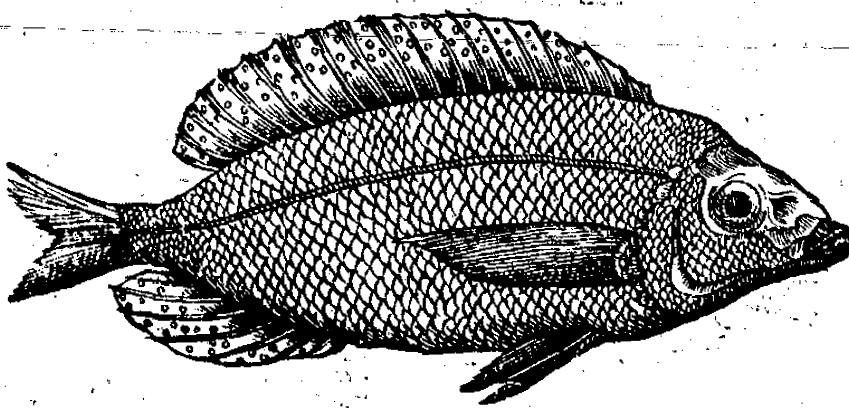

CAPV VI.

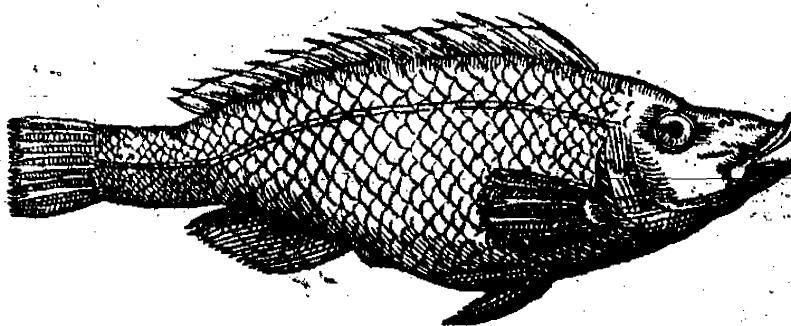
VNC Ad turdos veniamus, quorum multa sunt genera, varia nomina, tantaque colorum varietas, ut in iis increandis lusisse videatur natura. Turdorum complura esse genera, vt inquit Columella, & eorum varios admodum colores esse ex singuloru descriptione, per spicum fiet. Pancrates apud Athenaeum autor est, multis nominibus appellatum: fuisse turdum, & Nicander *πολυθρόν* vocat: etenim *χίχλιν, στύλην, αγολίδην* nuncuparunt, Athenaeus *ex Aristotele μελαχύστιλον*, id est, nigris maculis insignem, sed potius *ποικιλότιλον* dixerim, id est, variis notis distinctum, & sic apud Athenaeum legisse videtur Phauorinus. *χίχλη* nomen frequentius fuit, vt avis, ita & piscis. *χίχλη* ab Atticis & non *χίχλη* dicitur, ita suadente ratione, inquit Atheneus, foeminina enim in λα ante λα, alterum λ habent, vt σκίλλα, σκίλλα, χόλλα, βδέλλα, όμυλλα: quae verò in λη desinunt non item, vt *χίχλη*, *τείρλη*, *δύμιχλη*. Latini turdum nominant. Nostrates, Prouinciales, Itali, Hispani *turdo*. Galli *vieille*. Iam turdorum qui solo ferè colore differente videntur, omnes species ordine recensemus. Primi generis eum fecimus, qui à pluribus *turdo* dicitur, qui notas etiā insigniores habeat, quibus à quo quis nullo negotio discerni poterit. Est autem non admodum dissimilis cynædo, minor paulò & latior, ad auratae figuram accedens, dentibus recuruis, pinnarum situ, numeroque cæteris satilibus sunilis: labra habet crassa & rugosa, cauda non in duas pin nas sed in unam latam desinit, quæ maculis nigris & rufis insignis est. In reliquo corpore colore est vario, vnde *αιολος* dictus. Dorsum fuscum est, venter ex albo livescit. Pinnæ ad brachias aureæ sunt, ad pedicem & in tergo flavæ, nigris cæruleisque maculis aspersæ. oculi magni sunt, rotundi, pars oculis subiecta variis coloribus est illustris.

Part

Partibus internis ab aliis saxatilibus non multum differt. Carne est tenerima & friabili. Ob insignem teneritatem à multis negligitur. Optimus assus in craticula vel in sartagine coctus. Refrigeratus firniore est carne. Ex aceto vel mali arantij succo edendus: priusquam coquatur sale conspergendum, ut gravioris sit saporis.

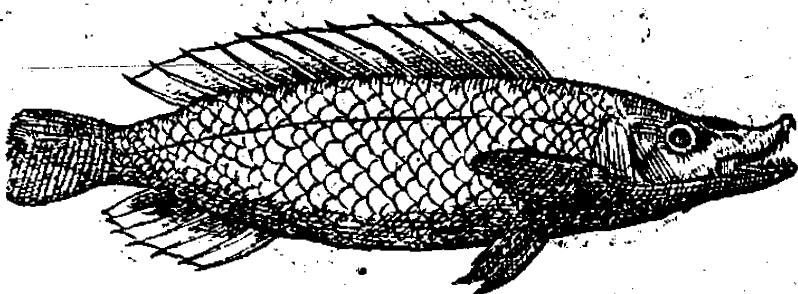

S E C V N D I Generis turdorum is recte censembitur, qui à nobis distinctionis gratia pauo nuncupatur. Hic priori similis est, maior tamen plerunque. Colore ex viridi cæruleo, vel indicō, colorē colli pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc pauonis nomen posuimus veteres imitati, qui merulas & turdos avium nomina piscibus dederunt, cum licet cuius rebus anonymis & nouis noua nomina ponere. Carne est molli, friabili, tenera. Viscidi aliquid habere videtur inter saxatiles.

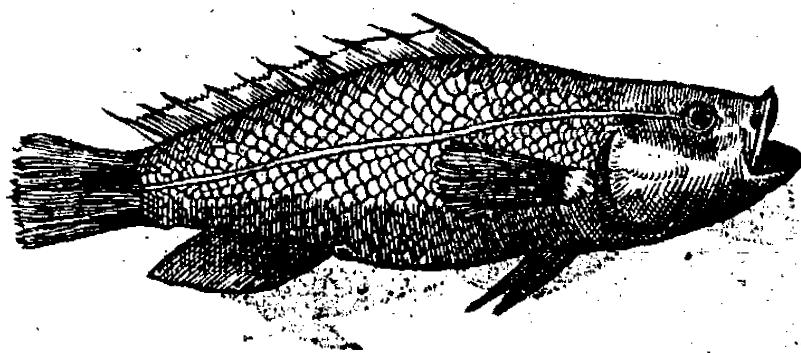

T E R T I I Generis est is, qui *Minchia di Re* à nonnullis appellatur. Superioribus similis, colore verò dispar. Est enim varius admodum, virque illus est, qui plures colorum differentias habeat. Viridis est magna ex parte, sed punctis purpureis, cæruleis, indicis,

& aliis confusis coloribus conspersus. Pinnae ad branchias flavae siue rufae sunt, aliae omnes partim cæruleæ sunt, partim virides, partim rufæ. Cauda rufa punctis cæruleis notata. Branchiarum opercula punctis & lineis rufis, sinuosis, certis spatiis distitis distincta. Adeo variis & iucundis coloribus ornatus est, ut pulchri nomine sit dignissimus. Carne tenera, friabili, delicata aliis non cedit. frequens est Romæ & Antipoli & in Lerino insula.

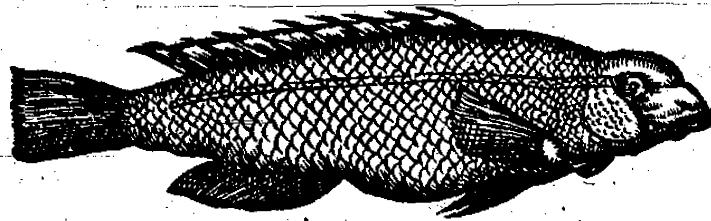

Q V A R T I Génoris *turdus* varius etiam est, dorso nigrescente, pinna eius virescente. Ventre & lateribus flavescentibus. A branchiis ad caudam lineæ virides ductæ sunt. Pinnarum quæ in ventre insima cærulea sunt. Hunc nonnulli ex piscatoribus nostris *Perroquet*, id est, psittacum vocant, quod ea sit coloris varietate qua avis illa Indica. Similem succum gignit cum cæteris saxatilibus. Facilè concoquitur, quod tenera sit substantia & friabili.

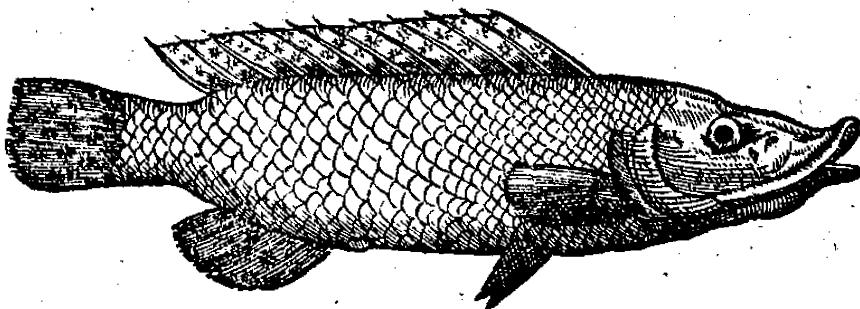

Q V I N T V M Genus *turdii* gobionem flauum refert, hoc ab eo discrepans, quod lineam albam ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aspersus est gobius, careat. Pinna quoque vñica in ventre neque distisa, quam habet gobius. *Turdus* iste colore auroo est, nec differt ab aliis carnis tenuitate.

Sext

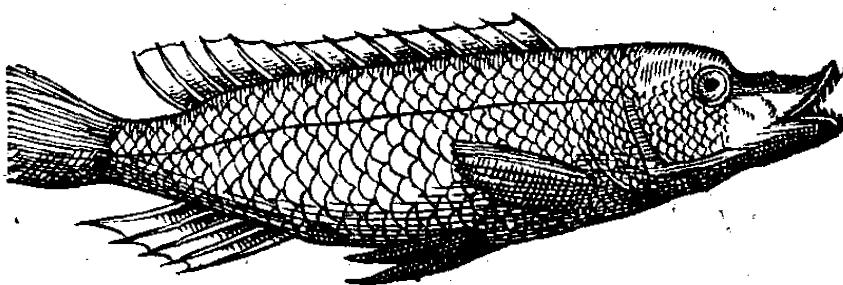

SEXTV M genus quinto omnino simile, nisi quod huic linea ab oculis ad caudam ducta, non alba est, sed cærulea rostrisque, est longiore & aquilino.

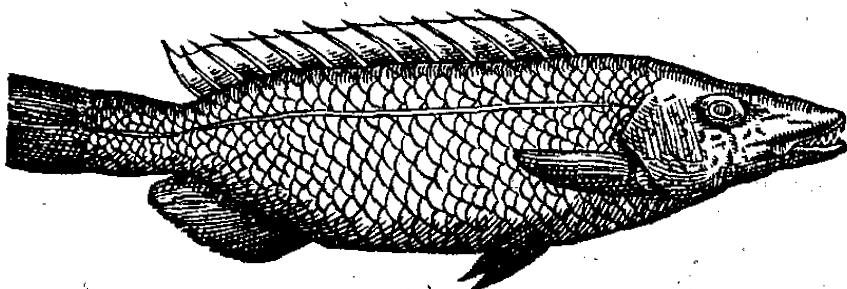

SEPTIMVM Genus à Prouincialibus *cero* dicitur, maximè Antipoli, & nostri speciem vnam turdi *cero* vocant. In saxis dedit præsertim litoralibus magnitudine est cubitali, coloribus variis insignis, dorso aureo, viridibus maculis consperso, ventre candicante, lineis rufis & tortuosis, nullo ordine dispolitis notato. Tales ferè cernuntur buxi radices vel iaspides. Labra viridia sunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent. Cauda & pinnæ magna ex parte cæruleæ sunt. Septimum hoc genus esse puto, quod *χελώνη* ab Athenæo dicitur, vnde *cero* fecerunt nostri. Suspiciatus sum aliquando locum hunc mendosum esse, & pro *χελώνη* legendum *κίχλων*, ea ratione adductus, quod neminem vnam ex his qui de piscibus scriperunt, piscem sic nominasse meminisse. Tum quia hoc loco cùm de scaro dixisset, comodè *κίχλων*, id est, turdum subiunxisse videretur. His inquam rationibus motus, diu in ea sententia permansi, ut *κίχλων* legendum existimarem. Cùm verò quæ sequuntur, accuratius considerarem, omnia quæ hic dicuntur, parum turdis omnibus conuenire, animaduerti, quæ causa mihi fuit mutandæ sententiaz. Locus sic habet apud Athenæum ἡ ἡ γελαστὴν κίχλην ἀπολόγησε, Διργίδης, Λύρδης. Libr. 8. Χρ., d. ἡ χυλὸς αὐτῆς κακῶν τῷ στομάχῳ. Ceris quæ dicitur teneræ est carnis, alio facilis, stomacho grata, succus ipsius incrassat & abstergit.

Præterea obseruaui Athenæum de multis piscibus mentionem facere, de quibus alij omnino tacuerunt. vt ταῦται κόπαρχοι. de coracino albo. de melanderino. Item Plinium de ichthyocola, de lucerna, de cornuta, de quibus nulli alij meminerunt. Idem fecisse. Ælianum constat. Potrò multa ab iisdem esse omissa, quæ à nobis diligentí dissectione & experientia, & à peritis pescatoribus percepta, literis mandamus: quod etiam spero multos post me facturos esse. Quare vt ad rem redeam, καὶ τὸν λεγένδον τοῦτο οὐχί τοις πάσῃς εἰδοῖς πρæfiximus.

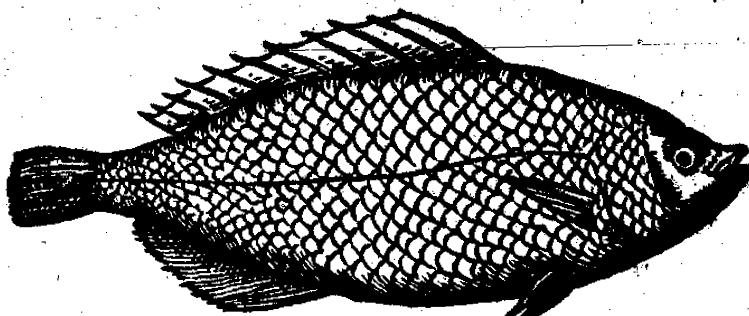

O C T A V V M Genus à septimo non admodùm differt: est enim eodem ferè modo varium, sed lineas multas habet in ventre sese intersecantes. Carne est aliis similis.

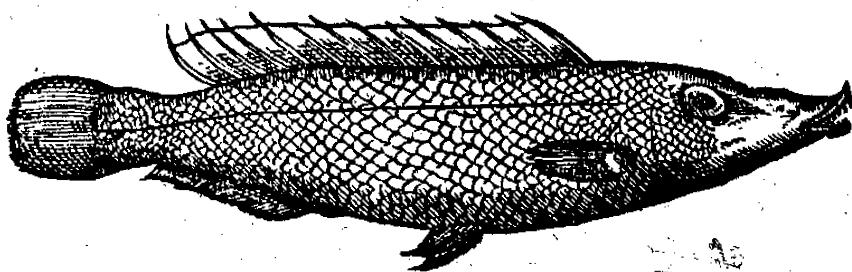

N O N V M Genus superiori simile est, nisi quòd lineam candidam habet à branchiis ad caudam, alias multas confusas, obliquas, vt ceris, quæ aurei sunt coloris, alioqui colore est vario, viridi & flavescente. A quibusdam grecis dicitur, ab aliis bille, à nostratis menestrier, hoc est, tibicen: quia variis est coloribus tibicinum ritu, qui versicolori habitu vti apud nos solent. Carne est tenera & friabili.

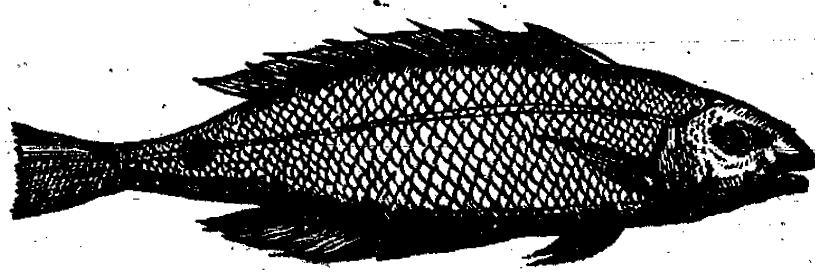
Deci

D E C I M A Turdorum species colore est viidi, extrema operculi branchiarum & pinnarum ventris purpurascunt: oculi rufi: venter ex albo flauescit: ore est paruo labrisque paruis: eiusdem substantia est cum aliis.

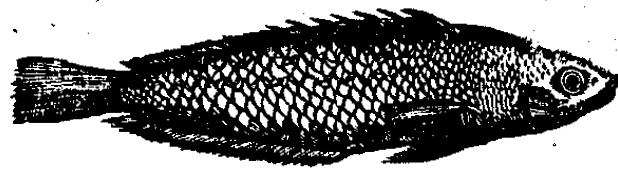
V N D E C I M V M Turdorum genus est, quod aurio nostri vocant, quasi ἄσπορον, id est, varium: alij gaian, alij durdo. Est autem inter turdos maximus, ad lupi cubitalis magnitudinem & crassitudinem accedit. Colore est rubricæ, qua nostri pro terra armenia utuntur, multis nigris & liuidis maculis respersus est, ventre est plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat varietate à turdo septimi generis differt.

S E D Et hic in turdorum genera referendus mihi videtur, qui vulgo Vieille dicitur: neque enim minus varius est quam cæteri iam descripti. Capite est caruleo, dorso virescente, linea viridis & tenuis à branchiis ad caudam ducta est, in culus extremo macula est

rotunda, paulò supra caudam. reliquo corpore est rubescens, pinnæ variz, sed majori ex parte purpurez. Hos omnes turdos appellauimus, cum quia Columella turdorum complura esse genera scripsit, tum quia nomina quibus à veteribus omnes isti distincti sint, non reperio. Postremò nunc alio nomine quam turdi non appellantur propter magnam inter se affinitatem. Quibus adductus generis turdorum species duodecim constitui.

De Iulide.

CAPUT VII.

ΩΥΛΙΣ à Græcis dicitur, quæ à Gaza iulia, cuius nominis vice, Græcū retinere maluissem: à Liguribus *girello* siue *girella*, à nonnullis *donzella*. nostris incognita est, quia vix in toto nostro litora reperiatur. Piscis est marinus, gregalis, teste Aristot. ex saxatilium genere, autore Galeno L I B. I I I . de facultatibus alimentorum. Digi-
tati magnitudinem vix superat. varius est: nimirum dorso violaceo, à capite ad caudam subauream lineam ductam habet, hinc, & inde rostrī modo dentatam, cui pars quæ subest colore est cœruleo, venter candido flavescente. Squamis tegitur paruis, pinnarum numero, situ, labiis, dentibus recurvis, cauda, aliis saxatilibus similis. rostro est acutio, oculis paruis, rotundis, podicem habet in medio ferè corpore. internis partibus à saxatilibus aliis non differt, corpore est breuiore strictioreque. Antipoli & in toto Ligustico sinu frequentissimus est pisciculus, & ob paruitatem vilis. Numenius apud Athenæum οὐλίδης μάργον appellat, id est, voracem, siue edacem. memorabile est id quod de hoc pisce scribit Ælianus, iulides pisces saxatiles sunt, quibus os se-
leratissimi veneni refertum est. Quemcunque piscem degustarūt, in-
habilem ad edendum, perniciosumque ei qui postea gustauerit, effi-
ciunt. Piscatores cùm squillam quam media ex parte iulides exedis-
sent & confecissent, sine ullo precio parabilem offendissent, cùmque
in opia presi gustare coepissent, illorū alios vehementes cruciatu ex-
cepserunt. In piscatu urinatores & natatores infestissimè persequun-
tur, ac ut terrenæ musæ mordicus premunt, similiter iulides frequen-
tes

Lib. 5. de hist.
animal. c. 2.

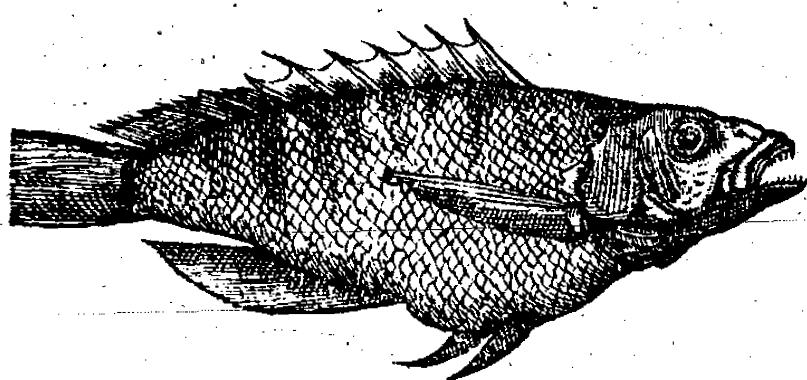
Libro 7:

tes, in eos, quos dixi incidentes, mortu affligunt quas repellere necesse habent, aut ab his demorsi cruciabuntur, in quibus repulsandis totus viuandi & natandi labor perit. Haud dissimilia de iisdem scribit Oppianus. Iulides hominibus saxa rimantibus, ore venena to infestissimas esse: denso enim agmine saxis crumpere & circumdare, nec mortu petere desistunt, quantumvis illi pedibus manibusque exercutere a se conentur, easque muscis comparat, quae messores fessos & sudore diffluentes cateruatum inuadunt, nec nisi sanguine plena abi-
gi possunt.

Αὶ δὲ ἀπὸ τερβίσιων μάλα μυεῖαι ὄρματάσιαι
 Αὐτάρα πελεπροθέντες, καὶ ἔφραγμα ἀμφιρρύτον
 Καὶ μηδὲ βλάστησι πονθίμων ἀμοδεῖς ἀμαρτιῶν
 Κνήσσους τομέας παντούς, αὐταρ δὲ καρπός
 Υἷδας δὲ τυχόντες θάλαττας ποτιζολίτες,
 Χερσὶ δὲ δέρεται τοιοῦτα, ἐπικομψών τε πόδεσσι
 Σελίδας ἀμισθίους διεπόντες τραπτόντες δὲ δὲ ἐφέποντες
 Αστερφεῖς μύειαι ταλίγγυαι, οἵ πάτερ τοιούτοις
 Ακέρας ἀμυντίπας οἰστεροί, μογύτορες
 Γαύρος διμητριάς θέρεος τίχες ἀμφιτάτειν).

Cum aliquando Antipoli & sanitatis & voluptatis causa, corpus in aqua marina lauare & pisciculos capere vellem, vidi equidem pis-
 ciculos istos non aliter quam suos ad properare, & mortu tibias pen-
 tere ne calce quidem, etiam si pars callosa sit & dura, abstinentes. Idem
 mihi narrarunt, qui in comitatu erant Gulielmi Peltcerij episcopi
 Monspeliensis viri in vario doctrinæ genere excellentissimi, cum
 Nicream nauigaret, ad conuentum trium summorum totius Europæ
 principum FRANCISCI Galloru Regis, literarum alumni, CAROLI
 quinti Imperatoris, & PAULI tertij Pontificis Romani. His addu-
 cor, ut credam iulidem veterum eam esse, quam hic exhibemus. Cum
 Pisis Portius magni nominis philosophus eundem pescem affabre at-
 que egregio artificio depictum mihi ostendisset, sciscitatusque essem
 quem pescem existimaret, ille iulidem respondit: non, ut aiebat, ve-
 terum scriptorum descriptione aliqua persuasus, sed suspicionibus
 quibusdam & communi consensu. Sunt enim qui iurelām alij iulam
 nuncupent, quæ magis ac magis opinionem meam confirmant. Hu-
 ius obiter tantum meminit Aristoteles, inter gregales recensens. Ga-
 lenus quarto loco inter saxatiles collocat. Oppianus de Artemidorus
 in libro de somniiorum interpretatione inter varios pisces numerant.
 Plinius nullam omnino mentionem facit. Est carne tenera & fragili.
 Sed quæ litorum & portuum sara frequenter deterior est, quæ procul
 inde vivit in saxis melior. Ius ex ea aluum subducit. Paratur ut reliqui
 saxatiles, sed melius farina confusa coquuntur in sarcagine.

De Perca.

CAPUT VIII.

VI De rebus citra διορθησίν disputant, eos sāpe labi, errare, & de rebus perperam iudicare necesse est. Quod cūm in aliis artibus tum maximè in Medicina perniciosum est. Sic enim & venenum pro medicamento, & noxiū alimentū pro salubri proponi ægrotis potest: maximè verò in alimentorum delectu imperitos talli cōstat, ut in perca: quam cūm & à Galeno & veteribus omnibus commendatam esse sciant, ægris omnibus fluuiatili ut vescantur, impērāt; nec marinam cognosceant, nec à fluuiatili discernentes, quæ tamen succo substantiæque plurimū dissident: fluuiatilis enim dura est, & glutinosa, marina tenera & fragilis. Dux igitur sunt percarum differentiæ: altera marina est, aletra fluuiatilis. De marina nunc loquimur. Πέρα à Græcis dicitur, aliquando πέρας, à Latinis perca. Græci etiam hodie antiquo nomine vtuntur. A nostris *perche de mar* dicitur. Piscis est marinus saxatilis, squamosus, rufi coloris, ore mediocri, dentibus acutis, lineas multas in lateribus habet à dorso ad ventrem descendentes, alias rubescentes, alias nigrescentes, siue purpurascētes. Vnde percas ἄλλας vocavit Epicharmus apud Athenæum, id est, varias. Pedali est magnitudine, Branchiis, pinnarum numero, caudâ saxatilibus aliis similis. Ventre est prominentiore. Podex in medio serò est corpore, à quo pīnna longa protruditur. Ventre ex albo purpurascit vel liuescit. Ut toto reliquo corpore, ita capite est varia. Ventriculo magno cum appendicibus multis, id quod etiam testatur Aristoteles. Intestinis satis latis, in quibus vermes frequenter reportantur. Athenaeus ex Aristotele, ὃν τοιούτου scribit τὸν γένοντα τὸν τε τοὺς πεζῶν καὶ γενέντων τρίπλιον, τοὺς περιπάτους οὐ τοῖς ἔτερα τρίπλια μελεγόντω. Ex quibus perspicuum sic nos percam veram hic depinxisse: ubi per μεγάλην

Libr. 7.

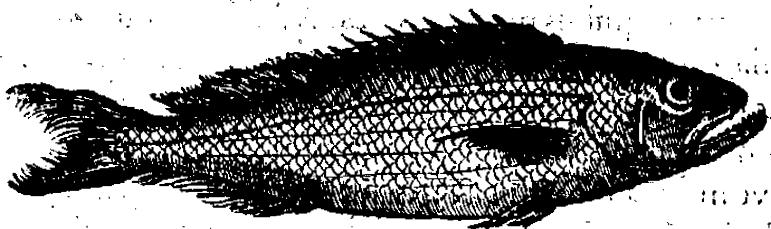
J. I. de His. animal. c. 17. Lib. 7.

legendum est unius eodem, id est, percum ex iis esse piscibus, qui linceis variis & translucens colorati & depicti sunt, estque proverbiū, Sequitur melanurum percus: & alibi, ταρπητον καιρυνθι μελανυρη, id est, percarum ducem melanurum appellat Numenius: quod fortasse percus prudentia tribendum est, que cum melanurum callidum esse praeuideat, vixque capi, ut capite de melanuro dictum est, cum ut tunc sit, sequitur. quam Erasmus de infida societate parceriam interpretetur. Percam in veris saxatilibus numerat Galenus: quare molli fragiliq; carne fuerit, optimiq; succi, sed de marina loquitur. Acheneus tamen gobios similes esse percus scribit, qui succi bonitate veris saxatilibus parens non sunt. Ius ex percis aluum mollit. Coercent carcinomata, percarum capita salsarum, efficacius si cincri earum miscetur sal, & cunila capitata, oleoq; subigantur, inquit Plinius. Optima redditur, si farina conspersa in sartagine frigatur, vel in craticula assatur: nam clixa tota diffundit.

*Libro 3. de sa
cute, aliment.*

Lib. 3. cap. 10.

De Channa.

CAPUT IX.

PE V S I P P V S apud Athenaeum percum, channam, phycidem similes esse dicit: quamobrem cognita perca, reliquæ facilius cognoscentur. Dicitur à Græcis χάννη & χάνη, utrumque enim nomine repertio: nam à verbo χάνω, quod significat hinc, deducitur. χάνος, & per pleonasmum τάχις, vel dicitur χάνης vel χάνος, vel χάνη & χάνη: utroque enim genere pro pisce sumitur: à verbo autem χάνω deducitur, quod semper ore hiantē sit, unde à Gaza hiatula vertitur. Eandem ob causam ab Epicharmo dictas fuisse channas, οὐ γάλοχάμηρας opinor, id est, multum hiantes. à Massiliensibus, nostris & Hispanis *ferraz* dicitur, à quibusdam *channa*. Channa piscis est pelagiæ, autore Aristotele, nihilominus saxatilis similis, & cum saxatilibus ab Oppiano numeratus, lupum corporis habitu referens, & oris scissura. Maxillam inferiorem superiore prominentiorem habet, ob quam causam ore ferè semper est aperto. Dentes acutos, occlusos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, branchiis, internisque partibus

*Lib. 3. de his
anim. cap. 13.
Lib. 1. ad locu-
rum.*

exterioris sexatilibus est similis, sed ventriculo est maiore & laxiore, colore est vario, dorsum ex rubro nigrescit, lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ sunt. Cauda maculis rufis notata, item pinna à pedice ad caudam. Pinna dorsi rufa est. Inde Aristoteles, citante Athenæo ποικιλέρυθρον μέλαχρον appellavit, & ποικιλόχειρα, quod partim nigro, partim rufo, sive rubescente colore variata sit. Adhæc cùm per multas viderimus & dissecuerimus, omnes vulvas habere comperrimus, & septies ouis, sed non multis plenas, quod omnes fœminæ sint, lib. 4. de best. anima. cap. 6. ut alii notauit Aristoteles. Quæ omnia mihi fidem faciunt nos channam veterem hic proponere: quanuis Massilienses piscem alium isti similem channam vocent, & stagni quod lingua nostra martegue dicunt; accolæ pisciculum alium canadelle, quod fieri propter similitudinem reor, & hos pisces cum channis confundi, quemadmodum in turdis, quorum plura genera recensuimus, vsuuenit: quos omnes communis nomine turdo appellant. De channa Ouidius: Et ex se.

Concipiens channe gemino fraudata parente est.

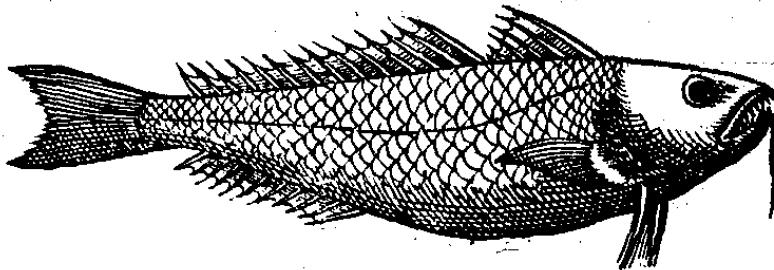
Et Aristoteles Pliniusque locis capite de erythrino citatis prodiderunt, channas omnes fœminas esse, quod omnes vulvas habeant, nullæ fœminis vase, quibus mares à fœminis discernuntur, quod omnes grauidæ capiantur. Verum qui fieri istud possit, non sine causa quis dubitauerit. quemadmodum & de phoxinis, de quibus Aristoteles LIB. VI. de animalium historia. Formantur oua per coitum in iis, qui venere vtuntur: fiunt & sine coitu, ostendunt id fluijatilium quidam: nam statim atque nati sunt, propè dixerim, & parvi adhuc phoxini oua habent. Iam verò perditæ non solùm hypenemia oua, sed etiam fœcunda concipere aiunt, si quo tempore gliscunt, & ad venerem incitantur, aduersæ maribus steterint, vento inde flante. Et e quas quasdam in Lusitania sine coitu parere, sunt qui affirment. Quæ naturali & insigni animalium istorum fœcuditati tribuere oportet. sunt & mulieres tam fœcundæ naturâ, vt primo statim concubitu concipiunt, vnde proverbium, τίδη χρήστον κακῶς θύει ταρπεῖ. Parit puerilla etiam si male adsit viro. Noui equidem matronas integerrimas & castissimas ex senibus & propè effictis maritis ob naturalem fœcunditatem liberos suscepisse. Ex quibus efficitur, vt minus mirum videri debeat in mari, in quo fœcudissima sunt animalia, erythrinos & channas ex se concipere, & sine mare oua parere, quæ postea mare diuina & procreatrice sua vi perficit, masculique vicem gerit. qua de re plura legere potes LIB. IIII. Dicet fortasse aliquis erythrinos & channas utriusque esse sexus, quod de leporibus terrenis credunt aliqui: quod etiam in quibusdam comperiri aiunt, vt in mugilibus, in quibus modo oua, modò lac videri ferunt. (Semen autem lac vocant) idque mihi affirmauit Ioannes Laurentius vir iam senex, & in piscandi

ar

arte exercitatissimus, utpote quam & in nostro litore, & in Hispania, & in Italia exercuerit. Eam nunc in insula quæ *martegue* dicitur non procul à Massilia exercet. At huic opinioni refragatur Aristoteles, qui oua semper in iis reperiit affirmat. Verum de hac re nihil statuo. Sed liberum cuique iudicium relinquo. Cætera que de channa dicenda sunt persequamur. Channa ex sarchophagis est teste Aristotele, *lib. 8. de hist. anima. cap. 2.* cui & synodonti euenit, ut quū minores insequuntur, venter excidat, propterea quod piscium ventriculus iuxta os positus est, nec gulam habent. Et alibi. Pisces magna ex parte gula carent, ut qui coniunctum statim ori ventriculum habeant, quo circa saepius euenit grandibus nonnullis, ut dum per impetum insectantur minores, ventriculus in os procidat. Sola igitur causa cur ventriculus in ore channæ & synodontis, & aliorum quorundam sape repertiatur, non est ventriculi situs ados, omnibus enim piscibus qui pulmonibus non spirat, quique ob id, & arteria aspera, & gula carent, id accideret. Sed voracitas & tanta cibi appetentia ut ventriculus, cui rectæ sunt fibræ ad trahendos cibos, sursum feratur & tum ob propinquum situm, tum ob laxitatem in os procidat, id quod declarat Galenus *lib. 111. de facult. naturalibus*, quo etiam in loco Aristotelis sententiam profert, immo verba ipsa adscribere videtur longè quidem diffisiùs quam in nostris exemplaribus legantur. Sunt hæc Galeni verba: Ergò ex iam dictis patet, internam gulæ & ventriculi tunicam, cui rectæ sunt fibræ, quæ ab ore in se attrahat, esse institutam, eoque in deglutiendo tantum agere, externam verò cui transuersæ sunt fibræ, quo constringat ea quæ continet, ac protrudat talem esse factam, eandem tamen non minus in vomendo, quam deglutiendo operam suam nuantem. Clarissimè subscriptit iis, quæ dicimus & quod in channis, & quod in iis qui Græcè *owbdortes* appellatur, accidit, ut quorum ventriculus interim in ore inueniatur, veluti Aristoteles in lib. de animal. histor. prodidit, redditæ etiam causa, præ gulositate id inquiens illis contingere. Ita enim scribit. In vehementiore appetentia, ventriculus omnibus animalibus sursum procurrit, adeo ut nonnulli cum primùm incipere manifestè cum affectum sentiunt, foras repere sibi ventrem dicant: alij verò cibos quos adhuc mandunt, nec dum satis eos conferunt, eripi planè inuitis. Ergo in iis animalibus quæ naturâ sunt gulosa, quibusque oris laxitas est multa, ac ventris situs propinquus, veluti in synodonte, ac channa cernitur, nihil mirum est, tūm in admodum vehementi esurie, minorum piscium aliquem prosequuntur, ac iam in eo propè sunt ut comprehendant, si aviditate perurgete venter eorum in os sursum rapitur. Fieri autem id aliter prorsus nequit nisi venter cibos per gulam veluti per manum ad se trahat. Sicuti & nos præ studio aliquando nos totos vñà cum manu extendimus,

quò promptius corpus quod perimus apprehendamus, ita & ventriculus cum gula, veluti cum manu vna extenditur. Proinde in quibus animalibus hæc tria simul incident, vehemens nutrimenti aviditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulum extensionis momentum totum ventriculum sursum in os agit. His verbis Galenus & Aristoteles aperte ostendunt causam rei, quam quærebamus, cur scilicet channis & aliis piscibus ventriculus in os excidat. Hoc loco me etiam inuitum cogit veritas ut letores admoneam, virum aliqui doctissimum, & mihi amicissimum qui his Galeni libris annotationes alias in margine aspersit, lapsum esse cum channas, id est, hiatulas, concharum genus esse annotauit, similitudine nominis, ut opinor, deceptus. Sunt enim channæ conchulæ quibus channæ nomine tantum similes, re valde dissimiles sunt, quippe quæ squamosæ sint, ex pelagiis vel litoralibus piscibus, ut initio huius capitinis diximus. Channa tenera est carne, ut scribit Athenæus, durior tamen percâ, paratur ut reliqui saxatiles.

De Phycide.

CAPUT X.

A Græcis phycis & phycor dicitur, à Gaza phuca, à nostris mole, fortasse ob carnis mollitudinem, Hispanis molere, Romanis phyco. Audio à Neapolitanis quendam ostendi nomine pietara, pro phycide, quem Græci huius temporis phocida, Veneti lepp nominant, Phycis piscis est marinus ex saxatiliū genere, colore rubescēte & vario percā & channam referens, quam ob causam ποικιλόχεις dicta fuit ab Aristotele, ut autor est Athenæus. Anteriore corporis parte tincam fluuiatilem imitatur, posteriore soleam ob tenuitatem & pinnarum situm, quibus veluti cincta est. Vnde ἀκαθετοῦ, eodem Athenæo teste, cognominavit Aristoteles, id est, spinis coronatam. Quæ tamen appellatio illi cum multis aliis piscibus communis est. Mutat colorem phycis, reliquo tempore candida, vere varia. Nam sumnum caput ex nigro rubescit, pars inferior ventrem spectans

tincæ

tincæ colore est. Pars corporis posterior nigrestit. Pinnae duæ, quæ sunt ad branchias, rubescunt. Ore est magno, dentibus paruis. Labiis caret, ut chana. Oculis est magnis, auricis. Barba ex vnico pilo ex summo inferioris maxilla propendet. Paulò infrà pili duo longissimi pendent loco pinnarum ventris. In dorso primum pinnam habet paruam & diuisam, mox sequitur altera, membrana connexa, quæ ad caudam usque protenditur: huic similis est alia, à podice magno, & in medio ferè corpore sito, ad caudam usque. Ventriculum longum habet, appendices quindecim, hepar magnū lactei coloris, à quo longa fellis vesica pendet. intestina lata, replicata, branchias magnas. lapides in cerebro, quemadmodum asellus aut lupus. Ex his ego coligo veram phycidem hīc expressam esse: quæ quanquam ad faciēdam fidem satis esse possint, tamen multò magis sententiam hanc meam confirmauit, cùm in media alga nidificantem vidi, id quod sola phycis facit testibus Aristotele & Plinio. Phycis piscium sola nidificat ex alga, atq; in nido parit. & id certissimum esse pescatores multi obseruarunt. Quòd autem solam nidificare aiunt in alga, id falsum esse cō-
perit Gulielmus Pellicerius Monspeliensis episcopus, vir in rebus per-
uestigandis diligentissimus & perspicacissimus, qui gobiones & hip-
pocampus in alga oua ponere & parere animaduertit. Est & hīc cor-
rigendus error illius, qui Oppiani ἀλιθία versibus Latinis expressit.
sic enim Oppianus L I B . I . ἀλιθίαν.

Καὶ κήχλαι ράδιναι, καὶ φυκίδες, αὐτοὶ ἀλιθεῖς

Ἄνδρες ἐπωνύμιοι θηλύφρονος ἴνδαξεδύο.

Sic verò interpres: *Turdique virentes,*

Phycides Eunuchi vero de nomine dictæ.

Quām ineptè contra mentem Oppiani tributum sit phycidi eunuchi epitheton, sciunt omnes, quibus phycis penitus sit cognita: nam & parit, & partus huic maiori cura est, quām reliquis, quippe quæ nidum in alga sibi paret & struat: quî igitur eunuchi nomen re-
ctè competere potest? Quare ne per somnium quidem id Oppiano in mentem venit. sed recensens pisces, qui circa saxa, vel in saxis ver-
santur, phycidibus subnectit eum quem initio libri huius ἀλιθίαν
à Græcis, à Plinio cynædum nominari ostendimus, quem per peri-
phrasim cum aliis saxatilibus numerat Oppianus, ut sit is sensus:

Phycides, & cui

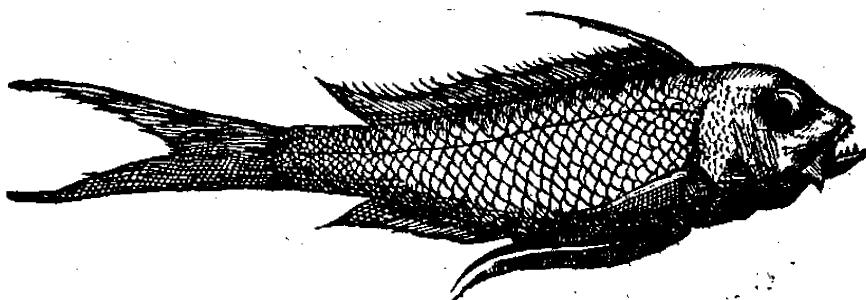
Piscator mollis nomen dedit esse cynadi.

Nunc supersunt duo expendenda, sit ne idem piscis φυκίς & φυκ-
ίδιον. φυκίω & φυκίς. Ac primum φυκίδιον nihil aliud esse quām par-
uam phycidem nomen ipsum indicat: vnde Gaza L I B R O V I . de Cap. 13.
historia animal. pusillam phucam vertit, neque iis assentior, qui phy-
cidion eum piscem esse putant, qui à nobis *capelan* dicitur, ideo

Lib. 8. de his.
animal. c. 20.
Plinii lib.
cap. 16.

quòd is veluti phycis è mento pendentem barbam habeat. Sed qui diligentius verba Aristotelis expenderet, falli istos iudicabit: sunt autem hæc Aristotelis verba. Pisces qui oua edunt, semel pariunt anno, præter pusillas phucas, quæ bis pariunt anno. Differt autem mas phycis à fœmina, quòd & nigrior sit & squamis amplioribus. At qui is qui vulgo *capellan* nominatur, piscis est lœvis, & minimè squamosus. Ex quibus necessariò efficitur phycidion siue diuersa sit à phycide species, siue eadem, non posse esse eum quem *capellan* dicimus. Ergo phycidion à phycide atate tantum, & magnitudine differre puto. Deinde *φυκέα* & *φυκίδη* diuersos pisces facere videtur Athenæus, cuius hæc sunt verba. καὶ τοῦ τεῖχου ὁ φυκέας καὶ ἡ φυκίς ἀπαλωτὴ ἵχθυδια ὄνται, ἀσρωματική, δέρθαργεται. Ex saxatilibus phycen & phycis tenerissimi sunt pisces, virus non resipientes, & corruptu faciles. Phycis inter taxa degit, non solum alga vel musco, sed etiam carne: nam squillas appetit autore Aristo. & in eius ventriculo non squillas modo, sed & ligines, & pisciculos alios inueni. Phycis eadem bonitate est, qua cæteri saxatiles autore Galeno, simili quoque modo præparatur,

De Anthiæ prima specie.

C A P U T X I .

ANTHIARVM diuersa genera apud veteres autores reperio, manifestam vel integrām descriptiōnem nullam, sed notas quasdam duntaxat, & harum nonnullas inter se pugnantes, vt ex sequentibus perspicuum fiet. Adhæc de anthia alij ita scripserunt, ac si vñica esset piscis species. alij quatuor species constituerunt. Ex quibus sit vt nominibus abundemus, rerum verò notitia nobis desit, Nihil est autem in omni genere perniciosius quam nominum tantum peritum esse, rerum verò ipsarum insciūm. Quamobrem quanta maxima potui diligentia, anthiarum species diu peruestigau, easque quæ mihi notæ sunt, hic exhibeo, ei qui certiora & meliora inuen-

inuenierit, magnam habiturus gratiam. *Aθίας* dicitur à Græcis & ἐρπὸς
ἰχθὺς teste Aristotele. quo loco, inquit, anthias sit ibi nulla beluam es-
se, quo indicio vni spongiarum pescatores vrinantur, & ob id sacrum
piscem hunc nominant. At hæc appellatio illi cum multis aliis com-
munis est. Nam Pompilus, delphin, mullus, & plerique alij pisces sacri-
dicti sunt. Dicitur & χαλιχθύς, id est, pulcher pisces, & χαλιώρυς, id
est, pulchri nominis. At vranoscopus Athenæo & Plinio testibus sic
cognominatus est. Vocarunt alij ἔλων, sed est etiam pisces alias,
ἔλων, qui squamas ad os versas habet. Hicesius à quibusdam λύχνῳ di-
ctum fuisse ait, nisi quis pro λύχνῳ, legendum esse censeat λύχνῳ. Est
enim species anthiae alba, neque enim nomen λύχνῳ cuiquam piscium
tributum reperias. nam qui à nobis Latinè lupus dicitur, non λύχνος,
sed λαζηάς dicitur à Græcis. Postremò dicitur ab Aristotele ἀλωτίας, Lib. 6. de hist.
quem locum non satis expressit Gaza. τιθέται καὶ ἀλωτίας (δὲ χαλεψὶς
αὐθίδη) τοῦ θέργυς. id est, parit etiam æstate aulopias, quæ vocant anthiam.
Oppianus verò ἀλωπὸν quartam speciem anthiarum facit. Sed de no- Libro 11.
minibus satis. Nunc eum anthiam quem primi generis esse suspicor
describamus. Is est colore similis pagro, vel cynædo, scilicet rubefcen-
te, vnde Oppianus ξανθὸν appellat, eadem significatione qua ξανθὸς Lib. 1. ἀλωπός
ἐρυθεῖνος. Pinna statim à capite ad caudam ferè vñica, rufa, cuius acu-
leus primus longus & robustus, ad branchias pinnæ duæ rufæ. In
ventre duæ aliæ multò longiores & tenuiores eiusdem coloris à po-
dice ad caudam ferè alia etiam rufa. Cauda rufain duas pinnas lon-
gas desinens, caput rotundum, non compressum, varium: rostrum
non prominens. is est qui à nostris barbier dicitur. Oppianus scribit ibidem.
Anthiarum genera in saxis habitare, ea tamen aliquando deserere
explendæ gulæ gratia, voraces enim & gulosos esse, dentibus tamen
carere. eius verba sunt.

Ἐξοχα γαρ τοι τῶντος ἀδηφάγος οἴρπος ἐλαύνει
Κεῖται καὶ τωδοντερ νῦν τόσμα χῶρος ἔχοντος

Quæ sic conuento:

*Supra alios omnes ciet infatiata libido
Ventrī, non etiam munito dentibus ore.*

Nædōs enim inquit Suidas, est ὁ μὴ ἔχων ὀδοντῶν. At his repugnant
quæ ex Aristotele profert Athenæus lib. v i i. Αριστοτέλης δὲ καὶ καρχα-
ρόδοντες εἶναι τὸ καλλίχθιον, Καρχαρόντες καὶ Καρχελαθόμνος. Aristoteles ait
anthiam (nam ex præcedentibus liquet καλλίχθιον hīc pro anthia su-
mi)serratis esse dentibus, & carniuorum & gregalem. Carniuoros den-
tibus præditos esse constat, cæteros qui luto, stercore, aqua viuunt mi-
nimè. Quare si Oppianus qui anthias voracitate alios superare scri-
bit, eosdem etiam intelligat carniuoros esse, vt reuera sentire vide-

tur L I B. I I I. cùm scribit anthias capi percis & coracinis in antra, in quibus latitant demissis, ipse secum pugnare videtur, nisi quis aliam Oppiano interpretationem affingat ut per ναδόπτηρον τὸ σθένα χωρῶν ἔχοντες, regionem oris internam dentibus vacuam, id est, palatum & linguam, quibus infixi sunt dentes in multis piscibus, cæterum in maxillis serratos inesse dentes reliquorum laxatilium modo. Quæ interpretatione mihi curiosior quam verior videtur esse: nam idem Oppianus scribit L I B. I I I. anthiis σθένα esse αὐτῶν, id est, interme. Vteruis verum dicat, is quem depinximus serratis est dentibus & parvis. Est & alius scrupulus qui non minus nos torquet: nam Ouidius de anthia hæc prodidit in halieutico suo.

Anthias his tergo qua non videt vtitur armis,

Vim spina nouisque sue, versusque supino

Corpo lina secat, fixumque intercipit hamum.

Idem Oppianus L I B. I I I. Plinius autem & alij capto anthiæ non id tribuunt, sed alijs non captis. Eius hæc verba sunt. Anthiæ cùm vnum hamo teneri viderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur, eo qui tenetur extende, vt præcidi possit.

Lib. 9. cap. 59. Et Aelianus. vt homines fidi & commilitones veri, perinde pisces inter se vlciscuntur, quos anthias nominant, ex his quilibet cùm nouerit conuictorem suum captum esse, celerrime adnare festinat, ac dorsi

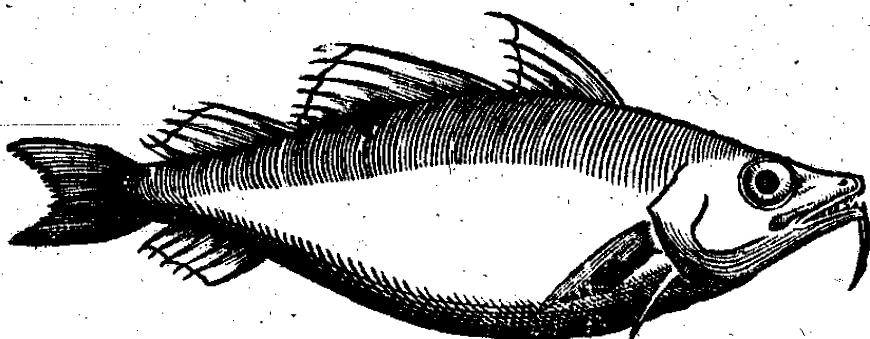
Lib. II. cap. 18. sui nixu ad eum inhærescit. Idem Plutarchus in libello cui titulum fecit, Anterenæ bestiæ aquatilibus sint prudentiores, scribit anthiam captiuo anthiæ succurrere, reiectumque in humeros funiculum surrectis aculeis resecare, spinæque suæ asperitate refringere. Plinius serratam spinam anthiæ tribuit, alij non serratam, sed asperam & acutam, quam Oppianus ἀξύπρωρον appellat. At serratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruauit, vt in pastinaca, & eo quem elephantem vel ibin vocant. Noster vero anthias non serratam sed asperam & acutam spinam habet. Quanam arte capiantur anthiæ, fusiūs

Lib. 9. cap. 59. disces ex Plinio & Oppiano. Hicesius apud Athenæum scribit an-

Lib. 3. αλισ. thiam esse χευδρώδη, καὶ δύχυλον, καὶ δέκαρπον, καὶ δέσμους ὅ. Qui locus aperte mendosus est, quid enim significare potest χευδρώδης? Neque χευδρώδης, id est, cartilagineus dici potest: nam anthiæ ex cartilagineis non sunt. Puto igitur legendum ἐρυθρόδην, vel ἐρυθρόν: est enim erythrino vel pagro colore similis, & eiusdem cum his generis esse autor est Hicesius. Est igitur anthias rubescens siue rufus, boni suc- ci, excretu facilis, stomacho non gratus. Quæ notæ huic nostro an- thiæ competunt,

De An.

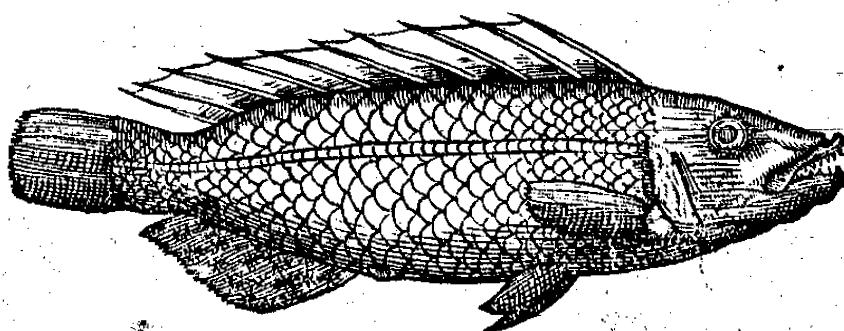
De Anthiæ secunda specie.

CAPUT XIII.

ANTIÆ Rubescenti subiungit Oppianus, anthiam τὸν πεπεπλόν, id est, album & splendidum. lib. i. adiag. 11. 10. 11. τιμών. Quis autem is sit, me nondum planè scire fateor: nam quem capiti huic præfixit, suspicione quadam tantum motus anthiam album esse puto: utpote quo candidiorem splendidiorēmque nullum vñquam vidi. Est enim latus & sine squamis, quem nostri *capelan* nominant, à raso, opinor, & glabro, & ob id candido sacerdotum capite, quos *capelans* lingua nostra appellamus. Est autem pelagiæ piscis non saxatilis, ad asellorum genus accedens, sed paulo latior. Molli est & tenera carne, bonique succi. Anno 1545. tanta huius piscis captura fuit in nostro litore, ut duos totos menses pisca tores nullum ferè aliud piscis genus ceperint, magno suo incommodo. Cùm enim piscis hic neque sale condiri, neque exiccatus seruari possit, cogebantur effossa terra obruere, ne foedo corruptorum piscium odore à litore arcerentur.

De Anthiæ tertia specie.

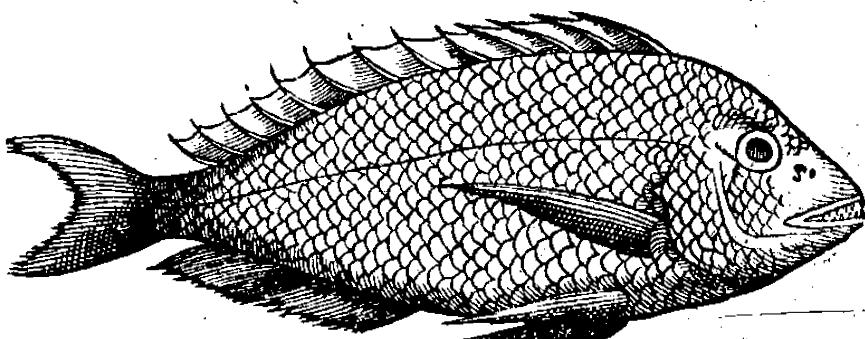

CAPUT XIII.

ERTIVM Anthiæ genus Oppianus nigrum facit, οὐδὲ τίτανος αἴγα κελαρός. lib. i. adiag. 11. 10. 11. τιμών. Anthiæ tertij generis sunt atro sanguine fusci. Quod non ad piscis sanguinem sed ad totius corporis colorem referre oportet, quem per atrum sanguinem nigrum siue

purpureum exaturatum, siue indicum intelligit. Qui color à Gallis dicitur *violet obscur.* Affirmare ausim huius generis pisces esse eum, quem hic exhibemus. Est enim saxatilis, totus purpurei coloris vel indici corporis forma scaro vario similis, corpore longo, cauda crassa, serratis & acutis dentibus. Labra habet oculos admodum rotundos, purpureos & rubros. Podicem magnum, è quo intestinum rubro viridiisque distinctum excidit. Partibus internis cæteris saxatilibus similis est. Est carne tenera, fragili, sicca, optimique succi.

De quarta Anthiaæ specie.

C A P U T X I I I .

Lib. I. ad. 10.
ταῦτα.

V A R T A. Anthiaæ species Oppiano dicitur Αὐλωπός & ἀλωπός. Αὐλωπός, quod bonis sit oculis, & optima visus acie. ἀλωπός autem cur dicatur, non perinde apud omnes constat: sic verò Oppianus,

Ἄλλος δὲ Αὐλωπός τε οὗ ἀλωποὺς χριλέσσον
Οὐεργά τούς χριθύτερθεν ἐλισσαμένην χεῖ κύκλον
Οφρύς ἡρθεατὰ τετράποδος ἐπεράνω).

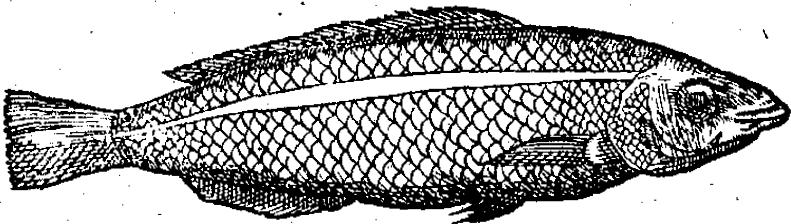
Quæ sic vertit interpres.

*Euopos atque aulopos hoc nomine dicunt,
Nanque supercilium circum referatur in orbem.*

Quæ cum prima fronte satis obscura sint, significare mihi videatur, ideo aulopos dictos, quod oculi in orbem veluti supercilio rotundo, obscuro vel nigro cincti sint & coronati: quod fit ut caui & sint & videantur oculi. Αὐλωπός igitur χριλοφθάλμουs intelligit, id est, caui siue profundis oculis, quibus prædicti acutè cernunt: contrà, quibus oculi prominent: vnde & Αὐλωπός dicti sunt, quod acie oculorum valent. Neq; mihi probantur quæ hoc in loco scholiastes annotat, nimirum ἀλωπός, μάκρης ἔχοντος ὄφθαλμούς δικτού αὐλώς, id est, qui oculos longos habeant tibiæ instar. Quanuis interpretationem hanc appro-

approbet & sequatur Cælius Rhodig. qui lib. XII. lectionum antiquarum scribit aulopis oculos esse, cuiusmodi sunt pagorum, nec non astacorum, quibus proprium est forinsecus oculos protrudere inspectandi causa. Quædem ror quomodo in mentem venerint docto & variæ eruditioñis viro, cum nemo vñquam aut viderit, aut obseruarit, aut audierit ullum esse ex squamolis pīscem, cui sint oculi prominentes, ut locustis & astacis, quos cum velit, possit protrudere & recondere. Quare priorem interpretationem, doctis omnibus longè magis probatam iri spero, qua caui & veluti corona nigra cincti dicuntur aulopi oculi, & ideo acutè cernentes: alteram verò quæ prominentes oculos tribuit, falsam & planè reiiciendam. Hæc nota quam diximus, cum huic, quem oculis subiicimus, maximè conueniat (habet enim supercilia nigra oculos ambientia) quin anthias sit quarti generis non dubitamus.

De Exocœto.

CAPUT XV.

V A N Q V A M Pliniꝝ rarus videatur exocœtus Lib. 9. cap. 19. (nam miratur Arcadia, inquit, exocœtum suum) tamen visum est eum ceteris saxatilibus subnectere, tum quod omnium sententia saxatilis sit, tum quod in nostro litore nonnunquam reperiatur, & in saxis stertentem aliquando viderimus. Multi sunt pisces, qui peculiares locis quibusdam esse dicuntur, qui tamen in aliis etiam locis reperiantur. Sic scarum dixit Columella nunquam per Gallias enauisse ad Ibericum mare, qui tamen in nostro mari reperiatur: sic exocœtum non solùm in Arcadia, sed in nostro etiam mari videoas. Duo illi à veteribus posita sunt nomina: nam ἔξωχος & ἀστερίς dictus est, testibus Plinio & Oppiano. Nullum huius vulgare nomen comperi, sed communi tantum saxatilium nomine nuncupatur. Exocœtus ab eo quod in siccum somni causa exeat, ut scribit Plinius. Oppianus.

A'λλοι δὲ ἔξωχος ἐφημέρας, θεραπεύτας

Ἐξός ἀλὸς τῆς), μῆνος δὲ ἑτοὶ χέρις ἀπεισόδη.

Multi exocœtum dicunt, quod profilit ῥυνδις

Lib. 9. ca. 19.

Lib. 1. aliove.

τηνάρη.

Ibidem.

In litus, siccā ponens tellure cubile.

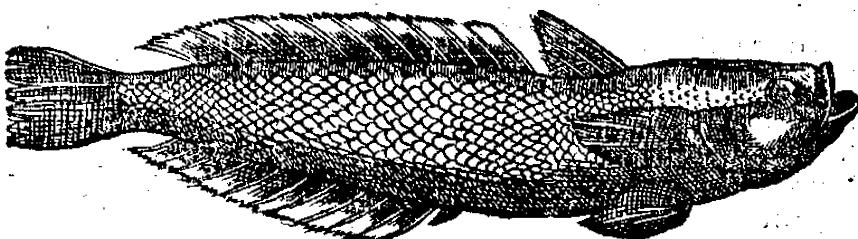
Libro 8.

Athenæus, Τέρνου μὴ εἰληφε οὐδὲ τὸ πολλάκις τὰ διατάχεις ἐξω
τὸ ψῆφος ποιεῖται, quod sāpe extra aquam quiescat. Piscis est semipe-
dali magnitudine, forma terete, ψηφίστης secundum Athenæum,
ξενοθῆς secūdum Oppianum, id est, colore aureo, partibus quibusdam
virescente, aliis magis rubescente. A brachiis ad caudam lineam can-
didam, continuam habet. Corpore similis est manis iam fœtis, aut go-
bionibus. Paruas habet branchias: qua de causa Plinium dixisse credi-
derim circa Clitorium vocalem tradi, & sine branchiis, quod fieri non
potest: sed qui branchias breues, imperfectas, nec valde manifestas ha-
bent, iis carere existimantur, veluti hippocampo propter paruitatem
& situm deesse videntur. Cur diutius in sicco viuat, in causa est quod
aëris magna copia, à qua suffocari possit, affatim non trahatur ob
branchiarum structuram. Qua de re fusiūs diximus LIB. IIII. cùm de
respiratione ageremus: vocalem autē esse fabulosum est autore Pau-
saniam, qui asserit se captos quidem exoccētos vidisse, vocem verò nul-
lam audiuisse, cùm tamen illic, ubi capiuntur, ad solis usque occasum
commoratus esset, q̄ eo maximè tempore vocales eos esse pisces dicti-
tant. Hos ποικίλας appellat Pausanias, id est, varios: qua in re Athenæo
non aduersatur, qui ψηφίστης vocat, neq; Oppiano, qui ξενοθῆς. Nam
Athenæus, qui ψηφίστης appellat, eisdem lineam albam à branchiis
ad caudam tribuit. qua ratione varij etiam illius sententiā dici pos-
sunt. Idem Athenæus ex Clearcho multa notatu digna de exoccēto
profert, quæ Leonicus utriusq; lingua peritus, & in philosophicis fe-
liciter versatus in libro historiarum suarum Latina fecit, his verbis:
Exoccētus piscis est, quem nonnulli Adonidem appellant, ideo sic
nominatus, quoniam somni causa sēpius ex humore in siccum exeat,
colore autem est subrufo, & ab ipsis branchiarum initiis, ad extre-
mam usque caudam virgulam utrinque albicanter continenter ha-
bet, formaverò est rotunda, minimèq; expansa, & magnitudine haud
ferè absimilis mugilibus iis, qui litorei appellantur, quos octonūm
maximè digitorū longitudinem planè adimplere percepimus, & ad
summam pisci illi perquam similis esse videtur, quem hircumvocant,
nisi quod illi ventre supino nigricans quædam subest macula, quam
hirci barbam appellant. Est autem exoccētus ex saxatilium genere
piscium, & circa scopulos ferè & lapidosa degit litora, qui pacato
tranquilloq; mari in summis elatus vndis, & illarum sensim applausu
in nudis expositus cautibus, in sicco diutius conquiescit, sc̄que ad so-
lis radios subinde conuertens immobilis manet. Ceterū post-
quam tantum eo loci, quantum sibi satis visum est, conquieuit, tur-
sus mare versum cylindri more volutatur, donec ad primas dela-
tas vndas extrempum litus abluentem, reciproco illarum abscessu

in

in mare delabitur. Verum dum in siccum quo diximus modo exit, litorales maximè aues præcauere dicitur, quæ tranquillis præsertim diebus circa summa æquorum ludibundæ natant, & secundum extrema litora depascuntur. Huiusmodi sunt cerylus, trochilus, & creci similis elorius, quas sicubi conspicatus fuerit exoccetus, non sensim, ut diximus, cum nullus subest timor, ad marinas volutatur vndas, sed crebrò festinans saltu in pelagus sese demergere proferat. Hactenus Athenæus de exocceto, cui omnes attributæ notæ, cum maximè in hunc nostrum nec in nullum alium, quem vidisse aut audisse contigerit, competant: non dubito quin veri exocceti eiconem hic expresserimus.

De Gobione.

CAPUT XVI.

GOBIONVM Multæ sunt differentiæ: quocirca nihil mirum, si diuersi autores diuersa de his scripserint, & rerum ipsarum distinctio difficilior inde facta fuerit. Horum igitur, ut aliorum omnium differentiæ, sumuntur à loco viuendique ratione, à substantia, à magnitudine, à colore. A loco quidem & vita, quod gobiones quidam litorales sint teste Aristotele, teste etiam Galeno libro tertio de facultatibus aliment. Gobio litoralis est piscis, ex eorum etiam numero, qui parvi perpetuò manent. Alij sunt saxatiles, vt Athenæus ex Diocle profert, cui Galenus etiam subscribit. Præstantissimus autem ad voluptatem, coctionem simul ac distributionem, & succi bonitatem est is gobius, qui in arenosis litoribus, aut saxis promontoriis vivit. His verbis perspicue distinxit Galenus litorales à saxatilibus. Nam inter veros saxatiles nullum manifestum discrimen ipse constituit, vt qui perpetuò in purissimo mari degant. Quare quum litorales saxatilibus præstare dicit, hos ab illis aperte fecernit. Sunt eodem Galeno autore, qui in fluuiorum ostijs, aut marinis stagnis viuunt. Præterea fluuiatiles gobiones facit Dorian, apud Athenæum. & Ausonius:

*Lib. 8. de hist.
anim. cap. 13.*

Libro 7.

Ibidem.

Gobio non maior geminus sine pollice palmis.

Substantiâ differre liquet ex iis, quæ modò ex Galeno citauimus. Hicesius apud Athenæum albos nigris præfert. Flauorum verò caro siccior est & macra. Porrò alij albi sunt, alij nigri, alij flauescentes siue pallidi, quos virides non rectè appellant, vt mox docebimus. Postremò alij magni nimirùm flauescentes, alij parui albi, alij inter hos medij nigri. Primùm de marino omnium maximo, & verè saxatili. Κωβιὸς nomen est omnium commune, Latinè gobio siue

Abe. lib. 7. gobius, siue gouius. Numenius in ἀλιθεαὶ suo κάθησ gobiones appellauit, & Siculi testibus Nicandro Colophonio & Appollodoro κάθησ vocabant. Et gobij χλωροὶ dicti sunt etiam καυλῆναι. A nostris boulderotz, à Massiliensibus gobi, à Venetis paganelli nominantur. Is, cuius econem capiti huic præfiximus, saxatilis est, palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compresso & spisslo, squamis rotundis testo, colore vario. Etenim χλωρός est, & dicitur, id est, flauescens siue pallidus, maculisque nigris conspersus, oculis sursum potius quam deorsum spectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in ventre non duas cæterorum modo, sed vnicam non diuisam, qua nota gobij maximè à reliquis piscibus internoscuntur. A podice aliam. In dorso non vnicam, veluti alij saxatiles, sed duas, quarum prior minor est, altera ad caudam usque extenditur. Caudam latam habet non diuisam. Labiis caret. Dentes habet paruos, os magnum, ventriculum satis capacem cum multis appendicibus, hepar album, & in eo fel. Gobij ad litora inter saxa pariunt oua lata & friabilia, simili-
Ilib. 6. de best. anima. ca. 13. ter & alij, quoniam tepidiora sunt litora, & plus alimenti suppeditant, & tutiora ne fœtus à maioribus absumentur. Quare in ponto circa Thermodoontem fluuum plurimi pariunt, tranquillus enim locus est, tepidus, & aquis dulcibus abundans. Gobiones aliquando etiam in alga nidificare dictum est prius. Iidem alga, musco & reli-

Lib. 8. de best. animal. c. 2. qua euanescente materia viuunt, vt Aristoteli placet. Gobij, qui χλωρός dictus est, de quo hîc loquimur, caro, inquit apud Athen. Hicesius, friabilis est & macra, succum paucum & tenuem suppeditat, magis autem nutrit propter magnitudinem. Diocles ait saxatilem gobium mollis esse carnis. Et Athenæus: Gobij χλωροὶ siccii sunt & macri. Præparatur aliorum saxatilium modo. Hæc de gobionum differentiis & prima eorum specie, qui χλωροὶ vocati sunt: quibus finem faceremus, nisi scrupulus eximendus esset, qui nonnullos impulit, vt crederent, cum quem depinximus gobionem χλωρὸν non esse. Tota autem difficultas in nominis χλωρὸς significatione vertitur. Cum enim Galeni, Dioscoridis, & aliorum veterum interpretes χλωρὸν viride conuerterint, hic verò noster gobius minimè viridis sit, sed flauus siue pallidus, concludunt eum gobionem χλωρὸν esse non posse.

Quibus

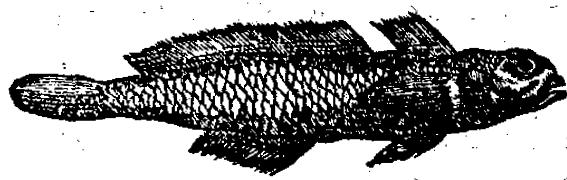
Quibus respondemus, χλωρὸν non semper viride, sed ex flavo vivescens, vel ex viridi flauescens significare: qualis est color in segetibus messis tempore, infelici & macro solo natis, aut humoris penuria laborantibus, ex viridi enim flauescunt. Eundem colorem exemplis aliis illustrauimus libro secundo. Deinde χλωρὸν non solum in hac significatione, sed etiam pro pallido usurpari autor est Galenus in commentariis in librum secundum Hippocratis de ratione victus in morbis acutis. Άλλα μὲν καὶ ἐκκρεμᾶται δοκεῖν τὰς αἰλάγχα τοῖς ἑνδεῶς διαγένεις φυσί, καὶ ὕρειν θερμὸν καὶ χλωρὸν. Θερμὸν λέγων δηλούστι, τὰς συνήθεις θερμότερον. Χλωρὸν δὲ, τὸν ἐπὶ τὸν ἀστικὸν ἔλλατον θέσος, δὲ τὸν καὶ τοῦ πλιαστῷ βίβλῳ. Ωχρὸς γάρ τινες ἴδοντες ἐρωτῶν τινὰς αἴτιους, διὰ τοῦτο γεγόναται χλωροί, μηδὲν διαφέρειν ἡγεμόνοις χλωρὸν εἰπεῖν καὶ ὥχρον. Εἰρωκέναι τοὺς δέ τινα χλωρότερον ἔωντες φασι, τὸν ὥχροτερον δέ τινα διλούντες. Εἴ τι δὲ ὥχρον χρώμα καὶ τὸν ἀληθεῖδιν τοιότον, οἷον τῷρ, καὶ τὸν τὸν καλλιμένον ὥχρον, οὐκομόνιον τὸν δέ τὸν προσηγορίδιον τὸν πόρτην συλλαβῆς. καὶ γίγνεται τοιότον ἐπιμηγυριόν τοῦ διδασκαλίας περιτίμαν, τὸν ὥχρον τε, καὶ τικρὰς καὶ ἔδυθης ὄνομαζομένης χολῆς ὅτε γάρ τοῦ ἐρυθρὸν χρώματος ἐπὶ τὸν λαθύρτερον ἀποκεχώρηκε τὸν ἔδυθον, τοιότον τὸν τὸν ὥχρον. Hactenus Galenus, qui quanuis χλωρὸν interpretetur ὥχρον, adhibito etiam exemplo bilis flauæ cum aquoso excremento permista, quæ permistio colorem viridem non efficit, sed flavi & nigri permistio, tamen Latinus interpres à vulgari significatione non recessit, & χλωρὸν viride conuertit, non satiș aptè gradum coloris quem Galenus declarat, exprimens. Rectius Linacer qui LIBRO VIII. methodi med. CAPITI. locum Hippocrat. ex LIB. II. de ratione victus in morbis acutis à Galeno citatum sic interpretatus est. Κρεμᾶται δοκεῖν αὐτοῖς τὰς αἰλάγχα, καὶ ὕρεσοι θερμὸν καὶ χλωρὸν. Suspensa illis viscera videntur, & calidum pallidumque mingunt. Sic igitur Galeni locus conuertendus fuit. Quinetiam suspensa esse viscera iis videri ait, qui parciūs cibum sumperunt, eosque calidum & pallidum meiere. Calidum intelligentes solito calidius χλωρὸν verò, id est, pallidum secundum quādam Asiaticorum Græcorum consuetudinem, quæ etiam nunc seruantur: quum enim pallidos aliquos vident, causam querunt cur ita χλωροὶ facti sint, nihil interesse rati, an χλωρὸν dicant an ὥχρον, id est, pallidum. Vidisse autem aiunt aliquem seipso χλωρότερον pallidiorrem volentes dicere. Est autem pallidus color reuera, qualis est ignis color. & ὥχρος vocata, cuius prior syllaba in pronunciatione acuitur, & fit is color bile quæ pallida siue amara siue flaua dicitur cum aquoso excremento permista. Quantum enim à rubro colore ad candidum abscedit flauus, tantum à flavo pallidus. Vides, ut Galenus χλωρὸν pro ὥχρῳ sumi dicat, & ne qua in χλωρῷ significacione sit ambiguitas, ὥχρον id esse docet, quod à flavo ad candidum re-

Cap. 78.

cedit. Eiusdem τῆς χλωρᾶ significationis ignorātia multos impulit, vt crederent nos optima myrrha carere, omnēmque quæ ad nos aduchi-
tur vñā cum medicamentis, quæ eam recipiunt, esse reiiciendam,
quòd nulla subuiridis reperiatur. Sic enim Dioscoridis interpres
Ruellius ψόχλωρον conuertit. cùm subflauam dixisse debuisse: talis
enim myrrhæ laudatissimæ color est. Dioscorides libro primo cap. de
myrrha. Πρωτίς δὲ ἡ Σωγλαδυτικὴ χραλαμψίν, ἀπὸ τῆς γενέων ἀντιὼν χρόπας,
ψόχλωρος καὶ δηκτικὴ ὄχρα, διαυγῆς, id est: omnium prima est quæ tro-
glodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit,
subflaua, mordens ac splendens. His accedit Phauorini testimonium.
Χλωροί ταῦτα εἰσὶ τῶν ὥχροι. Μὲν καὶ τὸ ὥχρον παράγεται τὸν φασίν εἰς τὴν
χλωρᾶν, μεταβολὴ τὸν ω, καὶ ἀπελθόσ τὸν λ, ἀποτέλεσμα δὲ παύσης εἰς πο-
λέμῳ χλωρότητος φυγή, id est, χλωροί idem quod ὥχροι, id est, pallidi.
quare etiam dictionem ὥχρος, ex dictione χλωρός deductum es-
se nonnulli affirmant, transpolita litera ω, & sublata λ, effectus huius
in bello palloris est fuga. His satis comprobatum esse arbitror χλωρόν
pro eo gradu coloris sumi, qui aliter pallidus, siue flavescent, vel sub-
flauus à Latinis dicitur, aliter à Græcis ὥχρος vel ψόχλωρος. Et ea signi-
ficatione gobionem χλωρόν à veteribus dictum fuisse contendō, qua-
lis est hic, cuius econem oculis subiecimus. Non tamen negarim pro
viridi & herbaceo colore, sed diluto etiam à veteribus nonnunquam
vsurpari, vt Aristoteles in libello de coloribus usurpare videbi potest.
cuius verba ideo libertius abscribam, quòd ex iis facilè colligi possit,
cur χλωρόν non solum pro viridi, sed etiam pro pallido siue subfla-
uo sumatur. Εἰς πᾶσι δὲ τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ δ' ποώδεις εἰσὶ τῶν χρωμάτων: οὐ
γάρ διὰ βλαστού, καὶ τὰ φύλλα, καὶ διὰ καρπού γίνονται χρήστ' ἀρχὰς ποώδεις. οὐδὲ
δ' αὖτις τόπος καὶ εἰσὶ τῶν ψόφρων ιδάτων, διότι ἀντιτορά χρεῖτος συγγένης δ'
ιδωρ, πάλιν ἀποξηραΐσμenos γίνεται τῶν χρωμάτων ποώδεις. Στολοὺς δὲ συμ-
βαίνει καὶ δ' ἀρπάτοι εἰς πᾶσι τοῖς φυμάροις τόποτο συνίσταται τῶν χρωμάτων: Καὶ
γάρ ιδαίτερα χρονίζουσιν, καὶ τὸν ἀρχὰς μὴ γίνεται χλωρόν κερατίμηνα ταῖς
τοῖς ἄλλοις ἀνταῖς καὶ μικρὸν δὲ μελανόμηνα, πάλιν μητίμηνα τῶν χλωρῶν, γί-
νεται ποώδη. δ' γάρ οὐχὶ, ὑπερειρήσαι, καθ' ἐμπότιον παλαιότερον, καὶ κατέξη-
ραΐσμenos μελαίνει, καθάπτει καὶ τὸ εἰς τοῖς διξαμφινοῦσιν κρηπίδα. Καὶ
γάρ τόπων οὐδὲ μέτ' εἴτε οὐδὲ καθ' ιδαίτο, πάντα μὴν ἀπαντά γίνεται μέλανα, διό
δ' καὶ διὰ μὲν ἔπραιγματος διατυχόμενον δ' οὐχὶ. δὲν δὲ ἀπαντλάμενον οὐδενὸν
ταῖς ποώδεις γίνεται διὰ διχοθέτων τῶν μέλανων κερατίμηνα, δ' δὲ μεταλλο-
τοῦ οὐχὶοῦ μελανομένων. δ' ποώδεις γίνεται κατέχορπες οὐχυρῶν, καὶ τραχεῖδες. Μὲν
καὶ πάντων διὰ βλαστού πολὺ μελανότεροι τῶν νέων μέλανες, διὰ δὲ ξανθότεροι διὰ
δικαίων δ' οὐχὶοῦ εἰς ἀνταῖς μελαίνεσθαι. Plura sequuntur quæ ad id quod
volumus demonstrandum pertinent, sed quia vereor ne in his ci-
tandis prolixior sim, ad ea studiosum lectorem remitto. Primūm
igitur quum dicit plantas omnes initio ποώδεις esse, id est herbacei
colo-

coloris, id de colore herbaceo diluto, nec dum exaturato, sed in quo flavi aliquid insit. intelligi liquet ex iis quæ consequuntur, quum dicit ramulos recentiores veteribus flaviores esse, causamque cur id fiat exponit. Item ex eo quod ait humidum nisi splendore & radiis solis illustretur, illisque permisceatur, candidum manere, nisi inueterascens, & siccescens prius nigrum redditum sit, ob eamque causam omnia ex plantis quæ supra terram sunt, primum $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ fieri, quæ sub terra, alba ut radices. Hunc primum plantarum colorem aquarum exemplo declarat, quæ diutius loco uno moratae initio sunt $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ solis radiis permixtæ, paulatim vero nigrescent, rursus tamen $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ commixtæ sunt herbacei coloris. Quod si aquas $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ virides interpretari libet, non admodum repugno, modò flauitie diluta viriditas intelligatur: nam cum dixerit tamen $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ permixtum nigrum fieri πωδες. idem aquæ exemplum persequens mox subiunxit, δια πωδες fieri δια τὸ ξαθόν nigro permixtum, id est, herbaceum colorem fieri flavo cum nigro commixto: maiore verò nigrorē admisto fieri πωδες χρυσόπες, καὶ πρασίδες, id est, herbaceum exaturatum, & porracei coloris, ut differat ab herbaeo diluto de quo prius. Quæ differentia in ratione maioris minorisque tantum consistit. Iam vero coloris τοῦ $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ gradum flauo colori affinem esse alio loco eiusdem libelli ad finem ostendit Aristoteles docens frumentum & omnia quæ à terra existunt, postremū fieri flava. humor enim, ait, nondum nigrescens, ideo quod citius exicetur, coloris mutationem facit: nam quod nigrescit tamen $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ commixtum fit herbacei coloris. Imbeciliore vero humore & semper magis ac magis evanescente, rursus paulatim fit color $\chi\lambda\omega\rho\alpha$, id est, ex viridi flavescentes, postremò flauus. Quare cum τοῦ $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ significet viride flavescentes siue viride flauitie aliqua dilutum, & non exaturatum, deflexa est ad pallidum & subflavum significatio, factumque ut Graci δια $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ pro pallido usurpauerint, quemadmodum ex Galeno docuimus. Neque solum δια $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ colorem significat, sed etiam quia eorum quæ è terra existunt prima Germina, ramuli, folia, statim $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ sunt, id est, ex flavo viridia, quā τοῦ αρωτρά καὶ νέας sumitur, id est pro recenti & nouo. Sic dicitur $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ τυρός caseus recens, cui opponitur ξηρός, id est, siccus. Coegerit me inueteratus error prolixius τοῦ $\chi\lambda\omega\rho\alpha$ dicere, ne ob voculae vnius male intellectæ significationem, in rerum cognitione cœcutiamus.

De Gobione nigro.

CAPUT XVII.

GOBIO'S Mélas gobio niger, à nostris *boulerot*, à Venetis *go* dicitur. digitus est magnitudine & crassitie, corpore ferè rotundo, non compresso, priori similis nisi minor esset, & nigri coloris maximè parte anteriore.

Loco binarum pinnarum quæ cæteris sunt in ventre, vnicam habet nigrā, barbam esse dices. Quæ nota facit ut credam hunc esse pisciculum, quem Athenæus Σάγον vocat, id est, hircum, cui εξώργιον confert, his verbis. Τὸ σωύλον ὄμφατος ἐσὶ τῷ χαλκυδίῳ Σάγος ιχθύδιο, ταλιὰ τῇ ψπάτῃ τῷ τομάχου μέλονος, ὁ χαλκός τῷ Σάγον τάγωνα. Exocetus omnino similis est pisciculo qui hircus dicitur, præter nigrum illud quod ventriculo subest, quod hirci barbam vocant. Quod hic

lib. 8.

Lib. 8. de best. animalia. ca. 30.

Athenæi hircus, non possit is esse qui ab Aristotele mœna mas dicitur, quum fœmina foetu impleri incipit, perspicuum est ex his quæ libro quinto capite de mœna diximus: neq; enim mœna barbe nigræ simile quid habet, sed duas in ventre pinnas, cæterorū piscium modo, neq; rotundo est corpore sed lato & compresso. At si similis sit hic hircus exoceto, rotundo corpore esse debet. Quare distinctionis gratia, alium Aristotelis, alium Athenæi Σάγον esse dicemus. Viuit gobius niger in litoribus & stagnis marinis. Quamobrem semper ferè sordibus obsitus capitur.

De Gobione albo.

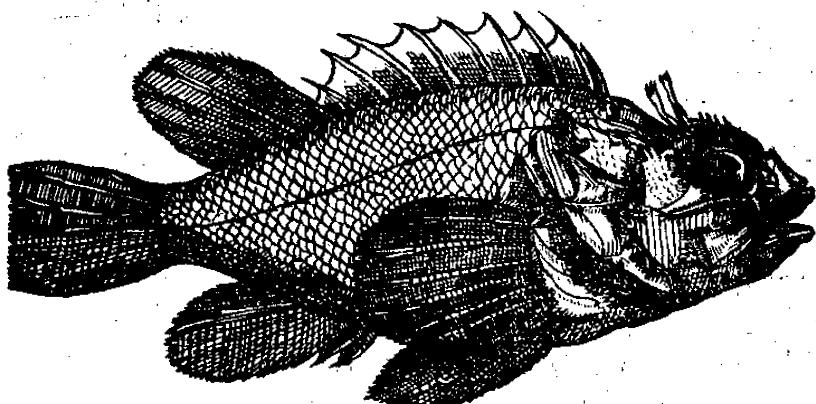

CAPUT XVIII.

GOBIVS Albus qui à Græcis dicitur χωβίος λευκός omniū minimus est, non ita quidē candidus, vt cum aliiorū multorum piscium candore possit cōtendere, sed quod cæteris gobionibus cädidior sit. De his Athenæus. οἱ χωβῖοι ἀναλαγῆσι τῇ περχῇ, ἀνοί μετροῦ καὶ διλευχῆται πλοιού

τίον, ἀπρωμοι, χυλοι, πεπιοι: οι δε χλωροι (καλούραι οι καυλίναι) ξηροι καὶ αλιωται, id est, gobiones percis similes sunt, ex quibus parvi teneri sunt, virus non resipientes, boni succi, concoctu faciles. Subflavii verò (vocantur etiam caulinæ) siccii sunt & maeri.

De Scorpio & Scorpæna.

CAPUT XIX.

KOΠΙΙΟΣ à Grecis, scorpius vel scorpio à Latinis dicitur, à Massiliensibus scorpeno, à nostris Rascaste. Græci quoque huius temporis σκόρπιον vocant. σκορπιος dici videtur ab Aristotele scorpius fœmina. Veruntamen an iidem sint Aristoteli an diuersi σκόρπιοι & σκορπιοι dubitat Athenæus. Eν τεμπτιώ γών ὁ Αἰγαῖος σκόρπιος, καὶ σκόρπιδας εν διαφόροις τόποις ὄνομαζέται: αδηλον δε ει τοις αὐτοις λέγεται. Aristoteles cap. 9. & 10. in L I B . V . de animalibus: scorpios & scorpidas diuersis in locis nominat: incertum autem an eosdem esse intelligat. Scorpium autem & scorpænam Athenæo diuersos esse pisces certum est. Σχόρπιον καὶ σκορπιοι πολλάκις ήμεται φέρουμεν, καὶ ὅτι διάφοροι, καὶ οι χυμοι, καὶ ἀγεδαι εἰσιν διδεις άγνοει. Scorpænas & scorpios sape edimus, & eos succo coloré que differre nullus ignorat. Et Hicesius, ut idem citat, ait τῶν σκορπίων ὁ μὴν εἰσὶ πελάγιος, ὁ τεναγωδῶν: ὁ μὴν τελάγιος πυρρὸς, ὁ δὲ ἔτερος μελανίων, θιαρέρηδ ὁ τῇ γένοι καὶ τῷ θορίῳ οι τελάγιος. Sorpionum hic pelagius est, ille lutarius (τέναγος enim propriè dicitur γη ἐταπόλαιος θάωρ ἔχει, η τηλαδες θάωρ, inquit Phauorinus, id est, τέναγος terra est supernatantem aquam habens, aut cœnosa aqua) pelagius rufus est, alter nigricat. Saporis suavitate & alimenti copia præstat pelagius. Et Plinius in piscium catalogo tanquam diuersos nominat, Scorpius lib. 12. cap. II. piscis dictus est non à scorpij terreni formæ similitudine, sed quod

Libro 7. sit τανδυός, ut ex Aristotele citat Athenaeus, vbi perperam τανδυός legitur pro τανδυός, id est, quod pungat & feriat venenumque effundat scorpij terreni ritu. Est enim capite, pro corporis magnitudine, maximo, multis & venenatis aculeis horrente, ore magno, dentibus paruis, sed densis. In inferiore maxilla trianguli figuram expressam habet. In superciliarum loco apophyses duas cartilagineas, molles. Pinnae latissimas & robustissimas. Quæ enim ad branchias sunt, medium ferè corpus occupant, quæ in ventre paulò minores, quæ à podice, magna est & latissima, acutissimis aculeis nixa, quæ in dorso nouem firmissimis aculeis constat. Cauda in unicam & latam definit. Squamis tegitur paruis, cortici serpentum quam squamis similioribus. Branchias quaternas habet. Ventriculum magnum, apophyses in intestinis octo, hepar candidum, in eo fellis velicam viridem, splenem nigrum, intestina lata, cor magnum. Maiore ex parte colore est rubescere siue rufo. Etenim à Plinio rufus dicitur, ut ab Hicesio ταῦρος, & κυρπός à Diphilo. à Numenio ἐρυθρός.

Athen. lib. 7.
gr. 8.

ab Epicharmo verò ποικίλος, quod maiore ex parte rufus sit, aliqua ex parte nigrescat. Scorpium inter duræ carnis pisces Philotimus connumerat: idque approbat Galenus, qui in libello de attenuante vietu, in saxatilium penuria eundem substituit. Qum, inquit, saxatiles desunt, asellos, mullos, & alios eiusdem generis pelagios possimus exhibere, & eos potissimum qui cum sinapi manduntur, cuius generis est scorpius. Athenaeus ex Diphilo. Σκόρπιοι δὲ οἱ πελάγειοι καὶ κιρροὶ σορπιστέροι τὸν τεναρώδων τὸν εὐτοῖς αἷμαλοις, τὸν μεχάλαιν. Scorpij pelagi & rufi magis nutriunt quam lutarij magni, qui littorales sunt. Si scorpius paulò diutius mortuus asseruetur, tenerior redditur: quod omnibus quæ dura carne sunt euenit. Calore enim naturali qui partes continet & regit, euanescere, & colore externo in carnem agente & colliquante, humidior ea efficitur, fitque ad putrefactionem via. Quæ verò humidiora, eadem sunt molliora, & contrà quæ sicca, dura. Idem de omnibus quæ sicca sunt carne, intelligi oportet. Elixus scorpius editur ex acero. Assus minus probandus ob duritatem. Ius ex eo aluum subducit, testibus Dioscoride, & Plinio. Iocinoris doloribus scorpio marinus in vino necatur, ut deinde bibatur, inquit Plinius. Et scorpius marinus necatus in vino, vesicæ vitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur in marini scorpionis cauda pondere oboli potus, ad eadem etiam valet.

Lib. 2. cap. 35.
Lib. 12. cap. 9.
Ibidem.

Qui Plinius locus mendosus est: nullus enim piscibus lapis est in cauda, sed in capite tantum. Quare pro cauda, capite legendum. Contra panos valet scorpio in vino decoctus, ita ut foueantur ex illo. fel scorpionis marini ynguium scabritiam extenuat. Idem cicatrices tollit. Dioscorides verò scribit marini scorpionis fel conuenire ad suffu

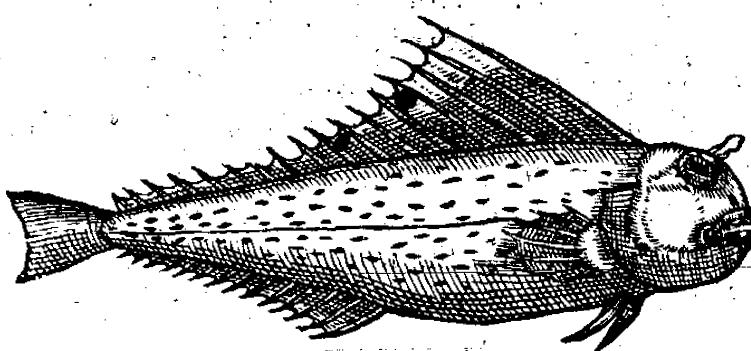
Lib. 2. cap. 14.

suffusiones oculorum, albugines & hébetudines. Iam diximus pisces istum πληγὴ esse, quod indicat Plinius quum scribit. Sic & scorpius lœdit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, ut sine noxa tractari non possit, nisi cauda arripiatur, vel duobus tantum digitis medium corporis apprehēdatur. Ob id accidit plerūq; vt pescatores nostri à scorpionibus pungantur, & ex punctis partis inflammatione dolor magnus oriatur. Puerum ab hoc pisce miserè ictum, dum eum in sinu recondere vellit, curauit mullo dissecto & imposito cum eiusdem scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitū lentisco contuso. Quod ideo commemorare volui, vt scorpionis ictuum antipharmacā a veteribus tradita vera esse, & à me experientia comprobata omnibus indicare. Principio nullum ferè venenatū est animal, quod veneni sui antipharmacum in se non contineat. Cūm enim partes diuersæ sint, diuerso quoque temperamento inter se aduersari necesse est. Deinde duplex antipharmaci genus esse compertio. Antipathiam, & similitudinem substantiæ: vt hepar venenatorum animalium vulneri impositum similitudine substantiæ venenum retrahit, maximèque confert ea parte qua fel continetur. Carnes verò impositæ idem præstant per antipathiam, vt viperarum caro morsui viperarum medetur. Terrenus scorpius totus ictibus suis remedio est. Sic mullus marini draconis, aranei ac scorpionis mortibus medetur, si crudus atque dissectus admoueatur, autore Dioscoride. Quod, vt dixi, experti sumus. Ex his omnibus liquido constat nos veterum scorpionem descripsisse, nisi quis nobis locum Athenæi opponat quo inter cartilagineos scorpium recensere videtur his verbis. εἰσὶ δὲ σκόρπιοι σφυρίαι, θεραπεῖται, πολύχυλοι, πολύβοφοι, χρυσράδεις γαρ εἰσὶ. Scorpij abstergunt, facile excernuntur, multi sunt succi, copiosè aluit: sunt enim cartilaginei. At locum mendosum esse omnium qui de piscibus scriperunt, testimonia conuincunt: nullus enim est qui scorpium inter cartilagineos reponat: spinis enim non cartilagine constat. Quare non χρυσράδεις sed σαρκώδεις legendum esse crediderim: constat enim multa & firma carne, quam ob causam copiosè nutrit. Nunc de scorpæna, quæ à scorpione corporis forma minimè differt, sed colore duntaxat. Nam cùm scorpionum alij rufi sint, alij nigricantes, vt ex Hicesio citat Athenæus, quibus mox subiungit scorpænam colore tantum & succo dissimilem esse, efficitur vt scorpænam eam esse credamus quæ nigrescat, quæque insuauior sit, minusque boni succi & litoralis, lutoque gaudens ex veterum sententia. Massilienses contra eum qui niger est, *scorpeno*, qui flauus est, *scorpena* vocant. Scorpænam ex præcedenti schemate agnosces.

Libr. cap. 24;

Libr. 7.

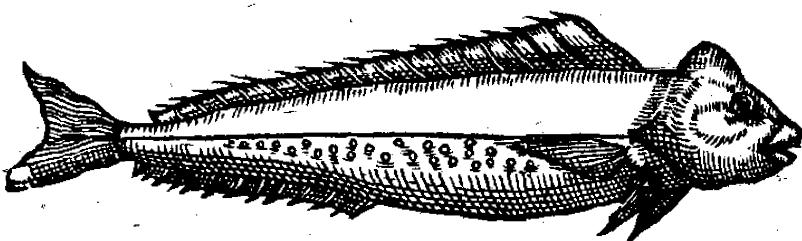
De Scorpioide.

CAPUT XX.

SQuem h̄c exhibemus, vulgò à nostris *lebre de mar*, id est, *lepus marinus* dicitur, quia rostrum terreni leporis *aporum* admodūm simile habet, sed lepori marino veterum omnino dissimilis est, vt suo loco docebimus. Quamobrem scorpoidem nō incepte, vt opinor, appellabimus: est enim capitinis forma scorpioni marino similis, totidēmq; supra oculos apophyses molles habet: sed dētibus differt, quos ferrat os quidem habet, sed tenues & densos admodūm, & insuperiore maxilla duos exertos, cuiusmodi galeritæ sunt dentes. Præterea differt à scorpione & galerita pinnæ dorsi magnitudine, duabūsque maculis nigris eiusdem pinnæ. Cutis lœuitate galeritæ similis est, & carnis substantia, non autem scorpioni. Litoralis est, muco vescitur & aqua.

De Galerita.

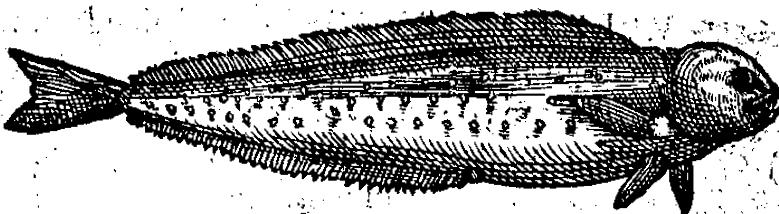

CAPUT XXI.

RÆT E R Iam dictos pisces in saxis multos alios viuere comperio, quorum nonnulli neq; figuram, neque naturam saxatilium referunt, vt canicula illa *cato rochiero* vulgò dicta, q; in saxis viuat, vt locustæ, muræ. Alij etiamsi in saxatilibus non habeantur, tamen naturam formāmque saxatilium imitantur, qualis est, qui à nostris per-

perce pierre & coquillade dicitur, Galerita, alauda, de quibus nunc dicemus. Ac primum de galerita quæ hactenus Græco vel Latino nomine caruit. Sed ut inter aues duæ alaudarum species sunt, una cristata, altera minimè, sic piscibus anonymis solaque crista dissidetibus galeritæ & alaudæ nomen posuimus, veteres imitati qui sacerissimè in piscibus nominandis avium & aliorū animaliū nomina mutuati sunt. Galerita igitur Græcè dicetur ἡ λαύριος ἔχεται, à nostris *coquillade*. sic etiam appellant alaudam cristatam: pisciculus est in litorum saxis degens scorpioidi similis admodum corporis specie. Digitæ est magnitudine aut paulò maiore, tenui corpore, lævi, lubrico, sine squamis, ore paruo, dentibus anterioribus ferratis, posterioribus exertis, oculis paruis, cœruleis. In vertice dum viuit erecta est crista, mollis & cœrulea. Pinnæ ad branchias latæ sed breves, in ventre parue & tenues. Cauda vñica pinna constans brevis & rotunda. Podex non procul à branchiis distat, à quo pinna ad caudam protenditur, alia à ceruice ad caudam continua. Corpus colore est fusco, multis tamen maculis partim rotundis, partim oblongis & tortuosis notatur. Peritonæum ex nigro viride est. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis vesica pendet, perspicuitate & coloris iucunditate smaragdum referens. Intestina lata sunt, coloris lutei, satis diu extra aquam viuit ob paruum brancharum scissuram. Carnæ est molli, sed ob paruitatem negligitur.

De Alauda non cristata.

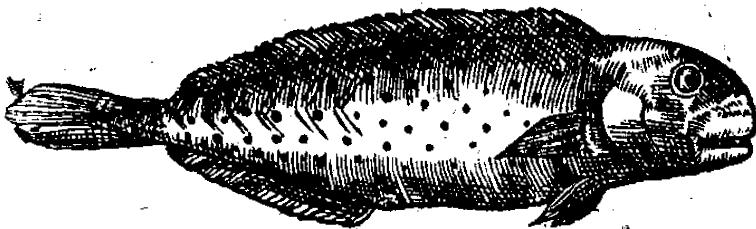

CAPUT XXI.

T Superiorem galeritam appellauimus, ita hunc pisciculum alaudam non cristatam. Superiori enim planè similis est, si cristam in capite surrectam excipias. Possit etiam optimo quidem iure simiam appellare, quia capite simiam refert: est enim capite paruo & rotudo. Vel si nostrorum appellationem sequi velis, qui *percepierre* nominant, non absurdè empetrum vocaueris: nam ut empetrum herba marinis locis prouenit, & maximè saxosis, imò etiam nudo è saxo sèpe existit, ita pisciculus hic in petrarum cauernulis dedit, & illuc

confugiens, se in abditissimis earum rimis occulit, ut pescantium insidias effugiat, vnde nostri *percepierre* nomen posuerunt. Est igitur pesciculus galeritæ sive alaudæ cristatæ similis, capite paruo & rotundo, ore paruo, oculis paruis, dentibus anterioribus serratis, posterioribus longiusculis, acutis exertis: pinnulas duas habet ad branchias, duas in ventre, aliam statim à capite ad caudam continuam, item aliam à podice ori satis propinquo ad caudam usq; ductam. Cauda in unicum desinit saxatilium modo. Maculae multæ mediæ corporis parti aspersæ sunt. corpore est læui & lubrico. Aqua, musco, paruis atherinis, & aphyis vescitur. Carnis substantia & mollitudine galeritæ ferè par & nullius apud nos precij. Piscatores mordet, vnde iulidem esse aliquando sum suspicatus, sed cum minimè venenatum esse eius morsum comperissem, verāmque iulidem tandem cognouissem, utrumq; pescem rectè mihi videor distinxisse,

De Pholide.

CAPVT XXXIII.

VPERIORIBVS Et maximè alaudæ similis est pescis qui antipoli à muco *bauosa* dicitur. Paulò maior est alauda dorso fusco, ventre pallido, cute læui & sine squamis, sed maculosa: pinnis aliisque partibus à superioribus non dissidens. Hunc pescem esse existimamus qui ab Aristotele pholis dicitur libro nono de histor. animal.

cap. 37: Quę autem pholis appellatur mucum quem ipsa emittit sibi obducit, ita vt in eo quasi cubili quiescat. Sic pescis iste quem exhibemus perpetuò totus muco obductus est, vnde *bauosa* cognominatur: nam *bauo* lingua nostra & Provincialium mucum significat. Mollissima est carne & glutinosa. Squamarum loco propria rerum natura muco inuoluit, veluti multos alios non squamosos lubricos efficit, ut lubricitas natationem adiuuet.

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I I
D E P I S C I B V S

L I B R E R VII.

53

De Aphyis generatim.

C A P U T I.

V N T Ex piscibus, de quibus anteà diximus nonnulli satis magni, vt umbræ, auratæ, coracini, lati, nonnulli parui, vt turdi, gobiones, phycides, iulides. His nunc minimos subnectimus, qui paruitatis causa minime negligendi sunt: in paruis enim rebus saxe multa magna admiratione digna spectantur. Quis enim echeneida pisciculum non miretur, quo Aristotele & Plinio testibus, carinis adhaerente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito: quam ob causam amatoriis quoque beneficiis infamis est, & iudiciorum ac litium mora. Quis non phoxinum fluuiatilem pisciculum ouis semper grauidum? Omitto antherinas, cobiten, aphyarum genera, aliq; permulta, quorum nonnulla sine mare & fœmina ex aqua & limo, quedam ex semine nata, ad aliorum piscium alimenta, ususq; nostros à natura cōdita sunt. Verùm in tenui labor, vt ait poëta: nam praterquam quod pisciculorum differentiae & naturæ multiplices sunt (differunt enim vita, quoniam alij marini, alij palustres, alij fontani, alij fossiles, differunt & partibus & moribus) ipsæ etiam res tam minutæ, minutam diligentiam curiosamque, & attentionem postulant. Incipiam autem ab aphyis quæ minimæ sunt. Dictæ vero sunt aphyæ & aphyæ ſtrobæ. ratiq; duophyæ teste Ath. Sic enim legere malo libro 7; quam diphys, vt in vulgaribus codicibus legitur, id est, nominatæ sunt aphyæ, quasi non natæ. Quemadmodū enim a Græcis priuandi particula est, ita & illæ ſepiſſime, id quod inſinuatorū nominum compositio

*lib. 2. de his
anim. cap. 14.
lib. 9. cap. 25.*

ostendit. At si quis vulgatam lectionem fecutus diuersis dictas existimet, id est, bis natas, quod temporis spacio Aphyæ pereant & denuo Lib. 6. de hist. anim. cap. 15. nascuntur autore Aristotele, is simul cogitet non à phœn. sed à aphyas po-
tiùs appellandas fuisse à renascendo. Nec sentit Aristoteles ex iis quæ interierunt, alias renasci. Verum aliquando interire, & quodam tem-
pore non repetiri: deinde ex eadem semper materia, scilicet ex terra arenosa vel limo alias nasci. Quare aphyas potius ὁν ἀφεῖς, τοι δυ-
Ibidem φεῖς, id est, veluti non natas rectius dici censeo. Quæ enim propriè dicuntur aphyæ ἀρωξεῖς sunt τοι ἀγοροι authore Aristotele, id est, nec accrescunt nec procreant, de quibus mox fusiùs. Plura aphyarum ge-
nera constituerunt vèteres, quarum nonnullæ ex semine nascuntur non diuersorum piscium ut nonnulli putant: semina enim non com-
miscentur, pisciumq; genera diuersa coire à nemine visum est, inquit
Lib. 6. de hist. anim. cap. ii. Aristoteles, squatina sola quæ ψην dicitur: hoc facere creditur & βάτος,
id est, raia: est enim piscis qui βαθατος appellatur, sed ex semine eius-
dem generis ut gobionum, mænidum, mugilum. De his deinceps
dicemus.

De Aphyta vera.

CAPUT II.

X Aphyis ea verè aphyta dicitur, quæ ab Aristotele
ἀφῆσ, ab Athenæo ἀφεῖται, à nonnullis ἀφέν, à spuma
maris, vnde oritur nominata est, vel à candore sì Sui-
dæ credamus, qui etiam ἔγχειλη à multis dictam
fuisse scribit; necnon Oppianus libro quarto ἀλιδη-
Lib. 31. cap. 8. κῶν. Apuan Latini vocant, inquit Plinius, quoniam is pisciculus è plu-
via nascitur. A Liguribus non nata appellatur. Pisciculus est admo-
dùm exiguus, vix vñquam minimi digiti longitudinem æquans,
sæpius candidus, aliquando rubescens, nigricantibus oculis. Neque
gignit, neque gignitur, sed ex spuma & originem & nomen habet, vt
Lib. 6. de hist. anim. cap. 15. dictum est. De huiusmodi aphyta hæc Aristoteles. Nascitur a-
phyta in vmbrosis & tepidis locis, quando ex serenitate terra calescit,

vt

ut circa Athenas in Salamine ad Themistocleum, & in Marathone. Interdum etiam quum aqua multa e cœlo effluxerit, nascitur in spuma excitata ab imbri. Vnde illi nomen ἀφρός a spuma. Fertur etiam nonnunquam per summa maris, & in spuma conuoluit, ut in stercore vermiculi. Eadem Athenæus. Aphyarum, inquit, plura sunt genera, quæ ἀφρίτις dicitur, è semine non nascitur, ut scribit Aristoteles, sed ex superfluitante in mari spuma, imbris multis collectis. Eadem etiam omnino Suidas. Aphyam Veneri sacrâ esse, autor est Atheneus, quia ipsa quoq; ex spuma genita est, vnde ἀφροδίτης nomen inuenit. Apud eundem ab Apollodoro meretrices duæ Stagonium & Anthis sorores Aphyæ dictæ sunt, quod candidæ essent, graciles, & oculis prægrandibus. Aphyam etiam ἀφρόν scribit Aristoteles ex terra arenosa nasci, quæ tempore interit & renascitur. Quam hic depinxi- mus ea proculdubio est, quæ ex spuma nascitur, nulla repugnare nota in Ligustico litore frequens, in spuma conuolui cernitur, noménq; non natæ ei aptissimè quadrat. Inde etiam in alias regiones asportatur, id quod de sui temporis piscatoribus scripsit Aristoteles, qui vt deportare possent, sale conspergebant: breue enim tempus durat aphyia ista, caput tantummodo & oculi restant. Præterea adeò mollis, tenera, tenuisque est, ut citissimè percoquatur. Idem apud Atheneum Clearchus Peripateticus ait ex Archestrato, qui aphyam, quod paruo igne egeat, iubebat in calidam patellam iniici ac mox ubi stridere coepit, auferri. vnde parcmia, id τῷ ἀφρίν, ignem vidit aphyia, quasi vidisse modò sufficiat ad decoctionem. Vel ἀφύνει τῷ ἀφρί, aphyia ad ignem, dicitur, inquit Suidas, οὐ τὸν πέλαος ὅξεν λαμβανούσι, id est, de iis quæ celeriter intereunt, aut absumentur, siue quæ facile ac citò conficiuntur. Ferebatur & illud apud Græcos ἀφύω τὴν θέλαρ. Aphyarum honor oleum, quoniam in oleo coquebatur. Chrysippus Philosophus autore Athenæo scripsit aphyam Athenis vilescere ob copiam, & mendicorum esse opsoniū, alibi in pretio esse, multò etiam deteriore. Lynceus Rhodiacas aphyas laudat. Archestratus aphyam omnem præter Athenensem & Rhodiacam vituperat. Aphyia omnis humidum alimentum præbet, flatusq; gignit, Nicomedii Bithynorum Regi, autore Suida, cum aphyarum edendarum desiderio teneretur, procūlque à mari abesset, Apicius ille gulosus pisciculorum figuram imitatus, ut aphyas veras apposuit. Erat autem huiusmodi carum apparatus. Rapum fœminam in longiuscula & tenuia frusta speciem aphyæ referentia secuit, quæ in oleo cocta sale & papauere aspersit, sicq; hac cum cupiditate liberauit. Oppianus scribit timidū se imbecillum aphyarum genus, omnī prædæ expositum esse, ob id in perpetua formidine viuere, & sese in globos cōglomerare, & ita se impli- care, connecterēq; ut dissolui vix possint, saepe etiam horum aceruo-

rum occurſu nauium cursus retardari.

Ἐτὶ δέ τις νερόσλων ἀλὸς καὶ ἄκην δύμαλος
Αβληχεῖς ἀρύνεις αἰλινογένεος, οὐ καλέοι
Ἐγγεάσθαις, αὐτὴν ἐβούσε πάντας ἔασπ
Ιχθύα, αὐτὶ δέ σφι εἴτε φρεσὶ φύσα μεδίνει.
Πάντα δὲ τοῦ προβούτου, Σιναλλήλας ἐχθεῖσα
Σωρτῶν μύρυα, Εὐθρόσα ἐμπεφύασι
Ηὐτὸν ἀναγκάσσοντα βίσια μετροῦ φέρεσσα.
Reliqua ex ipso autore petenda.

De Aphyta Cobite.

CAPUT III.

lib. 6. de best. animal. c. 15.

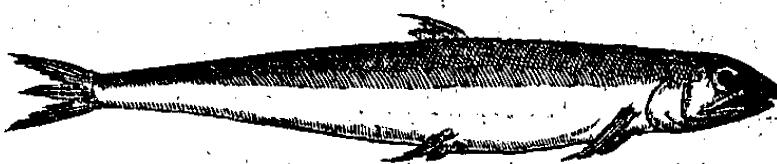
RISTOTELES Explicata aphyæ natura tum ea quæ ex terra arenosa, tum ea, quæ ex spuma nasciuntur, hæc subiungit: Ηδὲ ἀλλὰ ἀρύν γονος ἐχθυων ἐστιν, οἱ μὲν χαλκίδης καβίτης, καβίδης τὸν μαχρῶν καὶ φάνλων οἱ χαλκίδης εἰς τὸ γινόμενον, id est, reliqua aphyæ piscium sunt fœtus, quæ quidem cobites dicitur gobiorum paruorum & prauorum qui terram subeunt. ubi καβίτης gobionaria vertitur à Gaza, qui locum hunc Aristotelis peruerit his verbis. Reliqua apua fœtura piscium est quæ enim gobionaria dicitur, gobiones paruos, ignobiles, qui terram subeunt creat. Imò creator hæc aphyæ species à gobionibus paruis & vilibus, non autem gobiones creat. Quod miror à Maffario citante hunc locum in commentariis suis in librum nonum Plinij, animaduersum non fuisse. Nam ipsa Aristotelis verba perspicue interpretationem Gazæ falsam esse conuincunt. Necnon Athenœus, qui ex mente Aristotelis de eadem re ita scripsit: Ἐπέρα ἐτοι ἀρύν καβίτης λεγομένης, γίνεται δὲ αὐτὴ εἰδῶν μαχρῶν καὶ φάνλων τῶν ἐν τῇ ἀμμῷ θαλασσομένων καβίδεων, id est, alia autem est aphyta cobites dicta, gignitur autem ex paruulis & vilibus gobiis, qui in terra degunt & versantur. Item Suidas, Η λεγομένης καβίτης γίνεται εἰς τῶν μαχρῶν καὶ φάνλων τῶν ἐν τῇ ἀμμῷ φερομένων καβίδων. Ergo aphyta cobites est, quæ ex gobionum semine procreatur, nunquam ad gobionum magnitudinem accedens, alioqui gobionibus marinis simillima est. Corpore est rotundo, pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis asperso, cauda varia, oculis quodam modo supra caput positis. Pinnae cedem sunt illi quæ gobionibus, maximè illa gobionibus

Cap. 15.

Liber 7.

nibus peculiaris, barbae instar propendens ex ea ventris parte, in qua binæ sunt in aliis piscibus. Hepar lactei coloris, & in eo fellis vesica. Splen rubet. Intestina & peritonæum ex albo nigrescunt. Cor ex albo rubescit. Nostri *loches de mer* appellant. Est enim iis pisciculis, quos Galli *loches* vocant, tam similis ut vix ab his distinguatur. Differunt tamen corporis figura. Est enim hæc gobionum instar corpore rotundo non cōpresso, illi verò corpore depresso & longiusculo. Cūm verò nullus sit omnino pisciculus, qui propius ad formam gobionum accedat, quam qui hīc à nobis exhibetur, certum est aphyam cobitent esse, quæ grauis est, & difficilè coquitur, veluti reliqua aphyæ.

De Encrasicholis.

CAPUT IIII.

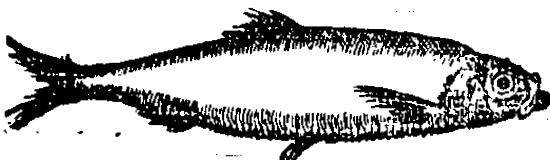
NT E R Aphyas numerantur encrasicholi ab Aristotele, Athenæo, Suida. Verū hi ex aphyā cobite encrasicholos gigni scribunt, ille ex aphyā, quæ in Atheniensium portu nascitur. Ut vt res ista habeat, encrasicholos eos esse existimamus, quos nostri cum Provincialibus *Anchoies* appellant. Dicuntur etiam Eliano λυχόμοι, & ἑγράνθες, quam tamen postremam appellationem primo aphyarum generi ab Oppiano & Suida tributam fuisse diximus. Encrasicholi verò nominati sunt ὡς ἐπικαλλίχολες, id est, quod in capite fel habeant. Ab oris forma λυχόμοι. Pisciculi sunt digitæ magnitudine aliquando paulò maiore, sine squamis, rostro acuto, ore maximo, habita corporis ratione, eiūisque scissura magna, vnde lycostomi nomen. Dentibus carent, sed maxilla vtraq; ferræ modo aspera. Branchias paruas habent, & duplices, pinnas totidem. Cor oblongum & acutum, hepar rubrum, maculis rotundis conspersum. Ventriculi appendices multas & nigras. Venter est mollissimus, quam ob causam statim absimitur, ouis scatent rubentibus, pro corporeculi magnitudine sanguine abundant, & carnosí satis sunt: vnde fit ut delicatores, moliores, suauioresque sint. Spinis carent, excepta dorsi spina, quæ tenuis admodum est, vt dentibus negotium vix faciat. Sale conditi asseruantur, & in garum vertuntur, quod ne corruptantur,

non nisi truncato capite condiuntur, cum quo scilicet una cum hepate, cæterisque visceribus & intestinis tollitur. De hoc piscicolo loqui

Liber. 3. cap. 2. Plinium autumant, quum garum fieri ex mutilato piscicolo scribit.

Quo loco alij minuto, alij minimo pro mutilato legunt. Quod veros encrasicholos exhibeamus, testes sunt locupletissimi, qui Græciam hodie incolunt: affirmant enim quos *Anchores* dicimus, encrasicholos etiam hodie in Græcia vocari. Ex his optimum conficitur garum, si lale conditos Soli exponas, donec caro dissoluta fuerit. Hinc optimum remedium ad deiectionem appetentiam recreandam, ad crassæ pituitæ attenuationem, citandamque aluum. Huius gari vice saepissimè ipse domi hoc modo parandos iubeo. Primum pisciculos, ut allolet, conditos & illatos cum aceto, oleo, & apij foliis in patinam iniici, deinde suppositis prunis tamdiu agitari, dum omnino in liquorem abeant: id oxelægarum merito nuncupari potest, præstantissimum condimentum, & ad ea quæ paulò antè dicta sunt, efficax. Quæ parandi ratio longè melior videtur, quam quæ veteribus in usu fuit: nihil enim virij aut putredinis oxelægarum nostrū contraxisse potest, cum saepè supputri garo origano sit opus, iuxta veterum proverbiū. Putre sal-samentum amat origanū, quod hodie quoq; Romæ obseruari vides. Nunquam enim encrasicholos vendunt salamētarij sine origano. Magna istorum pisciculorum copia in Provincia capitur noctu è nauiculis igne accenso. Magna item Baionæ, sed hi maiores sunt, illi suauiores & molliores. Crudi etiam cum oleo & selino eduntur.

De Aphya phalerica.

C A P U T V.

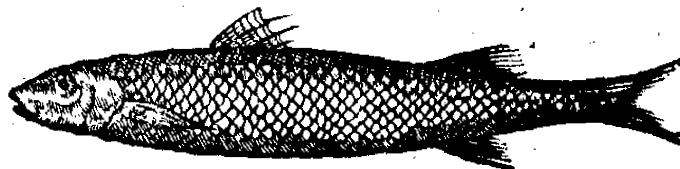
Liber. 6. de bestiis animal. c. 15.

P H Y A Phalericæ meminit Aristoteles, ex qua μεμβρανας gigni ait, alij αρχας, alij βερας legunt. Ego aphyas phalericas sponte nasci puto, vnde verò phalericæ dictæ sint docet Suidas, cum ait ἀφύας φαληρικὴς μεγάλας, φαληρὸς ὁ λιμένις ἀραῖς, id est, aphyas phalericas esse magnas. Phalereus autem portus est Atticæ. Possent etiam fortasse à candore nominari: nam Græci etiam η φάληρα, λιμήν & ἀφείλον vocant, id est, alba & spuma. Erit autem meo quidem iudicio, aphyas phalerica ea quæ à nobis nadelle vel

vel *melete* dicitur. Piscis est sardinis similis, minor & tenuior, sed latior. Squamas in mari habere certum est, sed statim excidunt remanentibus earum vestigiis, iisque squamis, quæ ventrem firmant, & asperum efficiunt, ut in alolis & sardinis videre licet. Mollis est, & adeo pinguis pisciculus iste, ut si aliquandiu digitis tractetur, liquefiat, aut si magna copia in nauicula vehatur supernatantem pinguedinem colligant pescatores, qua olei vice ad lucernas vtuntur. Maxima huius copia præsertim autumno capitur, estque merito vilissimus: vidimus tamen pescatores duos vnius diei capturam quinquaginta aureis coronatis vendidisse.

De Aphya Mugilum.

CAPUT VI.

O N I T Aristoteles aphyam aliam mugilum lib. 6. de his. anim. cap. 15. foetum. Sunt qui ex limo & arena proueniunt etiam ex iis generibus, quæ per coitum & ex ovis oriuntur, quod tum locis aliis palustribus, tum vero apud Gnidum factum olim memoratur. Stagnis enim canicula vigente exiccatis, & limo arido, ubi primùm imbris restagnare loca inciperent, pisciculi nascebantur generis mugilum, quod per coitum procreatur, magnitudine ménarum paruarum, nec in his aliquid vel ovi, vel seminis continebatur. Quintam in nonnullis Asie amnibus, qua effluunt in mare pisciculi quidam magnitudine intestinorum hepseti (naricarum vertit Gaza) eodem modo proueniunt. Sunt qui omne mugilum genus sponte oriri opinentur, sed non rectè: nam & oua eorum foeminæ, & semen genitale mares habere cernuntur. Verum genus quoddam eorum est, quod non coitu, sed ex limo arenave enascatur. Quare aphyam mugilum nihil aliud esse puto quam mugilum speciem eam quæ sponte sine maris & foeminæ coitu nascitur ex terra arenosa vel limo, cuiusmodi ea est, quam habemus, quæ nascitur in fossis, non procul à vicino nobis eóq; antiquissimo oppido Latera vocato. Eiusdem generis est quæ in Lado nostro capitur, & Athelan nuncupatur, quam non dubito hyemis tempore è stagno marino fluuium subire.

De Aphya Mænidum & Mullorum.

CAPUT VII.

Libro 7. VT. Mugilum ita mænidum est aphya autoribus Aristotele & Athe. quæ ex corundem sententia mænidum foetus est, sed fortasse verius dicemus hanc quoque aphynam sine mare & fœmina nasci sponte, & ita appellari, quia mænidum speciem referat, cuius econem non apposui, quia ex mænidide antè depicta satis intelligi potest, quemadmodum & mullorum aphya ex ipsius mulli pictura quæ suo loco exhibebitur. Hanc verò mullorum aphynam ab Athe. cōmemoratam reperio, quam vocat τεγλαθω ἀφύω, quā hīc adiungēdam esse duxi, ne qua aphya species pratermitteretur. Parui igitur mulli præsertim in stagnis marinis ex putredine oriūtur, quos mullorū aphyas esse recte dixerimus, vt τεγλαθω à veris mullis, qui τεγλαθω dicuntur, differat.

De reliquis Aphyis.

CAPUT VIII.

Libro 7.
Libr. 8. cap.
tau SI Pisces omnes, qui ex terra viginosa vel limo, vel pluuiia vel quoquo modo sponte nascuntur, aphye dici debet, multò plura aphyarū genera ponenda sunt. Nam in stagnis dulcium aquarum penitus exiccatis imò aratis & satis videmus pisces multos spōte nasci, item in riuulis, vt paruas anguillas, paruas lāpetras, paruos cyprinos, tincas, atherinas aculeatas. Sed de his in opere de fluuiatilibus agetur.

De Belenno.

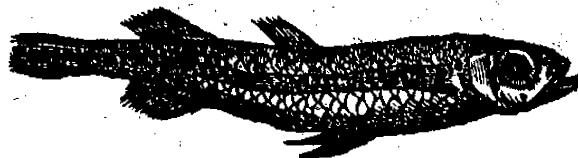
CAPUT IX.

Libr. 4. de his.
cap. 2. PISCIS Belenos dicitur ab Athenæo, qui ab Oppiano βλένως. Bajor ab Epicharmo, quod breuis sit, opinor pro corporis crassitudine. Pisciculus est ei qui à Tholosatibus Peis de menage vel grauan dicitur, similis. Ei verò qui à Gaza cothys nominatur tam similis, vt idem planè videatur. Pelagius est & rarissimus, corporis specie ramam pescatricem refert, colore & carnis substantia aphynam cobitens. Est igitur capite magno, rostro acuto, ore paruo. Pinnam in ceruice

vra-

vranoscopi modo habet nigrā, qua caret cothus fluuiatilis. duas alias inferiores ori proximas, squamis caret, ventre est cādido, reliquo corpore fusco, cauda non omnino rotunda : nam utrinque depreſſa est. Hanc meam ſententiam conſirmat Athenēus: ἐπι δ, inquit, καθίσται ^{Libr. 7.}
ἰδέν τα πατλήσος, id ēt, ſpecie ſimilis eft cotho ſiue cothio: nam utro-
uis modo legi poſſe puto, niſi malis καθίσται legere: huie enim ſatis eft ſi-
milis, ſed cotho, de quo nunc loquimur, multò ſimilior: vix enim quis
belennum à cotho diſcernat, niſi qui nouerit hunc in fluuiis, illum in
alto mari degere. Ex Epicharmi verbiſ, quæ refert Athenæus appetet. *Ibidem:*
vilem fuſſe pifciculum, nec immerito: eft enim humida carne, planè
infipida, corpore valde breui: quippe cum caput toto reliquo corpore
maiſ ſit. αγε δ τείλας τε ρεχαῖτος Βαյορας. ibidem Athenæus autor
eſt apud Atticos prouerbium fuſſe, μή μοι Βαյωρ ρεχαῖτος, ne mihi
bxon malus pifcis, nec prouerbij uſum indicat. Blennorum cinis cum
ruta uſicæ vitia & calculos ſanat, inquit Plinius. *Lib. 32. cap. 9.*

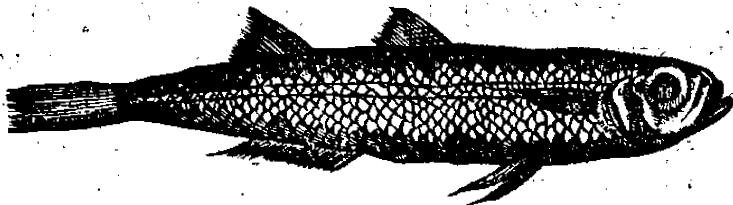
De iis qui Eψηloī vocantur.

C A P U T X.

NEψηloī nomen multorum tenuium, & exi-
guorum pifciculorum commune eft, vt aphyarum, a-
therinatum, gobionum, paruorum nullorum, ſepio-
larum, paruarum loliginum, paruorum cancrorum,
encrasicholorum, vt ex Dorione docet Athenēus. Vo
cabant etiā antiqui ἑψηλοī pifciculos poſt Nili inundationem in uſis
relictos. Efferebant autem plurali numero ſæpius quam ſingulari: &
ἑψηλοī ἀπὸ τῆς ἑψη, id eft, à coquendo ſiue elixando nominarunt, quod
multi ſimul coquātur, nec propter paruitatem ſeligātur. Hec quanuis
vera ſint, fuerit nihilominus minimè absurdū dicere τὴς ἑψηλοī nomen
pifciculi uniuersi propriū etiam fuſſe, quod indicare videtur Athenēus: *Libr. 7.*
Η δ ἀφύν βαρεῖα ἐσὶ Εὐαυστόλος, ὁ λαζηκή ρεχεῖται καβάλις (ubi legendum
καβίτης) χρήστος ἐψηλοī δ' μικρὸς ἵχθυδιος τῆς αὐτῆς γένους ἐſt, id eft, aphyta grauis
eft, & difficultis cōcoctu, alba cobitesvocatur, & heſetus paruus pifcicu-
lus eiusdem generis eft. Hunc pifciculu eſſe opinor, qui à nostris *moi* di-
citur. Pifciculus eft digitū magnitudine, argentei coloris, corpore pellu-
cido, dēpta ea virga, quæ à brāchiis ad caudā extēditur, oculis depres-
ſis, magnis pro corporis paruitate, ore ita ſciſſo & conformato, vt in-
ferior maxilla protensa maior ſit ſuperiore, ſitq; veluti oris operculū. *Lib. 32. cap. 9.*

De Atherina.

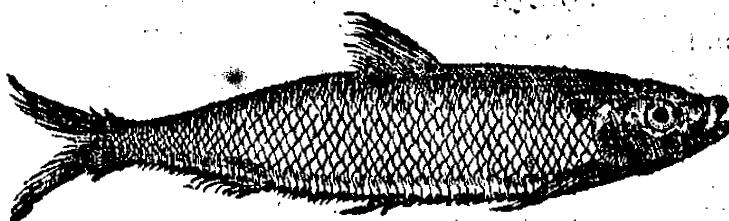

CAPUT II.

AΘΕΡΙΝΗ. Vel *ἀθερίνη*, ut apud Aristotelem legitur, ex *ἀθέριξ* vel *ἄλερασμα* r, ex *ἀθήρη*, Gaza aristam conuertit: nam *ἀθέριξ* sunt aristæ, & *ἀθέρη* simpliciter spicæ vel aristæ dicuntur. Propriè tamen summæ sunt hordei spicæ, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt usui, sed inter metendum pereunt. Vel ut ex Æliano profert Phauorinus, spicæ sunt degeneres, quas spicilegi colligunt à messore neglectas: vnde *ἀθέριξ* significat *ἄγριον κακόφορον*, *ἀπόστριξ*, & similia, id est, valde despicer & negligere. *Ἀθερίνη* pisciculum dici putat idem Phauorinus, ideo quod *ἀθερίνη* τῶς καὶ αὐτὴν θελεῖ, id est, quia negligitur ob vilitatem. Fortasse non ineptè dictam putas ab aristis, quæ per metaphoram pro spinis sumuntur, quas multas habet atherine, & duriores quam sardinæ, aphyæ, & reliqui huiusmodi pisciculi. Romæ etiam hodie idem nomen seruatur: nam *Latharina* vulgo nuncupatur. In litora nostro rarò capit, diciturque *Melet*, *Maisiliæ* & in stagno quo *Martegue* vocatur, frequentissimè & *Sauclez* nominatur. Atherina pisciculus est marinus, litoralis, reperitur & in marinis stagnis aphyis similis, dodrantali magnitudine, parui digitii crassitudine, dorso spizzo, ventre leuiter depresso, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis. Colore est vario: nam venter argenteus est, dorsum fuscum, circa caput ex flavo rubescit sardinarum modo. Locus, qui intè oculos est, cælatus videtur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre, aliam à podice, præter has alias duas in dorso. Omnes candidæ sunt. Cauda ex duabus pinnis constat. Pro linea in medio corpore à branchiis ad caudam protensa, spissum quid habet sub cute, quod non possum aliter quam fasciæ per similitudinem vocare, quæ quum cocta atherina editur, euidentissima est, & quum lumini obicitur: quia reliquo corpore pellucida est, hac parte opaca. Atherina ex his qui autumni æquinoctio pariunt, prima parit in terra, autore Aristotele, atterens aluum arenæ. Carne est satis sicca, media scilicet, & optimæ saporisque grati, quicquid dicat Phauorinus, qui pro vili pisciculo habet: quod si cum spinis edi posset, multò suauior foret. Quum ali-

aliquando Auenione essem, atherinis que frequenter vesceret, vnum id ad suavitatem & saporis gratiam illis decessu expertus sum; quod spinæ intercedendum negotium facessant; à quibus spinis aristis similibus, atherinas nominatas fuisse suspicati sumus. Nostri pescatores ideo atherinam *melet* appellant, quod eius aphyarum generis, quod *melete* nuncupari diximus, marem esse credant, sed falso: nam aphyæ huius generis sponte sine mare & foemina nascuntur. Atherinatum verò genus & mare & foemina constat. Præterea quanuis uterque similes sint, tamen atherina solidiore est spissioraque corpore, aphyæ verò illa mollissimo depressoque. Vero similius fuisse, encrasicholæ maræ dixisse, quos pesciculos esse ostendimus *Anchoies* appellatos, ad hos enim proprius accedunt: qua de causa pro encrasicholis sepe venduntur: sed qui proprius inspexerit, facile discernet. Nam atherinis squamae sunt frequentiores & duriores, os minus, caro sicciæ, encrasicholis mollior. Quare ex atherinis garum bonum conseruari non potest: quia non possunt ita dissolui & contabescere, veluti garus pescis vel encrasicholus. Atherinæ nullus est in medicina usus, & gris tamen medici Massilienses apponi iubent, neque id absurdè: etenim satis sicca, non glutinosa est carne, quare neque difficile coquitur, neque flatus gignit.

De Sardinis.

CAPUT XII.

DE RVM cognitione, quas in vniuerso orbe Deus optimus maximus ad vitæ nostræ vel necessitatæ, vel commoditatæ condidit, vt nihil præstantius, ita nihil difficultius est. Difficultatem verò parit maxime ipsarum abstrusa & penitus abdita natura, nonnunquam etiam ipsarum similitudo, vel homonymia, vel vocis affinitas, vt aconiti speciem pro veratro nigrovsurpant multi, marum pro origano, chamedrym vel allium sylvestre pro scordio, & ne longius abeamus, chelonem pro cephalo, sparum pro aurata, sargum pro melanuro, *sator*, alij mēnam marem, alij pesciculū alium exocœto similem vocant. Alij banchum cū baccho, sarginum cum sargo, glaucū cum glaucifisco, lamiam cū amia, aliōsq; quamplurimos confundunt. Idem

nobis in trichide, trichia, thrissa cuenit; quorum non nominis solum sed etiam rationis nominis & rei affinitas efficit, ut alij pro eodem pisce hæc usurparint, atq; modò hoc, modò illo nomine in eodem pisce designando vñ fuerint: cùm alij ex trichide trichiam nasci dicant, vt

lib. 6. de hist. animal. c. 15. Aristoteles aliam verò ab his esse thrissam, quanquam sit aliquid his omnibus commune. Rei obscuritatem auget Gaza, qui trichidas sardinas, trichias sardas cōuertit: cùm sarda apud veteres longè alias pisces esse videatur.

Ibidem *Li. 6. de hist. animal. c. 11.* Ac primum quantum ad Aristotelem attinet, non possum non summopere mirari, q; scribat ex phalerica aphyia membradas, ex membradibus trichidas, ex his trichias gigni. Cùm ipse annotauerit pisces ex diuersæ speciei piscibus non nasci, dempto rhinobato, qui ex squatina & raia gignitur, vt dictum est c. A. P. i. huius libri. Deinde verò Gazam, qui trichias sardas conuerterit, cùm sarda sit ex lacertorum marinorum genere, eiusdem magnitudinis cù colia, qui

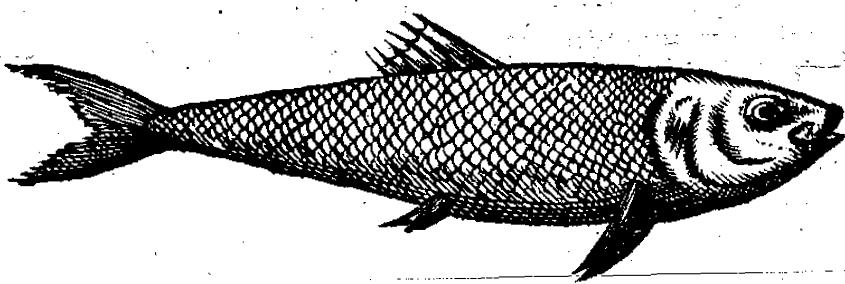
Libra 3. *Libro 32. c. 11.* scombro maior est, teste Athen. vel, vt Plinius scribit, pelamys longa. De his igitur quid sentiam, breuiter & perspicuè exponam. T. ex ñas, rexias, reis, siue ñejas, & r. rex. dictas opinor, ob spinarū copiam & paruitatem: nam capillorum tenuitatē referunt, qua de causa sine pernicie eduntur: & trichida ac trichiam cundem planè esse piscem, thrissam verò ab eo differre, de qua proximo capite. Aut si quis sit inter trichida & trichiam differentia, eam solum etatis & magnitudinis esse, vt trichis minor sit, trichia maior: id quod multis piscibus vñuenire constat, quibus pro etate & magnitudine varia polita sunt nomina, non solum ab antiquis, sed etiam à pescatoribus nostris, vt in aurata & coracino prius annotauimus. Idem in Gallia nostra Narbonensi, Prouincia, Italia à vulgo obseruari videmus, in eodem pisciculo quem *sardine* & *sarde* appellant eo tantum discrimine, vt hic maior sit, ille minor. Hanc vulgi appellationem puto secutū fuisse Gazam, vt cùm videret ab Aristotele trichiam à trichide distingui, illam sardam, hanc sardinam vulgi more appellauerit. Dicit aliquis vtrumq; vocabulum antiquum esse, & à Latinis usurpatum, id quod equidem

lib. 8. cap. 17. fateor: nam Columella sardinam dixit, quanquam eo loco non sardina sed sardinia lagatur, & sarda apud Athenæum & Plinium reputur. At intelligi volo videri Gazam trichida & trichiam duobus nominibus Latinis expressisse, quæ vt vocum similitudine, ita significacione eadem esse putabat cù vulgaribus, cùm res aliter habeat. Nam alterum scilicet *sarde* non idem significat quod *sarda*, quæ pro pisce longè diuerso à veteribus usurpatur, vt paulò ante dictum est, & suo loco fusiù ostendetur. Ego verò trichida & trichiam pro eodem pisce accipio, qui *sardine* vulgò dicitur, nisi etate & magnitudine differant, quæ differentia duplex nobis nomen peperit, vt *sarde* dicatur, quæ maior sit, *Sardine* quæ minor. Doxionem, cuius librum de pisci-

bus

bus saepissimè citat Athenæus, autorem habeo, qui trichida etiam trichiam appellat. Atque aedè Aristotèlum ipsum, qui trichiarum exempla ex veteribus proferēt ipsas apertè cum trichidibus confundit. Sed haec tenus de nomine, nunc de re dicamus. Sardina pisciculus est marinus, aphyæ phalericæ omnino similis, nisi paulò maior & spissior es-
set, à parua aloſa, ore, branchiis, oculis, pinnarum numero, situ, squa-
mis, cauda minimè discrepās, sed in hoc tantum quod aloſa sit latior.
Sardina igitur squamas magnas tenues habet, colore est vario, nimi-
rum capite aureo, ventre albo, dorso cum viridi cæruleo, vtroq; splen-
dido rutilantēq; dum viua ē mari extrahitur, vna cū vita viridis eua-
nescit cæruleo manente, cōq; hebescente & splendorem suum amit-
tente. Intestina habet parua & recta, aloſarum intestinis similia. Felle
caret: quamobrem nō exenterata in craticula vel sartagine coquitur,
vel in olla cum oleo elixatur. Vere pinguiscit. Linguam mordet, ma-
ximè si paulò diutius asseruetur. Sale condita sardinæ in annos duos
seruantur, fitq; ex his garum sed minus laudandum ob squamarum
copiam & spinarum, à quibus caro difficilè separari, vixque in muria
dissolui potest. Si sardina nostra ea sit, quam Aristoteles trichida vel
trichiam vocat, vt reuera esse existimamus, scrupulum nō tenuem no-
bis iniiciet locus Aristotelis hæc scribentis: Οἱ δὲ τειχῖαι μέροι τῶν ἵκθυών Lib. 2. de his:
τικτλέοντες μὲν ἀλισχγρ), ἐκπλέοντες ḥ χόρων). Ἀν' ὅρῳ καὶ ληρῷ τις τοις Συ-
ζύγοις, οἱ ἀλιεῖς τὸ δίκλινον τειχοθεάρας (δια τὸ μὴ εἰσθέαν ἐκταλεῖν. αὐτοὶ δὲ ὅτι
τοις μέροις διαπλέσθεντες τὸν εἰσ τὸν ιστόν, εἴδοντες τὸν χρήσταντος τοὺς τοις τὸν
χαὶ γαρ Συμβαίνει τὸν πλην. ἐκταλεοντες μὲν γαρ τὸν ἀλισχγρ), εἴδοντες τοις
ταλεοντες δὲ ἀλισχγρ). Quæ sic conuertit Plinius: In trantium pontum soli Lib. 9. cap. 15;
non remeant trichiæ, sed hi soli Istrum amnum subeunt, ex eo subter-
raneis eius venis, in Adriaticum mare defluunt, itaq; & illinc descendentes nec vñquam subeuntes ē mari visuntur. Nullus veterum scri-
psit, nullus etiam recentiorum aut pectorum aut scriptorū inmemo-
riæ prodidit, viditve aut ab aliis audiuit sardinas nostras amnes sub-
ire, Quocirca locus Aristotelis mihi suspectus est: item Plinij, vt for-
tasse pro τειχῖαι vel τειχίαι legendum sit θείσαι, quas vere ad flumina
properare magna frequentia illiq; pinguiscerē cōstat. Ejusdem loci
pars postrema deprauata etiam est: nam pro ἐκταλεοντες μὲν γαρ τὸν ἀλι-
(χρονται εἴδοντες τοις ταλεοντες δὲ ἀλισχγρ), reponendum, ἐκταλεοντες μὲν γαρ
ἀλισχγρ, ειατλέοντες δὲ εἴδοντες τοις ταλεοντες δὲ ἀλισχγρ). Id ostendit Plinij con-
uersio. Idem recte animaduertit Gaza, qui ista sic expressit. Exeuntes
enim semper capiuntur, subeuntes nunquam. Deniq; res ipsa necessa-
riò sic legendum esse docet. Ait enim Aristoteles hīc cōtra fieri quām
in ponto, quēm subeuntes capiuntur, exeuntes autem non videntur.
Ex Adria verò exeuntes videntur & capiuntur, subeuntes minimè;
quia ex Istro per subterraneos meatus Adriaticum mare subeunt,

De Membrade.

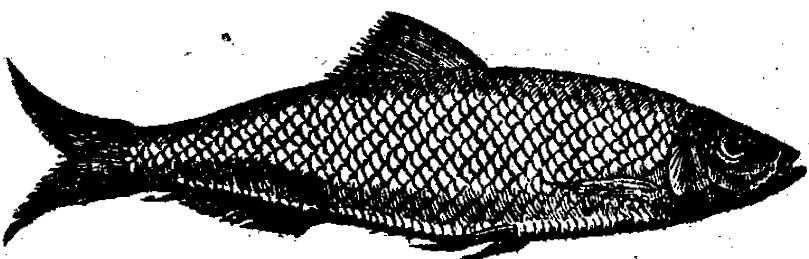
C A P U T X I I I .

qib. 6. de bift:
anima. ca. 15.

lib. 7.

ME M B R A D A S Ex aphya phalerica gigni scripsit Aristoteles. Quo loco ἀράδας habent vulgares codices, Athenaeus etiam autor est antiquos varie distinctionem hanc extulisse. Nam Phrynicus βεραδας dixit. Epicharmus ζεβραδας. Attici βευεραδας. Quoquo modo nominentur, constat vel aphyæ speciem esse, vel certè pisciculos viles, quos Phrynicus teste Athenæo χειροφάλας βεραδας cognominauit, id est, aureo capite. Et Aristophanes πολυχεωλας, id est, cano corpore. Quantum conjectura assequi possum, hi sunt pisciculi, quos Galli *celerins* vocant. Sunt enim candido admodum corpore, capite verò auri colorem æmulante, sardinis valde similes, vel qui Agathopoli magna copia saepe capiuntur, paruis alois similes, vocanturque illic *calliques* vel *laschez*, Massiliæ *harengades*. In qua sententia permanebbo, donec aliis certiora & veterum autoritate confirmata proferat.

De Thrissa.

C A P U T X V .

lib. 7.

OPISSEA variè à Græcis nominata est autore Athenæo: nam Archippus & Mnèsimachus θρέπτης appellauerunt, quo nomine Atticorum nullus usus est, inde δ' θρέπτης, Dorothæus Ascalonites θρέπτης. Græci θ in φ mutando φείραν vocant. Ausonius & Gaza pro Græca appellatione, vulgari, ut opinor, usurpata: atque hos secuti alii Alo.

alosam Galli *aloſe*, Burdegenses *coulac*, Massilienses *halachia*, Romanis *laccia*, Hispani *saboga*. Docti quidem de *clupea* inter-
pretantur, nescio qua ratione industi, cum de *clupea* solus Plinius *lib. xix. cap. 15*:
haec scripsit de attilo Padi loquens. Hunc minimus appellatus *clupea*, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens mor-
su exanimat. Et ante hunc Ennius cuius *versus extat apud Apulium*:
Omnibus cui clupea prestat mustella marina.

Ex his quomodo confirmari possit *clupeam nostram esse alosam* non video, maximè cum *clupeam minimum esse pisces*. Plinius di-
cat: *Alosa vero nostra cubiti magnitudinem aliquando superat*. Mas-
sarius nō alia ratione motus idem sensisse videtur quam quod Veneti
alosam *chiepam* nuncupant, quæ vox à *clupea deducta esse* videtur.
Alosa pisces est marinus, gregalis, sardinis capitum figurā, oris scissura,
squamis, pinnarum situ, numero similis, sed maior & laius. Spinas
habet permultas, & inter vescendum valde molestas, utpote quia sine
incommodo edi non possint, quemadmodum sardinatum, aphy-
rum phalericarum, & membradum spinæ. Vere & aestate fontes dul-
césque amnes petit, illicque pinguiscit, molli suauique carne reddi-
tur, & Athenæus inter pisces Nilum subeuntes recenseret. Quocirca
quò longius à mari capiuntur aloſæ eò meliores sunt. Itaque Burdi-
galæ & Lugduni, multò magis succulentæ palatōque gratiōres ven-
duntur quam Massiliæ: marinæ enim exuccæ sunt, aridæ cum qua-
dam acrimonia à qua sitis excitatur. Oppianus scripsit nullam esse
alosis stabilem in mari sedem.

Χαλκίδες ἀν θρισταὶ τε καὶ ἀβραμίδες φορέονται.

Αθρόας ἄλλο τε δὲ ἄλλο πόρον, οὐ τετράποδον,

Ηπελάγην, δολιχοῖς τετράποδον αγκαλοῖς.

Αἱρεταὶ μεθύμνας Σερίνης οὖστες ἀλλοί.

Chalcides et thrisse passim, abramidesque feruntur,

Atque cateruatum percurrunt aquoris undas,

Et curuis habitant scopulis, et litora visunt,

Alternantque vias ponti, curruntque per aquorū

Hospitium mutant semper, pontoque vagantur.

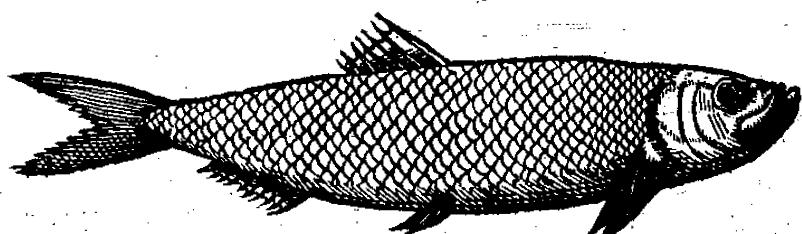
Thriſſas Ægyptias cantu delectari autor est Ælianuſ. Qui Ma-
reotim lacum incolunt, inquit, Thriſſas illic cantu & pulsibus testa-
rum concrepitantium consonantibus pīscantur. Etenim tanquam
saltatrices, saltantes in pīscatoria ad se comprehendendas explicata
instrumenta incident. Idem ipſe proculdubio in alosis nostris sum
expertus: quum enim in Aruerniæ oppido Maringuesio essem, & in
fluuij ripa ſepe animi cauſa deambularem, ad testudinis ſonos alosas
vidimus adnatantes & saltantes, id quod noctu manifestius appa-
bat. Abundat autem fluuius ille tanta & ſalmonum & alofarum co-

pia, ut supra mille & ducentas vno retis iactu captas viderim. His ad libro 7. ducor ut credam deprauatum esse Athenaei locum, in quo Aristotelem citat περὶ τοῦ λαγωνικοῦ, ὅτι θρίσσας ὄφχνται καὶ δέσμην, καὶ αὐτές οἱ δύο ταῦτα εἰς τὸ θαλάσσαν. Quippe cum de thrissa, thrichide, & tichchia verba fecerit, & veterum de his testimonia protulerit, his adiungit Aristotelis autoritatem de eo pisco, qui saltu cantuque gaudeat, & eo auditō ē mari exiliat. Sic igitur locus, meo quidem iudicio restituendus est. ὄφχνται τὸ λαγωνικόν, θρίσσας ὄφχνται καὶ δέσμην, καὶ αὐτές οἱ δύο ταῦτα εἰς τὸ θαλάσσαν. Quae ad Thrissam referenda sunt quae ὄφχνται, id est, saltatrix dicta sit. Alosas subire flumina eorumque fontes appetere diximus, sed auditō tonitru ad mare properare pescatores testantur. Ausonius eas pro vilibus habet.

Stridentesque focis opsonia plebis Alosas

Verūm ob copiam quibusdam in locis vilescunt quemadmodum res aliæ etiam laude dignæ, magisque spinarum copia molestæ sunt quam insalubres. Nam quum pinguerunt & suaves sunt, & succum mediocriter bonū gignunt, quicq; facile distribuatur. Quū aliquando in conuiuio de polyporū, luporum, pagorum prudentia differeretur, Hieronymus Vida vir bonus, & doctus poëta, dixit nullum sibi videri pisces aloſa prudentiorem qui non nisi obesus nobis appareret, maximēque idoneo tempore, quum carnium eſu nobis omnino interdictitur, faceta ironia: cum imprudentissimos esse pisces meritò dicamus, qui non nisi quo tempore optimi sunt, illisque minimè parcimus, à nobis conspiātūr. Post thrissas fortasse aliquis chalcidas & abramidas requiret: sunt enim similes admodum, easq; coniungunt Athenaeus & Oppianus, sed cum fluuiatiles sint, in opere de fluuiatilibus de his dicetur.

De Harengo.

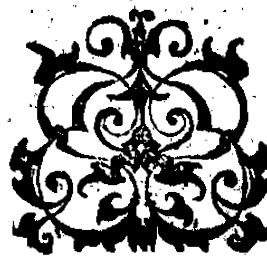

C A P U T X V I .

A R E N G I Nomen barbarum est, neque vlla est, quod sciām, huius appellatio siue Latina siue Græca, sunt qui non recte halecem vocent. Quid autem sit halec vel alex libro quinto declarauimus. In penuria igitur Græci Latinique nominis, notissimo &

& vulgatissimo utemur. Harengus ex thrissarum est genere, qui in oceanō tantum reperitur, minoribus thrissis, & sardinis maioribus planè similis, dorso cæruleo, ventre albo & falcato, squamis acutis & tenaciis hærentibus munito alosæ modo, reliquis facile decidiuis. Inferiores partes alosæ similes habet. Aqua viuit. Gregalis est piscis. Tām magni sunt aliquando hæengorum greges, vt præ multitudine capi non possint. Sed post autumni æquinoctium in acies se dividunt, locaque mutant, & gregatim per oceanum vagantur. Quò sit vt multi simul cipientur. Condiuntur, & in muria seruantur. Alios modicè salitos suspensosque in fumo exiccant. Illos harengos albos, hos nigros Gallicè *sorez* appellant: siue harengos nocturnos, vel à nigrō, vel quia quæ noctu fit captura felicior, & iis diutius seruandis accommodatior meliorque iudicatur. Citissimè extra aquam moriuntur, ob magnam branchiarum scissuram. Pingui sunt & molli carne. Tam sunt alosis paruis trattisque paruis similes, vt eas in craticula coctas, butyrōque immersas Normanis apponi iubens eis imposuerim credentibus harengos esse: adeò figura, sapore, spinis similes sunt, vt vix discerni queant, nisi à diligenter animaduertentibus. Sunt tamen harengi dorso spissiore, maculisque carent, quas alosæ paruæ habent. Quare vehementer errat, qui in mediterraneo mari harengos nasci assérit, sequē Romæ vidisse in foro: nam formæ similitudine decipitur. Qui enim harengi specie, non solum Romæ, sed etiam Massiliæ & Venetiis videntur, harengi non sunt, sed trattæ paruæ, harengis & sardinis adeò similes, vt eas pro harengis facile accipiunt etiam Galli, quibus hi notissimi sunt. Sed his notis distinguuntur. Trattis & alosis spinæ multò asperiores ventrem firmant, harengis minus asperæ: quam ob causam si paulò diutius asseruentur, disrupto ventre intestina procidunt. Præterea spinæ in his tenuiores, & edendo minus molestæ, in alosis & trattis & chalcidibus multò molestiores.

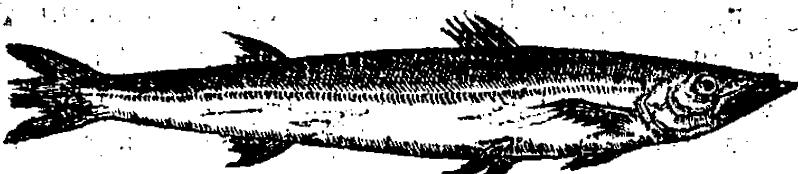

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I I
D E P I S C I B V S

L I B R . V I I I .

3

De Sphyræna prima specie.

C A P U T . I .

A V L A T I M A pisciculis ad magnos
pisces veniemus. Dicemus autem deinceps
de sphyræna & acuum generibus, ac lacertis
iisque similibus. Σφύρανδη alij, maximè At-
tici χερπην appellant. Latini sudim. Nostrí
Spet. Itali Spetto. Africani Scaumé. Græci
huius temporis σφυρανδην. Gaza non recte
malleolum conuertit, cùm Plinium auto-
rem haberet, qui & sudim interpretatus est,
libr. 3. c. 11. & interpretationis causam reddidit. Eius hæc sunt verba: Sunt præ-
terea à nullo autore nominati. Sudis Latinè appellata, à Græcis sphyræna,
rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos rarus,
sed tamen non degener. Sudis teli militaris genus est, & paxillus a-
cutus, qui in terra defigendus præturebatur, vel ut robustior esset, vel
ut tardius putresceret. Virgilis:

Stipitibus duris agitur sudibys ve preustis.

Eadem de causa χερπην ab Atticis dicebatur. Nam χερπην teli genus
est

libr. 3. de hist.
animal. ca. 2.

libr. 3. c. 11.

est Persico bello inuentum, aut stimulus siue stylus apud Sophoclem & Aristophanem. Idem significat σφύρα accentu in priore syllaba posito, ut differat à plurali σφύραι pro malleolis. Phauorinus. Κέρα
ἀμυρθεῖον ὄντας, σφύρα, καὶ εἶδος ἵχθυος. Igitur à σφύρᾳ, quæ teli genus significat deducitur σφύραινα. Idem etymum secuti sunt omnes. Nam Hispanis & Italis *specto* dicitur, id est veru, & à nostris detracta litera *spect*. Est enim pisces iste longus, & acuto rostro: Qua de causa Speulippus acui assimilauit. Ex his liquidò apparet Gazæ error, qui malleolum interpretatus est: similiter aliorum multorum qui eum quem Massilienses *peis iouziou*, id est, piscem iudeum appellant. Sphyrenam esse credunt, cum zygæna sit non sphyrenæ, quæ zygæna à figura libellæ T Græcorum simili nomen habet, cámque, piscem iudeum à Massiliensibus vocari verissimè scripsit Petrus Gyllius, quod capit is tempora tanquam cornicula emineant, more iudeorum qui sic olim Massiliæ induebantur. Sed de zygæna suo loco. Ad Sphyrenam redeamus cuius duo sunt genera, ut autor est Oppianus & experientia comprobatur.

*Σφύραιος ἀκτήριος διδυμος γέρος, ἀμφότεραι τε
Σφύραινας δοληχαί.*

Vtraque pisces est marinus, lucio vulgo *brochet* dicto corporis figura tam similis, ut qui proprium nomen ignorant Romæ & in Monrepelio, *brochet de mer*, id est, lucium marinum appellant. Est igitur Sphyrenæ primi generis corpore longo, tenui, rostro prominente & acuto. Maxilla inferior superiore maior, in acutum desinens superiore excipit, sicque ambæ coëunt, ut dicas rostri vel oris nullam placere scissuram esse, quam tamen maximam esse oportuit, tum ob rostri tenuitatem, tum ob pisces voracitatem. Dentes illi sunt acutissimi, in os recurvi ut murænæ, in superiore maxilla quatuor, in palato duo dentium ordines. In media inferiore maxilla dens unus in foramen in media superiore maxilla exculptum recipitur, omnium inferioris maxillæ dentium maximus. Rostrum foris cælatum est, eiusdem extreum nigrum. Oculi sunt maximi: ante hos foramina vel ad audiendum, vel ad olfaciendum destinata. A capite ad caudam per medium ferè corpus linea ducta est ex squamis contexta, reliquum corpus à squamis nudum esse videtur. Sphyrenæ colore Asellum emulatur. Est enim ventre albo, dorso nigricante vel potius cinereo. Linea prædicta flauescit initio, & oris interna pars. Brachiæ satis apertæ sunt. Pinnæ quatuor, duæ ad branchias, reliquæ in ventre, exiguae, hæ ad navigationem conferunt. In dorso eriguntur duæ, prior quinq; aculeis constat, altera sine aculeis est: quemadmodum ea quæ ad podicem est. Ventriculo oblongo est cum multis appendicibus, intestinis longis, hepate albicante, carne candida, suaui, dura siccâq;, sed quodammodo

Athen. lib. 7.

*Liber. 1. ad. 11.
τικῶν.*

do friabili, & aselli carnem vtcunq; referente, cui & lupo præcipuam autoritatem fuisse Cornelius nepos, & Laberius poëta minorum tradidere. Quare non possum non mirari Hicesium de quo hæc Atheneus.

Libro 7. Σφυράνας φησιν ικέτος Σφυράνερας εἶναι τὸν γόγρων, ἀπόθετον δὲ τὸν γεῦσιν, καὶ ἀσθματικόν, δύχυλον δὲ μέσων. Et alibi Athenæus.

Libro 8. αἱ σφύραναι τὸν γόγρων εἰσὶ Σφυράνεραι. Quibus aperte ratio repugnat. Qui enim sphyraenæ plus alimenti præstare possent congris qui ex cartilagineorum sunt genere, dura, sicca lenta glutinosaque carne? vnde δυσχαρτρόπερα esse dixit Philotimus, quod approbat Galenus. Omnes autem

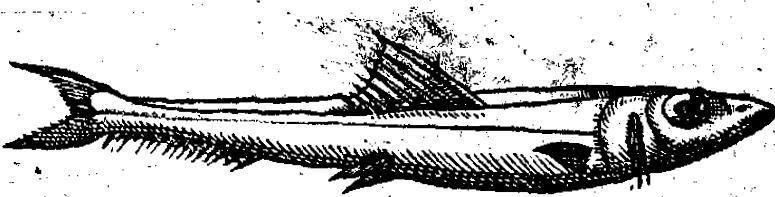
*Lib. 3. de fac.
aliment.* non solum pisces sed & carnes & quæcunque alia quibus vescimur, propter duritiam & succi contumaciam difficilius conficiuntur, ut difficilioris sunt concoctionis, ita plurimum nutriunt. Non est igitur vera hæc Hicesij sententia, nisi sphyraena alium hic piscem substi tuas: nam alioqui locus totus integer non est, neque ἀπόθετο τὸ γεῦσιν, καὶ ἀσθματικόν, δύχυλον δὲ μέσων legendum, sed ἀπόθετο τὸ γεῦσιν, καὶ ἀσθματικόν, δύχυλον δὲ μέσων, id est, gustui iniucundas esse, & ori ingratas, succi bonitate mediocri. Cæterūm non fuerit alienum confirmare hanc veram esse sphyraenam quam proponimus. Ac primùm eundem esse piscem qui σφύρανα & κέτρα dicatur, satis docet Athenæus ex Dorio-

Libro 7. Δωρίων σφύρανδι φησιν, λέγειν καλέσθετρον. Εἴτιος δὲ ἐρμέσας, κέτρας ἀνθεῖται, τὸν ἔτι σφυράνας ἀνομοῦνται ταῦτα εἶται καὶ οἱ ἀτίναιοι ὡς ἐπειδὴ πολὺ τὸ σφύρανδι καλέσθετρον, απάντως δὲ τῷ τὸ σφυράντι ἐχεγγύτο, id est, Dotion sphyraenam ait quam vocant cestram. Epicharmus autem in musis cestram cum nominauerit, non iam sphyraenas dicit, utpote quæ eadem sint. Et Attici sapienter sphyraenam vocant cestram, raro autem sphyraenæ nomine usi sunt. His accedit Plinij testimoniūm qui sphyraenam sudim conuertit à nomine simili rostro, quod perinde est ac si diceret à rostro acuto sudim nomen inuenisse. Deinde sphyraenæ acui similis est autore Speusippo apud Athenæum:

Libr. 7. αὐτὸς Κίππος δὲ ὡς παραπλάνεται εἰτιθεται κέτραν, βελόνων, ζευκτα. Est vero sphyraena, acus modo rostro acuto & longo. Postremò longo est cor-

*Libr. 7. de best.
animal. ca. 15.* pore. vnde Oppianus δολιχές appellat, id est longas. Et Aristoteles καὶ τῶν μακρῶν ἔγχετος καὶ βελόνη, καὶ σφύρανα. Ex longis anguilla, acus, sphyraena. Mendosi enim sunt vulgates codices, in quibus pro σφύρανα legitur ζύγανα. Nam zygæna in cartilagineis numeratur: quæ & si magnus sit piscis, longus tamen non dicitur, cum iij duntaxat longi dicantur, qui pro corporis longitudine tenues sunt admodum: aliqui omnes ferè magni, etiam longi dicerentur. Omnia vero quæ modo demonstrauimus in sphyraenam nostram competere nemo nisi planè cæcus non videt.

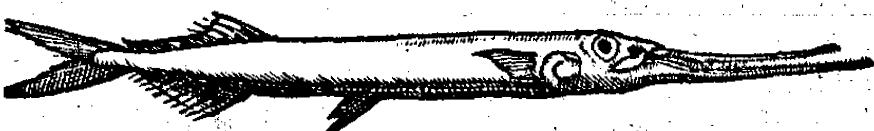
De Sphyræna parua, siue Sphyrænæ
secunda specie.

CAPUT II.

V A M Sphyrænæ speciem alteram esse diximus ex Oppiano, eam esse putamus quæ à nobis *hautm* nominatur. Est enim corporis specie superiori valde similis. Rostro est tenui & acuto, corpore oblongo, à squamis nudo, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis pro corporis magnitudine: cute argentei coloris, carne & ossibus pellucidis. Cauda antequam in pinnam terminetur latefcit, & vulgo hodie à pectoribus usurpatam cordis effigiem refert. Pinnas duas habet ad branchias, inferiori ventris loco affixas veluti in fluuiatilibus: paruas alias à podice, quas sequitur alia ad caudam usq; continua. Alia est in dorsi medio sine aculeis. In corpore medio rectissima à branchiis ad caudam linea ducta est. Hæc sphyrena superiore minor est: nam palmi magnitudinē non superat. Candidior est, rostro breviore, minus cælato. In ventre inest vesica oblonga aëre plena. Ventriculus & peritonæum nigricant, carne est molliore quam superior, & ad saxatilium carnem accedente.

De Acus prima specie.

CAPUT III.

GRÆCIS Βελόν piscis dicitur, & ῥάφις. Dorion citante Athenæo. Βελόνις φούρνης γλαῦκη ῥάφιδα. Aristotleles in his qui nunc extant libris Βελόνις semper vocat. In LIB. autem τριτη ξωκρίνη, ut scribit Athenæus, ῥάφιδα etiam nominavit. Similiter Oppianus ῥάφιδες οὐ επὶ τισιν ἀράσαι. ἀβλεμής etiam nuncupata est. Athenæus.

*Ilibro 7.**Ibidem.**Lib. 1. ξωκρ.**τριτη.**Ilib. 8.*

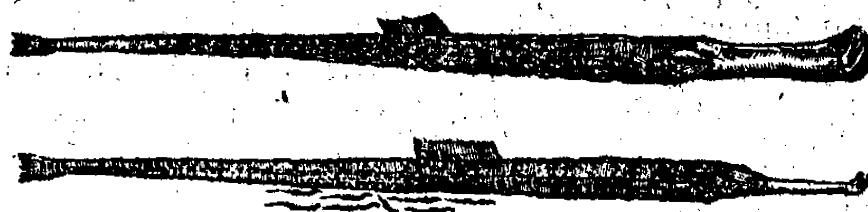
Ράφις ἡ Κελόη, χαλεῖται γε καὶ ἀβλεψίς, δύστελος, ψυχός, ψυχος.
 Lib. 3. cap. 11. Gaza acum interpretatus est. Plinius aculeatum vocat. Belone, inquit,
 Lib. 9. cap. 51. quos aculeatos vocamus. Alibi acum. Acus, inquit, siue belone unus
 piscium dehiscente propter multitudinem utero parit. Qui nunc
 Græciam incolunt corrupto vocabulo Βελονίδια. Nostrī Eguille. Itali
 arguzella. Hispani aguilla vel aguia pescado. Veneti acicula. Normāni
 orphiez. Habet etymum à rostri longitudine, tenuitate & acie, quod
 4. Lib. lib. 7. ideo simile est acui vel sagittæ: vnde ὁ ἐρυγχος ῥαφίδες ab Epicharmo
 cognominatae sunt. Αβλεψίς verò quod sine muco sit: βλέψια enim
 mucum significat: hic autem piscis carne est planè sicca, & sine hu-
 more lento, glutinoso & mucoso, quo multi longi pisces oblii sunt.
 Duas acum differētias obleruauimus: vnam, quæ apud nos frequens
 est admodum, & vulgo notissima, de qua priùs tractabimus: alteram,
 quæ acus est Aristotelis, à nostra vulgari dissidens, de qua proximo ca-
 pite. Acus vulgaris piscis est longus, leuis, marinus quidem, sed inter-
 dum etiam in marinis stagnis reperitur, rostro est acuto, longo, tenui.
 Maxilla inferior superiore est longior, in mollem quandam substan-
 tiā degenerans. Dentes in utraque maxilla parui frequentesque.
 Caput est triangulare, viride. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos
 meatus ad audiendum vel ad odorandum trianguli figura. Branchiæ
 quatuor duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias. Duæ aliæ breues
 sub ventre, quas sequitur alia longa, aculeis constans & membranis
 ab umbilico ad caudam progrediens. hac superior alia est magnitu-
 dine ferè par. Cauda brevis est in duas pinnulas terminata. Podex in-
 fima parte situs, non admodum conspicuus. Acus hæc ventre plano
 est, reliquo corpore quodam modo quadrato, ob lineam utrinq; pro-
 tensam è squamis contextam, reliquis partibus laevis, & sine squa-
 mis. Dorso est ceruleo, ventre candido, spina dorsi viridi, cæteris par-
 tibus interioribus longis, ut ventriculo, intestinis sine appendicibus.
 Hepate oblongo, & in eo vesicula fellis oblonga, corde angulato.
 Æstate venter ouis multis refertus conspicitur. Quare illam æstatis
 tempore parere crediderim, sed serò & sineulla ventris scissura. Car-
 ne est dura & sicca, quam ob causam difficilius coquitur, suceum ta-
 men bonum gignit. Mirum igitur si Athenæus de hac nostra acu lo-
 cutus non sit. Ράφις ἡ Κελόη, χαλεῖται γε καὶ ἀβλεψίς, δύστελος, ψυχός,
 ψυχος. Cūm minimè humidam esse experientia constet, sed siccum.
 Lib. 3. cap. 51. Oppianus de hac nostra acu videtur locutus fuisse, cū tradit eam den-
 tibus retia erodere & incidere. Dentes enim paruos habet & frequetes.

Καὶ μὴ δὴ ραφίδων τοῖος νόος αἴ δὲ τε χρήπων
 Δικτύος ἐκτροφύγων, πόνος δὲ ἔχοντος γένεται,
 Αὔδις ἐπιτρωφά, λίνω δὲ ἐπιμυκόσιαι
 Διγυαστ' ἐπιτρωφά, δὲ διέ Σφίξει δύεται.

*I*uxta èiusmodis vixim èstas odes.

Præterea eam quam exhibemus. *Glaibw* siue acum merito dici tum figura, tum nationum omnium consensus appellationesque te-stantur, à qua diuersam fateor esse eam, de qua scripsit Aristoteles, quippe cui notæ multæ que huic nostræ insunt, minimè competant. dentibus enim caret acus Aristotelis teste Athenæo. Adhæc rimam ^{libr. 7} habet in ventre. Postremò hyeme parit. Quare distinctionis & perspi-cuitatis gratia priorem belonem appellabimus vulgarem siue com-munem: alteram belonem Aristotelis, de qua iam dicamus.

De Acus secunda specie, siue de Acu Aristotelis.

CAPUT IIII.

O C I S Aliquot, quos postea citabimus, *βιλόνης* me-minit Aristoteles. Ea vero est, quæ à nostris *Trompette* dicitur. Ab Italib[us] quibusdam *Dianolo*. Sunt qui ser-pentem marinum esse credant, sed falso, ut docebi-mus. Piscis est longus, tenuis, cubiti longitudine, di-giti crassitudine, oculis, branchiis hippocampo planè similis, nec-non rostro, quod tubam simulatur, vnde à nostris nomen positum. A capite ad podicem exagonus est piscis, à podice ad caudam qua-dratus. Podex in medio ferè corpore, à quo rima oblonga progre-di-tur, in qua oua reponi certissimū est. Ego cùm huiusmodi acum hye-mis initio cultello aliquando dissecarem, in rima oua permulta repe-ri, fidéq[ue] dignissimis viris ostendi. Proximo anno quum nō procul ab Aquis mortuis locus in mari tertiæ ædificandæ destinatus, yndis va-cuaretur, illucque maris purgamenta diligentius perlustrarem, duas acus reperi coloris diuersi: erat enim altera viridis, altera pulla, in quibus cùm rimam illam inspicarem, oua vidi in ea exclusa, mul-tosque foetus iam perfectos, quorum alij maiores erant ac moueban-tur, partesque omnes perfectas habebant: alij minores: alij tam exigui & tenues, ut oculi duntaxat & rostrum cernerentur. Cuius rei testes habeo oculatos, & locupletissimos doctores medicos, atq[ue] alios familiares, quibus eam rem tum demonstrauit. Pinnas duas habet hec acus exiguae, ad branchias. Aliam in medio dorso vix conspicias, nisi dum

viuit, & in aqua mouetur. Longitudo corporis cum tenuitate aliarum pinnarum vicem gerit. Cauda in simplicem & tenuem pinnam terminatur. Gulam habet, qua plurimi pilces carent. Ventriculo est paruo, oblongo, hepate magno, intestinis gracilibus rectis, non in spiras contortis. Non squamis, sed serpentum modo integritur cortice pulchrè cælato. & duro. Ob tenuitatem parum carnis habet: etiamque ob causam à mensis reiicitur. Sed à plerisque venustatis gratia exiccata seruat. Hanc *βελόνη* esse seu *παρίδη*, de qua scripsit Aristoteles, constanter affirmatus. Nam teste Athenæo l. i. b. τοιχὸν ἔργον διαρρήστην esse dixit, id est, sine dentibus, quod huic nostræ quadrat: quippe cui non modò nulli sint dentes; sed ne villa quidem oris scissura, verum foramen solum, veluti in extremo tubæ, tam paruum, ut tum propter eius paruitatem, tum propter rostri longitudinem angustiamque, ne minimus quidem piscis hauriri possit, sed hâc veluti per fistulam ex aqua alimentum trahit. Iam vero rima sub ventre, quam Aristoteles acui tribuit, quæ etiam ei, quam exhibemus, proculdubio inest, omnem controversiam dirimit. Eius hec sunt verba: Ην δὲ καλλιέργειας οὐδεὶς οὐδεὶς, οὐδὲν αἴρει τὴν κοιλίαν, διαρρήστην), καὶ animal.ca.13. οὐτως τε καὶ οὐδὲ περιχολα, εἴχει γάρ ισα τὸ οὐχίδιον οὐτος διάφυσις υπὸ τοῦ γαστρὸς, Εἰ δὲ ησθίει, οὐτεποιει περικλίνας οὐδές. οὐτε δέ τεχνή, ξῆ καὶ (μυρίε) πάλαι τῶν. Quæ sic conuertit Gaza: Qui autem acus vocatur, unus tempore pariendi vtero dehiscente oua emittit: habet enim hic rimam quandam sub imo ventre, ut cæciliae serpentes. A partu autem viuit, & vulnus callescit. Item Plinius: Acus siue belone vnum piscium dehiscente propter multitudinem vtero parit. A partu callescit vulnus, quod & in cæciliis serpentibus tradunt. Paulum dixerit libet in περικλίνας οὐφεις siue περικλίνας, quas cæciliae serpentes interpretatur Gaza, opinor, Plinium secutus & Columellam, qui cæciliae serpentis meminerunt. Plinius quidem loco iam citato. Columella vero libro sexto. Est etiam mortifer iis serpentis ictus, est & magnorum animalium noxiun virus: nam & vipera & cæcilia sepe cum in passuas bos improvidè supercubuit lacesita onere, morsum imprimit. Et paulò post: Cæciliae mortuas tumorem suppurationemque molitur. Hanc ut à Græcis, ita à Latinis appellata puto à debilitate visus: nam Lib.9.cap.51. περικλίνη etiam vocatur teste Æliano: sicuti alia etiam serpens ab hebetiore auditu κωφίας. Sed redeamus ad acum, de qua rursus Aristoteles: Οὐχίονος δέ εἴτε καὶ καλλιέργειαν βελόνη. Εἰ δι πολλὰ διέσθιν τῷ τοῦ οὐδὲν διαρρήστην τῷ τοῦ διέσθιν ισχεῖ δέ τοι οὐτω πολλὰ οὐ μεγάλα καὶ οὐτεποιει φαλάγγην δέ περικλίναται, Εἰ τρεῖς τοι βελόνην ἐκτοῦδε γαρ τῷ τοῦ οὐτοῦ καὶ τοῖς θηρίον φελγούσι. Sic Gaza: Acus vero appellata seò fœtificat, complurēsque eius generis disrupto ac dehiscente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum quam magnitudine. Et mo-

Libro 7.

ba: Ήν δὲ καλλιέργειας οὐδεὶς οὐδεὶς, διαρρήστην), καὶ animal.ca.13. οὐτως τε καὶ οὐδὲ περιχολα, εἴχει γάρ ισα τὸ οὐχίδιον οὐτος διάφυσις υπὸ τοῦ γαστρὸς, Εἰ δὲ ησθίει, οὐτεποιει περικλίνας οὐδές. οὐτε δέ τεχνή, ξῆ καὶ (μυρίε) πάλαι τῶν. Quæ sic conuertit Gaza: Qui autem acus vocatur, unus tempore pariendi vtero dehiscente oua emittit: habet enim hic rimam quandam sub imo ventre, ut cæciliae serpentes. A partu autem viuit, & vulnus callescit. Item Plinius: Acus siue belone vnum piscium dehiscente propter multitudinem vtero parit. A partu callescit vulnus, quod & in cæciliis serpentibus tradunt. Paulum dixerit libet in περικλίνας οὐφεις siue περικλίνας, quas cæciliae serpentes interpretatur Gaza, opinor, Plinium secutus & Columellam, qui cæciliae serpentis meminerunt. Plinius quidem loco iam citato. Columella vero libro sexto. Est etiam mortifer iis serpentis ictus, est & magnorum animalium noxiun virus: nam & vipera & cæcilia sepe cum in passuas bos improvidè supercubuit lacesita onere, morsum imprimit. Et paulò post: Cæciliae mortuas tumorem suppurationemque molitur. Hanc ut à Græcis, ita à Latinis appellata puto à debilitate visus: nam Lib.9.cap.48. περικλίνη etiam vocatur teste Æliano: sicuti alia etiam serpens ab hebetiore auditu κωφίας. Sed redeamus ad acum, de qua rursus Aristoteles: Οὐχίονος δέ εἴτε καὶ καλλιέργειαν βελόνη. Εἰ δι πολλὰ διέσθιν τῷ τοῦ οὐδὲν διαρρήστην τῷ τοῦ διέσθιν ισχεῖ δέ τοι οὐτω πολλὰ οὐ μεγάλα καὶ οὐτεποιει φαλάγγην δέ περικλίναται, Εἰ τρεῖς τοι βελόνην ἐκτοῦδε γαρ τῷ τοῦ οὐτοῦ καὶ τοῖς θηρίον φελγούσι. Sic Gaza: Acus vero appellata seò fœtificat, complurēsque eius generis disrupto ac dehiscente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum quam magnitudine. Et mo-

Cap. 16.

do

Lib.6.de hist. anim. cap.17. οὐχίονος δέ εἴτε καὶ καλλιέργειαν βελόνη. Εἰ δι πολλὰ διέσθιν τῷ τοῦ οὐδὲν διαρρήστην τῷ τοῦ διέσθιν ισχεῖ δέ τοι οὐτω πολλὰ οὐ μεγάλα καὶ οὐτεποιει φαλάγγην δέ περικλίναται, Εἰ τρεῖς τοι βελόνην ἐκτοῦδε γαρ τῷ τοῦ οὐτοῦ καὶ τοῖς θηρίον φελγούσι. Sic Gaza: Acus vero appellata seò fœtificat, complurēsque eius generis disrupto ac dehiscente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum quam magnitudine. Et mo-

do phalangiorum proles parentem ossifa circundat, quippe quam discedere statim prolis amor non sinat, & si tetigeris, fugiunt. Quæ ideo adscriptissimus, ut conuersionem Gazæ conferat diligens lector cum verbis Aristotelis. Intelliget enim postremam sententiam corruptam esse, atque Gazam aliter legisse quam nos in vulgaribus nostris codicibus. Qui enim congruunt verba ista, quippe quam discedere prolis amor non sinit cum his. ἐλάχις γαρ τοπες οὐσίων. Hæc sunt Aristotelis testimonia, quæ necessariò conuincunt eam esse belonen sue acum, quam depinximus. Quæ serpens marinus dici nullo modo potest. Id quod ciudem Aristotelis autoritate confirmo. Sunt & marinae serpentes terrestribus forma similes, nisi quod magis congruunt simile caput habeant. Magnitudine igitur figura corporis, capite congruunt simili distinguitur serpens marina ab acu. De serpente autem marina plura suo loco dicemus. His quæ proposueramus confirmatis, non absurdum fuerit causam inuestigare, cur acui debiscat venter. Ac primum non sine causa mirum vide ri possit Plinium loco anteā citato, id ad ouorum multitudinem referre: cùm quæ de acu scriperit, ex Aristotele mutuatus videatur, qui tamen causam rimæ sub ventre non multitudini ouorum, sed magnitudini adscribat, quum ait acum sero foetificare, complurèsq; eius generis disrupto ac dehiscente vtero parere, non tam ouorum multitudine quam magnitudine. Rursus si magnitudinem ouorum rimæ causam esse putas, cut in hippocampi ventre rima non sit, cuius & plura & maiora sunt oua quam acus? Ælianus aliam adferit causam. Marinæ acus, inquit, quod sunt prætenues, minime tortuosum & sinuosum vterum foetumque capacem habent, idcirco catulorum suorum non sustinentes incrementum disrumpuntur, non igitur pariunt catulos, sed expellunt, atque eviciunt. At permulti sunt squamosi, quibus sinuosus non est vterus, muki longi & tenues, qui rima ista carent. Quare corporis tenuitati adiungendam causam aliam esse censeo: nimis durum corticis duritiem. Nam usque adeò duro cortice integratur acus, vt gladio acuto secari vix possit. Quò sit, vt venter distendi nequeat, quemadmodum hippocampi venter, qui mollis est. Emittit itaque acus oua sua, atque in illa rima tanquam in alio sinu fouet, donec excluderit. Idem in crusta infectis quibusdam videre est, veluti in locustis, squillis, & cancris omnibus. Quæ omnia in appendicibus ad caudam positis oua sua racematis compacta seruant, & fouent donec excludant. Qua nota discernuntur foeminae a maribus. Natura itaque sagax & prouida in acu rimam post podicem dilatat, donec pepererit, quæ post partum ita coit, vt coalescere videatur. Quanquam fieri possit, vt coalescat, vt Aristote-

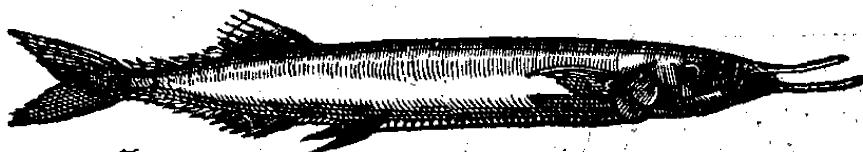
*Lib. 2. de hist.
animal. c. 14.*

Lib. 5. c. 52.

Lib. 11. cap. 1.

les & Plinius existimasse videntur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & facilius credere, & aliis certius persuadere possunt. Illic enim ichthyopolæ lucios cultro dissecant, ut pingues esse empturis ostendant, quos non emptos rursus in viuaria coniiciunt, in quibus vulnus coit & coalescit. Quod naturæ rerum periti tincis attribuunt, quia iis se lucij affrictant, ut illarum mucum vulneri illinant, atque ita eius labra in unum conducuntur. Sed idem in acu euenire non potest ob cutis tenuitatem & siccitatem. Verum sic rimæ oræ committuntur, ut proprius etiam insipienti coaluisse videri possint.

De Sauro.

C A P U V.

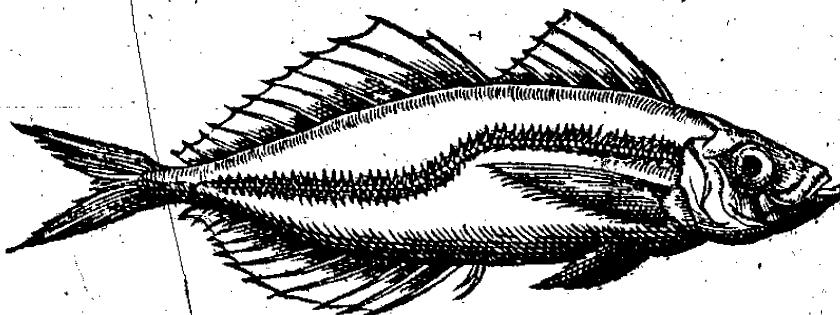
libro 7.

Lib. 9. de hist.
anim. cap. 2.

P E V S I P P V S apud Athenæum sphyrænam, belonen, saurida similes esse dicit. Duobus igitur prioribus explicatis de eo, qui *Gavæs* vel *Gavpos* dicitur, tractabimus. A Gaza lacertus nominatur, à quibusdam ex nostris *aiguille*, ab aliis *becasse*. Piscis est marinus, pedis magnitudine, acubus breuior & crassior. Rostro acutiore sed breuiore & sursum recurvo. Huic, loco dentium maxillæ sunt serratæ. Branchiæ quaternæ, quibus & oculis & ante hos foraminibus, ventrisque squamis ac lineis, quæ ventrem ferè quadratum efficiunt firmantque, acubus est similis. Reliqua verò corporis parte à podice ad caudam, caudâque ipsa scombris pars, siue partis huius, caudâque figuram, siue eiusdem pinnulas spectes. Ventriculo est oblongo, intestinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, tubescente, in eo fellis vesica est. Fel & splen nigrant. Carne pinguiore est quam acus, nec à scombris differente. Quare cum & carnis substantia, & posteriore corporis parte scombris, qui etiam lacerti dicuntur, similis sit, rostro verò & priore corporis parte acubus, existimauit acubus subiungendum esse, & ob similitudinem saurum nuncupandum. Rarus est admodum piscis, & à piscatoribus nostris veluti nouus aliquando ad me delatus.

De Trach.

De Trachuro.

C A P U T VI.

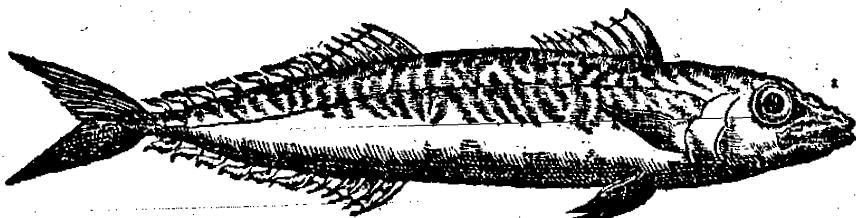
PAXOPTOΣ Idem esse creditur qui & *Cāvpos*, cui
opinioni vulgaris appellatio cōsentit. A nostris enim
saurel vel sieurel dicitur. A Romanis *sauro*. Ab aliqui-
bus nostrūm *gascon*. A Santonibus *cicharou*. A Gallis
maquereau bastard, id est, scombrus spurius. Aristoteles trachuri nusquam meminit: sed σάυρα tantum, quem gregalem esse scribit, quod trachuro quoque conuenit. Nam & estate in no-
stro & hispanico litore, multi simūl magnā copia cūm scombris ca-
piuntur. Athenaeus diuersis locis de sauro & trachuro loquitur, vt
diuersos existimasse videri possit. Oppianus proculdubio diuersos
fecit τραχύπων τ' ἀγέλαι. Et paulò post σάυραν σκέπτεσθαι: illic enim va-
rios & differētes pisces recenset. Siue eundē cūm sauro, siue diuersum
trachurum existimes haud equidem ponam in magno discrimine:
nam vt res habeat, verum trachurum nos certè depingimus. Pisces est
marinus, gregalis, minoribus lacertis seu scombris colore similis,
corpore minus spisso, rotundoque, sed paulūm compresso. Squamis
caret. In medio corpore lineam habet à capite ad caudam deductam
multis ossiculis ita horridam vt serra esse videatur, non rectam qui-
dem, sed media sui parte inflexam & obliquam, in cauda eminentio-
rem, asperiorēmque quam in alijs partibus, quæque ob id caudā ve-
luti quadratam efficiat. Ab hac caudæ asperitate nomen traxit. Ro-
stro est minus acuto quam scombrus, oris scissura media, maxillis
asperis, oculis magnis & virescentibus. Pinnis quatuor natat, duæ
maiores ad branchias sitæ sunt, duæ aliae minores in vêtre. Aliæ duæ
in dorso eriguntur, prior aculeis membrana connexis constat, poste-
rior mollioribus veluti pilis & lögioribus. Postremæ est à podice ad
caudam cōtinua, duobus statim à podice aculeis nixa. Podex in me-
dio ferè est corpore, Cauda similis caudæ acus vulgaris. Trachurus
carne est siccæ durioréque quam scōbri. Recte igitur, Galeno etiam
approbante, Philotimus inter pisces duræ carnis reposuit. Illud non

Lib. 9. de hisp.
anim. cap. 2.

Lib. 1. anim.
trinay.

omittendum vehementer errare eos qui trachurum eum esse credat, qui etiam trachinus dicatur. Nam trachinum eum esse ex Plinio demonstrabimus, qui araneus vel draco nominatur.

De scombro.

CAPUT VII.

K O M B P O S à Græcis, à Plinio & Latinis omnibus scomber siue scombrus dicitur. A nostris *veirat* quod vitri instar splédeat, vel *peis d'auriou*, id est, piscis apri-
lis, quod eo potissimum mense capiatur. A Gallis
maquereau, à Massiliëtibus *auriol*, ab Italis *lacerto*, à Ve-
netis *scombro*. Ab Hispanis *cauallo*. Græci huius ètatis corruptè *χριστόν*
pro *χριστόν* vocant, de quo mox. Scombros etiam lacertos nonnulli
vocant, à figuræ muscularum nostrorū siue lacertorum, potius quam
terrenorum lacertorum similitudine: nisi quis ob viriditatem, quæ in
scombris exigua est, eos terrenis lacertis comparare malit. Scomber
piscis est marinus, gregalis teste Aristotele, qui ad cubiti magnitudi-
nem accedit. Squamis caret, corpore est terete, denso, carnoſo, vtrin-
que in acutum desinēt. Rostro enim acuto est, cauda acutiore, tan-
dem in duas pinnas valde à se distantes terminata. Thynnū ore re-
fert, siquidē oris scissura magna est, rostri margines acuti & tenues.
Inferior maxilla in superiore recipitur & clauditur pyxidis modo.
Oculis est magnis, aureis. Dorsum in aquis sulphurei coloris est, extra
& mortuo cœrulei. Lineis nigricantibus, obliquis insignis est, ventre
lateribüsque argenteis, A podice pinnam unam habet paruam, supra-
positam alteram in dorso similem, quas ordine certisque interuallis
aliquot aliæ pinnulæ subsequuntur. Quod huic proprium non est,
sed cum amijs, thunnis, pelamydibus commune. Alia est dorsi initio
pinna. Ad Branchias aliæ duæ. In ventre duæ. Ventriculus cum gula
longus, in acutum desinens ad podicem usque protensus innumeras
appendices habet. fellis vesicula ab hepate albicante pèdet, intestinis
adhærens. Coēunt thunni & scombri autore Aristo. mēse Februa-
rio post idus, pariunt Junio ante nonas, edunt oua sua condita quasi
vtriculo, idque in ponto, ut arbitror, quia parvulos nunquam cōtigie-
nobis

Llib. 9. de hist. animalia. cap. 2.

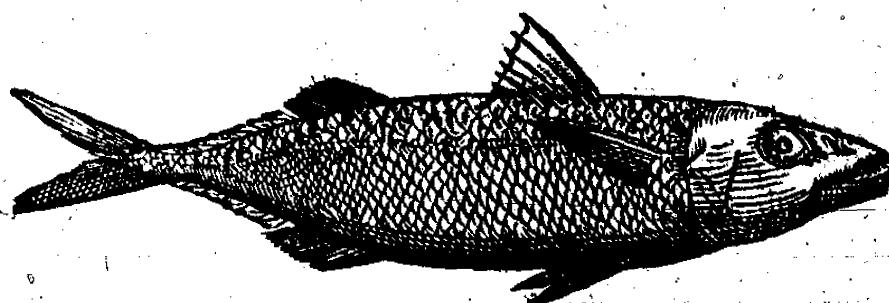
Llib. 6. de hist. animalia. cap. 17.

nobis vidisse. Cùm thunnis p̄clamydibus & amijs in pontum ad dulciora pabula gregatim cum suis ducibus commeant omnium primi: thunnis enim cum sint imbecilliores tenuioresque, frigoris calorisque iniurijs magis sunt obnoxij. Quamobrem frigidiora calidioraque loca citius relinquunt; maxime austro vehementius flante. Ex scombris olim garum conficiebatur. Plinius. Nunc è Sombro pisce laudissimum in finibus Cartaginis spartariæ & ceterijs, sociorum garum appellatur, singulis milibus nummum permuntibus congios penè binos. Nec liquor ullus præter vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Beticaque, & Carteia ex oceano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Athenæus. οὐδὲ ἄλλων σκούρπαῖς ἀπὸ τῶν ἀλισκομένων οὐρανίων, εἰς τὸ ἀριστον οὐευάστητον γάρ. Scombrariam, inquit, appellatam fuisse à scombris qui illic capiuntur, ex quibus optimum conficitur garum. Ad saliendum autem idonei sunt scombri, garumque parandum: quia eorum caro facile conficitur, spinis caret, vere pinguis est. Quę enim dura, sicca, macraque sunt, saliri commode nequeunt. In oceano maiores sunt, quam in nostro mari, sed sicciores durioresque, & ob id deteriores. Sic Romæ sacci sunt & duti: Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatoresque.

Lib. 11. cap. 8.

Libro 3.

De Colia.

CAPUT VIII.

GΩΛΙΑΣ piscis à Gracis dicitur, quem Gaza mone-
dulam interpretatur, parum recte, vt opinor. mone-
dula enim avis non ργλιώς sed ργλοίς, ab Aristotele,
& alijs nominatur. Quare Gazam: ργλοίς legisse cre-
diderim: neque enim aliter vit Græco & Latinè do-
ctissimus monedula vertisset. Sed piscem de quo nunc loquimur,
Iulius Pollux, & Athenæus ργλιώς appellant: & ργλιώς non ργλοίς in
Aristotelis exemplaribus tūt nunt extant, legimus. Quare Græco

Lib. 9. de bestiis.
anim. cap. 2.
lib. 9. cap. 9.

nomine vtendum censemus, eumque pisces coliam esse putamus, qui à Massiliensibus cognit⁹ vocatur. Estigitur colias lacerto mino-
ri, vel scombro omnino similis, his tantum notis exceptis, quod colias major sit & spissior, squamisque integratur paruis & tenuibus,
ac lineas obliquas à dorso, breues, punctis nigris notatas habeat.

Liber 7. unde ab Aristotele in libro τερπί ζωιῶν ἡ πτερὶ ρύθμων, citante Athenaeo σχολισταῖς dicitur. Pars est capitis usque adeò pellucida, ut nerui optici cum cerebro veluti per vitrum apparent. Vero sanguinem emittit purpuræ splendorem per bellè referentem. Rarus est apud nos pisces, in Hispania & quibusdam alijs locis frequens. Hunc verò quem exhibemus, veterum esse coliam certò colligere possumus ex corundem monumentis. Noster enim hic pisces aut scomber est, aut colias, neque illus est, qui non primo intuitu ita non iudicet. Et pescatores nostri à scombris ob similitudinem non distinguunt. Scombrum verò non esse satis perspicue ostendit Atheneus,

Liber 3. cap. II. quum scribit sardam magnitudine coliae parem esse. Atqui sarda pelamys longa est, autore Plinio. Quæ sane magnitudo scombro præcedenti capite descripto competere non potest. Idem

Liber 7. indicare videtur Hicesius apud Athenæum, ait enim, τὸς σχόμβους ἐλαχίτες μὴν εἴησι, καὶ δὲ μέγεθος, οὐρίας δὲ, τὸν χριλῶν ευχυλούρες, καὶ μὲν διεκεκτόλεγος. Sic enim legendum esse, vel τροφιμούρες δὲ τὸν χριλῶν, καὶ ευχυλούρους, non autem ut in exemplaribus excusis legitur, manifestum fiet, locum istum cum alio eiusdem autoris loco qui est in libro tertio conferenti. Hicesius igitur scombros coliae comparans, minores esse & melioris succi, qui tamen non facilis excrenatur, aperte dicit. Quod & cuius qui pisces hunc nostrum natus fuerit, experiri licet. Nam scombros meliores esse, quia humidiiores pinguiorēsque sint, coliam multò deteriorem competet. Locus ille alter Athenæi est huiusmodi. η σύρδα τραπέζαι τῷ χριλῷ μηγίθῃ, δὲ σχόμβους κάρπους καὶ ταχίους ἀποχορῶν τῷ σομάχῳ, δὲ χριλαῖς δὲ χριλοσκιλωδέτερος, διπλαχίλερος, καὶ τραχυλούρερος, τρόφιμος, κρεταών δὲ δὲ αμυκλάνος, καὶ ιόπταν δὲ σεξιτάρος λεγόμενος: λεπτόλερος γαρ καὶ γλυκύλερος. Qui locus rursus mendo non vacat, quid enim significare potest καλλοσκιλωδέτερος? reponendum itaque puto καλλωδέτερος. Coliae sarda magnitudine assimilata est, scomber autem leuiter & subito è ventriculo descendit. Colias verò glutinosior, acrior siue mordacior, deterioris succi, multum nutriens, melior autem amyclanus, & Hispanus qui sextanus dicitur, gracilior enim est & suauior. Mutua horum duorum locorum collatio, utrumque dilucidiorum commendatione reddit. In loco proximè citato, dicitur colias deterioris esse succi quam scomber. In altero dicitur scomber melioris esse succi quam colias. Adhuc dicitur illic scomber

louis

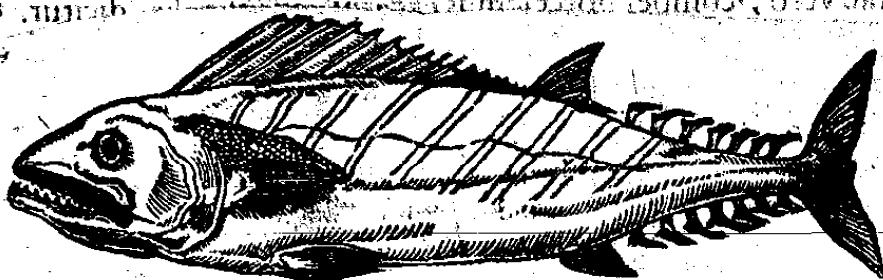
lexuis, nec diu in ventriculo immorari, colias autem glutinosior, durior, mordacior: quam ob causam excernendi vim statim excitat, hic verò scomber non facilius excerni, quam colias dicitur. Quare cùm colias maior sit, deterioris acriorisque succi, scomber minor, meliorque, alioqui corporis specie similes, rectè mihi videor hoc capite coliam representalre, præcedenti verò scombrum, qui à Gallis *Maquereau* nominatur. Superest scrupulus eximendus, quem nobis iniicit Plinij locus. Colias, siue parianus, siue saxitanus à patria Betica lacertorum minima. Sed locus hic adeò mutilus & depravatus fuit, ut in eo omnino restituendo & corrigendo plurimum sudarit Hermolaus. Primum igitur sic legendum: Colias parianus, siue sextitanus è patria Betica. Id liquet ex Athenæo, cùm de colia scribit: Κριοστός δὲ ὁ ἀμύκλανος, τογὴ Ιατρὸς δὲ Κέρκυρος, λεγόμενος. Quibus mox subiungit: Σβάθως δὲ τοντονούστης, τοπος τοιούτος οὐδεὶς μῆτρας. Τοῦτο καρχηδόνα τοὺς καρπούς πολὺ τινας Κέρκυρα, τοῦτο ταῦτα Σείχη επωνύμια λέγεται, τογὴ διγλως Κρητοβραχεῖον, ἀπὸ τοῦ θεοῦ Αργείου Κρητοβραχεῖον, τοῦτο δὲ τοντονούστης γάρ. Vides hinc etiam Hispanos siue Iexitanos commendari colias & amyclanos, à Plinio vero parianos. Quanquam quæ ex Strabone citantur, paulò aliter apud ipsum reperias: scribit enim libro tertio, Η δὲ μαλακα καὶ ταλατος μαλακοφοίνιον τοῦ χήνου, ἐφεξῆς δὲ εἴσιν τοῦ ξείδιου τολις, τοῦτο καὶ ταῦτα επωνύμια λέγεται, id est, Malaca autem ad Phœnicæ ciuitatis formam propius accedit. sequitur Exitanorum ciuitas, à qua salsamenta cognominantur. Et aliquanto post, Εἴδος δὲ τοῦ ηρακλέους μῆτρας τοῦτο καρχηδόνα, τοῦ καλαβρικού οργανοβραχεῖου, ἀπὸ τοῦ θεοῦ Αργείου οργανοβραχεῖου, τοῦτο δὲ τοντονούστης γάρ. Deinde Herculis insula obiacet Carthagini Sombroaria vocata, quod ibi capiantur scombri, ex quibus optimum garum conficitur. Et Sexi autore Plinio oppidum est Betica Hispania. Postremo vero illud lacertorum minima cum superioribus non congruit, nisi genera subaudias, ex quibus tamen nemo rectè colligat coliae inter lacertos magnitudinem minimam esse, cùm sarda, ut diximus, sit coliae magnitudine par, quæ sarda pelamys longa est. Sed ad præstantiam non magnitudinem id referendum esse, dicique per collationem cùm melioribus demonstrent quæ sequuntur. Ab his mæotici & cybium, & cætera ut sit sensus: Colias parianos & sextitanos sequuntur præstantiores maioresque pisces, ut mæotici, pelamys concisa, cordyla, & cætera. Coliae, inquit Aristoteles, subeuntes pontum capiuntur, exeuntes autem minimè (ob id fortasse quod aquarum dulcedine allecti illic perpetuò desident), optimi in Propontide sunt; antequam pariant.

Lib. 32. cap. 11.

Lib. 3.

Lib. 3. cap. 1.

Lib. 3. de his animalibus.

CAPUT IX.

V. A. Amia à Gracis dicitur, Latino nomine caret. A nostris & Hispanis Byza, quasi Byzátia, ut opinor. Amia enim Byzantia in pretio habebatur. Ab aliis boniton vocatur. à quā nominatam fuisse autor est Athénæus, quod δέ τι μίδη φέρεται, ἡγά τι γελαστή, id est, quod non solitaria sit, sed gregatini viuat. Alio verò loco etymum habere scripsit ex Aristotelis sententia, παρά θάλασσαν τούτης παραπλόντας, ἵντι γαρ θάλασσαν, quod simul cum sui similibus eat: est enim gregalis. Idem Plutarchus in libro, cui titulus, Vt̄ra animantia prudenter sint terrestria an aquatilia. ἀμιάς δὲ τοῦτο παρέχεται οὐ θάλασσας. Est autem amia piscis marinus, pelamydi vel thunno, vel scombro corporis specie, pinnis, cauda similis: est enim rostro acuto, ventre crasso, cauda tenui, in figuram lunæ in cornua curvata pinnis eius conformatis, dorso cæruleo eoque splendente dum viuit, ventre argenteo. A dorso ad ventrem lineæ ductæ sunt obliquæ, nigricantes, certis intervallis a se distantes. Oculi parui sunt auriæ simili. Cutis lærus dempta ea parte quæ circa branchias est. Dentes habet serratos, acutissimos, in os recuruos. Branchias opertas. Ventriculum rugosum, longum, ferè ad podicem usque demissum, cuius appendicès sunt innumeræ scombrorum appendicibus tenuiores. Intestina gracilia, hepar rubescens, splenem nigricantem, fellis vesicam toti intestino attexam, autore etiam Aristotele libro quarto de partibus animalium. Vel, ut alio loco scribit, cum toto intestino extensam, ex equo longam, sepe etiam conduplicatam. In Provincia multæ amiae capiuntur, in maris angustiis, quas insulæ frequentes efficiunt: in litore nostro paucæ ob maris vastitatem. Aqua dulci delectantur. Aristoteles Thunni, pelamydes, amiae subeunt ponuntur, cum vere, atque ibi a statem traducunt. Et mox. Petunt autem ponuntum pastus gratia, qui yherior & melior ibi propter dulcium aquarum permissionem suppeditatur. Beluae quoque magnæ pauciores ibi.

dem sunt. Et alibi. Celeriter pisces omnes augescunt, in ponto celestis: ^{lib. 8. de bifi. ann. cap. 17.} iudicantur enim amia multe manifeste augmentur. Et Plinius. ^{Lib. 9. cap. 15.} scium genus omne praeceps celeritate adolescet maxima in ponto. Causa, multitudine annuum dulces inferentium aquas. Amiamam vocari, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Rursus Aristoteles. ^{lib. 8. de bifi. ann. cap. 19.} Eis res nonnullas spacioles (non nullas raro exibit), sed aliis nonnullas, quod est. Quis dulcioris sicut amia? & nonnullas; illa est, fluvios portant pisces multi, & in fluotis & stagnis commode delectabiliterque degunt. (id enim significat οὐθενά) ut amia & mugil. Carne & algæ vescuntur. Aristoteles. Amia, thunnus, lupus magna ex parte carne vescuntur, algam etiam attingunt. Pinguis igitur sunt & molles amia suauesque, ob id Archippus & Epicharmus auctore Athenæo ^{lib. 8. de bifi. ann. cap. 19.} neyias appellarunt. Hicesius vero boni succi & molles esse censuit, ad excrationem medias, minus tamen nutritas. Archestratus ad gulle lumen ingenio mirus amias optimas esse existimauit, tempore autumni post vergiliarum occasum, Byzantiasque laudauit. Hos de amia recte sensisse existimo, locosque duos Galeni in tertio libro de alimentorum facultate depravatos esse, priorem in quo citat ex Philotimo pisces dure carnis. Kαὶ τοις τέτω ἐχεῖτε διφλεψίας τοῦ λεγούστου εἰδούτην τοις Σοφίσ. Δραγμής τοις, καὶ γένος γεγένεται, τοῖς αδειάτοις, τοῖς σκέπτοις, καὶ φάγοις; τοῖς τέτω τοῖς τοῖς πάχεροις, τοῖς πενταγλυκαῖς, τοῖς πάλαι ὄρεσταις, τοῖς γλαῦκοις, τοῖς στόραις, τοῖς κώνεσ, τοῖς γούγγοις; τοῖς ἀμιαῖς, τοῖς βύζαροις. Ibi pro amia legendum λαμία: est enim lamia ex cetaceorum cartilagineos rūmique genere, & ob eam causam dura admodum carne. Alterum, quo pisces quos recte Philotimus duræ carnis esse censuit, apptobati Γέγγεσ. οἱ, καὶ φάγοις, τοῖς ἀμιαῖς, τοῖς τέτως ὄρεσταις. ^{lib. 3. de alim. facult.} Sed ne emendationem temere affinxisse videamus, eam ex ipiomet Philotimo confirmo, qui amiam inter mollis carnis pisces connumerat, Galeno ipsius verba citante. Φιλότιμος οἱ εἰ τέτω τοις Σοφίσ περὶ τοῦ μηλατοφύρου ἔγραψεν πρὸς ἑράκλειον αὐτοῖς ὄντεσσι. Κώβιοι δὲ, καὶ φύκες, καὶ λιθίτες, τοῖς τέτω, τοῖς σπερματαις, καὶ κίχλαις, τοῖς γόνηραις, τοῖς στόραις, τοῖς πάλαις, τοῖς βύζαροις, καὶ φάγοις, & catetera. Vides hic amias in piscibus mollis & tenues carnis numerari, ut capite proxime sequenti cum piscibus dure carnis nullo modo recenseri possint. Scribit Aristoteles amiam ab aliis piscibus appeti. Pisces sensum gustandi habere constat: multi enim suis & propriis gaudent saporibus, & escam ex amia maxime capiunt, & piscium pingue, ut qui gustari huiusmodi delectentur, & in cibo huiusmodi esca. Sed ne una omnibus praedestit, eam validis dentibus, & vel ad propulsandam vel ad inferendam iniuriam aptissimis armavit natura: ob eamq; causam troctam cuiam appellatam arbitror,

Liber. ca. 33. cundémque planè esse piscem, qui amia dicatur, & trocta ab Æliano.
ca. 34. Hæc enim sunt eius verba: *Piscis trocta*, cuius naturam nomen & os
ca. 35. declarant, dentes habet sitentes & continentes, quibus quicquid
V. inciderit, perstringere potest. Dicitur ergo à m. τε Σώτη, quod vorare
ca. 36. significat. Adinde quæ Oppianus, ex quo permulta mutuatus est, a-
ca. 37. miae tribuit, ea ipse trocta. Nam captus solus ex piscibus nō se ab ha-
ca. 38. mo retrahit, sed impellit sese in ferrum, chordam cōsumere cupiens.
ca. 39. Piscatores contrà machinantur longas ansas ille vero, quoniam quo-
ca. 40. dama modo valer saltu, ansas sāpe transfilit, ac linea qua agitur conci-
ca. 41. sa ad piscium domicilia revertitur. Oppianus vero:

Λαγύπας δὲ ἀμια, καὶ αλόπικες, οὐτὸν ἐχοντες,

Εὐθὺς δέντες γριποφθαλόν, αἴσα δὲ μέστων

Ορμήν τε πάσης διέργαζον, οὐδὲ καὶ αὔρας

Χαιζεῖ, τόπης τε γένεται εχαλκείσθαι αἵματες

Καλὸν εἰσὶ διάχυτροι δελιχύτροι, ἄλιος οὐδὲν λόν.

Ast amia celeres, τετραγόνοι, vulpes fraude reuinēta

Preueniunt summas mortis confingere setas.

At piscatores longans, ex qua pendeat hamus,

Conficiunt virgam, dentes que arrosa retundat.

Subiungit Ælianuſ: Trocta sui generis grege coacto delphinos
 inuadunt, maximè si quem segregatum circumuenire possint: planè
 enī sciunt delphinum suis mortibus verberari asperè solere. Itaque
 trocta ei acerrimè instant, delphinus contrà resilit, subsilit, atq; indi-
 cat ut ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter vrgent, simūlq; ad sal-
 tum delphini tolluntur, hic eos repellere conatur, illæ vero nihil re-
 mittentes viuum lacerant: postea vero quum pro le quæque aliquam
 eius partem vulnerarit, discedit. Oppianuſ:

Αλλ' ἔμωσις καὶ τοῦτο σωτήριος αὐτοφέρονται

Ιχθύες, τε ἀμιας καλλοπερδον, τελεί αλέπους

Δελφίνων, μενταὶ δὲ χαρτιώνα, μηνεῶντα.

Tais μὲν ἀφαρότεροι θνάτοι δέντες, ἀμφὶ δὲ ταρίξ

Αβλητηριαὶ, θαυμέστεροι δὲ σύρις λάβρος οὐδὲντες.

Οχέα τετρέκατοι, τοιούτοις μέγας ἐχοντες,

Οὐδὲ καλαυρίωντες τοιούτοις οὐκέπαρα.

Inueniunt δότας αμιας, quas nomine dicunt,

Intrepida sola pugnant, contraque feruntur.

Robore peiores thunnus, in corpore molles,

Carnes, continuo dentes sunt ordine dentes,

In quibus horror inest, bux est audacia rancor.

Ea fortē poni regem formidine nullus.

Et grege solunctum: aspicunt, solūmque vagantem,

Atque caretiam suam inveniunt ad manus bella.

Pete reliqua ex ipso Oppiano, ex quibus facile cognosces eadem omnino esse ista, cu ijs quæ Älianuſ de trocta ſcripsit. Sunt qui quam prius sphyrænam eſſe docuiimus amiam eſſe credat, ſed non ſinē erore: amia enim gregalis eſt, cum thunnis ſcombrisque pōtum ingreditur. At sphyræna ſolitaria eſt. Paulus Iouius lechiam pīſcem ita Romæ nuncupatum amiam eſſe existimat. Sed lechia, vt ipſe fateatur, ſolitarius eſt pīſcis, amia verò minimè, vt docuiimus. Nos lechiam eum eſſe pīſcem demonstrabimus, qui ab antiquis glaucus dictus eſt, à noſtris derbius. Postremò alij *lampugo*-pīſcem hispanicum pro amiā vera accipiunt, quod citò augescat, quod gregalis ſit, quod ſcombris quodammodo ſimilis. At dentes, quamuis magni ſint & validi, vt delphinum vulnerare poſſint, repugnant: non ſunt enim in os recurui, quales amiæ dentes ſunt. *Lampugo* autem hippurum veterum eſſe ſuo loco docebimus. Quare qui omnia diligētiū ſpendet, amiam veram à nobis exhiberi facile iudicabit, vt pote cui nulla plānē nota, quæ ab Aristotele, Athenæo, aliisque fide dignissimis autoribus amiæ tribuatur, non perappositè quadret.

De thunni, Pelamydis, Orcyni alijsque ſimilibus nominibus.

C A P U T . X.

NON SIN E magna ratione Galenus medicorum omnium doctiſſimus & eloquentiſſimus optauit aliquid res poſſe tradi ſine nominibus, vt ſophiſtis, & natura contentioſis eriperetur de nominibus decertandi & calumniandi occasio. Nihil enim eſt quod exquiritam rerum cognitionem obſcuriorem efficiat, quam inutiles de nominibus diſputationes & amphibologiae, quæ permultoſetiam viros doctos in errores induxerunt, quos cūm poſteā non deprehenderent, quod maioribus nimis addicti eſſent, illōſque erroris inſimulare nefas eſſe ducerent, eandem quam ab alijs errandi occaſionem acceperant, cæteris præbuerunt. Huc accessit rerum neglecta peritia, ob quam multi ſiue interpretando ſiue veterum Græcorum monimenta Latina faciēdo, in Philosophiam & Medicinam errores multos inuixerunt. Id quod maximè in Aristotelis, Galeni, Hippocratis conuersionibus videre licet. Eandem ob causam ſæpe in multorum pīſciū cognitione diu defudauimus: nam interdum pīſciū vnuſ multis nominibus à quibusdam designatur, quæ apud alios nomina diuersorum ſint pīſciū. Interdum idē nomen à diuersis ſcriptoribus, diuersis pīſcibus poſitum eſt. Porrò ea nōnunquā aliter Plinius, aliter *Gaza*; alij Latini ſcriptores Latinè expreſſerunt. Quæ varietas

tum nomihum, tum interpretationum magnam rebus obscuritatem assert, cum in multorum pisciū descriptione, tum maximè in thunnis & pelamydibus, de quibus nūc agimus. Etenim alij thūnos, thunnidas, pelamydas eundem piscem esse dixerunt. Alij pelamydas, à thunnis sola ἀτατε, alij nō solum ἀτατε, sed etiam genere differre existimauerunt. Alij nomina partium quarundam pisci toti tribuerunt.

Lib. 6. de best. animal. c. 17.

Primū Aristotelem proferamus, qui hæc de thunnis, οὐρανοῖς τῷ πόντῳ, γίγνονται ex τῇ ὡς ἐσχάλῃ (γρ. οὐρανοῦ σκορδύλᾳς, βυζαντίοις ἀνέγδας, διὸ δὲ οὐλίγας ὑμέραις ἀνέγνωσται, καὶ ἔξερχον) εἰς φθινοπώρος ἀμφι τοῖς θυννοῖς, εἰσαλέντες τῇ ἕπεται ὅπου πηλαμύδες. Cum thynnii in Ponto pepererint, sunt ex ovo quas vocant. alij scordylas (sunt qui cordylas legant) Byzantij auxidas, ideo quod paucis diebus augescunt, & Ponto exeunt autumno vñā cum thunnis, remeant vere iam pelamydes factæ. Et ἐκλιτεσσῶν πολλή τῶν θυννίδων εἰνατον, τῷ εχομένῳ ἐπὶ καὶ δι γίγνονται εξελαπον. Δικτύοις εἰνατον προβύτεροι τῶν πηλαμύδων. Cum thynnidē anno vno aliquando nullæ fuissent, in sequente anno thunni quoque nulli fuerunt: videntur enim pelamydes anno vno maiores esse. Vbi pro θυννίδων Gaza legit πηλαμύδων, idque rectius meo quidem iudicio. Plinius. Cordyla appellatur partus qui foetas redeuntes in mare autumno comitatur, limosae vero à luto pelamydes incipiunt vocari, & quum annum excessere tempus, iam thūni. Vides cordylam, thunnum, pelamyda idem esse, nisi quod cordyla sit thunnum foetus, pelamys anno minor thunno. Athenaeus. Σόστρατος δὲ τοις διδύτιροι τοτεὶς ζώντι πηλαμύδα, θυννίδα καλεῖται λέγει, τομέστιον δὲ χιτωνίδων θύντα, εἴτε δὲ μεταφορά ὄρκιων, οὐτερβαλλόττας δὲ ἀνέγαρθνον γίνεσθαι κατότος, id est, Sostratus in secundo de animalibus pelamyda, thynnida vocari ait, opinor, quum thynnus fit, hoc autem maiorem orcynum, cum vero mirum in modum accreuerit, cete. Et apud eundem Heracleon Ephesius thynnos ab Atticis orcyños vocari scripsit. Et Archestratus.

Αὐτοὶ δὲ τὴν ιερὰν τὴν καὶ διρύχορον σάμον ὄντα

Θύντος ἀλλοχριδίους αὐτοῖς μέχοντο καλέσαντες

Οὐκον, ἀλλοι δὲ ἀντὶ κατότος.

Ad sacram saman & populis famaque celebrem

Pragrandis capitur thunnus, quem nomine dicunt

Orcynon, ast alij cete.

lib. 8. cap. 15. Plinius. Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in mœotin similis tritonī, vetustate melior. Hic pro melior maior, vel peior legendum esse postea docebimus. Ex his cōstat præter cordylā, pelamyda, thynnida, thunnum, etiam orcynum pro eodē pisce accipi, ἀτατε sola distantem. Porro pelamyda siue thunnum veluti genus esse quod tritonem, synodontida, sardā, pōpilū, in clandryā cōprehendat veterū testimonijs cōprobabimus. Plinius tritō Pelamydū generis magni

lib. 12. cap. 11.

magni ex eo vrea cybia fiunt. Et sarda vocatur pelamys longa *Ibidem*: oceano veniens. Et thunni sepe nauigia velis euntia comitantes mira Lib. 9. cap. 15. quadam dulcedine, per aliquot horarum spatia, & passuum milia à gubernaculis nō separātur, ne tridente quidē in eos s̄aepius iacto ter riti. Quidam eos qui ē thunnis faciant Pompilos vocant. Athenaeus Lib. 3.: melandrys dē tñr μεγίστων θύμων εἶδος ēt̄. melandrys maximorum thunnorum species est. Rursus Athenaeus ex Diphilo n̄dē ταῦλαμὺς πολύτροφος Libro 8. μὴ εῖτ̄, καὶ βαρεῖα, ἔριτικὴ dē καὶ δύστηλος, ζεριχθοῖς dē καλλιβίω διοίων ψυχίλος, καὶ λεπιώνιος. ἡ ὁ μεγίστων σινοδόνης καλεῖται. δύαλογῶν μὴ τοι διελιδονίας τῆ ταῦλαμύδη σκληρότερος ēt̄. ἡ ὁ χελιδὼν ἡ τῷ πολύτῳ ἐσικῦα, ἔχει δ' ἀφ' αὐτῆς υγέαν, ψυχοῖς ποιοῦ, καὶ κινοῦ ἄμμα, δ' ὁ ὄρκιων βορ- Σορώδης, καὶ δι μεγίστων προστοκε τῷ χελιδονίᾳ καὶ τῷ σκληρότητι. τὰ δὲ ὑποάτριχα εἰλίς καὶ ἡ κλειδὸν θύμα, καὶ ἀπαλά, διδε κατὰ λεγόμενος, παριχθόθεντες εἰσι μέτρι. Ξαθίας εἰλε ἐνὶ ποσον ορούμδης ēt̄, καὶ ἀπαλώτηρος ēt̄ τῷ ὄρκιων. Habes hīc Sinodontida maiorem esse Pelamyda. Totum Athenaei lo- cum adscriptissimus, ut deprauatissimum pro viribus corrigeremus, & ei lucem aliquam adferremus. Primum igitur pro χελιδὼν repo- Lib. 12. cap. 13. nendum κυβίων est enim κύσιον concisa Pelamys teste Plinio, vel fali- ta pelamys, de quo paulò post plura. Deinde pro ἀναλογῶν μὴ τοι διε- λιδονίας τῆ ταῦλαμύδη σκληρότερος ēt̄, legendum ἡ εἰλε μεγίστων σινοδόνης χε- λεῖται, δύαλογῶν μὴ τοι τῷ χελιδὼν, τῆς ταῦλαμύδης σκληρότερος ēt̄. & pro τῷ πολύτῳ, legendum τῷ πομπώλῳ, pro τῷ χελιδωνίᾳ, τῇ χελιδονίᾳ. Postremò pro Ξαθίας, Ξιφίας. Nusquam enim reperias chelidoniam pro pisco, sed chelidonem, quæ hirundo à latinis vocatur de qua suo loco dicemus, neque Ξαθίας sed Ξιφίας de quo paulò p̄est. Quibus quæ hīc dicuntur, optimè quadrant. Locus igitur Athenaei sic verti potest. Pelamys multum alimenti præbet, grauis est, vrinam cit, diffi- cilē concoquitur, salita verò similiter ac cybium, aluo facilis est, ex- tenuandique vim habet. Maior autem synodontis vocatur, cui simili- lis chelidon pelamyde durior est: chelidō verò pompilo similis, suc- cum ex se habet, nitidum colorem efficiētem, & sanguinem mouen- tem. At orcyrus lutosus est, & maior, tam sicca est carne quam che- lidon, huius imus venter, & clidium ori grata sunt & tenera, costæ salitæ mediocri sunt bonitate. Xiphias virus resipit, & orcyro tene- rior est. Non me latet Hermolaum barbarum coniectura nescio qua motum existimasse tritonem esse id quod chelidoniam vocant Gr̄ci, apolectum verò quam Synodontida: sed quam leuis sit coniectura, liquet ex ipso cōtextu: cūm enim semel χελιδὼν legatur, cui alij pisces cōparantur, cur in eadē cōparatione perseverante sententia, nō che- lidon deinceps sed chelidonias legatur? Præsertim cūm chelidonias pisces nomen neque apud veterem ullū aut recentē scriptorem Gr̄cum Latinūmve reperiatur. Dices chelidonem piscem longè diuersi

In Annotat:
incap. 11. libr.
3. Plinij.

generis esse à thunnis & pelamydibus, quapropter ineptissimam fore horum cum hirundine collationem. At confert Athenæus non speciem cum specie, non figuram cum figura, sed carnis substantiam cum carnis substantia, quæ cùm in hirundine reuera sicca duraque sit, ei pelamydes, orcy nosque merito cōfert. Hac collatione vt Athenæum verba ipsa perspicue indicant ὅτε ὄρχυντος οὐδὲ μείζω προσώπου τῆς χελιδόνης κατὰ τὸ σκληρότητα. Eodē modo intelligere oportet, synodontidi similem esse chelidona. Quod vero Hermolaus ait, apolectum esse quam synodótida vocat Athenæus, id equidem probabile esse, duco: nam vt synodontis Athenæo maior est pelamys,

Llib. 8. cap. II. ita apolectus Plinio, pelamys, inquit, earum generis maxima apolectus vocatur, durior tritone, vel vt emendat Hermolaus, apolectum vocatur, durius tritone qui Plinii locus alterius loci me admonet, cuius paulò antè etiam meminimus. Orcynus pelamydum

generis maximus, neque redit in mœotin similis tritonis, vetustate melior. Hunc locum mendosum esse diximus, idque non sine ratione. Cùm enim, vt ex Athenæo diximus, orcy nus sit lutosus, dura sicaque carne, cùmque corpora omnia quo vetustiora, eò sicciora, duriora, magisque exucca fiant, necesse est orcynum vetustate deteriore rem fieri. Quare pro vetustate melior reponendum vetustate peior, vel major. Haec tenus de his que nomini pelamydis vel thunni sub-

Llib. 9. cap. 15. sunt. Nunc de horum partibus, quæ sèpè totis piscibus attributa sunt. Plinius. Thuni membratim cæli cœruice & abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat, & tum quoque graui ructu, cætera parte plenis pulpamentis sale asservantur. Melandrya vocatur cælis quernis assulis similima, vilissima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatissima ea quæ faucibus, & in alio pisce circa caudam exercitatissima. Pelamydes in apolectos, particulatim quæ consécta in genera cybiorum dispartiuntur. Habes hic melandryam pro particula thynnorum assulatim diuisa, quæ ab Athenæo loco antè citato magnorum thynnorum species esse dicebatur. Ad-

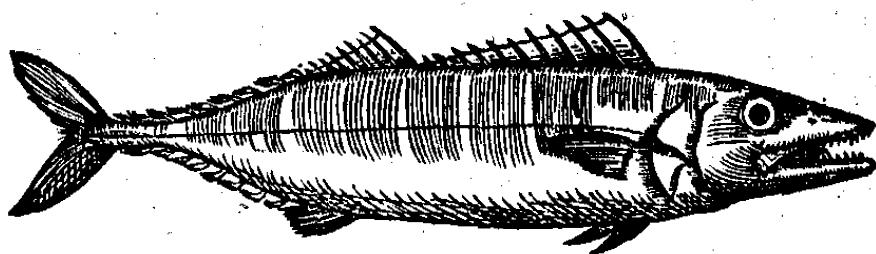
cap. III. hæc apolectum pro parte, verūm I B. x x i i. pro pelamyde maxi-
Ibidem. ma. Cybium, inquit Plinius, vocatur concisa pelamys, quæ post quadraginta dies à ponto in mœotin reuertitur. Martialis:

Vel duo frusta rogit cybii tenuemque lacertum.

Libro 5. At Hicesius apud Athenæum πηλαμύδας κύβια τίτανοι μεγάλα: pelymias ait cybia esse magna. Apud eūdem cybia & horæa salſamentorum nomina sunt τῶν ταῖς ξύρων τῶν ἀστικέλων κράντα τίταναι, τῶν δὲ τιτιών τε θύμια, id est, salſamentorum macrorum optima esse horæa, pinguium vero thunnia & κράτιστα ἢ τῶν μὴν ἀστικῶν κύβια, καὶ ὥραια, καὶ τέτοιαι ὄμοια γένεται τῶν τιτιών τε θύμια. Macrorū optima esse cybia & horæa, & his similia, pinguium vero thunnæa. Varro cybijū & thyn-

& thynnus, & cuius partes Græcis vocabulis omnes, ut Melandrya atque vræa. Plinius. Triton Pelamydum generis magni ex eo vræa, cybia fiunt. Sunt autem ὥραι siue ὥραι partes caudæ proximæ. Gymnium verò dicitur auctore Festo Pompeio. l. i. b. i. i. quia eius mediu[m] æquè patet in omnes partes, quod genus à Geometris κύβος dicitur. Dicuntur etiam γυναῖς teste Phauorino τεμάχιον. Hæc de nominibus, ex quibus, nisi peritè distinguantur, magna rerum confusio difficultasque consequitur.

De Pelamyde vera, seu Thunno Aristotelis.

CAPUT XI.

PICITVR γύνος à Græcis mas, & γυνίς foemina, eadem nomina Latini retinuerunt. Πηλαμύδα Gaza mariam vertit. Plinius limosam. Limosæ, inquit, pelamydes à luto incipiūt vocari. Dicta est Pelamys πελαμύδη τὸ πηλόφυλον μύδη quod in cæno se occultet. Quanquam Plutarchus in libello. Vtrum prudentiora sint terrena animalia aquatilibus, à grege nomen illi datum putet, nescio qua de causa. ἀπέδεικτο τὸν πελαμύδην ὁ σωταγελαστός, οἷμα δὲ τὸν τοῦ πελαμύδην. Θύνος ἀπὸ τῆς θύνης χαράξθη ὅρμη, ab impetu & concitatione. Italia tota cum prouincia Pelamyde vocat. Thunnus piscis est marinus, gregalis, la certo minori siue scombro similis, si colorem & maculas excipias. Vel ei qui pelamys sarda posteā nominabitur tam similis, vt idem plane esse videatur, tam ob corporis figuram, dorsi colorem, maculasq; veluti plumbeas, quam ob appendiculum ventriculi numerum aliarumque partium internarum similitudinem. Hac igitur nota hunc ab illa distingues, quod pelamys sarda partem quæ pinnis, quæ ad branchias sunt, subest, squamis testam habet. Pelamys verò simpliciter, seu thunnus Aristotelis, ab omnibus squamis omnino nudus est, sed cute est plane laui & tenui, ventre lacteo, dorso plumbei coloris, quibusdam locis candido, obscurioribus quibusdam & nigrioribus à dorso ad ventrem descendantibus lineis transuersis, breuiori à se se interuallo distantibus quam in pelamyde sarda. Pinnas & caudam sombri,

coliae, amia pinnis caudaeque similes habet. Duas in dorso, alteram sub podice. Ad branchias & sub ventre binas. Caudam crescentis lunae figurâ. Marem à foemina ita distinguit Aristoteles, & ex Aristotele Athenæus, ut foemina sub ventre pinnulam habeat quæ aphareus vocatur, qua mas caret. Sed tam in mare quam in foemina semper pinnam sub ventre deprehedi, verum in mare diuisa non est, in foemina diuisa, opinor ut podicis foramen dilatari & cōmodius fœtus edi possit. Branchias quaternas, duplices habet: ventriculi appédices prope modum infinitas. ventriculum magnum. Intestina tenuia, recta. Hepat ex albo rubescens. Fellis vesicam ab hepate pendentem, & intestino secundum eius longitudinem annexam. Carne est pingui suauiq. Hunc verum esse thunnum Aristotelis cum alia multa, tum hoc maximè confirmat, quod Aristoteles thunnos inter lœues pisces recenseret.

Lib. 2. de hist. anim. cap. 13. Lœues autem vocat qui nec squamosi sunt, neq; aspera cute: cuiusmodi est is quem hic oculis subiicimus. At thunnus noster, id est is qui à nobis ton vocatur, squamis magnis tegitur, sed ita ad amissim compactis, ut iis carere videatur, sed squamae coctione dehiscunt, tumq; perspicue apparent tenui membrana contractæ. Præterea thunnus de quo hoc capite agimus, gregalis est, cestro siue asilo concitatut canicula oriente, id quod Aristoteles etiam prodidit. Thuni & xiphiae cestro concitantur, circa canis exortum, tunc enim habet uterque sub pinna veluti vermiculum cestrum vel asilum nuncupatum, scorpioni similem, aranei magnitudine. Infestat autem tanto dolore, ut non minus interdum xiphias quam delphinus exiliat, unde sit ut in nauigia sæ-

Cap. 15. lib. 7. penumero incidat. Eadem Plinius l. 1 b. 1 x. & Athenæus ex Aristotele tradunt. cestri à paucis cogniti figuram in orcyo representauimus. His omnibus adstipulatur Italæ Provinciae; vulgaris appellatio. Quam vero pelamyde vocat vulgus in Gallia nostra Narbonensi, ea non est ex thunnoru, sed potius cyaneoru genere, de quibus deinceps tractabimus. Cum igitur nulla omnino nota sit, qua thunnus quem hic depinximus, à thunno Aristotelis discrepet, eum hoc capite planè expressisse, affirmare non dubitamus. Neq; id omittendum, sine causa reprehendi Aristotelem à quibusdam, quod dixerit pelamydas in thunnos mutari: illi enim non recte thunnum vulgarē pro thunno Aristotelis usurpat. Et Aristoteles nūquam dixit pelamydas in thunnos mutari, sed ostendere voluit eiusdem piscis diversa nomina pro diversa ætate, quum dixit paruos thunnorum fœtus cordylas appellari,

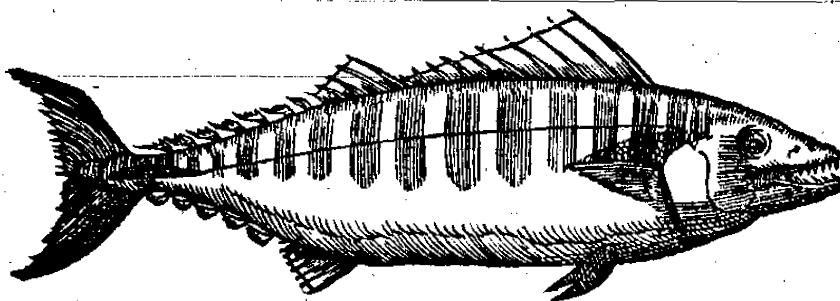
Lib. 6. de hist. anim. cap. 17. que ponto exunt fœtas comitantes, eodem redeentes vere, quū iam satis accreuerint pelamydes dici, pelamydibus vero maiores anno uno thunnos appellari, in quo quid erroris esse possit non video. Id equidem falsum esse crediderim, quod scribit thunnos non diutius bienio viuere. Sed id ex piscatorum potius quam ex sua sententia profert, quod

quod satis verba ipsius declarant. Pelamydas & thunno idem Aristoteles autor est in ponto parere nec usquam alibi. Et thynni, pelamyes, amiae Pontum subeunt vere, & aestuant. Plinius. Thynni intrant in magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi foetificant. Rursus Aristoteles. Estate mense Iunio thunnis circa solstitium parit. Et, coeunt thunni & scombri mense Februario post idus, pariunt Iunio ante nonas. Quae si vera sunt, nescio quomodo consentre possunt, cum iis que alibi ipse scribit. in de Thunni & Thynnis Lib. 5. de hist. animal. cap. 10. Lib. 9. cap. 15. cap. 17. Lib. 5. de hist. cap. 19.

Si & μὴ τρωμα, τοῦ δὲ θυμα ποτε. οὐδὲ δοκεῖ τιθεναι. εἰπεὶ δὲ οὐδὲ τρωτός γένος τρελλά τοδέ θρωντός, οὐδὲ ψηφός, id est, thynnis semel parit, sed quia partem præmatur, partē ferò producit, foetificare bis creditur, prior eius foetus est circa Decembrem ante brumam: alter vere. Vbi ante brumam diximus, Gaza à bruma non rectè vertit, siquidem ἡρῷον legendum sit: Σορᾶς enim Græci solstitium vocat: Decembri vero mense solstitium est hybernum, cuius dies bruma à Latinis dicitur quasi Brachy hæmer, id est, breuis dies. Est enim is totius anni diem breuissimus. Porro per mihi mirum videri debet, thunno nusquam alibi quam in Ponto parere. Fateor equidem pastum illic partumque tum commodiorem, tum uberiorem esse, propter dulcium aquarum copiam, quibus thunno quanuis natura carniuoros delitari, & pinguiscere nos ipsi experimur. Quum enim magnæ frequentesque pluiae fiunt, thunno atque consimiles pisces pinguiores, crassioresque habemus. Sin sicca & squallida fuerit anni constitutio, macros & tenues. Huc accedit beluarum marinorum, quae piscibus infestissimæ sunt, raritas: nulla enim in Ponto est præter phocam & delphinum (castigandus enim est Aristotelis locus ἐξωτερικὸς φαλαῖρος Lib. 8. de hist. animal. cap. 13. Lib. 9. cap. 15. οὐδὲ λαφῖνος, οὐδὲ εἴσι θηρεῖον εἰ τῷ πόντῳ. Vbi Gaza φωχίον legit. Legendum vero φώκης ex Plinio, qui locum hunc Aristotel. transtulit. In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica præter vitulos & paruos delphinos) hæc inquam fateor. Verum si ideo in Ponto solùm parere existimantur, quod nulli parui alibi reperiuntur, necessaria ad id concludendum causa hæc mihi esse non videtur: nam nec in Ponto, nec alibi paruos admodum vix reperiri puto, cum piscium genus omne præcipua celeritate adolescat, maximè in Ponto, inquit ex Aristotele Plinius. Iam vero si thunno hyeme parere verum sit, ut loco uno prius citato scripsit Aristoteles, iidemque hyeme lateant imis gurgicibus, unde postea pinguissimi fiant, ut idem Aristoteles autor est, nihil mirum paruos thunno ubique non reperiri. Sed de hac re statuat qui quis pro arbitrio. Thynnus post arcturum melior est, tunc enim oestro cieri desinit, ob id aestate deterior est. In mari nostro vere & aestate thynni capiuntur, sed in Hispania & Provincia multò plures. Vidi Romanæ thunno qui hyeme capti essent. Subieunt

aliquando flumina : nam Agathopoli viſi ſunt qui ad pontem uſque
22. p. cap. II. conſcenderint, qui à mari aliquot paſuum milibus diſtāt. Quare ve-
rum eſt illud Plini: amni tantum ac mari communes thynni, thynni-
des, filuri, coracini, perca.

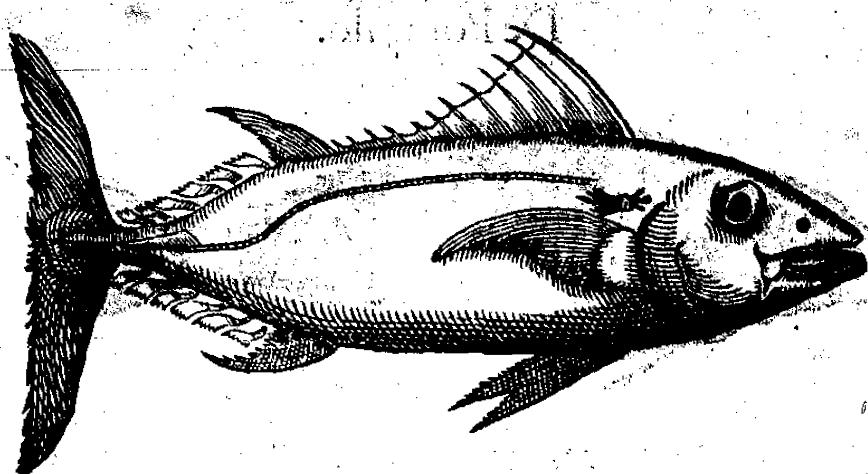
De Pelamyde Sarda.

C A P U T X I I .

NT ER Pelamydas sardam numerat Plinius. Eam
Libro 3:
Zib. 3. de aliis
ſaculis. esse puto quam nostri & Hispani *bize* nomine com-
muni cum amia ob ſimilitudinem vocant, nonnulli
pig. Piscis eſt pelagius thynno, colia, amiæ corpo-
ris ſpecie ſimilis, cute laui & ſine ſquamis, excepta ea
parte quæ à pinnis quæ ad branchias ſunt tegitur: ea enim tan-
tum ſquamis habet, qua nota à pelamyde vera ſeu thynno Ari-
ſotelis diſſert. Carnis etiam teneritate inferior, ac dentes maio-
res magis que in os recuruos, quam thunnus habet. Reliquis omni-
bus adeo ſimilis eſt ſuperioribus, vt niſi propius iſpicias, hanc
cum illis facile confundas. Hanc sardam eſſe colligo ex Pliniſ
Athēnæique verbis. Sarda enim, inquit Plinius, pelamys longa
eſt. At haec quam exhibemus, pelamydi tam ſimilis eſt, vt eadem
planè eſſe iudicetur. Neque vero cordyla eſſe potest, cum pe-
lamys longa ſit, neque thynnus qui totus lauis eſt, cum haec ſquamis
circa branchias habeat, neque apolectus, neque triton, neque or-
cynus. Sunt enim pelamydes maximæ, at sarda colia magnitudi-
ne ſimilis, autore Athenæo. Thynnis etiam pelamydib[us]que ſar-
das coniunxit Galenus, ex iisque prætantissima fieri ſalfamenta ſcri-
bit. Ex his liquet pifciculum qui lingua noſtra *Sarde* nominatur,
minime veterum ſardam eſſe, ne quis ob nominis affinitatem in er-
rorem inducatur. Sed de hac ſuſiū libro præcedente capite de tri-
chide & trichia.

De Orcyno.

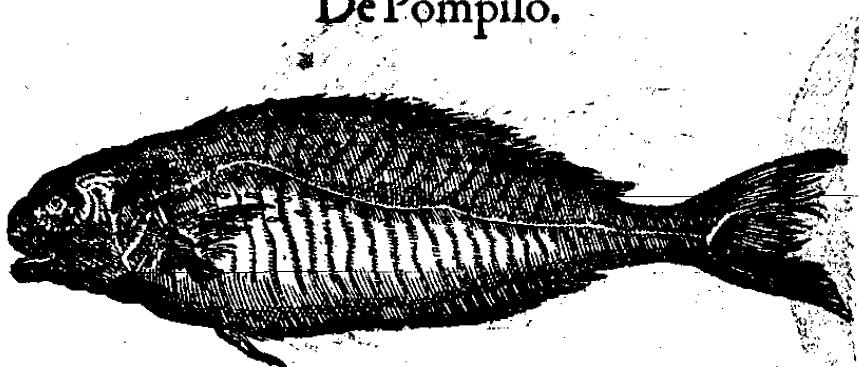
CAPUT XIII.

RÆCIS Opus magnum esse thunnum prius docuimus. Is est qui à nostris non vocatur, à Santonibus athon. Piscis est pelagius, pelamydi verè corporis figura similis, maior & spissior, squamis opertus magnis tenui membrana velatis, ut laevis esse videatur, sed dum coquitur squamæ dissiliunt. Rostro est acuto & spizzo, dentibus serratis, paruis, acutis. Lingua ferè exerta. Oculis magnis, rotundis prominentibus. Branchias habet duplices. Pinnas ad branchias, & in ventre binas. Dorsum nigricat. In medio dorsi aculeos tenui membrana coniunctos modò erigit, modò veluti in vagina condit. Hos sequuntur pinnæ sine aculeis ad caudam usque tam inferna quam superna parte, eo ordine & situ quo in lacertis minoribus, & pelamydibus. Corpus caudam versus gracilis fit & quodammodo quadratum, ob pinnulam utroque latere sitam. Cauda crescentis lunæ formam refert. Ventriculus est oblongus, spissus. Hepar magnum, rubrum. Splen nigricans. Fellis vesica intestino adhæret. Cor angulatum multo sanguine abundans. Orcynus aliquando ita pingue scit, ut cutis dehiscat, appareantque in ea rimæ. Verè & autumno capitur maxima copia in Hispania, præsertim ad Herculis cœluminas. Capitur in nostro quoque mari & Thyrreno. Membratum & in assulas dissecitus sale conditur, & in cadiis asseruatur. Nostri sennine appellant, Itali saracella à Tarantino, unde aduehitur, sanguinem. In macram & pinguem distingunt. Orcynus carne est dura, pingui, sa-

Y. S. o m i n o u i

poris acris, hæmorrhoidas mouet vel acrimoniam sua, vel quia succi melancholici multum gignit.

De Pompilo.

CAPUT X I I I .

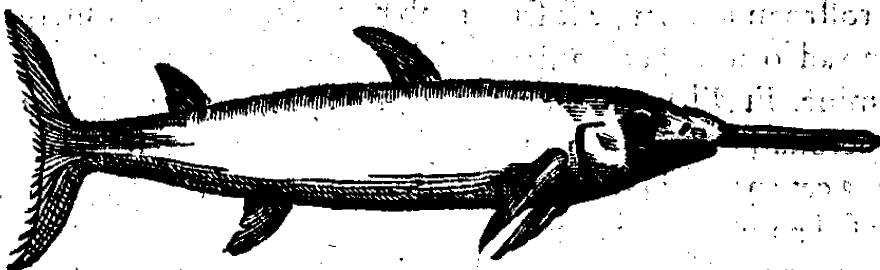
PO M P I L O S. Piscis dicitur ab Athenæo, Aeliano, Oppiano aliisque Græcis. Plinius quoque huius meminit eodem seruato nomine, & à quibusdam inter thynnos numerari scribit. Verum hi meo quidem iudicio similitudine decepti fuerunt. Pompilus enim aliis est à thynnis & pelamydibus, & si eis quodammodo similis sit. Pompilos piscis est pelagius, squamis carens. A branchiis ad caudam lineæ magna curva ducta, à qua ad ventrem lineæ multæ transversæ inter punctæ descendunt. Supra lineam dorsum varium est, & maculatum. Os est medium, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ supra & inter oculos est flauescit, aurique colorem emulatur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre. Aliam à podice ad caudam. In dorso aliam. Cauda in vnicam desinit non divisam, neque crescentis lunæ figurâ thynnorum pelamydumque modo. Hunc verum esse pomplum quem depinximus, rationes aliquot demonstrant. Nam hic pelagius est piscis, & circa naues frequenter esse in pelago, easque comitari certe experientia comprobatum. Præterea varius est, supereiliis aureis, pelamydi similis.

Quæ omnes sunt pompili notæ à veteribus traditæ. Athenæus. ἡτὶ οἱ πλάγιοι τὰς νύν τεκνὰ φέμενοι, ταῦτα τηλευτὴ πονθός. Pompilus pelagius est piscis, circa naues frequens cernitur, similis pelamydi, varius. Callimachus eodem autore aurea supercilia habentem, & satum pescem appellavit. Et Clitarchus: δι των τριών ποταμῶν ἵππου ἀποστρέψας δι τὸν πλάγιον ποταμὸν τὰς νύν τεκνὰ τεκνά λαμβάνει. Nauces pomplum factum pescem nuncupant, quod ex pelago deducat naues ad portum usque. Eadem planè Aelianus de pompilo. Sciens hic omitto fabulā de Epopeo, qui cum pomilos pescatus esset, eosq;

cum filio comedisset, impietatis pœnas persoluit: est enim pomipilus non modo Neptuno sacer, sed etiā incolis Samothraciq̄ D̄iūs. Et aliam de Pompilo quondam homine postea in pīcēm mutato. Hæc p̄te ex Æliano & Athenæo. Rarus est admodū apud nos pīcīs, ita ut vul-
gare nōmen nullum inuenīt, nisi quod pro pedamyde venditūr.

*Liber. 11. cap. 44.
Liber. 7.*

De Xiphia.

C A P U T X V.

IΦΙΑΣ à Græcis dictus, à Gaza & Plinio gladius *ziphia* vertitur. Strabo γαλάτης & κιβωτοῦ nominari testis est. *Liber. 11. cap. 11.* Et Plinius. Tomus thurianus quem alij xiphiam vo- cant. Sed tomum thurianum ex Athenæo marini ca-
nis frustū esse ait Hermolaus barbarus. Et marini ca-
nis partem à Romanis thurisionem dictam fuisse apud Athenæum le-
gimus. A nostris *emperador*. A Massiliensibus & Italib⁹ *pēce spada*. Hic
aduertendum aliū pīcēm ex galcorum genere qui à nostris *pēce*
spade nominatur, ne quis ob nominis nostri cum Italico affinitatem
decipiatur. Xiphias pīcīs est cetaceus, aliquando decem cubitorum
magnitudinem attingens in nostro mari, rostro mucronato, maxilla
superiore ad duorum cubitorum longitudinem accidente valde du-
ra & ossea, gladij figuram referente, que ob id ξίφος dicitur, id est gla-
dius, vnde etiā pīcīi nōmen. Inferiore maxilla brevissima, trianguli
forma, dentibus caret *ξύλος*, sed horum vice quatuor ossa oblonga &
aspera in palco habet. Oculi rotundi sunt & prominentes, ante hos
foramina. Pinnas habet duas ad branchias, in medio serè ventre uni-
cam. Magnam aliam in medio dorso & paruam non procul à cauda.
Extremum corporis priusquam cauda incipiat, latum & planum: in
cuius plani medio erigitur tuberculum, vnde incipit cauda crescentis
lunæ figura, thynnī modo sed latior. Reliquo corpore est rotundo, cu-
te aspera, si à cauda sursum manus ducatur, sin cōtra leui. Dorsum ni-
gricat, splendescitque panni setici instar. Venter candidus est pla-
nēq; argenteo & splendente colore, maximè in aquis. Branchias octo-
nas & duplices habet teste etiam Aristotele. Internæ partes exdem

Liber. 11. cap. 11.

cum internis partibus thunni. Carne est longè candiōre quām thunnus, non insuaui sed cōcoctu difficult, multū nutritiōe. Āestate ab oestro ita diuexatur, quemadmodum & thunnus, ut priū dictum est, ut in terram & naues insiliat. Sub pinna verò hæret exiguum animal: quia ob pīnhae articulum cutis illic mollior teneriorque sit, faciliusque illinc sanguinem exugere possit, & ita tenaciter hæret, ut nulla corporis agitatione possit excuti. Rostro xiphiae tantum inest robur, ut eo naues pēt̄forentur. Plinius xiphiam, id est, gladiū rostro mucronato esse scribit, ab hoc naues perfoſtas mergi in Oceano ad locum Mauritanie, qui Cotta vocetur non procul à Ly-

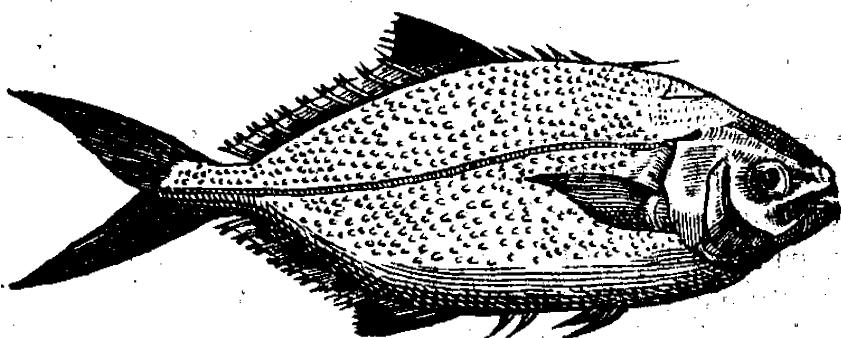
Lib. 31. cap. 1.

co flumine. Et Elianus. Xiphias non modò cùm cibi inopia urgetur, mucronati rostri concursu pisces interficit, atque exest, sed etiam maxima cete propellit & vlciscitur, non quidem armis ex ferro confectis, sed natura comparatis, ut iij qui magnitudine processerunt, contra nauem, mucronem in eam desigentes venire audeant. Strabo galeotas siue xiphias ex thunnorum qui gregatim præter Italiam feruntur, & Italiam attingere prohibentur, venatu pinguescere author est. Piscem hunc maximè pertimescunt pescatores nostri: si enim in retia inciderit, rostro, summaq; vi omnia disiumpit, ut mukò plus damni adferat quām lucri, quod ex eius capture sperare possint. Oppianus xiphiam capi curuis hamis tradit, & cymbis paruis, ipsis similibus, afficto etiam mucrone rostro xiphiae persimili, ad quas tanquam ad sui generis pisces cùm adnatauerint xiphiae, à cymbis obsessi trucidantur. Versus Oppiani, ne prolixior essem, non adscripti.

lib. 32. cap. 1.

taurop.

De Glauco.

C A P U T X V I .

DI S C I S Γλαύχες Latinè seruato Græco nomine glaucus: is est proculdubio, qui à nostris Derbio, à Romanis Lechia, à Provincialibus Biche, & Cabrolle, & Damo, ab Illyricis Polaudu, à quibusdam Lampugo, sed falso vocatur. Glaucus est dictus à colore. Est

au-

autem glaucus color cæruleus, qui & cæsius dicitur & cyaneus, qui duplex est, aliquando ex albo cæruleus, ut cum glaucos oculos dicimus: vnde toties apud Homerum γλωκῶπις ἀθῆναι, id est, cæsia, vt ait apud Gellium Nigidius, de colore cæli, quasi cælia. Aliquando est cæruleus exaturatus, & veluti nigricans ac obscurior, ut cæruleum mare cum turbatum fuerit, lacescita enim & incitata superficie, paucis in eam incidentibus radiis, luce iam diuulsa atque dissipata umbrosum nigricans se offert, vt docet Aristoteles in libro de coloribus. Item Plinius. Color austerus in glauco & irascenti similis mari. Glaucus pisces est in alto mari degens, corpore longo, compresso ventre, dorso falcato. A branchiis ad caudam linea recta protenditur. Tricubitalis aliquando vidimus. Nitida est cute, squamis paruis tecta, sed vix apparentibus nisi cute exiccata. Dorso est plane cæruleo, ventre candidissimo, ore paruo, oculis mediis. Statim à capite aculeos habet, quorum primus in anteriorem partem vergit: quinque alij ad caudam spectant, breues sed acuti, nulla membrana cōnxi. Iuxta anum duo alij sunt, qui veluti in vagina conduntur. Aculeos pinna sequitur ad caudam usque continua, initio magna, macula nigra lata notata, inde breuis & tenuis, non aculeis sed tenuibus tanquam villis constans. Ore est paruo, maxillis asperis potius quam dentibus munitis. Corpus à capite ad podicem latius est. A podice sensim gracilis fit, in caudam desinens instar semicirculi rotundatam, deinde duabus pinnis terminatam. Pinne aurei coloris breves & latæ ad branchias sitæ sunt. Aliæ dux in ventre paruæ & tenues. Rima potius quam foramen est pro podice. Ventriculo est magno cum unica appendice. Hepar felle caret: eius enim vesica intestino adhæret. Splen paruus est, caro candida, pinguis & suavis. Piscem hunc falsò lechiam existimari iam diximus. Glaucum autem verum esse conuincit color, à quo nomen pisci positum. Præterea appendices ventriculi paucæ teste Aristotele, quodque a state lateat, eodem autore. Denique τῷ οὐρᾷ illa, id est, pars anterior corporis cum capite, olim ab Archestrato, delicatiorisque gula hominibus tantopere celebrata, qua in hoc pisce pinguis suauissimaque est. De glauco pisce mirum quidam scripsit Ælianuſ. Glaucus pisces pater factus, quos sustulit ex coniuge, diligentissime cauet, ne insidiis impellantur, & ne pernicies vlla eis inferatur, & quoad grandes sint & robusti, ac sine periculo natare possint: tamdiu ille custodire non intermitit, nunc à tergo cum eis natans, nunc verò non à tergo, sed adnatat modò ad unum eorum latus, modò ad alterum. Si quis verò ex paruulis timore cœperit, ille timore cognito, ore hiante paruulum excipit: deinde timore præterito quem deuorauerat, reuomit qualem acceperat, ille rursus natat. Idem de galeis & torpedine scribit Aristoteles.

lib. 2. de his.

ann. cap. 17.

lib. 8. c. 15.

Athe. lib. 7.

lib. 11. ca. 47.

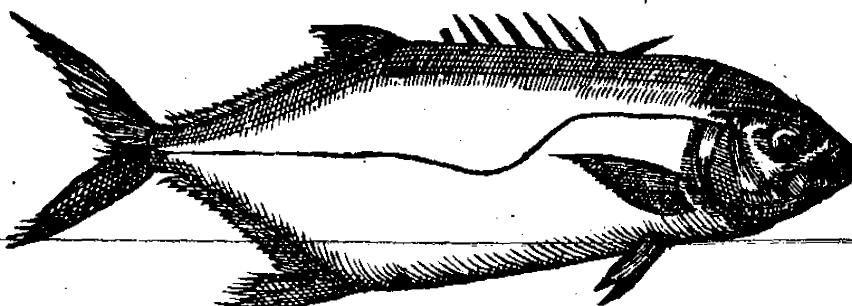
lib. 6. de his.

cap. 10.

galei fœtus suos & emittunt, & intra scipſos recipiunt, & squatinæ, & torpedines. Solus ex galeis acanthias non recipit propter spinam, ex planis autem pastinaca & raia non recipiunt propter caudæ asperitatem. Quare nec glaucus ille quem depinximus, catulos suos in ſe recipere potest, propter dorsi aculeos ſemper erectos. De hoc igitur glauco illa non ſcripsit Ælianuſ, ſed de galco glauco, qui vulgo à noſtris *cagnot blau* nuncupatur, id eſt canicula glauca: quæ cùm aculeis careat cutéq; ſit lœui coeterorum galeorum modo, catulos ſuos intra ſe recipit & emittit. Sed de galco glauco plura, quum de galeis ſcribemus.

De ſecunda Glauci ſpecie.

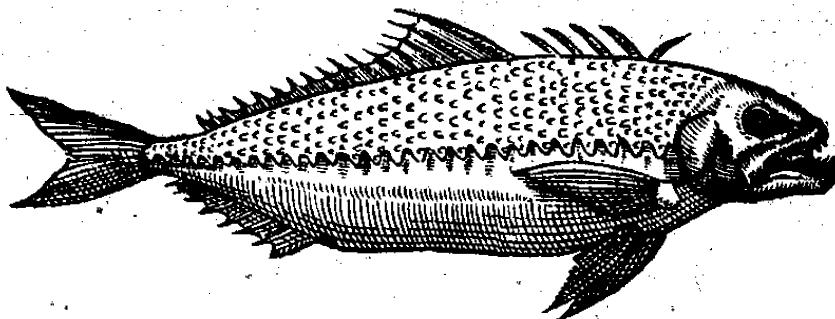

C A P U T X V I I.

QLAVCORVM Non vnicum eſſe genus, non ſolum appellationum varietas, ſed etiam notarum diſſerentia demonſtrat. Secundam igitur glaci ſpeciem dicimus eſſe eam quam prouinciales *liche* vo-
cant, cùm ſuperiorem *bitha* appellariſt. Romani pi-
ſatores ſtellam, qui priorē *lopida* vocant. Noſtri illam *derbio*, hanc *pa-*
Lib. 7.
lamide vel *vadigo*. Hæc autem glaci ſpecies à priore diſſert, quod
eius magnitudinem nunquam attingat, vnde γλαυκίδιον iure dici po-
tent, cuius etiam meminit Athen. Prætereà quòd hic ſeptem aculeos
in dorſo habeat ad caudam ſpectantes, prior quinque duntaxat. In
hoc glauco à ſuperiore branchiarum parte ad medium corpus linea
tortuosa admodū demittitur, hinc recta ad caudam protenditur, in
illo à branchiis ad caudam, rectam lineam duci diximus. Pinnæq; po-
ſteriores tam ſuperna quam inferna parte maculam nigram habent,
qua hic caret. Ille corpore eſt latiore, hic ſtrictiore, alioqui corporis fi-
gura, reliquaque partibus tum internis, tum externis valde ſimilis.

De ter-

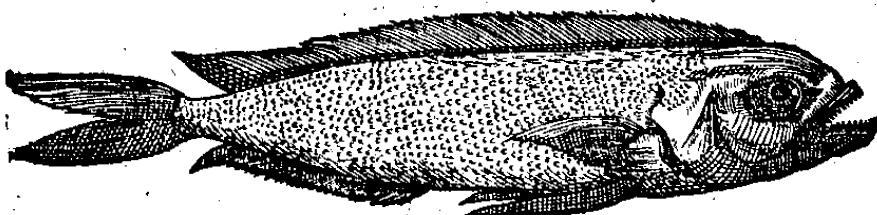
De tertia Glauci specie.

CAPUT XVIII.

E R T I V M Glauci genus à secundo non mul-
tum differt, nisi quòd huic dentes sunt acuti, linea à
branchiis ducta longè magis flexuosa tortuosaq; est,
nimirum instar serpentum aut vermium corporis fle-
xibus gradientium, vel vndarum sese attollentium &
mox deprimentiū. Dorsum ex ceruleo nigrescit ad lineam predictam
vsque, lineæ pars subiecta candidissima. Pinnis, aculeis, cauda, parti-
bus internis, aliis glaucis planè similis. Carne est pingui, suavi, dura.
Hic litoribus nostris vix notus est. Hæ sunt tres glaci species, quibus
color glaucus, id est, caeruleus sive cæruleus nomen dedit, distinctionis
verò gratiâ primum glaucum simpliciter appellabimus, secundum
ræwækælæor, tertium glaucum sinuosum.

De Hippuro.

CAPUT XIX.

HΙΠΠΟΥΡΟΝ Gaza equiselem vertit. Plinius
Græco nomine vti maluit. Dorion ἡρύφαγον etiam
vocari scripsit. Hicesius ἰωάννης nominauit ἵππουρεις.
Numenius ἵππουρον αρνεῖται vocat. Hispani lampugo.
Piscis est marinus nostris vndis incognitus. Ego qui-
dem in Hispania tantum natos haec tenus vidi. Hæc præ aliis omni-
bus piscibus illustris est & spectabilis in isto pisce nota, quòd sta-
tim à rostro vel à capite velutina crista erigitur, continensque pinna
magna ad caudam vsque protensa. Huic similis alia est à podice ad

Aibe. lib. 7.

caudam usque sed breuior. Pinnæ brachiarum breues, latæ, auri æmulae. Quæ in ventre, sunt longiores, nigrantes, podicem ferè attingentes, qui in medio corpore situs est. Os mediocre est, dentes exigui, acuti in maxillis, palato & lingua. Oculi magni. Squamæ minutissimæ. Glauco, colore internisque partibus similis est, ab eo dissidens, quod hic à capite sensim tenuior fit striciorque, ille à podice tantum donec in latam caudam desinat. Hunc veterum hippurum esse rationibus confirmare oportet. Ac primum ipsius etymum id docet. ἡπτηγός enim à cauda equina nomen habet, quod pinna à capite incipiens caudæ equinæ similius sit, id est, longa cōtinens villisque multis constans, cuiusmodi in nullis alijs piscibus reperitur. Nemo enim existimet à cauda pisces, equi caudæ simili hippuru nominatum, id esset hominis partiū usum ignorantis. Cùm enim cauda ad dirigēdam natationem clavi instar à natura condita sit, si tam longa propenderet, villisque à se se iunctis constaret, non facilè huc illucque flecti posset, neque solum natationem non iuuaret, sed ei maximè obesset. Præterea χρυφάς nomen ad id alludit. Nam à pinna quæ à vertice incipit, in eoque veluti crista erigitur, χρύφανα dicitur ἀπὸ τοῦ χρυφῆς: est enim χρυφή vertex, pars capitis inter occiput & synciput, & per metaphoram cuiuslibet rei summum & extremum. Quæ sequuntur rationes magis ex piscis natura petitæ sunt. Aristoteles scribit, hippuri foetus ex minimis celerrimè in maximos evadere, quod in nullo pisce manifestius quam in hoc obseruari potest. Cùm enim Hispani pescatores paruos hippuros ceperint, nassus includunt, illicque crescere sinunt breui tempore, utpote quorum incrementum indies conspiatur.

Arist. ibid. Præterea hippurus vere tantum parit. Et eodem Aristotele autore, cùm pisces multi serpentum more hyeme lateant, apertissimè hippurus id facit & coracinus. Nam hi soli nusquam capiuntur nisi statim quibusdam temporibus, eisdemque semper. Id Plinius literis prodidit, Quum asperæ hyemes fuerint, multi cæci capiuntur: itaque his mensibus latent in speluncis conditi, sicuti in terrestrium genere retulimus, maximè hippurus & coracinus hyeme non capi, præterquam æstatis paucis diebus & iisdem semper. Quæ in hoc pisce verissima esse compéri. Cùm enim in Hispaniam huius piscis recipiendi gratia scripsisset frequetiùs, diuersis anni temporibus, nunquā nisi autumno ad me missus est, id omni asseueratione affirmantibus pescatoribus nunquam nisi æstatis certis diebus capi. Gaudet hippurus naufragiis & naufragiorū fragmentis, quia carnivorus est, carne est pinguis, suavis & dura, qualis thynnorum, glaucorumque est caro. Archestratus apud Athenæum hippurum caristium commendat. Meminerunt Athenæus & Plinius hippi piscis, quis is sic nondum planè scio, nisi idem sic cum hippocampo, de quo suo loco dicemus.

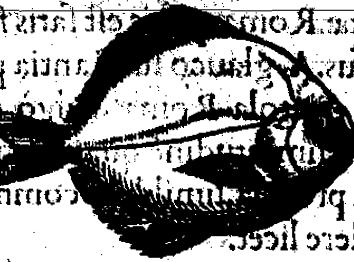
Iib. 7.

Iib. 7. Pli. 55.

Max. 11.

De Seferino.

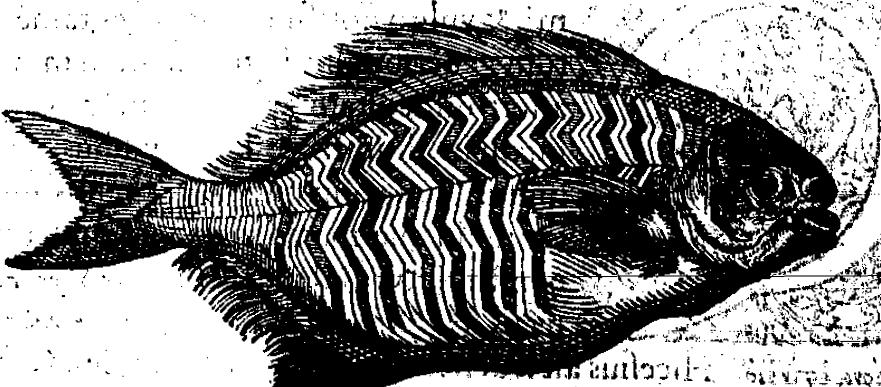
Etiam si quis dicit quod non solum in corporis extremitate sed etiam in membris eiusdem animalium est sensus, non obstat quod non possit esse sensus in membris animalium quae non sunt corporis extremitates. Nam etiam in membris animalium quae non sunt corporis extremitates, non potest esse sensus. Non enim potest esse sensus in membris animalium quae non sunt corporis extremitates, non potest esse sensus in membris animalium quae non sunt corporis extremitates. Non enim potest esse sensus in membris animalium quae non sunt corporis extremitates, non potest esse sensus in membris animalium quae non sunt corporis extremitates.

C A P U T X X

N T E R Ceruleos connumeratus mihi videtur qui à nostris monachis vocatur, sola corporis letitidine glaucis discrepans. Est enim corpore breuiore quidem sed latiore, compresso, sine squamis, cuie laevi dorso cæruleo, ventre argenteo. Pinnarum que in branchiis & ventre sunt lata, non differt ab Hippuro. Pista superior non à capite ut in hippuro sed à dorso erigitur, lineas duas à brachiis ad caudam ductas habet, superiorē curvam, inferiorem rectam, ob quam notam in isto pisce manifestissimam, iuxtam adducor sententiam, ut existimem seferinum esse, cuius ex Aristotele τετέλεσθαι meminit Atheneus: καὶ τὸ μὴ δύραβδα ὅπερ Κέρως, τὸ δὲ πολύραβδα καὶ ἐρυθρόχαυμα ὁ σάλπην. Duas virgas siue lineas habent, alij pisces ut seferinus, alij plures & aureas ut salpa. Internas partes cædem cum glauco habet. Carne est molli & suavi.

De Fiatola

C A P U T X X I

F I A T O L A Romæ visitatum est hodie piscis nomine, qui cum nullis aliis commodiis quam cum ceruleis connumerari potest. Dorsum enim lateraque cærulea sunt, venter candidus, labra purpurea. Ferè rotundus & compressus seferino non valde absimilis, nisi quod

lineas duas à branchiis ad caudam ductas non habet, sed vnicā duntur. A dorso autem ad hanc lineā & ab hac ad ventrē lineæ demissæ sunt, perbellè inflexæ. Romæ piscis est satis frequens, in nostris litoribus nunquam visus. A glauco substantia parum differt: est enim carne paulò molliore. Fiatola Romæ vulgo nuncupatur, quemadmodum stromateus ob similitudinē quandam: solent enim ichthypo-polæ nomina piscium propria, similibus communia facere, quod in permultis piscibus videre licet.

GV L I E L M I RONDELETII DE PISCIBVS LIBER IX.

De Mugilibus,

CAPUT I.

VANQVAM Mugiles & frequentissimi, & vulgo notissimi sint pisces, tamē in horum generibus distinguendis non minorem affert difficultatē appellationum varietas, quam in thunnis & Pelamydibus, aliisque multis. Sunt enim qui κέφαλος genus mugilū omnium siue marinorum siue fluuiatilium constituūt, vt Galenus. Alij λευκίσχον. Athenaeus ἵκτιος φησι, τῶν δὲ χαλκύρων λευκίσχων κατέστη τέλον. Hicesius ait leuciscorum plures esse species. Galenus verò leuciscum fluuiatile tantū mugilem facit. Aristoteli κέφαλος species est, qua cum aliis κέφαλος nomine continetur. Ἀρχονταὶ οἱ εἰκόνεις τῶν κέφαλον διὰ μὲν χελώνες τῷ παραδεῖναι, καὶ δὲ Κεράτιον, καὶ δὲ μὲν χαλκύρων, καὶ δὲ κέφαλος. Decembri mense concipiunt, ex cestreis, chelones, sarginis, & qui myxon vocatur, & cephalus. Alibi αλικοφαγοῦ ἕπονται μὲν ταῖς κέφαλον, μελισκαὶ δὲ γύριζον, δὲ κέφαλος καὶ δὲ κέφαλος μέντος Κερκοφαγοῦ. mutuo se vorant omnes præter cestreū, maxi-

*Liber 3. de Alii
men. faciat.
Libro 7.*

Ibidem.

*Liber 5. de his.
cap. II.*

*Liber 3. de his.
anim. cap. 2.*

maxime verò congrui. Cephalus verò & cestreus soli omnino à carnibus abstinent. Hic rursus cephalum à cestreto distinxit Aristoteles. Non defuerunt qui mugiles etiam γλωκίτες vocauerint, sed perperam cum λευκότες legere oporteat. Hæc de nomine generis. Nunc de eiusdem formis. Mugilum multæ sunt formæ autore Hicesio apud Athenæum. Alij enim sunt κέφαλοι, quos Gaza capitones, nostri ^{libro 7.} cabotz appellant. Alij κατρεῖς, mugiles vertit Gaza. Alij χελῶνες, Gaza labeones interpretatur. Alij μύξωνες ^{lib. 8. d. lib. 7.} Gaza m ucones. χελῶνες etiā βάρχοι nominantur. Aristoteles loco paulò ante citato cestreis, chelonem, sarginum, myxonem, cephalum subiicit. Alio loco cephalum à quibusdam chelonem vocari scripsit. Dorion libro de piscibus mugilis marini species duas fecit κέφαλοι καὶ μύξαι. Euthydemus Atheniensis ^{lib. lib. 7.} in libro de salsamentis cestreorum species duas esse scribit, ὥρώντες καὶ ^{lib. ibid.} δυδακτυλιστρίων. dictum esse quod quadrati formam habeat, δυδακτυλιστρος quod digitos duos latus sit. Ab Oppiano duæ solūm species ^{lib. 1. aliorum.} numerantur.

Κατρεῖς ἀντέφαστοι τε διχοῦ τελοὶ γένος ἀλιμηνοῦ.

Cum tanta nominum varietate res ipsas ita implicatas viderem, ut longè obscuriores redderentur, pescatores aliquando consului, ut de mugilum generibus certior fieri possem. Horum igitur alijs duas duntaxat mugilum species esse affirmabant, unam eorum quos cabotz vocant, alteram samez. Alij capitones cum senuerint in mugiles mutari aiebant, samez in eos quos vergadelles vocant. Cum verò ex hac disquisitione nihil proficerem, ad rei ipsius diligentem considerationem, locorumque qui in optimis autoribus ea de re extat collationem, configiendum mihi esse putaui, ex quibus collegi mugilum omnino quatuor esse genera, reliquas differentias non terum sed nominum esse. Primum igitur genus eorum est, qui κατρεῖς siue μύξαι dicuntur, à nostris samez. Alterum eorum qui κέφαλοι à capitibus magnitudine, à Latinis capitones, à nostris cabotz. Tertiū eorum qui μύξωνες siue μύξοι siue μύξαι, à Liguribus maxons. Quartum eorum qui χελῶνες, à nostris chaluz nuncupantur. Eosdem autem esse qui & κατρεῖς & μύξαι dicantur declarat parœmia κατρεὺς μύξεν. Cestreus iejunat: cuius meminerunt Suidas & Athenæus ex Aristotele. Chelones βάρχοι etiam dicti sunt teste Hicesio apud Athenæ. loco ante citato: ὄντος quoque, id est, aselli βάρχοι dicti sunt teste eodem Athenæo. Sunt etiam myxones bacchi siue banchi nuncupati. Plinius de felle piscium loquens. Item Banchi quem quidam myxona vocant. Sunt & cestrei plotes appellati. Athene. καλοισθει δὲ κατρεῖς ὑπὸ τινων πλαθοῖς, ὡς φοι πολέμων, εὐθὺ πιει τοὺς οὐκεὶ λαζ ποταμῶν. καὶ ἐπίχαρμος ἐν μέσαις οὐρανοῦ τοῖς ὄντος αὐτοῖς. Sunt & murænæ πλαθοῖς dictæ teste Archestrato.

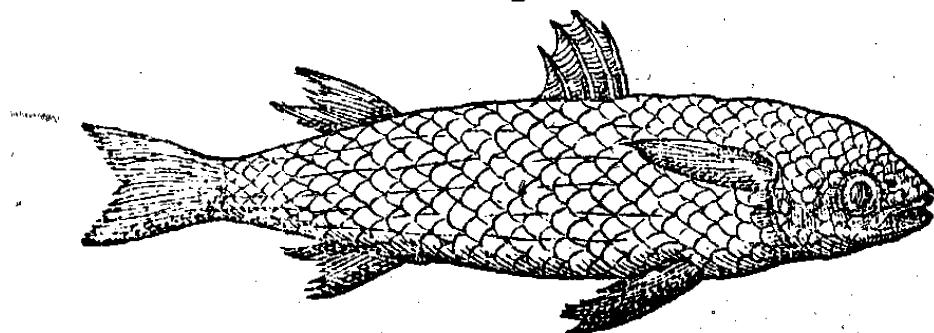
Τελοῖς δὲ μετέξεν καὶ τετρακύμενα πορθμοὶ

Η ελλή μύρα καλείται, ἡ σιτη λαγός.

Σιτη.

Supersunt alia duo nomina, quæ species mugilum ab aliis distinctas non efficiunt, sed vel epitheta sunt, vel synonyma. *τερπαῖος* οὐσιὸς, *τερπαῖος* quem translitorum interpretatur Gaza, est idem qui & *χεῖρος* & *μῆτρας* dictus est: legendūque potius *τερπαῖος* quam *τερπαῖος* vel *φεράντος*, ut apud Athenæum citantem locum Aristoteles legitur. Locus est huiusmodi: ἐγινέτο ὁ χεῖρος δὲ καλῶς τὸν χελῶνα, πρόσγονος, ὁ δὲ *τερπαῖος*, οὐ βόσκεται δέ ὁ *τερπαῖος* η μέσα τὸν δέ τοι αὐλοῦ, διὸ τῷ νησὶς ἐγένετο. Capito quem alii labeonem vocant litoribus gaudet, alter eiusdem generis translitoranus est, qui non nisi mucore vescitur suo. Quamobrem semper iejunus est. Quod si quis hunc cum myxino cundem esse velit non repugno, presentim cum dicat Aristoteles mucor tantum suo vesci. *σαργῖος* vero si mugilis species est eundem esse cum iejuno existimio. Aristoteles enim quum mugiles aliquot locis recenset, tribus, scilicet *myxoni*, *cheloni*, *cephalo*, sarginum iejni loco annumerasse videri potest, cestreo pro genere posito, quibus in locis pro *σαργῖος* mendosè *σάρψος* in vulgaribus nostris codicibus legitur, emendationēmque nostram cum de sargo ageremus comprobauimus, ad quem locum prolixitatis vitandæ causa lectorem remitto. Quare ad quatuor tantum species, mugiles omnes optimo iure reuocabimus. Primus mugil erit *χεῖρος*, capito. Alter cestreus, qui & *μῆτρας*, & *βάκχος*, & *τερπαῖος*, & *σαργῖος* dictus est. Tertius *χελώνη*, labeo. Quartus *μύρων* siue *μύρων* siue *μύριος*. Hi omnes in mari marinisque stagnis nascentur. Sunt & fluviatilium non pauciores differentiae. Sed prius de marinis ordine dicemus.

De Cephalo.

CAPUT II.

VI Κέφαλος à Græcis dicitur, Romæ & in tota scè Italia seruata eadem appellatione *cephalo* vocatur. A nostris seruato eodem etymo *cabos*, quasi capitatum dicas. Capite enim magno, crasso, latoque est. Vnde Euthydemus teste Athenæo dictum esse ait δέ Σ³ βαρ.

Bapūt̄p̄s nū x̄p̄alū x̄d̄. Galli mul̄ vocant. Degt̄ Cephalus maximē in marinis stagnis & fluminibus, squamosus est. Cubiti magnitudinem aliquando superat. Capite est maiore, latiore, sed breuiore quam reliqui mugiles. Branchiæ huic sunt quaternæ, ossea carum opercula tumida. Oris scissura magna, sed in ventrem descendens. Os sine dentibus, labra tenuia. Oculi magni, mucagine quadam tenui obducti, palpebram esse diceres. Lineæ nigre, à branchiis ad caudam extenduntur, minus quam in labeone cūdētes. Dorsum latum, nigricans, venter candidus. Pinnæ ad branchias duæ, totidem in ventre, minores. A podice vna. In dorso due, altera ex aculeis constat, altera aculeis caret, ad caudam spectans. Peritonæum nigro colore perfusum est. Hepar cum fellis vesica paruum, tanquam manu ventriculum amplectens, fel rufum siue flavum, aqueo consistentia. Ventriculus lögè alius est quam in carnioris piscibus est. Carnosus enim est, densusque instar ventriculi aiuum, foris planus, intus rugosus, figurâ verticilli vitrei, quod mulieres fusis appendunt. Ventriculi appendices magnæ, crassæ. Intestina in gyros acta. In iis latet splen. Cor angulatum, sub pinna locus aere plenus. Non solus capito sed etiā alii mugiles mense Decembri concipiunt, geruntque utero tricenis diebus. Stagna nostra ingreditur, in illis parit & hybernat perlubenter, quoniam à carne omnino abstinens limo, aquaque dulci vescitur, quibus stagna abundant, ob flumnia subeuntia, & terræ purgamenta. Carne vero omnino non vesci demonstrat ventriculi figura. Est enim ventriculus rotundus, parum capax, ut ne pisciculum quidem exiguum capere possit, in quo præter mucum nihil unquam reperias. Vnde Pausanias πηλαῖς, βαλεπτέραις vocat. Et Aristoteles capitones omnes limo pascuntur, quo sit ut grandes & sordidi sint. Piscem nullum omnino vorant. Et quamuis in limo versari soleant, efferunt se aliquando, vrinanturque, ut corporis sordes abluant. Estate magis lutum olent. Hyeme & vere magis probantur: quippe cum stagna estate exiccentur salsioraque fiant, minorēmque dulcis aquæ copiam cōtineant. Tum igitur limo putrescente nutriuntur, marinique longè sunt præstantiores. Hicelius apud Athenæum capitones cæteris mugilibus præfert. Commendantur apud nos qui prope montem Seutium capiuntur in ea stagni parte quæ tan vocatur. Locus enim saxis est, profundus sine limo, multaque ac puraque aquæ marinæ capax. Optimi sunt, & qui in insula martegue nuncupata capiuntur. Insalubres admodum qui Massiliæ & in omnibus Ligusticis portibus, maximè prope magnas urbes, ut Genuam, Neapolim, & in ostio Tyberis. Omnium deterrimi qui Venetiis. Illie enim aqua, stercoibus, omnique sordium genere referta degunt. Marini suavitate saporis reliquis præstāt. In marinis flagnis educati pinguiores sunt, sed

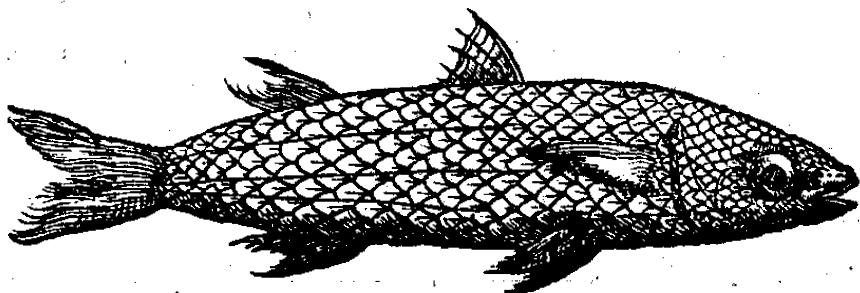
Arist. lib. 5.
de Hist. ani-
mal. cap. II.

Lib. 8. de hist.
cap. II.

ferè insipidi. Fluuiatiles magis insipidi, magisque putredini obnoxij. In nostro stagno quotannis ferè circa Decembre tanta mugilum caputra est, ut salire necesse sit, & toti Galliæ Narbonensi suppeditare: Idque per opportunè, quoniam mox insequitur tempus quo sublatis carnium obsconiis, solis piscibus est vescendum. In meliorū autem inopia salsamentum hoc boni consulimus iuxta veterū prouerbium, *εν μη ταρπη χρια στρατηρως ζετχω*, id est, si nō adsint carnes salsamento contentos esse oportet. Ex salsis igitur optimi sunt qui pinguisimi, sed si diutius seruentur, fiunt rancidi. Fiunt à nostris piscatoribus mugilū *καὶ ταρπη*, id est, oua salita, & exiccatā seruantur, quæ à bibacibus magno emuntur: delectam enim appetentiam excitant, sitim proritant, vinique gustum iucundiorē reddunt: vulgus *botargues* appellat. Recens capito editur in iure albo coctus, cui vice anethi porrique, ciues nostri apij folia iniiciunt: rustici cepis, alliisque condunt. Editur etiā assūs in craticula, oleo, omphaciōque conspersus, aut in sartagine frixus. Farina bene subacta & pistā cōclusus additis suaubus aromatis optimus est, & ob pinguem humiditatem sati diu asseruatur. Cæterū etsi aqua dulci capitones & reliqui mugiles delectentur, tamē à copiosioribus imbribus lædi certum est. Execantur enim facile, mortuique interdum capiuntur. Id quod non solum imbrium copiæ, sed etiam frigiditati adscribendum credidimus. Lapidés enim habent in capite, maximèque in litoribus degunt. Capito adeo stupidus est, ut capite occultato totum corpus latere putet autore Aristotele. Sic animantes omnes quæ multūm humide, parum calidæ, magnóque capite sunt, stupidas hebetēsq; esse videmus, ut de illis id dici possit. O quale caput, & cerebrum non habet.

Liber 8. de best. anima 1. cap. 2.

De Cestreo.

C A P U T III.

VT SVCCI bonitate, ita ordine cephalum sequitur *κερπος* qui mugil à Gaza Latinè dicitur, à nostris *fame* dictus est. Cestreus à cestro, quia teli modo publica Atheniensium poena intret adulteros: est enim cestron missilis genus, quod Latini viriculam vocant.

Hec

Hæc Hermolaus. Et κέρας, inquit Suidas, genus erat teli Persico bello in anno incō
inuenti. Cæne autē cestrum cum cestra confundas, et si à cestri mis-
sili figura utrique nomen positum sit: ille enim à capitis, hæc à rostri
figura utraque figuræ teli simili nuncupatur. Cestrum cephalo simi-
lem omnino, imo eundem esse dices, nisi capite esset minore, & acu-
tiore, lineaſque à branchiis ad caudā ductas breuiores haberet. He-
par illi ex albo rubescit, fel aqueū est. Caro mollior, laxior, minus cā-
dida, minūsque pinguis quam cephalo. Gula habet: in appendicem
longam desinit ventriculus, cum intestinis semper inanis. Lapiſes ha-
bet in capite, quod ex Dorione profert Athenæus; Τὸν δὲ κέρας τοῦ κεφαλῆς
τὸν κετρέος ἔχειν, σφράδυλον ὀνομάζει. Qui locus ut intelligatur, sciendum
ēchinum hīc pro lapillo echinata ſpecie accipi, id est aspero, quem
admodum etiam echinus præter alia ſignificata partem fræni ſigni-
ficat, orbiculum ſcilicet echinatum, quo coercetur equus contumax.
Huiusmodi lapidē σφράδυλον appellat Dorion à ſimilitudine verticilli,
quo mulieres fuſos aggrauant: id enim eſt Græcis σφράδυλος vel
σφράδυλοι nominantur. Sed & calculus æneus, quo ſuſtagia ſua
Athenis iudices dabant ſpondyli vocabantur, ut eſt apud Iulium
Pollucem. Muco ſolūm & aqua vefcitur cestreus, qua de cauſa ie-
junus vocatur. Hinc parœmia, κετρός μητέρα, cestreus iejunat, quæ
vel de famelicis & voracibus dicitur, vnde & qui fame oſcitant κε-
τρεῖς dicuntur, & κετρέψι, quod conuitum olim in Atheniensis ia-
ctum tradit Hesychius, vel de iis qui vitam innocuā agunt, & ab in-
ferendis iniuriis abſtinent, nec ullum emolumētum ex ſua inno-
centia ferunt, in qua ſententia eſt Athenæus: quoniam pifciſ hic &
cephalus minimè carniuori ſunt, neque mutua deuoratione vieti-
tant: nihil enim huiusmodi in eorum captorum ventriculo intelli-
nisque reperitur, neque animantium carne pro eſca ad hos capien-
dos vtuntur, ſed offa panis autore Aristotele. Ventriculi enim figura
de qua proximo capite diximus, pifciū, aut aliarum huiusmodi e-
ſcarum deuorationi repugnat. Denique os ipsum nullis munitum
dentibus, quicquid dicat Erasmus in explicatione prouerbij cestreus
iejunat. Nam mugiles omnes dentibus carere diſtopia ipſa conuin-
cit. Quamobrem locus ille Athenæi corruptus eſt, quem ex Aristo-
tele citat: Εὐδήλλος φοῖον Αἴγαθούλον, οὐ κετρός καρχορόδιον δὲ, τοκ
ἄλλωφατε, δὲ δὴ οὐδὲ ὄλως Καρχοφαγός, id eſt, Aristoteles ait, cestrum,
ſerratis dentibus cum ſit mutua deuoratione non vietiare, ut pote qui
carniuorus omnino non ſit. At neque cestreο neque mugili cui piam
Aristotelem dentes tribuisse comperias. Locus vero quem citare
videtur Athenæus, eſt huiusmodi. Άλλωφαγός ἐπίτης μὴ τοιω
κετρός, μάλιſta δὲ οἱ γόγγραι, οὐ δὲ κέφαλος καὶ οὐ κετρός ὄλως μένει
αὐτοὶ cap. 2.

Lib. 8. de bīf.
anim. cap. 2.

Lib. 7.

Lib. 8. de bīf.
anim. cap. 2.

Caproqayou. vbi dentium nulla planè mentio. Cùm enim mu-
giles carniuori minimè sint, quid dentibus opus est? Plato teste A-
thençō Cestreos appellauit *æstros*, id est iciunos. Eandem ob causam:

Oppianus iustissimos. Ceterum horum innocetia ab inimicis minime tuta est: deuoratur enim mugiles a lupis, viuuntque etiam subla-

Cap. i. vita. Idem etiam Aristoteles lib. ix. de Hist. animal. His omnibus atque adeò sibi ipse repugnare videtur Aristo. quum ait, λαίμαργος ὁ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἐπί τὸ κεφαλεὺς, καὶ ἀπληγός, οὐκέν τοιδί τοι δεῖται οὐ μὴ τῆς φαυλὸς. maximè omnium piscium gulosus est cestreus & insatiabilis; quare venter distenditur, & quando iejunus non fuerit inters. Verum si istud attentiùs expendas, nedum non repugnans, sed maximè superioribus consentaneum esse intelliges. Cùm enim Mugiles nihil solidi cibi capessant, neque etiam si velint, is in ventriculū influere possit, necesse est omnino, ut vel limū vel mucū, vel aquam subinde ingerat atque intrudat, quo refici sustinerique possint: quoniam quæ liquida sunt, citius permeant nutriuntque, ac velocius excernuntur. Quare frequentius cibum sumere coguntur, qui huiusmodi vescuntur cibis, sicuti & ij qui lubrica sunt alio. Contra quæ crassa, densa ac solida tardius pertranseunt, hærēntque diutiùs ac firmius, atque dissipatu dissipiliūs nutrimentum partibus corporis suppeditant. His igitur qui vescuntur, diutius famem ferre possunt: Quæ certiora sunt quam ut longiore oratione demonstrari debeant. Quemadmodum verò gulosos insatiabilesque mugiles efficit cibus liquidus frequentissimè ingestus, ut mucus vel aqua, ita etiam sala-

lib. 9. cap. 37. ces, vt opinor, ob flatuum, quos is cibus gignit, copiam. Plinius. Mu-
gilibus tanta salacitas, vt in Phœnicio & in Narbonensi Prouincia
coitus tempore è viuariis maré linea longinqua per os ad branchias
religata emissum in mare, eadémque linea retractum, fœminæ se-
quantur ad litus, rursusque fœminam mares partus tempore. Hac li-
bidinis veluti esca, ad mugiles capiendos vtuntur pescatores: quam

Lib. 4. c. 11. capiendi rationem descripsit Oppianus. Parit mugil maxime quia flumina ingrediuntur in mare. Mugil inter primos partum accele-

Lib. 5. de hist. rat., inquit Aristoteles; parit enim hyeme, vehementi motu cietur ce-
anim. cap. 17 streus donec pepererit, à partu quiescit. Amnes subit testibus Aristo-

tele, Strabone, Galeno, Plinio, Idem nos experientia docet. Nam in Garumna Rhodano Sequana Ligeri capiuntur. Magna mugilu co-

lib. 9. cap. 8. Garumna, Rhodano, Sequana, Ligeri capiuntur. Magna mugilu copia, in stagno nostro capitur, quod etiam annotauit Plinius, quo loco

narrat, quoniam pacto homines cum delphinis mugiles pescantur. Et nos vidimus mugilum luporumque capturam uno retis iactu centum au-

reis coronatis vénisse. Quin & saltu retia aliquando transiliisse vidi-
mus: hac enim ratione evadunt. & vitæ suæ consulunt quod etiam

inus: hac enim ratione euadunt, & vita lux conlulunt, quod etiam elegan

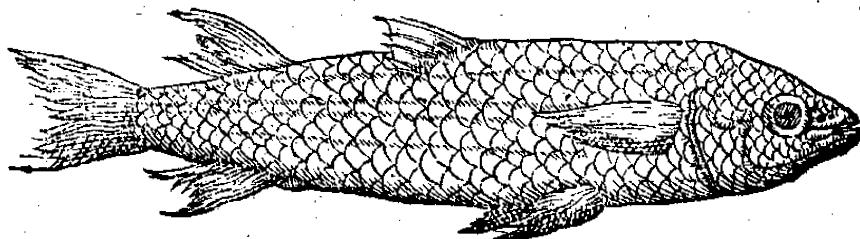
eleganter descripsit Oppianus.

Κερπεύς μὲν πλευθῆσιν εἰς αγχοίμοις λίβοις
Ελκηφόρος, δόλον δύναται πριδρομον προνοίσει.
Τοῦ ψεύτη ἀναθρώκη λελημένος ὑδάτος ἄκρες
Ορθὸς ἄγω σπεύδων, ὁσαν οὐδέρος ἀλμάτη κέρας
Ορμητός, βύζαντος δὲ σαύδρονος ἵκε ἐμάλιστεν:
Πολλάκι γάρ τι ποτίσαι καὶ ὑγρὰ τείσματα φελλῶν
Ρινίων ὑπεράλιον, καὶ ἐξήλυσε μόροια.

Iib. 3. ἀλιτή
τικῶν.

Ventriculus mugilum in cinerem redactus, & in cibo sumptus ventriculi exoluti vires non minus reficit quam ventriculi gallinarum pellis interna. Corroborat enim, & redundantem humiditatem absimit. Idem præstat in furno siccatus, ablutusque vino albo, & aqua absynthij vel menthae. Elixus in vino, & ex aceto sumptus vomitum compescit. Idem efficiunt intestina sublato pingui. Nam omne pingue ventriculum laxat. Lepides in cerebro reperti aduersus nephritis valent. fel aduersus oculorum suffusiones, estque minus acre quam pastinacæ, draconis aut scorpij fel.

De Myxone.

C A P U T . I I I I .

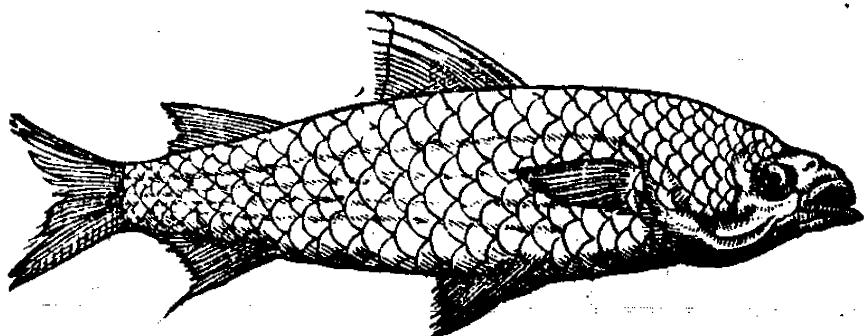
VCONEM Quem à muco appellavit Gaza, eadem ratione Græci μύζον, siue μύξον, siue μύξων, à nomine μύξα, quæ nihil aliud est quam mucus, & pituitosus humor. Galenus in comment. in Aph. Hippo. Libr. 6. apbōi comment. vltimo. ἀθροίζει τολλάκις εἰς τοῖς ἀρθροῖς χυμὸς φλεγματώδης, δὲ ὄνοματα ξενικά. Aceruatur sape humor pituitosus in articulis, quem μύξα nominat. Aristotel. ὡς βίσσης δέ ὁ περιττός, η μύξα τινὰ ἀπ' ἀνθοῦ. Peræas muco tantum suo pascitur, unde huic pisci nomen. Plinius Græcam vocem retinuit: nam myxona vocat. Provinciales & Ligures maxon. Nostri communi vocabulo muge. Sapore succique præstantia capitoni & cestreo postponit Hicesius apud Athenæum. Αριτοὶ δὲ εἰσὶ δικέφαλοι, καὶ τῷρας τινὰ γενοῦν, καὶ τῷρας τινὰ ἐυχυλταν, δευτεροὶ δὲ εἰσὶ τέττανοι λεγόμενοι κετρεῖς, ιαστοῖς δὲ οἱ μύξων. Causa autem ιαστοῖς referas ad corporis magnitudinem: certum enim est hīc succi bonitatis collationem fieri non quantitatis. Est enim myxon cestreo omnino

Libr. 3. cap. 53.

Libr. 7.

similis, sed magis mucosus, capite minus acuto, carne magis glutinosa. Eisdem partes internas habet quas cestreus. Bacchum vocatum fuisse prius diximus, fortasse quia caput quodammodo rubescat circa labia & branchiarum opercula, soleantque bacchos ebriosos vocare, vel quia natando, huc illucque temere feratur ebriosorum more. *Ibidem.* Locus est Dorionis apud Atheneum. Διαφέρει τε φυσι κεφαλής κεφαλίον, δι χρή βλεψίαν καλεῖται. qui quidē locus cum me diutius torsisset, neque de eo certi quicquam ab ullo extorquere potuisset, venit tandem mihi in mentem βλεψίαν mendosè legi, cum nusquam alibi vocabulum hoc pro pisce reperias, neque vlla ratione ab aspectu mugilem ullum βλεψίαν possis appellare. Quare μέντοι dici κεφαλίον considerim, quod cephalo capitinis magnitudine ferè par sit, eoque minus acuto quam cestreus, & pro βλεψίαν legendum βλεψίον vel βλεψίδην, id est, inertem vel mucosum. Idem enim significat βλέψια quod μέντα, ut scribit Galenus. μεγάλην δὲ τοῖς τῆς ἀραβίης τῷ κατ' αὐτὴν τὰ μόρια σχεπτάσματος, καὶ οἱ τωλάκις γυμνήτην τῶν ἀνθετῶν περιττωμάτων ἀνθράκειοις, ἀλλὶ βλέψιας μὴν οἱ ταλαιοὶ καὶ χρυσαῖς ὄνουμάρχοι, μέντας δὲ οἱ νεώτεροι. Non absurdè igitur βλέψιον vel βλεψίδην à βλέψια νεμένον à μέντα dici poterit. Si quis tamen certiora, & huic Athenæi loco, accommodatoria adferre potuerit, libenter ei assentiar.

De Chelone.

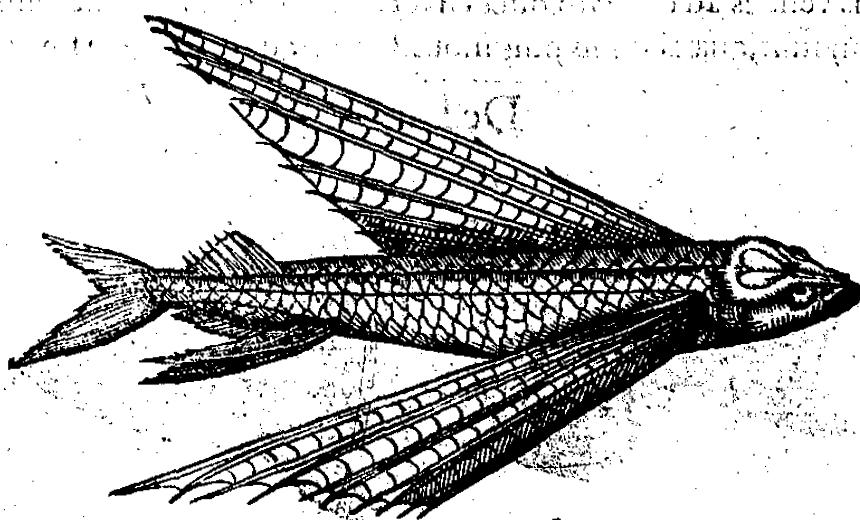

C A P U T V.

EΛΩΝ siue χελώνα Græcis, labeo Latinis, Ouidio labrus, nostris chaluc. Piscis est cephalo similis, capite paulò minore, oculis prominentioribus, sine pellicula illa molli, veluti pituita concreta, quam veluti palpebram habet capito. Lineas nigricantes à branchijs ad caudam æqualibus spatijs distantes, protensa habet, unde *vergadelle* à quibusdam vocatur. Labra crassa, spissa, prominentia, unde *χελῶνος* & labeonis nomen. Partes internas capitoni similes habet, nisi quodd capitonis fel magis flavescit. Limo velicitur, nec admodum pinguis, ut cestreus. Quamobrem ieiuni epitheton non solum cestreo sed etiam

etiam reliquis mugilibus conuenire potest: omnes enim a carne abstinent. Labeo quantum ad succi bonitatem suavitatemque attinet omnibus posthabetur. Hic sius apud Athenaeum καλεῖται οὐ μάλιστοι χελόνες. Omnia infimi sunt labeones. Quod vero sequitur διαχρόνιοι Βάκχοι & χυλοί δέ εἰσι σφρόδρα, καὶ πολύτοφοι, καὶ χρήσιμοι. Si ad chelones qui & bacchi dicuntur referas, locus costare non potest: si enim chelones omnium deterrimi sunt, qui fieri potest, ut sint & boni succi & excretu faciles? Quare sic legendus locus videtur. καλεῖται δέ τοι διαχρόνιοι χελόνες. διαχρόνιοι Βάκχοι & χυλοί &c. ut alij, scilicet vel capito-nes vel myxini dicantur bacchi. Nā autore Plinio myxones dicti sunt banchi qui quamvis capitonibus ceterisque postponantur, tamē non sunt deterrimi, ut labeones, sed satis boni succi & excretu faciles. Quanquam bacchi vel banchi nomen in plures competere in superioribus ostendimus.

De Mugile Alato.

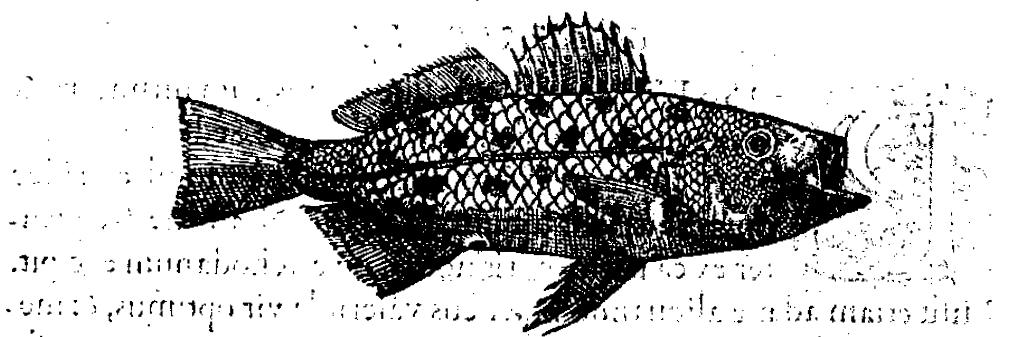
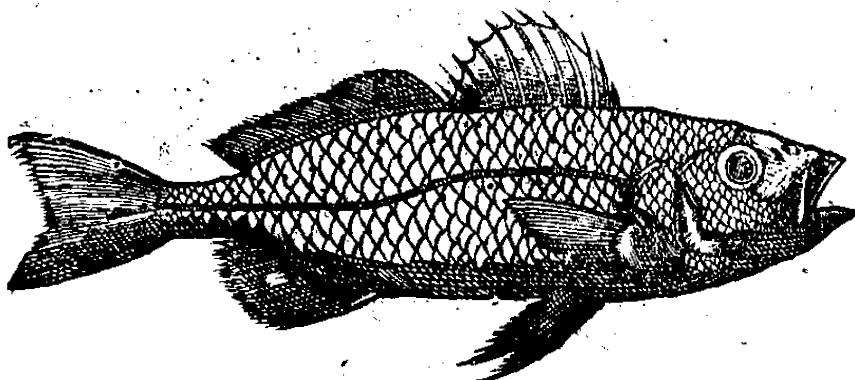

CAPUT VI.

O S S E T Mugil alatus siue volans, cum hirundine & aliis volantibus depongi & describi. Sed quia & corporis figura, & victus ratione planè mugil est: ideo mugilibus aliis subiunxi. Delatus est ad me frequenter ex ea parte maris nostri, quæ Rhodanum excipit. Misit etiam ad me aliquando Frāscus valeriola vir optimus, & medicus doctissimus, pro hirundine marina, quod se extra aquam effrat volerque. Neque me latet Roma etiam pro hirundine haberi & Rondola vocari: quem verò pro hirundine exhibebimus miluum credi & vulgo dici miluo. Sed haec falsa sunt, & à veterum sententia aliena. Nam Speusippus apud Athenaeū similes esse ait, cuculum, hirun-

ditem; multum; ve clarius ostendemus quum de hirundine tractabimus. Quare cum isti à nobis hic depicto pisci nulla planè sit cum cule, aut mulo similitudo, sed planè mugil sit, & figura, & vietus ratione, longissimis pinnis, quas alas vocant, solum additis, mugilem alatum appellare oportet, & ab hirundine distinguere. Agathéses falconem marinum vocat. Piscis est marinus, litoralis, maris stagna, alio quando subit, cubiti magnitudinem attingit, cestrum corporis habitu, colore, figura planè refert, pinnis caudaque exceptis. Os illi paruum, maxilla inferior superiore maior. Dentibus caret. Oculi rotundi sunt & magni. Caput dorsumque latiuscula mugilum modo. Squamis tegitur magnis. Pinne que ad branchias sunt longissime latissimeque ad caudam usque pertingunt. Ventris pinne inferiore loco quam in aliis sitae magnæ sunt ad caudam usque extensem. Alia est parua à pedice, cui, quæ supraposita est, magnitudine par est. Cauda in duas pin nas desinit, inferior superiore maior est, contrà quam in vulpe, aut sturione. Lineam non à branchiis, vel à capite, allorū pisciū instar, sed à pinnis ventris ad caudam ductā habet. Internæ partes, huic omnino cædem sunt, quæ reliquis mugilibus. Carne quoq; & succo similis est.

De Lupo.

CAPUT VII.

A B P A X. Piscis à Græcis dicitur qui à Latinis lupus. Hodie à Romanis *lupasso* & *spigola*. A Liguriis *lupazzo*. A ribus *lounazzo*. A Venetis *varolo*. A solis Hethruscis *Araneo*, ab Hispanis *lupo*. A Gallis *lubin* pro *lupin* à lupo. Apud nos pro ætate nomenclatione habet, minor enim

enim *lupasson* quasi paruum lupum dicas, ut apud Græcos λαύρας, maior *loup* vocatur. Lupi verò nomen à voracitate posuerunt Latinī, non quòd à Græcis λύρας, sed λαύρας à vi & voracitate dicatur. Athenæus. Nominatus est λαύρας παρὰ τὸ λαύρωνται & Suidas. οὗτος ἀποστολικῶν περιττῶν, δέρπη καὶ λύρων αὐτὸς δὲ σόμα, καὶ ἀθρόως καὶ λαύρας δὲ λαύρας καὶ λύρας, δέρπη καὶ λύρας ἀλλοκοταί. Ideo appellatus est λαύρας, quia illi hiat os, & repente ac cum impetu voracitatemque escam deuorat, qua de causa facile capitur. Lupo rum duo videntur esse genera. Alius enim varius est, teste Columella, id est, cuius dorsum ex albo cœruleum est, venter candidus, nigris maculis conspersus. Alius sine maculis, qui appellatur lanceus, siue lanatus à candore molitiaque carnis autore Plinio. Vterque in mari, marinis stagnis, fluuiorum ostiis, & fluuiis reperitur, non quòd in fluuiis nascatur, sed quòd ē mari marinisve stagnis fluuios subeat. Est igitur lupus pisces marinus, magnus, spissus, squamis testis mediis, serratis: capite oblongo, magno oris rictu & hiatu, sine dentibus, vel quia ob oris magnitudinem facile prædam deuoret, vel quòd ita voluerit natura, ut illi piscibusq; reliquis consuleret. Si enim os dentibus armatum foret, vix pisces eius impetum effugerent, ipseque præ insatiabili vorandi cupiditate interiret. Dentum autem loco ossa habet aspera in palato, linguam osseam & adhærentem. Operculum branchiarum osseum, serratum. Branchias quaternas. Oculos magnos. Lapedes in capite, quapropter lupum in iis numerat Aristoteles, qui à frigore infestantur. Ob lapides enim à frigore congelantur & moriuntur, cui aliam rationem addere possumus. Quòd lupi in sublimi natent, eoque magis frigoris iniuriis opportuni, maximè seniores. Qua de causa frigoris vi mortuos sæpe in nostris stagnis reperiunt pescatores. Qui verò in imis & abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore lœduntur, nec hyeme moriuntur, etiam si lapides habeant in cerebro, ut soleæ, passeræ, aselli, coracini, scari, lati, vmbrae, hepati. Lopus ventriculo est longo, magno, cum aliquot appendicibus, latis intestinis & in gyros contortis, pinguedine obductis. Splene magno, rubescente. Hepate magno in quo vesica fel viride continens. Locus est sub spina dorsi multo aëre plenus. Ad branchias & in ventre pinnæ binæ sunt. In dorso acuti & inæquales aculei, tenui membrana colligati. Caudam versus pinna alia aculeo vnicō innixa, tribus verò ea quæ est à podice ad caudam. Cauda in pinnam vnicam desinit. Linea à capite ad caudam dicitur. Qui minor est, inspersas nigras maculas habet, quibus caret maior. Qui in mari degit, dorso est ex cœruleo candido, qui verò in ostiis fluminū, totus ferè candidus est. Lopus carne vescitur, nonnunquam alga, luto & squillis, quæ deuoratæ aculeo quem in fronte gestant lupum interficiunt. Bis anno parit, maximè vbi amnes

Lib. 8. cap. 17.

Lib. 9. cap. 17.

I lib. 8. de best. anima. ca. 17.

Ariſt. lib. 5.
de best. cap. 5.
Plin. lib. 9.
cap. 51.

in mare influunt, præsertim in stagnis nostris. Hæ sunt à veteribus omnibus traditæ lupi notæ, quæ cùm præter gentium ferè omnium appellations maximè consentientes, lupo nostro appositissimè convenient, nos lupum verum exhibuisse constat. Fuerunt tamen qui longè securus existimat. Nam alij lupum eum esse tradiderunt, qui nunc sturio vocatur, quod lupus Tyberinus longè omnium piscium apud Romanos esset laudatissimus, & is maximè qui inter duos pontes caperetur. Cuiusmodi cùm sit nunc sturio, omnium scilicet piscium qui laetioribus mensis apponuntur præstantissimus, eum lupum veterum dici oportere. Sed quam vana futilisque sit hæc ratio, nemonon videt. Sic enim quicunq; in Tyberi delicatissimi optimiq; essent pisces lupi dici possent. Præterea notæ utriusque valde inter se pugnant. lupus enim squamosus est, sturio minimè, lupus carniator & voracissimus est, sturio autem minimè. Sed hæc quia nota sunt, longiore probatio non egent. Probabilior est, falsa tamen eorum sententia, qui lupum esse arbitrantur quem Latini lucium, Galli *broches* appellant, vocis significatione in hunc errorem inducti, quia Lucius quasi λύρες, id est, lupus dicatur: est enim lucius etiam voracissimus. Sed hoc interest, quod lupus marinus sit piscis, aut si in fluviis reperiatur, huc ex mari subierit, testibus Aristotele, Galeno, Athenæo, Plinio, ceterisque omnibus veteribus. Lucius vero fluuiatilis est, palustris & lacustris. Nonnulli quas troctas vulgus vocat, censuerunt lupos esse maculatos. Quam opinionem duo maximè falsam esse arguunt. Nam trocta vulgo dicitæ (de his enim hic loquimur) in Tyberi, præsertim inter duos pontes non capiuntur, sed harum copiam maximam, suburbani amnes omni tempore suggerunt, vt ex Reatinis, Sublaqueanisque, & ipso Tyburtino amne quotidie videntur. Deinde trocta in fluviis fontibusque tantum capit, frigidioribusque locis gaudet. At lupus in mari & marinis stagnis degit, frigorisque iniuriam vehementer perimescit, adeò vt præ frigore emoriatur, quemadmodum iam dictum est. Quare refutatis his ad lupum verum quem oculis subiicimus, revertamur. Galenus alimentum quod ex pelagiis lupis prouenit, sanguinem ait consistentia tenuorem lignere, quam quod ex pedestribus animalibus prouenit, adeò vt non copiose nutriat, & celerius digestiatur. Et apud Athenæum Hicesius λάβραξ ἔχυλοι εἰσὶ, καὶ μὲν τρόφοι. Quum utsrum gerit deterior est, contra ceterorum piscium naturam. Qui in Agathensi portu capiuntur, aliis sunt candidiores, vt diuersi pisces esse videantur, non colore solùm sed etiam sapore: sunt enim hi laxiore & molliore carne, sapore minus grato. Apud Miletū A sié ciuitatē maximos & plurimos fuisse lupos, autor est Suidas, propter stagnum influens in mare: gaudet enim hic piscis aqua dulci. unde Labrax Milesius prouerbio in stolidum & audū dicebatur, quia

*Lib. 3. de aliis
factis.*

Libro 7.

pisc

piscis lato est oris rictu, ob id escam totam vna cum hamo ferreo fau-
cibus corripit, qua de causa facile capitur. Aristophanes tamen apud ^{lib. 7.}
Athenazum labraca piscem sapientissimum appellat:

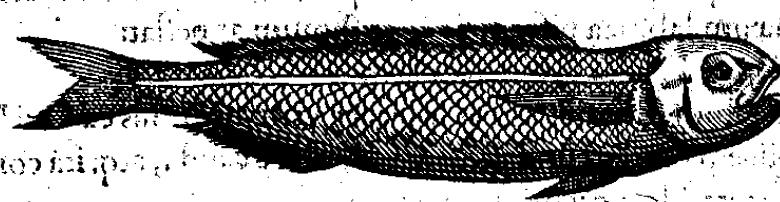
Ἄρθρας ἀ μάλιστρον ἵχθυν Θεότονος.

Ob astum fortasse, quo ut se seruet, utitur. Plinius ex Ouidio. Lu-
pum piscem rete circundatum arenas arare cauda, atq; ita conditum
transire rete. Idem cecinit Oppianus:

Λάθρας δὲ τοπεύγεται οὐδεὶς Λαμπέων λαχίσας
Βόθρον, οὐδὲ Μέτεων τὸν δέηγε, καὶ τὸν δύναται
Εὔλογον, καί τοι μὴν οὐτὸν πόδας γεζέγουσα
Διετονεις αἰσθαλήσις, δεινή τοι καί μηδενός αἴρεσθαι
Ακανθίσιος οὐδεῖς, τοι εἰκονίδιον αρκεῖς διέτρεψε.

Luporum optimi sunt pelagi, his succedunt qui in marinis sta-
gnis, cum qui in ostiis fluminum capiuntur, postremo fluuiatiles:
humidiore enim excremento redundant. Omnium insaluberrimi
sunt, qui in Tyberi inter duos pontes, qui circa Arelatem, aut in
portu Massiliæ aluntur: illic enim luto, sordibus, stercoribus, pisci-
culisque ex his alitis nutriuntur. Hinc constat veteres non semper
quæ salubria, sed quæ gule tantum palatoque lenocinarentur pro-
basse, qui lupum inter duos pontes iactatum tot laudibus efferebant.
Eadem ratione vituperandi sunt cyprini, qui Lugduni in Arari ca-
piuntur, cum contra vulgus imperitum eos multum preferat ius, qui
procul ab urbe in pura aqua degunt. Quocirca ex viuis ratione,
locisque in quibus pisces degunt, succi probitas vel improbitas col-
ligenda est, ut rectè docet Galenus. Lupus elixus in aceto & iure ^{lib. 3. de sa-}
albo febricitantibus conuenit, sanis etiam assus in craticula. Hepar
assum & mali arantij succo conditum, delicatissimum est, quod ne-
que galli gallinacei, neque anseris hepati tantoper à veteribus ce-
lebrato cedat. Sunt etiam luporum ^{ad. 7. ex ea,} quæ etiam *Bocargues*
vulgus vocat. Lepides, qui in capite inueniuntur, aduersus nephri-
tidem conferre creduntur, quemadmodum multorum aliorum pi-
scium lepides, cuius rei causam esse arbitror non cœcum aliquem ho-
rum lapidum effectum, sed gravitatem tantum, à qua deprimitur
renum calculus. Hoc postremo loco non invile fuerit locum Pli-
nij expendisse. Foroiulienses, inquit, piscem ex quo garum faciunt,
lupum appellant. Suspicor Plinium non intellexisse ex lupo, de quo
hoc capite diximus, garum fieri: sed cum ex aphyis garum confici
solitus dixisset, subiunxit à Foroiuliensibus fieri etiam ex pisciculo,
qui inter aphyas numeratur, & encrasicholus vocatur, vel lycostomus
ab oris scissura, ut docuimus cum de pisciculis ageremus, ut quæ
alii lycostomum hinc Plinius lupum nuncupari.

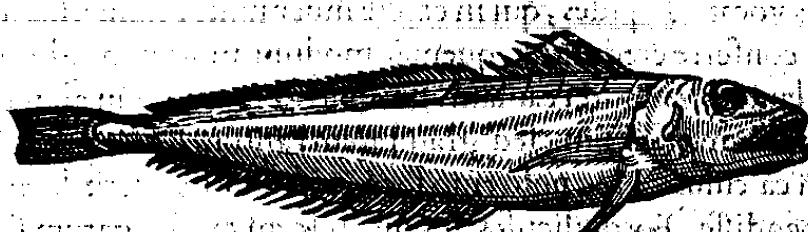
De Lipari.

C A P U T . V I I I .

Libri. p. cap. II. **O** L VI Te, candide lector, piscem hunc tam rarum & spectatu dignissimum celare, quem cum aliquandiu seruare vellem, totus in oleum abiit, qui euentus me impulit, ut liparim, cuius meminit Plinius, nominem, quasi λιπαρη, id est, pinguem. Quanquam sint qui Plinius locum emident, & pro liparis, legant lelepris, qui pisces alio nomine ab Hesichio φυξις dicitur. Pisces hic, quem liparim vocamus, capite terrestrem cuniculum refert, ore est paruo, sine dentibus, sed maxillis asperis, virgam habet satis latam a capite ad caudam, squamis paruis tegitur. Pinnas ad branchias, & in ventre binas habet, aliam a podice ad caudam, aliam a ceruicis loco ad eandem continuam, sine aculeis. Cauda in duas desinat. Adeo pinguis est, ut non ventri intestinisque solùm infarcta sit pinguedo, veluti in mugilibus & lupis, sed etiam sub cute carnis loco nihil aliud videatur esse quam pinguedo, ut liparis siue λιπαρη optimo iure nuncupetur. Succo est molli, pingui, insipido, quo ventriculus cueritur, aliusque cietur. Eum non temere huic loco apposuimus: est enim corporis habitu, & victus ratione mugilibus similis. Audio ab his, qui nunc Graciam incolunt, alosam quandam λιπαρη vocari.

De Asello.

C A P U T . I X .

Libri. 3. de Ali-
men. facul.

N O Σε Piscis Graecè dicitur, & ὄνος teste Galeno. Quos Philotimus δις nominavit, alij οὐρανοίς nominant. Ipse quoque considerat diversis in locis ὄνος appellat. Aristoteles semper διον. Gaza, Latinique omnes, Varro, Ouidius, Plinius asellum vocarunt, per-

Libri. 8. methe.
ca. 2. & lib. 7.
cap. 5.

perinde ac si semper ὄντος, & nunaquam ὄντος à Græcis dictus sit. Ligures hodie quoque asello nominant. Alij asino, alijs nasello. Nostri merlus quasi maris luciu: huic enim oris scissura caudaque valde similis est. Galli etiam merlus vocat. A colore vero asellus dictus teste Varrone, idem innuit Ouidius.

Et tam deformat non dignus nomine Asellus.

Vt ut ista se habeant, non semper ὄντος hunc piscem quē hinc oculis subiicimus, qui & ὄντος dicatur, apud veteres significat. Athen. dia-
phr̄d̄ ὃ ὄντος ὄντος, ὡς φοισ δωείωτ, εἰ τῷ τετραὶ ιχθύων γέρων ὄντος. ὄντος ὄντος χαλεποῖς τηλεγάδος, γαλλεπίδας ὄντος χαλεποῖς τοὺς ὄντος τετράς, καὶ μεγάλος. Differt ὄντος ab ὄν-
τος, vt ait Dorion in lib. de piscibus sic scribens. ὄντος quē vocant quidā
gadon galleridas quē vocat quidā oniscōn. Paulò antè id multò aperi-
tiū ostendit. δωείωτ, εἰ τῷ τετραὶ ιχθύων, τῷ πολυπολιτοῦ μύρανος μύρανος πολυπολιτοῦ μύρανος
εὐαρδαν μύρανος ὄντος τῷ ὄντος τῷ χαλεποῖς γαλαξίᾳ. Dorion in libro
de piscibus scribit fluuiatilē murænam, spinam vnicam solūni ha-
bere, onisco qui galarias dictus est, similem. Qui hæc asello compe-
tere possunt, quem spinas permultas habere constat. Pauci sancē sunt
pisces, quibus vnicā sit spina, murænæ fluuiatilis modō, quam lampe-
trā nostrā esse suo loco ostendemus. Quinetiam Oppianus ma-
nifeste ὄντος & ὄντος distinxit. Nam ὄντος inter eos numerat qui in
cenō, lutulentisque litoribus degunt. Deinde ὄντος inter eos qui in al-
to mari perpetuo versantur.

Ἄλλοι δὲ τὸν τολμῶντα καὶ ἐν τετάγεσσι θαλάσσην

Φέρβοιται, Βαλίδες δὲ, Βοῶντος ὑπέροπτα γένεθλα,

Τρυγώντις αργαλέοντα, οὐτούτου μονόνοιαν νεράκη.

Ψῆται, καὶ κλαεῖαι, καὶ τεργαλίδες, ἔργατοι ὄντος.

Et non multò post.

Άλλοι δὲ βέρθεσσι ὑπόβρυχα μητράζει

Φωλιδοῖς.

Ex his cùm aliquot enumerarit, adiungit

Εἴ τοι δὲ ὄντος ἕραξθειος, οὐ τοπικὸν πάντων

Πλήρης ὀπωροῦ. καὶ τοὺς δεσμεῖαν ὅμοιαν.

Portò quid simile habet ὄντος chirurgicum instrumentum apud Hippocratem cum asino? Quare et si ὄντος per diminutionem dicatur ab ὄντος, non ubique tamen asellum cōuerterim. Nec ὄντος Dorionis asellum piscem à Latinis nominatum esse crediderim, vt demonstrabimus quum de acipensere dicemus, quamuis hunc de quo nunc agimus, modō ὄντος, modō ὄντος Græci, Latini vero asellum tantum nominasse videantur. Huius aliquot sunt genera in Oceano, veteribus fortasse incognita, de quibus deinceps dicemus.

lib. 4 de ling.
lau.
in Halicet;

lib. 1. αλισ-
τικῆς

Ac primum de eo qui *merlus* à nobis dicitur. Asinus igitur siue mer-
lucus piscis est pelagius, cubitali magnitudine, aliquando maiore.
Dorsum cinereo, ventre candido & argenteo, cauda quadrata, capite
prominente & depresso, oculis magnis, magna oris scissura. Maxilla
inferior superiore paulò longior est, & latior, in utraque non solum
dentes sed etiam in palato acuti, in os recurvi. In intiore oris parte
post linguam ossa sunt, parte superna, infernaque alpera, & in gu-
la è regione cordis duo alia reliquis longiora quæ oblitæ, atque præ-
pediunt, ne pisces dum devorantur, in gula angustias compulsi, acu-
leorum asperitate cor vulnerent: est enim valde gulosus hic piscis.
Branchias quaternas habet duplices, inter quas situm est cor, figu-
râ ossis dactylorum, id est, fructuum palmæ, pericardio cunctum
supra septum transuersum situm, tribus constans partibus, ut in cœte-

lib. 3. cap. 14. ris piscibus, quas suo loco perspicuè declarauimus. Ex quibus liquet
minimè verum id esse quod de hoc pisce scribit Athenæus. οὐ μό-
νος ἔτος ἡθύαι τινὲς καρδίαι εἰ τῇ καρδίᾳ, ξύ. Solus hic ex piscibus cor in

lib. 7. ventre habet. Nam si δη καρδίας nomine cavitatem illam intelligit
quæ diaphragmati subest, ἀνοφέα id falsum esse conuincit. Si nam etiam cavitatem quæ superior est diaphragmate, eadem in parte
cor habet, qua alij omnes pisces. Neque video cur natura institu-
ti sui oblita, in hoc pisce potius quam in alio, cor à ventriculo, inte-
stinisque diaphragmate non secluserit, cuius usum in piscibus ali-
bi exposuimus. Cæterum asinus ventriculo est magno, superiore

lib. 3. cap. 15. parte lato, inferiore in acutum desinente, quem hepaticus albescens
veluti manu complectitur, magis dextra parte, quam sinistra, ex
quo fellis vesica penderet, felle viridi distenta. Ventriculum sequi-
tur angusta ecphysis, cui cōtinens est latum & amplum intestinum,
quod rursus angustatur, graciliusque fit. Spleen in mesenterij me-
dio situs rubescit. Spinæ dorsi subest vesica aëre plena. Pinnis natat
quatuor: quæ in supina parte sunt, fluuiatilium quorundam modo
ori propiores sunt, quamquam quæ ad branchias sunt positæ. Podex non
multum infrā locatus est, à quo ad caudam pinna continuatur.
Huic similis est alia in dorso ad caudam ferè protensa. Hac rursus
alia brevior, mox à capite ceruicis loco. Linea à superciliorum loco
ad caudam dicitur. Galenus scribit: asellos, si probo utrantur ali-
mento, & mari puro carnis bonitate cum saxatilibus contendere.

*Tib. 3. de Ali-
men. facul.*

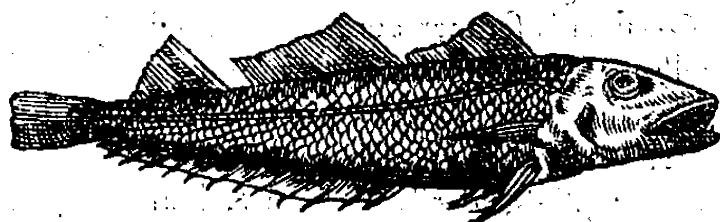
Qui vero prauo, alimento utrantur, aut in aquis mistis, & potissi-
mum si ea vitiosæ fuerint, degunt, carnis quidem mollitem non abij
cere, sed pinguitudinem & lentorem aquirere, propterea neque sua-
ues amplius, ut ante, manent, sed alimentum ex scipis excremen-
tium reddunt. Et in libro methodi medendi septimo, in iis numerat

cibis

cibis qui & boni sugra, & concoctu faciles, minimèque glutinosi sunt. Et alibi molli esse carne, nec minus probandos esse quam sa- libr. 8. mab.
cap. 2.
xatiles atque ex iure albo febricitantibus esse apponendos scribit, Quare asini carne quidem sunt molli, sed non æquæ ac saxatiles friabili, nonnunquam etiam ferinum quid resipiunt, id quod non in hoc tantum pisce, sed in omnibus fere aliis piscibus & aquibus, atque omnibus animantibus quæ carne solum vescuntur: comperias. Idem igitur asinis accidit quod multis: hi enim quamvis in præstan- libr. 8. de his.
cap. 5.
tissimis piscibus habeantur, tamen pro diuersa victus ratione, vel meliores, vel deteriores efficiuntur. Iccur aselli-delicatissimum est, & cum nulli iccinore comparandum Latet æstate si Aristoteli cre- libr. 9. cap. 17.
libr. 32. cap. 17.
dimus, longo tempore iudicio est quod non nisi longo tempore post capiatur, nostri tamen pescatores omni fere tempore asellos capiunt. Plinius. Duo asellorum genera sunt. Callariæ minores, & bacchi qui non nisi in alto capiuntur, ideoque prælati prioribus. Et alibi. Calla- libr. 2.
rias a sellorum generis, ni minor esset. Et Athenæus, ut initio capit diximus, ὄντος ab Ὀρέω ex Dorione differre tradit. Quæ duo ὄντος sci- licet & Ὀρέω, si quis semper confundenda esse putet, fateatur ne- cesse est asellum, qui vulgo nunc ab omnibus pro merlucio habe- libr. 9. de his.
am. cap. 17.
tur, neque ὄντος, neque Ὀρέω dici posse secundum Aristotelem εἰ τῷ τοιχίῳ ζωικῷ citante Athenæo, neque enim merlucius ὄντος habet ἀντί- ποιος ὅμοιος τοῖς γαλεοῖς; id est, apertum & hians similiter ac galei, id est, in parte supina, sed os habet in promptu partaque primum obuia, hians quidem sed non ut galei. Præterea non est & Κινάγελα- σηχός, id est, solitarius: hoc enim falsum esse apparet, ex magna asel- libr. 7.
lorum capture, quæ fit in Anglia, Scotia, aliisq; in locis, ex quibus per totam Europā sale conditi & exiccati conuechuntur: neque enim tan- ta merluciorum copia simul caperetur nisi gregatim natarent. Iam verò nec illud quadrat, quod τῷ ὄντῳ tribuit Aristot. Obruunt arena se, asinus, raia, passer, squatina, cùmque nullam sui corporis partem non rectam reliquerint, verberant radiolis sui oris quos pescatores virgulas vocant, quas pesciculi cum aspicerint, adnatant, quasi ad algas quibus vesci soliti sunt. Has virgas ad alliciendos pisces in mer- libr. 7.
lucio nusquam videas, quæ in squatina manifestissimæ sunt. Postre- mò neque merlucius μοκαλύας est, cùm Epicharmus apud Athe- libr. 7.
næum ὄντος μοκαλός αἴσχυλος vocet. Nulla, inquam, harum notarum mer- licio qui ὄντος & Ὀρέω appellatur, inest. sed ei apertissime insunt, quæ nos Ὀρέω capite de acipenserre esse demonstrabimus. Quare ὄντος & inde hypocoristicum nomen Ὀρέω fateor à Galeno & veterum permultis pro eo accipi pisce, quem hic depinximus, quique merlucius vocatur. Ab aliis vero ut à Dorione Ὀρέω pro alio longè diverso, qui

& γαλεπίδας & γαλαπίας, & χειλόπης nominatus fuit, multò maior merlucio. Et si dissentiat Plinius qui callarium minorem asellum facit. Qui in Grecis cùm in magnâ molem accrescat veluti diminutium nomen ab ōris in hac significatione non considerabitur, in qua etiam ōris ab Aristotele dicitur, quum de radiolis oris eius loquitur loco paulò ante citato. Ex his perspicuum est etiam veteres nomina ista confusisse. Hoc tamen capite à vulgari omnium huius temporis doctorum hominum sententia non recedimus, qui merlucium asinum siue asellum esse credant, idque non sine ratione. Primum id ostendit cinereus color, qui cùm asinorum color sit, ab eo aselli pisces dicti sunt. Varro. Alia piscium vocabula à coloribus, ut hęc, asellus, umbra, turdus. Deinde lapides in cerebro molis similes. Postremo caro molis & friabilis. Hęc de prima asellorum specie.

De Secunda Asellorum specie.

CAPUT X.

VI Vulgo à nostris *merlan* dicitur, asini species est minor, multumque ab eo pisce differt, qui à Venetis *pisce molle*, à Romanis *phyco* nominatur, qui est antiquorum phycis ut L I B. V I. docuimus. Merlanus verò maris occani piscis corporis habitu asino similis. Oculis magnis, perspicuis, coloris argentei. Squamis paruis tegitur, ore est medio. Dentes paruos habet in maxillis. Pinnarum numero, sítuque asino similis, hoc dempto quod asinus duas tantum in dorso habet, hic tres. Linea à branchiis ad caudam sinuosa ducta est. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubescens, vuluam bifariam tantum diuisam, & non quadrifariam ut incepte quidam scriperunt, id quod certo compiceret ex anatomie dissecandi peritus, qui pro vuluæ partibus vasa spermatica temere non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omnino rotundos quales habet plurimi alii pisces. Carné quidem friabili est, & molli sed nō perinde ac phycis: vnde hos pisces comedos nō maiori oneri esse ventriculo, quam si ē zona appesi gestaretur, vulgo dicunt

Galli,

Galli, qui durae carnis pisces probant, caterisque præfertunt. Merlinus ob carnis mollicitem assus melior est quam citrus. Quare in sagagine frigidus farinaque aspergendor, ut partes continetur, neque diffuantur. Vescitur aphyis, caridibus, gobionibusque ignobilibus & paruis, atque aliis huiusmodi pisciculis, quos integros devorat, non dentibus in frusta diuidit: dentes enim habet non ad incedendum sed ad retineNDam prædam. Pisciculi vero in ventriculo in frusta discessi ideo reperiuntur, quod cibi in ventriculo dum a calore nativo immutantur & concoquuntur, comminuantur & atteruntur. Quæ postrema ideo adieci, ne mirum quid aut huic pisci peculiare annotasse videretur is qui de piscibus nuper librum edidit:

De Tertia Afellorum specie.

CAPUT X I.

EBVS: Primum nomina posita sunt is in locis, in quibus ipsæ nascuntur & proueniunt, quæ deinde seruant exteri, ad quas res eæ conueniuntur. Ut Germani oliuarum & malorum arantiorum nomina non mutauerunt: dicunt enim Olif & Orang, & nos zingiber, piper, muminam vocamus nominibus barbaris, quæ una cum rebus à barbaris accepimus. Sic Egrefin vel Eglefin vocamus pisces, cui Angli, Scotique, qui hoc pisces genere abundant, nomen dederunt. Est is ex Afellorum genere Gracis, ut arbitror, incognitus. Capite est magno, oris scissura magna, oculis magnis, rostro aquilino. Quod nonnullos impulit, ut crederent ouem marinam esse, sed non sine errore. Quam enim vocauimus umbram, Graci hujus temporis ouem marinam appellant. Sed de hac re mox. Pisci de quo nunc loquimur, è tincto carnosa appendix barba instar propendet. Branchias quaternas habet, cilia has, venulas vchiti appendit sanguine plenas, instar lumbricorum contractas & corrugatas.

In fauicibus ossa aspera asini modo. Similiter pinnas quatuor ad natandum, sed in dorso tres, à pedice duas. Maculas aliquot nigras inspersa habet, sed non multas, ut in asino vario videre licet. Carne est molli & friabili. Hunc salitum à Britannis *Hadox* quidam vocari existimant. At mihi alium ab egrifino pro *Hadox* ostenderunt aliquando ichthyopola, qui latior erat, & ad eum quem *Goberge* proximo capite appellabimus propius accedebat. Hic mihi falsa eius opinio improbanda, qui egrifinum, veterum Græcorum esse πρόβατον & arietem autumat, quod crista in ceruice prominat, in quo chameleonem & chameleonem terrestrem æmulatur, quodq; præter apicem, etiam gibbum super naribus gerit, in terrestrium pecudum formam. Quid quælo pinna ceruicis loco cristæ instar ereta facit, ut πρόβατον, id est, ovis marina dici possit? Ex ea vero nota sola, quod gibbum super naribus gerat in terrestrium pecudum formam, effici non potest, ut ovis marina dicatur, cum umbra piscis non rostri solùm, sed totius oris forma terrenam ouem multò melius referat. Ridiculum autem id cum dicit se credere egrifinum πρόβατον & arietem esse: nam rationibus confirmare, vel veterum testimoniis comprobare oportet, non temere credere. Deinde si πρόβατον & arietem piscem pro uno & eodem accipit, vehementer errat: quoniam aperte eos distinxit Oppianus, qui πρόσωπον cum iis numerat, qui in alto latent.

Ἄλλοι δὲ ἐρέθεασι υπόβρυχα μυράζουσι.

Φωλεῖσι πρόβατον τε καὶ ἄπαντα.

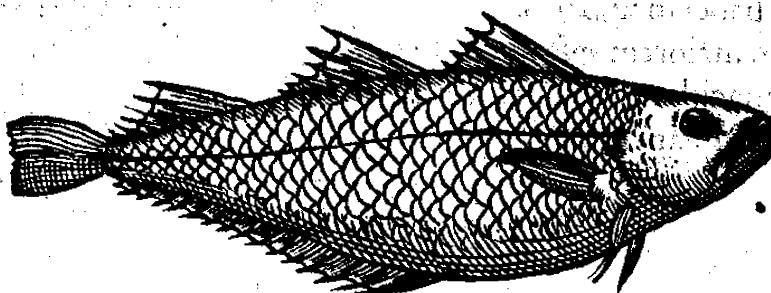
Multò post χριστὸν, id est, arietem cum cetaceis.

Κῆτα δὲ οὐδεμίγκα, πελάσεια θάνατος πόντος.

Quorum vim & immanitatem cum exposuerit, & ex his multos recensuerit, addit, *xerol' αργαλέοι*. Item Plinius cum cetaceis & beluis marinis recenset Arietem. Et alibi. Tiberio principe contrâ Lügdunensis prouinciae litus insularum, trecentas amplius belias reciprocans destituit oceanus, miræ varietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum litora, interque reliquas, elephantes, & arietes candore tantum cornibus assimilatis. Rursus. Grassatur aries ut latro, & nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi voluptas inquit, expectat, nunc elato extra aquam capite piscantium cymbas speculatur, occultusque ad natans mergit. Ex his efficitur, neque πρόβατον & arietem eundem esse piscem, neque si idem esset, vlo modo cum esse, qui nunc egrifinus nominatur, tum quod mores omnino repugnant, tum quod cornua que arietis Plinius attribuit, egrifino defint.

De Quarta

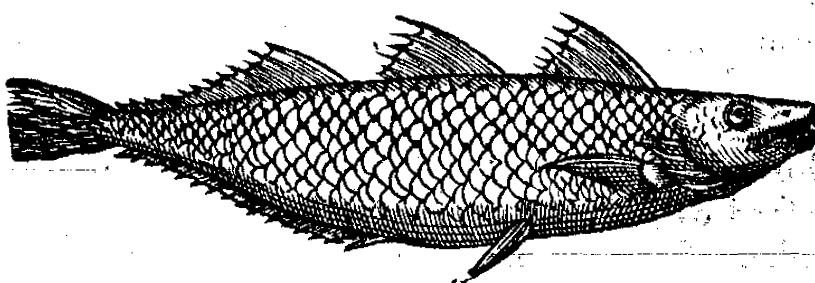
De quarta Asellorum specie.

C A P U T X I I .

ALIA Est asinorum species, quæ vulgò *goberge* dicitur, maris oceanī piscis est, qui ex terræ parte nuper reperta salitus ad nos aduechitur, morhua siue molua latior & maior: hæc enim cubiti est magnitudine, aut non multò maiore, ille duorum cubitorum magnitudinem superat. Colore est cinereo, ventre falcato. Squamis tegitur. Ore est mediocri sine dentibus. Oculis satis magnis. Pinnarum numero sitūque superioribus duobus similis est. Cauda in vnicam desinit. Linea à branchiarum supraemā parte ad caudam oblique producit. Partibus internis asino similis est. Carne constat duriore quàm asinus, minùs glutinosa quàm molua. Piscis iste in aqua maceratus vel fuste contusus pauperiorum & rusticorum cibus est.

De quinta Asellorum specie.

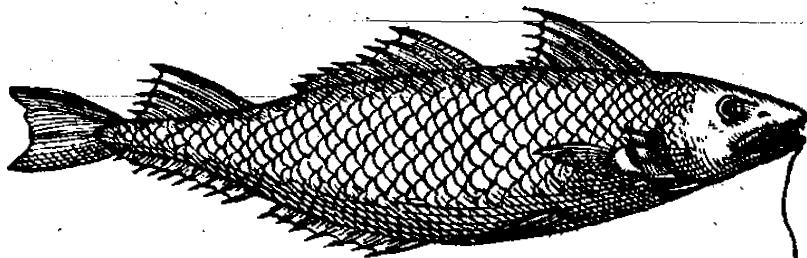

C A P U T X I I I .

MET ETIAM inter oceanī asinos, is piscis qui à nonnullis molua, ab aliis *Muschebout*, ab aliis *leopard* à maculis nominatur. Nos asinum varium appellabimus. Piscis est squamosus gobergo proximè descrippto similis, item moluæ, sed maior. Dorsō cinereo, multis maculis nigris consperso, ventre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorso, à podice vnicā, duas ad branchias, duas in ventre, quæ magis ab ore sunt remotæ, q̄ in asino & gobergo, in quibus duobus hę-

ventris pinnæ, fluiatilium piscium modo ori propiores sunt, & loco firmiori innixaæ. Ore est magno. Oculis minoribus quam gobergus. Dentes habet in maxillis. Internis partibus asino similis est. Hanc moluam maiorem esse puto: ei enim similis est hic piscis, & codem modo maculatus. Substantia carnis ferè eadem: nam glutinosus est, sed minus quam molua.

De Molua.

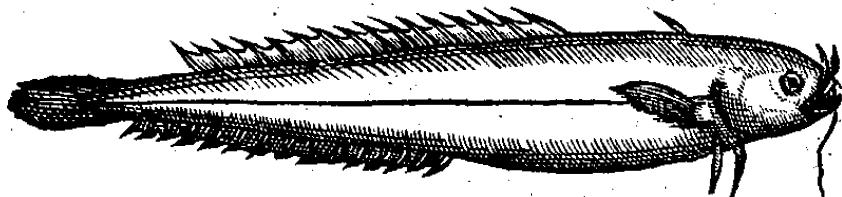

C A P U T . X I I I .

MVÆ Molua vel morhua à Gallis nominatur, ab Anglis *morhuel*. piscis est maris oceanii, magis corporis figurâ, quam carnis substantiâ asini similis. Cubitum vnum longus est, & eò plus, pedemvnum latus. Ore est magno, dentes habet in maxillis. Ex inferioris maxillæ extremo appendix carnosa, veluti pilus è mento propendet. Oculis est satis magnis, parum acutè cernentibus. Inde Gallorunt est prouerbum, Oculi morhuæ, quod iacitur in eos, quibus infirma est, & hebes oculorum acies: sic enim ferè semper accidit, ut qui magnis sunt oculis & prominentibus, maximè quibus lata est pupilla, parum acutè cernant ob maiorem spirituū dissipationem. Pinnas habet ad branchias & in ventre binas, partibus pronis tres, à podice duas. Dorsum cinereis fulvisq; maculis notatum, venter falcatus. Recens hic piscis carne est multò meliore, quam salitus & exiccatus: quippe cuius caro tum glutinosa adeò est, ut etiam butyro diu immersa (quod, ut pinguia omnia glutinosarum rerum adhæsionem impedit) digitis ita hæreat inter edendum, ut vix reuellatur. Cùm cōtrà fieri oportere ipsa suadere videatur, quòd sal calcifaciat, extenuet & incidat. At cur glutinosior morhua tempore efficiatur, in causa esse puto tenuis humoris consumptionem. Quemadmodum in farina multa aqua diluta euénire videmus, quę si aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne absumptis tam spissa glutinosaq; redditur, ut ea ad multa ferruminanda vtamur. Idem in sacchare in aqua dissoluto experieris: cotione enim glutinosius multò fiet. Salpam nonnulli pro molua vsurparunt, sed magno errore, ut iam docuimus. Alij Plinij ichthyocollam esse putauerūt, qui & pro pisce & pro eiusdem glutino ichthyocollam

collam usurpat. Ichthyocolla, inquit, appellatur piscis, cui glutino-
sum est corium, idemque nomen glutino cius. Horum opinionem
cum de ichthyocolla dicemus, improbabimus. Multò minus Diosco-
ridis ichthyocolla dici potest: *H ḥ ἰχθυόγλα λεγομένη χριλα εστιν ἰχθύως*
καλώς, vbi fortasse non *χριλα* sed *χράλα* legendum. Nam morhua pi-
scis est Græcis veteribus incognitus, non cetaceus, ut ichthyocolla.
Præterea ponticam præferunt Plinius & Dioscorides, at morhua in
toto mari mediterraneo non reperitur. Neque vero, si ex morhua
ichthyocolla, id est, glutinum fiat, rectè cōcluditur morhuā ichthyo-
collam piscem esse. Fuerunt qui pisces quosdam cum asellis nume-
rarunt, quos potius in mustellorum genera referri oportet: sunt enim
longi & laues, similiter cum quem nos Plinij ophidion esse demon-
strabimus, non rectè aselli speciem fecerunt. Postremò Angli Ger-
maniq; pisces salitos & exiccatus *Stok fish* appellant, qui omnes asel-
lorum generibus non comprehenduntur.

De Mustella vulgari.

CAPUT XV.

MUSTELLA. Nostri pescatores appellant, quam Ligures & Itali galeam, alij *pesce moro*. Græci hodie *gaiderapsaro*. Piscis est marinus, lotè vulgo Lügduni nominatae similis, vel phycidi anteà à nobis descriptæ. Corpore est longo, fuscæ coloris, sine squamis. Orc satis magno, paruis dentibus. Ex maxillæ inferioris extre-
mo cirrus vnicus & candidus propendet. E supra maxillæ superioris siue rostri parte duo cirri eminent sed nigri. Pinnis duabus natat post branchias positis, item duabus aliis paruis in supina parte propriis os accendentibus. Alia est pinna à podice longa ad caudam ferè attingens. Huic similis alia est in dorso, sed longior. In cer-
uice cirrus alius est, & vnicus velut paruæ pinnæ initiam. Corpus in mucronatam caudam desinit, & in pinnam vnicam eiusdem figuræ. Linea recta medium corpus intersecans ad caudam ducta est. Ven-
tre est magno & paulùm prominentे. Intus ventriculum habet ma-

gnum cum appendicibus. Intestina sine gyris ad podicem demissa.
Hepar album sine felle. Squillis & pisciculis vescitur. Carne est molli
& friabili, & ea in saxatilium penuria, etiam egri vesci possunt, si elixa
sit, sani frixa in fartagine. Sit ne hæc Plinij & Ausonij mustella, ma-
Lib. 9. cap. 17. gna inter doctos contentio est. Plinius: Proxima est his mensa gene-
ris duntaxat mustellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus Rhetie
Brigantinus æmulas marinis gerit. Ausonius in Mosella.

Quaque per Illyricum per stagna binominis Istri

Spumantum indicis caperis mustella narantum.

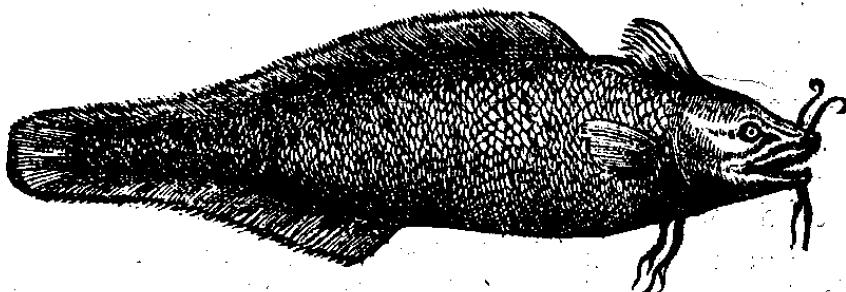
Plures hæc ad lampetas nostras referunt, quorum verior senten-
tia mihi videtur, ut fusiū capite de lampetra dicemus. Quare piscis
quem h̄ic oculis subiecimus, à veterum mustella procul abest. Ob id
mustellam vulgarem cognominauimus, quam ex asellorum genere
esse puto, ut fortasse callarias sit, asellus minor Plinij. Quanquam hac
de re certi nihil statui posse existimem, nisi quòd affirmare possum,
errasse eum qui callariam & clariam pro diuersis piscibus ponit, cùm
sit planè idem piscis, sed clarias ab Oppiano tantum per syncopen di-
catur pro callarias.

Lib. 1. Ælian.
Tixiāp.

Ψῆται, καὶ χλαεῖαι, οὐ τειγάδες, ἐπγατ' οὐ/χω.

Idem mustellæ vulgaris picturam aliter quām nos expressit, ve-
rūm hæc, ut & nullæ aliæ eiusdē autoris piscium r̄icones, deprauatis-
sima est, & à naturali figura alienissima. Alius ex Æliano scripsit mu-
stellam breuem esse piscem similem iecori, sed cùm in Æliano, qui
hodie extat, nihil tale compererim, nihil certi ex Æliano de mustel-
la proferre possum.

De Mustella alia vulgari, siue Galea pisce.

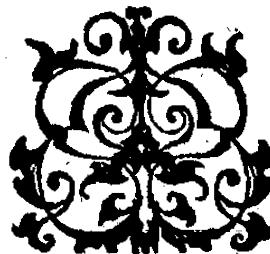
C A P U T X V I .

ISC E M Quem h̄ic oculis subiecimus, apud nos
rarissimum. cùm ad me attulisset piscator, diu mul-
tumque nomen, naturāmq̄e sc̄iscitatus, comperi cum
esse, qui à Massiliensibus mustella vocetur, ob simili-
tudinem quam cum superiore habet, ab Illyricis
peg

pegorella, à Græcis huius ætatis etiam *gaideropsaro*, id est piscis asinus. Piscis est marinus merlano quodammodo similis: differt autem appendicibus quæ in superiore maxilla eminent. Alia ex inferioris maxillæ extremo, veluti è mento barba propendet. Pinnas duas ad branchias breves habet. Subsunt in ventre alia duæ cirris quàm pinnis sibiiores. A podice pinnam aliam habet cum pinna caudæ continuam, in dorso duas, prior parua est, altera magna cum pinna caudæ continens. Partibus internis superiori similis est. Hepar ex albo rubescit in tres lobos diuīsum, quibus tanquam manu ventriculum amplectitur. In hepate fel habet. Ventriculum magnum cum appéndicibus multis. Intestina in spiras conuoluta. Vesicam aëre plenam ex tunica crassissimula & alba. Carne est molli & friabili, & cum asinorum vel etiam saxatilium carne conferenda. Ut liberè dicam quod sentio, quæ asino siue asello notæ insigneſ & euidentissimæ tribuuntur ab Aristotele huic magis competere mihi videntur, quàm merlucio, quem omnes hodie asellum veterum esse iudicant, maximè rā pafdia. id est, virgulæ ad alliciendos & capiendos pisces, quibus prorsus caret merlucius, quòd lapides molares in capite habeat, quod latet. Nec illud pretermittendum autorem libri de Aquatilibus nuper editi non recte pisci isti squamas admisse, cùm totus squamosus sit:

55

Bb 2

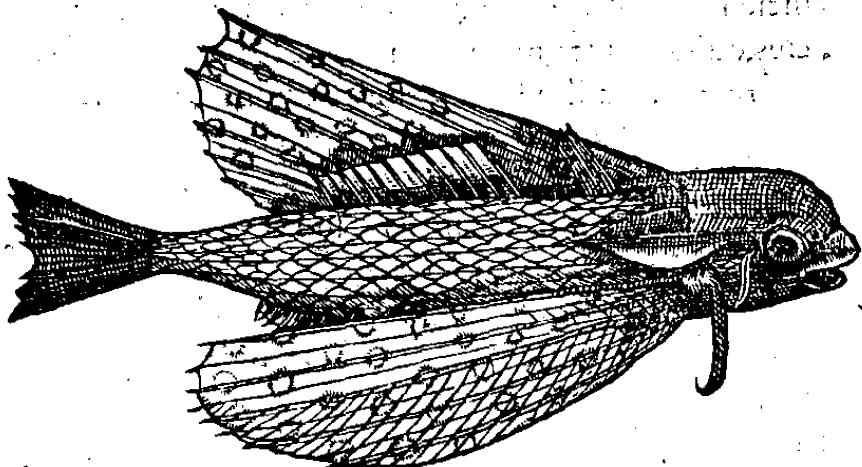

G V L I E L M I
R O N D E L E T T I
D E P I S C I B V S

L I B R U X.

De Hirundine.

C A P U T . I.

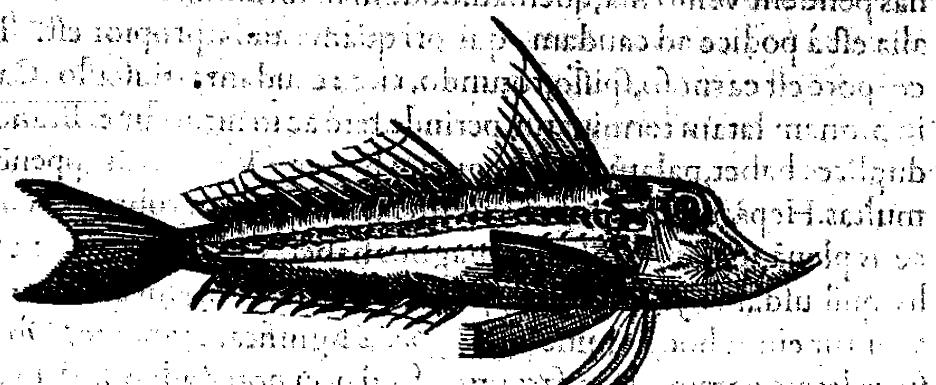
A C T E N V S De piscibus maximè squamosis & latis tradidimus , nunc de rotundis & rubescientibus, quorum alij sunt squamosi, alij minimè: omnes verò vel apud antiquos celeberrimi , vel notas certissimas & maximè illustres habent, quibus ab alijs dissident. Prima omnium erit χελιδών Græcis, hirundo Latinis dicta, sanè perquam similis volucri hirundini. Quam ob causam idem nomen ab omnibus ferè gentibus seruatum est. nam huius ætatis Græci χελιδὼν vocant addita voce ἡρό, ad distinguendum pisces ab ave. Nostrī arondelle. Maris Adriatici acolæ rondela vel rondola. Massilienses

rond

rondole Hispani volador. Gallorum nonnulli volant, quod avis instar ad lapiidis iactum extra aquam volet. Alij papilionem. Alij ratpenade, id est vespertilionem, quod colore, alarum magnitudine maculisqne vespertilionem emuletur. Quæ tamen si attentius consideres, tum etiam volatum (demissè enim volat, quemadmodum aves è flumine aquam hausturæ, vel è terra festucas cibumve collecturæ) hirundini volucrī magis quām vespertilioni assimilaueris. Hirundo igitur piscis est marinus, pinnis caudāque expansis hirundini volucrī persimilis. Capite est osseo ut testudo, quadrato, duro, aspero, cuius posterior pars in aculeos duos dēsinit ad caudam spectantes. Branchiarum opercula ossea sunt, in duos itidem aculeos deſinentia, qui pinnam quæ ad branchias est ferè attingunt. Vtrinque in oris ſcilluræ extremo duos globulos vniōnibus ſimiles conſpi- cias. Oculis est magnis, rotundis, rufis vel rubescentibus, veluti noctuæ oculi. Corpus totum squamis asperis & oſſeis contegitur, quarum ſinguli ordines ſingulas lineas efficiunt, corporūque vtcun- que angulatum vel ſtrictum reddunt. Circa caput caudāmque qua- drato est corpore, circa ventrem rotundo & candido, dorſo vero ex nigro rubescente. Pinnæ ad branchias ſitæ longiſſimæ ſunt & latiſſimæ, ad caudam ferè pertingentes, nigreſcentes, ſtellulis, ma- culisqne variis asperſæ, veluti papilionum alæ. Ante has pinnas pen- dent veluti pinnarum appendices, quæ omnibus ferè pīſcībus de qui- bus hoc libro agimus, propriæ ſunt, ut cuculo & miluo. In his enim ante branchiarum pinnas ſiti ſunt veluti cartilaginei pili. Sunt aliæ duæ pinnæ in dorſo eretæ, eisdem coloribus notisque quibus bran- chiarum pinnæ, depictæ. Cauda in pinnam vnicam dēſinit, hirun- dinis avis caudæ ſimillimam. Corporis color maiore ex parte ex ni- gro rubescit. Aliquando hirundines omnino rubræ Romæ viſe ſunt. Nostræ magis nigricant, maiorēſque ſunt. Oris partes internæ ru- bræ ſunt, coloris iucunditate & ſplendore, ſandaracam vel cinnaba- rin ſuperantes. Iis partibus hirundo noctu lucet, videturque canden- tes carbones ore continere. Quæ faciunt ut hoc loco non dubitem quod ſentio exponere: Hirundinem ſcilicet ob causam modò di- ſtam, pīſcem eum exiſtimari poſſe, qui à veteribus lucerna appella- tur, Pliniūque locum hunc inemendatum eſſe. Volat hirundo per- quām ſimilis volucrī hirundini. Item miluuſ ſubit in ſumma maria, pīſcis ex argumento appellatus lucerna, linguāque ignea per os exer- ta tranquillis noctibus relucet. Verba ista, item miluuſ ſubit in ſum- ma maria loco ſuo mora eſſe ſuſpicor, ut ſit hoc pacto legendum. vo- lat hirundo ſanè perquām ſimilis hirundini, pīſcis ex argumento ap- pellatus lucerna, linguāque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Item miluuſ ſubit in ſumma maria, vel verba ista. Item mil-

uus &c. si ita legatur ut in vulgaribus nostris codicibus extant, parenthesi esse includenda; & reliqua ad hirundinem non ad miluum esse referenda. Pisci enim qui à nostris lucerna dicitur, lingua ignea non est, neque is aliter in tenebris splendet, quam cæteri pisces quibus ossa sunt branchiarum opercula. Quare non dubito quin equus lector, lucerna hirundinisque palatum linguamque & oculos contemplatus, sententia mea subscripturus sit. Est etiam aliud cuius admonitum lectorem velim, nimis neque lucernam, neque hirundinem, lingua per os exerea noctu relucere, quicquid dicat Plinius. Pisces enim linguam habent affixam hærentemque, præter paucos, ut delphinum, cui libera est, soluta & exerta. Reliquas hirundinis particulas persequamur. Gulam breuem habet. Ventriculum cum multis appendicibus. Fellis vesicam in hepate, cor angulatum. Ova rubra. Volat extra aquam hirundo, ne piscium maiorum præda fiat, vt scribit Oppianus. Et Aristoteles. Strident etiam marinæ hirundines, & sublimes volant, haud quaquam mare attingentes: sunt enim iis penitus longæ & latæ. Stridoris autem causa est branchiarum scissura parua & stricta: aër enim affatim per angusta loca emissus, sonum stridorēmve edit. Eadem de causa cuculus piscis obstrepet, vt eodem in loco docet Aristoteles. Præterea eandem ob causam hirundo diutius in aëre viuere potest extra aquam, quoniam aër neque subito, neque affatim per angusta branchiarum foramina ingreditur, permeatque, & ingressus facilius intus retinetur. Hirundo carne constat dura siccaque, quæ multum nutrit, sed difficile concoquitur. Hanc Athenæus Polypi, seu potius Pompili carni comparat. Quo Atheni loco inceptissimè abutuntur nonnulli, vt hirundinem marinam polypo assimilent, cum Athenæo ne per somnium quidem, id vñquam in mentem venorit: nam substantiam cum substantia, non figuram corporis cum figura confert, vt libro octauo fusiūs declaravimus. Cùm hirundo carne sit dura, diutius seruata tenerior fit & melior, vnde fit ut Romam aduecta melior sit quam in litore. Hirundinis fel contra oculorum suffusiones valere ipse sum expertus. Ne quis similitudine deceptus pro hirundine aut mugilem alatum, aut quemlibet alium volantem piscem usurpet, illius loci Athenæi meminerit, σπένσιππος ὁ ἐπερπετί φωνή εἴη τηγανηα, χελιδόνα, πύλαν. Spensippus ait similes esse cuculum, hirundinem, nullum. Sic is, quem hic depinximus, cuko, nulloque, colore, corporis specie similis est, longissimas latissimaque pinnas habet, volat extra aquam, cuius rei testes sumus oculati. Sunt & testes qui ad Herculis columnas naviarūc, vbi tanta aliquando volantium hirundinum turba conspicitur, vt non pisces sed aues aquatiles esse credantur.

De Cuculo.

CAPUT II.

O K K Y Z. Latinè *cucus*, ut auis ita *piscis* dicitur, à nostris *mormys* ab ore, quia *morre* vocant os cum prominentibus labris. Galli à mullis non distinguentes, quoddam eiusdem sunt coloris, *rouget* vocant. Santones hunc & similes *perlon*, Massilienses *galline*. Agathenses *rondelle* à corporis rotunditate. Neapolitani Græci nominiis *vestigia* seruantes *cocchou*, quasi *coceygem*, Maris Illyrici accolæ *organæ* à voce. οὐκκυξ & *piscis* & *auis* à voce dicitur. Aper *piscis* *acheloi* amnis vocalis est, & *chalcis*, & *cucus*: alter enim quoddammodo stridet, alter perinde ut *cucus* *auis* obstrepit, vnde nomen accepit. Quæ omnia creditam vocem emittunt, aut attritu branchiarum (horridi enim asperique sunt ij loci) aut ventris internis partibus, in quibus spiritum inclusum habent, quem dum atterunt atque agitant, sonos illos edunt. *Cucus* *piscis* est marinus, *hirundini* marine corporis species similis, si os, alarum magnitudinem, squamarum copiam excipias. Ventre est candido, reliquo corpore rubro. Capite magno, angulato. Rostrum in duos aculeos breves terminatur. Palpebrarum loco duo itidem sunt aculei parui, capitis quoque posterior, & superior pars in duos aculeos ad caudam spectantes desinit. Item os branchias operies aculeos habet. Cuta tenui integitur, præterquam in medio corporis later, in quo virga protensa est, ex squamis tenuibus cōtexta, & in dorso in quo à capite ad caudā duo squamarum aculeatarū ordines pretenduntur, locum medium cauum relinquētes, è quo pinnæ duas extiuntur, quæ natando eriguntur, quiescēdo in cauo veluti in vagina cōduntur. Harū prior minor quidē est, sed primos aculcos lōgiores & acutiores habet: posterior lōgior est, à medio dorso ad caudā ferè protensa, sed aculcos minores, & pilis similes habet. Pinnis quatuor natat,

duabus ad branchias positis, mediae longitudinis, quæ extremis partibus rubescunt, duabus aliis in supina parte æ qualibus, candidis. ante has pendent veluti fila, quemadmodum in hirundine diximus. Pinna alia est à podice ad caudam, qui ori quām caudæ propior est. Toto corpore est carnosus, spissus, rotundo, circa caudam latiusculo. Cauda in pinnam latam terminatur, perinde ferè ac in hirundine. Branchias duplices habet, palatum flavum, gulari brucum. Ventriculi appendices multas. Hepar ex albo rubescens, sine felle: splenem rubrum, vesicam aëris plenam, spissam. Musculos magnos habet & carnosos, vnde à Gallis quibusdam *refat* vocatur, quasi dicas bene curatum & saginatum: utuntur enim hoc nomine πολυσπικόν significare volentes. Ob spissiora latera commode in sartagine frigi non potest: ideo Itali in duas partes sectum frigunt, quam preparandi rationem per manus ab antiquis acceperunt. Nam Epicharmus & Dorian, apud Athenæum per spinam diuisos diu coqui iubent. Nostri elios in aqua & vino ex aceto vel oxalidis succo edendos apponunt. Vel in olla coquut, omphacio, croco, pipere, foliis apij condientes. Cuculus dura, siccaque est carne, nihil aut parum admodum glutinosa, est tamen miluo tenerior, teste Athenœo, ὁ δὲ Επίχαρμος πάρα πολὺ σπικόν. Hunc quem depinximus verum antiquorum cuculum esse, docet illa cum hirundine & mullo similitudo, maximè vox illa καὶ, quam edit, cū retibus capitum, tum color tuber, à quo Numenius apud Athenæum ερυθρὸν appellat.

De Mullis.

C A P U T III.

E Q V V N T V R Mulli, hirundinibus & cuculis similes, vt ex Speusippo diximus: Mulli, inquam, sanè plus æquo à veteribus laudati. Horum plura sunt genera, quæ singulatim exponemus. Dicitur à Græcis τελεγύλα, non τετρύλα, vt docet Athenæus. Nam fœminina nomina in λα desinentia, alterum λ postulant, vt Χύλα: quæ vero γα annexum habent, in ν desinunt, vt τετρύλη, αἴρλη, ζύλη. Quanquam in excusis Aristotelis exemplaribus sēpe τετρύλη legitur. Cur τετρύλη dicatur, ostendit ex Aristotele Athenæus: Τινὲς τετρύλη τετέτος ἐν τεμντῷ ζύων, τεχναιρεῖς λέγων τὸν ἀλεῖς τοῦτο, ἐκ τῆς γόνης τετρυλής τετρύλης τετρυλός, μηποτε οὐδὲ ἐτούθει εἰπεῖ οὐδὲ οὐραγότας. Scribit Aristoteles in quinto de animalibus, nullum terparere, piscatores id coniicere ex eo quod quibusdam in locis terfatura appareat, fortasse igitur inde nomen habet. Id confirmat Opianus L I B. I. ἀλειλαού,

Τετρύλης δὲ τετρύλης εἰπεῖ γόνης.

Libro 7.

Libro 8.

Libro 7.

Libro 7.

ibidem.
Cap. 9.

Accipiunt trigla à terno cognomina partu.

Non igitur quòd triformis sit, sed quòd ter pariat, τέλυλος nomi-
nata est. Mulli nomen Fenestella à colore mulleorum calceamento-
rum datum putat, autore Plinio. De mulleis verò hæc Festus Pom-
peius: Mullos genus calceorum aiunt esse, quibus Reges Albano-
rum primi, deinde Patritij vñi sunt, quos putant à mullando, id est,
suēdo dictos. Mullos igitur purpureos fuisse oportet, cùm mulli san-
guinei, id est, purpurei sint. Quidius in halieutico:

Tenui suffusus sanguine nullus.

Et Oppianus rosei coloris esse ait:

Τέλυλος ὁ ποδόχεος φῦλα νέμεται.

*Lib. 1. ad libro
tritum.*

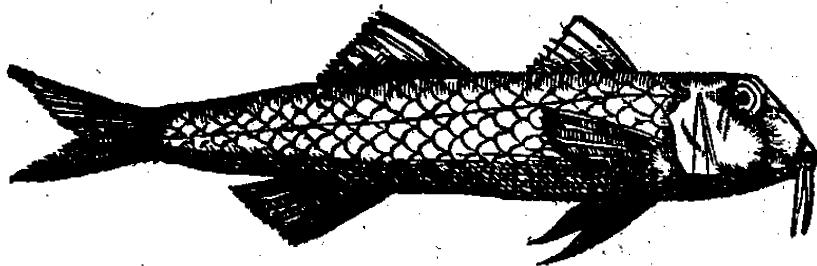
Vel varios mullos fuisse oportet, cùm mulli magna ex parte pur-
purei sint, aliqua parte candidi, alia liuidi, habent & lineas aureas pa-
rallelas. Maxime cùm expirant, colorem mutant. Plinius: Mullum ex-
pirantem versicolori quadam, & numerosa varietate spectari proce-
res gule narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione palle-
scentem, utq; si vitro spectetur inclusus. Ego frequenter in litore ex-
pirantes & variè colorem mutantes vidi. Epicharmus τέλυλος κυρδάς *Libro 7.*
nominat apud Athanæum, quòd capite sint repando, vt opinor, ma-
xime barbam habentes. Sophron apud eundem τέλυλος τινῶς, id est, *Lib. 3. de aliis*
pingues, parum apto epitheto. Nam mulli autore Galeno, omnium fe-
rè aliorum carnem habet durissimam, & valde friabilem, quod idem
significat, ac si dicas, nihil in ea esse lensoris, neq; pinguedinis. Mullus
hodie à Romanis, cùm iam vetus Latinū nomen exoleuerit, *trigla* di-
citur: à Massiliensibus summoto λ *triga*: à Nicensibus *strilha*: à Vene-
tis *barboni*: à Burdegalensibus *barbeau*: à Gallis *surmulet*: à nonnul-
lis *barbarim*: ab aliis *moil*, id est, maris perdix: à Cretensibus nomine
composito ex Græco corrupto & Veneto τέλυλος παρυπόνω: iij enim ē
per μω efferunt. Mullorum, vt diximus, plures sunt differentiæ: alij
enim barbati sunt, qui θυράνδες à Sophrone dicuntur, επεὶ αἱ θύραι
ἔχουσιν ἡλίσεις εἰσὶ μᾶλλον τοῖς ἄγροις, quoniam qui barbam habent, cæte-
ris sunt suauiores. Alij barbati non sunt, qui distinctionis gratia ἀτα-
γονες, id est, imberbes à nobis dici possunt. Rursus barbatorū differen-
tiæ à loco succiq; bonitate inueniuntur: alij enim in alto mari degunt
qui omnium sunt optimi, alij in marinis stagnis & cœnosiis litoribus,
vnde lutarij dicti, vel q; lutum oleant, vel quòd luto vescantur. Pli-
nius: Lutarium ex his vilissimi generis appellant. Huiusmodi per-
multos habemus in stagno nostro. Itaq; quemadmodum Plinius pur-
purarum genera plura pabulo & solo discreta facit, ita & mullorum
genera discernere possumus, vt aliud sit lutense, putri limo, aliud al-
gense, algæ enutritum, aliud quod aliorum piscium carne vescatur.
Eodem modo à locis differentiæ sumentur.

Lib. 9. cap. 2.

Lib. 9. cap. 17.

Lib. 9. cap. 17.

De Mullo barbato.

CAPUT IIII.

V L L V S Barbatus in alto mari, in marinis stagnis, & litoribus viuit, raro inter saxa, nisi luto, arena, musco obducta sint, frequentissime in mari nostro capitur, pedalem magnitudinem attingit. Plinius. Mullis magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exuperant, nec in viuariis piscinisque crescunt. Septentrionalis tantum hos & proxima Occidentis parte gignit Oceanus. Martialis,

Nolo mihi ponas rhombum, nullumque bilibrem

Horatius trilibrem dixit, *Laudas insane trilibrem nullum.* Seneca in epistolis scripsit nullum quatuor librarium pondo Tiberio Imperatori donatum, quem in macellum cum deferri & venire iussisset, ab Octavio quinque festertiis emptum fuisse. Nullum octoginta librarum in mari rubro captum Licinus Mutianus prodidit, teste Plinio, quod credibile non est. Mullus à capite ad caudam lineas habet aureas. Color eius purpureus per squamas non aliter quam per pellucidum cornu conspicitur; sunt enim eæ magnæ, tenues, serratae, oblique situ dispositæ, facile deciduae, quæ cum deciderint, ruber ille color veluti nitens purpura appetet, lineæ vero aureæ evanescunt. Capite, & dorso est gibbo, oculis rufis, ore paruo, sine dentibus. Ex inferioris maxillæ extremo cirri duo molles, candidi pendet, vnde barba-

In paradib. 3. de re rust. Lib. 9. cap. 17. tuli à Cicerone, & barbati à Varrone cognominantur. Et has maxillæ apophyses seu appendices barbam appellavit Plinius. Mulli, inquit, barba gemina insigniuntur inferiori labro. Pinnas habet duas ad brachias aurei coloris, in supina parte itidem duas candidas, à podice alliam, in dorso duas, prior ex firmioribus, posterior ex mollioribus aculeis constat. Cauda rubet. Gula parua est, ventriculus parvus cum innumeris appendicibus. Hepar ex albo rubescit, felle caret, quam ob causam ex hepate condimentum paratur, de quo postea. Spleen nigrat exiguusque est, cor triangulare, branchiae quaternae & duplices. Partes internæ facile patrescant, quamobrem cum mulli longa ventura seruari non possint, raro Lutetiae, & in magnis urbibus procul à mari

mari dissitis venales reperiuntur, cùmque in oceano sint maximi, præsertim in Britannia, qui procul amandare volunt, priùs coquunt, farináque probè subacta pistáque concludunt. Cur facile putrent, in causa esse puto victus rationem: luto enim & sordibus sèpius vescuntur, vt mox fusi ostendemus. Nullum ter anno parere autores sunt Plinius, Oppianus, Athenæus Aristotelem socii. Oppiani & Athenæi locos superiore capite protulimus. Plinij verò locus est huiusmodi: Mulli pariunt ter anno, his certè toties foetura appetit. Quæ ex Aristotelis LIB. V. de historia animal. sumpta sunt, quo loco docet Aristoteles alios pisces semel tantum parere anno, vt thynnum, cestrum cæterosque quos χύτες vocat, Gaza fusaneos, alios bis, vt sanguis vere & autumno, triglam verò ter. Quæ tam aperte dicuntur, vt hoc loco de Aristotelis sensu dubitare nemo possit: at qui alium eiusdem operis locum cum hoc diligentius contulerit, non parum certè de mulli partu ambiget. Locus is est: Τοις ἀγελαῖσιν τοῖς τείγαις
τερπάνησιν, τίκλαις ἃ τοι δέ πελματόπωροι, οὐκὶδὲ ν τείγαις τοῖς τολμαῖς,
δέ δέ τίκλαις πολαῖς γαρ τερπάνησιν πηλὸς φυγέος εἰσι. Ultimi gregalium pariunt mullus & coracinus, pariunt autem autumno. Mullus in lib. 9. cap. 17.
limo parit, quare serò foetificat: longo enim tempore limus frigidus est. Si mullus autumno tantum parit, ultimus scilicet gregalium, atq; serò: quî fit vt ter anno pariat? Nam ter autumno uno parere verisimile non est. Athenæus recitata Aristotelis sententia, qua ter anno parere asserit, subiungit ter tantum vitâ parere, reliquo tempore sterilem esse, quod in ipsis utero vermiculi nascentur, qui semen devorant. Sed locum Athenæi, quia in iis que extant exemplaribus, indistincte & inemendatè legitur, adscribere non grauabimur, vt lucem ei aliquam afferamus. Tali τεργάλινοι φυσιοὶ Αἰγαῖοι τοῖς τοτεροῖς τοῖς εἶτε εἰς τομπήως ζῶσιν, τεχνάρεις λέγοντες ἀλεῖς τοῦτο εἰς τοὺς γένες φαρμάκων καὶ θεραπειῶν, μήποτε οὐδὲ ιδεῖθεν εἴρηται δέ τὸ οὐρανοῖς, ὡς ἀρίσταις οὐτε εἰς κατανάστασιν φέρονται, ὥστε ἀγελάδην. Σεργίποις δὲ τοῖς σκαίρηις, σκάρηις δὲ τοῖς ἀφρεῖς θονται, τολέσιν διαφεύγουσι, θυντοῖς δὲ τοῖς θύνται, εἴρηται γαρ τριμυκός καὶ τοῖς κακοῖς ἐπιτολῶν, θελαῖς δέ τοῖς τοῖς καρφαλίοις οὐρέας εὔσελάντας, εἴρηται δέ καρχαρίδης, (καρχαρίσιος, ταρκινίσιος, καὶ Καρχαρίος). Τείγαιοι τείγαιοι τεχνάρεις εἴρηται, γένεσιν τοις (χειλίσιαι αὐτῆις εἰς τοῦ Τείγαιος τοῖς γένεσιν γατεσθένται. Hæc si quis cum vulgari lectione conferat, longè dilucidiora esse fatebitur. Cum autem de trigla cœpisset dicere Athenæus, ac in eius atque aliquot aliorum piscium etymum diuerteret, de eadem continenter scribit, post tertium partum sterilem esse, hoc satis demonstrat sequens contextus, in quo de trigla plura tradit. Aristoteles nullum inter litorales numerat. Item Oppianus & Plinius. Galenus inter pelagios. Qui barbati sunt, in litoribus sèpius capiuntur, imberbes in alto mari, vt locis ita victus ratione, LIB. 9. cap. 17. LIB. 8. de his. anim. cap. 13. LIB. 1. anim. 2. τοῦτο. LIB. 9. cap. 17.

Lib. 8. de his. & proinde succi bonitate mulli à se se differunt. Aristoteles scribit, al-
anim. cap. 2. ga, ostreis, luto, carne vesci. Oppianus sordidissimis quibusque ci-
Lib. 3. de aliis bis, vt hominum cadaueribus, nullumque in mari esse piscem qui sor-
des tam auidè appetat, tantumque aquatilia omnia spurcitic vincere,
quantum sus terrena reliquas animantes.

Τεγύλης δὲ οὐται φυμὸν χερδούρην εἶδωντες
 Τέρπεις, πάσαι γαρ ἀλλὰ οὐκέτε κίχνη
 Φέρβε), οὐειρά δὲ δινάτεος ἔξοχα δάκτυοι
 Σώματος δὲ ἐπιπάγλως ἐπιτέρπεται αὐδρομότοις
 Γιδομήναις, οὐ τὸν οὐδὲν τούτοις θάλασσα.
 Εἴκεδα δὲ τεγύλης σύνοιτι τε φυμὸν τετύχα
 Ήθει φυρομήναις δει περὶ γαστέρος ὄρμιον.
 Αἱμφω δὲ αἱ μηνέαι διιάκελοι εἰν γεπόδεωσιν,
 Οἰδητὸν χερούρην ἀεριστένος ἀγέλην.

Lib. 3. de aliis. facili. Galenus mullos, qui cancellos vorant, & grauiter olere, & insua-
 ues esse, & ad coquendum difficiles, malique succi esse scripsit. Quare
 eiusdem Galeni consilio utendum censeo, qui monet, vt priusquam
 vescaris, ventrem reseres, tum ex gustu, odoratūque iudicium facias.
 Ergo ij mulli optimi iudicandi sunt, qui in maximè puro mari, cibis
 optimis, minimèque sordidis vescuntur. Horum caro dura est, maxi-
 mèque friabilis, quæ cùm probè concocta fuerit, nutrit aliis piscibus
 copiosius. Cibis enim durior ac crassarum partium alimentū corpori
 copiosius præstat, quām humidior & mollior: præsertim quando pre-
 ter id quod modò dictum est, substantiam habet corpori alendo ac-
 commodatam ac familiarē, quæ voluptate iudicatur. Ut verò Diphilius
 apud Athenēum scribit, mulli caro stomacho grata est, subastrin-
 gens, dura, corruptu difficultis, aluū fistit, maximè super carbones assa.

Lib. 3. de sac. Lib. 9. cap. 17. In sartagine frixa grauis est, concoctu difficultis, quovis autem modo
 parata omnis, sanguinem elicit. Laudatissimi, inquit Plinius, qui con-
 chylium sapiunt. Hæc cùm ita sint, iure mirum videri possit: cur tam
 prodigo luxu insignis & pretiosus ab antiquis habitus sit mullus.
 Nam si alimenti copiam, quam præstat, species, omnes alij pisces qui
 præterquām quòd dura, etiam glutinosa sunt carne, copiosius alunt, si
 suavitatem gratiāmq; succi, à multis saxatilibus, aliisque ea laude su-
 peratur. Id quoque Galenus se intelligere posse negat, cur permulti

grandissimos mullos emptitent, cùm nec adeò suaui sint carne, vt mi-
 nores, nec ad coquendum facili, vt quæ dura admodum sit. Ob eam
 igitur causam, cùm quendam aliquando interrogasset, qui ingēti pe-
 cunia prægrandes mullos emerat, quid esset, quòd tantopere illos ex-
 peteret, respondit se primū propter hepar illos tanti emisse, tum
 autem & propter caput. Hepar quidem per se non edebant, sed ga-
 relæum in vase cum pauxillo vini præparantes, in eo viscus ipsum
 tant

tantis per comminuebant, quoad totum simul ex ipso, & humidis præparatis succus unus fiat; simplex ad sensum & similaris, in quo nulli carnes intinctas edebant. At mihi profecto inquit Galenus, nequaquam tantæ suavitatis esse videtur, neque tantam corpori vtilitatem afferre, ut tantopere sit concupiscendum, vt nec ipsum caput, quanquam gulosi hoc quoque laudant, ac secundas post iecur ferre prædicant. M. Apicius, ut scribit Plinius, ad omnem luxum in-

Lib. 9. cap. 17.

genio mirus, in sociorum garo mullos necari præcellens putauit, atque è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Ego in garo ex encrasicholis, in oleo & acetō igni liquatis confecto hepar nulli comminuo, cultelloque tantisper misceo, dum unus ex omnibus succus fiat, ex eoque condimento carnem nulli edo, caput verò quia multum huius condimenti ebibit, sugitur: id eoque laudatur, non quod aliquid aliud quod probandum sit, habeat: continet enim duntaxat cerebrum; annexæ sunt branchiæ quæ edendo non sunt. Mullorum assiduo cibo aciem oculorum hebetari tradunt Plinius & Dioscorides. Et mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius, vel quia spiritum animalem absumit vel conturbat. Si mullus viuus in vino suffocatus fuerit, & id vir biberit, rei veneræ operam dare non poterit, inquit apud Athenæum Terpsicles. Si verò ex eodem vino mulier biberit, non concipiet. Cum igitur veneris incendia restinguat, eam ob causam contra omnia beneficia ex menstruis mulierum auxiliatur, ut etiam autor est Plinius. Mulieres enim huiusmodi philtra parant, veneris inflammmandæ causa, qua vt cum mullorum esu viri prohibeantur, à mulierum amore abhorrent, illasque fugiunt, multò verò ad id efficaciores reddentur nulli, si edantur saliti vel aspersi ea chrysocolla, qua nunc aurifrices aurum ferruminant, quāmque arabico vocabulo *baurach* appellant. Fortasse ob id quod castos viros efficiat, Diana sacrum esse nullum, non incepè aliquis cum veteribus fabulari possit, quanquam alii veteres Hecate attribuāt (quæ eadem est cum Luna & Diana, ut autor est Aristophanis interpres, & in natura Deorum Pharnutus) ob nominis communionem: est enim, ut ait Athenæus τριάδης, καὶ τριάλυως, καὶ ταῖς τριακάσιοῖς ἀντράς δεῖνα φέρουσι, id est, triuia est Hecate, tres habet oculos, trigesimo & vltimo die mensis, siue in neomenia ecenam illi mittebat, vel quia autore Apollodoro, ut citat Athenæus, τρίπυρφος οὐ δεῖ, id est, triformis est Dea, unde Vergilius dixit.

Lib. 9. cap. 17.

Tergem māque Hecatē, tria virginis ora Diana.

Et Ouidius,

Ora rvides Hecates in tres rvergentia partes.

Seruet ut in ternas compita secta rviias.

Hegesander nullum in Diana sacris circumferri scripsit, quia cen-

Cc

Lib. 9. cap. 17.

Dioscor. libr. 1.

cap. 24.

Ibidem. c. 10.

Libr. 7.

setur lepores marinos hominibus mortiferos sedulò venari & deu-
rare, quod cùm summo mortalium commodo faciat, venatrici Deæ
venator piscis dedicatur. Simile quid tradit Plutarchus.

*In libello de-
ris p. f. s. et
cetera.*

εἰλευσίνι μῆτρας οὐερούντος, καὶ τοῖς πόροις ἐν ἀργυρῷ τῶν λεπρῶν ἀπεχομένων ἦτορ την
τὸ ζώον: τὸ γάρ θαλάσσιον λαγων, ὃς ἡστὸν ἀνθρώπου θαράσσων, οὐτονομήτη τρίγλαυ
μάλιστα, καὶ χρυσολίσκων διάζευτος φιλάνθρωπα καὶ σωτῆρα: Σόφα τὸ δέκατον
ἔχοντο. Nullum Eleusinię sacerdotes colere, ciudemque Iunonis apud
Argiuos antistitem, ob animalis reuerentiam abstinere: marinum
enim leporem exitialem homini nulli necant, cum primisque infes-
tant. Quare tanquam hominum amantia, & iis salutaria animan-
lib. p. cap. 1.

tia securitatem hanc obtainere. Item Plinius. Lepore marino vescitur
vnum tantum animalium, ut nō intereat, nullus piscis, & tenerescit
tantum, & ingratior viliorque sit: Eundem leporem marinum vena-
tur & deuorat scarus, autore Athenaeo. Sed quibus de causis hoc lo-
lib. 1. cap. 2. co Athenaeus lapsus sit, vel locus is sit mendosus libro sexto exposui-
mus, non solum Plinij, sed etiam Aristotelis autoritate freti, qui di-
sertè tradunt scarum alga, herbisque vesci, non aliis piscibus. His
probatisimorum autorum testimonis rationem addidimus quam
suo loco leges. Locus verò Athenaei is est: ὁ σκάρος ἀπαλός ἔρχεται,
ψαύεται, γλυκὺς, καῦται, ἀγριότερος, εὐθυάδολος, ἀργότερος, τέτταρες ὁ τερποράνος
ὑποτολός, ἵππην τὸς θαλασσίου λαγῶν θηρέυοντες οὐτούσιαν. Cùm igitur nulli
lepare marino venenatissimo animali vescantur, ob hanc maximè
rationem, non solum quia in lutulentis sordidisque locis degunt, ex
Galeni consilio exenterandi sunt, contra coquorum consuetudinem
qui integros coquunt: reiectis enim intestinis, ventriculoque minus
periculosi erunt, quamquam aliquando gallinas ederimus in qua-
rum ingluvie serpentes reperti fuissent, & lacertos marinos quos
scolopendris marinis vesci anatome nos docuit. Mirum illud quod
de nulli torpedinisque antipathia scribit Alexander Aphrodisieus.

*In p. f. s. et
cetera.*

Ἄδεις τὸ δὲ τὸ θαλασσίου ταρπέιον ἀγνοεῖ τοὺς διὰ τὴν μεγάθην τὸ σῶμα ταρπεῖον:
Στράτηγος τοις μάχην αὐτοτάξιον τὴν ταρπεῖον. Nemo ignorat torpedinem mari-
nam per funiculum corpori stuporem inducere, cui trigla contre-
stata cōtraria vi resistit. Plinius scribit mullos inueteratos tritosque

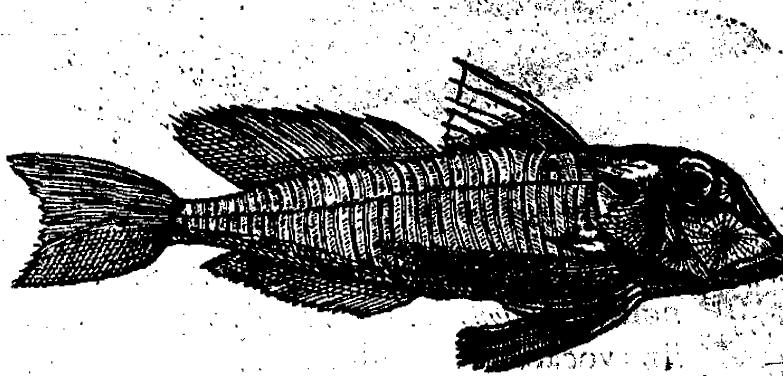
lib. p. cap. 3.

lib. p. cap. 4.

in potionē vomitiones concitare. Dioscorides nullum marini dra-
conis, aranei ac scorpionis iestibus mederi, si crudus atque dissecitus
admoveatur. Hæc de mullo tantopere à veteribus celebrato, quem
nos graphicè depinxisse certissimum est: id enim confirmant cum
euculo, & hirundine corporis similitudo, color ille magna ex parte
roseus, qui vel cum minio certare possit, alia ex parte varius color,
maximè quum expirat. Præterea illa barba inferiori labro propen-
dens, tum carnis substantia dura, sicca, & maximè friabilis, ad hæc
mag.

magnitudo modica. Postremò nominis Græci vestigia ad hæc usque tempora à quibusdam gentibus seruata.

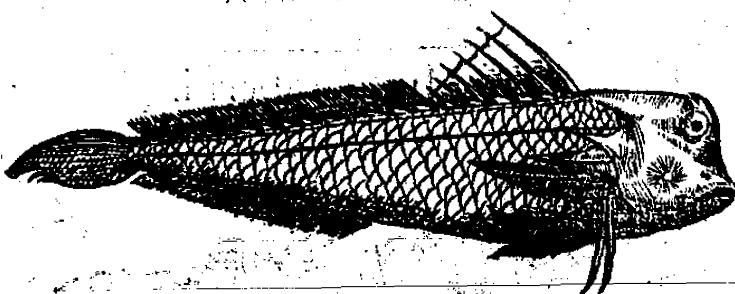
De Mullo imberbi.

C A P U T . V.

MEMBERBIS Mullus is est, qui à nostris *imbrago* dicitur, ab insigni rubore; ebriosis enim, quos *imbragos* nostri vocant, sæpius rubet facies. Ab hoc igitur exaturato & splendido rubore pisci isti nomen à nostris datum est. Piscis est marinus, rarus, hirundini & cuculo corporis figura similis, colore magis rubro. Capite magno, stelulis cælato. Oculis magnis. Ore paruo cuius pars interna cinnabaris colore est, vt in hirundine, sine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudam spectantes. Ad branchias pinnae sunt duæ rubræ cum appendicibus aliquot, vt in hirundine, & cuculo diximus, in ventre duæ aliae. Cuta aspera contingit & rubra in dorso & lateribus: nam ventre est candido, ad quem à dorso lineæ multæ ductæ cernuntur. A capite ad caudam dorso medio duo sunt acutorum ossiculorum ordines cauum efficientes, è cuius medio pinna rubra aculeis constans erigitur; cuius pinnae aculei parum ferrati videntur, id quod in nullo alio pisco praeterquam in eo qui sagittarius vocatur, comperi: quanquam antea idem tribuat veterum scriptorum nonnulli. Sequitur alia pinna veluti è mollioribus pilis constans. Cauda rubra est scorpionis caudæ similis. Ventriculum paruum habet cum appendicibus multis & longis. Denique partibus omnibus internis mullo barbato similis est, vere quis multis distentum ventrem habet. Carne est dura siccaque. Hunc pisces ex mullorum genere esse, certissimo sunt iudicio tum maxima cum hirundine, cuculo, mullo barbato similitudo, tum insignis splendidusq; rubor, nihil que omnino reclamat, nisi quod veteribus pa rum notus fuisse videtur; qui de solo mullo barbato videtur scripsisse.

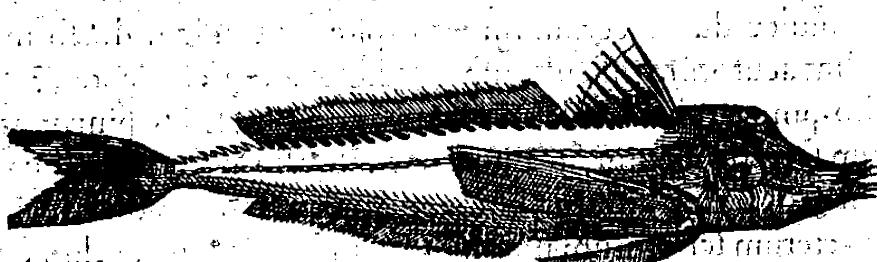
De Mullo aspero.

CAPUT VI.

X GENERE Mullorum imberbium is est, qui à nostris *cauillope* dicitur à clavi lignei, qui *caville* à nostris vocatur similitudine. Est enim corpore breui, terete, digiti magnitudine, colore minij, vel valde purpureo. Capite, brachiis, pinnis, mullo proximè descripto similis, sed squamas habet paruas, serratas, obliquè sitas. A capite ad caudam lineam ex squamis contextam. Pinnarum quæ ad branchias sunt, color est varius: nam parte exteriore candidæ sunt, parte interiore ex viridi nigrescunt, quemadmodum milui pinnæ. Ventriculo est paruo cum appendicibus paucis. Hepar habet candidum sine felle, longius quam in alijs huiusmodi piscibus, splenem paruum ex rubro nigrante. Brachias quaternas duplices. Carne est dura, siccata que à cuculi carne non discrepante. Hunc piscem ob simile corporis figuram, similem colorem, mullorū generi subieci, & à squamarum asperitate mullum asperum nominaui, cum nullū aliud nomen, immo ne mentione quidē vllā piscis istius, apud antiquos scriptores legerim.

De Corace.

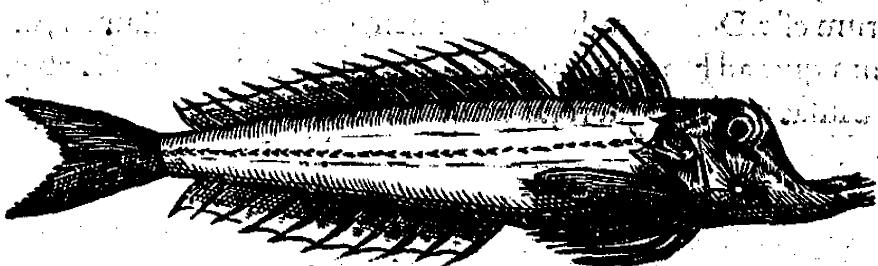
CAPUT VII.

O P A E Piscis à Græcis, à Latinis coruus, à nostris *cabore* à capitis magnitudine dicitur, à Romanis *gallina*, à Burdegalésibus *perlon*, ut reliqui similis. Piscis est marinus, corporis forma miluo similis, aculcorum pinnumque magnitudine discrepans. Ossa brachias integrantia

gentia cælata in aculeos desinunt. Pinnæ quæ ad branchias, minores quam in hirundine, maiores quam in miluo sunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriorē albescunt, cum maculis rubescentibus. Dorsum ex cæruleo nigricat, latera rubescunt. Venter laetè est coloris. Caput est magnum, locus inter oculos cælatus. In dorso virgas ex ossiculis contextas, instar cœulli habet, in eodem pinnas duas, prior est brevior cum aculeis longioribus acutioribusq; posterior longior est, cum multo minoribus aculeis. Linea simplex a capite ad caudam ducta est. Palato minus est flavo quam miluu. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina tenuia, hepār ex albo rubescens, carne duriore est quam miluu, scilicet Athenæo,

lib. 2.

De Miluo.

CAPUT VIII.

EPAZ. Non solum suis, sed etiam piscis à Græcis dicitur, quem cum Latini accipitrem cōuerterint, non miluum, qui ab iisdem ierinos nominatur, tamen ἵπαχος, vel ut est apud Oppianum ἵπηκα piscem eum esse existimo, qui miluu siue miluago à Plinio appellatur. A nostris lucerna quod noctu splendeat, eadem de causa à Provincialibus belugo: nam belugæ fauillas appellant. Miluu igitur piscis est marinus, corporis formâ coruo persimilis, corpore magis rubro, capite minus lato, utrinque compresso. Pinnarum numero, caudâque similis, magnitudine & colore dissidens. De magnitudine capite superiore dictum est. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum quæ ad branchias sunt externæ, nulla maculae rubræ insunt, interna ex viridi non nigricat, sed pinnæ istæ partim flavescent, parum nigricant. Linea à branchiis ad caudam ducta simplex non est, neque lauis, ut in coruo: sed ex acutis breuibusque aculeis horret. Non squamis sed cute aspera congettatur. Partibus internis mullo imberbi similis. Palatum parum flavum est. Carne est sicca durâque, ut scripsit Athenæus. ἵπηκος οὐλυρός ζεργός μὲν χόκυος. Miluago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari Tebius niger autor est, tradente Plinio. Oppianus etiam prodidit miluum in summo mari volitare.

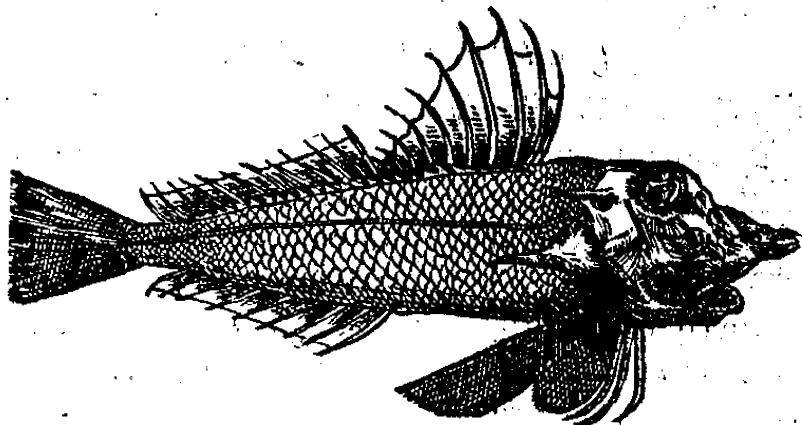
ἵπηκος δ' αὐτὸς ἀλυρός ζεργός οὐλυρός

lib. 1. ad. 1.
τικάρη
lib. 9. cap. 17.
lib. 3. c. 2.

Xylo iunctufoles & ad nigrum datur nomen. X.
Augo neque dilatato, sed aquilino datus.
Aeradans sumam milii laci aquoris rupdam.
Hos non i similes dicas, similesque volant.

Quam nostri lucernam vocant, milium. Quem nubes coruum
esse existimamus, his adducit rationibus. Cetuo pisci à nigore no-
men est datum, sic corvus noster, omnium huius generis, de quo nūc
agimus, piscium nigerimus est. Pratercā carne est multò duriore
quam milius, quod cetuo tribuit Athenaeus. Milius vērō post cor-
uum minus ceteris rubet, per summum mare volitat, ut sēpe vidimus.
Neque me latet alios aliter huiusmodi pisces distinxisse, ut cum qui à
nobis corvus dicitur cuculum esse afferant, non animaduertentes cu-
culum ἐρυθρὸν, id est, rubrum dici, cum vērō quem pro cuculo exhibet
nigrum esse. Deinde milium esse quem coruum appellamus, ob pin-
narum quæ ad branchias sunt longitudinem. Sed satius est ob prædi-
etas causas ita distinguere, ut nos distinximus.

De Lyra.

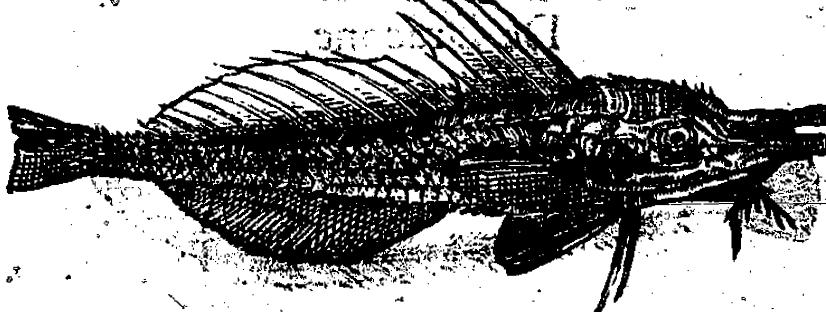

C A P U T . X.

LYRA Piscis nomen est, apud Græcos & Latinos, qui
à nostris grouau, vel grougnant vocatur, quod grunniat
more suis. A Liguribus organo, ob sopum quem edit. A
Gallis rouget, à rubro colore. A Germanis inferioribus
lechan, quasi gallus marinus. Lyra piscis est marinus, te-
res, ruber. Capite osso magno. In posteriore eius parte, in osse bran-
chias tegete, & in dorso aculcis magnis & robustis armatus. Rostrum
in duo cornua lata protenditur, quibus lyra antiquæ formam refert,
squamis paruis & asperis contingit. Partibus internis superioribus si-
milis est. Plus ossium quam carnis habet, quæ dura est, siccaque, satis
suavi tamē, si elixa ex aceto edatur. Varia fuerunt de hoc pisco scripto-
rum

rum sententiaz. Alij capitonem à capite magnitudine vocauerunt, sed xiphalos, id est capito esse nequit, cum ex mugilum genere non sit. Alij orphum. Alij erythrinum, ob colorem rubrum, sed falco hi enim pagro similes sunt, ut suis locis docuerunt. Non defunt qui pro citharo acceperunt. At citharus rhombo similis est, autore Galeno Quare citharum rhombus, eique similis citharus plani sicut pisces laciques, lyra verò pisces teres, longus, crassoque capine, ea citharus dici nequissima potest. Praterea citharus carne est dura & friabili, lyra dura quidem, sed glutinosa. Quare piscean quem hic depinximus, cum esse contendimus, cui lyre nomen à veteribus datum sic. Primum quia nostri cornua, lyre antiquæ figuram referunt, ut comprobant, cum mulea antiquorum monumenta quæ Romæ hodie visuntur, in quibus lyre antiquæ forma insculpta est, cum illud maximè quod vidi Romæ initio pontificatus Iulij tertij, in quo Aclæ cæli globum humeris sustinens, signa cælestia, & in his lyre antiquorum figura expressa etant. Lyram verò cornua habere, testis est Plinius, de testudinibus loquens. Tria glodytæ cornigeras habent, ut in lyra annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum innatando remigio se adiuvant. Deinde vocalis est, qualem lyram esse affirmat Aristoteles. Λύρα δέ τινας ἀφίστηται πλευραῖς λέγεται φορεῖσθαι λύρα, καὶ λέγεται λύρα τοι γεγόνης ἀφίστηται πλευραῖς λέγεται. Pisces quidam strepitus stridor eisque edunt, quos vocales esse dicuntur, ut lyra & chromis hi enim veluti grunatum quendam edunt.

De Cornuta, siue Lyra altera.

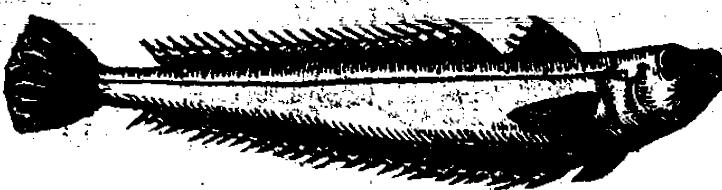
CAPUT IX.

LI N I V S locis duobus cornutæ meminit, priore quum de volantibus piscibus loquitur; altero quum de cetaceis. De cornuta cetacea alias dicemus, nunc de altera quæ cornua areolit è mari, quæque volare nititur. Eum piscean esse existimo, qui à nostris maris, id est, per antiphrasim male armatus vocatur. Nos eundem cata-

lib. 2. cap. 87.
lib. 3. cap. 11.

parachini vel lyrae primi nominauimus, quod vndiquaque armatus, tocisq; officiis sit. A Liguribus male armato pescatur. A Romanis forchato & pectori fida, à discobus cornibus nominatur. Nonnulli lyrae superiores marem esse arbitrantur, sed fabio: nam in huius ventre una rubescencia sepe reperiuntur. Est igitur cornuta marinus pisces octogonus, colore plumbaceo, cornis squamis officiis cōtectus, in quarum medio tumor durus erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit. Capite est duro, osso, in duo lata cornua desinente. Os in superioria est parte, sine dentibus. Ex inferiore maxilla cirri carnosí, breves, molles propendent. Aculeorum, pinnarū numero sitūq; & cauda cūculo, malleo imberbi, & lyrae similis. Pinna dorsi longis constat villis, rubris. Totum quoque corpus rubrum est dum viuit, extinto color ille evanescit. Ventriculum paruum habet cum appéndicibus paruis. Hepar magnum pro corporis ratione, album, in quo sellis vesica. Splenem paruum, rubrum. Vesicam magnam aëris plenam, ob squamatū pondus opinor. Branchias quaternas duplices. Carnis parum habet, ob eam causam facile exiccatur, siue laevissimus. Caro sicca est duraque, minus tamen quam cuculi, vel milui. In adibus exiccatus suspeditur, cauda, vnde ventus spiret, indicante. Nos pescem hunc aliquando lyram esse putavimus: sed cum vocalis non sit, etiam si cornua maiora habeat, cornutam rectius dicimus, nūc arbitramur. Nec obstat id quod de Lib. 9. cap. 17. cornuta scripsit Plinius, cui sesquipedalia ferè cornua tribuit. Attollit cornua ē mari sesquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit. Nam de maximis cornutis intelligit: quæ vero sēpius capiuntur, semipedalia ferè, vel etiam minora cornua habent, vt fortasse apud Plinium semipedalia pro sesquipedalia legere oporteat.

De Dracone.

CAPUT. XI.

Lib. p. 401.

RACONEM, Dracunculum, vranoscopum, non absurdè proximè descriptis subiectemus, tum quia similiter aculeos ad caudam spectantes habent, tum quia dura siccaque sunt carne. Præterea id facio Plinij exemplo, qui cornutæ draconem subiunxit, quem à dracunculo distinxit, quum literarum ordine pisces enumerat.

rat. Draco. quidam aliud volunt esse dracunculum, est autem graculo similis, aculeos in branchiis habet ad caudā spectantes, sic & scorpio lēdit dum manu tollitur. Quia de draconē non de dracunculo accipienda sunt: quoniam et si dracunculus aculeos ad caudā spectantes habeat, minimè tamē ut scorpio lēdit dū manu tollitur, quod magno suo malo quiuis experiatur. Id cūm probè gorint pīscatores, ichthyopole, coci, draconē viuū intrepidē non contrectant, & Galli nisi truncato capite mensis apponunt. Verū idem est draco cum eo quem araneum alibi vocat Plinius. Rationes quibus in eam adducor Lib. 11. cap. 4.
 sententiam hæ sunt. Nusquam legas in mari animantia esse aculeis venenum immittentia, præter pastinacam, cuius radix nihil in mari est execrabilius, inquit Plinius, scorpiū, draconē, araneū, porcū mariū, de quo hæc Plinius. Inter venena sunt pīsciuū porci marini spinae in dorso, cruciatu magno læforum, remedium est limus ex reliquo pīscium eorum corpore. Pastinacam & scorpiū nemo vñquā cūm draconē, vel araneo confuderit, si modò eorū notas ex veteribus dicerit. Porci nulla est cūm draconē similitudo siue corporis specie, siue vitam, siue mores consideres, vt inde marini porci nomen iuste tribui queat. superest araneus, quem cūdem cūm draconē esse coniūncūt aculei spinæ in dorso nigri maximè venenati, iidem modò araneo, modò draconi à Plinio attributi, vt nulla sit rei, sed nominis tantum differentia. Præterea quod de draconē scripsit Plinius, id in araneo nostro quiuis experiatur, qui pīscium capturæ interesse voluerit: captum enim arena semper se obuoluentē cernet. Plinius: draco marinus captus, atque immisus in arenam, cauerānam sibi rostro mira celeritate excavat. Huc accedit gentium sententia nostræ consentiēs appellatio. Nostri enim Ligures, Hispani, Massilienses, eum quē draconem esse constat, quémque Græci huius ætatis δράκοντα dicunt, araneum appellant. Est igitur δράκων θαλάσσιος, Latinè draco marinus siue araneus Gallis vine dictus, Siculis & Neapolitanis tragina corruta voce pro draconā. Pīscis in arena & litoribus deges, testibus Opiano & Aristotele. In nostro mari palmum maiorem raro superat, in oceano, aliquando cubiti magnitudinem attingit, falcato est ventre, dorso recto, colore vario: dorso enim fusco est, ventre candido, lateribus lineis aureis transuersis pulchre distinctis. Capite petcam marinam emulatur, oris scissura obliquè à superiorē parte in inferio rem vergente, quò sit vt ore aperto & hiante, maxilla inferior superiorē major videatur, dentibus paruis densisque. Oculis est sursum spectantibus, & adeò splendide virecentibus, vt smaragdum pulcherrima viriditate superent, iidem breui interualllo a se distant, in quo triangulum expressum, & aculeos paruos cernas. brancharum opercula in aculeos ad caudam spectantes terminantur, Lib. 9. cap. 4.
 Lib. 3. cap. 5.
 Lib. 9. cap. 5.
 Lib. 3. cap. 5.
 Lib. 9. cap. 5.
 Lib. 1. Æduca
 Lib. 8. de hist.
 animal. cap. 5.

quæ post articulationem cum ossibus capitis, tenui membranaeque simili substantia potius quam ossea constant. Quamobrem draco ea, quum extra aquam aere trahit inflat, non aliter quam nos cum buccas inflamus. In ceruice vel dorsi principio, quinque aculeos habet, tenues, nigros, præacutos, tenui membrana nigra connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multoque perniciosius quam branchiarum aculeis. A capite, oculis, venenatisque aculeis draconis nomen datum, teste Aeliano. Marinus draco aliis piscibus reliquo corpore assimilis est, eius caput, & oculorum magnitudo, terreni draconis speciem similitudinemque gerunt, magni enim sunt, & venusti. Maxille etiam similitudinem quandam habent cum terrestribus, & eius pellis non procul abesse à terrena palpanti videtur, simul & infestis, & venenatis armatus est aculeis. A ceruicis aculeis pinna incipit ad caudam usque continuata. Alia est à podice ad caudam. Aliæ duæ ad branchias, eodem situ quo in fluuiatilibus, id est, inferiores multò quam in marinis esse soleant. Inter has & scissuræ oris finem in parte supina duæ aliae sunt, minores, cætidæ. Podex non procul à branchiis distat. Linea à branchiis ad caudam ducta multò est altior, dorsaque propior quam in cæteris piscibus, cute dura tegitur, squamis paruis & tenuibus aspersa. Ventriculo est magno, splene paruo, hepate ex albo rubescente, corde angulato. Loliginibus paruis, aliisque minutis piscibus vescitur. Moribus & veneni viribus scorpioni similis est, carne dura, siccaque est, ut Philotimus tradidit, id quod Galenus approbat. Nemo existimet nos araneum Plinij cum araneo Aristotelis confundere, cum toto genere differant. Est enim ὁ ἀράχης, id est, araneus Aristotelis ex genere malacostracorum, cui similem cancellum facit. Araneus vero Plinij pisces est sanguine præditus, & venenatis aculeis, ut ostendimus. Hic silentio præterire non decet eius sententiam, qui draconem Romæ *trachina* nominatum, trachurum veterum nominum similitudine deceptus esse putat, eius verba sunt. *Trachina* & ipsa etiam in fricturæ numerum refertur, quam trachurum, ut Oppiano videtur, esse putamus, vel ut Athenæo placet, trachidam, eo argumento quod infestam & propè letalem spinam in ceruicibus habeat, & binas item alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Hic pisces oblongus est ac tenuis, & falcatus in ventrem, cuius latera lineæ frequentes & obliquæ, vergentes ad cæruleum colorē pulcherrimè describunt. Falsam esse opinionem hanc, etymum ipsum, & modò citata verba clarè ostendunt τραχύς enim à caudæ asperitate, aculeisque nomine habet, at draco non in cauda, sed ut ille ait, in ceruicibus infestâ & propè letale spinam habet, & binas ite alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Reuicienda quoque est Alberti magni sententia, qui draconem belua marinam esse ceniet, quæ

Lib. 4. de aliis
faunâ.Lib. 3. de aliis
faunâ.Lib. 4. de bestiis
animal. ca. 4.P. 1. lib. de
Rom. pisces.

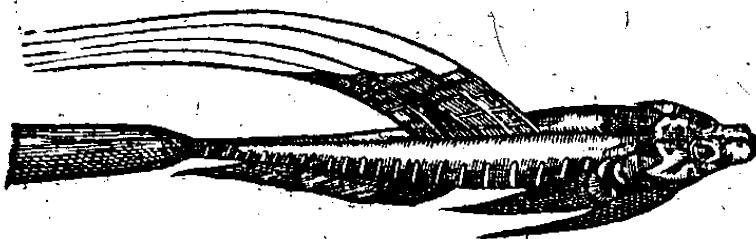
cap. 19.

vene-

venenatis dentibus & pescatores, & alias animantes subito interficit.
 Neque enim draco inter belugas marinas recensetur aut à Plinio, aut
 ab Oppiano; neque dentibus, sed aculeis venenatis nocet, ut ex Pli-
 nio antè probauimus. Idem confirmat Dioscorides. Δράκων θαλασσής
 ἀραικούχεις, καὶ εἰπεθεῖς, λαγώς τοῦτο τὸν ἐξ τῶν ἀργίστων αὐτῆς τολμητόν. Dra-
 co marinus dissecatus & apertus impositusque ictus spinae suæ qua fe-
 rit, medella est. Quanquam Dioscorides aliquando δίρυμα ἐν τοῖς
 τολμητοῖς usurpet, id est, morsum pro ictu siue puctura, ut cum de mul-
 lo loquitur. οὐ μὴν δὲ τολμητοῖς καὶ εἰπεθεῖσι, θαλασσῶν δράκωντος καὶ στρογγύλου
 καὶ ἀπάχυμος δίρυματος ἡλέται. Mullus marini draconis & scorpionis, & ara-
 neæ mortibus medetur. Non minori reprehensione dignus is qui in
 suis in Dioscoridem commentariis capite de dracone marino pro-
 eo hippocampum verum describere videtur: nam in iis quæ capite
 de hippocampo, de ipso hippocampo tradidit vehementer errat, ea-
 que cum de hippocampo dicemus improbabimus. Porrò id absurdū
 est quod scribit, non eundem esse draconem marinum, de quo tradi-
 derint Dioscorides & Plinius, duas ob coniecturas, quæ vanissimæ
 sunt. Prior est, quod draco marinus Dioscoridis spina venenata pú-
 git, cui ictui draco ipse dissecatus, atque impositus medetur, alter ve-
 rò Draco nēpe Plinius morsu solum nocet. Vbinā quæso hæc Plinius?
 nusquam sanè. Imò verò eadē planè quæ Dioscorides scripsit. Draco-
 nis marini scorpionumque ictus, carnis eorum impositis sanatur. Et
 ibidem. Draco marinus ad spinae suæ qua ferit, venenū ipse imposi-
 tis, vel cerebro toto prodest. Altera cōiectura est, quod ex Dioscori-
 dis verbis colligere licet, facile esse draconem marinum habere, qui
 veneno suo remedio sit, cōtrà difficillimum alterum habere cū gran-
 dis sit belua. Minimè verò Plinius in beluis marinis draconē nume-
 rauit, imò ab iis seiūxit. Cū enim i. i. b. x x x i. belugas marinas re-
 censet draconis marini non meminit, sed postea cū aliis pescibus nu-
 merauit. Sunt qui nō intellecto nominis etymo, quod antè ex Aelia-
 no tradidimus, quum draconem marinum audiunt, simile quid ani-
 mo fingunt iis draconibus quos pictores pro arbitrio pingunt. Vnde
 fit ut quidā raias exiccatas, atque in eum modum efformatas pictas-
 que, quo pictores dracones terrenos figurare solent, pro veris draco-
 nibus marinis accipiant, sed facilè imperitis imponitur, qui neque ex
 antiquorum scriptorum lectione pīciū ceterarūque animan-
 tium naturas didicerūt, neque res ipsas intuiti sunt. Quæ si fecissent,
 ex capite, ore, brachiis apertis, pinnis, aculeis, caudæ asperitate, atque
 ab aliis huiusmodi, raias agnouissent. Huiusmodi raias Antuerpiæ
 sic efformantur, atq; inde alio deportantur. Verū ad draconē redeamus
 aduersus cuius venena, multa & præsentia remedia dedit natura. Nā
 vt ex locis ante citatis liquet, ipse impositus ictus suos sanat. Mulli-

Li. ii. de fin. med. facit. caro imposita idem præstat. Idem Galenus scribit. Draconem mari. num aduersum suum ipsius ictum impositum, necnon nullum va. *Lib. i. cap. 6.* lere. Et dioscorides. Peculiariter autem ictus à marino scorpione & Dracone inferuntur qui molestos cruciatus cident, interdum autem sed raro nomas excitat, quibus absinthij, salviæ aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Et nos aliquando vidimus partem à draconे marino punctam in tumorem erigi, & cum doloribus vehementissimis inflammari, quæ si negligatur, facile gangræna corripitur, quo in malo pescatores nostri ad lentisci folia, tanquam ad sacrâ anchoram confugiunt, usque partem vulneratam confriuant, melius sibi consulturi, si draconis ipsius dissecti carnes vel cerebrum imponerent. Nec est negligenda theriaca confectio cù aqua absinthij sumpta. Que omnia remedia cōferunt priusquam gangræna partē vulneratā occupauerit, tū enim gangræna causa sacrificada pars est, & garo acetoque fouēda, caput nulli saliti imponēdū. Eiusdē etiā recentis è capite cinis contra omnia venena prodest, cæca quadā naturarū discordia.

De Dracunculo.

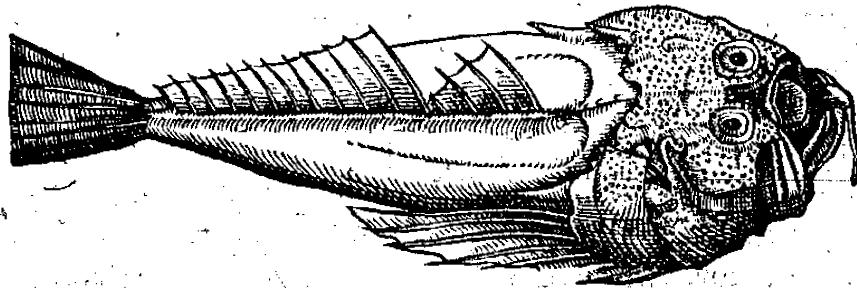

CAPUT XII.

RA CV NCV LI Piscis Plinius solus, quod sciām, meminit, quem à draconē differre scripsit, vt proximo capite ostendimus. Hunc esse putamus qui à nostris *lacert* vocatur, quod lacertis terrenis corporis figura similis sit, & dracunculum vt à draconē maiore distinguitur esse appellatum. Est piscis marinus dodratali magnitudine, cotto fluuiatili non multum absimilis, rostro acutiore, & capite latiore. Ranę etiam piscatrixi quodammodo similis est, sed rana piscatrix ore est maiore, pinnis concoloribus quæ in dracunculo variæ sunt. Capite est magno, cōpresso, rostro prominente, ore paruo sine dentibus, sine vlla ad branchias scissura, sed huius vice supra caput utrinque foramen est, vt in Hippocampo, quod, nisi dum piscis viuit, eoque aquā trahit & emittit, manifestum est. Oculos magnos supra caput positos habet, capit is os in aculeos delinit ad caudā spēctantes. Pinnas longissimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias sitæ, aureæ sunt

sunt, in radice argenteæ. Quæ in supina parte, à cæterorum marino-
rum piscium pinnis, situ magnitudinéque dissident: nam & ori pro-
piores sunt, & longiores iis quæ sunt ad branchias. In dorso duæ cri-
guntur, prior parua est, aurea & argenteis lineis distincta, posterior
magna admodum in medio dorso, papilionum alis non valde diffi-
milis, radiis quinque hordei aristis similibus, membranâque constans.
Radij priores longiores sunt, posteriores breuiores, contrâ quam in
membrana, quæ singula radiorum interualla, veluti intertexta occu-
pans paulatim crescit. Eadem quoq; varia est, lineis enim argenteis in
medio duarum nigrarum sitis distinguitur. Hæc in medio dorsi cauo
veluti in vagina conditum. Alia est à podice ad caudam etiam aurca,
demptis eius fimbriis quæ nigricant. Corpus totum sensim gracilius
fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbriæ nigricant. Est &
picto corpore: nam ab huius medio argenteæ lineæ ad vêtre ductæ
sunt. In maxillis partibusque anterioribus veluti punctis argenteis
notatur. Ventre est lato, plano, candido. Cuticula tantum tegitur. Ca-
pitur hic pisces maximè caniculæ vigentis tempore, cuius syderis vim
omnia ferè animantia sentiunt, etiam pisces ipsi, quorum alij è pro-
fundo sursum se efferunt, alij in profundum secedunt, alij ad saxorum
latebras consugiunt. Carnis substantia gobionibus paruis similis est,
iisdemque alimentis vesci traditur. Minus venenatus est huius quam
draconis ictus. In Agathensi litore capitur, alioqui rarus est, & tum
ob raritatem, tum ob venustatem summumque omnium rerum op-
ificis Dei in hoc pisce artificium, piscatores ipsi admirantur, & amicis
qui naturæ rerum contemplatione delectantur dono dant.

De Vranoscopo.

CAPUT XIII.

V I ὑρανοσκόπος à Græcis, & γαλλιόνης vocatur, ab libro 8.
Athenæo etiam ἄγρος dicitur, quæ vox quanquam ca-
stum significet, nihil tamen de huius pisces castitate
apud veteres autores legas. Veteri Latino nomine
caret: quam ob causam Plinius Græcis semper vñus est.

D d

Galeni interpres celi speculatorum appellavit. Gaza pulchrum piscem perinde ac si χαλκόν, non χρυσόν legisset. Atque tum ob fuscum colorem, tum ob capitis, totiusque corporis speciem, scđus est aspectu. Et ψευδοχήρου appellationem, quæ pulcherrima est, & homine quam pisce dignior. Hominis enim proprium est sursum aspicere, id est mente naturam rerum & cælum contemplari, fragilia & caduca, quæque falso in bonis à vulgo habentur despicere, atque infra se posita arbitrari. Quemadmodum vero ab antiquis pulchro honestoque nomine donatus est hic piscis, ita à Massiliensibus turpi pudendóque, quod honestæ matronæ præ pudore nominare vix audeant. Vocatur enim ab his *tapecon*, quod pessi instar conformatus esse videatur, & *ræspecon*, quod caput ob asperitatem ad scalpenda muliebria pudenda accommodari possit. Ab Italîs *boca in capo*, à nostris *rat* appellatur. Oppianus ἡμερόχειτος nominat, quod interdiu in arena dormiat, noctu vigilet prædæ querendæ causa, vnde & νυκτερίς vocatus est. Ex quibus liquet non de phoca, ut opinatur Erasmus, etiam si noctu in terram exeat somni capiendi causa, sed de vrano scopo potius intelligendum esse. Suidæ locum quo scribit. ἡμερόχειτος ἵψης τις, χρὴ οὐ κλεπτης. id est, hemerocoetus piscis est quidam, & fur. Fures enim quod interdiu dormiant, noctu vigilent, ἡμερόχειτοι aptè nuncupantur, etiam Hesiodi testimonio.

Μῆποτες ἡμερόχειτος αὖτε ἀπὸ χείρωνθελταῖς

Vranoscopus piscis est marinus, litoralis, pedali magnitudine, sine squamis. Capite magno, osseo, aspero ranæ piscatrixis capiti quodammodo simili. Os longè secus quam reliqui pisces situm habet, nimirum supra caput, magnum & patens, cuius operculum est maxilla inferior, sursum valde attracta. Lingua breuis sed lata, oris internas partes ita occupat, ut eas nisi linguam digito valde cōprimas & summoueas videre non possis. Ex ea parte quæ inter linguam est, & maxillam inferiorem, oritur membrana in principio latiuscula, sensim in carnosam rotundamque apophysin desinens, extra os propendens, qua pisciculos alliciat, allectos devoret. Eandem cum vult retrahit & exerit veluti serpens linguam. Oculi supra caput sicut recta cælum intuentur, vnde ψευδοχήρος nomen optimo iure datum. Nam dracunculus, rana piscatrix, raia, pastinaca, rhombus, passeris, buglossi, sepia, polypus, oculos habent supra caput. Sed pupillæ ad latera spectant, non sursum ad cælum. Ossa capitis, caudam versus in aculeos desinunt tenui membrana opertos. Ab ossibus branchias integrantibus itidem duo alij aculei ad caudam spectant membrana testi dempto extremo mucrone. Branchias quaternas habet, iuxta quarum scissuram pinnæ dute magnæ & robustæ, & variæ exoriuntur.

Lib. 4. *ἀλιστ-*
τικῶν

Sub.

Subsunt in parte supina alię duę minores, albę, maxillę inferiori pro-
pinquę. Has pinnas sequitur os, veluti sternum, quod tribus aculeis
horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorso duę sunt,
quarum prior, capiti propior parua est & nigra, ut in araneo. Poste-
rior ad caudam usque porrigitur, dorso concolor. Cauda in pinnam
latam desinit, paucis caudae dum pisces viuit æmulam, fimbrię pur-
purascunt. Dorsum fusco colore est, venter candido, qui colores, dum
viuit, manifesti sunt, alioqui una cum vita pereunt. A capite linea duę
ex squamulis constantes ad caudam protenduntur, reliquo corpore
cute dura intecto, quæque facile excoriari possit. Ventriculus firmis-
simis tunicis constat, è cuius ore appendices octo dependent. Hepar
candidum est, à cuius exteriore parte fellis vesica pendet, admodum
magna, si corporis magnitudinem spectes, felle valde distenta. Fellis
substantia, oleum colore, & consistentia refert. Vagina multum infra-
posita est bifida. Carne est alba, dura, non multum à carne ranę pisca-
tricis differente, grauisque odoris, de qua sic Athenaeus: *spavox gnos dñe*
χρὶ ὁ ἄγρος καλέμδιος, οὐχὶ καλιώνυμος, Capūs. In arena & cœno latet, vt
pisibus insidietur. Cum igitur carne, cœno saque aqua vescatur, gra-
uem virosique saporis esse necesse est. Vranoscopus in venando co-
dem astu, quo rana piscatrix utitur: cum enim luto se immerserit, ca-
put paulum exerens, membranam siue apophysin ex ore demittit, ad
quam pisciculi tanquam ad vermem adnatant, qua præmorsa admo-
nitus vranoscopus, statim retrahit, & cum ea pisciculum. Nos primi
particulam istam in hoc pisce deprehendimus, quoq; astu pisciculos
venetur, obseruauimus, nulla enim prorsus, quod sciam, huius men-
tiō fit apud ullum aut veterem, aut recentem, Græcum Latinum ve-
scriptorem. Vranoscopi meminit Galenus his verbis. *Ὄ δὲ οὐκ διὰ τὸ τοῦ*
ὄφθως ἐξάρα τὸ ἀνθρώπου, οὐ τὸ ὄφαρον ἐτολμῶς ἀποβλέπειν, καὶ λέγειν ἔχει,
*αὐτογένειος τῷ πόλυος ὀλυμπίου, ἀταρβίτουσι προσώπους, ἀνθρώπων μὲν ἐστὶν ὡς ἑωραχ-*τῶν ψεύτωποι τὸ καλέμδιον ψρανορχίποντος ἵχθυῶν, ὡς δὲ τοι γε καὶ μη βέλοιτο*
τῷ πόλυ τὸ ὄφαρον αὐτὸν βλέπειν. Existimare, inquit, ob id hominem recte stare,
ut cælum prompte suspiciat, hominum est qui nunquam vranoscopum
viderūt, qui etiam inuitus cælum semper aspicit. Porrò eundem
esse piscem qui vranoscopus & callionymus vocatur, confirmant
Athenaeus, Plinius, reliquique veteres autores. Athenæi locus iam cita-
tus est. Plinius. Callionymus siue vranoscopus. Et alibi. Callionymi
fel cicatrices sanat, & carnes oculorum superuacuas consumit. Nulli
hoc piscium copiosius, ut existimauit Menander quoq; in comediiis.
Item pisces & vranoscopus vocatur, ab oculo quem in capite habet.
Dioscorides de fello loquens. Est vis omnium acris & excalfaciens, in-
tensis tamen & remissis viribus differunt. Siquidem præstantius in ef-
fectu esse videtur fel marini scorponis, & pisces qui callionymus ap-*

Lib. 3.

Lib. 3. de vfa
part. cap. 3.

Lib. 32. cap. n.

Lib. 32. cap. 7.

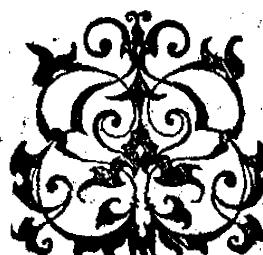
Lib. 3. cap. 96.

Libr. 10. de fa- pellatur. Idem ferè Galenus. Animalium quorundam singulariter
cult. sim. med. bilis à medicis laudatur, tanquam aciem exacuat oculorum, & suffu-
cap. de fell. c. sionum initia digerat, veluti pisces quem vocant callionymum, hyæ-
Libr. 3. cap. 2. na, & scorpij marini. Ex his omnibus constat nos verum vranosco-
Libr. 2. αἰλούρη pulum exhibuisse. Nec obstat quod Plinius, vt ante citauimus, scripsit
τικῆρη vranoscopum dici ab oculo quem habet in capite, quasi vnicū ocu-
lum habeat. Iam enim demonstratum est, nulli animali plures pau-
ciorēsve oculos duobus esse. Quare enallage numeri usus Plinius, ocu-
lum pro oculis posuit: quemadmodum Dioscorides quum draconem
marinum ad iētus spinæ suę valere dixit, cùm spinarum dixisse oportuisset. Postremò cundem esse vranoscopum sive callionymum, & he-
merocœten Oppiani, perspicuè declarat & veluti ob oculos ponit
eius pictura.

Φράγεο δὲ ἀφραδίν τροφερέστατον ἡμεροχότιν
 Τχθινὸς τε εἰ πάντας ἀφρούστατον τέκεν ἄλμη.
 Τέ δὲ ἡτοι κεφαλῆς μὴν ἀνα τέτραπλασιαν τετέρθε.
 Όμηρος, τὰ γάμμα λάβρον ἐν ὀφθαλμοῖς μέτιζε.
 Αἰεὶ δὲ φαρέθοις πανυπέρειος τετέρηται
 Εὐδωρ, μηδὲ μήνος αὐτέργεται, οὐδὲ ἀλάληται
 Τέτηρα κέκληται καὶ τυχεῖσι.

Quæ sic conuerteri.

Scutitia insignem memorabimus hemerocœten
 Segnitieq; omnes superantem, quos creat aquor.
 Scilicet huic sita sunt in vertice lumina, sursum
 Conuersa, immodicéque, hæc inter, hiantia cernes
 Ora, dies totos fulua prostratus arena
 Dormit, noctu autem vigilat, solusque vagatur:
 Nycterida hinc etiam appellant.
 His subiungit adeò voracem esse piscem, vt ciborum copia nimis
 distento ventre disrumpatur atque emoriatur, quo tristi
 exitu homines à luxu crapulaque deterret,
 & ad temperantiam ad-
 hortatur.

G V L I E L M I
R O N D E L E T I I
D E P I S C I B V S

L I B R U M X I .

Qui dicantur plani pisces.

C A P U T I .

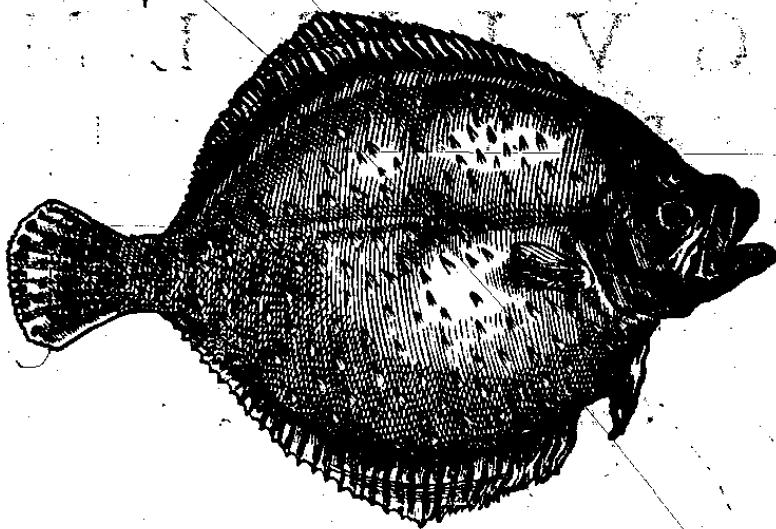
A C T E N V S De longis simūlq; spissis siue corpulentis piscibus diximus. Nunc de planis tractabimus. Ne quis verò auratam, sparum, cantharum, melanurum, glaucum scelerinum; aliósque multos huiusmodi pisces, cùm thunnis, lupis, mugilibus, comparans, illos planos vocet, hos rotundos, ne quis etiam planos pro lèuibus accipiat, primum qui plani propriè appellantur pisces, deinde quæ sint eorum differentiæ explicandum. Sunt igitur plani, siue lati, à Græcis πλατεῖς dicti, qui prona supinaque parte, ita in longum latumque extensi, ut in tenuitatem degenerent extrema, neque in dorsum ventrumque sed in latera dilatentur, spinaque media à capite ad caudam protensa, apophyses longas seu radios non ad pronam supinamque partem, sed ad latera emitat. Hos prostratos siue iacentes, sicut alios non planos, erectos: ut saxatiles mugiles appellavit Columella. Plano-
lib. 8. ca. 17.
rum alij spinas habent, ut rhombus, passer, buglossum: alij pro spinis cartilagine, ut torpedo, taja, pastinaca. Rursus horum alij læves, alij squamosi, alij asperi. De spinosis priùs pertractabimus, quoniam omnes qui superioribus libris explicati sunt, etiam spinosi sunt, proximo libro de cartilagineis dicturi. Illis omnibus hoc est commune, quod pars supina candido, prona, fusco colore sint, quod in prona parte oculos habeant ad latera spectantes, id quod in causa est, cur eodem modo natet, quod altero oculo orbati incedunt, tradente Ari-

lib. de anima.
ingressu.

D d 3

ibidem. Stoteli, peruersa est enim ijs oculorum acics, quemadmodum strabonibus. Planos omnes pisces Aristocles *πλανός* vocat.

De Rhombo aculeato.

C A P U T X I.

ROMANI Græca voce rhombum piscem appellauerunt. Aristoteles & reliqui Græci eundem *ῥίνθιον*, Ganza passerem interpretatus est, Athenæus *ῥωμέων γαλάζιον* *ῥίνθιον* *ῥόμβον*, *καὶ τὸ σόμα ἐλλυτικόν*. Nec Aristoteles usquam rhombi meminit. Præterea quod Aristoteles *Psettas* tribuit, nempe quod arena obruat seſe, ut pisces alliciat: idem Plinius rhombo, eo in loco quem ex Aristotele mutuatum esse quilibet facilè indicabit, si locū hunc cum illo conferre voluerit. Sumitur etiam passer siue *ῥίντη* pro diuerso pisce à Rhombo. Plinius, Marinorum alij sunt plani, ut rhombi, soleę, ac passeris, qui à rhombis situ tantum corporum differunt. Galenus quoque libro tertio de aliment. facult. & Diphilus apud Athenæum *Psettas* à rhombis manifeste sciunxerunt. Rhombus piscis à rhombo figura nomen habet, quæ quatuor æqualibus lateribus cōstat, non autem rectis angulis. A Gallico *lorange* dicitur. Itali omnes & Massilienses, *rhombo* piscem appellant, nostri *romb*, Galli *cubot*. Normani *bertoneau*. Græci huius temporis *ῥίνθιον*. Rhomborum duas species facimus, rhombum aculeatum & lœuem, quibus rhomboidem addemus. Primum aculeatum describimus. Is piscis est planus, litoralis, parte prona fusca, in qua multi sunt aculei maximè circa caput, & à capite caudam versus. In eadem parte linea ducta est nigra, pinnæ quoque illic nigræ sunt, alibi candidæ. Os magnum habet, hiānsque, sine dentibus, sed horum vice ma-

xillas asperas obtinuit. Ab inferiore maxilla propendente appendices duas tenues barbae modo. Non procul hinc podicem habet. E regione pinna incipit magna ad caudam usque continua. Huic similia alia statim à capite. Vtique paulatim ab initio ad medium usque crescit, inde eadem proportione, ad caudam usque decrescit. Hacten ferè corpus ambiunt, rhombique figuram efficiunt. Branchias quatuor habet rhombus, duplices. Cor compressum. Ventriculum magnum, oblongum, in superiori parte complicatum, dorso annexum, quem intestinum excipit. Sed intestinum duas apophyses habet magnas, sed breves, in angulos duos desinentes, inter quos ventriculi ecphysis alligatur. Hæc ventriculi cum intestinis coniunctio propria est, in hoc rhomborum & passerum genetæ. Ventriculum hepar tanquam manu comprehendit, ex albo rubescens, cui hæret vesica multo felle distenta. Splen ex nigro rubescit, inter intestinorum spiras latitans. Oua rubra sunt replicata ventriculi modo: facit enim ventris breuitas, ut omnia ferè interna replicata sint. Carne vescitur, maximè canceris, vorax est, piscesque multos ingerit. Quamobrem in fluviorum stagnorumque ostiis plurimum est, ut pisces subeuntes persequatur. In mari nostro, & in ostiis Rhodani magni capiuntur, sed in Oceano multò maiores. Vidimus Oceani rhombum quinque cubitos longum, latum quatuor, spissum pedem unum. Quanuis igitur ab Ouidio datur, & Adriaco mirandus litore rhombus, & à Martiale:

Quanuis lata gerat patella rhombum,

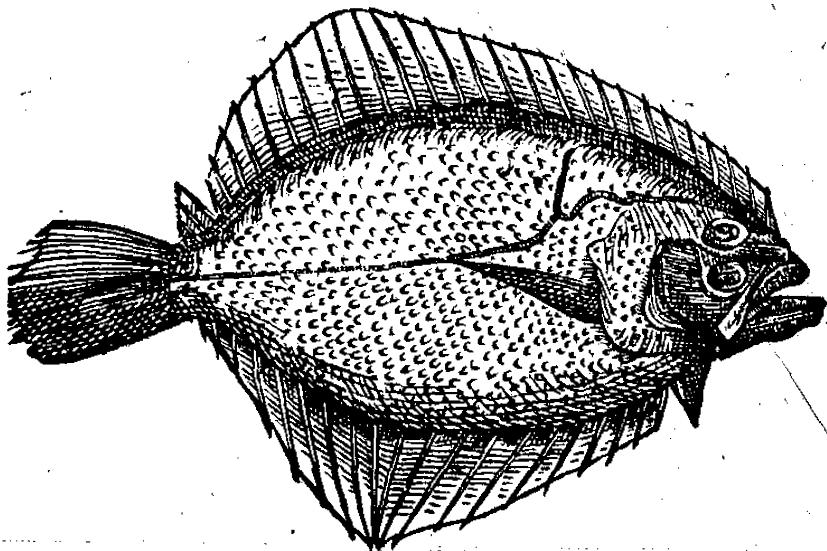
Rhombus latior est tamen patella.

Tamen nunquam rhombi Adriatici, nostrive magnitudinem attingunt corū qui in Santonico, vel Britannico litore capiuntur. Cum gulosus sit piscis, facile hamo capit. Ad gulæ verò libidinem ex plendam multum illi confert piscandi solertia à natura data, de qua Plinius. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix vocatur, eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos pertrahens, donec tam propè accedant, ut assiliat. Simil modo squatina & rhombus additi pinnas exertas mouent specie vermiculorum, itemque quæ vocatur raia. Quæ ex Aristotele sumpta esse apparet, quo in loco Ἀριστοτελεῖον pro rhombo dixit, ut initio capitis docuimus. Καζαρύζη δὲ εἰπεῖς οὐρανὸς καὶ βαθύχεος, καὶ φύτη, δὲ πλην, τὸ δέντρο ποιῶν εἶναι αὐτηλα, εἴτε παβδεῖται τοῖς ἐν τῷ σόματι, αὐτοῖς οἱ ἀλεῖσι παβδεῖται, τὰ δὲ μικρὰ ἡγεμονία τροφέρχονται οὐ πρὸς φυτά νοφέων. Obtruunt sese asellus, rana, & passer, siue Rhombus & squatina, cùmque se totos occultauerint, verberant oris sui virgulis, ut vocant piscatores, ad quas pisciculi adnatant tanquam ad algas, quibus vescantur. Reperiuntur in hoc genere mares

Liber. XI. 42.

& fœminæ: alij enim semen, alij oua habent. Rhombus dura est carne & friabili, quanquam Galenus Philotimum reprehendat, qui inter pisces, qui molli sunt carne, cùm citharos numerarit, eis similem rhombum prætermiserit, qui tamen molliore sit carne, quam cithari, carnéque aëllorum multò inferiore. Locus est huiusmodi: Περὶ τῆς κητῶς πάντας θαυμάζω τὸ φιδολόπιον, ταπετλήσιον γέρανον δὲ προύβος αὐτῷ μελαγχόνερον ἔχει τοῦ Καρποῦ, τοῦ ἀνθεκτού ποιητοῦ τοῦ διάνυσσος. Sed qui Rhombum præsertim aculeatum gustauerit, is proculdubio dura carne esse iudicabit, maximè si grandior sit: qui enim parvi sunt, humidiiores mollioresque sunt. Elixus ex acetō vel in sartagine coctus editur, cum mali arantij succo. Rhombum inter delicatissimos cibos habuit veterum luxus, vnde proverbum, nihil ad rhombum, de his quæ minimè conferenda sunt. Lieni medetur rhombus viuus impo- situs, ut tradit Plinius, deinde remissus in mare.

De Rhombo læui.

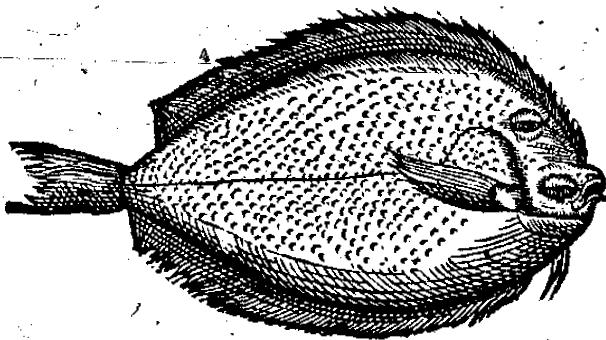

CAPUT III.

HO M B V S Alter est, qui vt à superiore distin-
guatur, læuis à nobis dicitur, quod aculeis prorsus
careat. A Gallis Barbue. A nostris per similitudinem
Passar, dictus quasi passer, à nonnullis Pansar, id est,
ventriculosus: nos enim Panse ventrem appellamus.
Sed Passar meo quidem iudicio rectius dicitur, quanquam verus pas-
ser seu Virre non sit, sed ei figura duntaxat similis, situverò dissidens:
huiç enim dexter resupinatus est, passeribus lævus, quo situ cùm rhô-
bi à passeribus differunt, autore Plinio, cum quem capiti huic præfixi-
mus, in rhombis haberet necesse. Est igitur rhombus læuis rhombo-

aculeato figura partibusque tum internis, tum externis omnino par, demptis aculeis: nullos enim neque in supina neq; in prona parte habet. Prætereà latior est, & tenuior rhombo aculeato, carnéque molliore, suauiore quàm passer. Quare de rhombo lœui Galeni locus inteligi posset, quo rhombum cum piscibus mollis carnis cōnumerandum censet. Vel fortasse non absurdè quis existinauerit, rhombū lœuem Galeni citharum esse, quòd is mollis sit carnis, cuiusmodi rhombum lœuem esse cōstat, quódq; eum rhombo similem faciat. Ælianu autem longè alium ex mari rubro citharum descripsit. Et Athenæus cithari species duas alias tradidit, de quib; paulò pōst dicemus.

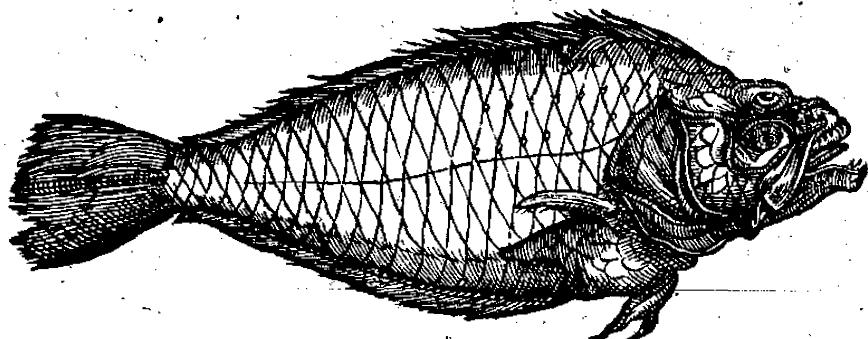
De Rhomboide.

CAPUT IIII.

RO M AE Piscem sāpe vidimus, qui ab ichthyopolis Rhombi nomine venditur, quem tamen à superioribus rhombis diuersum esse sensus ipse doceat, etiam si figurā rhombum imitetur. Quare hunc rhomboidem appellauimus, vt tantūm à rhombo pisce differat, quantum figura rhomboides à rhombo figura: est enim rhomboides figura, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet. Est igitur rhomboides piscis rhombo vel passeri similis, sed à passere situ differens, squamis paruis intectus, oculis multūm à se se distantibus. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio sinuosa, deinde recta corpus in duas æquas partes dirimens. Corpore est exiguo & bréui: nunquam enim quantum obseruasse mihi licuit palmi magnitudinem superat. Internis partibus à rhombo non differt. Carne est media, neque molli nimium neque dura. In litore nostro rarus est, semelque tantūm vidisse mihi contigit. Huius mentionem nullam à veteribus factam fuisse comperio.

De Citharo.

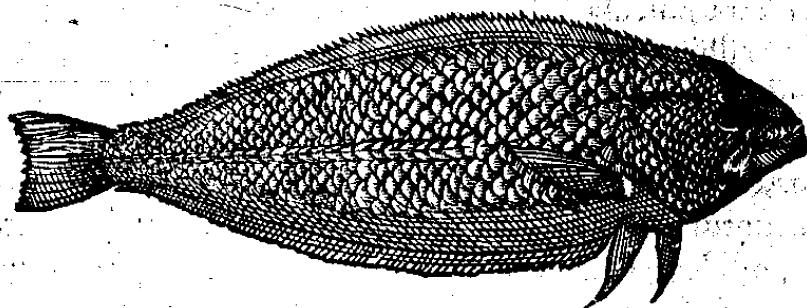
C A P U T V.

E Citharo ex Aristotelis lib. de animalibus & piscibus
haec profert Athenaeus. ἡ κιθαρος φυσικαρχαρδος, μεγάλης, φυγφάγος, γλωτται. ἀπολελυμένος, καρδιας λευκης
τέχνων καὶ τωλατεῖαι. Citharus ferratis est dentibus, solita-
rius, alga vescitur, linguam solutam habet, cor album
lib. 3. de anim. & lib. facili. & latum. Præterea Galenus citharo rhombum similē esse scripsit. Ex
quibus colligo hunc verum citharū esse, quem hīc exhibemus, qui ho-
die Romæ satis frequens est, & folio nominatur. Cūm enim piscibus à
lib. 4. de hist. cap. 8. & lib. 2. cap. 13. natura lingua data sit ὁρθός, καὶ σὸν ἀπολελυμένον, ut ait Arist. id est, ossea
& non soluta, vel σκληρὰ καὶ ἀκαθίθωδη καὶ ὠροστεφυκῆ, id est, dura spinea
& adhærens, isq; vnicus sit ex planis cui lingua soluta sit, teste Aristotele, contra aliorum piscium naturā, rectè mihi videor hunc citharum
esse affirmare. His adde notas reliquas, quæ aptissimè quadrant, quod
serratos habeat dentes, quod solus capiatur, quod alga vescatur quem-
admodū salpa, quod sit, ut insuauiore sit carne quam buglossum. Vnde
Pherecrates apud Athenaeū ἀγαθοὶ ἐρεψιν την κιθαρω την χεργην. Est igitur ci-
tharus piscis planus rhombo, quodāmodo similis, buglosso similius, si
squamas excipias, quæ in citharo sunt magnæ rhombi figura. A capite
ad caudā linea tenuis ducta est. Partibus internis reliquis planis simi-
lis. Ex his liquet de citharo non rectè sensisse eum qui piscem à Gallis
egrefinum siue eglefinū nominatum citharū esse crediderit: cūm ex
Galeno citharum planum piscem esse constet, linguamq; ei solutā es-
se. Quæ egrefino nullo modo cōueniunt. Lögè grauior est, minimēq;
dissimulandus error illius qui citharum cum cantharo cōfundit, cūm
toto genere differant: nam cantharus litoralis est piscis, quem cum au-
lib. 8. de hist. anim. cap. 13. rata, orpho, synodonte numerat Aristoteles: iis enim similis est corpo-
ris figura, citharus verò planus piscis buglosso similis, vel rhombo Ga-
leno autore, & cantena (sic enim à Massiliensibus citharum appellari
scribit) non solum planus piscis non est, sed etiam carnis substantia-
vita, moribus, à citharo plurimum differt.

De cit

De Citharo flauo siue aspero.

CAPUT VI.

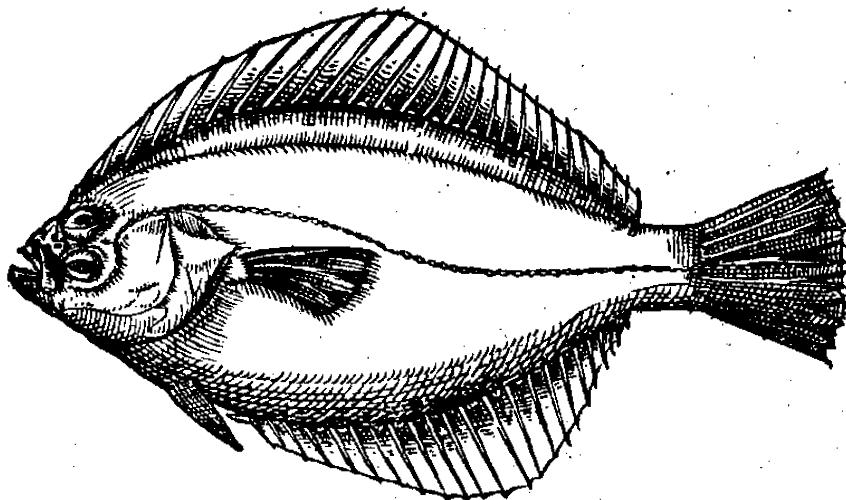
L T E R I V S Cithari ex Archestrato meminit Liber 7.
Athenæus rufi siue subflavi, qui assandus est, caseo
multo oleoque condiendus, quique sine sumptu ap-
parari non potest, prior verò albus, & in aqua saléque
multo elixandus, additis herbis. Versuum Archestra-
ti hic ferè sensus est, qui cùm apud Athenæum satis mendosè legan-
tur, sic restitui possunt:

Κιθαροὶ δὲ κελδῶ
Ἄν μὴ λαχὺς ἐν, Καρόκι σερέβε τε πεφύκη
Ἐψεῖν εἰς ἀλυτὸν καθαρὸν, καὶ φύλλα καθένται.
Ἄν δὲ ἡ πυρὸς ἴδειν, Τε μὴ λίθον μέγας, δωτέ,
Ορθῆ κεῖθισται δέμητας νεοθηγεῖ μαχαίρα,
Καὶ πολλῶν πυρῶν, καὶ ἐλαίων τόποις ἀλιφε.
Χαρψὶ γαρ δαπανῶνται δρῦν, ἔτι δὲ ἀχράντος.

Hunc citharum esse puto, qui asper etiam dici potest: est enim su-
periori figurâ similis: lingua magis soluta, oris scissura magna, denti-
bus serratis, squamis interctus rotundis, asperis. Virgam habet à ca-
pite ad caudam protensam, latiusculam, in maioribus squamis constan-
tem. Partibus internis superioribus similis est. Is Venetiis reperi-
tur optimus. Sunt qui verum buglossum esse credant, nec sine ratio-
ne, non ob figuram solum sed etiam ob asperitatem. Est enim bouis
lingua magna & aspera, unde & buglossum herba vulgo bortago ap-
pellata, & a figura, & ab asperitate. Licebit igitur mea quidem senten-
tia hunc pisces verum citharum esse rufum siue asperum existimare,
vel buglossi nomine comprehendere, de cuius differentiis postea dice-
mus. Elianus citharum quidem buglosso similem esse prodidit, sed
eū qui in mari rubro nascitur, corporis pigmentis à nostro diversum.
In mari rubro, inquit, piscis nascitur, cuius corpus ita figuratum est, ve-

similitudinem lingulacæ eius latitudo gerere feratur. Squamæ non magnam tangentî asperitatem habent, subaureo est colore, & lineis à summo vertice capitis ad extremam caudam sic distinguitur, vt eas citharæ fidiculas contentas esse dicas, vnde is citharus appellatur. Os illi pessum it, & subsidit, idemque nigerrimum est, atque cingulo croceo circumligatur, vertex varietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis. Cauda est nigra præter extrema, ea enim candidissimo colore asperguntur. Alij item picti nasci dicuntur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas possidentes: corum verò caput cingulis violaceis illustratur, uno quod est ante oculos ab branchias pertinente: altero secundum oculos usque ad medium caput excurrente: alio autem tanquam monili sic collum circumPLICANTE. Hæc picturæ vice ex Aeliano transcripsimus, vt citharorum rubri maris econem animo concipient studiosi.

De Passere,

CAPUT VII.

ISCIS Ψῦρα à Græcis, à Latinis passer dicitur. Lib. de hist. anima. ca. 15. Piscis alius ἐπόρος, id est, passer, ab Aristotele dici videtur, cum de felle piscium loquitur: Οἰδὲ ἄγος τῶς τοῖς ἑττέποις, οἱ μὴ πορρώτεροι, οἵδε ἐγύρτεροι οἷοι βάσαχος, ἥλος, Κιναχεῖς, σκύραγρα, Εἴφλας, χελιδὼν, ἐπόρος. In aliis fel intestino hæret, his propriis, illis remotius à iecore, vt in rana, ellope, synagride, muræna, gladio, hirundine, passere. Sed hoc loco hirundinetm & passerem expungi oportere censeo. Suspicionis huius occasionem mihi præbet primùm Gazæ conuersio, in qua hæc omissa sunt: deinde ex sententia, quæ proximè sequitur,

huc

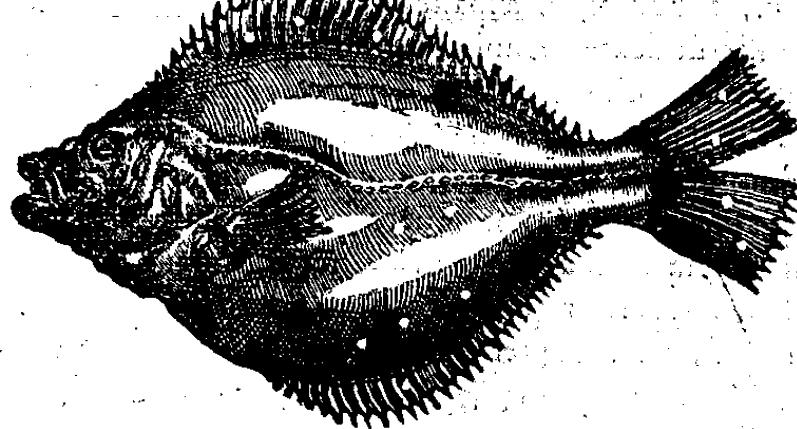
hoc translata esse videntur duo hec nomina, que pro aliis non pro
 piscibus posita sunt. Sed ad Psetram reuertamur, quae ab Italib[us] no-
 strisque planis, ab aliis platis, à Gallis pyle nominatur. Piscis est rhom-
 bo figura similis, sed contractior, buglosso latior. In parte prona fu-
 scaque oculos habet. Pinnae totum ferè corpus ambiunt. Cauda in
 unicam, latamque desinit. A capite ad caudam, linea parum sinuosa
 per medium corpus ducta est. Os paruum habet buglossi modo, sine
 dentibus, cuius situs à rhombis differt. Si enim passerem ita erigas in la-
 tus, ut maxilla inferior humum versus spectet, supina pars, læua erit;
 prona verò dextra. Contrà in rhombis quibus eodem modo in latus
 erectis supina pars dextra erit, prona, sinistra. Plin. Marinorum alij
 sunt plani, ut rhombi, soleæ, passeres, qui à rhombis situ tantum cor-
 porum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri læuus. Partibus in-
 ternis rhombo similis est. Stagno subit & fluuios: delectatur enim a-
 qua dulci. In stagno nostro magna passerum capture est hyeme. In
 Ligeri flumine sape etiam capiuntur, minus nigri molliorēsque ma-
 rinis, qui proculdubio non genere, sed alimenti varietate solum à
 marinis differunt. In hoc genere mas est, & fœmina: in aliis enim oua,
 in aliis semen reperitur, quod lac vulgus appellat, quia lactis instar
 candidum est, quod propter Aristotelem, dico qui hæc literis prodi-
 dit. ἐνὶ τῇ ἑταῖρᾳ καθάπερ ἐν τοῖς ὀστρακοδέρμοις. καὶ φύλοις, οἱ μὲν τίχοι ἔστι Κ
 γεννῶν, οἱ δὲ ὄχευον τὸν ἔστι. Κτῶν καὶ ἐν τοῖς ἵχθυσι οἱ τῶν ψυχήσιν γένος, Καὶ οἱ τῶν
 ἐρυθρικῶν, καὶ αἱ χάραι Καὶ πάντα. Ταὶ τοιδύται οὐα φαίνεται ἔχονται. In testaceis
 & stirpibus est quod pariat & generet, quod autem maris officio fun-
 gatur deest. Sic etiam inter pisces, genus passerum & tubellionum &
 chanarum: oua enim in his omnibus reperiuntur. Quod si de omni
 passerum genere intelligatur, falsum esse experientia docet. Hyeme
 ventrem ouis distentum habet passer, idque potissimum obseruant qui
 emunt: oua enim meliora suauioraque ipsa carne habentur. Passer
 vere parit. In Gallia rarius cū ouis capit, in nostro litore ferè sem-
 per. Cuius rei ea est causa, ut arbitror, quod pescatores nostri in sta-
 gno tantum hyeme pescantur, quo fœminæ pariendi causa subeunt:
 in Gallia in mari tatum pescantur, mares potius quam fœminas, quæ
 ouorum copia pressæ in imo latent. Passeres & plani omnes in limo-
 sis locis feliciter proueniunt, ut annotauit Columella, ob eam cau-
 sam in stagna nostra se ē mari recipiunt. In Oceano verò planorum
 omnis generis maxima est copia. Vidimus Antuerpiæ in taberna-
 quadam passerum planorumque piscium omnis generis, exiccatorū
 tantam copiam quanta cuiquam credibilis esse queat. Latent enim
 in arena & limo ob id reciprocante Oceano facile capiuntur. Pas-
 res marini minus humida mollique sunt carne quam qui in stagnis

Lib. 4. de bestiis
ann. cap. 11

vixerunt, qui præter quām quōd molles sunt, lutum etiam respitunt.
Molliores sunt, & fere insipidi in dulcibus aquis educati. Præferendi
itaque sunt omnibus marini. Secundum locum obtinent in stagnis
versati. Postremum fluuiatiles: à nostris friguntur in sartagine, & pro
bono, gratoque cibo habentur. Galenus psettam buglosso similem
esse annotauit, non tamen eiusdem planè esse generis: mollius e-
nim, cibōq; gratius, denique omnino nichil esse buglossum psetta.

*Liber 3 de Ali-
mentis, facie.*

De alia Passeris specie.

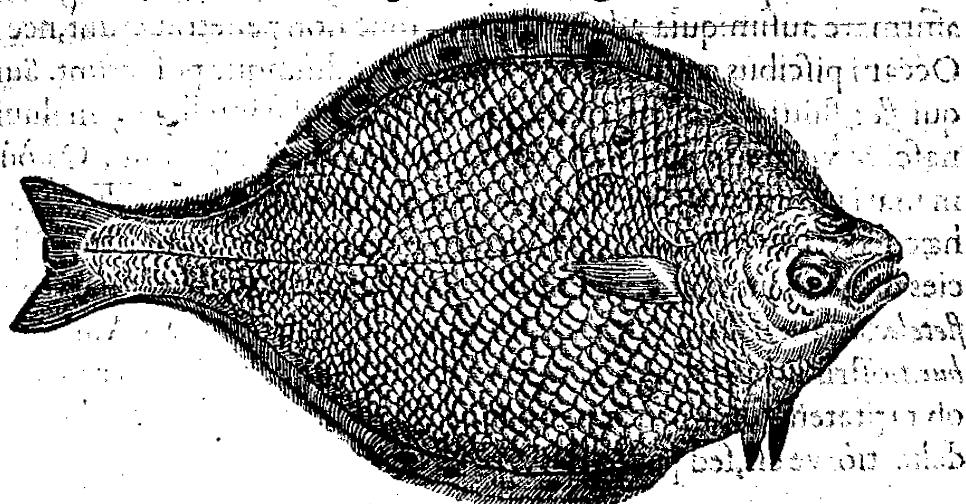

C A P U T VIII.

ASSE R E M pro vnicā piscis plani specie cum ve-
teribus autoribus superiori capitev surpauimus. Nunc
si pro genere accipiamus cui species aliquot subsint,
de quibus deinceps dicemus, nihil absurdī nos factu-
ros arbitror: nam Aristot. ο τῶν ἔντομών γένος constituit
Liber 4. de Hist. animal. & τὰς ἔντομοις LIB. de animalium ingressu
omnes eos appellat, qui plani cùm sint oculos habēt in prona parte,
ideoq; ita natāt, vt strabones ingrediūtur. Omnes igitur huiusmodi
plani dicti sunt passerēs, à colore passerū auiū: nā parte supina albi-
cant, prona fusci sunt, & terrei coloris, instar passerum auium. Igitur
passerum generi eum planū subiicimus qui *quarrelet* à Gallis, id est,
verbū è verbo quadratulus nominatur. Sunt qui eum hoc tantū
nomine appellant, cùm minor est, quum verò senuit *plye*. Ego verò
specie hunc ab illo differre existimo: magis enim quadrata est forma
is qui ab ea quadratulus nuncupatur, maculásque rufas siue subfla-
uas plures habet. Totus lœuis est. Carne candida, molli, valde humi-
da. Huius magna copia in Oceano capitur.

De Pal

De Passere aspero siue squamoso.

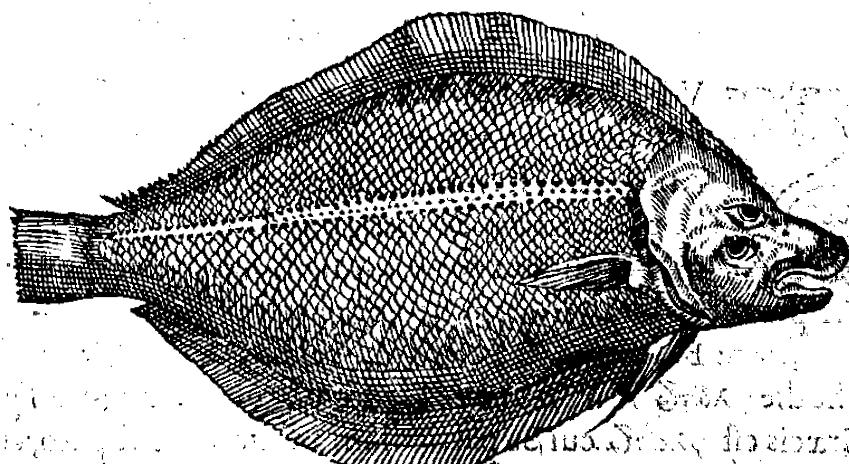

C A P U T . I X.

C E A N V M mare planis piscibus abundat, in quibus numeratur passerum species, quæ à Gallis *limande* vocatur, ab Anglis *brut*, *squamis*, *asperitatéq;* à superiore differens. Flauas maculas in pinnis quæ corpus ambiūt & in reliquo corpore habet. Linea corpus interfecans sinuosa, in passere nostro rectior est. Carne est candida, humida, molli, minus tamen quam superior, parum glutinosa, non multum buglossis inferiore. Antuerpiani exiccatos vendunt, magnoque suo lucro alio couuehendos curant.

cap. 75

De Passeris tertia specie.

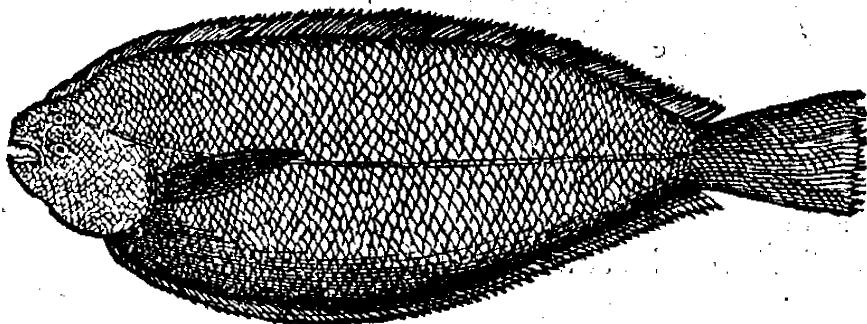
C A P U T . X.

S T & aliis piscis planus passerum generi subiiciendus *flez* à Gallis nominatus. Squamis paruis integratur. Colore est nigro. In corpore pinnisque id ambientibus maculas rufas habet. Ossiculis munitus est in capite, mediisque corpore, in parte

E.c.

supina. Carne est candida & molli. Hac, & superiore passerum specie mare nostrū proorsus caret; ac spissæ vtranque veteribus incognitam affirmare ausim: quia ad Oceanum vsque non penetrauerunt, nec in Oceani piscibus cognoscendis operam studiūmque posuerunt. Sunt qui *flez* fluuiatilem piscem esse putent. Quod si intelligent in fluuiis nasci & viuere, id planè falsum est, nam in mari reperitur. Quod si in mari natum flumina subire sentiat recte dicunt. Non solum enim hæc, sed etiam alia passerum species in fluuios migrant. Istius species duæ videntur esse, una minor quæ *flez* dicitur, altera maior quæ *fletelet*, etiam si diminutiuum nomen id esse videatur, ab Anglis *helbur*, nostris litoribus incognitus, in Anglia frequens, Lutetiae rarus, & ob raritatem solum commendatior, neque enim priore salubrior, delicatiōrve est, sed paulo duriore carne.

De Bugloso.

CAPUT XI.

V B I V N G I M V S rhombis passerib[us]que buglosa: nam victus ratione locoque conueniunt, & ut apud Athenæum scripsit Speusippus LIB. II. similium. Similes pisces sunt pletta, buglossum, tænia. Huius generis species aliquot constituimus, quæ deinceps exequimur. Ac primū de bugloso propriè sic appellato dicemus. Βλέγλωστρη βλέγλωσα. Βλέγλωστρος ή Βλέγλωσος vel βλέγλωσος à Græcis dicebatur, hodie γλώσσα. A Varrone & Plauto lingulaca, à linguæ figura, quæ Græcis est γλάστρα, cui βιβ particulam additam fuisse puto, ut magnitudinem potius quam bubulæ linguæ figuram significet. A Plinio solea. Item ab Ouidio,

Fulgentes solea candore & concolor illis

Paffer.

A figura soleæ quæ solo pedis subiicitur. In tota Gallia sole, in Hispania linguado, Romæ linguata, Venetiis ssoidæ à folij alicuius mai-

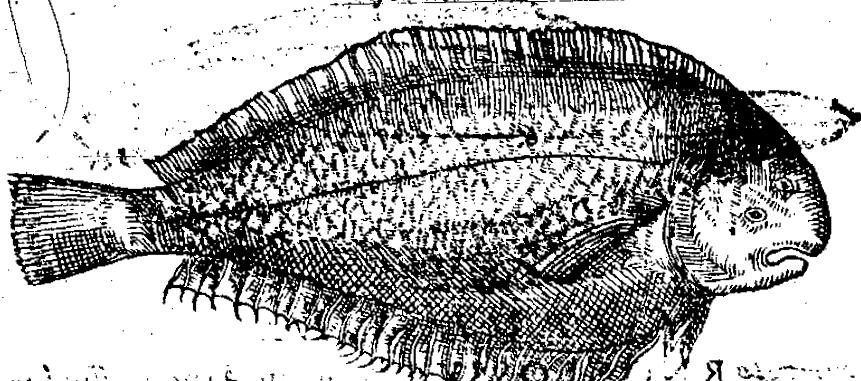
ris similitudine. Solea piscis est planus tenuis, longiore contractio-
ré que corpore quam passer, ita ut passer inter soleas & rhombos me-
dius sit, pedali magnitudine, vel maiore in Oceano, superna parte
candida: prona nigricante in qua oculi insunt. Ore est incurvo, sine
dentibus. Branchias quatuor, cor compressum, denique viscera om-
nia eadē cum passeribus habet. Squamis tegitur parvis. Linea recta à
capite ad caudam ducta est. Corpus sepiunt pinnæ brevius, quarum
altera à capite ad caudam continuatur, altera ē régione podicis, nō
procūl à branchiis distantis orta, itidem ad caudam usque protendit-
tur. Hæ colorem à proxima parte mutuantur: Etenim parte superna
candidæ sunt, prona nigritant. Similiter & quæ ad branchias sunt, &
in ventre. Cauda lata est, vnicæ pinnæ constans. Fætus in hepate habet
aduersus suffusiones utile. Hyeme vado maris excavato conduntur,
torpedo, soleæ, & psetta auctore Plinio. Frigis igitur solea pertime-
scit, tum quia lapides in cerebro habet, tum quia corpore est tenui.
Carne est dura, & non nihil glutinosa, quæ ob id difficilè corrumpi-
tur, diutius seruatur, neq; longa vectura putrescit, imò melior effici-
tur & salubrior. Id verissimum esse iudicabunt ij qui diligentius o-
mnia expendunt, quibuscque sapit palatum. Hinc fit ut Lutetiae sapi-
diores meliorésque sint soleæ quam in ipso litore. Nam caro omnis
calore externo primum tenerescit, cuiusque sapor ille dilutus, & ut ita
dicam fere insipidus, actimoniam quādam non ingratis acquirit,
postremò putrescit, molestaque acrimonia linguam, palatumque
torquet, qua tamen acrimonia quidam delectantur, quibus stupe-
sus est, hebetisque gustatus sensus. Et maris nostri soleæ Lugduni me-
liores quam in Montepelio, ubi sepius viua adhuc coquuntur: quam
ob causam duriores sunt, difficiliorsque concoctionis. Galenus simi-
les quodammodo inter se esse passerem & soleam scribit, non tamen
omnino eiusdem esse speciei. Soleam enim molliorem esse, ciboque
suauiorem, ac omnino passere prestabilitorem. Suauitate quidem, ali-
menti copia, succi bonitatem solea prestatior est. At carne, durior
solidioreque esse experientia sensusque convincunt. Neque vero est
quod quis de buglosso dubitet, is ne sit quem descripsit. Ante cœ-
num ad amissim cœnū, omnium etiā qui haec tenus de passis ali-
quid literis mandarunt, consensu. Neque quicquam oblat Athenæ
locus ex Aristotele libro de animalibus citantis (libro x, p. 113, 114) Libro 7.
yur, raptor, Basil, Basæyes, Basæye, Chirurgus. Cartilaginea sunt, inquit,
bos, pastinaca, torpedo, rana, solea, passer, mos. Nemo est enim
qui statim nō iudiceret locum esse corruptum, cum neque Aristotle neque
Plinius, neque ulli alij qui in piscium cognitione exercitati fuerint,
quicque diligenter cartilagineos pisces enumerarunt, in eorum nu-
merum buglossum vel passerem reposuerint, quibus utpote peritos

ribus fidem adhibendā esse iudico potius quām Aeliano, & Artemidoro, qui non satis recte cartilagineos definierunt. Cartilaginea vocantur, inquit Aelianus, quae squamis carent, ut murena, conger, torpedo, pastinaca, bos, mustellus, delphinus, halæna: hæc enim sola sunt de aquilibus vivipara. At murena spinas habet non cartilagineum, nifū murenam fluuiatilē intelligat. Delphinus vero & balæna neque spines, neque cartilaginem, propriè habere dicuntur, sed solida ossa terrenarum animantium modo. Artemidorus vero. Qui cuncte, inquit, pisces cartilaginei sunt, ex his longi, omnes vanū laborem significant, & quæ speramus non perficiunt, quoniam elaborantur, & squamas non habent, quæ corpori circumlitæ sunt, veluti hominibus colores. Sunt autem hi. Murena, anguilla, congrus. Quibus rejectis Aristorelem, Pliniumque excellētis doctrinę viros, & rerum cognitionē præstantes, sequimur, ex quorum sententia buglossus, & passer plani quidem sunt pisces, sed spinosi, & non cartilaginei.

CAPUT XLI. Sicut etiam in aliis, sic etiam in Solea oculata. Cuius non est nomen, sed sibi puto, quod Plinius non satis certe dicit. **CAPUT XLII.** Sicut etiam in aliis, sic etiam in Solea oculata. **P. E. O I E M.** Buglossi alteram facimus: eam quæ Massiliæ satis frequens est, quæque illic & apud nos videntur. **P. E. O I E M.** Buglossa, dicitur, à squamatum vt arbitror renascitare, quæque illa enim renascitur hæc, ut nisi diu in aqua calida permaneat, maduerint, desquamari non possit. Est alii foliis rotundis habitu, & partibus internis omnino similis, sed in prona parte maculae habet magnas, oculorum effigiem, cum irido. & pupilla reflexa. **Vnde.** Soleam oculatam appellandam esse censeo, quemadmodum etymologis oculatus, item tunc oculata species una est. **Huius genitio.** Osmannus à veteribus factam suis compario, nisi quis tam est, dicat quæ. **Ashenach.** Expon vel ipse ex Plinione vocatus. **Ubi.** Etiam in Toscana, in Apennino, in Apennino, in Apennino, in Apennino, in Apennino. **Sed hoc.** alii estimandum relinquo.

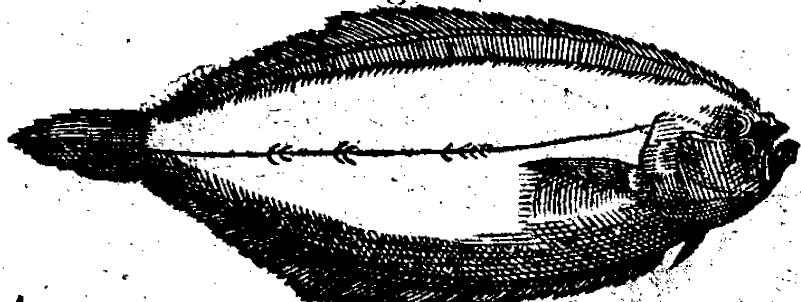
De Cynoglosso.

Si quis vobis dicit quod non possit esse Cynoglossum, quia non possit esse pulchrum, et quia non possit esse pulchrum, non possit esse Cynoglossum. Et hoc est quod dicitur.

L A N V M, pulcem quem hic exhibemus qui *pole* à Gallis nominatur, nescio esse inter buglossi species numerare forma ipsa satis arguit, qua buglossi plane similis est. Est etiamen corpore spissiore & brevior, squamis tegitus paruis, in ambitu serratis. Color est fuscus, ut rhombus à passero sita hinc à prima buglossi specie differt sive corporis, neque sapore. Verus enim buglossus suauis saporis, & perdici comparatur, quemadmodum rhombus phasianus. At hic insuave quiddam & graue redolat, quod inter edendum facile percipiat, qui vel veræ soleat ignorantia, vel pretiosum paruo prodigi hunc pro illa emunt, quibus qui non nisi pabuli ratione differre credant, quod eundem non probbo. Etenim si pabuli varietas saporem, sive cum quo, institutare potest, non ita ad corporis habitum formamque immutandam nullam vim habet. De colore nihil dico, qui pro alimentoru differentia variari potest. Quare cum vietus *Επιχαρμός*, notisque plisis quas supraposui piscis hic à buglosso dissideat, recte aliarn buglosso speciem constitui mus. Ea fortasse est quam Epicharmus apud Atheneum *κυνογλωττα* libet, & appellavit. Vel si Epicharmi κυνογλωττα non sit (nihil enim certi ex tam paucis verbis Epicharmi ab Athenaeo citatis colligi potest) optimo quidem iure, ut à ceteris buglossi generibus distinguatur, cynoglossum nuncupabimus, recte aliud est genus cui nomen hoc aptius quadret. Est autem *εγκυνογλοσσον* carne dura, glutinosa, difficiliorisque concoctionis, fermeque sapori oblongo, herbasque alias quibus vesicatur. In mari nostro non repetitur. Ita Oceanus frequens est. Sunt qui similitudine deceptivam marinostro capiunt, eumque esse piscem quem Massilienses *fernancum* vocant. Sed hoc si in loco refellimus, et aliud e simili.

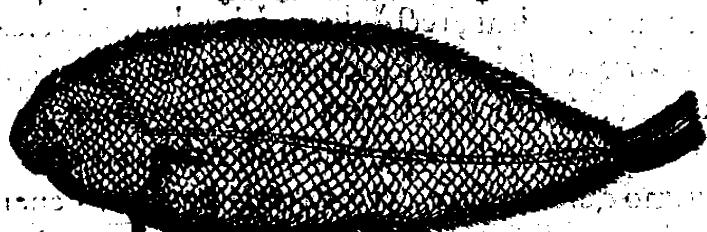
De Arnoglosso.

CAPUT XIII.

ARNOGLOSSVS læuis siue Arnoglossus simpli-
citer ea buglossi species à nobis vocatur, quæ squamis
carere videtur, prorsusque læuis esse. Nam vt planta-
gini herbæ à figura vel foliorum læuitate, arnoglossi,
id est, agnint linguae nomen positum est, ita species
hæc arnoglossus à læuitate vel figura rectè nominabitur, quæ à no-
stris per se vocatur. Est tenua ex buglossorum genere, quod corpo-
ris habitus, figuraque indicat. A cæteris differt, quod multis squamis
tenuissimis, & statim deciduis integratur, ut meritò læuis dici possit,
tenuique caput eute opertus esse videatur. Corpore est valde gra-
cili, pellucido, candido. Carne est tenera, delicata, palmi magnitudi-
nem nunquam attingit. Statim atque ignem vidi coctus est, quem
admodum aphyta. Sunt qui hæc buglossi speciem tæniam esse existi-
mauerunt, hac tantum moti cibetura, quod tænia, psetta & buglos-
sum similia sunt autore Speusippo L. i. similium. Sed hæc senten-
Ilib. de His.
cap. de ca. 3.
cia facile conuelliuit Aristoteliis autoritate, qui tæniæ pinnas duas
duntaxat tribuit, cum hæc species quatuor habeat, duas ad bran-
chias, duas alias quæ corpus sepiunt, quemadmodum in buglosso.

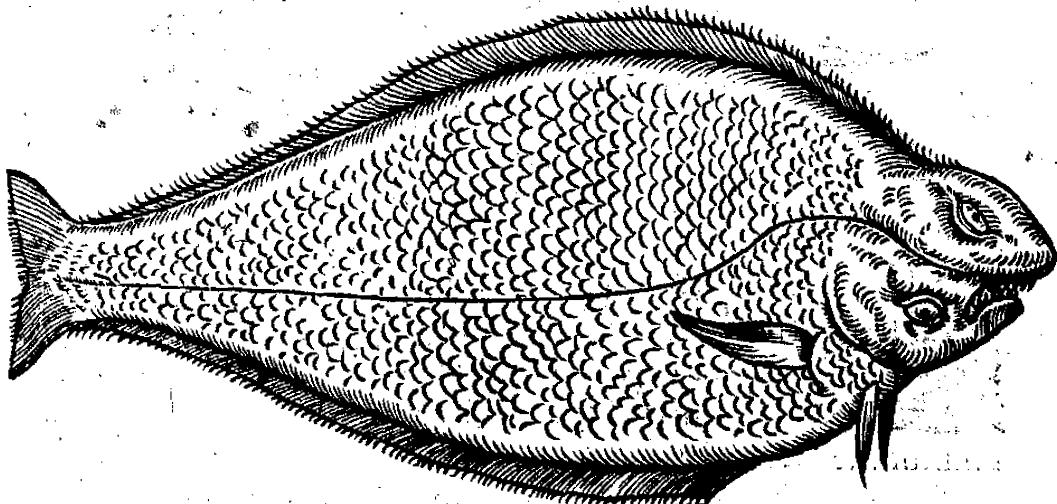
De Solea parua siue lingula.

ANG. Buglossi parui speciem diminutiuo nomine
lingulam appellamus, quod sic buglossorū omnium,
quæ à linguae figura nomen traxerunt, minima. Neq;
debet existimare aliquis majorum fœturam esse. Cer-
ta enim nota à buglossis omnibus discernitur. Est
enim

enim piscis planus buglossis reliquis specie quidem similis, sed semper paruus, dodrantalem magnitudinem nunquam excedens. Linea quæ corpus dirimit, spinamque firmat vel tuetur, ex squamis contexta est longè eminentioribus quam in toto corpore, dempta ea parte quæ circa maxillam inferiorem est. Duriore est carne quam buglossus lœuis, glutinosique nonnihil habet. satis rarus est pescis, & ob corporis tenuitatem vilos. Solent enim magni corpulentique pisces probari, parui verò reiici, nisi ex Aphyarum sint genere, ut una cum spinis edantur. Exigui alij quibus eximendæ sunt spinæ molesti.

De Hippoglosso.

CAPUT XVI.

HIPOGLOSSVM vocamus buglossi speciem, quam Galli *flettan* appellant, quod fluitando natet, vt opinor. Huius nomen nullus apud Aristot. Plin. Oppianum requirat: veteribus enim incognitus fuit, Oceani tatum accolis notus. Quare huic pro ipsius natura nouum nomen imposuimus, quod faciendū esse cēsent Plato & Galen. Hippoglossum igitur à nobis vocatur, quod buglossa omnia magnitudine superet. Græci enim rei magnitudinem indicant βς & ἵππος particulis, vt in ἵππος λίθῳ, ἵππος πάθῳ. Sic hippoglossum dicimus à magnitudine non à similitudine cū hippoglosso herba. Quod autem buglossi species sit hippoglossum nostru, nemo est qui non statim primo aspectu iudicet: oblongo enim contractoq; est corpore, altera parte candido, altera nigricante, in qua oculi siti sunt. Ore est contorto, dentibus munito cithari modo, quibus buglossi carent. Pinnæ corpus ambient, vt breuiter dicam. Buglossus est cetaceus. Vidimus enim hippoglossum quatuor cubitos longu. Carne est dura sed suauis, ad rhombi naturā proximè accidente. Ossa spongiosa habet, qui-

bus inest medulla, quę à cupediarum amatoribus expetitur. Piscis est maris Occani. Antuerpiæ salitus & in frusta dissectus venditur. Capitur etiā sępe in Oceano iuxta Gallię Boloniā. Ibi huius frusta farinę massa pbcē subacta & pista inclusa aromatisq; cōditā in furto coquunt, vt diutius seruari possint, & asportari. Hę sunt oēs buglossi species quas vidisse conūgit, quae cūm oēs veteribus cognitę nō fluerint, nemini mirum videri debet, si pro rei natura noua nomina fecerim.

De Tænia,

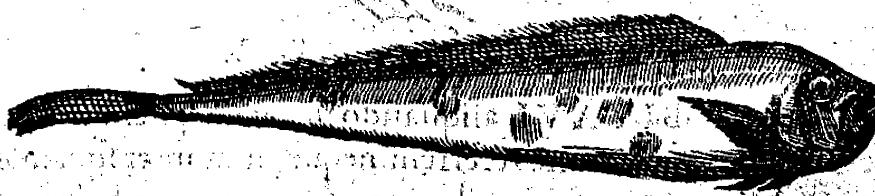

CAPUT XVII.

AINI' A Gręcis fascia est, qua in significatione Galenus, & Hippocrates in LIB. de fracturis usus est sa- pius. Significat & redimiculum seu vitrā, qua puellæ nostræ capillos redimere solent, quam seruati Latini nominis vestigiis nostri *verre* vocāt. Sed à fasciarum similitudine dicūtur tænię lapides sub aquis candicantes, in longum porrecti, quales sunt in sinu maris nostri nō procul ab ostiis Rhodani à nautis formidati, quas Gręci vocabuli imitatione *tinez* appellant. Ab eadem fasciæ similitudine piscis *Tænia* vocatur, quem Gaza vittam interpretatus est. Plinius tænię vocabulum retinuit. A nostris pescatoribus *flamba* vocatur, id est, flamma, quia colore est rufo, sive flammeo, vel quia quum natat flammæ modo moueatur, & flectatur. A quibusdam *spase*; id est, enīs nominatur, à figura. Capite enim lato est, reliquo corpore in acutum paulatim desinente. Tænię diffe-rentias duas obseruavi. Una vera est Aristotelis tænia. Alteram similitudinis causa tæniam etiam vocabimus. De tænia Aristotelis prius dicemus. Piscis est fasciæ similis, id est, longo, tenui, strictoque corpo-re, ac flexibili longorum piscium instar, corporis tenuitate, carnis sa-pore & candore buglosso similis. Capite est depresso, ossibus multis constante. Oculis magnis, rotundis, pupilla exigua. Ad branchias pinna vtrinque unica, ad natandum data. In prona parte villos ha-bet, ad caudam usque, & in eosdem cauda terminatur. Tantę est te-nuitatis ut ossa vertebrarum spinęque quibus firmatur, carne non tecta appareant. Crassum lentumque succū gignit, quia carne est du-ra & glutinosa, cuiusmodi sunt longi omnes qui flexuoso corporum impulso vivuntur. Psilothrum palpebratum fieri ex tænię icore sicca

siccato, cum oleo cedrino perunctis pilis, autor est Plinius. Hanc veram Aristotelianam esse affirmamus, quia tenuis, longa, candida, pinnas duas duntas habens, ut scribit Aristoteles: Οἱ μὲν πλεῖστοι τῆτερα τεπύχα ἔχοι. οἱ δὲ τεπύκηες δοι τύχειν δέων, οὐτε τεπύξαις Βράγχαι, ὅμοιως οἱ κετρεῖς, δοι εἰς Κρήτης οἱ εἰ τὴ λίμνη δέων, καὶ η τραχύνη τεπύξαις. Pisces plurimi pinnas quaternas habent, longi autem ut anguilla binas, iuxta branchias, & mugiles lacus sipharum itidem binas, similiter & quæ tænia dicitur. Præterea buglosso similis est teste Speusippo, sed hoc differt quod oculos in prona parte non habeat, sed vtrinque vnum.

De altera Tæniæ specie.

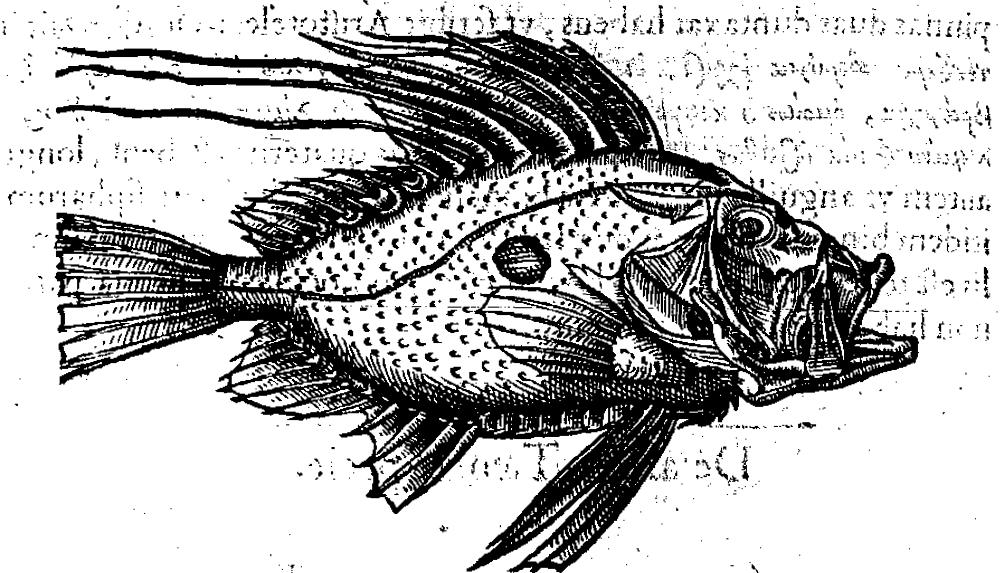

C A P U T X V I I I .

AI N I' A alia est cui nomen hoc, vel fasciæ aptissimè quadrata: est enim tenuis & longissima, quippe quæ ad duum trium cubitorum longitudinem accrescat. Corporis specie priori similis est, eo verò differt, quod prater pinnas quæ ad branchias sunt sitæ, duas alias habet sub maxilla inferiore rufas, cuius coloris sunt villi dorsi caudaque. Præterea quinque maculas habet in parte prona, purpureas rotundas, certo spatio à scæ distantes, qualcs ferè in solea oculata. Squamis caret, aculeisque. Ob id fortasse de hac intelligendus Oppiani locus *Tæniæ & Cænæ*, id est, imbecillæ. Colore est argenteo. Ventriculum magnum habet, & longum. Intestina recta, sine vllis gyris ad anum porrecta. Cor compressum. Hepar ex albo rubescens. Lien & fel vix ob paruitatem apparent. Carne est dura, glutinosa, malum succum gignente. Hanc tæniam recte dici perspicue indicat corporis longa & fasciæ similis figura. Nam medici etiam longos latosque lumbricos *Tæniæ* vocant, quæ etiam *meles* dicuntur. Tæniam nostræ similem Pisis mihi ostendit Portius philosophus grauissimus quam ad se è Gallia missam narrabat, sed cœrulea erat, dentibusque maioribus, quæ à pictore præter piscis naturam adiecta fuisse arbitror.

Lib. 32 cap. 9.
Lib. de hist.
anim. ca. 33

D e F a b r o s i u c G a l l o m a r i n o.

C E D P U T . X I X .

VBITA VI aliquando in quam pīciūm classem pīcēm hunc referem. neque enim inter squamosos, neque inter cartilagineos, neque inter beluas rectē collocari potest, quoniam iis omnibus dissimilis est: neque inter *γύριοις* recensendus, quippe qui vna partē candidus, altera, nigricans non sit, sed corpore concolore dempta vnicā inacula. A planis verò oculorum situ differt. At cùm exigua sit hæc differentia, corporēque plano sit, & figurā rhombo capite tenus quodammodo simili, non incep̄te planis pīcib⁹ adnumerari posse videtur. Sequitur alia multoque maior dubitatio, quo nimurum nomine pīcis hic à veteribus nuncupatus sit. Variæ enim hac de re fuerunt sententiæ. Sunt qui *κύριος* Athenæi esse suspicentur, sola nominis affinitate moti, quia à Romanis hodie *cītula* nominatur. Sed iis, cùm nulla prorsus ratione suspicionem hanc confirmant, assentiendum non arbitror. Idem aliquando Acanthiam esse putauerunt, ob dorsi aculeos, sed nō sine magno errore. Cùm Acanthias veterum Græcorum Latinorūmque sententia, ex Galeorum sit genere, hic autē pīcis de quo nunc agimus minimè sit, *γαλεών*. Quibusdam videtur esse chalcis de generē rhomborū apud Columellā. Hinc esca latentiū mollior esse debet, quām saxatiliū: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem non possunt: itaq; preberi conuenit tabentes haleculas, & salibus exesam chalcidem, putrēmque sardinam, nec minus squalorum branchias, & quicquid intestini pelamys, vel lacertus gerit. Ex his liquet chalcidem inter viles pīciculos numerari, qui ad aliorū assimi

assimilat χαλκός. ὃ καὶ τὰ ὄμοια θράσαι, τριχίδες. & θράσα καὶ τὸ οὐρανόν. Libro 2.
 χαλκίς καὶ ερέτρης. Postremo hanc opinionem funditus euertit Aristoteles autoritas, qui chalcidem inter fluviatiles pisces recenset. His ^{lib. 6. de hist. anim. ca. 14} igitur refutatis nostra quidem sententia, piscis iste fuerit qui ab Athene ^{anima ca. 14} καὶ αὐτός. A Plinio faber sive Zeus. I. 13. I. x. Zeus, inquit, idem faber ap. ^{Libro 7.} Cap. 13. pellatur, & I. 13. & x. I. faber sive Zeus. A Massiliensibus traxie, ^{Cap. 13.} quia dura capitur, stout more grunnit. In Letino insula, & Antipoli ^{Lib. 9. cap. 4.} rōd vocatur, id est, rota, quia rotē modo rotundus ferebit, rostro non exerto nec hiante, & in medio corpore maculam nigram habeat, Velluti centrum. Cate autem rotam Plinij hic accipias: eam enim inter vastissimas bellas commemorat. Apparent rotē appellata à similitudine, quaternis distinctis radiis, modiolos tatarum oculis duobus utrinque claudentibus. Romæ pisces hic noster *citula*, vt dictum est, & pisces sancti Petri cognominatur. ferunt hunc pisces fuisse quem iubente Christo D. Petrus ceperit, vt in eius ore numisma pro tributo reperiret, vnde digitorum impressorum vestigia in medio corpore relicta fuerunt. Galli *dore* vocant, ab aureo laterem colore. Nostri cum Hispanis *gal*. Santones & Baionenses *casus*, id est, gallum à dorso pinnis surrectis, veluti gallorum gallinaceorum cristicis. Græci *hebie*, *χειρόβυπος*, aiuntque Christophorum, dum Christum humeris gestas, mare traiceret, pisces hunc apprehendisse, & impressa digitorum vestigia reliquisse. Faber pisces est planus, vel certè comppresso admodum corpore, varij coloris: caput enim & dorsum obscurā sunt, pinnae nigricant, latera aurea sunt. In medio corpore nigram maculam habet utrinque minimi numeri magnitudine. Squamis tegitur tam paruis tenuibusque, vt nisi digito scalpas, vix appareant, laevique tunc pore esse videatur. Linea obliqua à capite ad caudam ducta est. Oculum unum utrinque magnum habet. Supra oculos aculei duo sunt acuti. Spina dorso decem aculeis inaequalibus firmatur, postremi minimi sunt, primi maiores, medij maximi. Inter binos aculeos eminent veluti pili longissimi, setis porcinis similes, ad quotum radices ossicula sunt, veluti clavi bifidi & inaequales, quorum alter in anteriorem, alter in posteriorem partem vergit, è quotum medio nascitur pinna tenuibus radiis contexta, usque ad caudam protensa. Huic similis alia est in ventre pinna, quinque tantum aculeis constans. Pars ventris, utrinque ossibus instar acuti culti secatis firmatur. Ex ea due longissimæ pinnae propendunt. Duæ sunt aliæ ad brachiat. Cauda in unum definit. Ore est admodum hiante. Branchias quaterhas habet. Gulam manifestam. Intestina tenuia in gyros convoluta. Hepat candidum sine felle. Lienem rubescens in exiguo, mesenterio haeretem. Inter intestina oua rubra latent. Cordis pars infima rubet, suprema

quemadmodum & media ex albo rubescit, quod in paucis piscibus spectatur, Carne est minus dura quam rhombus. Non defunt qui orthragoriscum Lacedemoniorum esse putent, & porcum marinum Latinorum, nec sine ratione, nempe quod gruniat dum capit. Plinius. Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedemonij orthragoriscum vocant, grunire eum quum capiat. Eandem sententiam confirmant dorsi spinæ, quas idem Plinius porco marino tribuit. Inter venena sunt piscium porci marini, spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Sed cum porcus vel orthragoriscus in maximis piscibus habeatur, is esse non potest de quo nunc loquimur, & si satis magnum in Oceano captum Antuerpiæ viderim. Duo sunt quibus à nostra sententia deduci aliquis possit. Vnum est quod faber ab atre fuliginis colore dictus esse videatur, idque ab Oppiano indicari his verbis.

Πέτραι Κρήνες ἔχουσιν ἐφέσιον, οὐδὲ σκιαγράφων,

Χαλκέα, καὶ χορακῖνον ἐπωνυμοῦ αἰθοπί τοιοῦ

Sed quod de nigro colore hic dicitur, ad coracinum solum referendum esse perspicue liquet ei, qui versus rectè distinxerit. Alterum est quod Columellæ Gadiv freto, & Atlantico mari fabrū proprium esse placet. Ut litorum sic & fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipient: non enim omni mari potest omnis esse, ut elops qui Pamphylio profundo, nec alio pascitur, ut Atlantico faber, qui & in nostro Gadiv municipio generolissimis piscibus adnumeratur, cumque prisca consuetudine Zeum appellamus. Quæ sit accipiēndā esse, puto, ut maximè in Atlantico mari, & Gaditano freto reperiatur faber, illicque potius quam alibi principatū obtineat, non quod nullo alio in loco nascatur. Quod Plinius autoritate confirmatur. Et hæc natura ut alij alibi pisces principatum obtineat, coracinus in Ægypto, Zeus idem faber gadibus. Non equidem diffiteor pisces quosdam esse, qui quibusdam in litoribus solum aut fluviiis aut lacibus reperiantur. At plurimos etiam pisces esse constat, certis locis à veteribus assignatos, qui aliis in partibus mariis etiam tum capiebantur, vel postea capti sunt: ita tamè antiquorum literis proditum fuit, vel quia horum locorum pisces optimos & frequentissimos, alibi rarissimos celebrare voluerunt, vel quia indigenarum incuria, aliarum maris partium sive aliarum aquarum, quas ipsi non perlustrauerant, pisces ignoti erant. Quare cum nulla satis firma ratio esse videatur quæ propositam sententiam possit conuincere, in ea permaneo, veterumque fabrum seu Zeum esse puto, qui hoc capite descriptus fuit.

Gulidm

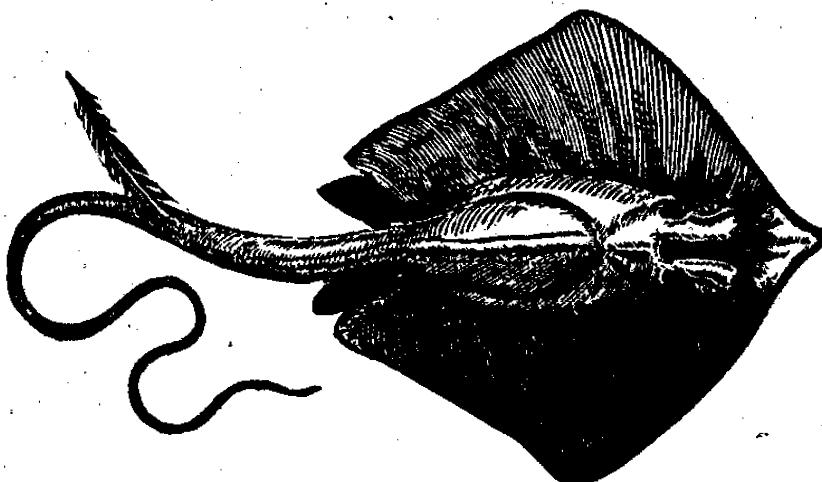

GVLIELMI
RONDELETII
DE PISCIBVS

LIBER XII.

33

De Pastinaca.

CAPUT I.

PLANTOS. Pisces in duo genera distinximus: alios enim spinas habere diximus, alios pro spinis cartilaginem: sic enim quae χολαρχεῖται Aristoteli dicuntur, interpretatur Plinius. Eadem Κλάχη & Κλαχώδη Ari-
stoteles appellauit primus, ἀπὸ τῶν σιλασ ἔχει,
autore Galeno, quod noctu cutis eorum splendeat. Latinè cartilaginea Plinio auto-
re dicimus. Cartilagineorum alij plani sunt,
alij longi. De planis hoc libro tractabimus, in quibus habentur
pastinace, torpedinum, raiarum species, aliisque pisces memora-
tu dignissimi. Ac primum de pastinaca, quæ notas virilesque maximè

lib. 3. de Hist.
animal. ca. 7.
Plinius lib. 9.
cap. 24.

lib. 3. de Hist.
animal. ca. 7.
Plinius lib. 9.
cap. 24.

FF. 2

perspicuas & insignes habet, ipsoque nomine nostris & aliis satis cognita, cuius species duas esse dicimus: quanuis antiqui vnius duntat meminerint, vel ob similitudinem non distinxerint: neque enim facultatibus, neque caudae aculeo differunt, sed rostro tantum & capite, ut posteà declarabimus. *Tρυγώ* Græcè dicitur, Latinè pastinaca, ita vèrente Plinio. Ambrosius turturam Latinè expressit ad verbum, quem secuti sunt nonnulli, vt Martinus Gregorius medicus Græcè & Latinè doctissimus, in libello Galeni de Attenuante victu, quem Latinum fecit. Nos cum Plinio & Cornelio Celso, quos Gaza etiam secutus est, pastinacam dicemus, cuius nominis vestigia secuti sunt nostri, qui *pastenago* vocant, Romani *brucchio*, Ligures *ferraza*, Siculi *bastonago*, Massilienses *bougnette*, quia farina conspersa & in sartagine fricta, itrij genus quod vulgari *bougnette* vocant, referat. Nonnulli Prouinciales *bastango* vel *vastango*. Flandri lingua sua muris caudam. Galli raiam ob similitudinem, quam cum raiis habet. Burdegalenses *raceronde*. Dalmatae *lacizza*. Epicharmus ἀπόδοξεν, quòd in posteriore parte aculeo armata sit. Sunt qui columbam marinam appellant. Pastinacam à Latinis dictam puto, à caudæ colore, rotunditatéque pastinacæ radici simili. *Tρυγώ* verò non à colore, ut quidam scripsit: nam pisces hie flauescit, sed ab alarum ex pansarum similitudine. Hic vnde est studiosos lectors admoneri pastinacam marinam, & pro pisce, & pro herba à Cornelio Celso sumi, ne quis homonymia fallatur. Is enim libro sexto ita scribit: Plani pisces quem pastinacam nostri, *Τρυγώ* Græci vocant, aculeus est, &c. & libro quinto remedia aduersus Italiae serpentes. Italia, frigidioresque regiones, hac quoque parte salubritatem habent, quòd minus terribiles angues edunt, aduersus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurium, vel argemone, vel triffago, vel personaria, vel marina pastinaca, singulæ, binæ, & tritæ, & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Cum pastinacam marinam herbis adnumeret, easque terendas, & potuidandas esse præscribat, quæ de herbis propriè dicuntur, eam pro herba accipiendam puto. Sunt qui pastinacam erraticam pro marina legant, ego verò lectionem non mutandam censeo. Nam idem autor lactucam marinam pro sylvestri dixit, & quemadmodum brassicam marinam, ita pastinacam marinæ dicere possumus. Quam cōtra serpentes prodesse etiam testis est Dioscorides. Serpentium morsibus, iictibusque prodest, inquit, præsumentes quoque nulla affici iniuria à serpentibus traduntur. Sed pastinacam piscem depingamus, ut à similibus internoscatur. Pastinaca pisces est planus, cartilagineus, levius, sine squamis aculeisque in toto corpore, præterquam in cauda, in qua aculeum longum, acutum, vtrinque ferratum habet, quem

Lib. 9. cap. 48.
in hexametro.

Cap. 7.

Cap. 27:

Lib. 1. cap. 19.

rad

radium Plinius appellauit, Græci *χελ/πον*, cuius dentes (sic enim ser-
 ræ scissuras Cicero pro Cluentio appellauit, & Columella denticu-
 latas falces dixit, & Plinius cancerorum forcipes denticulatas) ca-
 put versus reflectuntur, cui aliquando duo alijs parui brenesque ad
 radicem adnascuntur. Cauda longissima est, lauis, flexibilis, caudæ
 muris persimilis: initio enim crassa paulatim in eam tenuitatē termi-
 natur, ut filum esse dicas. Impropræ mihi videtur de radio pastinacæ
 locutus Dioscorides. τρυγός θαλασσίας ἔχεται, ὃ διὸ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς
 τεφύκει ἀπεραμμένον τεῖς φολίδαν, ὃστιν τε πονέται πάντα, θρύπηθερ χρή
 ἀποβάλλει, id est, marinæ pastinacæ radius, qui eius cauda enatus
 aduersis squamis reflectitur, dentium dolores mitigat: nam eos
 frangit & euocat. Vel aculei ferrati dentes ad caput spectantes
 φολίδας appellat, vel pastinacæ tegumentum, id est, squamas, sive
 corticem, quorum alterum φολίδας nomine significari non po-
 test: alterum pastinacæ minimè competit. φολίδαes enim propriæ
 sunt τῶν ὄφεων λεπίδες, id est, serpentum squamæ, vel cortex me-
 lius, ut in Aristotele vertit Gaza, unde φωλιδελφæ animalia vocat
 cortice intecta, quæ hyeme latent. Id apertissimè ostendit Alexan-
 der Aphrodis. in Problematis. Πεζοῖς δὲ ξώοις τρίχας η φύοις ἀπί-
 ται, ἐπτελοῖς δὲ φολίδας, ἐνδρόοις δὲ λεπίδες, η ὄφραχα, id est, pi-
 lis gradientes bestias natura texit, serpentes cortice, aquatiles squa-
 mis vel testa. Quare cum neque aculei ferrati dentes φολίδαes dici
 possint, quod substantia sit dura, planèque ossa, neque pastinaca
 cortice vel squamis intecta sit, aduersus quas à capite ad caudam
 versas radij dentes reflectantur, non possum non existimare, vel Dio-
 scoridis locum inemendatum esse, vel impropto vocabulo, aut ra-
 dij dentes, aut cutem lauem pastinacæ expressisse. Quæ reprehendi-
 dendī eius autoris causa, cuius maximè sum studiosus, nenio à me
 dicta esse putet, sed annotandi tantum loci gratia, ne vñica vocu-
 la à piscis huius cognitione lector diligens retardetur. Verum pasti-
 nacæ picturam persequamur. Radij dentes quò propiores caudæ,
 eò maiores sunt, quod in causa est cur facilius penetreret, difficilius au-
 tem educatur, ob reflexos dentes. Itaque si piscem pupugerit, tan-
 quam hamo retinet. Radius in media ferè est cauda, ex crassiore eius
 parte ortus. Rostrum in angulum acutum desinit, non venenatum ut
 Rauisius Textor scriptū reliquit, sed citra periculum edule est. Vene-
 num in radio est duntaxat, quam ob causam abscissa cauda vendi-
 tur, ne emptores inscij lèdantur. Idem autor falsò scripsit, nullum
 esse huius veneni remedium, cum multa sint à veteribus experientia
 comperta, & posteris tradita, quæ deinceps proferemus. Oculos in
 prona parte habet pastinaca. Os, foramina pro naribus, itē branchia-
 rum foramina in supina parte: quia neque in hoc pisce, neque aliis

Lib.9. cap. 42.

C. 48.

Lib.2. cap. 21.

Lib.9. cap. 11.

Lib.2. cap. 22.

cartilagineis planis, ob corporis tenuitatem, in lateribus colloca-
 ri potuerunt, demptis squatina & rana. Partes in quibus branchiaz
 sitæ, flaccidæ sunt, & carne vacuæ. Quamobrem Galenus cartilagi-
 neis planis hoc commune esse scripsit, vt partes quæ circa caudam
 sunt, carnosiores sint mediis partibus, quod torpedinibus maximè
 inest: videntur enim mediæ ipsarum partes, veluti cartilaginem
 quandam tabidam habere, illud est circa branchias mucosum, vel
 ut modo diximus, flaccidum, quod χόρδας ζερπόν, id est, cartila-
 ginem tabidam vocat: nam paulo infra quina branchiarum forami-
 na, alia est cartilago dura ac ferè ossea, quæ naturales partes à spiri-
 talibus separat, quam in pastinaca, torpedinibus, raiisque videre est.
 Pastinacæ os est paruum, interna oris regio ampla, sine dentibus,
 sed horum vice maxillæ sunt asperæ, ac ferè ossea. Ventriculus sa-
 tis ab ore disitus, idcirco stomachus ei præponitur. Paruus ventri-
 culus, angustiusque in ecphysim desinit, à qua gracile breueque
 intestinum dependet. Sequitur aliud initio angustius, quod sensim la-
 tius fit, sed priusquam maximè amplificetur, rursus angustatur, po-
 stremò in rectum intestinum desinit, vnde excrementsa porracei
 coloris excernuntur, qualia in morbis quibusdam, & à pueris reiici
 videmus. Iecur in lobos duos diuisum ex albo flauescit, cui fel adha-
 ret ex viridi flauescens. Vterus est oblongus, quo oua continentur.
 Pastinaca latitudine sua natat: pinnis enim caret, autore Aristotele.
 Item Plinjo. E planis aliqua non habent pinnas, vt pastinacæ: ipsa
 enim latitudine natant. In cauda pinnulam quidem habet. Sed Ari-
 stoteles & Plinius, quum de piscium pinnis loquuntur, eas quæ ad na-
 tandum impellendūque corpus datæ sunt, intelligunt, non eas quæ
 vel ad tuendum corpus, vel ad dirigendam narrationem conferunt.
 Non solum natat, sed etiam volat, si Æliano credimus, quum enim,
 inquit, natandi cupiditate affecta est, natare potest, quum rursus vo-
 landi studio tenetur, sursum versus sublimis volat. Lateta in tenuem
 quandam substantiam, & branchiarum substantiæ similem desi-
 nunt. In eënōsis locis non procul à litoribus degit, vescitur pisciū car-
 ne, quos non robore sed astu & solertia capit. Plinius. Pastinaca la-
 trocinatur ex occulto, transentes radio (quod telum est ei) figens
 argumentum solertia huius, quod tardissimi piscium hi, mugilem
 velocissimum omnium habentes in ventre reperiuntur. Coëunt pa-
 tinacæ, non solum admotis supinis partibus, sed etiam tergo se-
 minarum supinis marium superpositis: cauda enim cum valde cras-
 sa non sit, impedimento esse non potest. Foetus vero non reci-
 piunt, vt nec raiæ ob caudæ asperitatem, vt autor est Aristoteles.
 Verum in Pastinacis caudæ asperitas, de aculeo tantum intelligen-
 da est: præter hunc enim tota cauda lauis, in raiis vero tota aspera.

Radij

lib. 13. cap. 5.
Radij pastinacæ miras vires tradit Oppianus, quippe cuius veneno
mortiferaeque vi cedant tela Persarum venenata, qui mortua etiam
pastinaca vires suas seruat, quas non solum in animantes, sed etiam
in saxa, herbas arboresque exerit: illius enim contactu exarescunt &
contabescunt. Huc radium Circé Telegono dedisse narrat, ut eo ad-
uersus hostes uteretur, quo tamen incautus patrem necauit. Versus
aliquot Oppiani adscribam, ut eorum elegantia lectores ad locum
integrum perlegendum incitentur.

Τρυγόνις ἡ ψυχή τοῦ κακωτέρου ἐπλεο πῆμα.

Τρύγανος, οὐδὲ δοσα χεῖρες ἀρνία τεχνούσιο

Χαλκήν διδε δοσα φρεστέρηγατετ' αἰσθῶν

Γέροντος Φαρμακίηρες ὀλέθρια μηλιστοῦ

Τρυγόνις γάρ ζώντε βέλος εὔχιστος πηδεῖ

Ζαφλεγεῖς, οἷοι τοις ἔντεροις φρίξεις αἴχγυων

Ζεῦς τε φύμεται, καὶ ἀτρίπτα δύεται ἀλκεῖν

Ἄτροπον.

Ælianuſ hunc aculeum infestissimum periculosissimumque vocat: & mox addit, adeò mortiferam vim ei inesse, vt celeriter nō modò homines, sed etiam animalia perdere queat, quod quidem ipsum, vt non admirabilitatem facit, certè id stupendam admirationem habet: quod si ad maximam arborem & vegetam, & summè virentem, aculeum admoueras & desigas, non multò pòst amittit folia, quę postquam deflūixerint, totus truncus similis est arboribus solis atdoribus exiccatis. Quod homines necet, idē scribit, vnde & Nicander ὀλεπτὸς τρυγόνα vocat. Nihil vsquam, inquit Plinius, execrabilius, quam radius super caudam eminens trygonis, quam nostri pastinacam appellant. Idem pastinacæ radio arbores necari dixit. Id hoc loco vere referre possum, cuius testis præsens fui. Rusticus quidā ē Cemeneis móribus, cùm pastinacam à ſe furto sublatam veste tegeret, telo femori infixo vulneratus est, ſedne furtum deprehēderetur, ad vulneris dolorē exclamare nō ausus, clam ad me venit, rem omnem aperit, telum adhuc infixum monſtrans quod dilatato vulnere extractū est, atque interea dum cremaretur, & in cinerē redigeretur, vulneri pastinacæ iecur imponēdū curauit, nec id sine successu: paulò pòst enim ſedatus fuit dolor, coepitque tumor ſummitti, nihilominus tamen cùm non ignorarem pifcēm iſtū ſui venēti habere in ſe antipharmacum, radij cinerē cū acero vulneri admoui. Quo, & veneno medicatus ſum, & vulnus recens planè exiccaui. Venenum iſtud nostris pifcatoribus notum eſt: captis enim pastinacis caudas abſcindunt, niſi ſi aliquādo in forū pifcariū integras deferant, in gratiā medicinæ ſtadios orū, qui à me & de pifce & de eius in medicina uſu admoniti, eas emunt &

lib. 13. c. 5. cap. 5.

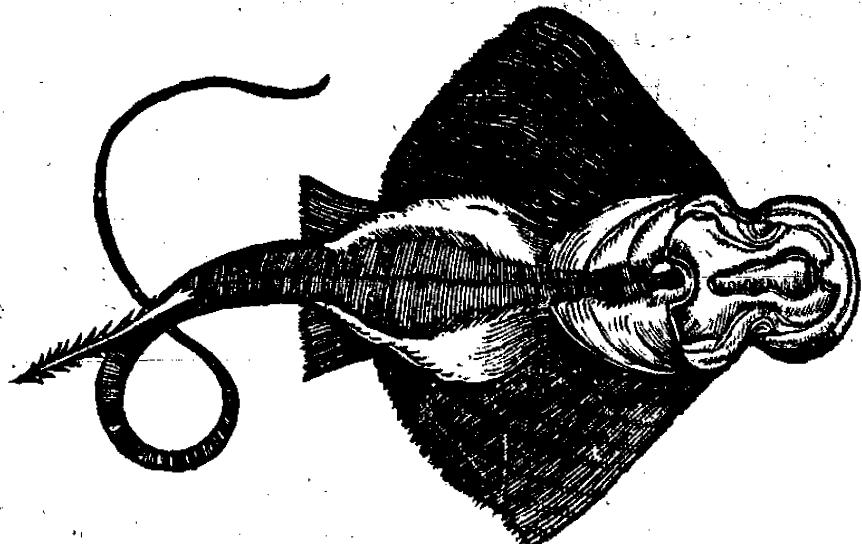
lib. 9. cap. 48.

lib. 31. cap. 5.

exiccat. Sunt permulta alia veneni huius remedia. Pastinaca ipsa
 diuulsa & vulneri imposta, sui ictus medela est, vt tradit Dioscoris.
 Lib. 8. cap. 6. des. Superstitiosius aliud remedium docet Aetius. Deniq; omnia quæ
 Lib. 13. cap. 37. viperarum morsibus medentur, ei qui à marina pastinaca icitur, con-
 Ibidem. uenire autor est Dioscorides. Plinius. Contra pastinacam & omnium
 Lib. 18. cap. 10. marinorum ictus vel mortus, coagulum leporis vel hædi vel agni,
 Libro 32. cap. 5. drachmæ pondere prodesse tradit. Item contra eandem prodesse etiā
 nullum in cibo sumptum. Neque verò solùm multis nos præsidiis
 contra malum hoc inuinit parés rerum natura, sed etiam vt malo-
 Lib. 22. cap. 22. rum aliorum remedium à pastinaca sumeretur effecit, vt nullus pla-
 nè sit de ea conquerendi locus. Nam, vt Dioscorides docet, Pastina-
 cæ radio dentium dolor mitigatur, quoniam eos frangit & euocat.
 Lib. 32. cap. 7. Quod Plinius apertiùs docet. Pastinacæ radio scariificare gingiuas,
 in dolore dentium utilissimum, conteriturque is & cum elleboro al-
 bo illitus dentes sine vexatione extrahit. Aliam vtendi rationem do-
 Lib. 6. cap. 9. cet Cornelius Celsus de dolore dentium scribens. Plani piscis quem
 pastinacam nostri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde
 Plinius lib. 32. cap. 10. conteritur, resinaque excipitur, qua dente circundata, hunc soluit.
 Prætereà pastinacæ radius adalligatus vmbilico existimatur partus
 faciles facere, si viuenti ablatus sit, ipsaque denuo in mare demissa.
 Pastinacæ verò iecur in oleo decoctum, pruritum scabiémque nou-
 hominum modò, sed & quadrupedum efficacissimè sedat, id quod
 in cane primùm, dejnde in homine verum esse sum expertus, sed effi-
 cacious redditur medicamentum, si in oleo iuniperi iecur dissoluatur.
 Si verò crustosa sit scabies, olei tartari modicū admiscendum. Pa-
 stinacam etiam venenato radio armatam præcipue persequitur Ga-
 leus codem Plinio autore, quemadmodum delphinum crocodilus,
 Lib. 32. cap. 1. vt nihil sit ne in mari quidem, quod aduersario careat. Profuerit hic
 Galeni locum illustrasse, in quo de iis quæ stupefaciendo dolorem
 sedant, loquitur L. I. B. X. 1; i. methodi medendi ēτι θεραπεία αλλα τελλα
 φάρμακα στιθετά τῶν απερμάτων ὀνομαζόμενα, καὶ τρυγόνος, μετριάτηρα μὲν εἰς τὸ
 τῷ ταραχήματα τάρχεις, ακαδημότηρα δὲ εἰς τὸ μέλλον, vbi pro τρυγόνος, id est, pa-
 stinacæ legendum τρύγωνα. Sic enim à trianguli figura, vocat τροχίστας,
 καὶ χυτλοχεῖς, quos Latini pastillos appellant. Hæc peruersa lectio
 Thomam Linacrum medicum Latinè & Græcè doctissimum, Gale-
 niique interpretem optimum, in errore induxit. Sic enim Galeni, lo-
 cum citatum cōuertit. Sunt sanè & alia non pauca ex seminibus con-
 fecta, Græcè διὰ απερμάτων, & τρυγόνος ex pastinaca pisce. Qui locus in
 nonnullis exemplaribus Latinis emēdatus fuit, hoc modo. Sunt & alia
 medicamenta non pauca ex seminibus cōfecta, Græcè διὰ απερμάτων &
 τρύγωνα nominata, quæ sicut ad corporē in præsens inducēdū mitiora,

ita in futurum sunt tutiora. Illud verò medicamentum ex semini-
bus, siue trigonum, siue trochiscus non pastinacam pisces (etiam
si dolorem in vulnerata parte, stuporem in toto corpore inducat, vt
prodidit Aetius) sed apij, hyoscyami, anisi semina, & opium recipit,
doloris leniendi vim habens, stupefaciendo quidem ob opium, hyo-
scyamumque, discutiendo verò, ob apium & anisum. Vide quanti
erroris, quantumque in Medicina perniciosi, occasionem præbeat
voculae vnius peruersæ lectio. Nunc illud disquirendum est, num à
mensis rei cienda sit, neque in cibis numeranda pastinaca, quod
nonnullis visum, quia radio venenatos iictus inferat. At omnia quæ
vel iictu, vel morsu venenum infundunt, omnibus partibus venena-
ta non sunt, sed vel aculeos duntaxat, vel dentes venenatos habent,
reliquas verò partes Veneni expertes. Et, vt terrena omittamus, in
marini aranci, siue draconis aculeis, qui ad branchias sunt, & dorsi
initio venenum inest, sic & scorpio iictu laedit, illis tamen citra vitæ
vel valetudinis periculum vescimur. Idem de pastinaca sentiendum,
cuius radius duntaxat venenatus est, quo resciſſo citra incommo-
dum ullum quilibet ea vesci potest. Quanquam quæ de eius carnis Lib. 3. de Ali-
men. facul.
substantia scribit Galenus, non satis probem, cum eam mollem iu-
cundamque esse dicat, & in libello de Attenuante victu saxatilium
loco substituat. Sola, inquit, cartilagineorum torpedo & pastinaca
(sic enim melius quam turtur, vt vertit interpres) laudantur, pos-
sique nonnunquam in saxatilium penuria iis vti, satius tamen fue-
rit eos pisces præparari, aut albo iure porrum prolixius immiscendo,
& piperis portiunculam. Quæ præparatio satis arguit pastinacam
torpedinēmque, succo & substantia, saxatilibus minimè similes esse.
Porrum enim pipérque non nisi ad crassi siue glutinosi, vel crassi
glutinosique humoris attenuationem in cibis permiscetur. Quod si
certius huius rei iudicium facere volueris, sensum gustatus iudicem
adhibeas, quemadmodum ego saepius feci. Nam reuera carnem
pastinacæ mollem, insuaem, ferinum quid resipientem, malique
succo esse comperies. Quare non sine ratione etiam à plebe rei ci-
tur, nec nisi in summa aliorum piscium inopia emitur. Elixa ex ace-
to editur, vel farina conspersa frigitur. Hactenus de pastinaca,
quam verè nos repræsentasse constat, ex his quæ ex Aristotele, Pli-
nio, Cornelio Celso, Galeno, Dioscoride protulimus. Omnium
enim consensu planus est pisces, cartilagineus, è cuius cauda radius
enascitur. Quæ omnia sensus ipse, & experientia ei quam depinx-
imus, conuenire docent. His accedit vulgaris gentium variarum ap-
pellatio, Latini nominis vestigia retinens.

De Secunda Pastinacæ specie.

CAPUT II.

I S C I S Quem h̄ic exhibemus, à nostris *Glorieus*.
 A Romanis & Neapolitanis aquila vocatur. A Genuensibus *rospo*, id est, *bufo*, & *pesce ratto*. A nonnullis *ratepenade*. Ab Aquitanis *carefranke*. Ab aliis *falco*. Ab aliis *erango* & *ferraza*. Nos secundam pastinacæ speciem facimus: quia superiori vita, moribus, partibus internis & externis omnino similis est, nisi quod capite est magis exerto, rostro non angulato, sed rotundato, denique capite bufonem planè refert, unde bufonis nomen à Genuensibus positum. Latera veluti alæ expansæ magis in angulum acutum desinunt quam in priore, à quibus *ratepenade*, id est, *vespertilio* nuncupatur. Caudâ vero, eiusdem radio, & veneno minime à superiore dissidet, & à caudæ longitudine *pesce ratto* dicta est. Ex quibus liquet cum, qui librum de Piscibus nuper publicauit, monstrum potius quam pastinacā alteram depinxisse, quippe quod bufoni capite minime similis sit: quod tamē ipse asserit, & alieno planè situ radium locatū habeat, tum alæ à naturali figura diuersissimæ sint, postremò totum corpus aliena prorsus specie, & à naturali plurimum distante. Cœnōsis in locis viuit, eadē arte qua superior pisces venum: lentè enim natat, & veluti cum pompa quadam, quā ob causam à nostris *glorieus* appellatā audio. Ac quemadmodū generosus equus benēque curatus, pretiosoque ornatus instratus cum fastu graditur, & propinquantes calcibus petit, ita pastinaca natans, pisces circumstantes radio ferit. Carne est molli, fungosa, insuauia, vt prior. Quare vehementer errare cū existimo, qui aquilam marinam appellat. Quis vñquam queso apud Aristotelem, Plinium, aut ullum alium veterem scrip-

scriptorum legit, pastinacam marinam esse aquilam? Aut quis unquam aquile radium in cauda venenatum tribuit? Aut quis aduersus ictus venenati radij aquile remedia prescripsit? Quod si Romanis Neapolitanique aquile nomen pisci huic dederint, non ideo hinc efficitur veterum aquilam hanc fuisse, cum infinitorum piscaium vocabula, quibus hodie variae gentes videntur, à grecorum sive Latinorum, sive Græcorum vocabulis valde dissentiant. Sed quid in his diutius immoror, cum cuius, qui Galenūm diligenter legērit, per facile sit opinionem hanc cōuellere. Is enim L. P. B. 111. de Alimentorum facultatibus, quum de piscibus duræ carnis serbit, Philotimi sententiam approbat, qui aquilam marinam duræ carnis esse censuit, quemadmodum & lamiam & congrum? At qui pastinacam hanc gustauerit, eam præhumida mollique carne esse iudicabit, nisi ei vel morbo vel natura gustatus sensus plane habet fuerit.

De Raiis & earum diuisione.

CAPUT III.

A R E Ita raiis abundat, ut terra spinis, tribulis, rhânis. Quod mirum nonnullis videri posset, cum raias unum duntaxat, aut summum duo oua, eamque ob causam, vnicum duosve foetus semel edat, quod et si verum sit, raias tamen inter cartilaginea omnia fœcundissimas esse posteā docebimus, quæ non solā magni raiarum prouentus causa est (nam plurimi alij pisces numerosius fœtificant, quorum longè maior est quam raiarum raritas) sed etiam quod raiarum foetus à paucis aliis deuorari possit. Longè verò magis improbanda est, & impia iudicanda eorum sententia, qui naturam tāquam nouercam accusant, quæ plura fera, aspera, noxiāque produxerit, quam cicura, iucunda, utilia, cum cōtrā nihil temere, nihil sine summa ratione, à Deo opt. max. omnium bonorum auctore sit creatum, ut ne à rēbus marinis recedamus, pulices maris, cestri, pediculique aliis pisibus maxime sunt molesti: at quibusdam sunt iucundissimæ: nam hepatus istis lubentissimè vescitur, scolopendra venenata est, at acui gratissimo est alimento, lepus marinus letalis est nobis, at multo cibus est innoxius & delicatus. Et ne singula persequamur, raias quadam totius corporis, omnes caudæ aculeis horrent, aspectu ipso deformes sunt: tamen rusticis iisque qui corpus graui labore fatigat in cibis sive veiles, plurimumque nutriunt. Fel carudem oculorum cicatricibus & suffusionibus curandis prodest. De his nūc dicēdū est. sunt

enim inter planos cartilagineos notissime, maximèque varie. Quare primum vniuersitate de iis quedam dicemus, carumque species partiemur: deinde eas singulatim explicabimus. Βέρα ργή Βάτη à Græcis raia dicitur, à tubi quem βάτη vocant similitudine. Quemadmo-
dum enim spinosus est aculeatusque tubus, ita Raia omnis acu-
leis aspera, non quidem toto corpore: sunt enim λαβέσαι, id est,
taues raiae, quibus nulli sunt in corpore aculei, sed sive leues sive
raiae sive asperae, omnes vacos aculeos in cauda gestant, sicut in
tubo, cynobato, &c. rotis cernuntur. Latini nulla habita Græce
etymologic ratione raiam vocarunt, veluti τρυπα pastinacam. Fuit
qui aliquando mihi negarit raiae vocabulum Latinum esse, praeser-
tim cum Plinius in piscium catalogo eo minime sit usus, sed Græco.

lib. n. cap. ii.

ibidem cap. 7.

Cap. 24.

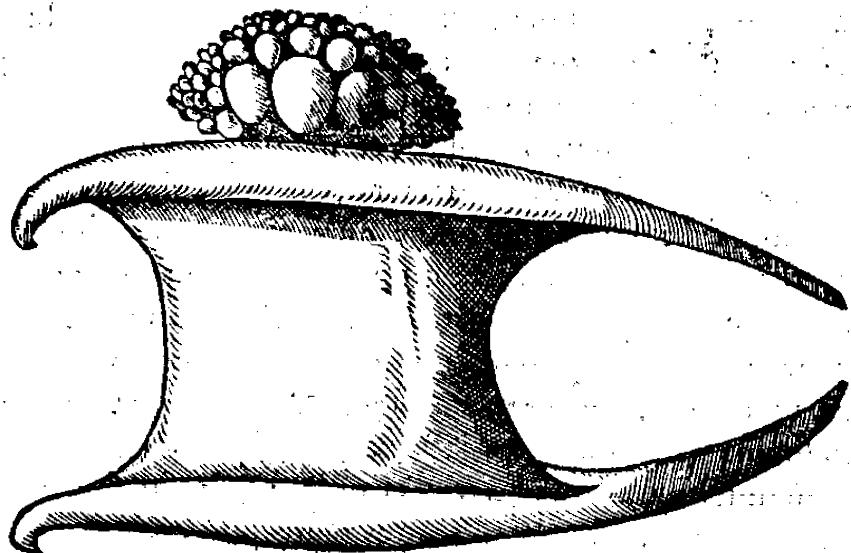
Box, Batis, Banchus, &c. Et alio in loco bati fel dixerit non raiae. At Latino nomine idem libro nono usus est. Planorum piscium alte-
rum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, raiae, pastinace
&c. Latini nominis etymū nullum reperi, nisi fortè à radendo raiam
dictam esse existimes. Distinguunt nonnulli Κάτω ργή Βαλίδα, ut hæc
fœmina sit, ille mas. id annotauit qui nomina Græca quibus Latina
respondent ex Gazz interpretatione collegit, in fine librorum Ari-
stoteles de animalibus. Aristoteles quidem βάτη nomine saepius usus
est, uno verò loco βαλίδες: Τε μὲν δύο σκύλια ργή βαλίδες ἵσχουσι Τε δέ παχεῖαι,
&c. Et reuera quibus in locis Aristoteles βάτη nomen ponit, de his
loquitur que tam ad marem quam ad fœminam spectant, de bran-
chiis, de pinnis, de coitu: quum verò de eo quod fœminæ tatum pro-
prium est, βαλίδα dixit, ut non vana mihi nominum differentia hæc
esse videoatur. Posset eadem etiam Grammaticorum autoritate cōfir-
mari, qui βαλίδα mollioris pisces genus esse scribunt, unde βαλίδος
dicantur ἀψόρας & gulones autore Cælio Rhodig. vt, quoniam fœ-
mina in omni genere humidiore molliorēque sit carne quam mas,
βαλίδa raia fœmina propriè dicatur. Athenæus 21. 2. v 11. βαλίδα ργή
βάτη etiam distinxisse videtur, sed locus is adeò corruptus est, ut ni-
hil inde certi elici possit. In hoc omnes consentiunt raias cartila-
gineos esse planosque pisces, cauda aspera, sine pinnis quibus na-
tent, latitudine enim sua natant. Aristot. τὸ δὲ σιλαχτὸν, ἥτια μὴ δύνα-
ται επύγεια, διετοῦτο, ργή καρχηφέρα, ὁντερ βάτης ργή τρυγάν, ἀλλ' αὐτοῖς
τοῖς τοῦτον Cartilaginei quoque generis aliqua pinnis carent;
videlicet que plana sunt, & caudam habent, ut raias, pastinaca, suaque
ipsa latitudine natant. Neque est quod quis mox sequente senten-
cia, ab hac opinione abducatur βάτης δὲ ἔχει, ργή, ἀλλ' αὐτοῖς μὲν ἔχει
λαθεωνταριθμόν. Locus enim manifeste mendosus est, legendumque
βάτηρας pro βάτη. Idem error in codices Latinos irrepsit. Raiam
tamen habere pinnas videmus, & quæcunque suam latitudinem nos
colligimus.

colligunt in mucronem. Legendum vero raiam autem &c. Raia enim piscatrix & squatina quamvis cartilaginei sint planique pisces, tamen pinnas habent ad natandum, nec sola sua latitudine natant eodem Aristotele autore: Oi 5 βάτην καὶ τετράποδα, αρτικάντην πίνναν τῷ ἔχατω τελάτῳ νέστι, οὐδὲ πάντας ταῦτα εἰ τοῦ τορπεῖος κατέχει τοτε, δια τοῦ τελάτου τοῦ τορπεῖος κατέχει τοτε. Raia & similes, pro pinnis extrema sui corporis latitudine natant. Squatina & raia pinnas lateribus accommodatas infra gerunt propter amplitudinem partis superlotis. Sed rursus locus proximè citatus mendo non caret: nam pro τοῦ πάντας τοῦ τορπεῖος legitur in impressis Græcis codicibus τὸ τορπέον, non recte cùm mox Aristoteles τὸ τορπέον, id est, torpedini alias pinnas tribuat scilicet iuxta caudam. Quæ cùm de squatina & torpedine dicetur, clariora fient. Gaza vel meliore usus codice, vel re diligentius considerata, non torpedinem sed squatinam conuerit, eius enim interpretationem adscriptissimus. Constat igitur raiam pinnis natandi causa à natura donatam non fuisse. Nam quæ in caudis raiatum pinnulae sunt, non natandi sed dirigendi itineris causa datæ sunt, pinnas vero eas duntaxat appellat Aristoteles, quibus pisces natando corpus impellunt, quemadmodum in pastinaca prius annotauimus. Omnibus raijs membranula, quæ nebula vocatur, oculis obtenditur. Iuxta oculos foramina sunt ampla, ad oris intima usque patentia, quibus operculum interiore parte à natura additum est, quæ foramina ore aperto dilatantur, clauso ore magna ex parte occluduntur, neque enim, maximè in mortuis raijs ab operculo tota obturantur. Foramina alia pro natibus omnes ante oris rectum obtinuerunt. Harum aliae dentes habent, aliæ minimè, sed horum vice os asperum rugosumque. Branchias detectas in supinâ parte eodem situ ordinéque omnes habent. Aculeis varicè à se se differunt. Aliæ in prona supinâque parte aculeis armatae sunt, aliæ in prona tantum, aliæ in rostri supinâ parte, aliæ in nulla parte præterquam in cauda, quorum ea est diuersitas, ut in aliis triplici ordine dispositi sint, in alijs simplici. Prætereà ipsorum aculeorum plures sunt differentiæ. Sunt quidem molles & imbecilli, pilorum vel lanuginis modo, nonnulli paulò validiores, alijs robustissimi ex ossea planè substantia. Rursus alijs longi & tenues, alijs parui & vix supra cutem extantes, alijs medio modo se habent, omnes ferè ad caudam spectant, longi ferè ad caput. Partibus quibusdam internis differunt, in quibusdam hepatis magis tubescit, in aliis flavescit magis. In hepate omnium fellis est vesica. In ventriculi plexu splen situs est. Intestina crassa, in ecphysi, & recti intestini extremo angusta. Cetera in singulorum descriptionibus exponentur. Nunc de raiatum generibus, quas antiqui

*Li. 4. de parti.
anima. ca. 13.*

vel differentiis aliquod neglectis, vel fortasse nominibus destituti, in tria tantum partebantur raiam scilicet simpliciter dictam, raiam lauem, & asteriam. Nos diligentius clarib[us] doctrinæ gratia, in multo plures species distribuemus. Raiam igitur primum in lauem & asperam diuidimus: deinde in raiam stellulis notatam, & iis parentem. Sunt enim & laues & asperæ stellulis variæ, aliæ minimæ. Asperatum aliæ tactum modicè solum vellicante lanugine, aliæ aculeis robustis sed raris, aliæ aculeis robustissimis & densissimis asperantur. Rursus earum quæ stellulis notantur, aliæ binas dyntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circunscitos circulos habent, ut in buglossi & torpedinis specie. Harum nonnullæ rotundæ, stellisque pictis similes notas multas habent, quedam albis nigrisque prona parte conspersæ sunt. Sed priusquam singulæ explicemus, de earum fecunditate & generatione dicemus.

De Raiarum fecunditate & earum ovis.

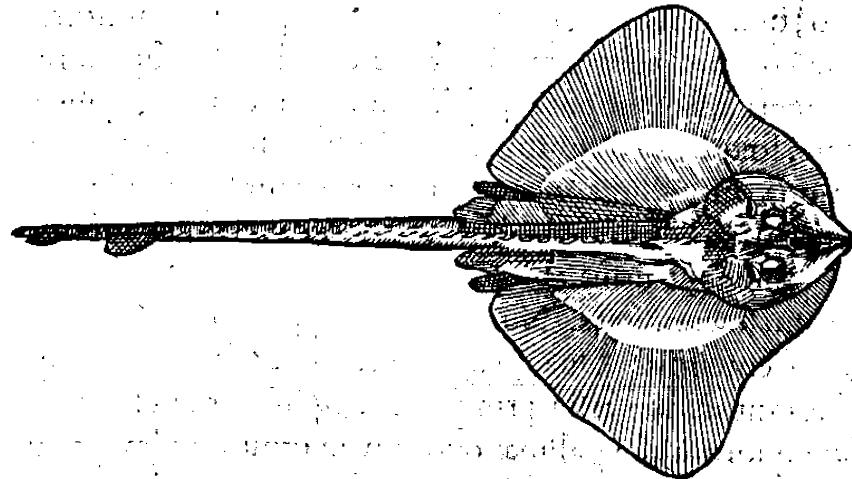
C A P U T   I I I .

B S V R D V M. Hic minimè fuerit causam reddere, cur tam fecundas raias esse dixerimus. Non enim solum magnus est raiarum prouentus, quia vix piscis nullus sit tam lato oris rectu, lamia excepta, qui raiam deuorare possit, vel quia ob totius corporis, vel certè caudæ aculeos reliqui pisces ab his abstineant. neque ad id Aristoteles

telis autoritate confirmandum utimur. Raia inter cartilagineos fœ-
tificat numerosius, verum quia facile percunt, hinc efficitur ut appa-
reant paucæ. Nam neque raia hoc loco legendum sed rana. Græci
enim codices βάσαχοι habent non βάτην, neque paucæ raiæ apparent,
sed in oceano & in mari mediterraneo plurimæ. Sed alia est certior
fœcunditatis causa, quæ non facile ab omnibus intelligatur, nisi raias
grauidas aliquando dissecuerint, & diligentius contemplati fuerint.
de raiarum ouo hæc Aristoteles: Τε μὴ τὸ σκύλια καὶ αἱ βατίδες ἔχουσαι
τὸ στραχόν, ἐν ὅις ἐγρίνεται οὐδέποτε, δὲ τὸ χίμα τὸ στράχον, οὐδεὶς
τοῖς τῷρις αὐλαῖς γλωτταῖς, καὶ πόροι θυγατρῶν ἐγρίνονται τοῖς στραχοῖς, τοῖς
μὴ τὸ σκύλοις, δύος χαλάζῃ τίνει νεβρίτος γαλεᾶς, δὲ τοις τετραργητοῖς ἐμπέ-
σον τὸ στραχόν, γίνονται διὰ νεοτοῖς, τοῖς δὲ βατίτοις δὲ τοις ἑπτάκοις τὸ στράχον
τετραργητόν, ἐξέρχεται διὰ νεοτοῖς. Caniculae & raiæ testacea quæ-
dam gerunt, in quibus humor ad cui similitudinem consistit. figu-
ra eius testæ similis tibiarum ligulis est, meatusque sunt capilla-
mentorum specie in testis, caniculis quidem quas nonnulli nebrios
galeos vocant, fœtus rupta dilapsaque testa proueniunt, raiis cùm
pepererint rupta testa excluditur fœtus. De caniculis & earum ouo,
partique, suo loco dicetur. Nunc de raiis tantum. Iis testaceum
ouum vnicum tribuit Aristoteles, quale reuera habent. Fœtum
igitur vnicum aut summum duos uno partu edunt, quod verum
est, sed præter ouum testaceum quod hinc depingendum curauit,
aut duo, quæ perfecta in inferiore vuluæ parte cernuntur, ex dis-
sektione comperi permulta alia, & ferè infinita in superiore vuluæ
parte haberi, quæ tempore perficiuntur, ex quibus sæpius iteratis
pertubus, fœtus excluduntur. Atque hæc fœcunditatis causa est
eadem quæ in gallinis ut quotidie experimur, quæ vnicum ouum
vnico partu ponunt, cùm plurima alia in utero gestent, quorum
singula postea, ut prius abloluta fuerint ita prius eduntur. Hæc
de raiarum fœcunditate. Nunc ut pictura, ita oratione earundem
oua repræsentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura superiore
loco spectantur, sine testa primum concipiuntur, in superiore vuluæ
parte, quorum alia gallinæ ouorum magnitudinem æquant, alia
his minora sunt, quædam vix ciceris sunt magnitudine. Evidem
plura centenis aliquando in raiis singulis numeravi. Ex his quæ à
perfectione propriis absunt, in inferiore vuluæ partem demissa,
testa operiuntur, in qua albumen & vitellus continentur, quemad-
modum in gallinatum & auium aliarum ouis primum conforma-
tis, quæ cum vitello solo videntur constare, cùm tamen postea
albumen à vitello secernatur. Quam rem cùm vehementius ad-
mirarer, causamque eius sollicitè inuestigarem, oua gallinarum re-

cens formata, in quibus ne vestigium quidem albuminis apparebat coxi, tum caloris vi (cuius proprium est quæ eiusdem sunt generis congregare & cogere, quæ diuersi dissipare, & discutere.) candidum à luteo secretum vidi. Quamobrem initio quidem utrumque commixtum est & confusum; sed paulatim calor magis ac magis vires suas exerens separat, & ex crassiore parte indurata, testa circundat. Tale est igitur in testa sua raiarum ouum, quale gallinarum, & avium initio. Testa verò ouum suum concludens sub pictura ouorum testa nudatorum expressa, quæ à figura puluinar à quibusdam hodie vocatur, quadrati forma est, demptis angulorum appendicibus, quæ variae sunt. Vnius enim lateris appendices, longiores sunt similes folijs gladioli herbe, alterius breuiores, latiores, replicatae, quibus vndique sum motis, laterum anguli tibiarum ligulis similes sunt, ut scribit Aristoteles. Qua de re plura, & ni fallor, notatu dignissima, quum de caniculis dicemus. Testaceum ouum raiarum à canicularum ouo differt: illarum enim magis fuscum est, harum magis flauum, appendices graciliores, lyræ fidibus similes. His expositis, nunc singulas raiarum differentias persequamur.

De Raia lœui.

C A P U T V.

I C I T V R à Græcis Λόθαρος, à Latinis raia lœuis, ab Hispanis *Linda*, à cute lœui & pellucida. Sunt qui rasam vocet à glabra cute: Nostri non à cutis leuitate, sed à colore fumari & fumado appellant. Sunt enim colore fusco quem *enfumari* vocamus, quod ex colore sunt

sunt quæ sumigantur, priusquam maximè denigrentur. Est igitur raja lœvis plicis planus, cartilagineus, corpore tenui, & in amplissimas alas expanso. Cuta glabra, lœvique, id est, ab aculeis nuda, præterquam in locis prope oculos, quorum vterque aculeo munitus est, item excepta media dorsi linea, & cauda. In illa infixi sunt aculei parui, rarique in cauda tres aculeorum ordines, qui rariores tenuiorésque sunt quam in alijs generibus. In supina parte aliquot sunt in os recurvi, cibi, opinor, retinendi gratia. Rostrum tenui cartilagine constat, & pellucida, modiæ est longitudinis. Oculi in hac specie ut in aliis omnibus, in prona parte, non sursum spectantes, ut in uranoscopo, sed ad latera. Nebula, hoc est, crassa & alba tunica, adnatam esse diceres, à parte inferiore ascendens, fimbriata, vel in ambitu serrata, pu- pillam totam integrat, dum pars digito comprimitur, de qua re plura quum de caniculis agemus. Post oculos foramina sunt, ita ampla, ut in ea digitus minimus immitti possit, de quibus ante dictum est. Os in supina parte, & multum infra, quam ob causam non nisi resupinata raja cibum capere potest: os latum est, ossibus asperis pro dentibus munitum, foramina pro naribus ante os sita. In eadem parte brachiæ utrinque, ad aquam cum cibo haustam, quæque prima palati foramina effugit, reiiciendam. Branchias sequitur cartilago, cui inni- xum diaphragma hæret, ad branchias cum corde, à ventriculo, hepa- te, aliisque nutritioni destinatis partibus secernendas. Rima pro podi- ce est, pudendo muliebri non assimilis. Alæ utrinque expansæ tenues sunt, prona parte nigricant, ut & cauda, dempta quadam parte can- dida, sic etiam tota supina pars alba est. Ventriculus huic generi par- uus est, ecphysis gracilis & dura. Intestina brevia sed crassa, hepar rubescit, in quo fel later. Raiæ omnes odorem ferinum, & malum quen- dam fetorem recipiunt, qui in diutius seruatis ferè euanscit. Quare Lutetiarum meliores sunt raiæ quam Rhotomagi, & Lugduni quam Mal- filiacæ: longa enim uestura tenetescunt, & suauiores afficiuntur. Recte igitur Athenæus: Οὗτοι δυσκοιλιώτερος καὶ βρομώδεσ, id est, lœvis lib. 8. rati alio diffcilior est, & virus olet, nec mirum cum carnivora sit, & in cœniosis locis, litorib[us]que viuat, teste Oppiano. Galenus in libello lib. 11. de Attenuante victu torpedines & pastinacas preferit. Sola, inquit, car- tilagineorum, torpedo & pastinaca laudantur. Quæ mollicie carnis torpedinum & pastinacarum inductus scripsit, cum tamen molles illa, summa cum insuavitate coniuncta sit. Idem lib. 11. de alimēt. facult. Raja lœvis, raja, squatina, omniaque ciuijmodi duriora sunt, & concoctu diffciliora, alimenti copiosioris quam torpedo vel pastina- ca. Raja omnis hyeme minùs insuaviter olet, & melior est, quam ob rem Archestratus opsonatorum omniū facile princeps, hyeme eden- dam siccet etiam atque etiam monet, clixam cum casco & silphio, quia

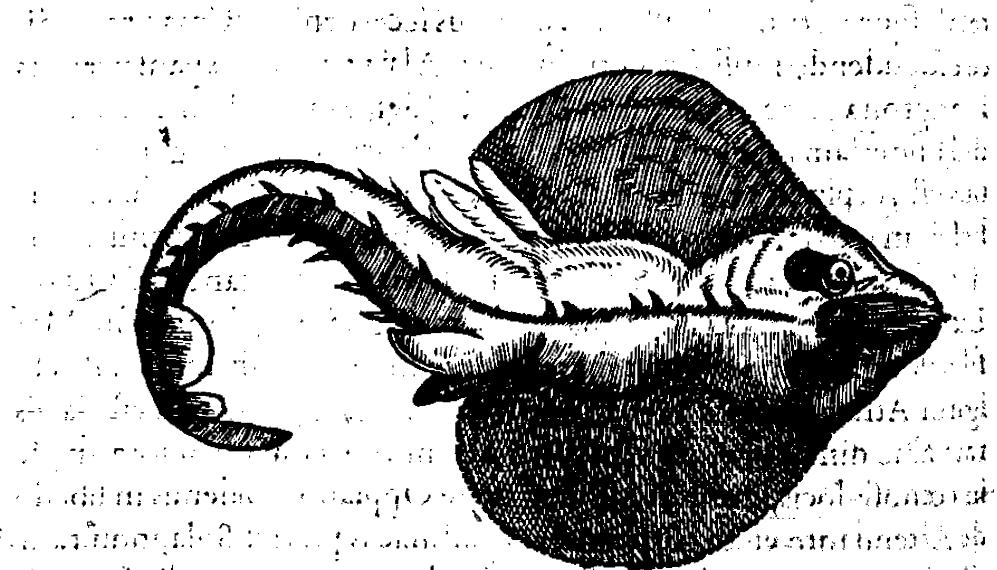
pinguis non sit, ut nec alij quidam marini foetus, hæc enim sunt quæ sequentibus versibus exprimit.

Kai βαλεις ἐγένετο μηδὲ καρπούς ἐν ὅρη, οὐδὲ τὸν πόνον τοῦτον.
Kai ταῦτα εὔπονοι γένονται φρεσκά, οὐδὲ τὸν πόνον τοῦτον.
Μόνον τοῦτο, ἐγένετο τὸν πόνον τοῦτον, τὸν δὲ σωτεῖον χειρόν.

Exodus 12, 40. Cor. 10, 4. 1 Cor. 10, 10. 1 Cor. 10, 11. 1 Cor. 10, 12.

Hodie clixæ raiæ omnis ex aceto editur. Hepar maximè delicatissimi habetur, quod alij ex aceto tantum comedunt; alij primūm clixum, deinde in sartagine fricatum acetum vel oxalidis succo cum pipere condunt. Apud nos raiæ non sunt in pretio. Galli qui duris, & firmoris carnis piscibus delectantur, longè magis probant, ex quibus non nulli cum me aliquando in conuiuio de succo substantiave raiarum interrogassent, respondi idem quod Dorion apud Athenæum φασι. Χριστὸς ἀγαθὸς εἶναι τὸν θυμὸν βαλεῖ, ὥστερ δὲ εἰ θυ, ἐφθεὶς Σίβωνα ἐδίδι, id est quoniam diceret raiam optimum esse piscem, perinde ac si quis, inquit Dorion, pallium clixum comedat. Est enim carne dura, sicca, exsiccata, quæque haud facile in partes diuellatur, quapropter Dorion clixo pallio comparauit.

De Raia Vndulata sive Cinerea.

CAPUT VI.

AÆ V I V M. Et asperarum raiarum genus multiplex esse, utrumque species demonstrabunt. Lævium species nunc exequimur. Eam igitur quam hic exhibemus, à colore cinereum, à maculis vndularum modo flexuosis, vndularam vocamus. Quidam colunt appellant

lant. Raia est ex lœvium genere, corpore minus ad rhombi figuram accedente, quam in reliquis ratis, sed tamen potius forma, corpus ab aculeis nudum præterquam in linea dorsi, in qua pauci sunt, parui, rari, circa oculos nonnulli. In cauda sunt triplici ordine dispositi, maiores & densiores. In eadem pinnulae duas sunt. Orcus, oculis, foraminibus, branchiis, partibus internis, carnis duritie aliis similis, sed colore est cinereo, prona parte multis sinuosis lineis descripta.

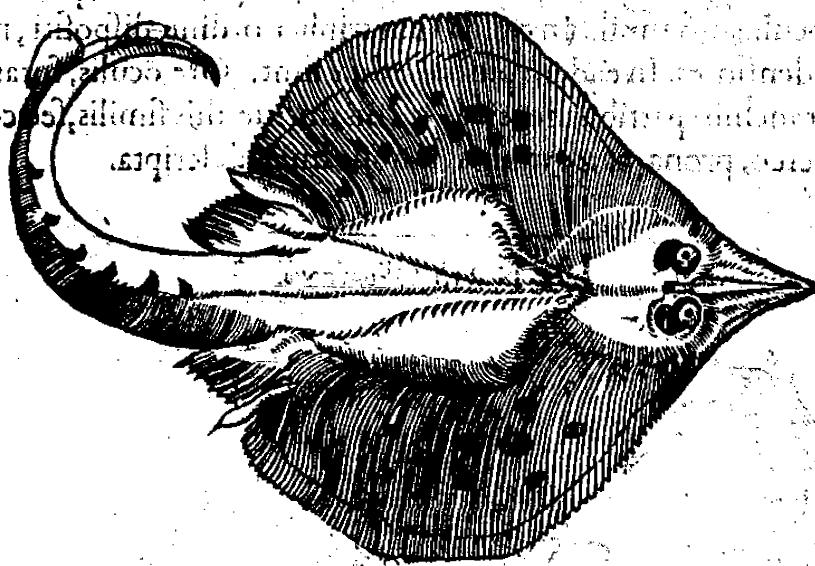
De Raia Ὀξεύχω.

CAPUT VIX.

L T E R A Lævis raiae species est, quam a rostri longitudine & acuminè raiam Ὀξεύχω appellon. Hadem de causa nostri *eleno* vocant. Itali *pensarasa*, alij *sori*, alij *gilio*. Corpore est maximo, maculis multis lenitis specie in parte prona notato, qua de causa à nostris piscatoribus *lencilla* dicitur. Ad oculos quatuor habet oculos. In cauda tres eorum ordines, qui diversi sunt, & inæquales, ut primus medij ordinis maior sit secundo, tertius primo, quartus secundo respondet, & sic deinceps donec ad caudæ pinnulas ventum sit, circa quas aliter siti sunt: utrinque enim per transuersum recte sunt, ad latera conuersi, qui hos sequuntur in cauda extremitate caput recessuantur. In superiore parte rostræ, alij sunt acutibres, alij in os recurvi, ad capiendos vel retinendos pisces. Dentes habet, in os virgatos, squatinæ dentibus similes, non in lateribus, sed in medio mandibulam. Oculis, ore, foraminibus, caudæ pinnulis, aliisque partibus & internis & externis superioribus similis. Carnis est non aquæ dura, & sile de aro.

De Alia Raia οξύρυγχο.

CAPUT VIII.

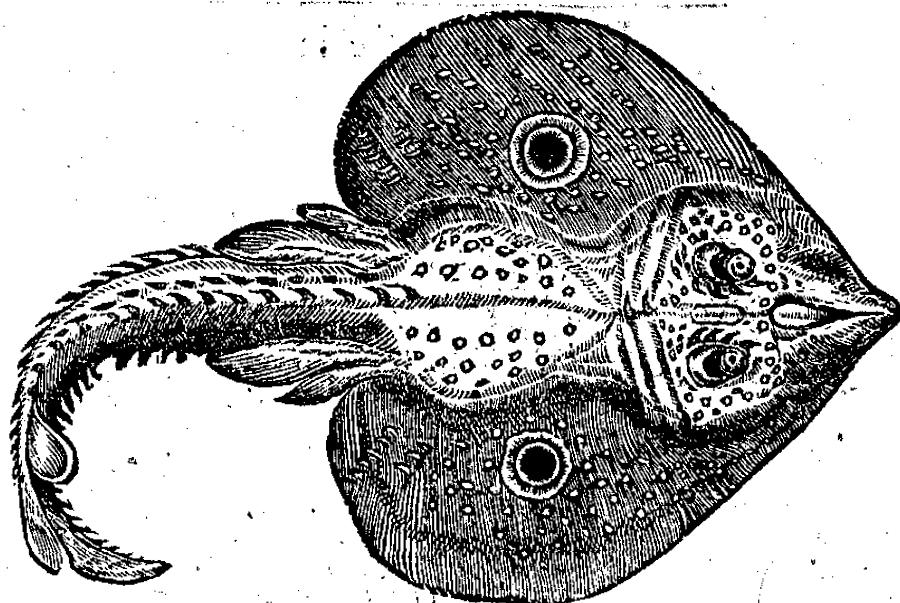
AIÆ οξύρυγχο speciem aliam hic ponimus à superiore multum diuersam, dempta rostri figura, à qua idem nomen cum superiore sortita est: nam inde οξύρυγχο appellamus, & lingua nostra *censo*, quæ vox subulam significat, instrumentum cordonum, quo ad perforandos calceos & suendos utuntur, Gallicè *alestne*. Qualis enim est subula, id est, acuta, tenuis, latiuscula, non rotunda, tale est huius rostrum. Sunt qui bouem antiquorum esse putent, quod in maxima molem accrescat, quod in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, utpote qui mobiles esse videantur, quæ omnia Oppianus boui tribuit his versibus:

Ἐγί δέ τις ταῦλοι γε ἐρέτος ἀμφάγος βῆσαι
Εὐρύτεος, πεδύτος μετ' ἵψην, ὑγειροὶ δύρας
Πολλάκις ἐρέπει ταρχύ, δύω δεξιαὶ ταρχύ τ' ἐπίγρη,
Οἰσιόλους δὲ βῆται, καὶ πιθέμας ἄπιμορος ἀλεκτή,
Μαλθακγρέ, ἵψειοι εἰσὶν αἰσθαλοὶ ἔρδεις φύλαττε,
Βαροτ', σχανποτρέ, &c.

His consentit nonnullorum vulgaris appellatio: vaccam enim vocant, quidam ex nostris à magnitudine *flassade*, quæ vox stragulum lecti significat. Ut res ista habeat, rāia hæc proximè descriptæ similis est, alis quidem valde amplis & extensis, sed ipso corporis trunco strictiore, acutioréque, dorso longiore. A culcos nullos omnino habet, præterquam in cauda, in qua unicus est eorum ordo. Partibus ceteris ab aliis non differt. Cartil est molliore & suauiore, quam ex-

re maximè si non senuerit. Piscatores has raias sale conditas in sumo & sole exiccat, vulneribus multis priùs lateribus inflictis, quò melius & celerius exiccentur. Exiccatæ diu incorrupte seruantur, tum ob humiditatem superuacuam & excremèticam à sole absumpram, ut nullum sit putredinis periculum, tum ob carnis substantiam glutinosam & viscidam. Nam qui pisces carne hūiū pingui molliq; sunt, salituræ idonei non sunt, quia in ea contabescunt & dissoluntur.

De Raia oculata & lœvi.

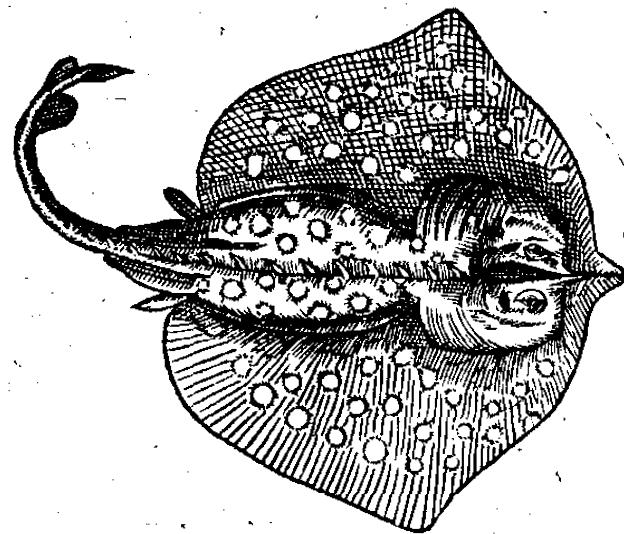

C A P U T I X .

NT E R. Læues etiam numeranda est ea, quæ à maculis, oculorum figuram referentibus oculata à nobis nuncupatur, à Provincialibus *miraller*, à speculorum paruorum similitudine: ea enim vox illis speculum paruum significat: sed quia maior est his maculis cum oculis similitudo, quam cum speculis, maluimus vulgari neglecta appellatione oculatam nominare: medium enim cœruleum pumillam refert, circulorum duorum qui iridem constituunt prior & internus colore est nigro, externus flavo. Nonnulli raiam hanc macularum causa asteriam esse existimarent: sed cum galeus asterias ab Aristotele à maculis stellatim dispositis nominatus sit, quales in ista raias minimè sunt, verum in alia specie maximè evidentes & conspicue, videor mihi hanc rectius oculatam nominatisse, aliam à stellis manifestis, in toto corpore sparsis. Asteriam. Præterea veterum asterias tenerior est, boniq; succi, quod de hac, de qua nunc agimus, dici

non potest. Est igitur raia oculata ex laeuium genere, aliis similis, rostro cartilagineo, pellucido corpore fusco, maculis obscuris consperso. In vtroque latere magnam maculam habet, oculis similem, ut diximus. Aculeos plures frequentiorēsque haber, quam superiores duæ laues. Rostri supina pars aspera est, circa oculos aculei sunt aliquot, post hos duo magni in dorsi linea. In cauda quinque horum ordines sunt, medius à caudæ principio incipiens in priorem pinnulam terminatur, vtrique duo minorum aculeorum ordines, reliqui duo latera caudæ occupant. Carnes est dura malique succi.

De Raia Asteria

C A P U T . X.

A I A Asterias cum oculata comparata veluti purpura cum purpura certius dignoscetur. Illa ex laeuium quoque genere est, rarior, ideoque multis minus cognita. Corporis specie ab omnibus primo asperitu raiæ species esse iudicabitur, tamen ab aliis distinguetur aculeis, quos in dorso habet, mox à capite incipientes, & in priorem caudæ pinnulam desinentes. Præter hos nulli alij sunt in toto corpore. Dorsi pars prona, alacré expansæ, stellulis pereleganter sunt depictæ, à quibus asteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis est & brevior in hac specie quam in reliquis. Caput primo generi pastinacæ quam raiis aliis similius, est enim crassius & latius. In alto mari & puriore aqua degit, ob id rarior est, & in litorib[us] minus frequens. Quamobrem meliore est carne quam reliquæ, scilicet molliore

liore, teneriore, facilitatis concoctionis, meliorisque succi. Recet
igitur Athenaeus: Ή ἡ ἀρεταῖς βάσις ἀπλωτέρα καὶ ωχυλός. Stellat. Lib. I.
ta raia tenerior est, bonique succi. Nec dubium est, quin saxatili-
bus substitui possit, torpedinique & pastinacæ præferenda sit, quas
tamen Galenus raiis præfert. Hanc, quam capiti præfiximus, raiam
asteriam veterum esse, tum ex carnis substantia, tum ex maculis stel-
lularum pictarum specie, à quibus etiā galeus asterias nominatus fuit
comprobauimus, quibus plura adderem, nisi res meridiana luce clari-
or foret, cum nullus sit, qui non statim primo intuitu maculas pro
stellulis agnoscat.

De Raia oculata & aspera.

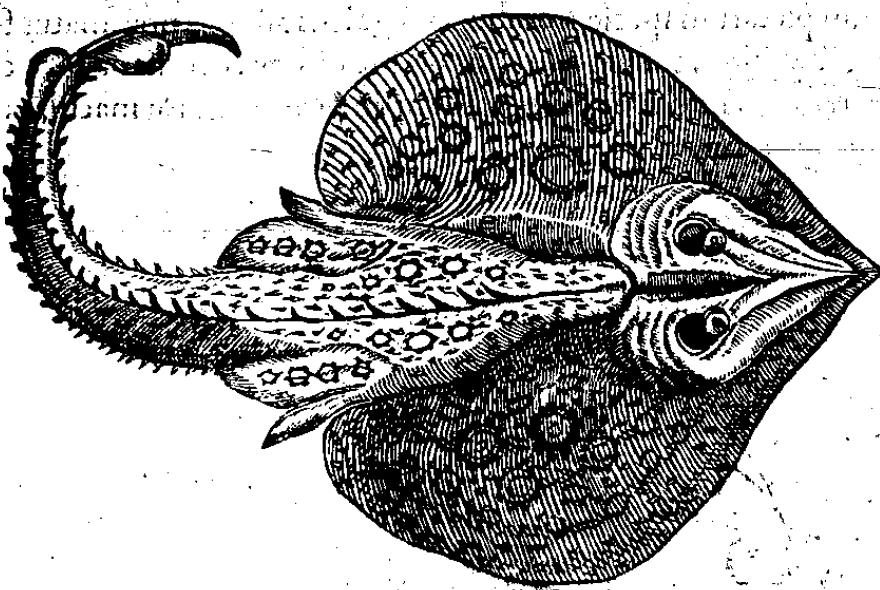

CAPUT XL.

AE V I V M. Rajarum species executi sumus, nunc
de asperis dicemus: primum de oculata aspera, quæ
oculata leui maculis similis est, aculeis autem dif-
fert, quos in alis expansis è regione macularum
vtrinque habet, alios in lateribus capitis vtrin-
que, alios in dorso, alios in cauda maiores, validiores & frequen-
tiores. Colore ab oculata leui non differt. Noli existimare hanc
ab illa sexu tantum differre. Nam in utroque genere marem esse

& feminam ex lacte ouisque comperi. Oculata aspera carne est, dura & malique succus.

De Raia Asteria aspera.

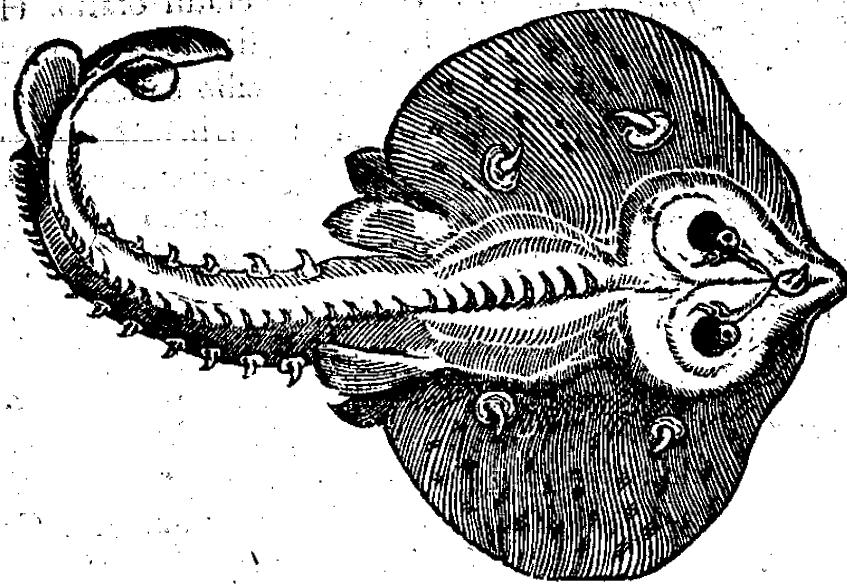

C A P U T . X I I .

RRAIAS Asperis numerabitur asterias alia ad laevis discriminem, aspera nominata, quæ à Gallis *raie estelée*, ab Italib *rometa* vocatur. Asterias igitur appellabitur à stellulis multis, quas habet in lateribus & caudæ principio depictas, aspera ab aculeis plurimis quibus tota horret. In oculorum interuallo multi sunt breues, frequentes, peracuti, in medij dorsi linea, alijs magni, in cauda tres magnorum ordines, aliis plurimis & minutioribus distincti. Infiniti sunt alijs huc illucq; sine ordine toti corpori inspersi. Pro dentibus ossa dura & aspera habet. Carne est dura siccaque. Huius generis species duæ esse videntur; una, quæ stellulas habet, in medio albas, sed quas ambit circulus ex nigris punctis constans, totumq; corpus aculeis horridum est: altera stellulas protus candidas cum multo paucioribus aculeis.

De Raia

De Raia Clauata.

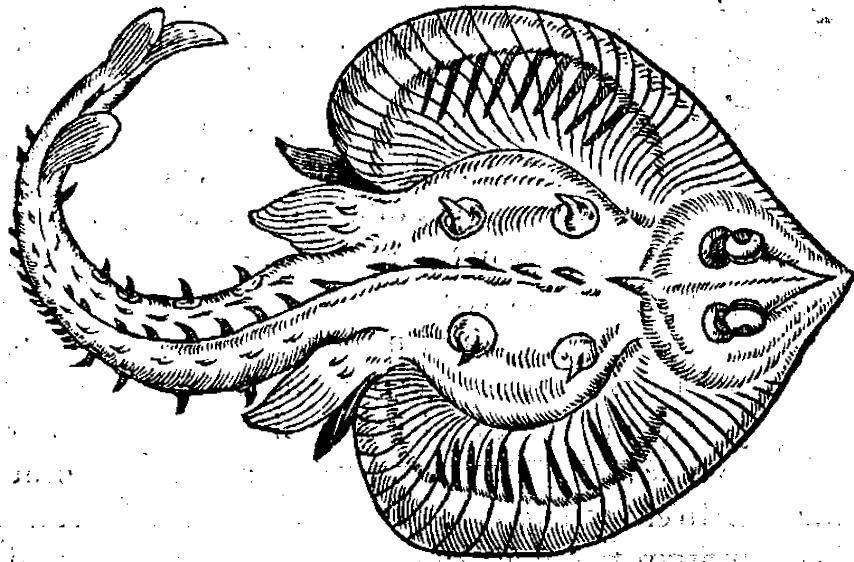
CAPUT XIII.

RAIA Clauata ab aculeorum magnitudine & similitudine cum clavis æreis, siue ferreis: eadem de causa à Massiliensibus & nostris *clavelade* vocatur. A Gallis *raie bouclée*: quia aculeos habet fibularum specie. Ab Italis *perosa* siue *petrosa*. Corporis specie reliquis similis est, sed rostro breuiore, & minus acuto, aculeis longè dissimilibus & situ & figura: iij enim ex ossibus rotundis extant, vñcique sunt. Horum vñus superiorem & ferè extremam rostri partem occupat: sequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à se distantes: alij duo in medio corpore minus à se disiuncti. His forma & magnitudine pares duo ad radicem pinnulae prioris in cauda. In media dorsi linea, caudaque, aculei alij quales in cæteris raiis ordine locati sunt usque ad priorem caudæ pinnulam, hanc sequitur unicus duntaxat. In caudæ lateribus utrinque ordo est vñus aculeorum maiorum clauorum siue fibularum specie, ab initio caudæ ad medium eiusdem tantum, ne, vt opinor, tot magnis aculeis rigidior, com mode in omnem partem flecti nō posset, tamen ne alicui caudæ parti arma decressent, maiorum aculeorum ordines sequuntur parui alij, quales in cæteris raiis cernuntur. Vidi huius generis raias, quibus posteriore tantum parte corporis aculei illi magni essent, nulli vero parte anteriore, sed horum situs diuersus speciem non mutat, cum alia omnia respondeant. Nec te decipiat eius, qui de aquatilibus nuper scripsit, pictura, in qua multa sunt à veritate aliena, quod facile judicabit, qui illius descriptionem cum nostra, & utramque cum ipso pisce

Hh

contulerit. In hoc idem plurimum fallitur, quod ceteris omnibus delicatiorem esse affirmat, cum contraria duriore sit carne, cuius rei iudicium faciat sensus ipse. Sed ad alias partes referatur oratio. Hepar flauescens in duas partes sectum est, in quo vesica fel aqueum & tenuem continens latet, illud pro delicatissimo cibo habetur, pingue est: ideo in oleum resolui potest, contra affectus hepatis utile, emolumentum enim citra magnam caliditatem, fel aduersus suffusiones prodest. Posset hanc raiarum species aquila antiquorum existimari (nihil enim hic affirmo) colore enim nigricante est, incurvi aculei vnguis vngibus respondent, alas valde expansas habet veluti aquila. Præterea in genere cartilagineorum & planorum numerarunt antiqui. Plinius: Planorum piscium alterum genus est, quod pro spina cartilaginem habet, raiæ, pastinacæ, squatina, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. Postremò dura est carne, ^{Lib. 3. de Alien. facal.} iusmodi carnem aquilæ Philotimus esse scripsit, quod & à Galeno approbatur.

De altera specie Raiæ clauata.

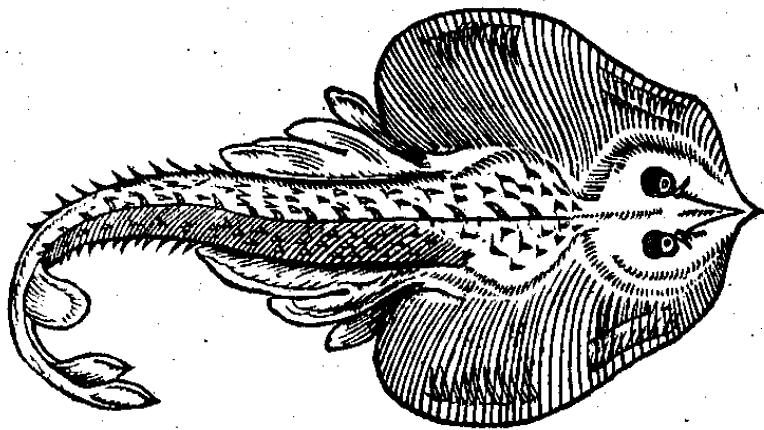

C A P U T . X I I I .

L A V A T A Etiam raiæ dicetur ea, quam hic exhibemus, quam nostri Ronse vocant, id est, rubum. A superiori differt, quia rostro est acutiore quam superior, aculeoque illic caret. In ore dentes nulli sunt, sed pro dentibus maxillæ asperæ. In lateribus utrinque octo spinas longas habet cuti superpositas, quibus alias raiæ omnes

omnes carent. In dorso aculeos quatuor habet, clavis vel fibulis similes, cuius formæ aculei sunt in superiore, inter quos in media dorsi linea tres alij sunt alterius generis, quos statim sequitur aculeorum similium ordo, per medium caudam ad pinnulas usque continuatus. Vtrinque in cauda aculeorum clavis fibulisve similium ordo est ad medium usque, reliqua pars alterius generis aculeis armata est. Colore est cinereo. Carne est dura, & ferini odoris. Sunt qui bouem veterum hanc raiæ speciem esse credunt, sed facile ex Oppiano refelluntur, qui boui dentes tribuit, ut antea docuimus, quibus ~~rae~~^{rae} hæc raiæ species caret. Quod si qua raiæ species bos sit Veterum, nulli sanè verius bouis notæ competit, quam raiæ ξυρύχω, ut iam demonstrauimus.

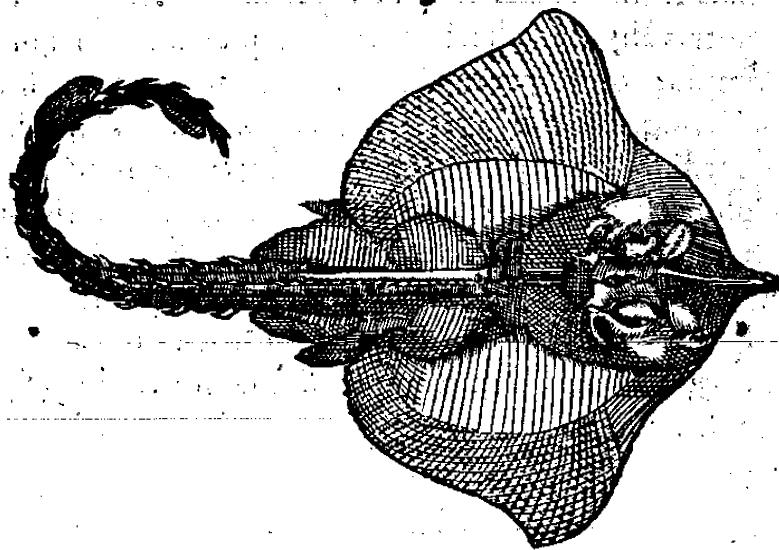
De Raia spinosa.

CAPUT XV.

V. A M. Hic proponimus, Ixui raiæ similis est, si longas cutis spinas excipias, à quibus nostri eam cardaire, id est, lanificam vocant, à spinis illis siue aculeis, cuiusmodi multi infixi sunt instrumentis iis, quibus lanifici lanas carpunt. Nos ab his spinis spinosam appellamus, quas non in alis solum habet, ut superior, sed etiam in lateribus circa caput. Oculis praefixi sunt alij duo. In media dorsi linea, & ad priorem usque caudæ pinnulam continuus est aculeorum ordo unicus. Carnis substantia & succo aliæ similis est.

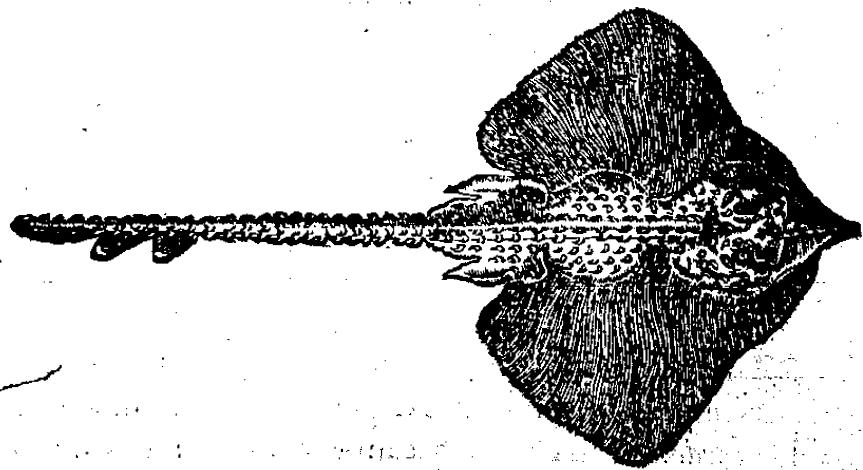
De Raia aspera.

C A T U T X VI.

RAIA M Asperam particulatim h̄ic appellamus, quæ ab aliis eo differt, quod aculeis paruis latera conspersa habeat, corporis ipsius truncum nullis. In cauda tres sunt longorum & firmissimorum aculeorum ordines ad extremum usque caudæ. Rostro est acutio. Carne dura, malique succi, ut cæteræ.

De Raia Fullonica.

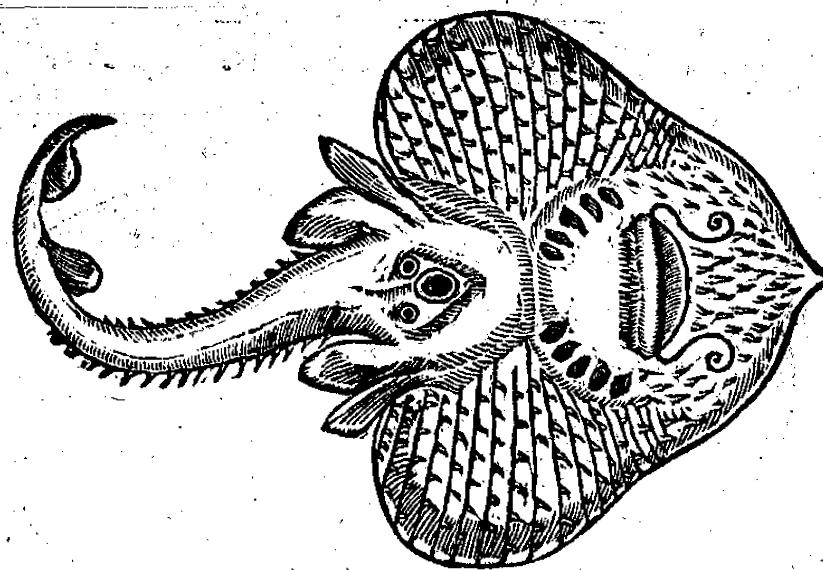

C A T U T X VII.

FANC Speciem ut ab aliis distinguemus, fulloniam appellauimus, eo quod ubiq; in alis, in corpore, in capite, in cauda, tota frequentissimis & asperis aculeis conspersa sit, instar instrumenti eius, quo fullo lones pannos curant poliuntque, quod totum aculeis fer.

ferrcis consertum est. Rostro satis longo est & acuto, caudæ aculei incurui sunt, triplici ordine dispositi. Hæc raia pugnacissima est, & rara. Carnis substantia ab aliis non differt.

De Raia asperrima.

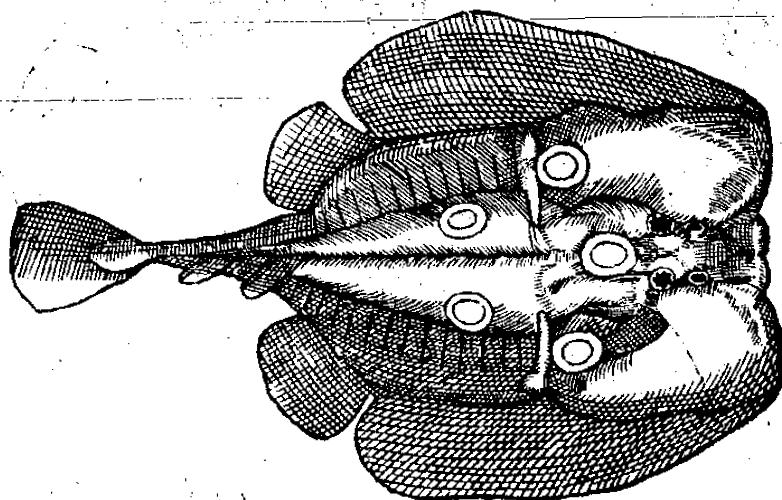

C A P U T XVIII.

RAIA Quæ hic depicta est, in supinum conuersa proximè descriptæ omnino similis est, nisi quod illa parte tantum prona aculeos frequentissimos habet, hæc non solùm prona sed etiam supina, tota aculeis percutis ita horret, ut manu tolli non possit, nisi pinnulis caudæ apprehensis. Hæc causa fuit cur supinam depinxerim, tum vt huius, ita aliarum raiarum partes supini situs cognoscerent studiosi, scilicet, oris, narium, foraminum branchiarum, podicis, duorum vulvæ foraminum, formam & situm. Dentibus hæc caret, vt aliæ plurimæ, sed horum vice maxillas habet asperas, & ferè osseas. Hic addam quæ de omnibus raiis dici possent. Auribus utilissimum Bati piscis fel recens, sed & inueteratum vino, inquit Plinius. In penuria hepatis Lib. iii. cap. 7. stinacæ hepate raiæ vsus sum ad priuatum, non exempto felle, idque cum successu. Quod Plinius ossiculo de cauda raiæ marinæ tribuit, id de ossiculo, id est, aculeo caudæ raiæ intelligendum suspicor. Verba eius sunt. Mxnarum muria, & capitis cinis cum mellæ sanat strumas. Pungi piscis eius qui raia in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodest, id faciendum quotidie donec percurenatur. Neque aculeos in cauda habet rana marina, vt ex eius descriptio-
Lib. iii. cap. 8. ne posteà perspicuum fiet, neque ossa, cum cartilaginea sit, neque de pastinacæ radio locus intelligi potest: de eo enim mox sequitur. Ea-

dēm vis & pastinacæ radio. Quamobrem non video quō melius ista refetri possint, quām ad raiarū aculeos: ex his enim sunt quæ magnos habent & firmos, planēq; osscos, præsertim cūm ex raiis in ranam facilis lapsus fuerit, qui sæpius etiam in conuersione librorum Aristotelis reperitur.

De Torpedinibus.

C A P U T X I X.

VA ratione Græci *vápxw* piscem, eadem Latini torpedinem vocant: est enim *vápxn* ἔκλυσις τῶν μελῶν, id est, mēbrorum debilitatio, & torpedo idem quod torpor siue stupor. Huic pisci nomen datū est, quod torporem & stuporem membris inducat. Menāder, inquit Atheneus, *vápxdu* per a extulit, quo nomine nullus veterum usus est. Liguers à tremore *tremorize* appellant. Massilienses *dormiliosse*, à stupore: pedem enim, verbi gratia torpidum siue stupefactum *endormi* dicimus. Galli *torpille*. Torpedinum genera quatuor facimus, tria earum quæ maculis notatæ sunt, quarum eius quæ maculis caret. Qua genera omnia hoc uno capite concludimus, quia viribus & corporis specie non differunt, sed maculis tātūm ut diximus. Quare quæ de vnius facultatibus, & partium tum internarum tum externarū descriptione dicuntur, eadem etiam reliquis conuenire existimato. Prima torpedinis species à nobis posita est ea cuius maculas efficiunt circuli albo nigroque distincti, quorum medium oculi pupillam, maculæ totæ oculos planè referunt. Quamobrem à Romanis hodiis *ochiarella*, siue *oculatella* nominatur. Porrò maculæ pentagoni figura dispositæ sunt, reliquum corpus colore est ad rubricæ fabrilis, quam vulgo pro terra Armenia vendunt, colorem accedente. Piscis est planus car-

tilag-

cartilagineus, parte anteriore latus, lateribus rotundus, in caudam carnosam desinens, in cuius initio, partemque prona pinnulae duæ erectæ sunt, prior maior est, altera minor, in extremo pinna est lata, ut caudam clavis natum, quibus in Rhodano & Sequana vtuntur, aptè comparare possis. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine, post oculos foramina oculis maiora, quæ ad os usque patent, quorum ambitus επιφύσεις sunt carnosæ, επιφύσει cordis terrenorum animalium, quas Latini valuulas interpretati sunt, similes. Os paruum in supina parte, dentibus paruis munitum, ante os foramina pro naribus. Branchias in medio ferè corpore, quia ob corporis tenuitatem ad latera, quemadmodum in galeis & squatina, collocari non poterant. Cor depresso, ventriculum latum, intestina brevia & lata, hepar album, in quo latet vesica fellis. In cœnosiis litoribus degit torpedo, vescitur carne pisces, quos astu capit. Aristoteles: Η νάρκη ναρκῆν ποιεῖται ἀν τῷ κεραΐᾳ μέλιν ἵχθυον, τῷ δέσμῳ δὲ ἔχει ἐν τῷ (ώμοι λαμβάνει τέφε) τύποις. χαλαρώσειται δὲ εἰς τὸ ἄμφορο καὶ τολλὸν, λαμβάνει δὲ τὸ ἐπιφέρωμα τοῦ ἵχθυον, καὶ τὸν αὐτῶν γενένατα τίτην. ubi pro ἐν τῷ (ώμοι) perperam legitur in vulgaribus codicibus, ἐν τῷ στρυγῃ. Torpedo pisces, quos appetit stupore afficit, ea quam suo in corpore habet, facultate, atque ita tardos præ stupore capit, & vescitur. Abdit se in arena & limo, tum pisces, qui adnatantes obtorpuerint, corripit. Quam rem plerique à se conspectam retulerunt. Idem Plinius: Nouit Lib. 9. cap. 45. torpedo vim suam, ipsa non torpens, mersaque in limo se occultat, pisces qui securi adnatantes obtorpuere, corripiens. Atheneus: Εἴτε δὲ οὐ νάρκη, ὡς φησίν Αριστοτέλης, τῷν (ελαχόστων, καὶ τῷ Σκυμιοτογίνωστοις. Θηρεύδης δὲ εἰς θοριὰν ἐκτίνει τὸ ιχθύδια τρεπτοπλόν, οὐ ναρκῆν, καὶ ἀκοντίζει ποιεῖται. Διφίλος δὲ Λαοδικεὺς ἐν τῷ τοιεὶ τῷ Νικάρδῳ Θηρεάκῳ, μηνὶ πᾶν δὲ ζωῶν φησὶ νάρκην ἐμπειεῖν, μέρος δέ τι αὐτῆς διὰ τοπιας πολλῆς φάγων εἰσίτει, id est, Torpedo, ut ait Aristoteles, ex cartilagineis est, usque quæ catulos non oua pariunt. Venatur autem pisces, quibus vescatur, quos attingens stupore afficit, immobilisque reddit. Diphilus autem Laodiceus in libro de Nicandri Thériacis, non totum pisces scribit stuporem inducere, sed partem eius tantum, idque se experientia longa cognoscere. Quo loco pro εἰδήσει mendosè εἰληνθέται legitur. His adstipulatur Oppianus, qui cecinit torpedini molli, teneræ, debili, tardissimèque natanti pro robore venenum à natura esse datum. Huius itaque latera, quæ utrinque veluti alæ expanduntur, radiisque contexta sunt (ea enim intelligi puto per κερκίδας ταρπὲς πλεύρια ἐχτέρωθεν ἀμφισβήτους) si quis attigerit, illico membrorum vires dissolui, concretoque sanguine artus præ stupore moueri nō posse. Quam stupefaciendi vim cum

sibi inesse sentiat, resupinatam in arena iacere immotam, mortuusque similem, cuius latera si piscis contigerit stupore impeditum euaderet non posse.

Oior καὶ ταρκην περιπόχοι φαρμακον ἀλκης.
Εἰσταν δινδοδάκτυλοι εἰς οικεῖοι μελέταισιν.
Η μὲν γὰρ μαλακή τε δέκας, καὶ πᾶσ' ἀμφοτι,
Νισθῆς τε βραστοῦται, βαρύμενος, οὐδὲ κε φαίται
Νηκομόδια ὄραδι, μέλα γαρ δύσφραξι κέλαδα
Εἰλείται, πολυοῖσιν οὐδαλκεῖσι δόλος ἀληται
Κερκίδες ἐμπεφύασι ταρπα πλαδύριον ἐγάπετθεν
Αὔριδυμα, τοιν εἴ τις ἐπικαίσῃ πελάσας,
Αἴλιχα οἱ μελέτων θεόντος ἔσβετεν.

Cetera ex ipso autore petitio. Torpedines hoc piscatu uti, id argumento est, inquit Aristoteles, quod capiantur, quae in ventriculo mugiles habeant omnium velocissimos, cum ipsae sint tardissimæ. Neque verò pisces solum, sed homines etiam stupefaciendi vi afficiunt. Aristoteles: Η ἡ ταρκην φυερά ἵστι καὶ τὸς δύνατον ποιεῖται ταρκην. Plinius ex codem: Maris torpedo etiam procul, & è longinquo, vel si hasta, virgáve attingatur, quāuis præualidos lacertos torpescere facit, quamlibet ad cursum velocias alligari pedes. Ego reuera torpedini pridem mortuæ, quæ domi asseruabantur, cum in summis æstatibus feruoribus manum aliquando admouisse, sensi frigescere, ut verisimiliter existimem, quod fortasse ex Platone hausit, qui cum de torpedine loqueretur: Καὶ γὰρ αὐτὴν, inquit, τὸν ταρκην ταρκην ποιεῖ. Hac arte è piscatorum manibus euadit: cum enim se hamo captam, vulneratamque senserit, lineam pinnis amplectitur, mox per lineam virgamque stupor in piscatoris manum immittitur, ut piscatoria arma excidant. Oppianus:

Καὶ μὴ δὲ ταρκην (σφέτερον νόον σέκε ἀπολείτωσι)
Γλυπτὴ διδάλγεται, τιτανομόδιον δὲ ὁδῶνται
Ορμή λαζόνας τροποπότεσται), αἴτια δὲ χαίτης
Ιτατεῖς δόναχος τε μιέδραμδι, εἰς δὲ ἀλητοῖς
Δεξιτέριον ἔσκυψε φερώνυμον ἰχθύος ἄλιος,
Πολλάκι δὲ εἰς παλάμην χάλαμος τοῖς διαλατε τῷρης
Τοῖος γαρ κρύσαμα, ἐνίζεται διίχα χρεῖ.

Frigoris impatiens torpedo, ob id hyeme conditur terra, hoc est, vado maris excavato. Theophrastus citante Athenæo: Θεόφραστος εἰ τῷ πετεῖ φολαδιτῶν, μιὰ δὲ ψύχος φυσι τῷ ταρκην καὶ γῆς δύναται. εἰ δὲ τῷ πετεῖ τῶν δικέτων, καὶ Ελαύην, μιαστέμπεται φυσι τῷ ταρκην τῷ ἀτῷ διῆσι διώαμεν, καὶ διὰ τῶν ξύλων, δὲ μιὰ τῷ τειδῶν ποιεῖται ταρκην.

Liber 9. de his.
ann. cap. 37;

Ibidem.
Liber 31. cap. 1.

Liber 1. de sym-
ptoma. causis.
In Menone.

Liber 3. ἀλιτ-
τικῶν.

Liber 7.

105

Theophrastus in libro de his quæ hyemē latent, scribit torpedinem ob frigus sub terra condi. In libro autem de his quæ mordendo & eiaculando venenum infundunt, vīm à se emittēre, & per ligna, fuscinaque stupore, manū illa tenentes afficere. Circa autumnum parit, autore Aristotele, non oua, sed fœtus viuos ex ouis, quæ intus excludit, hos in metu intra se recipit & emittit, eodem Aristotele autore. Et quidem, inquit, iam visa torpedo est grandis, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet. Diphilus apud Athenæum ait torpedinem concoctu difficultem esse, deemptis iis partibus, quæ circa caput sunt, quæ teneræ sunt, ventriculo gratæ, & concoctu faciles, paruas autem meliores esse, præserium simpliciter coctas. Hiccius ait non nutritre, insipidam esse, aliquid tamen habere, quod ventriculo valde gratum sit. Huius lecori teneritas nulla præfertur, ut scribit Plinius. Qui torpedinem in cibis damnarunt, iij mihi rectius iudicasse videntur: est enim mali succi, insuavisque, humida, molli, fungosaque carne, ob id à nostris reiicitur: quod si quando edatur, abiectis capite, partibusque quæ circa caput & branchias sunt, alliis cepisque condita editur. Et Venetiis, ne in foro piscario vendatur, autoritate præfecti sanitatis cautum est. Quare non possum nominari quæ Galenus de torpedine scripsit. Mollem habent carnem torpedo & pastinaca, quemadmodum etiam iucundam, quæ modicè aluum subducat, & non difficile concoquatur, quæque modicè nutrit. Et in consilio pro Epileptico, torpedinem solam ex cartilaginorum genere, epilepticis conuenientem cibum esse. Et in libello de Attenuante victu, saxatilibus in penuria substitui vult, præparari que cum beta, aut porro, admisto piperis tantillo. Et in libro octauo method. medend. cum saxatilibus piscibus asellos substituerit, proxime asellos, inquit, sunt soleæ & torpedo. Idem literis prodidit, se experientia competrisse torpedinem marinam non mortuam, ut simplic. medi. nonnulli existimauerant, sed viuam admotam capitum doloribus mederi, sedemque euersam coercere, idque eadem vi efficere, qua alia medicamenta, quæ sensui stuporem adferunt. Quod quidem ego sic interpretor, torpedinem admotam capitum dolores leuare, stuporem inducendo, cuius stuporis causa sit frigiditas, id quod etiam de opio, mandragora, hyoscyamo verè dicitur. Sed non ea solum, sed & cæca quædam vis torpedini à natura insita. Nam idem Galenus hanc torpedinis vim non frigiditati solum, verùm etiam obscurę eius facultati adscribere videtur: cum enim stuporis, qui ex difficulti sensu motuque componitur, causas recenseret refrigerationi, partiumque neruosalium compressioni, torpedinis marinæ contactum adiungit. Paulus Aegineta oleum, in quo viua torpedo decocta fuerit, ad acerbiores articulorum cruciatus leniendos prodesse scribit. Mirum

Lib. 6. de bestiis animata. ca. 10.

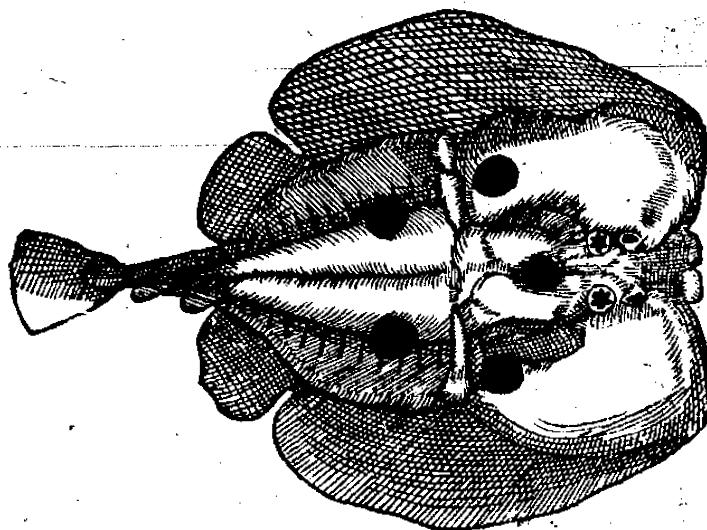
Lib. 6. de bestiis animata. ca. 10.

Lib. 3. de Alien. facultatibus

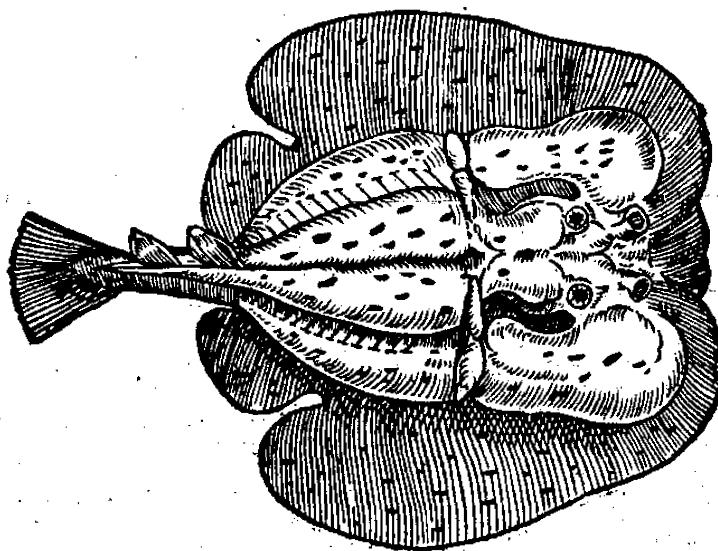
Lib. 11. de factis simplic. medicis

Lib. 1. de easyness simplicis

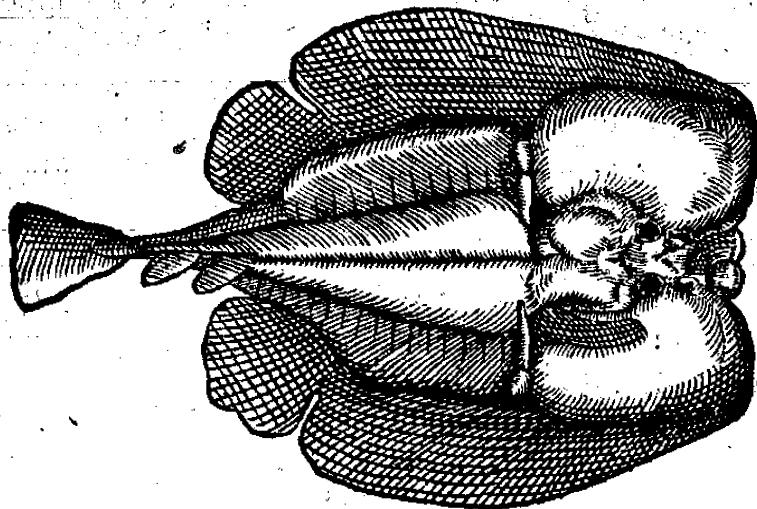
Liber. 3. cap. 10. quod de torpedine Plinius scribit. Si capiatur cùm Luna in Libra fuerit, triduoque asseruetur sub diuo, faciles partus facere, postea quoties inferatur adiuuare. Et: Fel torpedinis viuæ genitalibus illitum venerem inhibet. Et lienii medetur torpedo imposita. De torpedine fluviatili nihil hîc dicendum, à marina enim non differt. Fluviatilis in Nilo reperitur, testibus Athenæo & Strabone.

S E C V N D A Torpedinis species à prima differt, quòd maculas nigras, rotundas, circulis non distinctas habeat, sed eadem pentagoni figura dispositas. Est etiam primæ concolor.

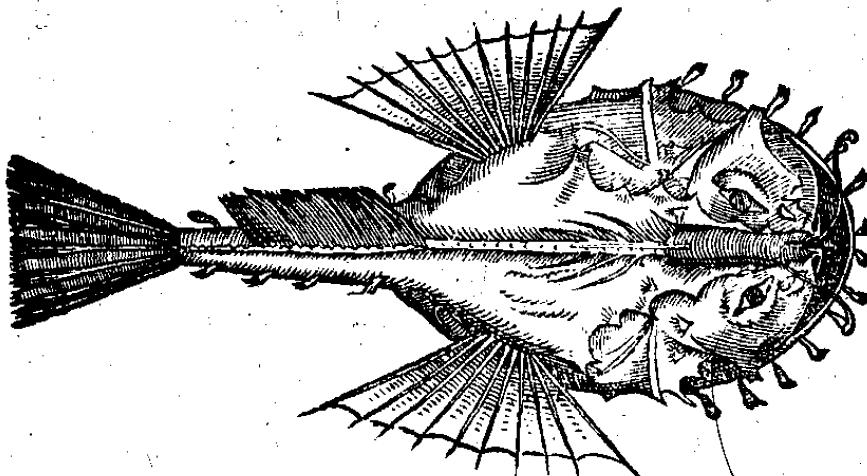

T E R T I A Magis varia est, habet enim maculas diuersarum figurarum, huc & illuc sparsas, & sine ordine.

Q V A R T A Et rotundis & cuiusuis alterius figuræ maculis
proliss caret. Est primæ & secundæ concolor.

De Rana piscatrice

C A P U T X X.

R A I I S Et torpedinibus ad longos cartilagineos veniemus per medios : hos voco , qui ut non omnino longis similes sunt , ita longiore contractiorēque sunt corpore , & cauda spissiore quàm plani. Præterea branchias in lateribus habent , præter planorum cartilagineorum naturam. Huiusmodi sunt rana marina & squatina, quas tamen in planis numerarunt Aristoteles & Plinius. De rana autem marina cæteris raiarum generibus omissis nunc loquimur, quæ Cæsareos àλας ab Aristotele dicitur , id est , interprete Plinio , rana piscatrix. Hodie quoque à Neapolitanis rana piscatrix dicitur , ab aliis Italis marino pescatore vel diavolo di mare. A Massiliensibus baudroy à lato & ample oris rectu , quo marsupium refert quod

Lib. 9. de liss.
anim. cap. 37.
Lib. 9. cap. 42.

baudrier vernacula lingua nominatur. A Burdegalensibus pesceteau.
Siculi lamiā nescio qua ratione appellant nisi ab ore admodū hiante,
vel à voracitate. Monspelienses gallanga. Piscatrixis nomen à pisan-
di solertia inuenit, ranæ verò à ranæ palustris nuper nascentis simili-
tudine. Pariunt enim ranæ palustres, tradente Plinio, minimas carnes
L. 9. cap. 51.
nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda insignes, mox pe-
des figurantur, cauda findente se in posteriores. Theon quoq; ranarū
partus informes vocat, ἀδιάτολας, οὐνίηστε καὶ απόδι, quoniā vrsatum
In Theon. *mōre pariūt ranæ. Gyrinorum etiā meminit Aratus in Phēnomenis:*

Αὐτὸγενεῖς οὐδαέος πατέρες βοῶται γυεῖνων.

Et apud Platonem proverbio dicitur: Nihilo rana gyrina pruden-
 tor: Οὐ τι ἡμεῖς μὴν αὐτοῖς ὁμοιότεροι θεοὶ εθαυμάζομεν ἐτοῖς Σοφίᾳ, οὐδὲ ἀραι ἐπιγ-
 χρεῖν ὡς εἰς φρόνησιν ὑστερεῖ βελτίων Καβάχος γυεῖνος. Nos illum tanquam
 Deum sapientiæ nomine suspiciebamus, at ille neutiquam sapientia
 ranam gyrinam superabat. Quo in loco Erasmus pro γυεῖνος legen-
 dum cenlet γενεῖς: est enim Gryneum Myrenætorum oppidum, vbi
 consentaneum est, inquit, ranam despiciatissimā fuisse, propter Apol-
 linem, cui peculiariter id animal inuisum, propter fabulam de rusti-
 cis in ranas commutatis. Est autem eo in loco templum Apollini sa-
 crum candido marmore, & oraculum vetustissimum: vnde etiam ipsi
 cognomentum Gryneo. Verum cum optimorum autorū testimonii
 constet gyrinos paruas esse ranas, vel ranarū partus informes, quibus
 illepidius nihil possit videri, Platonis locus integer minimèq; immu-
 tandus mihi videtur. Sed utra lectio magis probanda penes doctiores
 iudicium esto. Ad ranam marinā redeamus, quæ à ranarū palustrium
 recens natarūm similitudine dictæ sunt: capite enim caudāq; tantum
 constare videntur, ut etiam cottis fluuiatilibus piscibus appositi com-
 parari possit. Hic indignum planè fuerit veritatis studiolo præterire
 silentio, monstrum illud, seu fabulam potius quam pro rana piscatri-
 ce, & eius historia proposuit is, qui de aquatilibus superiori anno lib.
 edidit: ei enim pedes appinxit tam absurdè, quam si leoni terreno
 pinnas appinxisset, ranamque appellatam esse putat, à pedibus
 quos sub ventre geminos habet, ad ranæ palustris similitudinem
 membrana intertextis, quibus verisimile est, inquit, hanc in ranæ
 modum per fundum maris incedere. Quæ omnia quantum à veri-
 tate abhorreant, ex sequentibus perspicuum fiet. Rana marina piscis
 est cartilagineus, planus, fuscus, siue fuliginis colore, capite maxi-
 mo, rotundo, & compresso. Corporis figura & colore cottis pisti-
 culis similis. Capiti cauda tantum sine corpore affixa esse videtur, ut
 nihil ferè præter caput, caudāmque in hoc pisce videas. Caput acu-
 leis multis, acutis horret. Os illi non in supina parte, sed in promptu,
 amplum & latum, & ad piscis ingenium morēsque à prouida natura

recte accommodatum. Maxilla superior breuior est, inferior longior & prominens quo sit ut semper os hiet, pateatq;. Lingua quoq; maxilla superiore longior, lata est & magna pro maxillæ magnitudine. Est membrana quædam gingiuarum interiore parte enata & in os cōpli-
cata, quæ à maxilla separari, nisi diligenter inspicias non videtur. Den-
tes non solum in vtraq; maxilla sunt magni, acuti, in os recurvi, sed
etiam in palati ossibus duobus infixi, item in radice linguae. Oculi supra-
caput ad latera spectantes, aculeis septi: ante hos propendent appendi-
ces duę, tenues, albe, tetricq; odoris, si Oppiano credimus, quibus veluti
esca pisces mira solertia allicit & capit, quod non solum grauissimo
Aristotelis testimonio, sed etiam piscatorū multorū experientia com-
probatum est. Aristoteles: rana ea quæ ante oculos propendent, quæ
longa pilorū speciem referunt, in extremis autem crassiuscula rotun-
dantur, veluti esca vtrisq; adiecta, ea inquam capillamēta, cum arena,
aut turbidis aquis, quas ipsa conturbabit, se se obruerit, atollit, quæ
quum tangunt, pulsantq; pisciculi, eos allicit donec in os perduxerit:
quæ verò capillamentis illis casu quodam caruerit, macilentior capi-
tur. Eadem Plinius ita trāstulit. Nec minor solertia ranæ quæ in mari
piscatrix vocatur, eminētia sub oculis cornicula turbato limo exerit,
assultantes pisciculos pertrahens, donec tam prope accedant, ut assi-
liat. Eadem Plinius pereleganter expressit.
*Lib. 2. anima-
tricēp.*

Βαζάχος ἀντωθήσι μὴν, δύος καὶ μαλβαχὸς ἵχθυς

Αἰχιγός δ' ιδέαν, σόμα δ' ὄγυεται σύρυμαλιστα.

Ἄλλ' ἄρα καὶ τῷ μῆτις ἀνθύρατο γαστέρι φορβίω.

Αὐτὸς μὴν τηλοῖο καθ' διρωέτως ἐλυθεῖς

Κέκλιται ἀβεμέων, ὀλίγις δ' ἀνὰ Σάρκα τιταίν,

Ηρά δι εἰ γένος νεάτης οὐ τάπερθε πεφύκει

Λεπτὴ τέ, ἀργυρίττε, κακὴ δὲ ἔτιν ἀντητή.

Τιλθαμὰ διαβόδι δόλον ἵχθυσι βαροτέροισι,

Οἱ δέ μιν εἰρρωτες ἐφορμώσι λαβέαται,

Αὐτῷ δὲ τιλθαμάφαι τι ἐφέλκεται ἀβεμας εἴσω

Ηκα μὲν ἀσσάρης θάρεται σόμα τοῦδε ἐφέποιται

Οὐδὲτε διατάμνοις κρυπτῶν δόλον, ἀλλες λαθωσι

Βαζάχης δέρεισιν ἔσω γλυκεσι μιγέτες.

Ex his liquet iure optimo piscatricis cognomentū additum. Con-
traaliorum planorum cartilagineorum naturam pinnas duas habet
in medio corpore. Branchiarum foramen vtrinque vnum, cute non
osseο operculo conctectum. Cauda carnosa est spissaque, in pinnam la-
tam desinens, in eiusdē supina parte pinta alia erigitur. Ex caudæ ca-
pitib; lateribus appendiculæ quædam carnosæ dependent, certis in-
teruallis aſc distantes, quæ natante rana supernant. Intus perito-
nium nigrum est, ventriculus magnus, vtrinq; appendicem vnicam,

breuem habens. Intestina gracilia, in gyros multos conuoluta & replicata, quod necesse fuit, ob voracitatem & ventris capacitatem patuam. Hepar rubescens, paruum, contra voraciū & gulosorum piscium naturam, neq; in lobos lectum veluti in galeis, teneritudine torpedinis hepatis non cedit, ob eam solum expetendum. Fellis vesicæ meatus longus, ab hepate propendens mesenterio, intestinōque adhaeret, flesaqueum est. Splen nigricat. Huic pisci si per os, vetriculus interaneaq; omnia eximantur, corpūsq; quoad eius fieri potest distendatur, totum pellucidum fit, immissoque lumine laterna appareat horrifico aspectu, quemadmodum & piscis ipse viuus tetro fœdōq; est conspectu, vnde ab Italīs *dianolo marino* nuncupatur, & ab Oppiano in versibus paulò antē citatis fœda visu dicitur. rana oua parit, cùm cæteri cartilaginei animal pariant: Aristoteles. δι μὴ λεπιδωτοὶ εἰσὶ πάρες ωτούχοι. Καὶ ὁ σιλάχη
ann. ad. ca. 13. πάρες ζωτούχη ταλιὰ βαθάχη. Et: ζωτούχη ἐν σιλάχῃ, τρόποι ωτούχη. Cetera
Lib. 6. de his. εἰν δυτῖς, καὶ εἰςέφεσαι εἰν δυτῖς ταλιὰ βαθάχη. Animal pariunt cartilaginea, sed prius ouum pariunt in scipis, augēntq; & excludunt, excepta
cap. 10.

Iib. 9. cap. 24. rana. Quo in loco pro rana, mēdosē legitur raia in Latinis codicibus.

Iib. 3. de gen. anim. cap. 3. Plinius. Cartilagineum genus animal parit, excepta quam ranam vocant. Huius rei causam reddit Aristoteles.

Καὶ χράκημα σιλάχη τοῦ ἵχθυος
ἐν δυτῖς μὴν ωτούχη ὅτι τελεῖσιν αὐτοῖς, ἔξω ἐν ζωτούχηι, ταλιὰ ἴνες, ἐν χράκηι βαθάχη. Τοσοὶ δὲ ωτούχηι θύραζε ὅτι τελεῖσιν αὐτοῖς μέρος. Άλια δὲ τὸ σώματος φύσις, τοι.
περιστρέψασθαι τολλατλασίν ἐχει τὸ λοιπὸν σώματος, καὶ τάντον ἀκριβεστὶ καὶ
σφυρρή βαχεῖδι. Διθωράς δὲ ὑπερονείσθεται τὰς νεοτίς, ἐπειδὲ εἴς αρχῆς ζωτούχη. Τὸ γάρ μέγεθος, καὶ ηὔχετης τὸ κεφαλῆς, ὡστερά καὶ εἰστλεῖν καλύπτει, οὐτωνούτι
ἔξελθειν. Cartilaginea perfectum ouum intra se pariunt, animálque foras emittunt, excepta rana: hæc enim sola perfectum ouum foras emittit. Cuius rei causa est corporis natura: caput enim multò maius reliquo corpore habet, idque aculeatum, valdeque asperum: quamobrem neque posteā catulos suos recipit, neque initio animal parit: capitis enim magnitudo & asperitas quemadmodū ingressum, ita etiam exitum impedit. Idem alio loco scribit, ranam animal non parere,

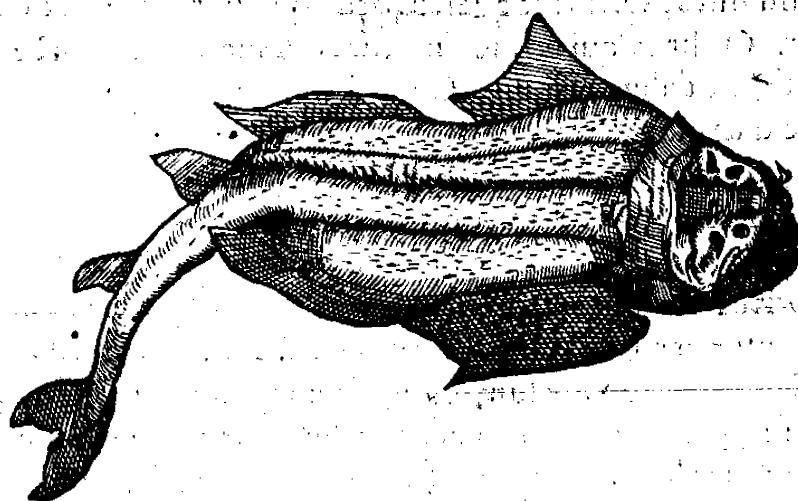
Iib. 6. de his. cap. 10. neque fœtus suos recipere, tum propter capitis magnitudinem, tum propter aculeorum impedimentum. Cur verò ranæ paucæ reperiantur, cùm inter cartilaginea fœcundissimæ sint, idem Aristoteles docet.

Llib. 6. de his. anim. cap. 17. πολυγονῶσσα δὲ ἐστὶ τοῦ ἵχθυος ηματίς, τοῦ δὲ σιλάχων βαθάχων, ἀλλα
ατάντοι εἰσι, διὸ δὲ πολλακῆς παδίων. Πάκτη γάρ ἀθρόα ἀμαρτῶσι τῇ γῇ. Fœcundissima piscium est mæna, inter cartilaginea verò rana, sed rara sunt,
quia facile pereunt, parit enim vniuersa ad terram. Rana marina extra aquam aliquandiu vivere potest. Vidimus ipsi aliquando in litore inter herbas dies duos vixisse, vulpeculaque terrenæ no-
stræ pastum quæritantis pedem dentibus arripuisse, & ad auroram usque retinuisse, ex quibus oris dentiumque robur colligere licet.

Carn.

Carne est molli, excrementitia, insuaui, ferini saporis, malisq; succi. Lib. 31. cap. 5.
 eius aduersus suffusiones vtilis est. Ranarum marinatū autore Plinio,
 ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur, & contra
 ranæ rubetæ venenum, & contra salamandras. Os in cauda nullū ha-
 bet rana, cùm cartilaginea sit, neq; aculeum exertū pastinacæ modo;
Lib. 31. cap. 8.
 Plinius tamen, Ossiculum de cauda strumis curandis prodesse his ver-
 bis scribit: Pungit piscis eius, qui rana in mari appellatur, ossiculum de
 cauda, ita ut nō vulneret, prodest. Id faciendū quotidie, donec percu-
 rentur. Sed quid de eo Plinij loco sentiam, anteā exposui. Ex his cum
 ab alijs à nobis cognitis, tum grauissimorū autorum testimoniis con-
 firmatis, notior cuius esse potest rana piscatrix q̄ ex eius descriptione
 qui pēdes ei tribuit, quīq; eam maltham appellat: cuius erroris refuta-
 tionem in hunc locū reieccimus. Ac primum quām friuola sit sola hæc
 ratio, q̄ maltha sit, quia molli sit carne, nemo non videt: id enim no-
 men in infinitos alios pisces, qui molli sunt carne, cōpeteret. Deinde
 Oppianus, cuius versus à Lippio Latino factos profert, facile cum ab
 hoc errore reuocasset. Is enim LIB. I. & XI. & XII. cum cetaceis maltham
 numerat: libro verò secundo torpedini subiunxit. Quare incepte pri-
 mo Latino versui libri primi duos alios ex libro secundo subiunxit,
 quasi verò maltham & ranam tanquam eundem piscem Oppianus
 coniunxisset, iūsq; tribus versibus, ut de eodem locutus fuisset.

De Squatina.

C A P U T X X I.

RINHN. Accentu in priore posito, vt differat à
 ꝑm, quæ limam significat, Gaza recte squatinam con-
 uertit Plinium securus: eius enim hæc sunt verba in LIB. 31.
 catalogo piscium. Rhina quam squatinam vocamus.
 Dicitur autem squatina fortasse à squalore, hoc est,

cutis asperitate. Nostri Massilienses, Galli, Ligures angulum vocant, à similitudine angeli picti cum aliis expásis. Veneti Squaquam vocant, alij Squaram, alij Squadrum. Burdegalenses Creac de buch. Græci huius temporis pálw ῥάχη προβαλλον. Squatina piscis est planus, cartilagineus, magnus quidem, utpote qui ad hominis magnitudinem aliquando accrescat. Vidi etiam squatinam centum & sexaginta libras pondere æquante. Est enim bene longa, sed corpore contractiore strictior, que asperrima, durissima, qua lignum & ebora perpoliuntur; nam & è mari fabriles ysis exerunt, inquit Plinius. Partes pronæ colotis sunt cinerei ad fuscum vergentis, pars supina alba & lacuis. Os non habet in supina parte, nec infra rostrum raiarum modo, sed in promptu partéque primum obuia, veluti rana piscatrix, atque squamosi, maxillatum ossa in angulum obtusum desinunt, lingua verò in acutum, in cuius extremo carneum tabernaculum est. Os habet brevibus sed acutissimis dentibus munitum, aliter quam in vllis aliis piscibus dispositis: sunt enim dentium ordines, interuallis dentibus vacuis à se disticti & distantes. Horum ordinum singuli tam arctè connexis coherentibusque dentibus constant, ut non plures dentes, sed unicus planus, latiusque dentis esse videatur: verum vnguis, vel cultelli mucrone inserto facile separantur, quique à reliquis separatus est, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguae extremo acuto locus dentibus vacuus cedit naturæ prouidentia, dextra sinistraque dentium sunt ordines, quinque dentibus constantes, tertius & quartus ordo quatuor duntaxat dentibus constat. Ordines qui hos sequuntur, quique in anteriore oris parte siti sunt, tribus tantum. Contrà in maxilla superiori ea enim in parte quæ maxillæ inferioris parti dentibus vacua respondet, ordo est ex quinque dentibus, utrinque similes duo ordines. Quartus, quintus, sextus & septimus ex quatuor dentibus, qui subsequuntur, ex tribus tantum. Dentes omnes in os sunt recurvi. Maxilla superioris extrellum cutem non integrit, ex eo apophyses duæ in os demittuntur in alias diuisæ, de quarum vsu postea dicetur. Oculos supra caput habet, non sursum sed ad latera spectantes, post quos foramina sunt, quæ ad os usque patent, veluti in raiis. In lateribus branchia detextas habet, non in supina parte ut raiæ: illarum enim situ & oris scissura squatina à reliquis planis piscibus differt. Corporis latitudo in pinnas maiores, sequuntur alia minores. In cauda verò pinnulæ duæ erectæ sunt, eadem in unicam & continuam desinunt. E media dorsi spina aculei parui existunt, item alij prope oculos. Reliquis cartilagineis, internis partibus similis est. Nam ventriculum magnum habet, intestina magna lataque, hepar in lobos duos diuisum, in quo fellis vesica latet, felle viridi plena. Lien ex rubro

nigrat. Cor angulatum, compressum, vnico tantum sinu donatum. Mares à fœminis distinguuntur appendiculis quibusdam cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent. Cœunt squatinæ mutuo partium supinarum attritu. Cartilagineorū una squatina bis parit: nam & incipiente autumno, & circa vergilarum occasum, sed per autumnum felicius. Singulis verò fœturus partus septeni aut octoni proueniunt. Hec Aristoteles. Idem scribit squatinam fœtus suos in metu intra se recipere, & rursus emittere, nonnullorū galeorum modo. *ibid.* *ibid.* *ibid.*
 οὐδὲν γαλεοὶ καὶ ἔχονται εἰς ἑωρίσ τὸν νεοτῆτας καὶ πίναι, καὶ αἱ ναρές.
ibid. *ibid.* *ibid.*
 καὶ οὐδὲν χειραὶ οὐδὲ βύβλα χοι τὸν νεοτῆτας διὰ τὸ μέγεθος τῶν κεφαλῶν, καὶ τὸν ἀργάνθιον. Cæteri galei & emittunt, & intra se ipsos recipiunt fœtus & squatinæ, & torpedines: ex planis autem pastinaca & rana non recipiunt propter caudæ asperitatem. Neque etiam fœtus recipit rana propter capitis magnitudinem & aculeos. Quæ addidimus ut admoneremus Latinam Aristotelis conuersionem inemendatam esse, in qua pro rana perperam rāia legitur, ut ratio quæ subiungitur, & Græcus contextus conuincunt. Oppianus squatinam non suos fœtus intra se recipere, sed præsidio alio eos tueri autor est, nimirum latis utrinque pinnis, seu aliis expansis tegere.

Toīū καὶ πίν τεκέων τρόπωνεται ἀλειώ,
 Αλλ' οὐκέτι οὐ κείονται θνοῖσ, οὐδὲ καύεται,
 Αλλὰ διὰ ταλαρήματος ποσφαγῆς ἀμφοτέρων
 Εἰσὶν ψυπότερύγων ὅτι γένους ἰχθύοις ἀλλοι
 Τοῖοι ἀτυχομένων τεκέων φύσιον ἀμφικαλύπτου.

Sed cum aculei parui sint, & in recenter natis molles adhuc, neque capitis magnitudo, ut in rana piscatrice, neque caudæ asperitas ut in rāia præpedire possunt, quominus squatina fœtus suos recipiat, Aristoteli potius credendum esse censeo. Hanc squatinæ solertia attribuit Aristoteles, ut arena se obruat, cumque se totam occuluerit, verbet at oris sui radiolis seu virgulis, quas pisciculi cum aspicerint, ad natant quasi ad algas, quibus vesci soliti sunt. Plinius. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie vermiculorum, itemque quæ vocatur rana. Mirum verò, quod Plinius appendiculas illas quibus squatina pisciculis insidiatur, pinnas appellat, cum neque pinnæ sint, neque pinnis villo modo similes, sed vermiculis, ut ipsemet ait. Aristoteles propriè ἡβδομὰ vocat, radioles & virgulas interpretatus est Gaza. Squatina carnivora est, & in alto mari versatur. *ibid.* *ibid.* *ibid.*
 Η πίν, inquit apud Athenæum Diphilus, καὶ αὐτη τὸν σελαχίων ὄντος ἐστι, καὶ καφη. Η ἡ μετέων θορηκιώτερα. Κοντὸς ἡ πάντα τὰ σελαχία φυσῶνται, καὶ κρεῶδη, καὶ δυονταργαστα, ταλαιπωρίδια τὰ τὰς ὄψεις ἀμβλητα. Squatina etiam ex cartilagineis est, concoctu facilis, & levius. Quæ maior

magis nutrit. Vniuersè autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnosæ sunt, concoctu difficultia, quorum multo vsu oculorum acies habetur. Quod temere dictū esse nemo existimare debet. Cùm enim cartilaginea flatum, crassiorūmq; & glutinosorum humorum magnum prouentum adferant, crassos ex his caliginososq; spiritus effici necesse est, quorum perspicuitatem & splendorem ad clariū cernendum necessariū esse certum est. Apud nos nullo in pretio est squatina, etiam à rusticis neglecta, tum ob ferinum saporem, tum ob carnis duritiam & insuavitatem. Ex hepate oleum fit, quod ad hepatis durtiam valet, addita spica celtica vel styrace, vel absinthio. Oua exicata ad sistenda alui profluuiā multū conferre experientia compertum: iis enim ad omnes alui fluxiones vtuntur pescatores nostri. Cuta ensium capuli integuntur. Ex eadem optimum fit in psora & scabie sinegma. Eiusdem cutis cineres cōtra alopeciam & vlcera capitis manantia prosunt. Tota squatina mammis imposita earum incrementum prohiberi, duriusculāsque reddi traditur. Quod à me experientia lib. 3. cap. 10. comprobatum est, huius quoque rei testis est Plinius. Squatinæ illicet crescere mammas non patiuntur. Id nō manifesta qualitate, sed obscura quadam vi effici puto, maximè cum sale asseruata idem non prestat, cuius salis causa magis digerere & exicare deberet. Hac squatina facultatem si resificant mulieres, cultui & ornatui plus quo deditæ, pluris eam empturæ sint, quam vlli Romani vñquam nullum, vel etiam acipenserem emerint. Audiui ab excellentis doctrinæ viro cùm diceret, eam quam nos squatinam esse diximus rhinobatum esse. Squatinam verò esse quam *cattro rochiero* in Prouincia vocant. Sed de rhinobato mox, de eo qui *cattro rochiero* nominatur, quum de caniculis dicemus. Sunt qui scribant squatinam subinde colorē mutare, & eius cui adhæserit colorē corpore imitari polypi more, quod sanè rationi consentaneum non est. Quæ enim colorē sic mutat, vel quia corpore pellucido sunt id faciunt, ut chamaeleo: vel quia cute sunt ita tonui, ut in humorū spirituūmq; perturbatione atque agitatione, varij corum colores perluceant. Quorum neutrum de squatina dici potest, utpote quæ cute sit aspera, dura ac densa.

De Rhinobato.

CAPUT XXII.

Liber de lissima et una. ca. 11.

VT Pœbælo Græci, ita Gaza Latinè composito nomine squatinoriam appellauit. Huius sic meminit Aristoteles. *Tοῦ μὲν ἀλλού ιχθὺος περὶ τὸν οὐραγέστατον ἄνθειαν συνδιαζόμενος πάντα μέρη δοκιμῶν τῷ τοῦ καρποῦ βάντος, ἵνα γὰρ τὸς ιχθύος ὀγκωμάτην πιθανόν.*

γαρ τών μὴ περαλίν, οὐδὲ ἐμπροσθετέρων βάτων, τὰ δὲ ὄπισθεν πίνες, ὡς
κυρίους εἰς ἀμφοτέρων τῶν ἴχθυών. Plinius: Piscium diuersa genera ^{lib.9. cap.5.}
non coēunt præter squatinam & raiam, ex quibus nascitur priori parte raiæ similis, & nomen ex veroque compositum apud
Græcos trahit. Præter hæc nihil usquam alibi de rhinobato legi, aut ab aliis accepi. Nec mihi omnium generum pisces diligentius
perquirenti vidisse unquam hunc piscem contigit, eadem mihi senes
& periti pescatores affirmarunt. Quæ cùm diligentius expendissem,
in eam tandem sum adductus sententiam, ut existimem ne Aristotelem quidem, aut Plinium unquam rhinobaton vidisse, piscesque
plane commentitium esse, quique re non existat, quod quidem Ari-
stotelis verba iam citata subindicant, quæque alio loco scripsit: E' τοι ^{Lib.2. de gen.}
δὲ τῶν θαλαττίων ψεύτης αἴσιός οντεώραται, δοχεῖον δὲ μάλιστα οἱ προβατοι ρη-
λεύκην γένεται εἰς πίνες καὶ βάτους οὐδεναζουδίων. In marinis nihil adhuc
exploratum habemus dignum memoratu, qui tamen rhinobati ap-
pellantur, maximè gigni creduntur ex squatina & raiā. Squatinam
itaque cum raiā videri coire ait, quo quidem loquendi genere, & si-
milibus, ut, ferunt, tradunt; aiunt, creditur, utuntur Herodotus,
Theophrastus, Dioscorides, quum se rem aliquam pro incerta ha-
bere significant. Iam verò ratio, quam subdit Aristoteles, plane in-
firma est. Si enim ideo coēunt squatina & raiā, quia pisces sit, qui rhinobatus nominetur, utriusque similis, & hippocentauros & tragelaphos esse posse dicemus, si centaurus cum equa, & hircus cum cerua
commisceatur. At, ut scribit Galenus, fieri secundum naturam non
potest, ut tantopere dissidentia corpora commisceantur: neq; enim co-
lores & figuræ tantum componi oporteret, quemadmodum à statua-
riis & pictoribus fieri solet, sed totas substantias natura ab huiusmo-
di permistione alienissimas. Neque si diuersæ animantium formæ,
non tamen usq; adeò dissimiles, coēant, id animal gignunt, quod una
parte huic altera illi simile sit, sed quod vni tantum procreantium
simile sit, vel tertium quoddam: ut cùm asinus equam iniit, nullus
aut muilla neutri per omnia simile animal gignitur. Si lupus
cum cane vel vulpe congregatur, canis vel vulpes al-
teri tantum similis. Quare meo quidem iudi-
cio fides iis habenda non est, qui thi-
nobati mixtumq; genus, pro-
lémq; biformem nobis
obtrudunt.

G V L I E L M I R O N D E L E T I I D E P I S C I B V S

L I B E R   X I I I .

De Galeorum nomine.

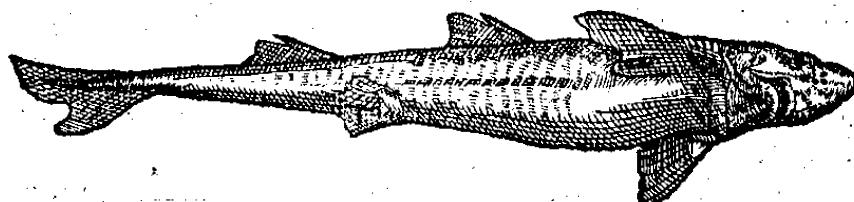
C A P U T   I .

SV M V S Nunc de longis cartilagineis di-
cturi, in quibus sunt γαλεοι, quos mustellos
vertit Gaza: nomen à corporis habitu mu-
stellis terrenis simili datum est. Γαλεος vero
sive γαλεωδης generis nomen est apud An-
stotelem, cui epitheta, vt formas quæ gene-
ri subsunt, distinguat, adiicit: dicitur enim
galeus acanthias, galeus asterias, galeus l-
uis. Galeos Plinius squalos appellasse vide-
tur. Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartila-
ginem habet, raiæ, pastinacæ, squatinæ, torpedo, & quos bouis
lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat, quo nomine sunt
squali quoque quanvis non plani. Quo loco non squali sed galei
legendum censet Massarius, quia galeos vocavit Aristoteles, ex quo
hæc mutuatus est Plinius. At non semper Græcis vocibus usus est
Lib. 9. cap. 5. Plinius, nec huius loci lectionem mutandam esse arbitror, præser-
tim cum alio etiam loco squalos nominauerit. Plurimi piscium, in-
quit, pariunt tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio. Salpæ autumno,
Lib. 8. cap. 17. spari, torpedo, squali circa æquinoctium, molles vere. Et Colu-
mella piscibus, qui in piscinis aluntur, escam preberi iubet tabetes ha-
leculas, & sahibus exesam chalcidem, putremque sardinam, nec mi-
nus squalorum branchias, vel quicquid intestini pelamys, aut lacer-
tus

tus gerit. Quanquam eo loco præ squalorum, scaurorum vel scarorum legitur in vulgaribus exemplaribus, sed mendosè. Nam cùm, vt ipse Columella superiore capite scribit, scarus totius Asie Græciaque litoribus Sicilia tenus frequens esset, verum Romæ rarus: qui fieri poterat, vt scarorum branchias pro esca in piscinas coniicerent, vel ipsum intestina, quæ præterquam quodd rarus erat piscis, à gulæ processibus audiè expeterentur, summisque in delitiis haberentur? Rectè verò galei squali vocantur, quasi squalidi, id est, horridi asperique; sunt enim omnes aspera cute. Nam squalidū dicitur quicquid ita obfitemum in cultumq; est, vt horridum asperumq; videatur & sentiatur, & squalani rem pro sordida dixerunt antiqui, vt Ennius citante Nono Marcello: Elauere lachrymas, vestem squalam & sordidam. Galei cartilagineisque piscibus proprium est, branchias habere detectas, id est, sine osco operculo, sed huius vice foramina quinque habent, prope branchias pinnas duas, à podice alias duas, præter quas maribus quibusdam, vt in rana piscatrice videre est, duæ sunt apophyses siue appendices. Galei nulli squamis, sed cute aspera integuntur. Iecur est illis geminum, quod in oleum abit. Carent pinguedine galei omnes, quorum differentia constitui possunt, vt alij galei simpliciter, alij galei cetacei sint, cui generi Galenus canes & libellas subiicit. His vulpes, malthas, aliósque, qui in magnam molem accrescunt, adiungere possumus.

*lib. 3. de facili
aliment.*

De Galeo Acanthia.

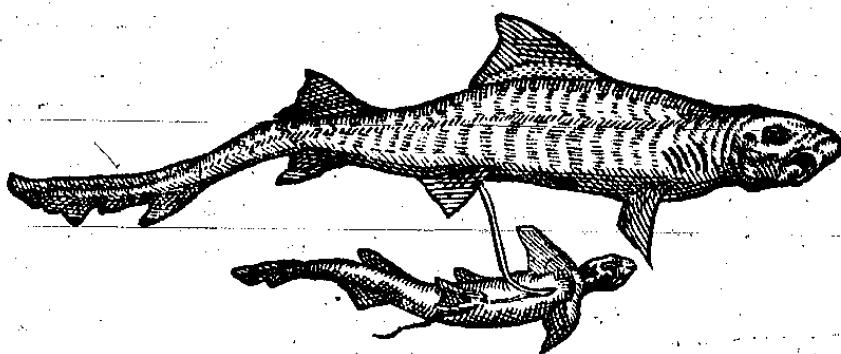
CAPUT III.

GALEO qui *aculeas* cognominatur incipimus, quod is facilè agnoscit, & à reliquis secessi possit. *Aculeas* dicitur ab aculeis, quos in tergore gerit, spinacem conuertit Gaza. A nostris & Masiliensibus *Aguillat*, ab aculeis nominatur: acus enim à Gallis *Eguille* dicitur. Eadem de causa à Venetis *Azio*, quasi aculeatus: ea enim vox illis stimulum significat, quo punguntur boves. Item à Liguribus *Aguseo*. A Gallis *Chien de mer*. Galeus corpore est longo, coloris cinerei, duos aculeos in dorso habet, quibus pinnæ innituntur,

detectos, firmos, acutos, non admodum latos, veluti in centrina.
 Rostro est primum laço, deinde in acutum desinente. Oculis magnis, post quos foramina duo habet. In supina parte oris rectum latum, dentibus ad latera spectantibus munitum, eadem in parte ante os foramina duo pro naribus. Branchias detectas in lateribus.
 lib. 2. de best. anim. cap. 13. Omnia enim cartilagineorum, quae longo sunt corpore, branchiae detecte sitæ sunt in lateribus, teste etiam Aristotele, ut in quois galorum genere. Branchias sequuntur pinnæ duæ ad natandum. In parte supina nullæ sunt, præterquam ex podicis viraque parte, quæ in foemina minores, in mare maiores sunt. Præterea mas appendices paruas illic habet, qua nota à foemina distinguitur. Corpus sensim gracilescens in caudam desinit geminam, superior pars longior est, inferior brevior. Colore dum vivit in mari ferè est argenteo, quum expirauit ex cinereo rubescit. Ventriculum habet magnum & latum, intestina lata, hepar geminum, ut galei omnes, flauescens, in quo fellis vesica latet. Splenem in duos lobos diuisum, rubescens. Cor angulatum. Vulgam iuxta diaphragma sitam, in qua oua alia iam conformata, alia quæ adhuc conformantur, reperiatis. vitellis ouorum gallinæ maximè similia, sed maiora. Galeus hic ventre fœtus excludit per venam, quam Anatomici umbilicalem vocant, ouis adhærentes. Ouæ vero nullo vinculo utero alligata sunt. Itaque ex ouis alimentum trahunt fœtus, donec perfecti foras emitantur. Fœtus editos rursus intro non recipit, neque enim potest, ob dorsi aculeos, qui antequam in lucem edantur, molles sunt, posteà duri, acuti pungentesque fiunt. Hunc, quem depinximus, galeum acanthiam esse, præter aculeos dorsi, à quibus nomen possumus, demonstrat generationis modus, de quo Aristoteles: Οἱ ἀγριταὶ γαλεὸς εἰ τῷ ψυχόμογῃ ιχθύᾳ ἡδὲ ἄριστον τοῦ μητῶρος, οὐτε δὲ χαρβῆν τὸ ὄφος, ἐπὶ τοτε τούτῳ ἀποτελεσμάτων γίνεται ὁ γεννήσις. Galeus qui acanthias dicitur, ad septum transuersum oua habet, supra mammas, in quibus iam absolutis, cum descenderint fœtus nascitur. Vidi equidem sex in ventre perfectos fœtus, ex ouis, per venam quam diximus, pendentes, multis aliis ouis nondum exclusis. Acanthias peculiariter cor pentagonum attribuit Athenæus, sed id huic cum aliis omnibus galeis commune est. Carne dura est, ferinum plente, nec apud nos nisi in summa piscium inopia à pauperibus emittitur. Elixos ex butyro Galli edunt. Fel ad oculorum suffusiones valere expertus sum. Ex hepate oleum fit, quo ad lucernas vti possimus, & ad induratum hepar emolliendum, dolorémque sedandum.

De Gal.

De Galeo læui.

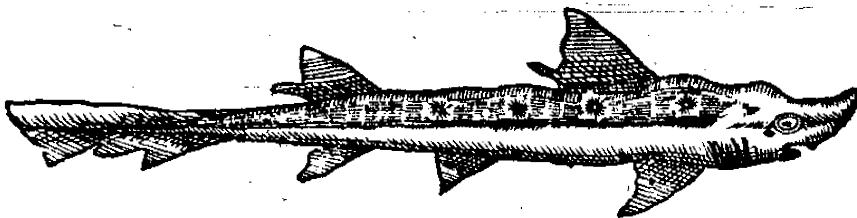
CAPUT III.

Galeos læios cùm nullum aliud Latinum nomen habeat, galeus læuis dicitur. A nostris *Emissole* vocatur. A Romanis *pesce columbo*. Galeus læuis ab acanthia aculeis dorsi differt, rostroque est breuiore, sed latiore, oris riētu minus lato, maxillis in angulum, obtusum desinentibus sine dentibus, sed horum loco os asperum dedit natura, veluti raiis multis, foramina pro naribus habet, his alia minora sunt post oculos. Branchiis à superiore non differt, neque pinnarum numero aut situ, nisi quòd cauda ex tribus cōstat pinnis: nam inter superiorem & inferiorem mediavna interiacet. Colore est cinereo, partibus internis superiori similis. Hunc galeum læuem esse, quāquam tota cutis admodūm læuis non sit, docet ipsa generandi ratio, de qua Aristoteles: Οἱ δὲ καλέμενοι λεῖοι τῶν γαλεῶν, οὐδὲ μὴ ἡχθούσι. Lib. 6. de hist. anim. cap. 9.

Οἱ μετέκοντες τῶν οὔτερῶν ὄμοιος τοῖς χαλίοις. περιγράφει μὲν δὲ τὸ τοιόντα εἰς ἐγέρπου ή δικρόδιου ή οὔτερας καλεβαΐδη, η τὰ ζώα γένεται, η ὄμφαλὸν ἔχοντες τὴν οὔτερά. ὥστε αὐταὶ χαλίων τῶν αὖν, ὄμοιος δοκεῖ ἔχειν δὲ εμβρυον τοῖς τετάποτοις. προσστέψυκτε μὲν μαχρός ὁ ὄμφαλὸς, η μὴ οὔτερας πρὸς τὸ κάτω μέρη, ὥστε εἰς καπνολυθόνος ἔκστος ὑπηρμήνος, διὸ δὲ εμβρυον, η δὲ μέσην η δὲ ἡπαρ. Galei, qui laeues vocantur, oua in media vulua gestant, ut caniculae, quæ posteā in utrumq; vteri sinum descendunt, mox animal gignitur, vmbilico hæréte ad vuluam, ita ut ouo absumpto partus non aliter quam in quadrupedibus contineri videatur. Adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem vuluae inferiorem, velut ex acetabulo annexus, altero ad medium fœtum, qua in parte iecur est. Nos fœtum cum vmbilico matri adhæréte pingendū curauimus, ut à caniculis, vulpibus, aliisque galeis discerneretur, cùm nullus ex galeis alias sit, cuius fœtus secundis, membranisque

involvatur, uteroq; matris per umbilicum alligetur. Neque me latet alium esse galeum in quo cutis quam in hoc sit laevior, sed cum eo quem iam diximus, generationis modo non procreetur galeum lauem veterum esse negamus, verum' Aelianus glaucum esse asserimus de quo paulo post dicemus.

De Galeo Asteria.

CAPUT IIII.

G A Z A galeus stellatus dicitur, qui à Græcis γαλάξις à nostris *lentillat* à maculis albis, lentis magnitudine quibus depictus est, vnde à quibusdam *ποικίλος*, id est, varius cognominatus est. Cuite laeviore est quam galeus laevis, alioqui ore, branchiis, pinnis, cauda ei omnino similis. Maculae dorsi aliæ stellarum speciem referunt, vnde illi nomen, aliæ rotundæ sunt. Partibus etiam internis à superioribus non differt. Aristoteles scribit ex cartilagineis sèpissime superfœtare galeos stellatos, quippe qui mense bis pariant. Alio verò loco videt galeos stellatos bis mense parere, sed hoc accidere, quia omnia eorum oua simul non perficiantur. Hicesius apud Athenæum autor est galeorum optimos esse stellatos & tenerimos. Sunt qui galeum stellarum esse credunt eum qui à nostris *catto rochiero*, à Massiliensibus *catto algario* vocatur, sed non recte, cum is oua testaceis quibusdam, vta dicam, membranis inclusa gerat, id quod caniculis, rausque tribuit

Lib. 6. de best. cap. II.

Lib. 5. cap. 10.

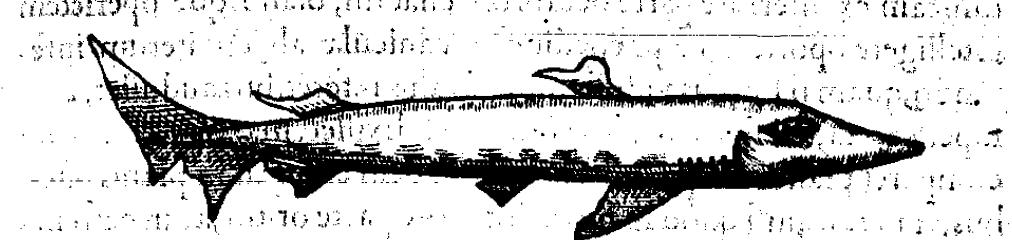
Lib. 7.

Lib. 6. de best. animal. cap. 10.

Aristoteles, minimè verò galeus stellatus. Quare galeus stellatus is non erit, etiam si maculas nigras aspersas habeat, quarum nonnullæ speciem aliquam stellarum referant, vt in hoc nostro, quem pro stellato exhibemus.

De Galeo cano.

CAPUT V.

A L E V S Canis à Latinis dici potest, qui à Græcis γαλεὸς κύων, à Plinio communi vocabulo canicula, vocatur, à Massiliensibus Ligurib[us]que pal, à Græcis huius aetatis Κυνόβαρο, à Romanis lamiola, quasi parua lamia, quod dentibus lamiae similis sit, à nostris milandre & tagnot, id est, paruuus canis. Corporis specie iam descriptis galeis valde similis est. Dentes habet acutos ad latera recuruos. Ex parte oculorum inferiore tunica enascitur, quæ totum oculum operit, palpebræ auium modo, non quod reuera palpebra sit: nam auctore etiam Aristotele, palpebris carent pisces, & palpebra ex cure fiunt. Lib. 8. de des-
partib. anim.
cap. 13.

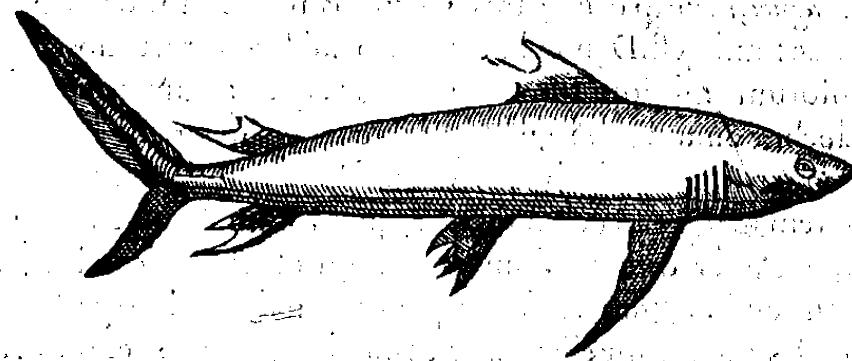
hæc autem membrana est duntaxat, quam Plinius nubem appellari tradit, quæ inter dimicandum pluriūm obest, oculos obtegendo. Lib. 9. ca. 46.

Lögè alia est hæc Plinij canicula siue canis galeus, ab eo galeo quem Aristoteles Κυλίον appellat, Gaza caniculam, ut ex generandi ratione paulò post confirmabimus. Quam verò hic proponimus Plinij caniculam esse, duo necessario demonstrant. Primùm nubes illa quæ oculos cohtegit, deinde atrox illa cum hominibus dimicatio, quam hodie quoque pescatores, litorumque maris accolæ timent: appetit enim canicula hæc calces, inguina, poplitea que tam auidè, ut aliquando in terram exiliant. Sed satius est Plinij verba adscribere, quoniam partim ex iam dictis, partim ex dicēdis totus Plinij locus satis obscurus, longè dilucidior fiet. Canicularum maxima multitudo circa eas (spongias subaudi: de iis enim supra loquebatur Plinius, qui libros suos in capita non distinxit) vrinantes graui periculo infestat, ipsi ferunt ut nubem quandam crassescere super capita animalium, planorum piscium similem, prementem eas arcentemque à reciprocando, & ob id stylos præacutos lineis annexos habere sese, quia nisi perfos, se ita non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia illa haud ultra comperit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio, inguina & calces omnemque candorem corporum appetunt. Salus vna in aduersas eundi, vltroque terrèdi. Pergit deinceps pugnam exponere canicularum cum vrinantibus, quam apud ipsum autorem

Kk

leges. Quam nubem super capita crassescere scribit, eam quam dixi tunicam ex inferiore parte oculorum chatam, oculosque opericetem intelligere oportet, qua p̄pediuntur caniculae ab iētu iterum inferrendo, quam si Plinius vidisset, non ab aliis referētibus audiisset, non super capita, sed super oculos crassescere dixisset, maxime cum eam compararet planorum piscium nebulæ: eadem enim est in planis piscibus, ut in ratiis, nisi quod in his ex interiore parte oritur, ac in extremo serrata est. Ex his igitur galeum illum quem *milandre* vocamus caniculam Plinij esse, cum ob nubem oculos opericetem, quæ in nullo alio galeo præter quā in hoc, & galeo glauco, de quo mōx reperitur, tum ob id quod partes corporis humani mūdas candidasque appetit. Quā ob causam etiā ab his qui nūc in mari versantur, reformidatur.

De Galeo glauco.

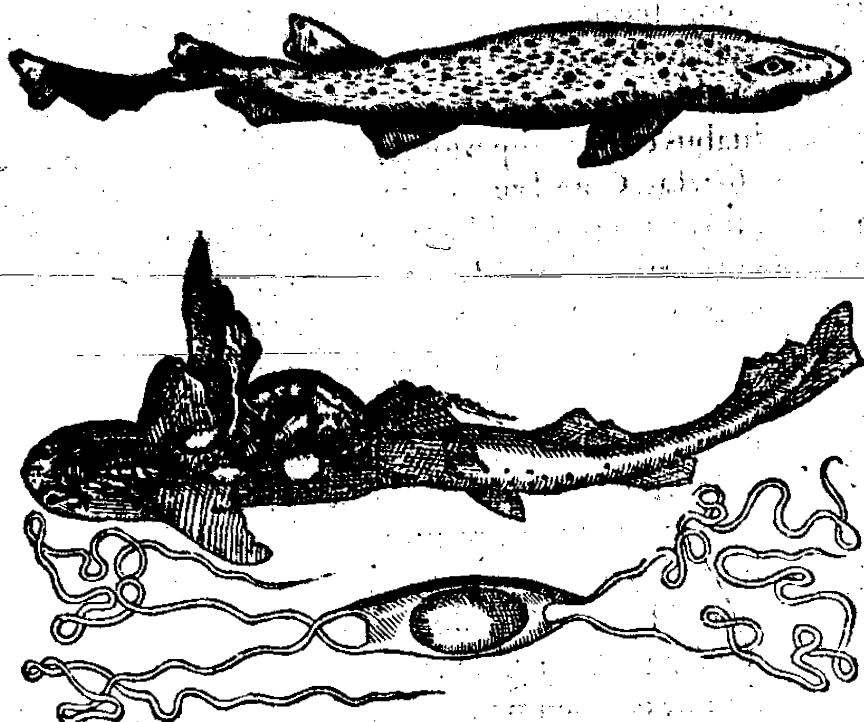
CAP VT VI.

A L E V S Glaucus ex cartilagineorum genere est, quatuor aut quinque cubitorum magnitudinem attingit. Dorsum cœrulei est coloris exaturati, vnde illi cognomen, venter candidi. Rostro est acuto, oculis satis magnis, ex quorum inferiore parte enascitur membrana candida, quæ ad oculos sursum attollitur, eisque veluti nubes caliginem offundit. Os habet in supina parte. Dentum acutorum, latorum, quodammodo serratorum, ad latera spectantium ordines duos. In palato substantiam quandam fungosam & mollem, digitisque cedentem, quæ supernam internamque oris partem replet. Linguam crassam, latam, asperamque. Ventriculum amplissimum ac longissimum. Huic splen annexitur longus, ex multis particulis carnosis rotundisque instar racemi compactus, renum delphini modo. Intestina primū gracilia sunt, deinde lata, sine ullis spiris. Ex venis mesaraicis rami duo oriūtur, quorū alter ad hepar, alter ad ventriculum perducitur, in eo in alios multos ramulos diuisus. hepar adiposum in lobos duos dissectum, quorum alteri vesica fellit.

hæret

hæret, sed viride est, cor angulatum. Ventris parte infima in mari bus seminis, vase in partes duas diuisa conspicias, in fœminis vulvam. Præterea in mari bus substantiam quandam carnosam digitali magnitudine penis specie. Branchiæ detectæ sunt, prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicem alia duæ minores. Aliae duæ sunt in ter gore, prior in medio fere maior: posterior prope caudam minor. Cauda ex duabus constat, superior multò longior est, quam inferior, sursumque spectat. Cuto lœui tegitur. Hunc galeum, Ælianu glaucum esse multis rationibus adducti arbitramur, non cum glaucum quem iam ante descripsimus qui *derbio* vocatur. Cum enim aculeos multos, præacutos validosque quanius breves in dorso gerat, non potest à parente intro recipi, quod de glauco suo scripsit Ælianu. At hic ore est ventriculōque amplissimo, nec procul ab ore disito: quam ob causam facile quicquid in ventriculo continet, euomit, si cauda suspendatur, ita ut ventriculus in os decidat. Ælianu verba, cum de glauco tractaremus, protulimus. Item Aristotelis, qui galeis hoc tribuit, ut fœtus suos intra se recipient, & foras emittant, demptis aliquot. His accedit color glaucus, id est, cœruleus, qui in nullo alio galeo spectatur: vnde etiam nostri *cagnot blau*, id est, canem glaucum siue cœruleum vocant, à cane galeo, de quo proximo capite egimus distinguentes. Porrò glaucum istum ex canicularum esse genere confirmo ex Plinio, qui caniculis nubeculam quandam attribuit, qualis est in planis piscibus, quæ ex omnibus galeis in hoc solo, & in cane galeo superiore comperitur, cui cani galeo, glaucus fœnitia audaciāque non cedit: humanas enim carnes eodem modo appetit, cuius rei ipse oculatissimus sum testis. Cum enim puer, qui militi cuidam erat à pedibus, in litore ambularet, cum diu secutus glaucus, calces, tibiæque quin arriperet, parum absuit, & à puerō gladio confossus in litus ciectus est. Plinij locum, quo de nube canicularum, & earum cum hominibus dimicatione tradit, proximo capite explicauimus. Carne vescitur hic galeus estque voracissimus. Carne est dura, ferinum olente, concoctu difficulti, sed concocta plurimum nutrit. Hepar quibusdam est in delitiis, sale conditum asseruatur, editur in vino coctum vel assum, sed elixum cum origano, hyslopo, lauri folijs, additis cinnamomo, nuce moschatâ, caryophyllis, ut ferinus odor evanescat, optimum redditur. Ex eodem oleum conficitur ad hepatis duritiem emolliendam, & ad doloris articulorum alleuamentum. Infantium gingiuis, dentitionibusque multum confert, dentium caniculae utriusque modo descriptæ cinis. Huius etiam dente gingiuas tangi prodest, quam vim etiam lamiæ dentibus inesse ferunt, adeo ut è collo suspensos lamiæ dentes prodesse vulgus existimet.

De Canicula Aristotelis.

CAPUT VII.

*L. & de hist.
animal. c. 10.*

VÆ ζεκύλια vocat Aristoteles, Gaza caniculas interpretatur. Vocari etiam νεβρᾶς testis est idem Aristoteles, id est, hinnulos. Non vocem sed significacionem secutus Athenæus οκύπουνος appellauit, id est, catulus, vtraque voce à terrenis animantibus ad marinæ translata, illa à ceruorum, hæc à leonum catulis. Nostri caniculas *chartz* vocant, Galli *rousetes*. Canicula generis galeorum minima, colore est rufo, nigris maculis aspersis, cute admodum aspera, si à cauda sursum ad caput manum ducas, sin à capite ad caudam minimè. Oculis, ore, branchiis, pinnis, cauda, partibus internis prædictis planè similis est. Ventriculo itaque est magno, hepate in duos lobos secto, in quo fellis vesica. Prope septum transuersum reliquorum galeorum modo veluti mammae candidas habet: vtrinque vnam quæ dum utero gerit conspicuntur, alio tempore vix apparent. Vuluam bifidam, in cuius medio ad spinam adhærent oua, quæ cùm accreuerint, in utrumque vuluæ sinum transferuntur, eoquæ differt à cæteris galeis, qui ad septum transuersum oua cōcipiunt, non in vuluæ medio autore Aristotele. Cæterū caniculæ oua, testacea quædam sunt colore & perspicuitate cornu similia, in quibus similis ouis humor continetur, figura vero puluinariibus quæ dormituri capiti supponimus.

nus similia sunt: ex angulis dependent meatus longi, tenues quos Aristoteles πόρος οὐχώδεις vocat, id est, meatus capillares, hos lyrae fidibus aptè compares, instar capreolorum vitis conuoluuntur, sed dum explicantur duorum cubitorum longitudinem æquant. Testa intus rupta, dilapsaque fœtus prodit, sic ex ovo viuum animal parit canicula. Nos testaceum ouum separatim depingendum curauimus, & in dissecta canicula mammas illas candidas, bifidamque vulvam, ut Aristotelis locus perspicuè intelligi posset, cui maior etiam lux accederet, si diligentius duo hæc expenderimus, scilicet figuram testaceorum ouorum caniculae, similem τῆς ἀνθετικῆς γλῶττος, id est, tibiarum ligulis. Et, sint meatus an non, tenues illæ & capillares convolutæ que apophyses ex ouorum angulis dependentes. Η γλῶττα preter notum significatum lingulam sive ligulam significat, quæ tibiis adhibetur, à figura sic vocatam, quæ ex ampio ad strictius tendit. fieri solitam ex arundine testis est Dioscorides. χραλάμωρ ὁ μὲν τις χραλέιται ναφὸς, εἴς δὲ τὴν βέλην γίνεται, ὁ δέ τις θηλυς ἐξ ἡγαγόντος αὐλοῖς χραλέστενος. In arundinum genere quedam ναφὸς, id est, farctior vocatur, ex qua sagittæ fieri solent, alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Eadem ligulæ hodie quoque tibiis adhibentur: absque iis enim sonus edi non posset, galli *anches* nominant. Huiusmodi ligulas referunt anguli testacei oui caniculae: qui ex angusto in amplum larymumque euadunt, ut si quatuor ligulas coniungas, testacei illius oui figuram cōstituisse videaris. Locus iste me admonet, ut eum errorem tollam, qui iampridem in medicorum scholis inoleuit, natus ex Latinis, quibusdā autoribus & maximè ex Galeni interpretibus, qui ἐπιγλωττὰ ligulam vertunt, perinde ac si ἐπιγλωττὶς & γλῶττις idem essent, dicereturque ligula à linguæ animalium similitudine, non à tibiarum ligula. Idem error in Græcos quoque Galeni codices irrepsit, in quibus sexcenties ἐπιγλωττὶς pro γλῶττις legitur, cum tamen admidum diuersæ sint particulæ. Est autem γλῶττις, id est, ligula, rima ac scissura quedam verius quam foramen, antequam orificia eius patefacta sint rima, inquam, quam duo tertiae cartilaginis scilicet arytaenam referentis processus in media laryngis amplitudine cōstituunt. eius figuram linguæ tibiæ Galenus comparat, proprietate vero substantiæ tale eius corpus esse ait, cuiusmodi nullum aliud est eorum quæ corpori insunt. membranosum enim est, simul & adiposum, & glandulosum, estque primum, & maximè præcipuum vocis instrumentum, minimè vero ἐπιγλωττὶς, deinde ad spiritus cohibitionē fert. Horum omnium fusam explicationē causasque pete ex Galeni lib. v i i. de vsu partiū, ac quamdiu ea in re versatur Galenus, toties cōpial. n. 12. mendū esse existimato quoties ἐπιγλωττὶς legeris, & γλῶττις reponito. G. 3.

Lib. i. cap. ii.

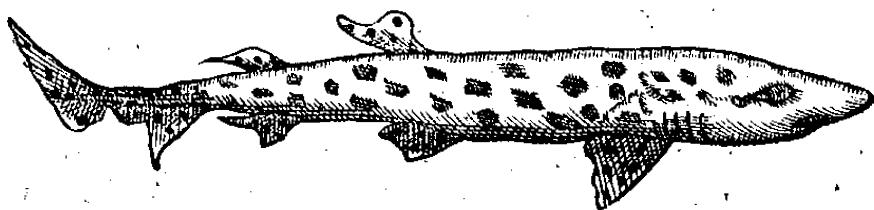
Lib. 7. de vsu
partib. cap. ii.

Capit. Epiglottis verò instrumentum esse longè diuersum figura, substantia, vsu Galenus ipse eodem libro declarat. Rotunda enim est, ac cartilaginea, ac magnitudine paulò maior laryngis orificio: vergit autem ad stomachum, positionemque habet tertiae cartilagini arytenoidi contrariam, hanc ne dum transglutiuus cibus potuisse in laryngem incidat natura prouidè laryngis orificio admouit velut operculum quoddam, rectam quidem omni alio tempore quo animal respirat: quum autem quiduis transglutit laryngi ipsi accendentem. Vides γλωττίδα & ἐπιγλωττίδα, figura, substantia, vsu differre, ac γλωττίδα tibiariū ligulis similē, quas γλώττες Aristoteles & Dioscorides vocāt, ligulā latine dici oportet: ἐπιγλωττίδα verò laryngis siue arteria aspera operculum. Cicero I I B. I I. de natura deorū. Aspera arteria regitur quasi quodam operculo. His addam locum vnum Galeni, in quo pro γλωττίδis legitur ἐπιγλωττίδes, vt ex eo reliquos studiosi deprehendere possint, ac emendare. Locus est initio libri primi τοῦ περὶ τῶν πεπλεσθέντων τόπων. καὶ μὴ διὰ χρήσι τῆς μηδαίης θρησκευμάτου τοῦ χαρτάρα παχὺν καὶ γλωττίδην, ἐπεκμετάμεθα τοῦ τὸ λάρυγξα σῶμα δὲ ἔνδει, οὐ καὶ τὴν ἐπιγλωττίδα τινίσῃς, εἰναι. Atque etiam in adolescenti qui tussi ex puerat tunicam crassam viscosamque, coniecimus partem esse corporis in interna parte laryngis, quod epiglottida constituit. hic γλωττίδα legendum esse manifestissimum est. Nam vt ex supradictis liquet, ligula substantia crassa, viscosa, pinguisque est, laryngis internam partem occupans. Epiglottis cartilaginea solum est, extra laryngem cāmque operies. Similes multos errores ex utriusque figura, situ, substantia, vsu perspectis, emendare quiuis poterit, etiam mediocreiter eruditus. Superest vt de iis dicamus quos, vt diximus Aristoteles, πόρος ξιχώδης, id est, meatus capillares appellauit, ij proculduo in tantam tenuitatem degenerant, vt nullum meatum inesse possem: liberè enim proferam quod vidi. Cum caniculas saepius dissecuerim, recentiaque carum oua, nullus mihi omnino meatus apparuit, frustraque, si aliquis esset, illic à natura mihi conditus videretur. Nam aut vt aliunde aliquid hauriatur, quod ad nutritionem accretionemque necessarium sit, aut vt aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic inesse necesse est. Si per hos trahendum aliquid esset, eorum capita vteri venis adhærere alligarique oporteret, quemadmodum in quadrupedibus vteri cotyledones cum secundarum venis coalescent. Præterea meatum capita, quibus in eos aliquid primum influit, ampliora esse, sensim verò angustari necesse est. Quare cum neque capita vtero adhærent, sintque angustiora qua parte ampliora esse deberent, neque esse meatus, neque dici possunt: nihil verò per hos ex ouo effluere perspicuum est ex humoris ipsius consistētia,

qui

qui crassior est, quam ut per tā tenues meatus permeare queat. Non sunt igitur meatus sed ouorum appendicēs capreolorum vitis modo intortæ, ad retinendum ac firmandum vndiquaque in vtero ouum, vt neque sursum, neque deorsum loco moueatur, quoad in eo, calore vteri formatus foetus statim tempore in lucem exeat. Sed longius fortasse egressa est oratio. Quæ de canicula supersunt persequamur. Carne vescitur quemadmodū reliqui galei, cœno gaudet, vnde sordida & lutosa semper capit, maxime hamo. Caro virus resipit, ex clementitia est, concoctu difficultis. Quam hīc delineauimus caniculam esse Aristotelis ostendunt anatome generandique ratio ab Aristotele tradita: denique nomen ipsum, cum enim nunquam ad maiorum galeorum molem accrescat, dicitur *Cυλιός* ab Aristotele, & ab Athenæo *Cύπερος*, id est, catulus. Ut autem penitus nosceretur, non solum supinam & dissectam, sed & pronam exhibere volumus.

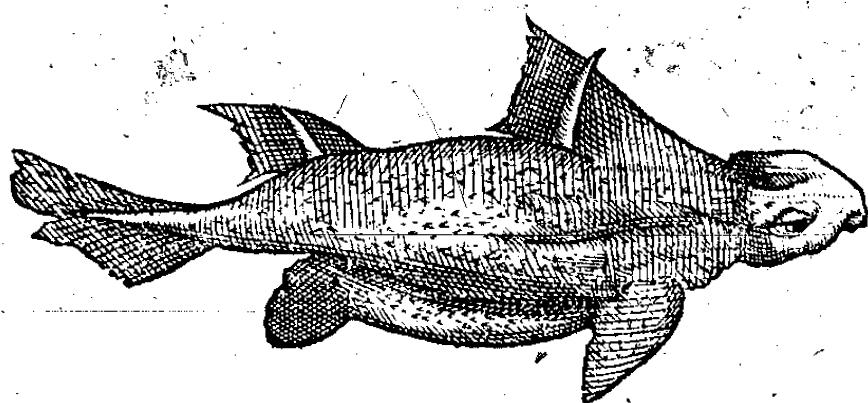
De Canicula saxatili.

CAPUT VIII.

ANICVLAM Saxatilem appellamus eam quæ à nostris *catto rochiero*. A Gallis vt superior, *rouffete* vocatur. Caniculæ Aristotelis pinnis, branchiis, partibus internis, pariendi modo, planè similis est. Vita verò, magnitudine, cutis asperitate duritiâq; differt. illa in cœno & litoribus degit, hæc in saxis & alto mari frequentius: vnde sit ut illa saepius, hæc raro capiatur: illa in mari nostro ad summum cubitalis est: hæc binos cubitos aliquando superat, cutéque adeò aspera ac dura est, vt ea lignum ebürque perpoliri possint, non aliter quam cute squatinæ, eadem ensium capuli muniuntur. Præterea maculas corpori asperas latiores habet. Carne est meliore, nihilominus tamen ferinum quid redolente. Ceterum mammas illas candidas, veluti superior canicula habet, oua testacea planè similia, nisi quod maiora sint. Hæc differentiæ me impulerunt, vt à canicula Aristotelis distinguarem, vocaremque cum nostris caniculam saxatilem.

De Centrina.

C A P U T IX.

VÆ *Kerphim* à Græcis dicitur Latino nomine caret, quamobrē Græco vñi sunt Latini interpretes. Plinius nusquam huius meminit, neque ipse Aristoteles, in libris qui nunc extant. Quāquam Athenæus Aristoteli citet, centrinam in galeis numerantem. Oꝝ Aegyptiāns et ἡ τετράγωνη κέρπιλη φοῖτινα χολεὸν εἶναι οὐ νομίσαντο, ἐπειδὴν δὲ ὁ φαριλοῦ ἐπικαλύπτεα χαλεῖ. χείρα. δὲ εἶναι τὸν κέρπιλην, καὶ δυοώδην. Centrani alii *Bernadet*, alii *renard*, alii *humanthin* vocant. Nostri & Malsilienses *porc*, nec id ineptè, vel quia speciem porci referat, vel quia porci more in cœno se volutet. Centrina igitur ex galeorum est gene re, teste Athenæo ex Aristotele, si reliquos galeos species, breuis crassaque & spissa. A capite ad podicem trianguli est figura, ventre nimis rum plano latōque, vñū latus, partibus quæ utrinque dorso adiacent, reliqua duo latera constituentibus: itaque in supremo dorso vñus est angulus, reliqui duo in vñtris dextro sinistrōque latere. In dorso pinnæ duæ cum singulis aculeis eriguntur. Prior vñna statim à capite incipit, multum surrecta crista instar, eius aculeus longus est, magis ad caput inclinatus, eadē cum aculeo, posteriore maior est. Posterior rectior est. Utrique in radice lati, mēbrana ferè ad extremum usque circuncteti, albi, & si Oppianus nigros appellauerit.

Tὸ μὴ κέρπιλη κελαρνῶν

Κέρπιλη αὐδῶνται ἐπέντει,

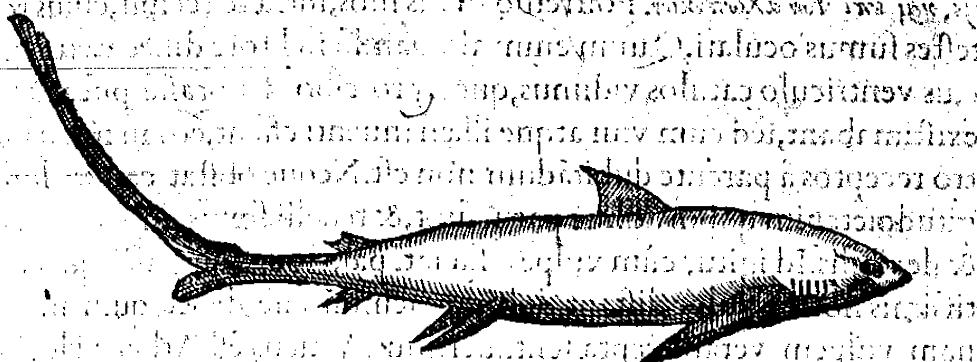
Quod ob integumentum dictum fuisse intelligendum est: intus enim candidi sunt, foris membrana nigra obiecti. Pinnæ aliae duæ ad brachias, totidem ad podicem, inter quas & caudā nulla pinnula est, multorū galeorū modo, qui eo in spatio supinæ partis pinnulā habet,

Cauda

Cauda in breuem pinnā desinit. Cuta asperrima integitur, nimisrum aculeis breuibus frequentibusque conspersa, robustioribus in capite & dorso. Capite est satis paruo & depresso, maxime inferiore parte suis caput referente, oculis magnis, pupilla virescente, vitrique modo pellucida. Post oculos foramina duo triquetra habet, alia duo ante oculos supina rostri parte pro naribus. Branchias in lateribus galeorum modo. Os magnum in cuius maxilla superiore tres dentium ordines spectantur, in inferiore unicus tantum, dentes lati sunt acutique. Quod ad interiora attinet, ventriculus oblongus est, intestina lata, non multum conuoluta, hepar album, pingue, in duos lobos inaequales diuisum, in eo fel est album, aquosum. Splen etiam in duos lobos diuisus colore carnis est. Cor compressum ex rubro albescens. Centrina oua viginti parit ouis acanthiae similia,orum gallinæ vitellos magnitudine æquantia, fulcando natat, in coeno habitat. Carne est usque adeò dura, fibrisque duris adeò intertexta ut vix cultri aciem admittat, neque à cute diuelli possit. Rarò capitur hic piscis captusque negligitur etiam à rusticis nostris, in piscium penuria: durissimus enim est, ut diximus, & virus resipit. Hunc quem depinximus centrinam veram esse primum ratio nominis ostendit: à centris enim, id est, aculeis & stimulis nuncupata est autore Oppiano loco antè citato: deinde quæ ex Aristotele profert Athenæus, qui cum centrinam ex galeis pessimum succum gignere, maleque olere dixisset, subiunxit γνωρίσεις οὐδὲ ἐξ τῆς ἀπὸ τῆς ἀρπάτης λοφίζεται κέλπον, τὸν ὄμοδελόν τοντονικόν, id est, cognosci autem centrinam ex eo quod in ceruicis pinna aculeum habeat, quo quæ eiusdem sunt speciei carent. λοφία verò (ut interim interpretationis nostræ rationem reddamus) de sue propriè dicitur, ut καλύτη, id est, iuba de equo & leone, estque in suis ceruicibus surrecta seta, λόφος verò apex siue id quod in auium quarundam capite eminet: μεγάροεικός igitur ἡ ἀρπάτη λοφία Centrinæ appellat pinnam illam quæ ceruicis loco est erecta. Sic λόφος ceruicem aliquando, & galeorum cristam, & quicquid aliud eminet significat. Sed ad centrinam redeamus, quam ex certissima nota ab Aristotele tradita cognitam proponimus. At galeus acanthias in dorso aculeos habet. Cur igitur hie potius quam ille centrina dicetur? aut quo acanthias à centrina secerneatur? Procreationis ratione per multum differunt. Acanthias enim ex ouo viuum foetum parit, ut fusiùs ex Aristotele antè docuimus, centrinaverò ouia dūtaxat. Quare cum ex galeis duo sint tantum qui aculeos in tergo gerant, nempe acanthias & centrina, qui procreandi ratione manifestissimè distinguuntur, efficitur tum Acanthiam tum centrinam Aristotelis recte nos distinxisse. His suffragatur Ælianus de galeis scribens. Reliquum

genus qui centrinas appellarit, non errabit, eis innati sunt aculei duri, & aduersus omnia resistentes, quorum alter capitis summo vertice, alter in cauda, atque venenatum quiddam habet, quæ in galeum acanthiam non competit, ut pote qui in dorso potius quam in cervice aculeum gestet. Ex his perspicuum est errasse eum qui in libello de Aquatilibus nuper edito, quam nos centrinam esse comprobauimus, vulpeculam nuncupauit, vulgi appellatione deceptus: sunt enim qui centrinam *renard* appellant. Quam opinionem conuellere vtile fuerit. Utar autem Athenæi autoritate, à qua nullus sanæ mentis dissentiet. οὐδὲ ὁ γαλεὸς τὰ πλεῖστα τρία, καὶ εὐσέχεται τὰ γενήτικα τοῖς θεόμητροις, καὶ πάλιν ἀφίσται, μελίσση δὲ ὁ ποικίλος καὶ ὁ ἀλωπικός, οἱ δὲ λαυροὶ οὐκ ἔτι διὰ τὴν τραχύτην. Parit galeus plurimum ternos, & fœtus in os recipit, rufusque emittit, maximè vero galeus varius, & vulpes, reliqui non item propter asperitatem. Cùm vulpecula maximè fœtus intra se recipiat & emittat, qui potest id efficere ea quam describit sciolus ille, cuius dorsum acutissimis aculeis armatum est, cuius cutis tanta est asperitate, ut non possit non introitu exituque partes internas parentis vulnerare, & dilaniare? His adde eam non magis odorem vulpinum referre, quam reliquias galeos. Ex quibus sole clarius fit non sine magno errore pro centrina vulpeculam ab eo propositam fuisse. Sed & cùm vulpeculas duas proposuerit, in utraque exprimenda plurimum hallucinatus est: nam priorem dorsi pinnam minorem, posteriorem maiorem contra naturalem piscis figuram effinxit. In secunda, pinnarum vice quæ ad branchias & ad podicem esse debent, nescio quid informe, & pennis nullo modo simile appinxit. Præterea in eadem dentes lati sunt tantum, cùm lati simul & acuti esse debeant. Plura prætermitto quæ diligens lector animaduertere poterit, si has picturas cum nostra, & utrasque cum ipso pisce contulerit. Sed ad ea quæ de centrina supersunt referatur oratio. Hepar eius, ut reliquorum galeorum, in oleum abit, quod ad hepatis humani duritiem emolliendam confert, ideinque similitudine substantia corroborat, maximè si adstringentia quædam admisceantur, ut cyperus, spica nardi, absynthium, ladanum, styrax, sed tum minus emollet. Id etiam dolores articulorum leuat, quæ quidem magno cum successu experti sumus. Eodem oleo ad lucernas vti possimus. Fel suffusiones delet, mellī permistum & palpebris illitum. Cuite artificum opera poliri possunt. Cinis ad psorias et capititis ulcera manantia detergenda, exiccanda, miraque celeritate percutranda valet cum cedria admotum. Vrinas non minus mouet quam cancrorum vel erinaceorum cinis.

De Vulpe.

C A P U T X.

E Q V V N T V R Galei qui ad cetaceam magnitudinem accedunt. De vulpe primum dicemus, quae ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας à Græcis dicitur, à Plinio vulpes; Lib.9.cap.43. ab aliis vulpecula, à nostris à caudæ longitudine, figuráque ensi simili peti spaso, ab aliis à caudæ longitudine ramart: ut enim vulpes inter quadrupedes lögant, dehinc quo caudam habet, ita pescis hic inter galeos caudæ pinnam longissimam. Vulpes pescis est cetaceus, ex galeorum genere, corporo rotundando spissoque, ore paruo, non multum infra rostrum, dentibus acutis, Branchiis & pinnis aliis galeis & lamiæ similis. Pinnæ quæ ad branchias sunt, & ad anum longiores sunt iis quæ in dorso. Caudæ pinnæ quæ sursum abit, toto corpore longior est, falcis formam referens, altera multò minor. Internis partibus à canicula feroci non differt, eodem modo concipit, paritque quo galeus acanthias. Ut terrena vulpes ῥάνσηρος est καὶ ράχηρος, vt verbis Aristotelis utar, id est, calida & malefica, ita marina vulpes astuta est eodem autore. τὸν δὲ Lib.9.de hist. ἴγμαντος ἀλωπέκης ὁ Γεράνιον θάλαττα ὅτι οἱ αὔγυστοι καὶ ζεπτερώχαι τοις βούβοις αἰτίας. Καὶ τοις ξεπενθέρπαντας παντας οἱ γαλῆς ἐπιπολὰ τρόποις τὸν δρυμαργόν τοις βαθύς τοις. Quæ sic expressit Plinius. Vulpes marinæ hanc deuorato glutinunt amplius usque ad infirma lineæ, quæ facile prærodant. Qui veram esse vulpem marinam quam ostendimus negarit, eum morbo aliquo, vel sensus stupore grauem illum & ingratum vulpis terrenæ odorem non sentire dixerim, à quo odore nomine pisci positū. Athē, δέ, ἀλωπέκης ὅμοιος εἴτι γένει τῷ χερσαίῳ λύκῳ, διὸ καὶ τοις οὐρανογόλοις εἴτι γένει.

His accedit quod viuum animal parit veluti acathias. Aristoteles lib.
cap. 10. sexto de Histor. animal. cum exposuerit quo pacto ex ovo factum
procreent galei acanthiae, subiungit. et auctor ὁ τρόπον Συμβάντι γένε-
sis, καὶ εἰπεῖ τὸν ἀλωπέκων. Postremo fœtus suos, intra se recipit, cuius rei
testes sumus oculati. Quum enim aliquando in litore dissecaretur, in
cuius ventriculo catulos vidimus, quos pro cibo deuorasse pescatores
existimabant, sed cum viui atque illæsi inuenti essent, eos in metu in-
tro receptos à parente dubitadum non est. Neque obstat cauda longi-
tudo: etenim quum adhuc parvi sunt, & tenelli fœtus, mollis ea est
& flexibilis. Id igitur cum vulpes faciat, paucique alii galei qui cer-
tissimis notis à vulpe distant, dubium nemini esse debet, quin mari-
nam vulpem veram representauerimus. Unicus est Athenæi locus,
libro 7. qui nobis obiici potest. Αεγαθέλης ἡ εἶδεν αὐτῶν φούσι τελείων ἀρχιτεκτονῶν,
λεῖων, ποικίλων, ζεύκυνον, ἀλωπεκίων, μίαν ἔχει φούσι λοφίαν τῷ σύραντι, εἰπεῖ
ἡ τῆς πάχεως ὄδαμος. Aristoteles galeorum plures esse species tradit,
acanthiam, lauem, varium, catulum, vulpem, unam habere spinam in
spine, in dorso vero nullam. At locum hunc inendo non vacare con-
stat. Nam si ad omnes galeos qui hic numerantur, postremam sen-
tentiam referas, nullam scilicet eos habere in tergo pinnam (λοφίας
enim nomine metaphoricas pinnam significari ante docuimus) id
procul à vero abesse, omnibus qui vel galeos viderunt, vel de galeis
aliquid legerunt notissimum est. Si soli vulpi id tribuas, quid id sibi
vult unicam habere pinnam τῷ σύραιῳ? Nam σύραντο in animan-
tibus dicitur palatum quasi oris cælum, quod etiam σύραντος & ὑπε-
ροντα appellatur, quod si dicas pinnam in palato esse, quid absurdius?
legendum itaque puto τῷ σύραιῳ, id est, ad caudam. Ceterum nul-
lam in tergo pinnam esse, neque de vulpe, neque de ullo alio galco
verè possis dicere, præterquam de zygæna, quæ neque in ceruice, ne-
que in dorso, sed τῷ σύραιῳ λοφίᾳ ἔχει, id est, ad caudam pinnam
habet, quod fit ut in galeorum enumeratione post ἀλωπεκίων, ζεύκυν-
tō addendam putem, ad quam referantur ista, μίαν ἡ ἔχει φούσι λοφίαν τῷ σύραιῳ,
εἰπεῖ ἡ πάχεως ὄδαμος. Id de vulpe adiiciendum, appellatam
fuisse κυνία τινα, id est, canem pingueam a Syracusis, ut profert Athe-
næus ex Archestrato.

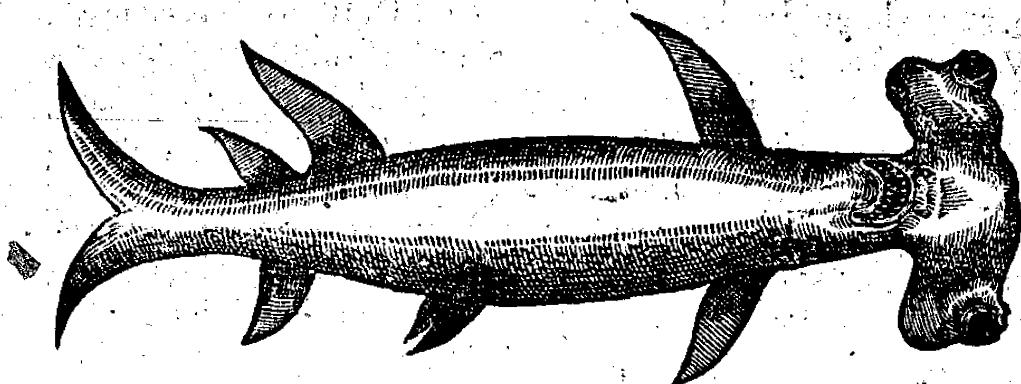
Εἰ δὲ ἥδη γαλεὸς ἢ ἀλώπεκα καὶ ἀποθνήσκει

Μέννας, ἀρ μή Κα τωλεῖν θέλη αρπάζειν δύστο

Οι καλεσθέντες σύραχοι χύνα πίστη.

Cum tamen neque adipem, neque pinguedinem ullam galie habent, quod cartilaginei sint, ut idem Athenaeus autor est.

De Zygæna.

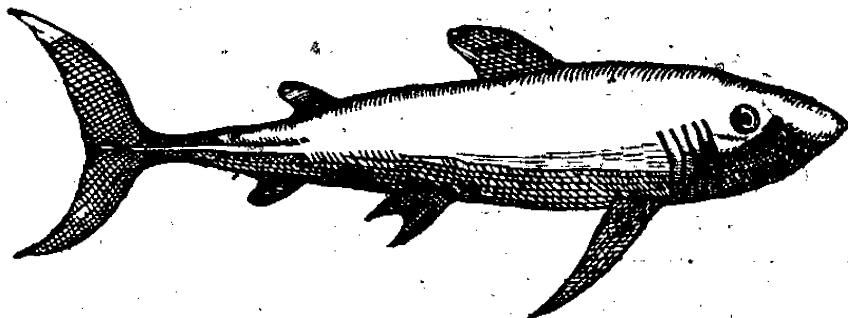
CAPUT XI.

A Z A Zygæna libellam interpretatur. Est autem libella fabrorum lignariorum, cæmetariorūmq; instrumentum, quo, non recte parietum lignorūmq; facies, ut inquit ille qui de aquatilibus nuper scripsit, sed rerum in plano positarum æquilibrium sive libramentum, & neutram in partem propendens situs exigitur. Gallis *niveau* dicitur. Quo verò rectæ parietum, lignorūmq; facies oculorum ničtu pernoscuntur perpendiculum vocatur, à Gallis *le plomb*. Quo anguli diriguntur, norma *l'équarre*. Quo longitudines, regula sive linea *la règle*. Vitruvius. longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculari, anguli ad normam respondentes exigantur. Libella igitur ligno transuerso constat, in huius medio aliud erectum est, è cuius summo filum annexo plumbo demittitur. Hanc figuram piscis iste capite transuerso & reliquo corpore in huius medio s:to aptè refert, quamobrem libella merito dicitur. Σύγανα verò quia ζυγόν transuersum librile significat, ex quo lances dependet. Vel simpliciter ζυγάνα ἀπὸ τοῦ ζυγός, id est, à iugo nuncupatur, quod vt transuersum boum servicibus imponitur, ita in zygæna caput ex transuerso situm est. Eadem de causa *balista* ab Italibz vocatur, ab alijs *pescce martello*, quod malleum etiam referat: cāmq; ob causam quidam sphyrænam esse crediderūt, quod σφύρα malleus sit, vnde sphyræna piscis. Sed hanc opinionē improbauimus, quū de sphyræna tractaremus, vbi docuimus sphyrænam acui similē esse, cùm zygæna sit ex galeorum cetaceorū genere. Mafiliēs *peis iouziou* appellat non à feritate, sed à tegumenti capitis similitudine, quo olim Iudei in Prouincia vtebātur. Hispani *peis limo*, *limada*, *toulandalo*. Non desunt qui lamiā dentiū similitudine decepti, esse putent. Est igitur zygæna piscis cetaceus, galeodes. Brachias drectas habet in lateribus, os in supina parte. Capite ab omnibus differt, quod ex transuerso situm est, libelle vel mallei, vel arcus baliste figura. In utroq;

*Lib. 3. de aliis
facti.*

capitis extremo positi sunt oculi. Os magnum est, dentibus triplici ordine dispositis munitissimum, latis, acutis, firmissimis, ad latera vergentibus, lingua lata humanæ linguæ instar. Dorsum colore est nigro. Venter albo. Pinnæ duæ ad branchias, in dorso nulla, prope caudam duæ sunt exiguae. Cauda in duas desinit inæquales. Ceruicem, gulamq; habet zygena. Aspectu est horribili truciq; ac eius occursum nauigantibus & natantibus infaustus inauspicatissime est. Carne est dura & insuauia, ferinique odoris: ob id Galenus inter cetaceos numerandam censet qui carne sunt dura, insuauia, mucosa, excrementitia, malique succi, Quamobrem dissecti sale condiendi sunt in vulgi cibum.

De Lamia.

C A P U T X I I .

Lib. 9. cap. 24.

VOX Lāmiam in cartilagineis longis, cetaceisque numerem, reprehendent fortasse multi, qui apud Plinium in planorum piscium numero legerint. Planorum piscium, inquit, alterum est genus quod prospina cartilagine habet, ranæ, pastinacæ, squatinæ, torpedo, & quos bonis, lamiæ, aquilæ nominibus Græcia appellat. Sed cum lamiæ cæterorum galeorum instar longū esse spissumq; pescem, ac rotundum sensus ipse doceat, dempta sola dorsi latitudine qua à cæteris galeis differt, quæq; Plinium impulit, ut cum planis cartilagineis numeraret, proculdubio in longis cartilagineis, & cetaceis censendus est, λαμία dicta est ἀπὸ τῆς ἔχει μέγα λαμπτή, id est, quod magnam habeat gulam. λαμπτή enim guttur siue gulā significat, vnde λαμπτή & λαμπτήρ. Nicander colophonius in rās γλώσσā citante Athenæo lamiam & κάρχαρια, & σκύλα vocari scripsit. κάρχαρια verò à dentium asperitate, acuminéq; dici puto: κάρχαρος enim asperum acutumque significat, vnde κάρχαρος animalia, quibus acuti pectinatimq; coēentes sunt dentes. λαμπτή Oppianus vocat.

Δυστέλλα χάρωμα τε λάμπτη. Et alibi:

Τὶς δὲ τῷ θεῷ φορέται χλάΐτης οὐδέποτε πάτερ τοιοῦτος
λαμπτής;

Gaza Græca appellatione usus est in conuersione sua. In Italia, Prouincia Hispania idem nomen seruatum est. A nostris quoque *lamia* vocatur. Baionæ *frax.* Lamia piscis est galeorum omnium maximus, nam aliquando ad tantam magnitudinem accrescit, ut currui imposita, vix à duobus equis vehi possit. Quare euiscerata, & in frusta dissecta curribus duobus aliquando imponenda fuit. Vidimus medium lamiam mille librarum pondere. Capite est dorsoq; latissimis. Cauda si reliqui corporis magnitudinem spectes, minus crassa spissâq; in lateribus compressa pinnis duabus constans, non procul à cauda aliæ duæ sunt pinnulæ, una inferior, altera superior, ad branchias, & ad podicem alia binæ, in medio ferè dorso una alia. Cutis aspera integitur, cui pingue quiddam subest. Capite est magno, dorso breui sed lato, oris scissura maxima, dentibus acutissimis, durissimis, tranguli figura, utrinq; serratis, quorū sex sunt ordines, primi ordinis dentes extra os prominent, & in anteriorem partem vergunt, secundi recti sunt, tertij, quarti, quinti, & sexti in os recurvi maxima ex parte, in utraque maxilla carne molli, fungosaque connecti. Ventriculo est vastissimo gulâque amplissima. ob id rectè Oppianus δυσάντεα χάρωνας λέγει dixit, id est, periculoso vastosque lamiæ hiatus. Hepate est adipato, in duos maximos lobos diuiso. Oculis maximis, rotundis, quorum musculi qui sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum mouent manifestè conspiciuntur. Qui oculos quodammodo intro trahunt, & veluti in contemplantibus diligentèque aliquid intuentibus fixos, immotosque tenent, non radicem neruorum opticorum ambiunt, sed à superiore parte ossis regionis oculorum orti in longum extenduntur. Similem huiusmodi musculorum situm etiam in humanis oculis sepius ostendimus, quum in scholis nostris publicè anatomen corporis humani doceremus. Est aliud in lamiæ oculis obseruatu dignissimum. Nervorum opticorum loco, qui in hominibus cæterisq; animantibus insunt, substantia est cartilaginea dura, omnisque molitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore posterioreque dura est, parte etiam anteriore exquisitissimè perpolita. Cæterum in lamiæ oculis humores omnes tunicaque longè manifestius, quam in bubulis oculis conspiciuntur, maximè quæ humorem crystallinum insoluit, telis aranearum tenuior maximèque pellucida. Piscis est carniorus, voracissimus & antropophagus: cadavera enim mortuorum etiam integra vorat, quod ex dissectione compertum est. Massiliae enim & Niceæ aliquando capræ sunt lamiæ, in quarum ventriculo homo locatus inuentus est. Ab hac insigni ingluie lamiæ appellatas fuisse opinor mulieres quasdam maleficas, quæ cum carnes humanas auditis simè expeterent, veneris illecebris forma præstantes iuuenes, quique optima essent corporis constitutione, delitos atque allectos deglu-

tiebant, quod Menippo Lucio contigisset, nisi grauis & prudens viri consilium ab amore iuuenem auocasset, eumque hoc dicto deterruisset, ὅπερ θάλαττας, καὶ σὲ ὄφες. Serpentem foues & serpente, quod percommode de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur quod tandem certum exitium est allaturum. Sed ad piscem redeamus. Vidi equidem in Santonico litore lamiam, cuius os gulāq; tanta erant vastitate, ut hominem etiam obesum capere posset. Magnarum itaque lamiarum os si hiangs seruetur, reliquo corpore contexto canes ventriculum facilè subeunt piscium reliquias voraturi. Quæ cùm accuratiū considerarem, mihi in mentem venit lamiam fuisse, in quam ingressus Ionas, illucque triduo diuina prouidentia conseruatus, tandemque incolumis eiectus, quod sacre Biblorū scripturæ nullo modo repugnat. Legitur enim Ionas in ventre magni piscis siue in ventre ceti fuisse, quod nomen generis est, quo grandes pisces coprehenduntur. non omnes quidem si Aristotēlis autoritatē sequamur, sed iij tantū qui statim animal concipiunt, & non ex ouo, perfectum pariunt. Sic enim scribit. καὶ τὰ μὲν λωτόχοι, τὰ δὲ ἀστόχοι, τὰ δὲ σκωληγότοκαι.

lib. 1. de hist. anima. ca. 5. Ζωόντα ωρίον αὐθρωπος καὶ ἵππος, καὶ φώκη, καὶ τὰ ἄλλα. Ὅτι ἔχει βίχας, καὶ τὰ ἴνδρων ἔταιρον, οἷον δέλφις καὶ τὰ καλέμφρα σελάχη. Alia animal pariunt, alia ouum, alia vermem. Animal pariunt homo, equus, vitulus marinus, & alia pilis intecta, & ex aquatilibus cete, ut delphin & quæ cartilaginea nominantur. Et alibi. μάτης δὲ ἔχει ὁ βίχος τοῖς αὐτοῖς, καὶ

animal. ca. 10. ἔξω, καὶ ὁ τε βίχας ἔχει ὥστε αὐθρωπος, καὶ ἵππος καὶ τὰ κίττα οἷον δέλφις καὶ φώκη, καὶ φάλαιρα. Mammas habent quæcunque animal pariunt intra se, & in lucem edunt, quæque pilis intecta sunt, ut homo, equus, &

lib. 3. de fac. aliment. cetacei, ut delphin, vitulus marinus, balænæ. Veruntamen Galenus inter cete numerat canes, zygænas thunnos magnos qui non statim animal, sed oum pariunt, ut videatur pisces omnes prægrandes cetaceos appellare. Et apud Athenæum Sostratus thunnum qui permultum acreuit, cetum vocat. Eadē significatione cete usurparunt Paulus Ägineta & Varro. Quicquid sit ceti nomine non potius balæna quam quiuis alias immanis pisces intelligetur, maximè cum balænæ pulmonibus spiret, quibus, asperæque arteriæ cùm celante ventriculus, gulaque, angustiores eas partes esse necesse est, id quod etiam ex dissectione constet. Harum verò partium in lamia ea est vastitas, ut Ionom capere potuerit, quemadmodum cadauera tota in ea inuenta fuisse experientia compertum est. Lamiæ cuti pingue aliquid subesse videtur. carne est candida non multum dura, neque ferini saporis, ob id multorum galeorum carni præferenda, neque ideo reiicienda quod lamia hominum cadaueribus vescatur: nam nullus qui in præstantissimis & optimis pisibus habetur, hominū etiam cadauera persequitur. Lamia igitur esse opinor, de qua carcharię nomine multa

libro 7. apud

apud Athenæum Archestratus ille obsonatorum Hesiodus, vel Theo-
gnis, qui in suis præclaris præceptis maximè hypogastria extollit,
quóq; modo præparanda sit docet. Quibus subiungit multos ignora-
re quām præstans sit is cibus, hisque leuem insulsāmque esse mentem,
qui ideo ab hoc cibo abstinent, quod ἀνθρωποφάγος sit piscis.

Αλλ' οὐ πολλοὶ τὸ βροτόν τὸ εἰς θεῖον ἔδεσμα.

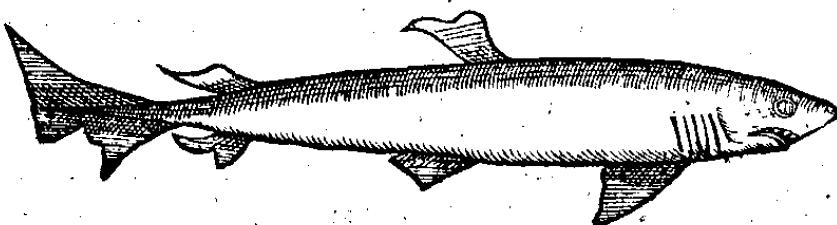
Οὐ δέ εἴδομεν έθέλας τὸ δέις καθαρόν γε λεβάδην.

Ψυχήν κακίωται, θυτῶν δέ εἰσιν ἀπόθελματοι.

Ως ἀνθρωποφάγοι, οὐ τούς θηρεύεις ὄντος.

Nostrī carnem lamię alliis, cepisve atq; aromatis cōditam edunt:
Dentes argento aurifices includunt, quos serpentis dentes vocāt: hos
mulieres è collo puerorū suspendunt, quia dentitionē iuuare credun-
tur, & puerorū pauores arcere. Ex iisdem dentifricia parantur opti-
ma, quorum asperitate dealbantur dentes, siccitate conseruantur &
firmantur, ne quis à cæco quopiam effectu id prodire putet.

De Maltha.

CAPUT XIII.

 V. Μάλθη à Græcis dicitur, Latino nomine caret,
Græco igitur yentes maltham appellamus. Nostrī for-
rari vocant. Romani lamialam à dentium similitudine:
dentes enim latos & acutos lamię modo habet. Maltha
piscis est cetaceus ex galeorū genere, rostro breui. Os
habet in supina parte non multūm infra rostrum, dētiuntur multos or-
dines. Pinnis, cauda, inernis partibus à cane non differt, nisi quod al-
ba oculorum nebula caret. Caro huic est laxa mollisque, nō sensu mo-
dò sed & facultate. Aluum enim molliit ciētq; succi lētore, inde etiam
nomen habet: dicitur enim μάλθη quasi μαλθαῖος, Oppianus.

Μάλθη δέ η μαλαχίον ἐπώνυμος ἀνθρακίς.

Malthæ meminit Plinius non pro pisce sed pro permisiōne qua-
dam, quę ex calce fit recenti, gleba vino restinguuntur, mox tunditur
cum adipe suillo & fici, duplii linamento, quæ res omnium tena-
cissima & duritiam lapidis antecedens, haec qui obliniantur, malthari
dicuntur.

Iib. i. αλια-
τικῶp.
Iib. 36. 14. 34.

G V L I E L M I R O N D E L E T I I D E P I S C I B V S

L I B E R   X I I I .

De Congro.

C A P U T   I .

VONIAM Longi pisces ferè omnes cartilaginei sunt, de iis ordine dicemus, vt omnem de cartilagineis tractationem deinceps absoluamus. Dicuntur autem longi à corporis specie, qui à galeis, qui longo etiam sunt corpore, differunt quod rotundiores sint, quodq; illi mustellis, hi serpentibus similes sint. Præterea galei neque scuum, neque pinguedinem habent, vt Athenæo placet, ex

Libro 7. longis autem sunt qui pinguedinem habent. A congro omnium nosissimo initium sumemus, qui γόγγεος à Græcis dicitur, à verbo γενινο, quod vorare significat. Callimachus, ὁ εὐγενεῖς καὶ δημότικος, ἀρτὶ τῷ εὐθύνει, ἐφ' οὐρανοῦ ὄντα γένος, γάγει διατελασθαι γόγγεος, εἰδιδει γάγει τῷ πολυπόδῳ.

Libro 7. τοις τῶλονταί γε. Hæc Phauorinus. Nicander teste Athenæo γένιλλος etiam congos vocatos fuisse tradidit, id est porcos, ab eadem, vt opinor voracitate. A nostris *congra* vocatur. A Massiliensibus *filat*, quia instar retis pisces inuoluit & implicat. Duo sunt congrorum genera, vnum albicat, & pelagium est, akerum nigrificat, & litorale magis est quam pelagium. *Conger* pisces est longissimus, scilicet quatuor vel quinque cubitorum longitudinem attingens. Athenæus.

Eudoxos ἦν ἐκ τῆς γῆς περιόδου γόγγρας φυσὶ πολλὰς ἀνθραχίτες ἦν Κύπρῳ
ἀλλαχθεῖ, ὃν ἐντὸς εἴη τοις καὶ ἀμφιξιάτες, id est, Eudoxus in libro sexto de
terræ ambitu scribit congos multos in Sicyone capi quos homo vix
ferat, horum aliquos esse etiam plaustrales. Aspectu ac læui lubri-
caque cute anguillæ proximus est. Rostrum extrema sive labra habet car-
nosa, in superiori apparent appendiculae duæ carnose. Dentes habet
paruos pectinatum coēentes, oculos magnos, branchias binas, utrin-
que duplices, earum unicum utriusque foramen, non osse operculo
sed cute concretum. Pinnas duas, unam à ceruicis extremo ad cau-
dam, altera à podice ad caudam porrecta est: utraque non membra-
nx sed cutis potius substantia constat, & tota ora nigricat. Cauda in
acutum terminatur. A capite ad caudam linea ducta est. Circa caput
puncta sunt aliquot, æqualibus interuallis dissita. Venter lacteo co-
lore est, dorsum nigricat in uno genere, in altero etiam dorsum can-
didum est. Quod ad partes internas attinet, gula ventriculo præpon-
nitur, idque ad corporis longitudinem & tenuitatem accommodatè.
Ventriculus longus est podicem ferè attingens. Hepar rubrum, à quo
pendentem fellis vesicam semper vidi, quod Aristotelis causa dico,
qui in quibusdam ad iecur, in aliis infra iecur situm fel esse scripsit.
Πολλάκις καὶ διῆλο γένος χολιῶν ἐστὶ ἀμφότερα φάγεται ἔχει, οἷον γόγγρας, οἱ μὲν
τρόπος τῶν ἄπολι, οἱ δὲ κάτω ἀπωρθημένιων. Saepè etiam idem genus, utrum-
que fellis situm habet, veluti cōger, alij enim ad iecur, alij infra iecur
annexum habent. Hęc Aristoteles. Ceterūm fel aqueum est. Splen ni-
gricat. Congri oua intra se pinguedine obducta longa serie conti-
nent, quod perspicue declarat Aristoteles his verbis: Γάχεται δὲ οἱ γόγγροι
κυνίαται. οὐδὲ τοῖς τέλοις ὅμοιως τέλος ἐπιδηλούσι, οὐδὲ δὲ τὸ κύνημα σφρό-
δα φρενερὸν διὰ τὴν πημελίαν, ἵχει γαρ μακρὸν ἔστερ οὐδὲ σφρόδες δὲ τὸ πῦρ,
πημελίνον διαδῆλον ποιεῖ, οἱ μὲν γαρ πημελίνη θυμιάται, καὶ τίκτε), οὐδὲ δὲ
καὶ φορεῖ ἐκθλιβόμενα. ἔτι δὲ τοῖς ψυλαφῖσι καὶ τείχη τοῖς δακτύλοις, δὲ μέρος
τίαρατον φάγεται, δὲ δὲ αὖτις παχὺ, ἐνοι μὲν οὐδὲ γόγγροι τίαρα μέρος ἔχεται;
αὖτις δὲ δέεται, οἱ δὲ τριαντάκιοι, τίαρα μὲν δεῖται, αὖτις δὲ τοις οἰστονέρησι μετανιῶ,
id est, Habent congi fructuram, sed non in omnibus locis similiter con-
spicuam, neque enim ob pinguedinem appetit. Est autem in longum
protensa, quemadmodum in serpentibus, verum in ignem coniecta
manifesta fit: quod enim pingue est liquitur, & in vaporem abiit, oua
verò exiliunt, & ab igne clisa crepitant. Præterea si digitis contrectes
& teras subesse pinguedinem lauem, oua classiuscula sentiuntur. Con-
gi igitur alij pinguedinem solūm habent, ouum nullum; alij contra
pinguedinem nullam, ouum autem quale modo exposui. Oppianus lib. i. aliae
cum exposuisset anguillas mutuo corporum internu coire, & ex his
lentorem quendam spumę similem destillare in arenam & limum, ex
quo anguillæ procreentur, subdidit.

Lis. 2. de bift.
animal. c. 15.Lis. 6. de bift.
anii. cap. 17.

Tοιν δέ γόγροις ολισθηροῖς γέμεθλι.

Quod si ita intelligas, ut ex strigentitio quodam humore arcana, limoque excepto concipientur, gignanturque congi, quemadmodum & anguillæ, id vero consentaneum non est. Congri enim oua pariunt, ex quibus aliorum piscium modo, qui oua concipiunt,

Lib. 5. de hist. animal. ca. 4. congri alij procreantur, ut paulo ante ex Aristotele docuimus. Sin mutuo corporum innexu complexuque coire accipias, id verum est:

ita enim longi pisces corpora commiscent. Aristoteles: Τά δέ ἄποδα καὶ μεχρά τῶν λύτρων, οἷον ὄφις τε καὶ μύραινα ποιεῖται ὡς ὀχεῖδι τετραπλευρίδια τοῖς τελείοις ὕποσ τὰ ιστία. Quæ pedibus carent, & quæ longo sunt corpore, ut serpentes & μύρεναι circumplexu mutuo supinarum partium co-

Lib. 8. de hist. anim. cap. 2. tum peragunt. Congri carnivori sunt tantum, ut scribit Aristoteles.

Lib. 1. anim. cap. 2. Ob id fluuiorum ostia petunt, maioris prædæ causa, non solum vero ob dulcis aquæ desiderium, ut scribit Oppianus.

Πηλαμύδες, γόγροι τε καὶ δύναχες (γένος λύτρων)

Γείτονα νεγδάς (αἱ τοπέμενοι γάλασσοι)

Ηλικυάς, οὐδὲ λαρών οὐδὲ λαρών μεταστάνεις ἀλυτος

Γολλή (πρύγχοις (γυμνώμε) λύθεσσα

Ελχυδίν δίνεις (απὸ χειρὸς, ἔθετον)

Φορβίνοι μερτίν, γλυκερῆς δὲ λιπαρίον).

Congri eti magni & validi sint, vincuntur à locustis, sed polypos

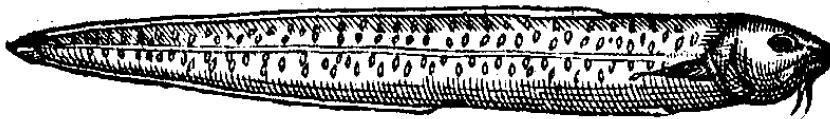
Lib. 9. cap. 6. 2. ipsi vincunt, quibus repugnare videtur Plinius. Polypum tantum locusta paueat, ut si iuxta viderit, moriatur. Locustam conger, rursus polypum congi lacerant. Qui locus ex Aristotele, à quo permulta mu-

Lib. 8. de hist. anim. cap. 2. tuatus est Plinius, vel emendandus est, vel explicandus. Aristotelis

verba hæc sunt: Οἱ δέ γόγροι κρατεῖσι μεν καὶ τῶν μεγάλων ἰχθύων. καὶ τις γυμνώμενος τετραπλευρίδια τέτταρες εἰναι. τὸς μὲν γαρ καράβης οἱ πολύποδες κρατεῖσι, ὡς τε καὶ δύναται τολμᾶν δικλίνω αὐθιστικαί, ἀποθνήσκεται οἱ γόγροι διὰ τὸ φρέσον. οἱ δὲ καράβοι τὸς γόγρες, διὰ γαρ τῶν βαχύτηντες εἴσοισθαι τοισι τοις λέπτοις (τοιαύα) γένοσσι. Quæ sic conuertimus: Locustæ magnos etiam pisces superant, & mirabilis quidam casus horum nonnullis accidit. Locustas enim polypi superant, ut si iuxta in iisdem rebus polypos senserint præ metu locusta moriantur. Locustæ vero congers, quia propter cruentatatem elabi congi non possunt. At congi polypos devorant, neque enim congers propter corporis levitatem polypi resistere possunt. Ex his falsum esse liquet locustam à congo lacerari. Quare vel legendum in Plinio. Locusta congreum, rursus polypum congi lacerant, vel sic distinguendus & intelligendus est contextus. Polypum in tantum locusta paueat, ut si iuxta viderit, omnino moriatur, locustam conger, subaudi paueat: rursus polypum congi lacerant. Archestratus apud Athen. congi è Sicyone magni & pinguis

caput, & interanea commendat. Hicesio placet congos dure esse carnis, inter gregales, item rarae carnis & minus nutrientes, mali succi, stomacho tamen gratos. Apud nos nullo est in pretio. Hispanis satis probatur. Galenus ^{Ibid. 3. de anima. facult.} Inter duræ carnes pisces rectè à Philotimo numerosos esse ait. Albertus magnus scripsit congos occulta quadam villem pram generare. Viuunt abscissa cauda congris & murænae capitales hostes autore Aristot. οὐαὶ δὲ πολλάκις ἀφηρημένοι διὰ κερπεῖς τὸ χέρχον, τοὶ διγόγγοι μέχεται ἐξόδος τὸ περιστόνωσι, ἀτεθληταὶ δὲ διὰ κερπεῖς ὑπὸ λαβαρίσαρχος, δὲ διὰ γόγγος ὑπὸ μυραιόν. Viuunt sape mugiles sublata cauda, & congris usque ad excrementorum meatum. Deuoratur autem mugilis cauda à lupo, congris à murena. Plinius. Mugil & lupus mutuo ^{Ibid. 9. cap. 62.} odio flagrant. Conger & muræna caudas inter se prærodentes.

De Ophidio.

C A P U T . II.

ONGR O simile est ophidion quasi paruum serpentem dicas, diminutiuo nomine ab ὄφις. Est aurem ophidion pisciculus qui à nostris vocatur *donzelle*, cuius Plinius duobus locis meminit: uno nominat tantum in piscium catalogo, altero qualis sit breuiter indicat. Vrinę incontinentiam hippocampi tosti, & in cibo saepius sumpti emendant. Item ophidium pisciculus congo similis, cum lilijs radice. Pisciculi minuti ex ventre eius, quos deuorauerit, exempti & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Hactenus Plinius. Quoniam vero pisces quem capiti huic præfiximus tam congo similis sit quam ouum ouo, ut est in proverbio: videor mihi verissimè pro Plinij ophidio proposuisse. Est igitur ophidion pisciculus longus & laevis. Pinas duas habet in dorso & in ventre, situ figura, substantia congris pinis similes. A congo gemina barba è maxilla inferiore propendente differt, & oris rictu, qui in congo maior est. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ sunt, qua nota in eam aliquando sententiam adducebar ut secerinum Athenæi esse crederem. Sed tandem vero secerino cognito, quale anteā demonstrauimus, rem omnem diligenter cùm expeditissim, Plinij ophidion esse iudicau. Quod autem aduersus vrinę incontinentiam prodesse cum lilijs, radice legitur in Plinio loco modo citato, mendosum esse suspicor, substituendūque

*Liber. 3. cap. 11.
Ibidem. cap. 9.*

seminis incontinentiam cum rutæ radice, quod & rationi consentaneum est, & ita in vetusto quodam exemplari legisse me memini. Ceterum ophidion carne est candida, dura veluti draco. Ineptè fecit, qui ophidion inter asellos numeravit, cum planè iis dissimilis sit corporis habitu, capite, pinnis, atque cum longis planè connumerandus. Circa Lerinum insulam & Antipolim sàpe capitur piscis superiori omnino similis corporis specie & carnis substantia, eo differt q; cirri carnosi barbae instar è maxilla inferiore non propendent. Colore etiam à superiori dissidet, est enim flauus. Quam ob causam ophidion flauum vel ophidion imberbe, vt à superiori discernatur, appellabimus.

De Lampetra,

CAPUT III.

LAMPETRA Ex genere est cartilagineorum piscium, qui longi lubricique sunt. Quamobrem minime absurdum fuerit de ea nunc dicere. Ea à lambendis petris nomen traxit. Diuersi diuersis nominibus appellant. Nam plota, fluta, vermis marinus, asterias, hirudo, muræna nominatur. A Gallis *Lamproye*. A nostris *Lampreze*. Lampetra piscis est marinus & fluuiatilis. Veris enim initio fluuios ingreditur, vt illic oua pariat, in mare deinde redditura: sed tum magna earum fit capture, aliâs in mari rarissimè capiuntur, nec unquam ferè nisi quum fostro nauibus adhærent. Anguillæ, vel musæ marinae valde similis est Lampetra, si caput excipias. Os enim neque in longum, neque in latum scissum est, sed excauatum veluti in hirudinibus, quas sanguisugas vocant. In cauo illo sparsi sunt dentes flavi coloris, in eiusdem imo particula est contrario occursum foramen interius occludens. Præterea corpore est rotundiore quam muræna: cauda tenui & latiuscula. Venter lacteo est colore, dorsum maculis partim cæruleis, partim albicantibus est aspersum. Cute leui sed dura & firma. Vtrinq; septena sunt branchiarum foramina rotunda. Inter oculos, id est, in supremo medioq; capite fistulam habet, quæ ad palatum vsq; patet, qua, vt pulmonibus spirantes pisces & aërem trahit, & haustam aquam reiicit, cámq; ob causam in summa aqua fluit, facilèque suffocatur, si inuita sub aqua diutius retineatur. Oculos

rotundos & profundos habet. Lingua caret, nullis ad natandum pinnis donata est, sed flexuoso corporis impulsu agitur, & pinnulis duabus iter dirigit, vna ferè supra caudæ extremum erigitur, altera paulò superior est. Cor pericardio cartilagineo concluditur, cui annexum est hepar cæruleum punctis aliquot notatum, fel deest. Ab ore ad anum vnicus ductus est longus, initio strictior, in medio latior, rursus ad anum angustatus. Ossa nulla habet, sed pro vertebris & spinis cartilagineis, cui medulla inest, illam nostri chordam vocant, quæ vere tenerior, & tate durior est, multoque insuauior, vnde tum in pretio esse desinit lampetra, cum vere, quo tempore uterum fert, in lautissimis cibis habeatur, & à diuitibus, luxuq; deditis maximo pretio ematur, vt eorum opsonatores aliquando in foro piscatorio superbius ambitionis que contendendo licentur. Mare repetunt lampetram cum suis foetibus, quos Burdegalenses *pibales* appellant. Aqua & mucro vescuntur. Sunt qui cæsa quadam composita in fontibus & aliis dulcibus aquis nutriunt & seruant. A partu contabescunt, & paulatim emoriuntur. Annos duos duntaxat viuunt. Carne sunt satis molli & non nihil glutinosa. Magna fuit, & est hodie inter doctos viros disceptatio, de vetere huius piscis apud Græcos siue Latinos appellatione. Quibusdam galeum asteriam esse placet, quæ opinio parum validis rationibus confirmatur: quanuis enim maculata sit lampetra, tamen maculæ stellarum figurâ non sunt, veluti in asteria. Præterea à galeorum natura planè abhorret: neque enim viuos parit, neque foetus oscuscepit & remittit, quæ maximè galeo asteriae competunt. Sunt qui acipenserem esse falsò dixerunt, quia longiore rostro non est, neque tricorni figura, vt scribit Athenæus. Fuerunt qui lumbricum marinum esse crediderint, ob valde similem cum lumbricis terrenis corporis speciem. Quibus adhibent Plinij autoritatem, quippe qui lumbricorum mentionem fecerit, quum de piscium pinnis loqueretur. Binæ, inquit, omnino longis, vt lumbricis & anguillis, & congris, nullæ vt murænis. At hunc Plinij locum corruptum fuisse liquet ex Aristotele. Lib. 9. cap. 10.
 Τὰ δὲ μέντοι δύο τελείωτα ἔχουσιν ὅτι προπηκτὶ καὶ λεῖα, οἷον ἕγχελος, ἐγόρχος, τὰ δὲ ὄλως καὶ ἔχει, οἷον μύραινα. Alij pisces binas pinnas habent, quicunq; longi sunt & læues, vt anguillæ & congris: alijs nullas omnino, vt muræna. Quæ cum à Plinio couersa fuisse constet, nemo est qui non videat λεῖα lubrica interpretatum fuisse, vt omnino legedum sit. Binæ omnino longis & lubricis, vt anguillis. Quare cum neque Plinius, neq; ullus alius lumbrici marini meminerit, lampetrae vetus hoc nomen fuisse non potuit, quemadmodū neq; vermis aquatilis. Caret enim omnino pinnis, vt muræna. Quanquam Castellanus episcopus Matiscon. vir tate nostra doctissimus, & qui doctrinæ causa maxima in gratia fuit apud FRANCISCVM REGEM illustrissimum, & optimu-

Liber. 1.

Lib. 9. cap. 10.

Lib. 1. de biffi

anim. cap. 52

*literarum patronum & alumnū lampetas vermes esse aquatiles cre-
diderit, eidēmq; FRANCISCO REGI persuadere conatus aliquando
Lib. 9. cap. 15. fuerit, nec id sine ratione. Hęc enim Plinius. In Gange Indiæ Statius
Sebofus, haud modico miraculo affert, vermes branchiis binis sex-
ginta cubitorum cœruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas
esse vires, ut elephantos ad potum venientes mordicus comprehensa
manu eorum abstrahant. Color cœruleus lampetræ, item mores qua-
drant: nam petris & nauibus ita hærent lampetræ, ut auelli non pos-
sint, neque repugnat cubitorum sexaginta longitudo: in India enim
omnia grandiora sunt. Aliis lampetra, Ausonij mustella esse videatur.*

Quaque per Illyricum per stagna binominis Istri

Spumarum indicis caperu mustella natantum,

In nostrum subnecta frētum, ne lata Mosella

Fluminam celebri defraudarentur alumno,

Quis te Natura pinxit color? atra superne

Puncta notant tergum, qua lutea circuit iris,

Lubrica cœruleus perducit tergora fucus.

Corporis ad medium furem pingue scis, at illinc

Usque sub extremam squalet cutis arida cāndam.

Hęc pictura cùm lampetræ nostræ optimè conueniat, de eadem
intelligendam esse cum Massario puto, nec illi assentior, qui pisci qui
lota Lugduni vulgò appellatur, versus Ausonij accōmodat, cùm lota
in fluviis duntaxat nascatur: Ausonius verò mustellam suam è mari
fluvios subite significet. Eandem lampetræ mustellam Plinij esse cen-
set Massarius. Proxima est his mensa generis duntaxat mustellarum,
quas mirum diētū, inter alpes lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus ænu-
las murænis generat. In eadem est sententia Sipontinus, cuius hęc
verba sunt in commentariis Cornucopiæ inscriptis. Mustellæ in lacu
Brigantino Rhetiæ murænis ferè similes, & cæteros omnes pisces no-
stra ætate excedentes pretio, quas à lambendis petris nunc lampe-
tras nominant. Idēm confirmat Paulus Iouius his verbis: Is hodie

Lib. 9. cap. 17.

*In lib. de pisc.
Roman.*

Iacus Hydrus est, in Tridentinorum finibus, qui proculdubio antiquis
fuit Brigantinus. Is emittit amnem Clisium, in quo lampetræ repe-
riuntur. Sébinus quoque Brixianorum lacus, Brigantino proximus,
qui hodie Hisceius dicitur, & Ollium amnem emittit, vt plures eius
accole mihi affirmarunt, aliquando lampetas Hetruscis ac Roma-
nis specie saporéque simillimas præbuit. Hęc Paulus Iouius. In Gal-
lia quoque huiusmodi lampetræ reperiuntur, & maximè in fontium
fontibus & riulis, in quos lampetræ marinae nunquam penetrare po-
tuerunt, quæ relieta marinis æmulæ sunt, & figura & sapore similes,
magnitudine sola dissidentes. Quod si mustellæ lampetrae sint, à mustel-
lino colore, id est, sublivido dictas fuisse arbitror. Quod si quis mustel-

lam

Iam Plinij, Ausoniūve non esse contenderit, nihilominus tamen veteres eam ἀνώνυμον minimè reliquisse, affirmare ausim. Quidni enim Βελλαριον marinam id est hirudinem marinam vocemus strabonis exemplo, qui scripsit in quodam Libyæ fluvio nasci Βελλας septenūm cubitorum, quæ branchias habent perforatas, ita ut per eas respirare possint. Nam lampetræ ore ita saxis & nauium clavis hærent, ut optimo iure Βελλας, ἀπὸ τῆς βελλαφι, id est, ab emulgendo dicantur, quemadmodum sanguisuga. Iam verò lampetram, murēnam fluuiatilem appellatam fuisse ex Dorione perspicuum est, qui in libro de piscibus ita scripsit, referente Athenaeo. Τοταμιαν μύραιναν ἔχει μίαν ἀκαρθαρέων, ὥργειν τῷ ὄντος τῷ καλουμένῳ γαλλασίᾳ, id est, fluuiatilem murēnam unicam habere spinam similem asello qui gallarias nominatur. Itaque cum duo sint quæ unica spina constent (nam per ἀκαρθαν, τῇ ράχῃ, id est, dorsi spinam intelligo) murena fluuiatilis, & asellus gallarias, perspicuum est lampetram quod unicam huiusmodi spinam habeat murēnam fluuiatilem hic dici, fluuiatilem quidem, ut ab alia murēna quæ nunquam mare egreditur, ut fluuios subeat, distinguatur, murēnam verò à corporis similitudine: est enim similiter longa, lubrica, colore vario, nullas habet pinnas ad natādum, sed corporis flexu impellitur. Asellus verò gallarias longè aliis est, ut postea declarabimus. Quod si ne hoc quidem vetustum fluuiatilis murēna nomen tibi placeat, age aliud ex Oppiano proferamus. Is enim proculdubio quam lampetram nunc vocamus ἐγενήδη ab effectu appellavit, quæ latine remora dicitur, quam ita graphicè depinxit, ut nullus sit sanæ mentis qui eam pro lampetra nostra non agnoscat. Est, inquit, pelago amica echeneis, longa, cubiti scilicet longitudine, subfuscō colore, anguillæ similis, acutum est illi os subter, contortum, rotundi hamī cuspidi simile, de quo pisce nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt incredibilem: nauem enim secundi venti vi impulsam passisque velis per mare currentem pisces tanquam eam voraturus ore admoto sistit, inuitisque nautis retinet, perinde ac si in tranquillo portu quiesceret. Hæc ferè sunt, quæ sequentibus versibus cecinit Opianus L. I. B. I. ἀλιευμασῶν.

Καὶ μὴ δὲ τελάγεασιν ὅμως ἔχεται ἐγέρηται
 Τὸν τοι Γαρανὴ μὴν ἴδειν, μῆνας δὲ ιστητιχος,
 Χροῖν δὲ ἀιθαλόβεατα, φυτὸν δὲ οἱ ἐγχελύεοι
 Εἰδεῖται, οὖν δὲ οἱ κεφαλῆις σόμα νέρθε νέρευκε
 Κάρυπτον ἀγκίστρου τετελγέος ἐκελον ἀγκίστρον.
 Θαῦμα δὲ ὀλιστηρῆς ἔχεταιδας ἡ φράσασιο
 Ναυλίδοι, οὐ μὴν δῆλος ἐν φρεσὶ ταῖσθωσιο
 Εἰσαλω, ἀιει μὲν ἀπειρῆσθαινος ἀνδρῶν
 Δύορμαχος, οὐδὲ θέλουσι καὶ ἀτρεκέεσι τιθέονται.

Nηνα τηραιμένων ἀκμής ζαχείδεος ὄρμη
Λαγρίσιοι τε πλευράσιοι ἀλός διὰ μέση θέσης,
Ιχθύς ἀμφιχαλώρ ὄλυχος τρομα νέφεν ερύχη
Πλαστος ὑποβόπιος βεβιμέρος θάλη τε τέμνει
Κύμα ροή ιεμένη, καὶ δ' ἐμπεδον ἐγένετο
Τοτ' εἰς ἀκλύτων ἐργοιδίων λιμνίνεοι.

His omnibus quæ nulli alij melius quam lampetræ nostræ competere possunt, accedit experientia ipsa, cuius primum me admonuit Gulielmus Pelicerius episcopus Monspeliensis singulari eruditione prædictus, ex qua experientia constat lampetram nauibus iis præser-tim quæ recens picc illitatæ sunt ore adhærente, picis, ut aiunt exugendæ gratia. Quod si triremis clavo affixerit, eius impetum retardari certum est. Id nobis evenit Romam proficisci tibis cum clarissimo Cardinali Turnonio. Vidi mus enim optimæ triremis cuius citissimo cursu vehebamur impetum inhibitum, cuius incertam causam cum vectores perquirerent, tandem coniupertum fuit lampetræ ore clavo affixa vi id effici, quæ capta, & conuiuio apposita moræ allatæ pœnas dependit. Cuius rei locupletissimos testes habeo nobiles & graues vi-
Li. de His.
cap. 14. lib. 9.
cap. 25. ros, qui eadem nauis vehebantur. Non me latet aliam esse Aristotelis & Plinij Echeneida siue remoram pisciculum saxis assuetum, pinnas pedibus similes habentem, quo carinis adhærente naues tardius ire creduntur, de quo suo loco dicemus. Neque mirum cuiquam videri debet diuersos pisces eodem nomine à diuersis autoribus nominatos fuisse, veluti neque eudem piscem diuersis nominibus nuncupatum: id enim permultis & olim, & nunc accidit, quemadmodum saepius ex his quæ iam superioribus libris diximus, & iis quæ postea dicentur perspicuum est. De carnis substâlia iam dictum est, de eiusdem condimento quod ex delicioribus aromatis & eiusdem sanguine conficitur, de immodico huius piscis pretio vide Platinam.

De Muræna.

CAPUT V.

MURÆNA Corporis habitu lampetræ affinis est, eam ob causam de ea nunc dicemus. A Græcis μύραι & σμύραι vocatur. A nostris, ab Italîs, & Hispanis *moureñ*. Muræna piscis est pelagiæ, aliquando littoralis, ad duorum cubitorum longitudinem accedens, *auguilla*.

anguillæ aspectu proximus, sed latior, oris scissura magna, superiore maxilla aquilina, in cuius extremo duæ sunt breues apophyses, vel verrucæ, ut in congro. Dentes habet longos acutissimos in os recuruos, non solum in maxillis sed etiam in palato. quā ob causam lingua carere videtur, adeò illa imperfecta est, sed huius loco carnosum p. latum obtinuit. Oculos albos, in utroque latere vnicum & rotundum foramen branchiarum, quas integras nō esse Aristoteles, Plinius nullas esse scripsit, cūm tamen utrinque simplices esse sensus doceat. Colore est fusco, vnde κελαψίων eam vocavit Oppianus, cute lœvi, albicantibus maculis aspersa, dorso, cultellato, spina nimirum acuta, & ferè ut in congro pinnulam constitente. Pinnis quibus natare possit caret, ideo muræna cæterique longi flexuoso corporum impulsu ita mari vtuntur ut serpentes terra, in sicco quoque repunt, ideo etiam viuaciora talia. Cuius causam reddit Theophrastus in libello de piscibus. πολὺς χρόνος διηταῖται γῆραξ τὸ ίχθυς, διὰ δὲ μηρὸς τὰ βράγχια ἔχει, καὶ ὀλίγον δέ χεῖσθαι διέχει, καὶ οὐ μύραινα, καὶ εἰ οὐ αὔλο ταῦτα, οὐ καὶ δὲ ὅλον ὄφιωδες. Longiori tempore extra aquam viuant muræna, & si quod aliud est serpentibus simile, quia paruas habent branchias, & parum aquæ admittunt. Eadem verò de causa longi pisces qui serpentis sunt specie, pinnis carent, qua serpentes pedibus. Cūm enim omnia animalia sanguine prædicta quatuor solum notis moueantur, ut demonstratum est ab Aristotele in libro de animalium ingressu, aut male, aut omnino non mouerentur longi pisces, si quatuor pinnas, & serpentes si quatuor pedes haberent. Nam siue iuxta se positas haberent pinnas, siue longius dissitas, moueri vix possent: in illis enim altera alteri impedimento ad motum esset, in his ob longius interuallum nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberent animalia sanguinis experitia forent. Pinnis autem carentes pisces longi, ut serpentes pedibus, ob longitudinem flexuque corporū, quatuor moueri notis demonstrat Aristoteles in libro modo citato. Quantum ad interiores partes attinet muræna præpositam gulam habet, in causa est corporis longitudo, ventriculum ipsum lögum, à cuius medio oritur, intestinum sine spiris ad anum protensum, iuxta quem cellulas habet instar intestini eius quod in terrenis animalibus κῶλον vocant Græci. Hepar magnum, longum, flavum, à quo fellis vesica longa pendet intestino annexa, splenem nigricantem. Mutæna carne solum vescitur frigidioribus hyemis mensibus latet in saxis, quamobrem non nisi statim tempore capitur. Partus quounque tempore, partus eius numerosior est, & ex paruo celeri incremento augescit, ut hippurus. Ob tam frequentem partum existimo nonnullos in eam sententiam adductos, ut nullos mares esse crederet in hoc genere, sed omnes foeminas, easque serpentibus cōmiseri. Plinius: Licinius Macer murænas tantum

Iib. 2. de hist.
ca. 13. li. 9. c. 5.Iib. 1. c. 1. a. 1.
τικῶν.

Iib. p. ca. 1.

*scemini sexus esse tradit, & concipere eis serpentibus, ob id sibilo à
Tib. 1. ἀλλα- pescatoribus euocari & capi. Hanc sententiam secutus Oppianus tra-
τικόν:
didit murenam & serpentem mutuo amore ardere, ac serpentem ve-
neno mortifero in saxis deposito è litore sibilo murenam euocare,
quo auditio hæc telo ocyor ruit, ille pontum subit, ubi expleto vene-
ris desiderio, venenum relicturn repetit, quo non inuenito præ dolore
emortitur.*

*Αἱρετὸς μύροις φάτης ἔρχεται σὺν διδυλοῖς
Σὲς μυροφίσ γαπέστε, καὶ τὸν ἄλλος ἔρχεσθαι τὴν
Πρότρων ἴμειρας Κατέπειρις ἴμειροις γάμεσθαι
Η τοι διδύλιο φλογεν τε θαύμεος ἐνδόθι λύνον
Μανελαῖς φιλοτήται, γαμήλιοι σύρεται ἀντίσ
Πικρὸς ὄφης τάχαδε γλαφυρὸν εἰσέβαλο τοτέλιον
Ταῦθ' ἐν λαζήνοις ἐν ἀπήμετροις πάντες δὲ οὐδεῖσιν
Εἴπινε τελεκεδανὸν ζαμενὴν χόλον διλβον διέθρε.
Οφρα γάμιον τρηνός τε, καὶ εὐθίος αὐληδε.
Στάσ δὲ ἀρ' ἐπὶ ρηγυρεόν, οὖν νόμον ἐρρολγητοῦ
Κικλήν(χων φιλοτήται, θοῶς δὲ τούτους καταγιν)
Ιούγιων μύροις, καὶ ἔστιλο θάσον διτέττε.*

Cætera ex ipso autore petenda. Idem Aelianus literis prodidit.
Tib. 7. Athenæus quoque ex Andrea, cuius hæc verba sunt. Αὐδρέας δὲ εἰ τῷ
τετετραδικούσι δακέτων, τῶν μυρανῶν φυσὶ δακγούσις ἀναρρεῖν τὰς εἰς ἔχεος. εἴναι δὲ ἀντίσ
στολῆς τὴν τετραφερῆς ποκίλας, id est, in libro de his quorum venenatus
est morsus; ait murenas quæ ex mare viperæ genitæ sunt, morsu in-
terficere, ipsas verò esse minores, rotundas, varias. Ibidem Athenæus
Nicandri versus ex theriacis profert, quæ etiam nūc extant: iis horri-
ficam murenam esse ait, quioniam veluti è viuario prosciens, laborio-
sos pescatores præ metu fugientes sapè frendens vel mordens (vtrun-
que enim significare potest εὐθρύξας teste Scholiaste, aut ἡθρύξας)
è nauiculis in mare præcipitauit. Si quidem verum est eam cum vene-
natis viperis coire, mare permittantem continentem.

*Μυραῖνς δὲ ἐκπλαγονέπται μογερός ἀλλαδε
Πολλάκις ἐμβρύξας, καὶ στριψεντεύεται πάντα
Ἐτιδα φυγόθεντας, ἔχεται τε καναδός
Ἐτιδα τετυμέναις γέγενειοβλαιοις ἔχεσθαι
Θρυαλλοπότεροι διδύλιοι νόμενοι τητελοῖς.*

Tib. 9. cap. 12. At hanc opinionem patricis refellit Plinius de murenis loquens. In
siccum litus elapsas vulgus coitu serpentum impleri putat. Aristote-
les myrinum vocat marem qui generat. Locus est Aristotelis libro
quinto de Histor. animal. quo murenae & myri discriminem explicat,
de quo proximo capite plura. Et Nicandri Scholiastes Græcus scribit
Archilaum existimasse murenas cum viperis coire, illisque dentes
esse

esse viperinis similes, Andream verò affirmasse id falsum esse, ac neque viperam in mari versari. Eadem Athenaeus ex Andrea profert: libro 7.
 Ανδρέας δὲ εἰ τῷ περὶ τῷ φοινίκων τεπισθμένων, φοινίκων φυτῶν τῷ μύραιν
 ἔχει μύραιν, ὥροφρονδών εἰπεῖ τὸ πνεύματος, οὐδὲ γάρ εἰπεῖ τούτος ἔχει νέφελος
 φυλακτῶν τοῖς λιμνάδεσι ἐργάσασ. Andreas in libro de his quæ falso cre-
 duntur, scribit falsum esse murænam ad lutulentia loca venientē cum
 vipera commisceri: neque enim viperæ in huiusmodi locis degunt
 gaudentes limosis solitudinibus. Fabulosum igitur murænas cum
 serpentibus congregati, cum serpens seu viperæ sui generis matrem ha-
 beat, quod si cum serpentibus coirēt, cum maxinis potius quam cum
 terrenis copularentur. Sed fabulae occasionem dedit myri maris cum
 serpentibus tanta similitudo, ut qui myrum murænæ copulatum vi-
 derint, serpentem esse crediderint, maximè cum serpentum more eorū
 corpora commisceant, teste Aristotele. Quæ pedibus carent, inquit, &
 longo sunt corpore ut serpentes, ut murænæ iis coitus complexu inu-
 tuo partium supinarum peragitur. In alto mari & circa litorum saxa
 vivit muræna carniuora, circa fluviorum quoque ostia versatur, at
 fluvios nunquam subit. Pinguescere iactatu Licinius macer autor est
 apud Plinium, fuste non interimi, eandem ferula protinus, caudâaque
 ista celerrimè examinari, at capitis iectu difficulter. De mutuo congru-
 & murænæ odio diximus, capite de congo. Multò verò magis in po-
 lypum sequit muræna: quorum pugnara luculenter expressit Oppia-
 nus scribens, polypum cum nullis artibus murænam vitare possit, ad
 necessariam pugnam inuitum venire, flagellisque veluti spiris & vin-
 culis murænam implicare, sed frustra, quoniam illa tam lubrica sit,
 ut instar aquæ dilabatur. Omnibus itaque frustra tentatis polypum
 miserè dilaniari.

Η μὴν ὑπ' ἐκ τοῦτος ἀλιμυρέος ὄρμυθεῖται
 Φοιγάλεην μύραινα δέσανται δίδυμοι τοῖς πόντοις
 Φορβίην μαρούμενον, ζέχα δέ τοις θεοῖς τούτους ἀκτῖς
 Άκρα διεργάτην, καὶ αὐτοῖς εἰπεῖ θύρια
 Εἴσιδο γυναῖκαί τοις δέ τοις λάθε εὔγλυκτοις
 Άλλ' οὐτοις τορῶντος μὴν ἀλυρόμενος δεδομέναις
 Εἰς φόβον, οὐδὲ αἴρα μῆχος ἔχει μύραιναν ἀλύξαι
 Εἴρηται τοχούτειν τε καὶ αἴστηται μαριάνωσαν.
 Λέντα δὲ μην χρέμαρτε, γένειν δέ ἐπέριττα διαφοραῖς
 Πέντεντος ἀντὶ ἀέκων ὀλότος ψυκρότερον ἀνάγκης
 Άμφι δὲ οἱ μελέταις εἰλίσθαι, ἀλλοί δέ ἀλλατοί
 Παντίτιας εροφάληγας ψυκτὸς σχολοῖς ιμέσαι
 Τεγγαῖον ἔπικας μηνέριστον δε βρέχονται
 Άμφιβαλῶν, ἀλλ' οὐδὲ κακῶν ἀκρούσιον αλεσορή,
 Ρεῖα γὰρ ἀμφιποτοῦτος ὀλιαζηποῖς μελέται

Lib. 1. de hist.
animal. ca. 4.

Lib. 3. cap. 1.

Lib. 3. cap. 1.

Οτραλέν μύραγα διερρήθησα περ ὑδωρ.

Verum, ut ait Homerus, ξυρός επάλιος καὶ τὸ περιτοξεύτη, id est, Mars, *Ibidem* communis vicissim perimentem perimit. Nam, ut idem Oppianus cecinit,

Κάραβος τὸν μύραγαν ἀπτέαπερ μαλακόν
Εἶδε, ἀλοφόνον τὸν καρούσιον δαμεῖσαν.

Id est, locusta murænam quantumvis saeuâ deuorat, sua ipsius audacia domitam, vleróque ad interitum ruentem. Quæ prolixius ab Oppiano descripta prætermittimus, ne tardium lectori adferamus. Pilatores nostri dentium muræna maleficam valdeque noxiæ vini reformidantes, viuam non nisi forcipe arripunt: venenatum enim eius demorsum esse dicitant, qui cinere capitis eiusdem murænæ curatur. Idem cinis strumas tollit, necnon murænarū muria, quæ hodie quoque Antipoli & in Lerino Insula sit. Pars à muræna demorsa nisi tota absindatur, à morsu liberari non potest ob vincinatos dentes, maximèque in os recuruos. Hoc magno multorū malo nouerat Venedius Pollio eques Romanus ex amicis Diui Augusti, qui inuenit in hoc animali documenta scœnitiae, ut tradit Plinius, viuariis earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarū non sufficiéibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectare non poterat. Neque solum dentibus audaciâque, sed etiam astu, miróque in vitandis periculis ingenio murænas donauit natura: amplius enim deuorant hamum, ad mouentque dentibus lineas, atque ita erodunt. Eadem infixa hamo inuertunt se, quoniam sunt dorso cultellato, spinâque lineam præsecat. Ouidius prodidit murænam maculas (foramina retis intelligit, Galli malleas quasi macles vocant) appetere ipsas, conscient teretis ac lubrici tergi, tum multipli ci flexu laxare fores donec euadat. Molli sunt & pingui carne, nec magis alunt quam anguillæ, longè verò minus quam congridi, ut recte dixit Hicesius. Murenatum viuarium primus excogitauit Hortius ante alios, qui coenis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murænarum appédit, autore Plinio, qui itidem scripsit Hortensium Oratorem murænam adeò dilexisse, ut exanimatam sciuisse creditatur. Et, Antoniam Drusum muræna quam diligebat inaures addidisse. Cæterum quod Hortensio Plinius, L. Crasso illi diserto & Censorio viro Macrobius tribuit, qui murænam in piscina domus suæ mortuam atratus tanquam filiam luxit, neque id obscurum fuit, quippe collega Domitius hoc ei tanquam deforme crimen obiecit, neque id confiteri Crassus erubuit, sed vtero etiam (si Diis placet) gloriatus est censor; piam affectuosamque rem fecisse se iactans. Idem Macrobius, ex Varrone scripsit, in Sicilia manu capi murænas stutas, quod hec in summa aqua præ pinguedine fluitent, quas ibidem optimas esse

In Halicu-
pico.

Athenens
libro 7.

Lib.9. cap.55.

esse secundo libro de re rustica tradidit Varro. Accesserunt autem murænæ ad piscinas Romanæ urbistarib; usque freto Siculo, quod Rhelgium à Messana dispescit: illic enim tā murænæ quam anguilla optima à prodigis esse creduntur, & utræque ex illo loco Græcō πλάνα vo cantur, Latinè flutæ, quod in summo supermatantes sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinūt, atque ita faciles capti furentur. Huiusmodi murænas Columellus quoque committavit. His accessit pœtarum testimonium. Iuvenalis,

Vitroni murena datur, quo maxima venit.

Gurgite de Siculo.

Et Martialis,

Qua natat in Siculo grandis murena profundo.

Non vales excusam mergere sole citem.

Archestratus voluptarius Philosophus murænam ex freto Siculo celebrat: id enim appellat φεροκύμενη πορθμὸν apud Athenæum.

I'Galias ὃ μετέξει καὶ φεροκύμενη πορθμόν

Η τλωτὴ μύραινα καλλιεύειν ἀπόπολε ληρόθη,

Οὐδὲ τῷ γάρ ἐγένετο θαύμαστον ἐδεομένη.

Viuaria murænarum tantum fiebant, quod hæ fœcūdissimæ sint; nec ulli alij pisces nisi cibi gratia iniiciendi, ob voracitatem. Sed ne id quidē sine magno sumptu fieri potuit, ut verissimè scripserit Varro, viuaria ædificari magno, secundo impleri magno, tertio ali magno. In piscinis verò commisceri cum alterius generis pisibus non debent, quia præter voracitatem quum rabie vexatur, quod huic generi veluti canino accedit, in alios pisces sœuiunt, prorsusque absumunt.

De Myro.

C A P U T . V I .

B Aristotele σμύρος muræna mas dicitur, quem etiam μύρος dici posse puto, quemadmodum σμύραινα & μύραι dicitur. Id indicat Gaza qui in conuersione sua murum vocat. Barbari zmyru, piscatores nostri peculiariter non agnoscentes, serpentem vocant. Huius à muræna discriben docet Aristoteles his verbis. Μιαφρός ἢ ὁ σμύρος καὶ οὐ σμύραινα οὐ μύρος σμύραινα μιαφρός ποικίλη, καὶ ανθεστήρα, οὐ δὲ σμύρος σμύρχης καὶ λοχυρος, καὶ δὲ χρεῶνα σμύρος εἶχε τῇ πτήνῃ, καὶ διδύλεις ἔχει εἰσώθει, καὶ εἰσώθει, φασι δὲ αἱ γέρει καὶ αἴνα τὸ μύρον ἀρρένα, τὸ δὲ

Liber de bestiis
animales.

Ἄλλας εἶναι. Differunt myrus & muræna. est enim muræna varia & infirmior, myrus concolor & robustior, colore larici, vt vertit Gaza, sed melius meo quidem iudicio, pini arbori similis, huic sunt dentes intrinsecus & extrinsecus. Aliunt hunc, vt in aliis marem esse, muræ-

Lib. 9. cap. 23. nam fœminam. Plinius locum hunc transtulit, cuius vulgares codices habent myrinum pro myro, non sine mendo, vt ex Aristotele & Gazæ interpretatione liquet. Hanc tamen lectionem si quis tueri velit Aristotelis ipsius autoritate, à quo myrini piscis alibi fit mentio, respondemus hunc quoque Aristotelis locum mendosum esse, vt pro μύρηνος legendū illic sit μύρηνος. Id contextus ipse & Aristotelis sensus aperte docent. τοῖς μὴ δια ταλάτους ἰχθύς (Συμφέρει μόλλων (de imbre

anim. cap. 19. loquitur) κατέρει ὃ καὶ κεφάλω, καὶ ὁ χραῖσσι τινες μύρηνος τῶνων, ὃ πολὺ τῶν ὄμβριών ὑδάτων ὃι πολλοὶ ἀνθράκων φλοιοῦσι τὸν πόλεμον, ἀπερβάλλως. Plurimis piscibus imberes conducunt. Mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis myrinus vocatur, nocent: multi enim ex iis à pluviis aquis, si immodicæ fuerint, obcæcantur. Mugilum species hic coniungit, in quibus est μύρηνος, quem etiam μύρηνος vocat, vt suo loco docuimus. Ex eodem Aristotelis loco quem de myro citauimus liquet, de myri à muræna discrimine, quædam à Plinio prætermissa fuisse. Locus Plinij est huiusmodi. Aristoteles myrum vocat marem qui generat, discrimen esse, quod muræna varia & infirma sit, myrus unicolor & robustus, dentesque extra os habeat. De coloris specie, de dentibus qui intra os sunt nihil dixit. Postremò inde etiam resti-

lib. 7. tuendus Athenæi deprauatus locus fuit. δῆ μύρας, ὡς φασίν Αἰγαῖον ἐπειδὴ ζώειν, διαφέρει τῆς μυραίμος, ἢ μήν γάρ ποκέλοι τοις ἀσθενεῖσι ποιεῖ, δῆ μύρας λέοντος καὶ ιχυρος, καὶ δὲ χρῶμα ὅμοιον ἔχει ὕγρη, ὄλοντος τοις οὐθέντοις καὶ ἔξωθεν. Nam pro λεόντεως, ὄμοιος πρὸ τῆς, τίνι. Pro ὄλοντάτε &c. καὶ δῆλος ἔχει καὶ οὐθέντοις καὶ ἔξωθεν. Myrus serpenti magis similis est quam muræna, rostro acuto, longo corpore nigricante, tenui, rotundo, sine maculis, sine squamis. Unicum utrinque branchiarum imperfectarum foramen habet. Pinnulas duas valde exiguae cutis substâlia à ceruicis loco ad caudam usque, & ab ano ad eandem, quarum ora nigra est ut in congre. In utroque latere à ceruice punctis aliquot aureis noeatur quæ magis in viventibus apparent quam in mortuis. Gulam ventriculo præpositam habet, intestina longa, recta ad podicem porrecta, iecur longum, rubescens, sine felle. Splenem longum, tenuem. Carne est tenera, sine ullis spinis, aut certè paucissimas habet. Capitis cinis eiusdem morsum curat. Apud Athenæū ex Dorione duæ sunt myri species. Διεστέσσα ἡ μύρα φασι, τὰς διαστάριγγας ἀργόβας οὐκ ἔχει, αλλ' ὅλη εἶναι χρεῖα, καὶ διπλὰ ἵπτερολην, εἶται ἡ ἀντίτηγμα δύο, διοικηταὶ διμέρει μέλαρες, δι τὸ ποντοκήρατος, κρέιτοντος ἡ εἰσιν ὡς μελανίσσεται. Dorio scripsit myru per carnem

Ibidem.

sparfas

sparsas spinas non habere: quare totum utilem esse, & supramodum tenuerunt, ipsius autem genera duo esse. Sunt enim nigri myri & rufi: meliores vero sunt rufi.

De Serpente marino.

CAPUT. VII.

SERPENTES Murænis & myris, forma & natura valde affines sunt. De his igitur nunc dicendum. Sunt autem in mari multæ serpentum species, ut Aristoteli placet. *εἰσὶ δὲ τὰ θαλάτινοι ὄφεις, παραπλήσιαι τοῖς μορφῶν τοῖς χρήσιοις τάλλα πλινθύεις φαλλοί, ἔχοντες γούροδες τρόπου γένη διπλά τῶν θαλαττίων ὄφεών εἰσι, χειρῶν ἔχοντες πανδακτύους, καὶ γούροδες τοῖς σφρόδρᾳ βαθεῖς.* Sunt marini serpentes forma terrenis similes, dempto capite: id enim habent congru magis simile. Sunt autem marinorum serpentum genera plura, varijs sunt coloris, non nascuntur in praecultis maris locis. Is quem depinximus terreno vel fluviali serpenti similimus est, ad trium vel quatuor cubitorum longitudinem accedit, corpore rotundiore est quam anguilla, capite congrossimilis est. Maxilla superior inferiorque longior est. Dentes habet in maxillis & in palato muræna modo, sed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti anguilla. Colore est fuluo, venter & rostrum cinereo. Oculi flavescent. Internis partibus à muræna non differt. Nullus est omnino qui primo aspectu hunc serpentem esse non iudicet. Quare non possum non mirari cum, qui cum in variarum rerum cognitione feliciter versatus sit, acum Aristotelis, quæ à nostris *trompete* dicitur, pro serpente marino usurpauit, quam acum anteā depinximus. Hanc opinionem conuellere facile est ex Aristotelis verbis, qui serpentes marinos congru capite esse scripsit, figura reliqua serpentibus terrenis planè similes, dum acus caput in fistulam definit, rostrumque tubam imitetur, unde illi à nostris nomen positum, quæ figura à capitis congru figura alienissima est. Præterea acus à capite ad podicem corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato, quæ forma neque serpentibus terrenis, ne quo matinis comparet, quippe qui corpore sint planè rotundo.

L. 1. de hist.
animal. c. 15.

De Serpente rubescente.

CAPUT VIII.

SERPENTEM Hunc marinū primus mihi monstrauit vir humanissimus & eruditissimus Gulielmus Pelicerius monspeliensis episcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit, quem non nulli myrum esse putauerunt sed falsò, ut ex descriptione liquet. Nam branchias osseo operculo squamosorum modo intectas habet, pinnásque ad natandum maiusculas quibus muræna & myrus carēt. Sed Dorionis myrum alterum esse ἄντριον, id est, rufescentem non absurdè quis existimauerit. Est igitur serpens de quo nunc agimus corporis specie serpentibus terrenis similis, colore rubro vel phœnico, lincis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eam lineam, quæ à capite ad caudam protensa est secantibus. Scissura oris non admodùm magna, dentes habet acutos serratos, branchias opertas squamosorum piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à se se disiuncta, in vêtre similia. Cauda in pinnam vnicam desinat. Anguillæ longis piscibus & serpentibus marinis maximè similes sunt, & è fluuiis mare cōscendunt; quia verò in fluuiis & lacubus, & riuulis nascuntur, earum stationem in librum de fluuiatilibus reiiciemus.

De Acipensere.

CAPUT IX.

NTE QVAM Quid de acipēsere statuendum nobis esse videatur exponamus, operæ pretium est docere veterū & optimorum autorum testimoniis acipēserem ab elope, & anthiam differre. Quemadmodum enim homonymia disputationem omnem ita perturbat, ut tandem in varias & incertas sententias distrahitur animi, sic in

sic in rerum cognitione nominum varietas limadæ veritati multum obest, id quod in acipensere perspicere licet, quo cum nullus alias apud Romanos celebrior vñquam piscis fuerit, tamē quis is sit hodie ambigitur: hac maximè de causa, quod elopem eundem esse & acipenserem existimarent per multi, qui cum quæ elopi à veteribus tribuuntur, vix vlli è piscibus nostris competere viderent, acipensere nos hodie carere, perinde ac si omnino è medio sublatus esset, vel in rerū natura amplius non existeret, multis persuaserunt, ac proinde quis fuerit elops vel acipenser apud veteres nos penitus ignorare. Acipenserem igitur & elopem eundem esse piscem non recentiores solum, sed etiam veteres quidam opinati sunt. Athenæus. Αππίων ἡ δὲ γραμματικὸς εἰν τῷ τετράτῳ Αππίου τρυφῆς τὸ ἔλαστα καλέμενον τοῦτο γνωρεῖν τὸ ἀκινήτερον. Appiō grāmaticus in lib. de Apicij delitiis, piscē qui elops non minatur acipenserē esse scripsit. Plinius, apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, vñus omnium tquamis ad os versis contra aquam nando meat, nullo nunc in honore est, quod quidem miror, cum sit rarus inuentu. Quidam eum elopem vocant. Gaza quoque ἔλαστα Aristotelis acipenserem vertit. Ex his eundem esse elopē & acipenserem liquidō constat. Quibus duo alia testimonia opponimus, Ouidij nimirum & eiusdem Pliniij: ille enim in fragmento operis de piscibus diuersis in locis acipenseris & elopis meminit.

Et pretiosus elops nostris incognitus vndis.

Et circa finem.

Tuque peregrinis acipenser nobilis vndis.

At ne videatur Ouidius eundem piscem diuersis nominibus appellasse, audi Plinium citantem priorem locum: elopem quoque dicit esse nostris incognitum vndis, ex quo apparet falli eos qui cūdem acipenserem existimauerunt. Elopi palmam saporis inter pisces multi dedere. Minimè sanè verisimile est Ouidio, qui in optimatum & principum domibus plurimus fuerat, acipenserem diuitum tantum mensis dignum habitum, ignotū fuisse. Ouidio assentitur Columella, qui de elope hæc scripsit: frētorū differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipient, non enim omni mari omnes esse, vt elops qui profundo Pamphylio, nec alio pascitur. Idem Ælianus tradidit in mari Pamphylio solum, nec nisi raro & vix capi. Varro tandem elopem Rhodium etiā fuisse scripsit in Satyra tracto īscripta citante Aul. Gellio: genera, inquit, nomina eduliorum, & dominicia ciborum omnibus aliis præstantiora quo profunda ingluuiis vestigauit, quæ Varro opprobriis executus est, hæc sunt ferme quantum nobis memoria est. Pauus è Samo, phrygia attagena, grues Melice, hædus ex Ambracia, pelamys Chalcedonia, murēna Tartesia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentina, pectūculus Chius, elops Rhodius, scari

Liber 7.

Liber 9. cap. 17.

Liber 11. cap. 13.

Liber 11. cap. 11.

Liber 11. cap. 16.

Liber 11. cap. 16.

clices,nuces Thassia, palma Ægyptia, glans Iberica. Quòd verò an-

Libr. 7. thias ab codē clope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm enim dixisset ἐγένετο τοῖς καὶ καλλιχθίων καλοῦσιν, ἔτι δὲ καλλιώμον καὶ ἔλοπα. Aliquantò post subdit, Δωρεάντος ἐν τῷ τετράγρῳ ιχθύων διαφέρειν φησίν ἀνθίαν καὶ καλλιχθίων, ἔτι δὲ καλλιώμον καὶ ἔλοπα. Quare non sine veterum auctoritate ab acipensere & anthia elopem secernimus. Dicā quod maius est, elopes etiam communi nomine pisces omnes dici, quòd voce careant. Athenæus: σὺ δέ μοι ὁ θεῖταλος πάλαισμα μυρίδες διὰ τὸ διάγραμμόν τοῦ ποιῶν ἔλοπες καλοῦσται; καὶ ὅσοι, οἵτοι διὰ τὸ ἄφωνον εἶναι: Βανδούλα γαρ καὶ τὰ ἀναλογία, ἀλοπαὶ τοῖς εἶναι, διὸ τὸ εἰργαζόμενον, εἴτε γαρ τὸ μὲν ἀλοπαῖς, εἴτε εἰργαζόμενον, id est, dic mihi οὐ Thessale luctator myrtile, cur pisces à Poëtis elopes vocantur? Et ille: videlicet quia voce carent, volunt enim secundum analogiam illopas dici, quòd voce priuati sint: nam ἀλοπαῖς significat εἰργαζόμενον, id est, prohiberi, & ὄψ vox est. Idem Phauorinus: ἀλοπεῖς, ἀλέποις τοῖς ὄποις, τουλέστιν ἀφθογγοι, ἀφωνοι. Elopes dicuntur quia voce destituti sunt. Alij ἔλοπα squamosos pisces intelligunt, παρὰ τὸ εἰλεπτόν εἶναι. Et apud Theocritum ἀλοπιενδρον pro pescari. His expositis de acipensere dicamus, in quo explicando frustra me non laborare existimabunt iij qui in omnibus artibus multa esse considerant, quæ à veteribus olim tradita, patribus autem nostris parum cognita vel anteā penitus ignota, nunc in veritatis lucem proferuntur: quod summæ Dei optimi maximi erga nos beneficentia acceptum referre debemus. Acipenser Latinum nomen est teste Athenæo simplici c. scribendum duabus primis syllabis breuibus, ut ex Lucilij versibus liquet, quos Cicero citat L 1 B. 1 i. de finib.

O Publi, o gurges, Geloni es homo miser, inquit,
Cenasti in vita nunquam bene cum omnia in isto
Consumis, squilla, atque acipenser cum decumano.

Et Martialis.

Ad palatinas acipenseram mittito mensas:
Ambrosias ornent munera rara dapes

Ex his apparet Grammaticorum quorundam error, qui autore Sipontino acipenserem ab accipiendo dictum putat, quod frequenter accipiatur: nam & garus est piscis, & nomen duplice c. scribendum foret. Quis verò sit is piscis, ex nullo veterum melius quam ex Athenæo discere licet. Is cùm de galeis ex Aristotele locutus fuisset, postremò de galeo vario, & vulpe, subiungit. Ἀρχιεραῖος ἡδὸς τὸν σαρδαρά πάλω ζητοῖς βίον, τοεὶ τὸν ἑρόδων γαλεῖν λέγων, τὸν αὐλοντεῖν τὴν ἱγνεῖται τῷ παρὰ ρωμαῖοις μεῖλα ἀνλαῖν καὶ σεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα τετραφρομέτρων, εἴτε φανομέτρων καὶ τοῖς φερβεῖσιν μεῖλον, καλέμετρον ἢ ἀκτηπέντερα. Άλλος δύο μὲν μικρὸς καὶ μακροριγχότερος εἴτε καὶ τῷ χήματι τρίγωνος ἐκείνον μᾶλλον. τούτων δὲ εἰλεῖσαί καὶ μικρό-

τερος

ταῖς ἔχειν τοῖς πάσοις, id est, Archestratus qui Sardanapoli vitam vixit, de galeo Rhodio scribens eundem esse opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibiis & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam iis qui gestarent, vocantque acipenserem, sed hic quidem paruus, & porrectiore rostro est, & figura triangulari magis quam illi. Horum vilissimus & minimus non minoris venit quam mille nummis Atticis. Partim ex iis, partim ex aliis quæ mox dicentur, colligo piscem eum marinum qui à nostris sturio dicitur, à Gallis *esturgeon*, à Burdegalensibus *crear*, ab Italib*porcelleto* acipenserem esse. Nam cum galei, ut vulpes, rostro sint oblongo, huic multò magis prominet rostrum, ut meritò vulpe galeo *maximus* *rebus* dicitur. Huic notæ accedit alia certa admodum & cvidens, nimirum corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore est triangulari, sed rostro non porrecto, estque pisces planè ignobilis & insuavis. Galei cæteri rotundo sunt corpore, sed sturio ventre est plano, latera ob ossa utrinque posita angulos duos, dorsum inter hæc eminens tertium angulum constituunt. Adde quod cartilagineus est pisces, quam ob causam Athenæus cum cæteris cartilagineis coniunxit. Quod si quis aliquæ ex cartilagineis proferre possit, cui hæc acipenseris figura magis conueniat quam sturioni, libenter in eius opinionem discedam. Veruntamen duo sunt quæ sententiæ nostræ repugnare videntur. Vnum quod acipenserem Athenæus paruum esse dicat, cum sturiones nostri saepe ad cætacei pisces magnitudinem accrescant. At de sturione marino verba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cum vulpe galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis vero dulcibus sagittatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini, quod etiam hodie fit, vidique illic paruos tantum sturiones, quales etiam nostri sunt qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem pisce hæc verba sunt in dialogo de fato, citante Macrobio. Quum esset apud se ad Linternum Scipio, vñaque Pontius allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum rarò capit, sed est pisces ut ferunt, imprimis nobilis. cum autem Scipio vnum & alterum ex iis qui eum salutatum venerant inuitasset, plurésque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas, acipenser iste paucorum hominum est. Hæc postrema Pontij verba, & ad pisces paruitatem, & ad coniuarum dignitatem referri possunt, perinde ac si dicat, piscem minorem esse, quam ut tot cōuiuis satisfacere possit, vel præstantiorem & delicatiorem quam ut quibuslibet coniuis apponi debeat. Alterum quod sententiæ nostræ reclamat, ex Plinio & Nigidio sumitur: Acipenser inquit Plinius, vñus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat. Et Macrobius. Quod ait Plinius de acipenseris squamis, id verum esse maximus terum natu-

Lib. 3. Saturn.

Lib. 3. Saturn.

ralium in dicator Nigidius figulus ostendit, in cuius libro de animalibus quarto ita possum est: cur alij pisces squama secunda, acipenser aduersa sit? Quibus respondemus de acipenserere haec dicta esse ab iis, qui eundem esse cum eloce crediderunt, ut quod eloce conueniret, id acipenseris tribuerint. Præterea contra aquam nando meare non est eloce proprium, sed cum aliis omnibus commune: pisces enim modò secunda, modò aduersa, modò obliqua, modò transuersa aqua natant, prout impetu vel prædæ aviditate feruntur. Proprium quidem eloce fuerit squamas ad os versas habere. At si squamas ad os versas habet, quomodo peculiare illi est contra aquam nare? Etenim huiusmodi squamarum positus subeunte leuantisque eas aqua, magno ad natationem impedimento fore mihi videtur. Postrem ex Athenæo perspicuum est acipenserem non esse ex squamosis, sed ex cartilagineis piscibus, qui omnes squamis carent: nam galeis eum coniunxit Athenæus, & Archestratus Rhodium galeum esse existimauit, à quo cum rostri tantum longitudine, corporisque triangulari figura dissimileat, efficitur cætera galeis similem esse, id est cartilagineū longumque esse pisces. Hactenus de sturionis nomine Latino, quem acipenserem esse credimus. Nunc inuestigandum est quo nomine eundem Græci nuncupauerint. Ac primùm ἀλεπέκα siue γαλεος πόδις, quem Syracusij κύνα τιλον vocabant, non fuisse, ut sentiebat Archestratus, ex Athenæo demonstratum est. Dorion in lib. de piscibus οὐρανοὶ & οὐρανοὶ differre facit, quanuis Galenus cæterique tum veteres, tum recentiores οὐρανοὶ & οὐρανοὶ, Latini asinum vel asellum pro eodem pisce scilicet pro merluce usurpauerint. At Dorion οὐρανοῖ vocat γαλεος, οὐρανοὶ vero μεγάλος, & γαλατεῖς, alij γαλατίου, alij γαλατίαν nisi mendosi sint codices. Hoc discrimine posito scripsit idem Dorion τὸ ποταμὸν μύραιρον ἔχον μίαν ἄργυραν μέντην ὅργιαν τῷ οὐρανῷ τῷ χαλκεύῳ γαλατία: id est, murænam fluuiatilem unam habere spinam solam similem onisco: ἄργυρα siue spinam intelligo totum vertebrarum contextum, ex quibus colligo οὐρανοὶ sturionem esse: proferat enim aliquis quæso, pisces cui cartilaginea dorsi spina unica sit, & in nullas vertebrae diuisa præterquam lampetrum & doron. Hæc quidem nota tam certa est atque perspicua, ut cùm ianuæ nostræ & sturioni conueniat, inficiari nemo possit murænam fluuiatilem nostram esse lampetram, & Dorion.

libr. 7. nis οὐρανοὶ sturionem: His adiungam quæ Athenæus ex Aristotele profert de onisco: φαῖται Αἰστοτέλεις ἐπι τῷ τετραπλάνην, ἐξ σόματος ἡ πρώτη οὐρανοῦ τοῖς γαλεοῖς, καὶ τοις γαλατεῖς. Scribit Aristot. in lib. de animalibus, os habere hiās patēnsq; similiter ac galei, & solitariū esse, quæ asello, id est, merluce quadrare minimè possunt, sed sturioni aptissimè: os enim valde scissum habet, sempérq; hiās, & in prona parte, quemadmodū galci, nec gregalis est: nunquam enim plures sturiones simul

capiuntur, aselli vero gregales sunt, ad quos etiam referenda sunt reliqua, quae eodem in loco ex Aristotele ab Athenaeo proferuntur. Suspicio eundem δύος γρ. siue sturionem cum esse qui à Galeno γαλαξίας vel γαλεξίας dicitur ab Atheneo modo γαλεξίας, modo γαλαξίας, ut alterutri codices mendosi sint. Galeni verba hæc sunt: τὸν γαλεῶν ψυχὴν εἶδος ἐστι. διγάρι τοι ταρπὸν ρωμαῖοι ἐπιμέτελος ἤθεις οὐ νομίζουσι γαλαξίας, ἐκ τοῦ τοῦ γαλεῶν εἰσὶ γένες, οἱ δὲ γῆραις δοκεῖ τοῦ οὐλινού τοῦ γαλαξίου, καὶ τοῦ γε ὁ φιλότημος αὐτὸν ἵγειρεται φάνεται. γέρατοι μὲν δὴ αἴτιοι εἰ τοῖς ἀντηγράφοις τύποια, γαλεοὶ μὲν εἰ τεσσαρούμενοις καὶ τοῖς ρωμαῖοις εἴδοξος γαλεξίας, οἱ δὲ ἄλλοι γαλεοὶ σκληρόφρογοι μᾶλλον εἰσι. Galorum non una est species: nam pisces qui in maximo habetur pretio apud Romanos galaxias vocatus, ex genere est galeorū, qui in Græcię mari nasci non videtur, quę causa est cur ipsum Philotimus ignorasse videatur. Id quidem nomem dupliciter in exemplaribus scriptum inuenitur, in quibusdam galei per tres syllabas, in quibusdam galeonymi per quinque, & constat sane celebrem illum apud Romanos galaxiam in eorum numero qui molli carne constant esse habēdum, reliqui galei dura magis sunt carne. Fieri vix posse opinor, vt quis alium proferat pisces ex galeorum genere magnopere à Romanis celebratum qui molli sit carne præter acipenserem, siue sturionem nostrum. Quod si quis galeum esse neget, dicimus ideo quod cartilagineus sit, non plāno sed longo corpore galeis simili, quod os in prima parte habeat galeorum modo, merito in galeis haberit. Quod branchia opertas habeat, id ei ex galeis peculiare esse, quemadmodum etiam quod pinguis sit: præter hunc enim & vulpem, siue galeū Rhodiū cæteri omnes galei pingui carent. Hæc sunt quæ de Romanorum acipenser & sturione nostro veterū Græcorū momumentis tradita fuisse puto: quæ temere à me non esse scripta existimabit is, qui res ipsas diligentius expenderit, vitata vocabulorum multitudine & varietate, quique longè præstantius esse duxerit, conari ea quæ diu iacuerunt in tenebris literarum lumine accendere, quam maiorum nostrorum ignorantia ad perpetuam desidiam abuti. Acipenser aliquando maximo in pretio fuit apud veteres Romanos, aliquando tam celebris esse desiit. Macrobius: Hæc Sammonicus qui turpitudinem conuiij principis sui laudando notat prodens venerationem qua pisces habebatur, vt à coronatis inferretur cum tibicinis cantu quasi quadam non deliciarum sed numinis pompa. Idem secundo bello punico celebre fuisse pisces nomen, nec illius seculi diuitias euasisse probat ex Plauti comœdia. Verum Traiani temporibus tanto in honore non fuit, autore etiam Macrobio: nec inficias eo temporibus Traiani hunc piscem in magno pretio non fuisse, teste Plinio secundo,

Lib. 3. de aliis
factis;

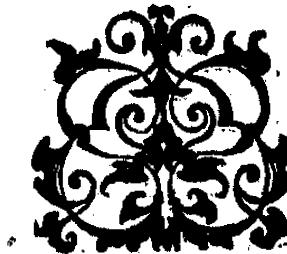
qui in naturali historia, quum de hoc pisce loqueretur sic ait. Nullo nunc in honore est, quod quidem miror cum sit rarus inuenitus, sed nec diu stetit haec parsimonia. Nam temporibus Seueri principis, qui ostentabat duritiam morum, Sammonicus seuerus vir ut eo seculo doctus, quum ad suum principem scriberet, faceretque de hoc pisce sermonem, verba Plinij quae superius posui præmisit, & ita subiecit. Plinius ut scitis ad usque Traiani imperatoris venit ætatem, nec dubium est, ut ait, nullo in honore hunc piscem temporibus suis fuisse verum ab eo dici: apud antiquos autem in pretio fuisse ego testimonius palam facio, vel eo magis quod gratiam eius videam ad epulas quasi postliminio rediisse, quippe qui dignatione vestra quum intersum cœiuio sacro, animaduerto huc piscem à coronatis ministris cum tibicine introferri. Haec tenus Macrobius. Est reuera sturio piscis delicatissimus, suauissimus bonique succi, ut non immetitur ab iis qui gulæ delitiis dediti sunt plurimum commendetur. Nondum me omnibus satisfecisse puto, nisi iis que de sturione dicta sunt, adiungam refutationes eorum qui alios atque alios pisces pro sturione repræsentarunt, quorum studium conatusque laudo, sententias vero hac in re non sequor. Fuerunt igitur qui sturionem existimauerint esse lupum, quorum opinionem quum de lupo diceremus, reiecamus. Alij Padi attilum sturionem esse contendunt, qui nunc *adilo* dicitur, quod manifestè falsum esse sensus ipse docet: attilus enim sturione maior est, figura, sapore, pretio, tota denique natura à sturione diuersus. Alia opinio Plinij tursionem nostrum sturionem esse affirmat, cuius præcipuum autorem fuisse Theodorum Gazam cöplures arbitrantur. multi eandem sententiam secuti sunt maximè nominis affinitate adducti: parvum enim abest sturio à tursione, præterea Plinij autoritate, qui sturionis formam capite de tursionibus videtur expressisse. Delphinorum similitudinem habent qui vocantur tursiones, distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularum maleficentia assimilati. At si Plinij tursio, phocæna sit Aristotelis, ut interpretatur Theodorus, is sturio nullo modo dici potest, cum phocæna delphinorum modo catulos pariat lacteaque, sturio vero oua edat. Hermolaus barbarus iuuandis literis, optimisque studiis promouendis natus, in tanta eruditorum dissentione rogatus sententiam per epistolam Paulo cortesio respondit, sturionem antiquitus hyccam fuisse, ex testimonio Athenæi hac coniectura adductus, quod hycca porcum significet, sturio autem *porcelleto* quum præsertim sit parvus appelletur ab Italis magna eius nominis similitudine. Qua in re ab Hermolao dissentio, quem virum alioqui ob singularē eruditionem, magnamque rerum optimarum cognitionem suspicio: ex Atheneo enim nihil colligi potest unde coniūcere recte possimus hyccam stu-

sturionem esse: scribit enim hyccam sactum pisces à Callimachovo-
cari, & à Zenodoto annotari, & erythrinum à Cyrenæis hyccam di-
ci: ab Hermippo verò Smyrnæo hyccam iulidem. Multi hodie Pau-
lum Iouium lecuti, sturionem silurum esse opinantur: quam opinio-
nem eo animi candore à me redargui omnes quæso existiment, quo
idem Iouius multorum de sturione sententias refellit. Ex Ausonij ve-
rò Mosella siluri nomine sturionem depictum fuisse ait his versibus:

*Nunc pecus aquoreum celebrabere magne silure,
Quem velut Actæo perductum tergora oliuo
Annicola delphina reor, sic per freta magnum
Laberis, tñ longi vix corporis agmina saluis,
Aut brevibus defensa vadis, aut fluminis vlnis,
Aut quum tranquillos moliris in amne meatus,
Te virides ripæ, te cœrulea turba natantum,
Te liquida mirantur aquæ, diffunditur alueo.
Aestus, tñ extremi procurruat margine fluctus.
Talis Atlantiaco quondam balena profundo.*

Horum quædam quanvis sturioni competant, multa tamen re-
pugnant. Primum silurus fluviatilis est, sturio marinus flumina sub-
iens, neque tam vastus, neque delphino similis, deinde tergore olei
colorem non refert: etenim oleum flavescit, sturio tergorè est cœru-
leo. Iam verò quæ de siluri moribus tradit Plinius, à sturione valde lib. 9. cap. 15.
sunt aliena; silurus grassatur vbiunque est, omne animal appetens,
equos innatantes saxe demergens: sturio verò ob oris situm & figu-
ram id efficere non potest. Postremò neque maleficus est, neque den-
tibus armatus. Quare cum sturio neque veterum lupus sit, neque at-
tilus, neque tursio, neque hycca, neq; silurus, magis ac magis in eam
adducor sententiam, ut acipenserem Romanorum & Dorio-
nis òrçor, siue Galeni galaxiam esse credam, à qua sen-
tentia non dimouebor, donec aliquis aliud in-
geniosior vel diligentior aliud quod
magis arriserit, inuenierit &
comprobauerit.

¶
Nn 3

G V L I E L M I
R O N D E L E T I I
D E P I S C I B V S

L I B R E R   X V .

De quibus deinceps dicatur.

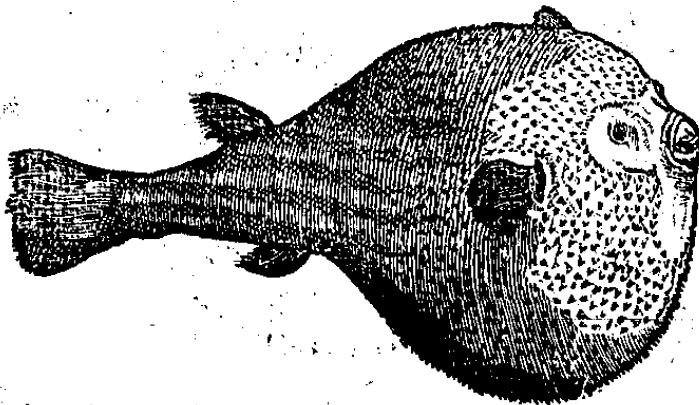
C A P U T   I .

R I V S Q V A M Ad piscium sanguinis expertum tractationem aggrediamur , de peregrinis & raris piscibus,& de beluis mari- nis dicemus. Per egrinos autem pisces hic ap- pello , qui in mediterraneo mari & oceano præcipuas & magis celebres Europæ nostræ partes alluentibus nunquam capiuntur , aut certè rarissimè,nec nisi quum cōtinuos com- plures dies sequiente tempestate ventorum & fluctuum vi è longinquo in maria nostra compelluntur. Sic Indici maris, verbi gratia , vel rubri pisces nobis peregrini sunt, non autem Adriatici,nec Thyrrheni,nec Ligustici,nec totius huius tractus ,qui à Massilia est vsque ad columnas Herculis. Quorundam etiam ex his forma est, vt ita dicam,peregrina,tantoperéq; à nostris piscibus dissi- dens,vt nulli eorum quos iam descripsimus, generi rectè subiici pos- fint : huiusmodi sunt rotundi qui orbes vel testes dicuntur. Peregrinorum alij lœves sunt, alij squamosi,alij cetacei ; alij ex beluarum ge- nere : in quibus explicandis ob dissimilitudinem , minus quam in iis quos iam executi sumus, ordinis ratio constare potest, tamen quoad eius fieri poterit,similes similibus adiungemus , ut melius agnoscí & distingui possint. Sed in tam inuidiosis & maledicis temporibus te- meritatis crimen vix effugiam,qui peregrina & non visa,ideoque incertiora hic proferam. At qui me accusabūt,Plinium,Galenum,Dio- scoridem,& alios infinitos accusabunt, qui de exorcis & aduentitiis rebus permulta memoriar mandarunt, quorum notitia nulla placet.

fo.

foret, nisi eis veteres literis consignassent. Plinius igitur de multis arboribus, avibus, piscibus, ceterisque peregrinis animantibus scripsit, Galenus & Dioscorides de iis quorum magnus est in medicina usus, quo nomine tantum abest, ut reprehendendi sint, ut maxima iis sit habenda gratia, quod eorum studio & opera effectum sit, ut multa quae etiam hodie a peregrinis & procul a nobis remotis regionibus aduichuntur, agnoscamus, magnumque ex iis fructum percipiamus. Quare nemo iure id mihi vitio verterit, si tantorum virorum exemplo peregrinos pisces a curiosis viris qui eos vel viderunt, vel de iis aliquid scripsierunt acceptos bona fide studiosis proponam, ut ijs scriptis meis admoniti, si quando inter nauigandum, vel peregrinandum propius intuendi & contemplandi occasio se obtulerit, integrum de his historiam nobis relinquant: de iis loquor, qui cum summo cognoscendarum rerum studio & curiositate, summam doctrinam ex veteris & spectatissimorum autorum libris petitam atque confirmata coniuxerunt, qua qui carent, non multò doctiores ex longa peregrinatione redeunt, sed persepe in rerum quas viderunt, delecentur atque diiudicatione cœsunt. Quo sit, ut cum primū sibi ipsi imposuerint, deinde aliis temere credētibus imponant. Quod qui serio docti sunt, facile perspicient in eius scriptis qui nuper de aquatilibus & aliis quibusdam rebus veluti centones consarcinavit.

De Orbe.

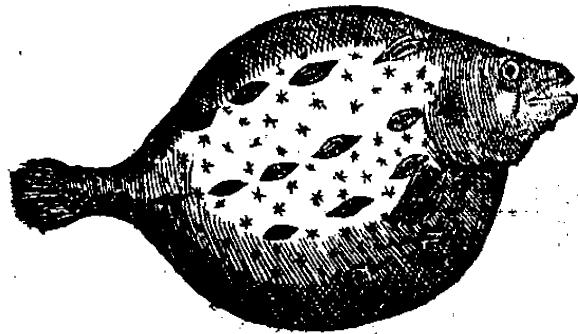
CAPUT II.

R B I C V L A T O S. Pisces vel orbes primū describemus, quos sic appello q̄ in orbem & rotundam figuram circumacti sint. Horum aliquot sunt genera, quorū primum ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata vidi. Est igitur orbis primus is, qui à Venetis *pesci columbo*, à Græcis quibusdam huius ætatis *flascoparo*

nominatur, q̄ lagenæ figuram referat, in Nili ostiis capit, figura est sphærica, si caudam excipias, prorsus à squamis nudus, vnde cum halucinatum fuisse constat, qui totum squamis opertum exhibuit. Cuce dura admodūm contingit, quam asperam efficiunt aculei patui, quibus rota conspersa est, ore est paruo, dentibus quatuor latis munito. Vnicum vtrinq; foramen & pinnam vnicam habet ad branchias capisci modo, pinnulam aliam in prona parte prope caudam, aliam huic ferè respondentem in supina. Cauda in vnicam & latam definit. Piscis hic esculentus non est: totus enim capite vel potius ventre constat: quare exiccatus & tormento vel alga oppletus, inter templorum anathemata, vel cubiculorum ornamenta suspenditur, cæli partem à qua fiat ventus, rostro ad eam converso indicat. Ex his omnibus perspicuum est pisces cū esse, qui à Plinio orbis dicitur, quanquam eo in loco pro orbis in exemplaribus quibusdā legitur orchis, id est testis, à figura etiā rotunda. Verba Plini sunt. Durissimum esse pisces constat, qui orbis vocetur, rotundus est & sine squamis, totusque capite constat. Quæ omnia nostro orbi conueniunt: durissima est & propter aculeos aspera cute, cui cuticula alia tenuis subiacet, figura est rotunda, denique totus caput est: rostrum enim duntaxat paulum prominet, reliquum exertum non est: vel, vt diximus, totus ventre constat & cauda. E mari Nilum subire constat, aiuntque yniones ex ore excepto concipere & parere, quod falsum esse existimamus.

De Orbe scutato

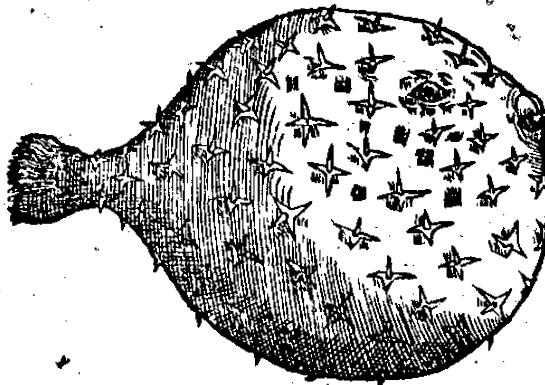

CAPUT III.

C V T A T V M Orbem vocamus quem hīc exhibemus, vt à superiore & aliis orbiculatis distinguitur, cuius nominis imponendi causa fuit os illud scuti forma, quod ea in parte, in qua in terrenis animalibus pectus est, sterni vice habet. Sunt qui scutiferum appellant, qua appellatione inductus quidam pro scutifero pisce, ridiculè hominem capite galea operto, scutum manu tenentem depin-

xit. Holandi apud quos piscem hunc vidi, *sutale*, alij *bufale* nominant à muco quem ore emitit. Est igitur hic piscis corpore terete, mucoso, capite magis exerto quàm superior, oris scissura maiore, dentes in co-
sunt plures & minores, oculi parui, & exquisitè rotundi. Branchiarum
rimam multò maiorem habet, infra has, pinnas duas. Subest pro ster-
no os illud, quod scuti specie esse diximus. Neque prona neque supina
parte pinnas habet, cauda in vnicam latam definit. A capite ad cau-
dam vsq; ossa ouï figura disposita sunt, inter quorum intervalla acu-
lei interiacent. Piscis est rarus & non edulis.

De Orbe echinato siue muricato.

CAPUT IIII.

E R T I V M Orbis genus quod etiam in Septen-
trionali Oceano capitur, manifestis notis ab aliis dissi-
det, nempe aculeis plures cuspides habentibus, cui ob-
id echinati siue muricati nomen dedimus. Echinus
enim asperum & hirtum significat, vnde echinati
calyces castanearum Plinio. Nuces vocamus & castaneas, quanquam
accommadatores glandium generi: armatum iis echinato calyce val-
lum, quod inchoatum glandibus. Muricati verò nomen à muricibus
deducitur. Sunt autem murices machinulæ ferreæ quadrati figura
quæ dolosè aduersus fures, aut hostes in terram coniiciuntur, quia in
quancunq; partem incubuerint, vnum aut plures aculeos transiuris
infestos protendunt. Curtius: Bion quidam transfuga nuntiat Regi
murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitū emis-
surum esse credebat. Valerius de Scipione Æmiliano loquens, in ea-
dem significatione usurpauit: studentibus quibusdam ut circa mo-
nia urbis quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eru-
ptione hostes impetum in nostra præsidia facere possent &c. Dicun-

Lib. 15. cap. 23.

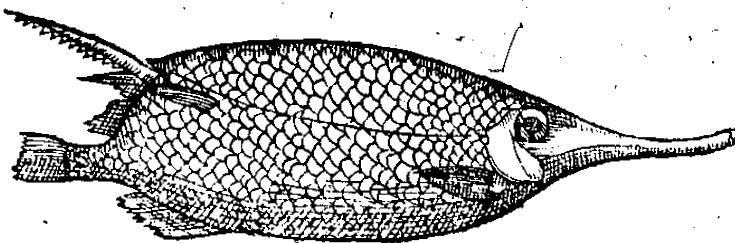
lib. 4.

lib. 3.

Liber de his animalibus, capitulo 13. tur à Græcis τείσονται, quo vocabulo in eadem re usus est Vegetius. Galli Chausse trappes appellant. Ab huiusmodi muricibus orbēs muricatos appello ob aculeos, quemadmodum muricata carduorum cuminum Plinius vocavit: Vtrique, inquit, folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Muricatis igitur aculeis totus hic orbis riget, vt manus tollere non possis, nisi cauda extrema apprehensa. Capite est multo minus exerto quam proximè descriptus, corpore magis rotundato & maiore, in quo nullæ sunt pinnæ præterquam in cauda, quæ in unam definit. Sunt qui hystricem ab aculeis non ineptè appellant. Posset etiam nonnullis videri Æliani sagittarius, quem rubri maris pisces esse scribit. Sagittarius in eo mari procreatur, & quoniam herinacei speciem & similitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis. Sed de hac re iudicent ij, qui maris rubri pisces viderunt, nihil temere de rebus parum compertis affirmare volo.

Liber de his animalibus, capitulo 50.

De Scolopace,

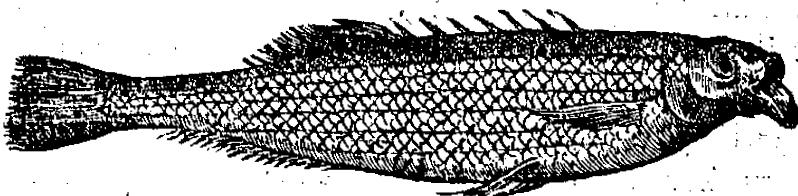
CAPTIVU.

DE R E G R I N V S. Etiam & rarus est piscis, quem hic proponimus, semperque parvus, ut arbitror: nam tres vidi eiusdem magnitudinis omnes, & ouis distentos: quod argumentum fuit satis prouectæ ætatis. Varij varia nomina huic tribuunt: alij enim scolopacem vel ascalopacem (vtrumque enim apud Aristotelem legitur) nomine auis, cui prælongum est rostrum, appellant, eadem de causa vernacula lingua *Becasse*. Alij elephantem, quod rostrum longum proboscidis modo habeat, sed rigidum est, quodq; nec contrahi, nec extendi ut proboscis possit. Longè alius est Plinij elephas ex crustatorum genere, de quo suo loco. Æliani sagittarius esse non potest, etiā si aculeum longum & durum & præacutum ad caudam habeat: nam sagittario plures sunt aculei ad herinacei speciem, ut diximus. Si os magnum & dentibus munitum, non autem rostrum longū haberet, existimare aliquis posset eam anchia speciem esse, cui antiquorum non nulli aculeum, seu spinam in dorso serratam tribuunt qua, quum hamo tenetur, lineam secat. Nullum aptius piscis istius nomen mihi esse vide-

Liber de his animalibus, capitulo 8.

videtur, quam scolopacis, aut ascalopacis. Corpore est rotundo, rubescente erythrini modo, squamis asperis. Dorsi extremo aculeum magnum, exsertum, altera parte serratum gestat. Cauda tenuis est. Carnis substantia pagro similis est, boni igitur est succi, & facilis concoctionis. Sed cum rarus sit piscis, & peregrina forma, exiccatus seruat potius quam editur.

De Mugile nigro.

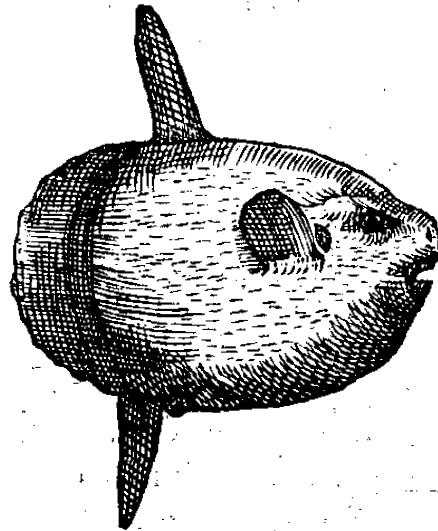
C A P U T V I .

ND I S Nostris incognitus est, & rarus admodum piscis, quem hic expresimus: squamosus est, mugili corporis specie valde similis, sed totus ater, lineasque nigras à branchiis ad caudam productas habet: eam ob causam mugilem nigrum vocavi. Maxillam inferiorem valde diductam habet, ob id valde hiante est ore. Septem octo aculeos in dorso gerit, à sese discretos, nullaque membrana connexos, quos pinna parua sequitur. Hunc pescem mihi de pingendu dedit Pisis Portius vir in Philosophia suminus, & qui cum excellenti doctrina singularem humanitatem coniunxit, nec huius solùm sed etiam multorum aliorum videndorum copiam fecit, quo nomine magnam illi perpetuò gratiam sum habiturus: liberalis enim est & ingenui hominis fateri à quo beneficium acceperis. Eadem erga me liberalitate usus est vir pereruditus Gesnerus, qui Danubij pisces, quos summo studio & labore collegit, mihi communicare voluit, qui me memorem & gratu erga se fore sentiet, si quando vlla in re operâ mea illi commodare potuero. Eo in me animo non fuerunt iij, qui cum per dolu & fraudem pisciū meorum icones descripsissent, maluerunt plagiū criminis obnoxij esse, quam grato animo accepisse à me aliquid fateri. Horum unus fuit Faustus Gregorius, cum in comitatu essem clarissimi Cardinalis Turonij medicinæ facienda causa. Is igitur cum me sapient de piscibus verba facientem, & eorum picturas amicis communicantem videret, eorum nomina aliquot & figuræ expiscatus, tandem aliquando post peregrinationem suam (quam equidem valde

probo, si cum multarum rerum videndarum studio doctrinam aliquam coniunxit) me inscio & ne semel quidem nominato edidit. Tam in me iniuriosus fuit Medicus Cardinalis à Sancta Cruce, cui cùm Rcmæ chartas meas videndas præbuisset, repente Medicus & argumenti nouitate, & varia pisciū pictura illectus, tum ex meis permultos, tum alios quos subito nancisci potuit, prælo commisit, ut audio, idq; Cardinalis sumptibus. Mirū si veri aliquid ipse ex sese de piscibus possit commentari: quî enim in diuersis maris partibus diutius versari, quî in dissecandis piscibus, perspiciendisq; eorum partibus, notis differentiisque omnibus ponere operam potuit, qui totos dies in saltuandis, ducendis, deducendisq; aulicis consumit, ut sportulam emeratur? Illi igitur cùm summa diligentia me præuertere studuerint, nec ingenuè voluerint, à quo aliquid accepissent fateri, tum vt noua rei tractatione, tum vt nominis mei silentio gloriolam aliquam auçparentur, hoc asscuti sunt, ut veluti canes nimium festinantes cæcos pepererint catulos. Hæc candide Lector veritatis demonstrandæ causa, vtque certius & melius de illorum meisque scriptis iudicium facere possis, dicta à me esse existimato.

De Orthragorisco, siue Luna pisce.

CAPUT VII.

NTER Cartilagineos magnos siue cetaceos poterat piscis, quem h̄ic expressimus, rectè collocari: nam etiam in nostro mari aliquando capitur, sed cùm rarissime id contingat, sitq; peregrina & parum visitata forma, inter peregrinos recensere visum fuit. Nostri Lunam vocant, quia extrema corporis parte, quæ pinnis subest, Lunæ cre-

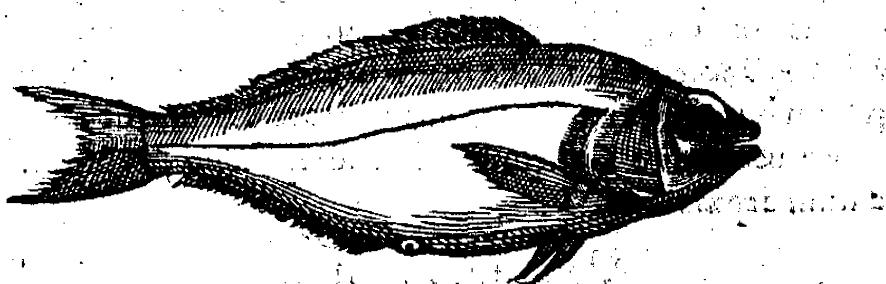
crescentis figuram aptissimè refert, vel quia demptis pinnis toto corpore rotundo est Luna plena instar, Massilienses *mole* vocant à rotunditate, quod molæ molendinariae similis sit. Hispani *bout* appellant. Nonnulli ex nostris qui Provinciam, Hispaniamque frequentarunt, vtraque coniuncta appellatione *molebout* nominant. Quo verò nomine veteres Græci Latinive pisces hunc designarint parum constat. Nam quanuis à nostris Luna dicatur, vel propter corporis extremum Luna in cornua curuatæ simile: vel propter rotundam totius corporis figuram Luna in orbem sinuatæ specie, vel quod noctu splendeat, tamen Æliani Luna dici non potest, ut ex eius verbis pescuum fieri. Demostratus vir à piscandi scientia, eatenus instructus ut probè rem Lib. 11. cap. 14. pescatoriam interpretetur, pisces formæ similitudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura. Idémq; affert cyanei coloris speciem similitudinemque gerere, in dorso pinnas habere molles & laxues, easdémque in natando explicare, & ad similitudinem Lunæ semicirculum efficere, simul & cum ipsum quum est plena Luna, tum impleri, tum implere. Nempe arbores si ex his illum appendens decrescente Luna exiccari atque interire: ac si ad plantas admovearis, eas marcescere & evanescere: si iam plena Luna, in id aquæ quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc pisces inuenierit, aquam iugem & perennem fore, sin extrema Luna, aquam exarescere. Quod si hunc eundem in fontem scaturientem conieceris, quomodo de puto, is ad rationem Lunæ modo evanescet, modo implebitur. Cum in his multa lunæ pisces tribuantur, quæ huic nostro desint, Æliani luna dici non potest, hic enim noster magnus est & cetaceus, argentei coloris in mari nō cyamei, pinnis dorsi mollibus caret, neq; cum Luna impletur, neq; mirabilia alia efficit quæ narrat Ælianuſ, à quibus cum discesseris, nullus, quod sciām, pisces est cui melius reliqua quæ scribit Ælianuſ competant quam se ferino. exiguus enim est & rotundus, latuſq; cyanei coloris, pinnas molles levèſque in dorso habet. Quare cùm pisces hic noster Æliani luna dici non possit, videamus num rota Pliniſ esse possit, cui Massiliensium appellatio affinis est, *mole* enim à rotunditate vocant. At quæ rotæ tribuit Plinius à pisce de quo loquimur alienissima sunt. Apparent, inquit rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinque cludentibus: neque enim noster hic quatuor radiis constat, neq; tam magnos habet oculos, vt si quatuor radiis distingueretur, totum rotæ modiolum, id est, medium id cui radij rotæ affixi sunt, occupare possint. Quocirca cùm rem attentiū consyderarem, non potui non existimare pisces istum esse qui orthragoriscus à veteribus dictus sit. De quo hec Plinius: Appion maximum pisces esse tradit porcum quē Lace Lib. 31. cap. 1. dæmonij orthragoriscū vocant. Grunnire cùm quū capiatur. In hanc

opinionem tres potissimum conjecturæ me induxerunt. Prima est quod Plinius ex Appione piscum maximum esse dicat, quod certè nostro aptissimè quadrat: nam ad mirandam molem accrescit, ut potè qui quatuor vel quinque, vel sex cubitorum molem æquat, neque quicquam obstat, quod beluae multæ marinæ multò sint grandiores, vt balenæ, physteres, pristes, scolopendræ, cetaceæ, cum reliquis enim piscibus non cum beluis marinis, quæ propriè pisces non dicuntur auctore Aristotele, Appion orthragoriscum contulit. Altera conjectura est qua magis moueor, quod porci modo grunniat dum capit, cuius ego rei auritus sum testis. eius soni causa rima est branchiarum stricta, id quod quum de aliis piscibus sonum edentibus tractaremus ex Aristotele exposuimus, neque solùm porco grunnitu, sed etiam aspectu, cauda porci pedibúsque demptis, similis est. Orthragoriscum igitur esse existimamus quem hinc representauimus. Heteromolaus ex Athenæo lactantes porcellos atque adhuc subgrumos ὑπερπαγοειόντες nominatos fuisse scripsit Lacedæmoniè ἀπὸ τῆς ὁρθοῦ ράχης ἀγοράζει, quoniam matutinis omnibus venales circumferrentur. Obiiciat nobis aliquis Plinij autoritatem, qui alio in loco de porco marino hæc prodidit: Inter venena sunt piscium porci mari- ni spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum, remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. At alij sunt præter orthragoriscum qui porci dicti sunt, vt caprifcus, qui porcus à Strabone etiam dicitur & aper, quibus sunt in dorso spinæ acutissimæ & noxiæ: de quorum alterutro Plinij modò citatum locum intelligendum esse arbitror. Sunt & alij qui vel à figura, vel ab aliqua cum porcis morum affinitate porci nuncupati sunt. Nulla igitur reclamante nota orthragoriscus rectè à nobis exhiberi videtur, qualis verò sit ex descriptione melius agnoscas. Itaque piscis est maximus, longus, latuusque, terete vel potius ouata figura: etenim pars anterior acutior est, posterior lator & rotundior. Cute integratur aspera, argentei coloris. Ore est paruo, dentibus latis continuisque. Oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum scissura foramen est in medio circuli veluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ sitæ sunt breues & rotundæ ac latæ, quæ pinnarum constitutio ad sursum deorsum- ve impellendum corpus accommodata est, prope caudam aliae duæ sunt aliter conformatae, nempe longiores & strictiores quibus corpus dextrorsum sinistrorumque mouetur, altera harum in dorso est, altera prope anum. Cauda crescentis Lunæ figurâ est, superiore inferiorèque parte articulata est, vt tum in dextrum tum in sinistrum moveatur, iterque dirigat. Caro huius cocta glutinū ex tergoribus boum confectum refert, vel sepiarum salsaum & coctarum carnem. Præter carnē adipis multum habet porci modo. Partes internæ, ob

cor

corporis rotunditatem conglobatae sunt. Totus piscis ferini odoris est, vnde à nostris pescatoribus si quando capiatur, quod raro fit, negligitur. Quum aliquando fresconios scopulos qui in agathensi sunt sinu, & in his hærentia ostracoderma inspicere, illuc grunnientem orthragoriscum audiuimus, tandem à pescatoribus captum vidimus, qui quidem mihi affirmarunt se alias etiam & grunnientem audiisse & cepisse. Alius multò maior ex Magalonensi sinu ad me de-latus est. Noctu quibusdam partibus ita lucet, vt ex iis ignis splendi-simus, vel aliquod aliud illustrissimum lumen emicare videatur, ita vt seruus aliquando meus, cùm noctu in locum in quo orthago-riscus erat, incidisset, territus inde fugerit. Piscis huius pinguedo multa est & candida, quæ liquefacta ad lucernas valet, sed hoc habet incommodi quod pesculentum factorem redolet, veluti balænæ adeps. Eandem ad dolorem articulorum & neruorum contractionem suæ rigorem valere experti sumus. Cum farina frumenti abscessibus im-posita suppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis, lienis, vel aliarum partium molliendis confert, styrace addita. Dentes vesti spodij vice esse possunt.

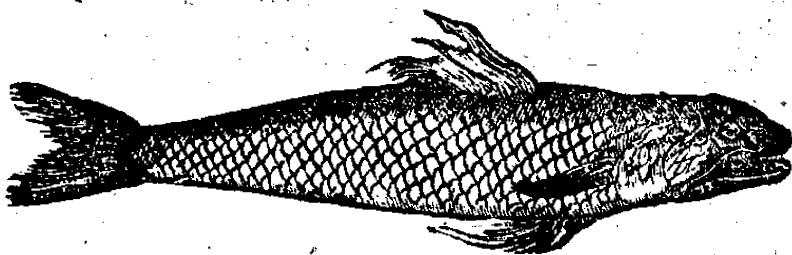
De Rara boopis specie.

CAPUT VIII.

RARVS est piscis quem hic exhibemus, cuius nomen neque à pescatoribus nostris, neque ab aliis potui unquam extorquere propter raritatem. Piscis est pal-mi maioris longitudine, totus à squamis nudus, ore paruo, oculis valde magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam usque continuam, cauda lata spissaque est. Ad branchias & in ventre binas pinnas habet. Sa-pore, carnis substantia, oculis boopem refert.

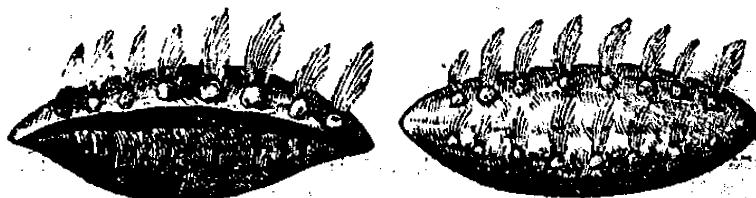
De Lacerto peregrino.

CAPUT IX.

IRIDITATE lucunda coloratus est piscis, quem præfiximus, à quo colore, necnō ab oris totiusque capitis similitudine cum lacerto terrestri, multi lacertū vocant. Piscis est cubiti magnitudinem attingens, capite crasso, ore magno & hiante, dentibus acutis munito. Sunt qui Cūpor vel Caveida esse credant, non sine errore, quia ut anteā docuimus, Cūpos vel Caveis acui & sphyraenæ similis est, quibus nulla est cū eo de quo nunc loquimur affinitas. Aliis placet lacertum esse maris rubri, quem his verbis descriptus Aelianus de piscibus maris rubri loquēs. Eiusdem maris lacertus est, cuius magnitudo ei qui nascitur apud nos, æqualis est, virgatus spectatur, lineis nimirum aureolis circundatur à branchiis ad caudam pertinentibus, quas media argentea distinguit. Ore est hiante, maxilla inferior eminet in superiore, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Hæ omnes notæ cùm satis expressæ sint, nō dubito quin maris rubri lacertus sit. His accedit aliud quo magis in eadē sententia confirmor, quod piscem hunc ex ea regione in qua est mare rubrum, delatum & mihi a viro pererudito Gulielmo pelicerio episcopo Monspeliensi dono datum depinximus.

De Physsalo.

CAPUT X.

NTER Pisces maris rubri Aelianus physsalum ex Leonide recenset & describit his verbis. In mari rubro, sive Arabico, piscem Leonides Byzantius gigni ait, gobio ætatis perfectæ non magnitudine inferiorem: nullos oculos, nullumque os habentem, more

more tamen piscium branchias his innatas esse, capitum figuram et si minus expressam coniectari posse: infra imum ventrem formam quan dam leuiter contractam in hunc apparere, quae smaragdi colorem reddit, hanc ei oculorum loco & oris esse idem ait. Quisquis hunc gustauerit, sentiet magno malo suo expiscatum illum fuisse: nam statim ut gustauerit, acerrimis doloribus premitur: deinde illius venter cum extrema vita pernicie disrumpitur: veruntamen & is tanti mali si semel capiatur, penas pendit. Quum primum est extra aquam, inflatur: & si eum tetigeris, magis magisq; intumens exardescit. Tumque si quis assidue eum moueat, praesertim totus perlucet, & tanquam morbo intercutem denique disrumpitur. Si quis hunc etiam nunc viuentem in mare velit reicere, is supernatat more inflatae vento vesicę, quo circa ex affectu Leonides ait physalum appellatum esse. Idem eodem in loco physam piscem ponit, sed à physalo diuersum, ne quis ob nominis affinitatem eundem esse putet: est enim physa piscis Aegyptius admirabili natura praeditus: nam eum notionem habere ferunt, quando Luna augeatur & diminuatur, eiusq; iecur pariter cum Luna decrescere, pariterq; recrescere, corporisque habitu modo esse opimo, modo gracili & tenui. Cum physalo eundem planè esse eum quem hic expressimus, non affirmamus, quanvis pisces aliqui locis quibusdam proprii esse putantur, qui tamen in aliis aliquando, sed rarius, reperiantur. Sed si physalus non est, ei certè non valde dissimilis iure dicetur, vel erucatum marinorum generi rectius subiicitur. Ore & oculis caret, in medio latior est, extrema gracilescunt & incuruantur, in ventre siue in supina parte rugosus est, pudendi muliebris speciem referens, in prona parte siue in dorso tumores parui eminent, verrucas pescatores nostri vocant, è quibus pili virides existunt. At contactum intumescit & supernatat, ut Aelianus de physalo scripsit. Præterea venenatum esse in cane experti sumus.

De Perseo maris rubri.

C A P U T X I.

PISCES sunt multi: maris rubri & aliarum maris parrium proprij quique nullis aliis in locis reperiantur, quemadmodum & terrenæ animantes plurimæ in Africa & in India sunt, quæ nusquam alibi gignuntur. Quanquam aliquando visuenter ut maiorum incuria quibusdam nos carere crediderimus, quæ postea doctorum & sedulorum hominum reperit industria, ut viperas in Gallia nullas esse sibi persuaserant patres nostri, quod tamen hodie certa experientia refutat: & divitum qui vel voluptati seruiunt, vel

nouarum rerum studio tenentur sumptibus & opera effectum est, vt ab externis & procul remotis locis, in nostras terras deportata sint quedam anteà à nobis non visa. Quod non solù in cæteris rebus, sed etiam in piscibus accidit, vt de scaro anteà dictum fuit. Quare non omnes pisces parti alicui maris assignati in ea sola reperiuntur, etiam si quidam sint nullis aliis communes, quales sunt ij de quibus nunc dicemus, quos ex Ælianô potissimum describemus sine ecoribus. nolumus enim scientes studiosis imponere, & librorum duntaxat monimentis cognita perinde ac ea quæ vidimus, contra dictauimus, disscuimus depingere. Neq; consilium hoc nostrum exemplo, neq; ratione caret. Etenim certum est Pliniū permulta nunquam à se visa ex veterū & spectatorū autorū libris transcripsisse, quæ diligentia sua ab hominum obliuione atq; à silētio vindicavit. Ac spero breui futurum ut Petrus Gyllius vir doctissimus & in omnium rerum cognitu dignissimaru peruestigatione diligentissimus, non solù pisces, sed alia permulta quæ vidit in Græcia, Ægypto, Syria, Perside studiosis spectanda proponat. Interea ad eorum lectionem & cognitionem incitabuntur & præparabuntur philologi omnes, iis quæ breuiter hîc tradituri sumus. Ac primùm de perseo, cui Ælianus tam illustres notas tribuit, ut ab aliis internosci facile possit. In mari rubro, inquit, piscis nascitur quem Arabes perseum nominant, Græci quoque eodem nomine appellant: nam vtriq; Iouis filium Perseum vocat, ex cuius vocabulo nomen traxisse piscem hunc prædicant. Is pari est magnitudine cum anthia maximo, aspectus similitudo illi etiam est cum lupo, naso est leviter adunco, cingulis aureis distinguitur, quæ à capite exoriëtia oblique feruntur, & ad ventrem usque pertinent, frequentibus & permanentibus dentibus munitus est. Ex omnibus piscibus qui in eo mari versantur, robore & audacia maximè excellere dicitur.

De Elope.

CAPUT XII.

Lib. II. cap. 21.

L O P E M Ab acipensere & anthia differre anteà docuimus. Est autem sacer piscis vocatus, vt scribit Ælianus, rarus inuentu creditur, in profundo Pamphylio capitul: sed tamen etiam inde nisi vix & admodum raro, quod si capiatur coronis ob secundam pescationem sese non modò pescatores ornant, sed & pescatoria nauigiae fertis redimiri curant, & plausu & tibiarum sono prædam testantes, ad terram nauem applicant. Alij non hunc sed anthiam sacrum existimant, quia locus quem anthias incolit, & beluarū expers, & vri-natoribus tutus est, & cum piscibus pacem seruant. De eodem elope

ex

ex Columella & Plinio plura, quum de acipensere ageremus. Hoc vnum non possum non mirari, quod scripscrunt antiquorum quidam elopi soli squamas esse ad os versas: hic enim squamarum situs maximè mihi à naturali constitutione alienus esse videtur. Nam cùm piscibus ut cæteris animantibus sensuum sedes sint in capite, quorum ope nocitura declinent, profutura persequantur, necesse est in anterius natationem dirigi, quod si ad os versæ essent squamæ, etiam in leniter fluēte aqua impetus retardaretur, in rapida verò prorsus inhiberetur: vndis enim squamas subeuntibus & leuantibus in aduersum pellerentur pisces: cogitare itaq; non possum quid causæ sit cur optimum & piscium constitutioni accommodatissimum squamarum positum natura in elope mutarit, quæ id in piscibus creandis maximè obseruasse videtur, ne quid esset quod natationem impediret, qua de causa auriculis, pedibus, manibus, pudendis propendentibus, mammisque omnes priuat. Hanc tam insignem in elope notam non prætermisisset Aristoteles, qui elopem vedit, vt iudicare licet ex iis locis, in quibus particularum elopis meminit, de branchiis piscium loquens: Οἱ δὲ ἐφ' ἕχτερα, δὲ μὴ ἀπλοῦ, δὲ ἡ μητλοῦ, οἷον ὁργέος καὶ Κεράτου, οἱ δὲ τετράρα ἐφ' ἕχτερα ἀπλᾶ οἷον ἔλοφ, Κυακεῖς, σκύρου, ἔγχελος. alij binas vtrinque branchias habent, alteras simplices, alteras duplicates, vt conger, scarus: alij quaternas vtrinque simplices, vt elops, synagris, muræna, anguilla. Item alibi quum de fellis situ verba facit. Οἱ δὲ ἄλλοι τρῆς ἑπτέραις, οἱ μὴ πορρώτεροι, οἱ δὲ ἴστεροι, οἷον βάραχος, ἔλοφ, Κυακεῖς. alij in intestinis situm fel habent, his longius à iecore, illis propius, vt rana, elops, synagris. Hæc sunt quæ nunc de elope sentio.

*Lib. 2. de hist:
anima. cap. 13.*

*Lib. 2. de hist:
animal. c. 15.*

De marino Grue.

C A P U T X I I I .

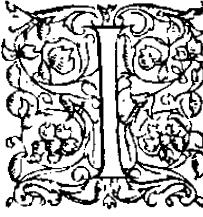
A R I N I Gruis Ælianus meminit, mirabilèmque rem de eo narrat ex Demostrato viro in piscium cognitione exercitato, his verbis: Marinus grus Corinthiaci sinus alumnus ad quindecim pedum iusta mensura dimensorum magnitudinem procedit. Eius & caput & os alitis gruis speciem similitudinèmque gerit: squamæ penitus gentilis avis ei similes sunt. Tanto robore saliendi est, vt tanquam emissum à contento neruo telum feratur. In sermonem Epidauriorum venit, hoc animal ex nullo pisce generari, sed quum volucres grues Thraciū frigus fugientes, tum foeminæ ad coitum exarcentes, tum mares veneris libidine conflagrantes inter se cōplexu-

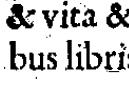

venereo iungi cupiunt, fœminas suspésum coitum sustinere non posse, idcircoque semen emittere, quod voti compotes fieri non possint. Ac si supra terram volent, id ipsum ad nihilū recidere, sin supra mare, id delapsum tanquam thesaurum per manus traditum, sic à mari huc fœtum asseruatum, animantemque effici, neque velut in aluum sterilem illapsum perire. Demostratus, inquit, huc pescem vidi, & magno-
pere considerauit, quumq; vt aliis ostendere possem, sale condire vel-
lem, atq; coquis ipsum secantibus viscera intuerer, tum ex utroq; la-
tere spinas similiter atque tabulas legum triangulas esse, tum eius ie-
cur in longitudinem procedere aspexi, tum iecori subiectum fel lon-
gum, follem tanquam scorteum habere, vt faba recens videretur. vbi
verò primū iecur & fel exempta fuissent, ambo statim intumuisse,
vt iecur instar hepatis maximi piscis videretur, fel verò lapidem, su-
per quem forte possum fuerat, consumpsit.

De Elacatene.

C A P U T X I I I .

lib. n. cap. II.
Libro 7. Non Piscium catalogo statim post hepar helacathenas
 Plinius numeravit, & Athenæus post hepatum. Sed animaduertendum apud Plinium scribi helacathenes, apud Athenæum elacatenes, quam postremam lectionem securi Festus & Columella elacatenam dixerunt, quanquam apud Columellam non elacatena sed elacata legebatur, cui voci elacatenam recte substituit Hermolaus. Qui sint autem elacatenes, declarat Athenæus ex Mnesimacho: Μνεσίμαχος ἵπποτρόφω, ζέριβης, θιώνος, χωβίος, ἡλαχθῖνος, εἰσὶ δὲ κατάκλιτοι εἰς ζεριχεῖδην. Mnesimachus in hippotropho, scomber, thynnus, gobius, elacatenes: sunt autem elacatenes cetacei ad saliendum idonei. Festus: Elacatena genus est salsamenti, quod appellatur vulgo melan-
lib. 8. cap. 17. drya. Columella: Sombri, carchari, elacatenæque ventriculos, & ne singula enumerem, salsamentorum omnium purgamenta. Ex his colligo elacatenam pescem fuisse ex thunnorum genere, vel thunnis & lacertis corporis specie consimilem, longum scilicet & cetaceum, iaculi vel colli vel fusi figura, in extremis tenuiore, in medio crassiuscula, à verbo ἡλάχθω, quod significat circumvoluor & circumuerter. Cùm salitur idoneus esset pescis, factū est, vt non pro pisco solūm, sed pro salsamēto sumeretur, quemadmodum garum, liquor qui ex garofit pisco. Quod ex thunnoru genere sit vel thunnis, similis elacatena suspicari licet ex Festo, qui elacatenam genus esse salsamenti scribit, quod meladrya vocatur: nam μέλαχνος autore Pamphilo & Atheneo. Τῶν μεγίτων θιώνων εἶδος ἐστι. sunt & μελαχνά, & τεμαχνά, & λιπαρά, id

id est, particulae thynnorum pinguiores, quæ alibi, ut opinor, dicuntur
 ράχη. His subscriptis Plinius de thynnis membratim cæsis lo-
 quens: melandrya vocatur cæsis quernis assulis similima. Præterea
 ex eo quod similes pisces coniungit Athenæus in iis quæ ex Mnisi-
 macho profert, quæ iam citauimus, perspicuum esse potest, mendum
 vnum esse, ut pro καβιὸς χρήστας legendum sit: nam καβιὸς dissimilis est,
 & vita & corporis forma, χρήστας verò eiusdem generis ut ex superiori-
 bus libris constat.

Libro 8.
Lib. 9. cap. 15.

De Ruminali pisce.

CAPUT XV.

A Z A Et qui Græca Latinaque nomina animalium
 in fine librorum Aristotelis de animalibus collegit,
 ruminalem pisces nominant, qui Græcè dicitur μη-
 ρυξ ab Aristotele i. i. b. i. x. de Histor. animal. μηρυχο-
 οὐ τὸ μὲν ἀμφόδοντος, οἷον βοες, καὶ τρόπαιον, καὶ αἴγες, ἐπὶ^{Cap. 50.}
 ὃ τὸν ἀγριῶν θέριον πατωνταί, οὐ μηνταί οὐ δέρματα, οἷον ἔλαφος, αὖτις ὃ μη-
 ρυκάρδιον, πάντα ὃ καθαρίσμενα μηρυχίζει μέλλον μαλισταῖς τῷ χριστῷ μη-
 ρυκάρδιον, τότε καὶ οἰκιας θερόμενα, χεδονὶς ἐπλείσθεντα τῷ ποιεῖ, ταῦτα δὲ ἀγε-
 λαῖα καὶ θήλαια καὶ ἔλαφονα χερόντα μηρυκάρδιον, διὰ δὲ τέμενος ἐξω μηρυκά-
 ρδίον ὃ καὶ τὸν ἀμφοδοντῶν θέριον, οἷον οἴτη μύες οἱ πόνικοι, καὶ οἱ ἵψεις, καὶ οἱ χρ-
 λῆται οἵποι τῷ ἔργῳ μηρυχον. Quæ sic conuertit Gaza. Ruminant quæ
 superiore dentium ordine carent, ut boues, oves, capræ. Ex feris nul-
 lum adhuc ruminare constat, præterquam ea quæ aliquando cum
 hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Ia-
 cent potissimum quum ruminant omnia, & hybernatis præsertim mē-
 sibus solent ruminare, septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra
 tectum aluntur. gregales leuius minusque temporis ruminant: quo-
 niā foris pascantur. Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla quæ
 ruminant, ut mures pontici, & pisces quem ab ea re ruminalem qui-
 dam appellauerere. Sed horum postrema pars à Gaza perperam mihi
 videtur esse conuersa, sic enim vertendum fuerat. Ruminant & quæ-
 dam utrinque dentata animalia, ut mures pontici, & pisces quidam,
 & qui ab ea re μηρυχον vocatur, id est, ruminans, si verbum verbo red-
 dere voluerimus. ut μηρυχον diuersum sit animal à pisces ruminan-
 tribus, quanquam in quo animantium genere numerari debeat, mihi
 adhuc sit incertum. Hæc ut vera esse credam, facit Aristotelis ipsius
 autoritas qui duobus in locis tradit ex pisces omnibus scārum so-
 lum ruminare, prior est, in quo de piscium ventriculo verba facit,
 μιαν γαρ τὴν ἀπλινὸν ἔχοντας διαφέρει τοῖς συγγενεῖσι γαρ πάνταν ἐτροφοῦν Lib. 2. de hist.
 ἔχοντας διαφέρει τοῖς συγγενεῖσι γαρ πάνταν ἐτροφοῦν animal. ca. 17.

līb. 8. de hist. & ruminare solus piscium cōreditur. Alter est. δοξεῖ ς καὶ τὸν ἵχθυντον ἄλλον οὐκέπειρος ζεῖ ποὺς μηρυκάζειν ὥσπερ τὸ τετέρων μόνος. Scarus vñus inter pisces ruminare quadrupedum ritu videtur. Quæ cūm ita sint, secum ipse pugnaret Aristoteles, si præter scarum piscem alium esse diceret qui ruminaret, vt necesse sit; vel ruminalis piscis nomine scarum intelligi, vel ruminalem, aliquod aliud animal esse ex corū numero quæ yrrinque dentata sunt, tamē ruminant.

De Cercuro, bopgyro, aulopio & aliquot aliis piscibus.

C A P U T XVI.

In Halie-
tico.

Tib. 1. & 2. &
tauāp.

E P K O Y P O Y Meminit Quidius inter eos pisces, qui in ponto nascuntur.

Cercurusque ferox scopulorum fine moratus

Eiusdem inter saxatiles meminit Oppianus. Bopgyrus quoque ex ponticis est piscibus in scopulis viuens, ex iisdem sunt rhacinus pullus, aurei coloris chrysos, præterea paruus teragus. Iij nobis nomine tatum noti sunt. item dasillus apud

līb. 8. de hist. animal. ca. 2. Aristotelem. Halesurion, inquit Hermolaus, sunt qui pro callionymo pisce capiant. Alabes, mæotes, simus, eleotris, cynodexia, cynops vel cynopus, etelis, eleginus, melys, mythus, phyca, parus, phycarus, vrena turpna, fortasse pro muræna & torpedine sunt: & alij infiniti pisces quorum nominibus supersedeo, nobis ignoti. Sed admonenai sunt studiosi alios ideo incognitos esse, quod nobis peregrini sunt, vt Nilotici qui è mari Nilum subierunt, alij aliorum locorum proprij. Quam plurimi corruptis nominibus apud Plinium, Athenæum, Aristotelem in exemplaribus nostris leguntur, vt μύχω, papauer Gaza interpreta pro μύχω, & μύειος pro μύχος murinus eodem interprete, alij nomina tantiū sine vñis notis aut internarum aut externarū partium, vt ne ex etymo quidem conjecturam vñlam capere possis. Quosdam Oppianus nominibus proprijs omissis, epithetis tantum designauit vt ἀλογαῖς. De nonnullis aliter atque aliter diuersi autores scripserunt, vt aulopum quartam anthiæ speciem facit Oppianus, aulopiam & anthiam cundem esse scribit Aristoteles in species anthiam non diuidens: Elianus vero aulopium alium videtur descripsisse. Qui circum insulas Tyrrhenicas nūcupatas in maritimis rebus versantur, certeum quempiam piscem aulopion appellant, cuius vim & natum explicare alienum non est. magnitudine maximum aulopion maximis thuni superant, & robore aulopios cum illis collatus pinnas fert,

fert. Quanuis thynnorum natio fortissima est, & aduersarij aulopij promptè repugnantis primum impetum vi sanguinis consistentis sustinet, quo celeriter depulso vincitur. Aulopios verò perdiu pugnam tolerat, ac nimirum contra piscaores decertat, & sepiissime victoriam reportat, sese vrgens, & caput in profundum deprimens: sua enim natura ore ac tanquam ceruice est robusta. Quin est captus eximia forma spectatur. Oculis est patulis, rotundis, magnis, cuiusmodi Homerus bubulos esse canit. Dorso est cæruleo, & ventre candido, à capite ad caudam pertinens quædam linea in orbem desinit. Ex his colligunt nonnulli aulopion esse, quem lingua vernacula vocamus *benton*, quem amiam esse demonstrauimus. At notæ aliquot insignes reclamant, neque enim cetaceus est pisces sicuti aulopios, neque linéam auream à capite ad caudam ductam habet, neq; oculis est magnis patulisque. Hæc duntaxat nota vtrique communis est, quod dorso sint cæruleo, ventre candido.

De Reuerso indicō.

C A P U T X V I I .

MI R A B I L I S Est pisces, quem Indi reuersum vocant. Eodem quo elephas ingenio esse videtur: nam facile cicuratur, docilis est, & loquentes intelligere videtur, adeò vt Indi cum eo piscari soleant. Pisces est palmi magnitudine, squamis rugosis contetus spinis acutissimis & maximè in dorso munitus est, & ab umbili- co ad caudam, quibus pisces etiam maximos ferit, & veluti affixis hamis retinet atque trahit. Hunc cum aliis captum seruant & cicurant, vt eo postea phocas, tiburones, manatos venentur, aliosq; huiusmodi pisces, qui ideo quod pulmonibus spirent, in summa aqua saepius natant. Funiculis igitur alligant, annexis aliquot suberis frustis, blandisque verbis hortantur & incitant, vt magno animo in fortiores & meliores impetum faciant, atque ad litus cogant, tum in mare iniectum natare sinunt, atque cum præda reuersum laudant, & gratias agunt, perindeac si pisces ratione præditus & in eos beneficis, monitus atque hortationes audiat, cum ipse ἀντοδιδάκτος & solitus idem faciat, quemadmodum alij plurimi sunt, qui alios etiam feroce persequuntur, vt in singulorum historia sape dictum est. Aiunt piscem hunc in cibis bonis haberí, quod neque sicca sit ni- miūm carne neque glutinosa.

De Remora.

CAPUT XVIII.

X E N E I Σ A Grēcis dicitur piscis, à περιστέρας, id est, à retinendis nauibus, sic & à Latinis remora & remiligo ab iisdem remorandis. Huius piscis quanuis frequens fiat & celebris ab effectu mentio à veteribus, raro tamen hodie cernitur, immo paucissimis cognitum esse putauerim, qua de causa inter peregrinos & ignotos repono. Cur autem parum notus sit, in causa fuerunt diuersæ à diuersis scriptoribus traditæ huius piscis descriptiones, ut si omnes vetera scribant, necesse sit pluribus piscibus nauium retinendarum vim inesse, id quod non animaduertentes plurimi, quum remoræ notas ab Aristotele, Plinio, Oppiano traditas confundunt, perinde ac si omnes de eodem pisce loquerentur, euénit, ut neque Aristotelis, neque Plinij, neque Oppiani echeneida internoscant. Quod autem alia atque alia sit variorum autorum remora, iam demonstrandum est. Oppianus tradit echeneida pelago amicam esse, longam cubitum vnum, subfusco colore, anguillæ similem, acutum os habere subter, contortum, rotundi hami cuspidi simile, de qua nautæ rem mirabilem natrant, omnibus qui non viderūt incredibilem: nauem enim secundi venti vi impulsam, passisque velis per mare currentem, echeneis tanquam eam voratura ore admoto sistit, inuitisque nautis retinet, perinde ac si in tranquillo portu quiesceret. Oppiani versus citauimus, quum de lampetra diceremus, quos hīc omitto, ne prolixior sim. Plinius limaci magnæ similem esse dicit eorum testimonio, qui eam viderunt, quæ Caij Principis quinqueremem tenuit. Libro autem nono diuersorum diuersas sententias de eadem profert, vt ipse monet libro trigesimo secundo: Nos, inquit, plurimorum opinione posuimus in natura aquatilium, cum de eo diceremus, libri noni locum intelligens, quem iam citamus. Est parvus admodum piscis assuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhaerente naues tardius ire creduntur &c. Ibidem. Mutianus muricem esse latiorem purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente. Et mox. Trebius Niger sesquipedalem esse, & crassitudine quinque digitorum, naues morari. Quam dissimilia sunt ista, remoram anguillæ similem esse, longam cubitum vnum, & piscem admodum paruum esse petris assuetum: deinde muricem esse purpura latiorem, tum limaci similem esse. Postremò sesquipedalem esse, & quinq;

Lib. 31. ca. 1.

Cap. 25:

quiisque digitos trahim sicut interim annotatione dignus est. Plinij locus libro nonnulli. Est parvus admodum pisces affuetus petris. Ische-neis appellatus: hoc carinis a deorum pavidus cardius sic creduntur, inde nomine impoiso: quam ob causam amatorius quoque venefi-cius infamis est. Soiudiciorum ac librum avora, quae criminis una laude pensat. Pedes enim habere arbitrantur Aristoteles, ita posita pennarum similitudine. Imò reprehendit Aristoteles eos qui remorae pedes tribuunt. Et si iugularibus non possint, quod non possunt, tunc exenti, sed neq-ru' tares. At vero apud longos, non possunt, sed possunt. Tunc dicitur quod non possunt, tunc exenti, quod possunt. Legen-dum igitur apud Plinium, pedes habere arbitrantur ex Aristotele, ita posita pennatum similitudine, ut recte emendauit Massarijus. Lib. 12. ca. 45. Alianus eandem quam Oppianus temporam describere videtur. Echeneis pelagius est pisces, aspectu niger, longitudo cum mediocri anguilla et quaudus. Nomen à nebula, quae agit habet, ab inhibentis nauibus. Echeneida Græcè scientes appellariunt. Nauis secundo vento & pleniis velis propulsæ extremam puppim mordicus premens, aquam indomitum atque effrenatum equum freno robusto inhibens, violentissime ab impetu reprimit, & constrictam tenet: frustraque ventis vela dauntur, frustra venti a flumine, quæ res vectores angit, & sollicitos vehementer habet. Ex his id ostante re puto, quod initio proposueramus, nimurum non unam echebeida à veteribus descriptam fuisse. Nunc de eiusdem piscis vi facultatèq; dicendum, quam cum ceteri autores, tum maximè Plinius ad stuporem usq; admiratur, in diuersis locis. Addatur his reciprocus testus mirabilis vis, versutusq; totum mare in flumen, tam omnia hæc pariterq; codem impellentia, unus ac parvus admodum pisces echeneis appellatus in se tenet. Ruantyonii licet & sequiant procellæ, imperat furori, virosq; raptas compescit, & cogit stare navigia, quod non vincula villa, non ancoræ pondere irrevocabili ja-ctæ infrenat impetus & domat. Mundi rabies in nullo suolabore, non retinendo, aut alio modo quam adhærendo. Hæc tantilla est, satis contra tot impetus, ut vetere ira navigia, sed armatae classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnatur veluti è muris. Heu vanitas humana, cum rostra illa ferriq; adiungit armata, semipé-dalis inhibere possit, ac deuincta tenere pisces. Fertur actiaco mariti tenuisse prætoriam nauim Antonij properantis circumire, & exhortari suos, donec transiret in aliam. Ideoque Gæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & nostra memoria Caij Principis ab Astura in Antium remigantis, ut res est, oria auspicalis pisces. Siquidem nouissimè tui in urbem reversus ille Imperator suis telis confos-sus est. Nec longa fuit illius morte admiratio, statim causa intellecta, cum è tota classe quinqueremis sola non proficeret, & exilientibus

Lib. 2. de hist.
anim. ca. 14.

protinus qui id quererent, circa nauim inuenire adherentem gubernaculo, ostenderuntque Caius indignari hoc fluuisse, quod se reuocaret, quadrigentorumq; remigum obsequio contra se intercederet. Constatbat peculiaritas miratum quomodo adhaerens tenuisset, nec idem polleret in nauigium recipere. Qui tunc posteaque videre, eum limaci magnae similem esse dicunt. Nec dubitamus idem valere ad omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venetum, conchis quoque eiusdem potentiae credi necesse sit. In nostris quidam Latinis remoram appellauere eam. Mirumque à Græcis, aliis lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo pròdiderunt. Alij sale asseruatum alligatumq; gravidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyonem appellauere. Quocunq; modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de villa potentia naturæ atque effectu, in remedii sponte nascientium terum dubitare debeat? Et alibi Marianus muricem esse purpura latiorem, neq; aspero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concava veroque latere sese colligente, quibus inherentibus pletam ventis sterile nauem portantem nuncios à Petriandro ut castrarentur nobiles pueri, conchisque quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem eoli Trebius Niger sesquipedalem esse, & crassitudine quinque digitorum naues morati. Præterea hanc esse vim eius asseruati in sale, ut aurum quod decideret in altissimos pureos, admotus extrahat. Huius tam mirandi effectus cæcam planèq; occultam esse causam videtur significare Plinius. Adamus Leonicerus in libro de aquatilibus huius nullam omnino causam naturalem reddi posse existimat. Non immerito, inquit, tantas in tantillo pisciculo vires aliquis miretur, magneti quidem sua est in ferrum facultas, adamantem coram toxicu ferunt madere, turchesiam appetente periculo aut scindi, aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere, sed longè alia natura venit. admiratio in nostra echeneide, lapidibus siquidem & metallicis naturalis pro materiei varia conflatione, cœlestiumque corporum in ea elaboratione quadantenus caussa assignari potest, partim etiam natura secretis est relinquenda. Basiliscum serpenteum adeò venenatum esse scribunt, ut visu etiam in hominem virus transfundat. Torpedo piscis non tangentii piscatori per hamum & virgam corporem, vnde nomen etiam accepit, sicut & Græcis τόρπη dicitur, immittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus veneno ea vis tribuuntur, sed quid de hoc pisciculo afferemus in medium? quam eius viribus & potentiae ascribemus rationem? Hic sicut & reliqui pisces in aquis agit. Non alibi nisi in aquis vires suas exercet, nulla adest magnitudinis in eo violentia, minutulus ipsis naui se adiungit, nulla vis contra ipsum satis est, nullus impe

impetus loco mouere nauem potest, nisi pisciculus hic naui adhærere inuentus esset. Adscribi illud potest, cur non aliæ similiter naues fixæ manent? cur huc tantum, cui pisciculus hic se adiunxit? cur inuenient hoc & amoto plenis mox velis nauis procedit, nec impedimentum amplius sentit? Fatendum est rationem hinc naturalem adferri nullam posse. Et quis non videt in eodem fatale quoddam indicium & praesagium quasi futuri mali praescium, periculum imminens cupiens auertere? Tenuit Legatos Periandri de castrandis pueris nobilibus, tanquam indignum iudicante natura homini id quod conseruationi ipsius donatum esset auferri: & idcirco nauem inhibuit, & à cursu reuocauit, sed securum & improuidum genus hominum velut rem nihil floccipendit. Tenuit nauem Caij Cæsar is, non multò post Romæ interfecti condolens misero Cæsar is exitio, ipsa natura cupit ab ipso malum auertere, atque à cursu infausto & infelici reuocare. Hanc etenim Leonicerus, cuius verba ideo adscripti, tum quod ea quæ de aquatilibus scripsit, rarius leguntur, tum quod huic loco sint accommodata: recensemus enim quæ de remora literis prodita sunt admiratione quidem dignissima, sed quæ magna ex parte cessauerit, si tam mirabilis euentus causa reddit a sit. Nam, ut rectè dixit Aristoteles, Οὐαράζεται τὸν μὴν χεῖ φύσις Συμβαίνοντων ὅταν ἀγνοεῖται τὸν αἰτιον. Is in libro, quem μηχανικὴ inscripsit, quaerit cur clavis cum parvus sit, & in extrema naui tantas habeat vires, ut ab exiguo temone, & ab hominis vnius viribus alioqui modicè nitentis magnæ nauium moles moueantur. Cui quæstiōni præter alia respondet facillimum esse mouenti ab extremo, mouere aliud: quia prima pars fertur celerimè, ac quemadmodum in his quæ feruntur, in fine cessat impetus, ita in continuo quod mouetur fine, maximè imbecillis motus est, qui verò maximè imbecillis est, facile dimouetur: vel, ut dilucidiū loquar, in puppi extrema scilicet nauis parte rectè collocatur clavis, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cui admotum sit aliquid quod moueat, facile tota mouetur. Etenim sicuti in iis quæ vibrantur, initio vehemens est motio, quæ in fine languescit: sic continua molis prius extremum, cui id quod mouet coniunctum est, celerimè fertur: alterius verò extremitati imbecillis admodum est motio & remansus. Imbecille autem omne facile in quamlibet partem leui momenti impellitur. Ex quibus efficitur si in hanc vel illam partem clavis moueatur, proram quoq; vel dextrorsum vel sinistrorsum ferri, in rectum verò remoru impulsu. Idem aliis rationibus demonstrat Aristoteles, volens omittit. Quare si recta & celerimè currat nauis, & echeneis ore clavo vel puppi affixo caudam vel se totam modò in dextrum modò in sinistrum moueat, necesse est etiam in prora motionē hanc percipi, & ad echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoq; moueri,

ac proinde impetum eius inhiberi, cum ab Aristotele demonstratum sit, & experientia comprobatum, ad exiguum vnius extremi motio- nem, extreum alterum, atq; adeo totam molem continuam nutare. Lampetra igitur verbi gratiavel quavis alia remora, non in ipsa nau neque ipsius lateribus sed puppi vel gubernaculo adharente, & cau- dam vel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec ultra fertur, non aliter quam si tranquillo mari in prospero & ce- leri nauis cursu gubernator imperitorem ad gubernandum admittat, qui clavum recte tenere non possit. firmissime enim in cursu tenendus est, ne fluctuet nauis, alioqui mox retardabitur impetus. Eadē de cau- fa validis retinaculis ad puppim clavis alligatur, etiam in fluuiatili- bus nauigiis, libero in obliquum motu non impedito, atque in rapi- dis amnibus in terram ate defixis palis in vtraque ripa funes alligan- tur ad dirigendum iter, ne aquarum vi fluctuante naue progressus inhibeat, neque recta fluuius traiici possit. Alias remorae vires tri- buit Aristoteles: hac enim vti quosdam scripsit ad iudicia & philtra quod apertius Plinius. Amatoriis quoque beneficiis infamis est & iu- dicatorum ac litium mora: quæ vero parum consentanea esse mihi vi- dentur, nec id affirmat Aristoteles, sed ex aliorum potius sententia, quam ex sua profert. Qui id crediderunt, videntur cæcam illam, quam putabant, remorandi naues facultatem ad mulieres firma amicitia deuinciendas translusisse: quæ cum natura leues sint & in- constantes, nulla efficaciore remora quam auro conciliari vel in a- micitia retineri possunt: non ad conciliandos vel irretiendos ama- tores, sed ad eorum liberalitatem eliciendam & exauriendos locu- los scorta Romana hyppoglossum herbam domi curiosè alut, quam ab effectu bonifaciam appellant. Sed ne in remora explicanda diu-

Liber 10. de tuis lectores remorer, iam finem facio, hoc vno annotato quod Hieronymus Cardanus parum recte de remora sensisse videatur hoc in loco. Sunt & pisces viribus clari, ut torpedo, quam Ianuenses vocant tremorizam. Frequentissimus est, & ex echinorum genere, qui spinis abundat, quorum capture piscatorum manus hebescunt & obstupe- scunt innata quadam vi, quæ tamen solùm viuentibus inest. Sed est aliud echinus non è genere spinosæ torpedinis, sed ex cōcharū genere, quem remoram Latini vocant. Dictus echinus ἀπὸ τῆς ἔχοντος, quod naues, sicut fundo illarum hærens. Vnde C. Caligulae Cæsaris triremem mo- ratus est, malo illius omne, limaci magnæ persimilis est rarusq; ut qui post ea tempora non visus sit: vnde remoram aliam esse à torpedine constat, quanvis Aristoteles nominis similitudine & effectus vnu ge- nus existimauerit. Vide quot errores paucis verbis complexus sit. Pri- mū id Aristoteli falsò adscribit, quod remorā & torpedinem nomi- mis similitudine & effectus genus vnum esse existimauerit, cum id ne-

per somnium quidem Aristoteli id vñquam in mētem venerit. Nam
 L I B . I I . de hist or . animal . disertē scripsit remoram pisciculum esse Cap. 14.
 axis assuetum , torpedinem verò libro quinto eiusdem operis inter Cap. 5.
 cartilagineos numerat , & inter planos cartilagineos Plinius libro no. Cap. 24.
 no. Deinde torpedinem ex echinorum genere facere videtur , quod
 plane à veritate abhorret , vt ex iis quę de torpedine diximus , & eiis quę
 de echinis dicemus , perspicuum est . Tum remoram echinum appelle-
 lat , ἀντὶ τοῦ ἔχειν τὸν καρπόν τοῦ εχενειδα- appellare oporteat : echinus
 enim longè aliud significat nempe hirtum & asperum . Adhęc id om-
 nino contra veterum sententiam dicit , quòd remora naues sistat fun-
 do illarum hærens . Scribit enim Plinius , circa nauim adharentem gu-
 bernaculo inuentam fuisse remoram , quæ Caij Cæsar is nauem reti-
 nuerit , miratūmque eum fuisse quomodo adhærens tenuisset pīscis ;
 nec idem polleret in nauigium receptus . Postremò vehementer errat
 qui remoram Aristotelis limaci magnæ persimilem esse credit , cùm
 Aristoteles pisciculum esse dicat saxatilem . Lib. 31. cap. 1.

G V L I E L M I R O N D E L E T T I I D E P I S C I B V S

L I B E R X VI .

Qui dicantur pisces cetacei & beluæ marinæ .

C A P U T I .

V P E R I O R I B V S Libris de squa-
 mosis , lœvibus , cartilagineis diximus : nunc
 post peregrinos de cetaceis & beluis mari-
 nis agemus , quoniam in iis sunt nonnulli
 etiam peregrini : & ideo incogniti , nisi in-
 dustrij viri & cognitionis rerum studiosi il-
 lorum historiam literis mandassent . Sunt au-
 tem cetacei pisces iij propriè auctore Aristote-
 le , qui magni sunt , & perfectū animal ex semi-
 ne non ex ouo gignunt , vt delphini , balenæ , phocę . Quanquā alij tum-

Latini tum Græci veteres cetaceos acceperint pro grandibus cuius-
uis generis piscibus, vt aliâs monuimus, veluti in thunnorum & ga-
leorum genere quidam cetacei sunt. De prioribus maxima ex parte
hîc loquemur, quos Latini beluas marinas etiam vocarunt ab imma-
nitate, opinor, & magna cum terrestribus beluis similitudine: nam
eodem modo concipiuntur & gignuntur, & pulmones habent, re-
nes, vesicam, testes, mentulam: scœminæ vuluam, testes, mammas.
Carnis quoque substantia non multum à terrenis discrepant, quæ res
patres nostros impulit, vt dubitarint aliquando, an quadraginta die-
rum spatio, quo carnium esu nobis est omnino interdictum, belua-
rum marinorum carne vesci liceat. sed vt multa iis sunt cum terrenis
animalibus communia, ita quædam sunt, in quibus dissident: exter-
nis enim partibus mutilati sunt, naribus carent, pedibus, auriculis,
mammæ papillis. Nunc considerandum num potius in terrenarum
quædam aquatilium genere habendæ sint esse, quæ præterquædam quod
aërem recipiant, in terra etiam pariant, & catulos edificant. Etenim
animantium discrimen à locis sumitur, quod aliæ terrenæ sint, aliæ
aquatiles: terrenæ, quæ aërem recipiunt: aquatiles, quæ aquam. Et
nulla earum, quæ humorem recipiunt, aut volucris est, aut pedestris,
Lib. 8. de hist. animal. ca. 2.
Ibidem: nec cibum sibi ex terra petit auctore Aristotele. At sunt quæ inter
has ambigunt, in quo genere sunt beluae marinæ, & quæcunque fi-
stulam vel quid simile cum pulmonibus habent, vt delphini, balenæ,
testudines & similes: quod genus, inquit Aristoteles, neque terre-
stre, neque aquatile facilè dixerim, siquidem terrenum est, quod aë-
rem recipit: aquatile, quod aquam secundum naturam: utrunque
enim participant, cum & aquam hauriant reddantque per fistulam,
vel foramina narium loco, & aërem per pulmones. Vel fortasse re-
ctius aquatile genus ita distinguemus, vt aliud sit quod aquam ad-
mittat emittatque, vt una cum aqua admisso aere refrigeretur, aliud
propter cibum: quum enim in humore cibum accipiunt, fieri non
potest quin aliquid humoris simul hauriatur, quod haustum, quo
emittant, instrumentum habeant necesse est: refrigerationis vero
causa aërem per pulmones trahunt, cuiusmodi sunt cetacei, de qui-
bus nunc tractaturi sumus. Hi à se differentiis quibusdam secer-
nuntur. Sunt qui corporis magnitudine reliquis præstant, vt bale-
næ, phyceteres, orcae, pristes delphinis & phocænis longè sunt im-
maniores, testudines marinæ mediæ sunt magnitudinis. Differunt
& partibus quibusdam internis & externis. Orca truculentos den-
tes habet, delphin multos quidem sed paruos & minus noxios, pho-
ca luporum terrestrium dentibus similes, musculus nullus sed horum
vice setas longas suillas similes. Testudines etiam dentibus carent, sed
pro his maxillarum pyxidatas commissuras habent. Cetacei multi

fistulam habent præsertim maximi, vt balenæ, phylæteres, quæ de-
cet testudinibus & phocis, sed iis sunt foramina duo ante oculos na-
rium loco. Vita differunt: nam balenæ aqua & spuma maris vescun-
tur, orca & phoca piscibus. Balenæ, delphini & omnes ferè beluæ
ex semine concipiunt, & viuum animal pariunt. Testudines ob in-
tegumenti duritatem & compressius latiusque corpus viuum animal
in utero gestare non possunt. Ab his vtpote quæ notiores sunt, or-
diemur.

De Testudinibus.

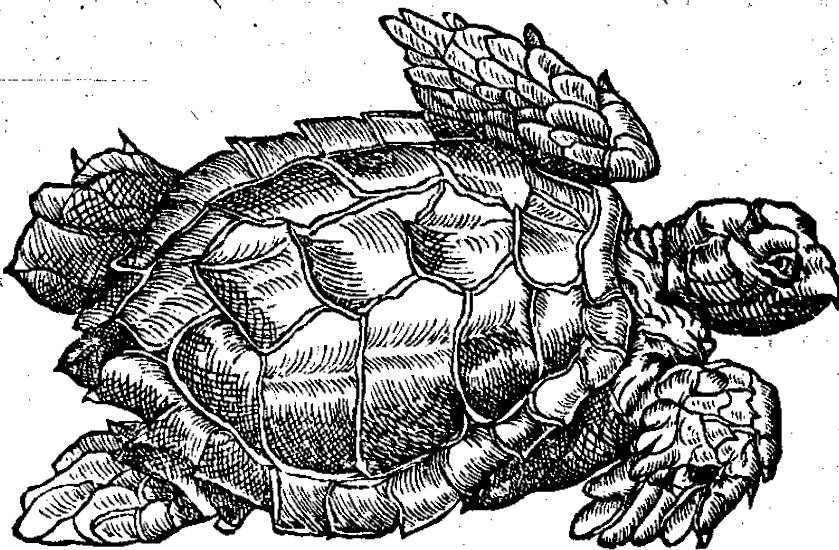
C A P U T . I I .

E S T V D I N V M. Quatuor sunt genera, si
Plinio credimus, qui LIBRO XXXII. hæc scripsit. cap. 4.
Geminus similiter vixit in aquis terraque & testu-
dinum, effectus quoq; pari honore habendi, vel pro-
pter excellens in vsu pretium, naturæque proprieta-
tem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, &
quæ in dulci aqua viuunt: has quidam è Græcis emydas appellant. In fine eius-
dem capituli.
Ne quis verò emydas easdem cum lutariis esse existimet, Plinium
quatuor genera distinguentem audiat, aliquantò pòst: Ex quarto ge-
nere testudinum, quæ sunt in amnibus diuulsarum pinguia cum
aizoo herba tusa, admisto vnguento & semine lilij, ante accessiones
perunguntur ægri præter caput, &c. Aristoteli duo duntaxat gene-
ra esse videntur, testudo terrestris & marina, ac videtur χελώνη no-
mine testudinem terrestrem propriè intellexisse: quum enim de ma-
rina loquitur, θαλάτην χελώνων semper dicit: quam verò testudi-
nem lutariam siue murem aquatilem vertit Gaza, μυρον vocat Aristo-
teles, nisi mendosi sint loci. Hæc ex LIB. V. de histor. animal. perspi- cap. 33.
cua fiunt, quum de testudinum partu loquitur: ἡ μύρη χελώνη ταῦθι
ωδη σκληρόβλεφρης, καὶ δίχροα, ὥστε τὰ τὸν ὄρνιθων. Testudo oua durio-
ris testæ, & bicolora edit, quale ouum auium est. Deinde ἡ ὡς
ἔξισται ἐκ τῆς οὐδαίος ταῦθι ὄρνιθας βόδιων πιθάδη: mus aquatilis siue
testudo lutaria in terra scrobe effossa dolij amplitudine parit oua. cap. 34.
Ταῦθι ἡ καὶ αἴγαλατην χελώναν ἐν τῇ γῆ ὅμοια τοῖς ὄρνιθες τοῖς ἡμέροις.
Testudines etiam marinæ egressa in terram pariunt oua auium cor-
talium ouis similia. Item libro secundo χελώνων non sine epitheto cap. 35.
dicit, & inter quadrupedes recenset, ne quis in mari quadrupedes
esse neget, quanquam pedes iij ad natandum magis quam ad ingre-
diendum sint comparati. Ταῦθι εἰτε τεταπόδων μόνη χελώνη ἡ θαλατην

μέγετος χιλίοι τῶν ὄγκων μοσχών, ὅμοιος ἐχεῖ τὸν νεφρὸν ἢ θαλαττία χελώνη τοῖς βοειόις. Quadrupedum una testudo marina habet magnitudine cæterarum partium rationem, similes bubulis renes omnino ei adhærent. Alio loco eiusdem operis de utraque loquens utriusque epitheton addidit. Τὸν δὲ τὸν ἃ πόπον καὶ τὸν τετράντερον τὸν πεζάποδα, οὐτόχοι ποιεῖται οὐ σχέδιον: τὰ μὲν γαρ εἰσιβαίνοντα καθάπερ τὰ λευτόχοιο χελώνης οὐ θαλαττία καὶ οὐ χερζάνα. Quinetiam pedestriū quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coēunt modo, quo ea quæ animal generant mare superueniente, ut testudo tam aquatilis quam terrestris. Idem libro tertio de partibus animalium. Ομοίως δὲ ἔχει καὶ τοτεὶ νεφρού, οὐδὲν γαρ νεφρὸς οὐδὲ τῶν πλευρῶν, οὐ λεπιδωτῶν ἔχει, οὐδὲ τῶν φολιδοτῶν, ταλιῶν οὐ θαλαττίας οὐ χερζάνας χελώνας. Renum etiam similis est ratio: nullum enim pennatum, nullum squamatum, nullum corticatum renes habet excepta testudine terrestri & aquatili. Ex his perspicuum est Aristotelem duarum dūtaxat testudinū mentionem fecisse, μιᾶν vero quam testudinem lutariā interpretatus est Gaza, nunquā χελώνην appellasse, sed seorsum semper expressissime, ut ex iam citatis locis liquet: nunc expendendum non potius εἶμι apud Aristot. quam μιᾶν legere oporteat. Quanuis enim testudinem lutariam Gaza murem aliquando verterit, ut inde appareat μιᾶν leguisse, tamen libro tertio de partibus animalium non μιᾶς sed αἱμᾶς legitur. Cūm enim de utriusque testudinis renibus locutus fuisset Aristoteles, subdidit, οὐδὲ αἱμᾶς οὐδὲ νεφρὸς οὐδὲ κατετοντος ἔχει, διτελε μαλακότητα γαρ χελώνης θειάτων γίνεται) τὸν ψήσον. genus tamen testudinis, quam lutariam vocant, & vesica. & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, ut humor facile diffletur. Et libro octauo de histor. animal. Τὸν δὲ τετράντερον οὐ δεχομένον τὸν ἀέρα, πολλὰ δὲ τὰ μὲν θέτων οὐτε μιδὲ γίνοντα στινάδας χωρεύματα τὸν θεατὸν φύγεις, οἷα οὐ τε χαλάρωμα θαλαττίας χελώνας, οὐδὲ κροκόδιλοι, οὐδὲ ταῦται πολλοί, οὐ φῶκαι, οὐ τὸν ἐλατίστων λόγων, οἷα οὐ τεμένες. Multa spirabilis pedestrisque generis humore gaudent, & ita nonnulla ut ne viuere quidem disclusa ab aquæ natura valeant, ut quæ marinæ testudines appellantur, & crocodili, & fluuiatiles equi, & vituli marini, atq; etiam ex minori genere testudines lutariae siue mures aquatiles dicti. Vides apostrophum solum deesse, quominus εἴμιθε legatur, ut pro αἱ τεμένες substituendum sit αἱ τεμένες. atque ita ubique legendum esse contendere ubique apud Aristotelem ut apud Plinium. Hoc confirmat ex Hesychio Phauorinus, εἴμις ζῶων εἰ λιμνηκαὶ εἰ τετραγῆ θυμητοί, οἱ δὲ χελώνης οὐχιζάντες οὐδέν. Quare duobus testudinib[us] generibus ab Aristotele constitutis, tertium addere possumus scilicet εἴμιδας, quas in duo genera partitus est Plinius, ut aliæ sint lutariae, aliæ in aqua dulci viuunt. De marinis tantum dicemus, quarū tria genera describemus.

De Testu-

De Testudine corticata.

CAPUT III.

V' M Testudinum marinarum genera diuersa sint, nominibus eas distinguere oportet. Primam igitur corticatam vocabimus, siue corticosam, quia cortice, id est, duro & crustoso ac aspero integumento operta sit, ab arboribus ad animantes ducta translatione. Est igitur corticata testudo terrestris ac lutariis similis capite ac testa, sed maior: caput nunquam in testa cōdit, sed semper exertum habet, ac ceruicem tantūm pro arbitrio modò extendit, modò contrahit. Dentibus testudinum genus omne caret, sed rostri margines acuti sunt superiore eius parte inferiorem claudente pyxidum modo. Natura testudini marinæ tanquam amphibio animali partim pinnas partim pedes tribuit: priores pinnæ latæ sunt admodum, alas rectè appellaueris, hæ duris aculeis veluti vnguibus munitæ sunt, posteriores pedibus similiores sunt cum vnguibus, qui vngues natationi nihil conferunt, sed ingressui in terra, alè verò pedésque natationi in mari. Linguam imperfectam habet, sed asperam arteriam, pulmones, cor, diaphragma, iecur, lienem, intestina, testes & mentulam mas, vterum fœmina. Pulmones in testudine maiores sunt & multò densiores, quam in terrenis animantibus, ne, vt opinor, aquæ maior copia vna cum alimentis hausta in tenues meatus se penitus insinuans reiici tota non posset per foramina illa; quæ narium loco in superiori rostri parte habet, quibus aquam reiicit non aliter quam delphini per fistulam. Et si linguam minus perfectam habeat testudo, per exiguum tamen & abruptum sonum edit, vt scribit Aristoteles, qui terrestris

Lib. 4. de his animal. ca. 5.

tantum id tribuere videtur, sed etiam marinem competit, ut ego experientia comperi. Cum enim in omnibus sit eadem oris, asperg arterie, pulmonum constructio, cur non omnes eundem sonum edent? Quin & manifesta suspiria emitte marina, id quod in ea expertus sum, quam domi alui, quem diutius extra aquam moribundam detinorem. Cum ex iis quae oua pariunt aues piscesque, neque vesicam neque renes habeant, quadrupedum una testudo habet, ratione magnitudinis ceterarum partium: habet & renes quasi ex multis paruis renibus constitutos, similes vitulorum, lutarum, delphinorum renibus. Idem in puerorum renibus obseruauimus, dum utero gestantur, & quandiu lacte nutriuntur, cuius rei causam alias exposuimus. Quibus vesica inest, necessariò & renes, vel quod renibus portione respōdeat, inesse oportet, non contraria: nam aues quædam vesica quidem carent, sed renum vice carunculas quasdam latiusculas habent, renū speciem ostendentes, quasi ea caro quae renibus delegata est, locum non habeat, sed in plura dispersa sit. Renes autem & vesica auibus desunt, quia raro potu utuntur, siccioribusque vescuntur alimentis: quamobrem si quid serosi sit humoris, facile per cutim digeritur, vel in plumas abit. Illud non sine causa miretur aliquis, cur testudo marina renes vesicamque habeat: latoria vero & vesica & renibus caret ex sententia Aristotelis libro tertio de partibus animal. quem locum superiore capite citauimus. Cuius quidem ratio quam ipse Aristoteles reddit, infra mihi esse videtur: fit hoc, inquit, propter tegumenti eius mollitudinem, ut humor facile digeratur. At testudo coriacea, de qua postea dicemus, mollius tegumentum habet, plusque humoris colligit, tamen & renes & vesicam habet. Quare cum maiorem την αὐτοψίαν quam cuiusquam hominis autoritati fidē adhibeam, affirmo testudinem latorialam & vesicam manifestam ac magnam & renes carnosos habere prope testes. Idque per mihi mirum videtur Aristotelem, qui splenem admodum exiguum in ea viderit, ut recte annotauit libro secundo de histor. animal. vesicam & renes non animaduerterit, nisi forte impedimento fuerint ossa, quibus coxa articulantur, sub quibus, veluti sub pubis ossibus in homine latent ex partes, vel unā cum peritonæo disrupta euulsaque fuit vesica, quæ à peritonæo non nisi ab exercitatissimo disiungi possit. Hæc demonstratione nulla mihi sunt confitenda, cum sensus solus huius rei fidem faciat. Sed cum rem ita habere compereris, cum quærenda causa usque harum partium, quæ eadem sunt in latoria ac marina testudine. Sed iam de actionibus differamus. Testudines tam aquatiles quam terrestres, & pedestrium quadrupedes, quæ oua pariunt, comedem coēunt modo, quo ea quæ animal generant, mare scilicet superueniente sine ullo negotio, ut aliquoties vidimus, etiam si cortice con-

Cap. 9.

Cap. 15.

recte

tecta sunt: habent enim in quod meatus contingant, & quo in coitu adhærent. Pariunt autem marinæ egressæ in terram, oua auium cortarium ouis similia, & defossa coopertaque incubant noctibus. Quorum numerus maximus est: nam ad centena pariunt. Hæc Aristoteles, cuius sententiam retulit Plinius his verbis: In terram egressæ in herbis pariunt oua, auium ouis similia ad centena numero, cæque defossa extra aquas & cooperta terra, ac pavita pectori ac complanata incubant noctibus. Educant foetus annuo spatio. Cum de marinis loquatur Plinius, ut ex toto contextu apparet, commiscet ea qua Aristoteles de marinorum & terrestrium testudinum partu scorsum scribit hoc modo: Testudo (de terrestri intelligendum) oua durioris testæ, & bicolora edit, quale ouum auium est, cæque defossa & cooperta terra, ac pavita & complanata incubat crebrius repetens, foetumque sequente anno excludit. Et paulò post. Testudines marinæ egressæ in terram pariunt oua auium cortarium ouis similia, & defossa cooperataque incubant noctibus. Ex his igitur distinguenda erit Plinij lectio. Idem ex quorūdam sententia aliam pariendi rationem ad fert. Quidam oculis spectando quoq; oua foveri ab iis putant. Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat aduersæ, in qua sententia fuit Oppianus scribens testudines fœminas timere atque odisse concubitus, quod nulla in coitu voluptate sed dolore magno afficiantur, quia maris pudendum veluti stimulus est acutus, durus & osseus, eam ob causam inter se dimicant, ac multum incuruis dentibus, id est rostris, sese lacerant, illę concubitus molestos fugientes, mares inuitas magis ac magis concupiscentes donec vi victas necessario amore sibi copularint.

Αἱ δὲ μέντοι βροτέας, καὶ ἐγθαίρυνται χελώναι
Οὐ γάμος: οὐ γαρ τῆσιν ἐφίμερος, οἷα καὶ ἄλλοι,
Τερπολὴ λεχέων, πολὺ δὲ τῷλεον ἀλγεῖται:
Σκληρὸν γαρ μάλα κύριον ἐν αὐτῇσι εἰς ἀφροδίτην
Οὔτερον σὸν ψυδοχεῖον ἀτερπάτη θήτελαι δύνη
Τένεχε μαρνόμενή τε πολυγάμωσιν οὐδοῦται
Ἀλλόλας δάκτυλος, οὗτος χειδὼς δύτης γενον.
Αἱ μὲν ἀλεύθεραι δύνησιν γάμος, οἵδι' ἀνέκαρδοι
Εύκοι ἴμερόπολες ἵκεσθαι, εἰσόχεις ἀλκῆ
Νικήτας δέ την μηδιαγκαῖην φιλότητα.

Testudines marinæ conchis vescuntur, & herba in terra, denique pamphagæ sunt, quemadmodum & crustacei pisces, si Aristoteli credimus. Testudines marinæ, inquit, conchulas petunt: habent enim os omnium robustissimum, quicquid nanq; in os ceperint, siue lapidem, siue quidvis aliud, perfringunt ac deuorant, exeunt etiam in terram, ac pascunt herbam: hic idem modus vescendi crustaceis est: nam ca-

Lib. 5. de bīfī.
animal. c. 33.
Lib. 9. cap. 10.

Lib. 5. de bīfī.
animal. c. 33.

Lib. 1. animal.
taurop.

Lib. 8. de bīfī.
animal. cap. 11.

quoque omniuora sunt, quippe que & lapillos, & limum & algam de-
lib. 9. cap. 10. uorant. Plinius. In mari viuunt conchyliis, tanta oris duritia ut lapi-
des comminuantur. Duas habui domi, quas & aqua & quibuscumque
iniectis piscibus, rostro comminutis viuere sum expertus. Carnem po-
tissimum omoplatarum, posteriorumque crurum suauem ac delica-
tam, pingueque haber testudo, & omnis ferè marini odoris exper-
tem. Sanguis qui etiam è viua effluit, actu frigidus sentitur. Ovorum
albumen coctura nunquam bene spissatur, quod non tam frigiditati
quam partium tenuitati adscribo: quæ enim natura crassa sunt vel
lenta quantumvis frigido diluta, facilè spissantur, que valde tenuum
partium, ut aqua nunquam. Testudines omnes magni sunt in medi-
cina usus. Sed nunc de marinis tantum. Harum carnes, ut tradit Plinius,
ad mistæ ranarum carnibus, contra salamandras præclarè auxi-
liantur, neque est testudine aliud salamandræ aduersus. Sanguine
alopeciarum inanitas, & porrigo, omniaque capitis ulcera curantur:
in arescere autem cum oportet, lentèque ablui. Instillatur & dolori
aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur
cum polline frumenti: miscetur autem sanguis heminis tribus acetii,
hemina vini addita his, & cum Hordeacea farina, aceto quoque ad-
misto, ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & ma-
tutina & vespertina dantur, dein post aliquot dies vespera. Comitia-
libus instillatur ore, deductis labris his qui modicè corripiantur. Spa-
smo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum
colluuntur testudinum sanguinem, immunes à dolore fiunt. Et anheli-
tus discutit quasque orthopœas vocant, ad has in polenta datur. Fel
testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas
sedat & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi, & arden-
tium testium. Naribus illitum comitiales erigit attollitq;. Idem cum
vernatione anguum aceto admisto, vnicè purulentis auribus pro-
dest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium te-
studinis succum, addita æquè vernatione anguum: sed diu in vino
testudinem excoquunt. Oculorum quoq; vitia omnia fel inunctum
cum melle emendat. Suffusiones etiam marinæ felle. Vel cum fluuia-
tilis sanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra salá-
mandras, vel succum decoctum bibisse satis est. Galenus autor est ve-
tidotis.
lib. 1. de an-
lib. 1. cap. 97. teres medicos saepius in antidotis sanguine testudinis marinæ usos
fuisse, ut Dorothicum in antidoto τρόπος ἔχοδης, & in aliis multis. Et
Dioscorides. Sanguis marinæ testudinis cum vino & leporis coagulo
cuminóque contra serpentum morsus, & hausta rubet: venena con-
uenienter bibitur. Aduersus venena & ad compescendū fluxum san-
guinis è naribus vel vesica plurimum valet per se vel addito sanguine
draconis utrisque in aqua vulgaris herbæ que bursa pastoris nunci-
patur

patur dissolutis. Capiuntur testudines marinæ multis quidem modis, ut tradit Plinius; sed maximè euestæ in summa pelagi, aut meridiano tempore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes, quæ voluptas liberè spirandi; in tantum fallit oblitas sui, ut solis vapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitent, opportunaæ venantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auidèque saturatas lassari, atque vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere, id prodi stertentium sonitu, tuncque leuiter capi, ad natare enim singulis ternos, à duobus in dorsum verti, à tertio laqueum iniici supinæ, atque ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroque veniunt statuto tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Aristotelles. Testudines marinæ laborant plerunque & intereunt quoties innatantes siccantur sole, deferri enim in gurgitem facile nequeunt. Diuersam capiendarum testudinum rationem adfert Oppianus. Ali quando testudines, inquit, importunè pescantibus obuiæ prædæ parandæ nocent, damnumq; afferunt. Sed facile est audaci & intrepido viro eas vincere. Si quis se in mari immerges testudinem supinam in dorsum conuerterit, quantuvis connitur, fatum vitare non potest,

Lib. 5. cap. 10.
τικάρη.

Nai μιν καὶ χέλυες μόλις πολλάκις θύριδωσαι
Θήρια λαβθίζειν, καὶ οὐδράζει τόμησι γένοσι
Τάχει δὲ ἐπιλεπτο μόχθος ἔλειψις φίλος ἀποφύγει
Αὔρες ηρπετά, οὐτε αταρβέα θυμὸν ἔχοσι
Εἰ γάρ τις γέραδες κρηναῖν χέλιαν ἐν ποθίοις,
Υἱώνοις οὐδερέσθιεν ἐπιδηραχγει σκέτη κείμενοι
Πολλὰ καὶ ιερόν εἴλιαν μόρον ἔξαλεεναι.

Capiuntur apud nos sagena quemadmodum & reliqui pisces, capiuntur etiā iisdem retibus, quibus thunni. Terrestres testudines frequenter visuntur, & notiores sunt & minores quam marinæ. Ex oceano marinam aliquando apud me alii aliquandiu. Quum Romæ esse aliam vidi multo maiorem. In India maximæ sunt, quoadmodum & reliqua animalia. Plinius. Testudines tantæ magnitudinis Indicū mare emittit, ut singularū superficies habitabiles casas integrant, atq; inter insulas rubri præcipue maris his nauiget cymbis. Immanis fuit testudo illa quæ in mari nostro anno 1520. capta est tanta, ut pueros atq; homines imperitos terroreret, iis erat viribus, ut funibus tracta homines tres supra dorsum stantes veheret, eadem bigis vix trahebatur. Qui ceperat, circulatorū more pervicina oppida ostentabat lucri faciendi causa. Huiusmodi testudinē arbitror fuisse cā, quæ olim in Provinciæ oppido, quod Tarrasco nominatur, capta fuit, quantū ex eius pictura, quæ etiam hodie in oppidi templo cernitur, coniicere licet, nisi q; pector absurdè pedes duos addidit, aculeosque maiores etiam in dorso effinxit. Quanquam longè aliter de ea re olim scripserint. Ferunt ad

Rhodanum in nemore quodam inter Arelatem & Auenionem mon
strum quoddam fuisse altera parte terrenū animal, altera piscem refe
rentis, boue crassius, equo longius, dentes habens in utraq; maxilla, bi
nos, ense longiores & acutiores, in flumine delitescens in homines ir
ruebat, & naues submergebat, huc ex Asia erupisse ex Leuiathan
aquatili serpente & ferocissimo natū, tandem à diua Martha ita cui,
Etum, ut ove placidius reddiderit, quod cingulo suo ligatum, cùm in
terrā eduxisset à plebe saxis fustibūsq; peremptū fuit. Incolæ monstrū
id Tarasconū vocabant, vnde oppido quod etiā hodie extat nomen
positū cū anteā *nerluog*, id est, niger locus vocaretur à nemore denso,
vmbrosōque. Alij rē paulò aliter referūt. Sed vtū res hæc habeat, an
tequā Martha in prouinciā venire potuisset Tarasco oppidū diceba
tur, Strabone teste: Abest, inquit, à Rhodano Nemausus cētena circi
ter stadia, quo in tractu ulteriore Tarasco exiguum oppidū, quo nō nisi
post Christi in celos ascensum appellere potuit Martha: scripsit autem
Strabo tempore Tiberij Cæsaris sub quo passus est Christus. Neq; est
quod quis miretur testudinē marinā in Rhodano ad Tarasconem re
pertam fuisse, neq; enim procul locus is à mari abest, & aquarū dulce
dine captæ aliquādo beluæ marinæ, vel vndarū & procellarū vi cōpul
sæ lögè altius fluuios ingrediuntur, quod de testudinibus marinis asse
rit Plin. scribēs in Phœnicio mari haud vlla difficultate capi ultrōque
venire tēpore statuto anni in amnē Eleutherum effusa multitudine,

De Testudine coriacea siue Mercurij.

C A P U T I V I I .

EΛΩΝΗ Θαλασσία Latinē testudo marina voca
tur, à quibusdam Pliniū secutis mus marinus. Sed non
immerito dubitauerit aliquis, cur Plinius cùm sepius
alijs testudinem marinam Latinē vocari, mutato no
mine, aliquādo murem marinum nominauerit cītri

buens quæ Aristoteles tribuit emydi seu testudini lutarix sive muri aquatili, ut conuertit Gaza. Verba Plinij sunt: Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra, tricesimo die resossa aperit, scetumque in aquam ducit. Quæ ex Aristotele mutuatum esse constat. H̄ ᳚ μῦς ἐξισαὶ εἰς τὸν οὐδαλον οὐκέταις βοθύνει τηγωδή, καὶ επέτειον γρίζα λεπτόν, εἰδοῖς δὲ ημέρας τετάρτης, πυρύτης καὶ ἐκλέπτης τετράγονος. De marina verò testudine mox Aristoteles. Τιθεσθαι δὲ καὶ θαλάττια χελώνας εἰς τὴν γῆν, &c. Alio in loco pro testudine marina murem marinum videtur dixisse. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur. Ex quibus efficitur vel Plinium lib. 9. cap. 19 parum animaduertentem aquatilis testudinis sive lutariae Aristoteles nomine marinam vocasse, vel testudinem marinam etiam murem Latinè dici posse, atq; etiam non solum emyda sed & μῦν apud Aristotelem legi posse. Galli *tortues* vocant. Nostri *tortugues*. Hispani *tortugas*. Itali *galanas* voce, ut appareat deflexa ex accusatioνe Græco χελώνας. Quam nūc describimus, coriaceam appellamus quod integumētum habeat non tam cortici simile quām corio bubulo, duro nigrōq; & iam concinnato ad calceos equorūmq; frēnos & sellas cāterāque ornamenta confienda. Eandem Mercurij testudinem appello, quod eam esse existimem, à cuius similitudine Mercurij musicū instrumentum nobis *lens*, Gallis *luc* vocatum excogitarit ex ea testudine, quam Nilo decrescente in litore repererat, consumpta iam carne superstitionibus neruis, & ob tensionem ad cōtactum sonantibus, cui instrumentum musicū adeò simile est, ut nemo sit procul eam videns capite pedibūsq; truncatis, qui non chelyn nostram theca sua conclutam eis iudicet: ut enim hæc, ita testudo altera parte supina scilicet plana est latāq;, prona connexa ex sex assulis contexta longis angulos acutos efficientibus, toto ambitu rotundato præterquam in cauda, quæ in longum & acutum desinit, cui etiam instrumenti pars gracilior (cui infixi sunt collopes, quibus fides intenduntur & remittuntur) respondet. Hæc testudo à superiorē partibus internis, alis, pedibus, vnguis non differt, longiore acutiorēque est cauda, capite osseo. Rostri pars inferior acuta est, & sursum recurva, superioris extremum in partes duas diuīsum, inter quas inferioris extremum recipitur. Huiusmodi rostro minus auem refert quām superiorē testudo. Oculis est maioribus, ante quos sunt foramina narium loco. caput semper prominet. Ceruix lata est & torosa, in supina parte maculas aliquot rotundas habet, quas incepit qui de aquatilibus scripsit pronæ parti testudinis corticatæ appinxit. Carnis habet plurimum anteriore in parte musculis scilicet omoplatarum, in posteriore multò minus, ea bubulæ similis est. Testa vertebris dorsi alligatur. Costas latas congitit cutis duplex interior corio spissō densoque sed laxi similis,

superior tenuis & alba. Sub cute pingue plurimum coaceruat. Vidi huiusmodi testudinem ad solem menses aliquot suspensam, ex qua quotidie pinguitudinis libra vna destillabat, qua, qui ceperat, ad lucernas vtebatur, eiusdem carne salita loco bubulae. Ea ad Frontignanum capta fuerat, longa cubitos quinque, duos lata. Alteram antè videram ad Magalonam captam multò minorem. Aliquot antè annis vnius & conem mihi dederat Agathensis, qui tum erat Episcopus, quam ad Niceam captā fuisse affirmabat cubitos octo longam. Carne est multò duriore quam superior. Ceterū iisdem facultatibus & carnem & fel pollere existimo. Hic prætermittendum nō est coriaceam siue Mercurij testudinem, quā depinximus ab Aeliano fortasse simiā maris rubri appellari, id quod ex eius descriptione clariū intelligitur. Est etiam in mari rubro simia, non pisces quidem hæc, sed bestia cartilaginea, & velut squamarum expers, eaque ipsa non magna. Colore est terrestri similis, tum aspectu speciem similitudinemque eiusdem terrenæ simiæ gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumuestitur, cuiusmodi testudinis inuolucrum est. Eadem similiter ac terrestris resima est, eius reliquum corpus instar torpedinis latum est, ut dicas auem esse alas explicantem. Quum natat, volare videtur. Cùm igitur terrestri partim differt, partim conuenit, maculis distinguitur. Sed eam rem doctis, qui pisces rubri maris viderunt, astimandam relinquo,

De Testudine cornigera siue troglo-dytica & alba.

C A P U T V.

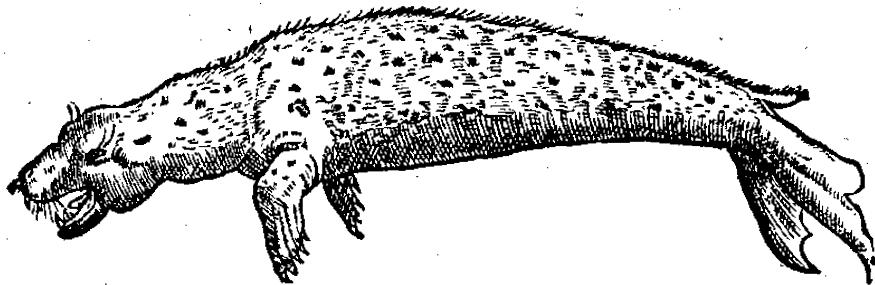
Liber capitulo

DLINIVS Cornigerarum testudinū diuersum à ceteris genus facit. Troglodytæ, inquit, cornigeras habent, vt in lyra annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant. Celetum genus id vocatur eximię testudinis sed rarē:namq; quasi scopuli præacuti clelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt sacras adorant. Quo loco pro mobilibus alij immobilibus legunt, sed perperam, vt opinor: nam si cornutum remigio in natando se adiuuant, quomodo immobilia esse possunt? Deinde pro celatum alij celtium, alij celetinum. Hermolaus aliquando existimat legendum chelytium, ἀπὸ τῆς χελώνης, quæ vox & testudinē significat & pectora, quasi magnas & pectorosas intelligi voluisset. Placuit postea & celetū legatur, vt dicantur celetes testudines à celeritate: quoniam cornutū remigio adiuuant se natando, ceu equites videri possint, non pedestres: sunt enim celetes singulis equis currentes in certaminibus,

&

& equi ipsi cœletes qui soli agitabantur. Sic cancerorum est genus quoddam *τάρανθις* Aristoteli, itemque formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat à velocitate. Cornigeræ testudinis effigiem eleganter insculptam & expressam vidi Romæ in antiquissimo marmore, quæ à superioribus testudinibus non differebat nisi cornibus ex utroque capitis latere latis & longis, qualia in eo pisce sunt quem ante cornutam siue *ἀλόγονον* appellauimus, & in lyra sed in his breuiora, in testudine pro magnitudine corporis longiora. Arrianus in nauigatione maris rubri in testudinum genere albam testudinem numerat, sed aquatilis sit, an lutaria, an terrestris parum constat. Ego testudinem vidi cortice maxima ex parte albescente & denso quam mihi ostendit Iacobus regius vir in chirugicis operibus exercitatissimus & peritissimus. Ea testudo ab alijs omnibus in eo differre mihi videtur quod in medio cortice pronæ partis articulationes duas habet, quales in locustarum caudis cernuntur, ex quo apparet animal hoc in pilâ modum totum corpus conglobare. Sit ne ea testudo Arriani alba nescio, neque enim de re parum mihi perspecta temere quicquam affirmare volo.

De Vitulo maris mediterranei.

C A P U T VI.

VITULVS Marinus *ἀρκτίδιον* animal est, nam in mari degit, & aërem haurit spiratque, & dormit in terra, egressusque in eam parit in hore terrestrium more. Cùm verò diutius in mari quam in terra immoretur, cibumq; ex humore petat, nec diu ab aqua seiunctus possit viuere, inter aquatiles bestias rectè numerabitur. *φώκη* à Græcis dicitur, ducto nomine ex *βάρη* ob boatum siue mugitum quem edit. phocam appellavit Vergilius, à Plinio, Gaza & aliis vitulus marinus vocatur, cuius nominis ratione securæ sunt gentes multæ. Itali *vechio marino* vocat, nostri *vedel de mar*, Galli *veau de mer*, Flandri *zeehoont*. id est, canem marinum, ita & Germani *meer hunt*, Massilienses bouem marinum. Vitulus marinus corio integratur duro & hirto, in dorso pili sunt nigricantes & cinerei in quibusdam maculæ paruæ, in ventre pili

albantes. Vitulo terrestri si aures excipias, valde similis est. Oris scissura est mediocre, dentes in eo serrati, acuti, duri, candidi, lupinis dentibus similimi. Maxilla inferior lupinam etiam refert, superior, latior est quam in lupo, qua & naribus vitulis terrestribus affinis est. Pilos duros alias albos alias nigros, longiusculos in superciliorum loco, & in superiore labro habet. Lingua lata est & scissa. Oculi splendent, & subinde in mille colores veluti hyænæ oculi transeunt. Aures non habet, sed earum loco meatus angustissimos, & valde exiguos, in viuentibus evidentiores, in mortuis ita consistunt ut vix reperias, intus foramen est cum ossiculis & tympanum, quæ qualia sint explicauimus cum de piscium auditu dicemus. Caput breve est & paruum pro corporis magnitudine, collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit, lato est pectorale, omoplatas enim habet quaternis musculis connexas superiore vel posteriore in parte quam canes terrestriae; alia animantia, quæ in lateribus eas habent, ob id angusto sunt pectorale, vituli vero latiore ad melius natandum. Veluti brachia sine cubito sine vlna habent breuissima, quod sequitur carpo nostro respondens ex multis ossibus constat, metacarpium vero ex quinque ossibus quæ pelle tantum continguntur, inde tanquam manus indivisa, praeterquam in extremo in quo quatuor linearum distinctiones tantum spectantur, vngues autem quinque distincti. Quanquam aliter de his scripsiterit Aristoteles: ἡ δὲ φύσις ὁστερὸς τεταρτωμένος τετάρτου εἴη, οὐδὲ γάρ εἶχε μετὰ τὸ διπλωλάτην τὰς πόδας ὄφεις. χεροὺς ὁστερὸς οὐδὲ οἱ τῆς αρχῆς, τετρεδάκτυλοι γάρ εἰσι, καὶ ἔχεται τῷ διπλωλῷ χειροπόδες εἶχε τεῖς, καὶ ὄνυχα μέγα. Vitulus marinus tanquam læsa imperfectaque quadrupes est, quippe qui continuò à scapulis pedes habeat, manibus similes modo vrsæ. In quinos enim finduntur digitos qui singuli ternis articulis flectantur, & vnguibus muniantur. Verum ego diligentissime vitulum marinum contemplatus, pedes anteriores tales omnino esse quales depinximus cognoui, hodie quoque vitulum exsiccatum domi seruo, ex quo oculata fide idem ab omnibus qui viderent voluerint, coprobatur. Ineptissime vitulum marinum representauit autor ille lib. de aquatilibus: non enim ὁστερὸς τεταρτωμένος τετάρτου ut rectè dixit Aristoteles depinxit, sed ei ea crura sive brachia, cubitū, tribuit, pedes anteriores & posteriores non vituli sed castoris scilicet digisos, membranis intertextos. Nostri delineationem persequamur, is corpore est ob longo, in caudam paruam desinente, cœrporum caudis similem, & in pedes posteriores caudis reliquorum piscium similes, sine digitorum diuisione sine vnguibus, etiam si aliter tradiderit Aristoteles. οἱ δὲ τῶν πόδες τετρεδάκτυλοι μὲν εἰσι, καὶ τέσσερες, καὶ τὰς ὄνυχας ὄφεις εἶχε τῶν προδότων, τῷ δὲ χήμαρῳ ταραχήσθαι τοῦτο ἐρᾶται εἰσι. Pedes posteriores quinis discretos digitis habet, & curvatura & vnguis

Liber de bestiis primis cap. 1.

Liber de bestiis animalibus cap. 1.

guibus cum primis conuenientes, verum forma proximos piscium caudis. At rem aliter habere *avrophia* conuincit, nec aliam huius opinionis refutationem querendam censeo quam sensum ipsum: si enim vitulos marinos siue mediterranei maris, siue Oceani diligenter inspi-
cias, pedes posteriores tales esse compries quales depinximus. Quod si caudis piscium similes sunt, ut aptissime comparat Aristoteles, qui fieri potest, ut in quinque divisos digitos & vngues desinant? Quo-
modo vera esse potest haec figuræ cum piscium caudis similitudo? In-
tus pulmones habet, cor, ventriculum, hepar, lienem, intestina, qua-
drupedum terrestrium modo. Fel in hepate non habet auctore Aristotele. Plinius vero eidem fel attribuit. Vitulis quidem matinis, inquit, ad multa quoque fel nobile. Qua vero in parte situm sit non exprimit, ex verbis tamen eius colligi potest vitulo marino fel esse in pectori, sic enim scribit. Fel serpentibus portione maximè copiosum, & piscibus. Est autem plerisque toto intestino, sicut accipitri, miluo. Præterea in pectori est & cetis omnibus. Renes habet vitulis terre-
stribus, vel delphinis, vel lutris similes, de quibus in superioribus dixi-
mus. Meatus qui à vena caua, & à magna arteria oriuntur, non in ca-
uum quod in renum medio est, sed in ipsorum renum totum corpus videtur absumi. A renibus meatus vrteres tenues admodum ad ves-
cam pertingunt. Leporum & aliorum animalium retro mingentium
ritu mingunt & coēunt vituli; & diu ligati in coitu cohærent, vt canes: est enim maribus pudendum magnū, sc̄eminæ vero rima raiarum modo. Ex semine statim animal concipit intra se & parit, secundas quoque emittit, & lac reddit modo pecudum. Parit singulos, aut ge-
minos, aut complutim tres, māmis quas geminas habet, educat fœtū ritu quadrupedum, & parit ut homo omni tempore, sed maximè cum primis capris, prolem circa duodecimum diem à partu deducit in ma-
re, subinde assuefaciens, illa declivis fertur nec ambulat, cum nōdum inniti suis pedibus possit. Miram matris erga catulos sollicitudinem in iis educandis, & ad natationem assuefaciendis describit Oppianus.
Duodecim, inquit, dies mater cum catulis in terra degit, decimotertiio die vlnis complexa in mare defert, & immersit, eosque veluti in alieno & peregrino solo enixa, in patriam & proprias sedes deduci-
cit, singulaque à matre deducti perlustrant.

Μήνυδ δ' ἡμέρα, πάντα δυάδεκα σὺν τεκέσσιν
Αὐτῶν ἐνὶ Σαφερῷ, Σιονχεδεκάτῃ δὲ σὺν νῷ
Σκύρισσι ἀγχοῖς ἔχεις νεαλδέας εἰς ἀλαδίδια
Παῖς γε ἀγαλλομένη, πάτερ δὲ τοκείνει,
Ως δὲ γυνὴ ξείνης γαῖας ἐπὶ παιδα τεκέσσι
Ἄσωσις ταῦτα δέ, καὶ δέ δόμοις εἰσφέννεται,
Παῖδα δὲ ἀγχοῖς τεκέσσι φορέσσι

*L. 2. de Hist.
animal. ca. 2.
Lib. II. cap. 32.*

Ibidem;

*Lib. I. Διατριβή
τιμῆς.*

Δώματος δικηνεύοντος μετόπος γέμεισαν ἀμφεγγάστας
Τερπωλιών ἀχρέους, οὐδὲ τὸ φρούριον πέρι έχεισα
Πανθανόν μέχαρον τε, καὶ οὐδεις πολὺς ποκίων,
Ως ἄρα καὶ κείται (φέτερος γέρος ειναλία θύρ
Ἐς πόλον προφέρει, καὶ θείεντο) ἔργα θαλάσσης.

Vituli marini cicurantur, & hominem agnoscunt, suntq; delphi.

*Lib. 1. αλιν-
τικόν.* norum more φιλομήρωποι. Eius rei exemplum ex Eudemio narrat Älianuſ. Vitulum marinum Eudemius ait, in hominem spongias pīscari solitum, amore flagrante, cōq; vbi subterranea petra esset, extra mare progressum cum spongiatore versatum fuisse. Is, cuius econem hīc expressissimus circa Lerinum insulam captus, & in insulæ illius xenobio multos dies educatus nullo metu cum hominibus versabatur, per terram se trahens, gradus etiam scandens. Somniculosum est animal, grauissimōque somno opprimi solitum, inter dormiendum tam altè sterrit, vt mugitum edere videatur, vnde vituli nomen. Huius causa est spirituſos humor, qui in aspera arteria est, inspirando & expirando agitatus. Tales sonos dormiendo edunt, qui crassō sunt collo & breui, destillationibus obnoxij: item iij, quibus excidit colummella. Dormit vitulus extra aquam ad solem, in arena litoris vel supra saxa, vt liberiūs respiret, maximè noctu, sed etiam interdiu non nunquam. Oppianus:

Φάγει δὲ ἐμίχια μετὰ δεῖ λείας τι θάλασσαν.
Πολλάκι δὲ ἡμέτην περὶς δὲ ἐνι, καὶ φαμένοις
Εὔκηλοι μέμνεται καὶ ἐξαλον ὑπὸν ἔχει.

Carne & pinguitudine multa abundāt. Ossa cartilaginea habet, corio duro & spissō integuntur, sed plicatili, quò fit vt sele contrahe-re & colligere possint, vnde difficilē iestibus lēduntur congregato corpore, ob carnis & pinguitudinis copiā: vix enim nisi collisis tem-poribus interficiuntur, quæ pauca carne & pinguitudinis obducta sunt, quò fit vt nerui, ac proinde cerebrum facilius patiantur. Eadem ratione feles domestici difficiliū iestibus necantur. Pugnant inter se vituli marini, & cum aliis piscibus: sunt enim carnivori, & admodum voraces. Vidimus aliquoties in viuaria immissos vitulos magna reliquorum piscium pernicie vt luciorum, tincarum, cyprinorum. Vidimus id Gandaui, & in stagno Régio ad Fontem bellę aquę. Mul-ti sunt in Oceano vituli, aliquando gregatim natant, quos pīscatores aliquando sagittis & tridētibus insectantur, vix tamen ferrum in corium densum adigitur. Sine magno damno in pīscatoria retia non incident, quia vt delphini & xiphix vi omnia perrumpunt & dilate-rant, id quod si senserint pīscatores quām celerrimē possunt, retia in terram pertrahunt, tum fūste capiti & temporibus sēpius illiso in-terficiunt. Oppianus.

Φάλαγθι τὸν ἄγχιστρα πέδηχα), οὐτε τοις αἰχμαῖς
 Τείγλυφος ἔχει εἶλος κεῖται δέρμας, ἐξοχα γαρ μη
 Πάντος ψωτὴ μελέων στρεψε λάχεις ὀβελικοὶ ἕρχοται.
 Άλλ' οὐτε δύτωλεκεστατοί λίνοις τετελκικλῶσι
 Φάλκης ἀσπαλήνες εἰς ἰχθύσιν τὸν ἄγχιστρον,
 Διὰ τοῦτο τοῖς κραυταῖς τε πόνος, αποδοῦ τε χαθέλαντο
 Δίκτυον εἰς ρυγμῆνας, ἔτει φάλκης μεμαγένου
 Οὐκ ἀν ἐρπίσις, καὶ εἰ μάλα πολλὰ ταρεῖν
 Δίκτυα, ρυγμῆνας ἢ Βίντ τὸ δύνχωνθ' οὐτε ἀκωκάρει
 Ρύγκει τὸν ἀγέντε, καὶ ἔστε) ἰχθύσιν ἀλκαρ
 Εἰληγμένοις, μέγα δὲ ἀλγος εἴτε φρεστοῖς ἀσπαλήναις
 Άλλ' εἴ μη χαθέλαντο ψωφαγαδὸν ἐγένετο γάρις
 Εἴθα καὶ τειδόται, καὶ ἴφθιμοις βοπάλοις
 Δέρασι τε τιβαροῖς χαλεπίγδηνις ἐλώνης
 Εἰς κροτέφης τεφηναῖς, ἔτει φάλκης ὄλεθρος
 Οὔγκελος κεφαλῆνι τὸν πόνον) δέσμωντο

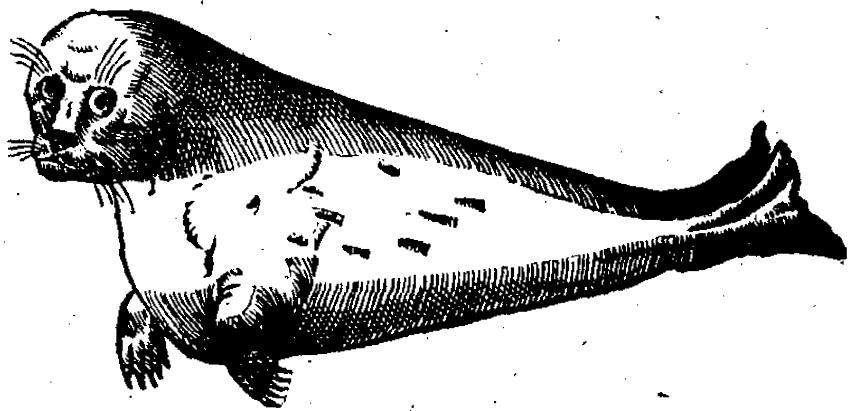
Vituli carne constant molli, spongiosa & pingui, adeò ut liquatur, si diutius manibus tractetur, ob id citò satiat, nauseam parit, malum succum gignit, ferini odoris est. Qua de causa etiam à plebe negliguntur iis in litoribus, in quibus frequenter capiuntur. Maiore est in pretio apud eos, qui procul à mari absunt. Corio etiam mortuorum ventorum mutationes significantur: austriinis enim ventis insurgentibus pili inhorrescunt, & surriguntur, in Boreali constitutione ita desidunt, ut nullo esse affimes, id quod saepius obseruavi. Quo fit ut id verum esse credam, quod Plinius scripsit. Pelles eorum etiam detractas corpori sebum aequorum retinere tradunt, sempérque estu maris recedente inhorrescere. Ex iisdem pellibus zonae fiunt in multis annos vitiles, & tabernacula olim iis operiebantur, quia fulmine non tangi credantur. Plinius ex iis quæ fulmine non feriantur. Ex iis quæ terra gignuntur, lauri fruticem non icit, non vñquam altius quinque pedibus descendit in terram, ideo pauidi altiores specus tutissimos putant, aut tabernacula è pellibus beluarum, quas vitulos marinorum appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percusat. Ob eam cuusam Seuerus Imperator lecticam suam corio vituli marinum rectam voluit. Ex eodem calceari utile esse podagricis articulabimque morbis quidam autores sunt. Eiusdem cinis contra alopecias prodest. Adeps quoque vituli marinum, qui in eo copiosus est, ut in delphino, balena, & aliis per pulmones spirantibus, magni olim fuit in medicina usus. Adipe vituli marinum, inquit Plinius, canis rabi morsu potum expaucentibus faciem perrupunt cum velitate medici, igni instillatur naribus intermortuarum, vulnæ virtio, & cum coagulo eiusdem in vellere imponuntur, eadem lepras

lib. 9. cap. 13

lib. 2. cap. 55

lichenásq; tollit, articulorum dolores levat & sanat. Coagulum eiusdem comitalibus, & strangulatis vuluis valde confert, id accipiens dum priusquam in mare ingrediantur. *Dioscorides.* Coagulum vituli marini castorei vires repräsentat, comitalibus, strangulatis vuluis potu conferre existimatur. Sed si sit vituli marini hoc experimentum est, aqua inspergitur, qua paulisper cùm alterius animantis, tum præcipue agni coagulum maduerit: nam si erit syncerum, statim liquefcit in aquam, sì minùs consimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare possunt. Hic meminisse oportet illius, quod annotauimus, quum de lepore marino diceremus, scilicet mēdosum esse *Plinius* locum LIB. XXXII. Iuba in iis voluminibus, quæ scripsit ad C. Cesarem Augusti filium de Arabia, tradit vitulos marinos ternas heminas capere, neque enim vitulos marinos, sed lepores legere oportet, cùm de leporibus marinis agat, velitque ostendere eos in India (in qua omnia animalia grandiora sunt) maiores nostris esse, ut ex toto contextu liquet. Vituli vero marini nullo in mari tam parui sunt, quin heminas multò plures tribus capiant.

De Vitulo maris Oceani.

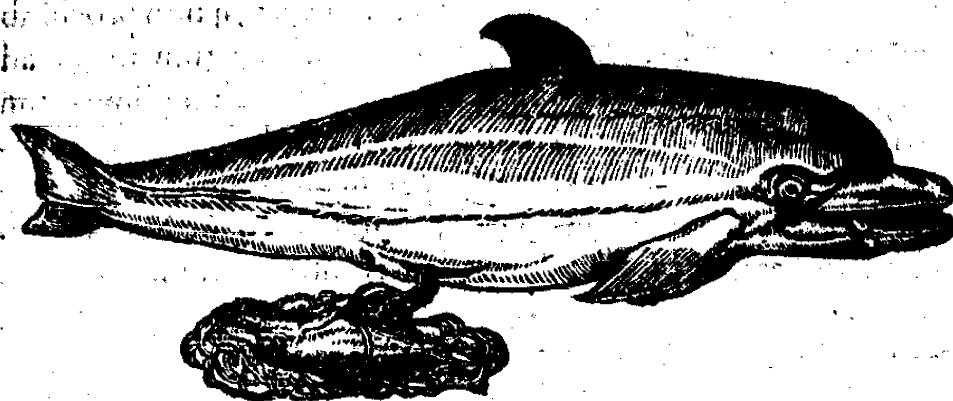

C A P U T VII.

SQuem hīc repräsentamus, et si paulūm diuerso sit corporis habitu à superiore, nihilominus tamen vitulus est marinus, qui nascitur in Oceano, corpore crassiore est magisque in se collecto. Vitulum esse indicant mugitus, vnde nomen, lingua bifida, dentes serrati, pedes posteriores pisciū caudis similes, cauda parua, integumentum ex corio pilisque, pedes priores üdem, qui in superiore, digiti magis sunt diuisi, oculi rotundiores. Idem indicant & partes alię interiores & exteriores, mores & actiones. Ut tamen ab altero internoscetur vitulum maris Oceani nominari.

De Del.

De Delphino.

CAPUT VIII.

V I A Græcis δελφίς vel δελφῖ & δελφιόνγε, à Latinis non mutato nomine delphin vel delphinus, & delphinulus dicitur, ab accolis maris mediterranei *delphin* vel *dauphin*, à quibusdam oceani accolis *marfouin* vel *meerschouin*, quasi maris suem dicas: à Gallis *beedoye*, quod prominentiore sit rostro. Cognominatur ἵππος ἰχθύς & ταγδηραγής & φιλαυθρωνος ab amore, quo pueros & homines prosequitur, & Simo, quod hoc nomine delectetur. Nonnulli delphinos berellos vocant, eo quod (vt Alberti verbis utar) ante naues aquam euomant. Delphinus tanquam genus phocenam sub se comprehendit teste Arist. Lib. 8. de bi: stor. ani. c. 11. quem scribit phocenam delphino similem esse, sed minorē, & à com- Libro 10. pluribus delphini genus esse existimari. Et Ælianus de Taprobane in- fūlæ piscibus loquens, balænas delphinis insidiari scribit, horum duo genera illic nasci: alterum ferum & inexorabili iu manitate pescato- ribus infestum: alterum natura mansuetum circum homines natare, & more canū blandiri, & se contrextari sustinere, atq; obiectum cibū sumere. De delphino eo qui omnibus notior est, & hominum amans primū dicemus, cuius partes tum internas tum externas eo diligenter explicabimus, quò plura ab Aristotele, Plinio, ceterisque probatis autoribus de eo scripta sunt, & vt quæ prætermissa sunt addamus, & vt quæ ab iis tradita sunt, dilucidiora reddamus, postremò vt intelligant studiosi quantopere cetacei quidam siue beluz marinae cum quadrupedibus terrenis conueniant. Ex delphinis quos multos vidiimus duos fœminam matrem, & fœtum marem proponimus graphicè depictos & ad viuorum delphinorum verissimam imaginam expressos. Delphinus igitur cetaceus est piscis corio lœui & sine pilis sed duro constructus, corpore oblongo, terete, dorso repando, rostro longo, rotundo, resimo, oris scissura longa, quæ ad vnguē clauditur veluti cervorum

os, dentibus paruis, acutis, pectinatim coëcuntibus, lingua carnosa, exerta, in ambitu parum serrata, mobili suillæ simili. Oculis magnis, sed cute adeò tectis ut pupilla solum appareat, iij non procul ab oris scissura siti sunt, in eadem ferè linea. Nullum meatum neque ad odorandum, neque ad audiendum habet, si Aristoteli credimus, eum tamen & odorari & audire certum est. At meatus habere quibus audit nos ex anatomie deprehedimus. Hi post oculos sunt tenues admodum & exigui veluti in vitulis marinis, & multa pinguedine circūsti, ut vix appareant, sed in caluaria auris internæ constitutio tota manifesta est. Post rostrū siue supra rostrum fistulâ habet geminam, quæ ad caput arteriæ asperæ pertingit, foris figura C. internus sinus carne quadam molli & pingui oppletur, qua utrumq; foramen arctè clauditur, eaq; fistula ante cerebrum est, ne quis credat post cerebrum esse: nam spinæ dorsi continuus ductus fistula interciperetur, sed à vertebribus dicitur in dorso esse, quia magis ad partem posteriorem spectat, quam in balæna, in qua fistula magis ad anteriora vergit. Eius usus est, ut per eam respiratio fiat & aqua cum cibo hausta reiiciatur. Pinnis natat duabus validis, quæ veluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur, eârum musculi quatuor robusti dorso pectorique annexuntur. In medio dorso pinna vnica surrigitur partim ossea partim cartilaginea sine vllis spinis aculeisve, et si Plinius, Appion, Pausanias spinas in dorso habere dixerint. Cauda ex duabus pinnis constat è lateribus ortis, quæ in semicirculū sinuantur. Inferior ventris pars æquali spatio à se se disiuncta hæc continet, umbilicum, pudendum, anum. dorso est nigro, vêtre candido. Cutis spissa & firma sed molli ob pinguedinem, quæ subest veluti in porcis terrestribus. Caro est nigricans suillæ vel bubulæ similis. Non spinis vel cartilagine sed ossibus sustinetur. Sub peritonæo partes quæ ad nutritionem & generationem conformatae sunt ad quadrupedum terrestrium magis quam ad piscium partes accedunt. Nam epiploum habet, sed minus pingue, quo ventriculus & intestina incalescunt & fountentur. Ventriculum magnum, cum ad iustam magnitudinem acreuerit, in recès nato exiguus est & geminus videtur, eius fundo pâreas hæret, desinit in intestina, quæ in multos gyros conuoluuntur, eadem ferè vbique crassitudine præterquam in extremis, quæ mediis paulò sunt latiora, mesenterium vertebris annexitur glandulas nigras, venas, arteriasque intertextas gerens. Lien in recens natis magnus pro corporis ratione, in adultis paruus & niger. Hpear coloris sanguinei septo transuerso annexum, ventriculum totum complectens, in duos lobos diuisum. In caua parte umbilicalē venam habet, quo loco vena porta exoritur. A gibba parte caua vena prodit sursum & deorsum ramos quâplurimos mittens. Fel nullū conspicitur.

Renes vena magnæ trunco arteriæque magnæ per emulgentes alligantur, sunt corporis proportione amplissimi inter hepar & testes siti, numerosis carunculis racrematim compactis veluti acinis constantes. Vrina per vreteras in vesicam percolatur, quæ terrestrium animalium vesicis similis sita est inferiore ventris parte. In ijs qui vtero adhuc gestantur, in vrachum desinit, per quem vrinam deponit in alantoidem tunicam ad diem usque partus. Edici in lucem per pudendum vrinam sicuti terrestria emitunt, & per musculum sphincterem retinent. Vracho arteriæ umbilicales adhaerent, arteriæ magnæ inferioribus ramis insertæ. Vrinque sunt testes oblongi, quibus præparantia vasa proposita sunt, infiniti scilicet venarum & arteriarum & magna vena arteriæque ortarum ramuli, qui post varios & multiplices anfractus in epididymis inseruntur. Cum enim magna sanguinis copia multo semini generando necessaria sit, quæ longo vasorum ductu ob spatij breuitatem transmutari & elaborari non potest soliter admodum natura gyros illos vasorum instituit, ut illis, id quod longitudini decet pensaretur, & quibus singuli meatus capreoli modo intorti dependent, & in glandulosa corpora radici pudendi adnata desinunt, ex quibus, meatu vrinario, neruo cauo genitale constat humano simile, cuius extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis avium similem desinens, quæ præputio non omnino integitur, intus replicatum latet, ad veneris usum exeritur. Oppianus.

Mηδεα τ' αὐδί πομέοις μακρελα χρατιώνται

Οὐδὲ ἀτι προφεύνεις τοπὸς ἀποεινός, ἀντὶ οἱ εἰσω

Κέρυτθλαι, λεχέων δὲ τοῦ Χελός ἐλατταὶ ἔξω.

*lib. adiutor
τικόη*

Venas suas, nervos, arterias idem pudendum habet, ossi innititur quod ossi pubis proportione respondet. Inferiorem ventrem sumus executi de superiore iam dicamus. Thorax costis veris & mendosis, sterno, vertebbris, musculis constat, cuius capacitatem pulmones magni complent, densiore substantia quam in terrestribus, crassitudine & colore hepar quadrupedum referunt, tum ne aqua in rarioREM substantiam altius penetrans ejici non posset, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aqua fere semper uti coguntur tenuior substantia facile disrumperetur. Hi in duas partes diuulsi sunt, parte inferiore adeo gracilescunt, ut membranam esse affimes, vndique cor complectuntur pericardio conclusum, in medio thorace locatum, nulla in re pororum cordi absimile: duos sinus, totidem auriculas, denique similia omnia habet. Adhæc asperam arteriam, œsophagum, musculos, & quæcumque in terrestrium corporibus sunt, clavicula exempta reportare est. Caput cum vertebbris articulatur. Cerebri dispositio est diversa, nam in anterius & posterius diuisum est, non in dextrum & sinistrum, ut in homine, nervorum coniugationes ex eo nascuntur.

Rr

plexus χρονός in eo, rete mirabile, meninges duas pro integumento, ut omnia hæc in summam contraham, porco terrestri maximè similiis est: differt autem colore, felle, renum forma. Superest ut foemina-
rum partes internas explicemus, quò fœtus generatio intelligi possit. Vulva ceruicem palmum unum longam habet, ea deinde in ramos
duos distribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre est, testes
ad uteri cornua positi, pudendum inter umbilicum & podicem, Non
parte superiore sed prope pudendum mammæ sine papillis perspicuis,
sed harum vice alveoli humoris duo sunt, utrinque unus e quibus lac
fluit, quod ore catulorum parentem sectantium excipitur. Fœtum ex
semine concipit, sine ouo, & perfectum in lucem edit, singulos uno
partu, interdum tamen & binos, uterum gerit decem mensibus. Æsta,

Lib. 6. de bift. te parit, nec ullo tempore alio, ut recte scripsit Aristoteles. Vnde Plinij locus is falsus videti potest. Agunt vere coniugia, pariunt catulos.
anim. c. 13. 24. 9. cap. 3. decimo mense, æstiuo tempore. Nam si vere delphini cum foemina-
commisceantur, gerantque uterum decem mensibus, qui fieri potest
ut æstate pariant? Dicam quod ipse experientia comprobaui. Quum
hæc scriberem, è mattis utero fœtum quem hic depingendum cura-
uimus vere ex traxi. Alteram Octobri mense dissecui, in cuius utero
tum primum formari cœptos catulos inueni. Ex quibus effici neces-
se est, eum quem serè perfectum vere compéri proximæ è statis initio
in lucem edi oportuisse: alterum initio autumni conceptum decem
mensibus post nimirum æstate gignendum fore. Quare Plinij locum
mendosum esse existimo, neque cum intellexisse delphinos veris tem-
pore coire, cum mox subiungat decimo mense catulos parere, æstiuo
tempore. Sed legendum. Agunt vera coniugia, quod ex Aristotele
sumptum est. Δια § 38οι ἡ μετ' ἀγήλων καὶ οὐδεις δι αὔπερες ταῦς θηλεῖαις.
anim. c. 49. degunt coniugatim mares cum foemina. Chorio, amnio, alantoide tu-
nicis fœtus in utero inuoluitur, sanguine nutritur per venas umbili-
cales, spiritum per arterias eisdem trahit. Denique eodem plane mo-
do quo quadrupes animal vel homo in utero concipitur & nutritur,
& in lucem editur. Coecunt delphini supinis partibus admotis mutuis
amplexibus inharentes, hominum more. Oppianus.

lib. 1. anim. c. 49.

Δελφῖς δ' αὐδρεσσι ὄμοις γάμοι ἵνανται

Quæ παραφρασικῶς vertit interpres.

In faciem cveri dulces celebrant hymenaos

Delphines similes homini complexibus harent.

Id quod à me aliquando in mari nostro spectatum est. Lacte nu-
triunt catulos, gestantque eosdem infirmos, adultos diu comitantur,
adolescent autem celerrime, quippe annis decem ad summam perue-
niunt magnitudinem, vivunt annis cōpluribus. Constat enim nonnullos
vixisse annis vigintiquinq; alios triginta quod cognitū fuisse restatur.

Ari-

Aristoteles præcisa à pescatoribus cauda, vt quos ita reddidissent mari, captos item agnoscerent, & spatiū temporis scirent. Item Albertus tricenis annis vivere scripsit. Dormiunt rōstro sublato siue fistula elata per summa æquoris qua etiam spirant, pinnas suas leuiter mouendo, stertentes etiam leuiter audiēre nonnulli. Narrant quidam delphino motum adeò esse familiarem genuinūmque, vt standi interquiescendīque nescius eundem vitæ fortiatur finem quem & agitationis, sicubi verò somno sit opus, euolat in summum, mōxque resupinus sensim ad ima deferri se patitur, ad terræ autem contactum velut expergefactus resilit, denuo stridens, rūsumque rationem eandem init quietem sibi hoc modo mistam motioni machinatus. Certissimum & hoc esse futuræ tempestatis prognosticon, vbi in maris superficiem frequentius se vibret, & quodammodo colludat, cuius rei causam D. Thomas hanc reddidit: hyemali inquit, procella ingruente, ab imo maris consurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta suggерunt, tuncque calor excitatur in delphinis, quoniam vero calidi propria est agitatio, inde contingit id animal crebrius erumpere, ac Lib. 8. cap. 15. fœse ostentare. Ex quo illud est Plinij, delphini tranquillo mari lasciuentes, flatus ex qua veniunt parte præsagiunt. item spargentes aquam, item tuibates tranquillitatem. Id verum esse affirmant pescatores & nautæ. Non solum verò delphini, sed & alia etiam animalia tempestatem præsentient, vt echini arena se saburrantes, vt ranæ ultra solitum vocales. Sunt & multò plura quæ tempestates præsagiunt, de quibus Plinius L I B. X V I I I . Quare crediderim pisces in aqua cap. 15. aëris agitatione mutationēque affici, non aliter quam imbecillos & valetudinarios ob austrios instantes flatus, dolorem in capite, vel articulis sentire, quod euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati sunt, vel arthriticis. Sic laterum vel thoracis doloribus obnoxij septentrionales ventos prænunciant. Nam paulatim magis ac magis immutatur aër, priusquam omnino in contrarium permuteatur. Leues autem immutationes facile ferunt, qui prospera sunt valitudine, magisque externis causis morborum resistunt. Ad alias delphini actiones transeamus. Stridorem edit, vocisque nonnihil, quia asperam arteriam & pulmones habet, & linguam mobilem, quod ut intelligerent studiosi exertam in pictura expressimus. Sed statim reclamabit aliquis ex Aristotele, vnaque cum Plinio nos errare affirmabit, de delphini lingua hæc scribente. Lingua est his contra naturam Lib. 9. cap. 8. aquarilium mobilis, breuis atque lata, haud differens suilla. Pro voce gemitus humano similis. Aristoteles autem dissentire videtur his verbis. Αρίστοις ὁ καὶ ὁ δελφῖς, θυμὸν καὶ μῆδος τὸν εὔελθη ἐν τῷ ἀστεῖ, ὃν ὅμοιως Lib. 9. de liss. anima cap. 8. ἐπιτηδεύοις, ἐπιγειρότο φωνὴν ἔχει καὶ πνοήσει, καὶ ἀρπτεῖαιν: ὁμοὶ γὰρ τῷ γλῶτταιν ὃν ἀπολελυμένων, ὃν γέλλει, στέγε αἴρθρον τοῦτος φωνῆς ποιεῖν. Delphinus

stridet ac mutit efferens sc̄le in aērem, sed non quemadmodum ea quæ superiū enumerauit: hic enim vocem & pulmonem, & arteriam habet, sed linguam non solutam, neque labra, vt articulatam vocem possit edere. At qui Aristotelis cōtextum propriū inspexerit nobis, Plinioque minime aduersari intelliget. Etenim Aristoteles hoc capite ostensurus, quæ animalia vocem, quæ locutionē, quæ sonum aliquem siue strepitum edant, subtiliter hæc omnia distinxit: vt vox à pharynge & pulmonibus pendeat, vt quibus pulmo desit, ijs nulla vocis emitendæ sit facultas, locutio verò non nisi vocis per linguam explanatio sit, quamobrem quæ linguam non habent, aut μὴ ἀπολελυμένω, id est, non liberam & solutam, ea neque vocem emittunt, neq; loquuntur, at sonos edere vel alijs partibus possunt. Lyra igitur & chromis sonos stridorēsq; mouent, quia neque pulmonem, neq; arteriam habent, & pectines quoties per summa humoris nitibundi ferūtur, quod volitare dicunt, stridere sentiuntur, atq; etiam marinæ hirudines quæ sublimes volitant mare non attingentes. Delphinus verò non eodem modo stridet ac mutit, quo hæc omnia, quia vocem habet ob pulmonem & arteriam: præterea linguam mobilem ac liberam, sed non ita libera-
ram & solutam vt voci articulata & locutioni efferenda satis es̄e pos-
sit. Quare non negat Aristoteles delphinum linguam mobilem habe-
re, sed non ita mobilem & solutam, vt vocem articulatam efferre pos-
sit. Est enim breuis vt ait Plinius. Atq; hūc esse germanum Aristotelis
sensum confirmo ex ipsiusmet testimonio, cuius paulò pōst hæc sunt
verba: Τὰ δὲ παιδία οὐαστροὶ καὶ τὸν ἀγρού μωράς τοις τύχηραῖς ἐφένταις, οὐδὲ τοῖς
γλώττις θρῆνοις, καὶ ἔτην ἀτελῆ, καὶ ἀπολύταις οὐθαίτεροι, οὐτε φελλίζοσι, καὶ
τσαλιζόγει τολλα. Pueri vt cætera sua membra continere ac regere
queunt, sic etiam lingue sunt impotentes, & quidem imperfecti, & se-
rò lingua absoluuntur. itaque magna ex parte balbutiūt, tortiq; sunt
lingua. Pueris igitur lingua non deest, neq; adhærens est, sed mobilis
& lata quæq; exerci potest, sed nondum ita libera vt vocē distinctè ar-
ticulatēq; enunciare possint. Ita delphinis lingua est lata, mobilis, quæ
modò exerci, modò condi possit, non hærens palato neq; ossea, non ita
tamen soluta vt vocē explanatè efferre queant. Porro neq; labra, neq;
palatum cameratum habet, quæ locutioni conferunt. Delphinum au-
dire, cæteri oīsq; omnes pisces cōstat ex ijs quæ diximus, quū de piscium
sensibus ageremus. Huius verò sensus organum nullū manifestū re-
periri potest, ne in delphino quidem vt putat Aristoteles. At audire
sine meatu ullo partēq; huic rei destinata, nullum animal potest, per
quam soni vocesq; ad cerebrum perforantur. Qua ratione impulsus
cum delphini cranium diligentissimè contemplatus essem, manifestis
simum audiendi meatuni, qui ad cerebrum usque patet inueni, è re-
gione in viui delphini capite foram tam exiguum, vt ferè oculorum
aciem

aciem fugiat sicut post oculum, qui situs in causa est, cur difficilius reperiatur sunt enim oculi & foramina illa in eadem ferè linea cum oris scissura. Cùm verò sagacissimè odoretur, multò difficilius est inuenire quæ pars huius sensus ministra sit, quod non solùm in delphino sed in omnibus aliis piscibus admiratione dignū est: neq; est quod quis per foramina illa quæ ante oculos sunt narium loco pisces odores percipere certò credat, ad cerebrum enim usque non permeant, sed partim obsepta, & cęca mox desinunt, partim ad branchias feruntur. Omnes tamen odorari certum est, cùm esca recenti abstineat, nec iisdem escarum generibus omnes capiātur, sed variis, scilicet sui agnitioni odoris, quippe cùm vel fœtidis nonnulli alliantur. Quare meatus istos cæcos esse existimo, & qui oculis nostris cerni non possunt, per quos tamen odori ad cerebrum pateat aditus, ut qui tenuioris essentiae sit quām humor. Quod si in his qui branchias habent perspicui non sunt, quanto minus esse debent in iis qui pulmonibus spirant? In illis enim branchiæ valde patent, ut sine inspiratione magna odorari possint, hi cùm respirationis organum intus lateat, sine magna inspiratione & aëris tractu odores non percipiunt, ut docet Galenus in lib. de odoratu, quibuscum vna in cerebrum penetraret aqua, si per apertos meatus permearent. Odores autem in cerebrum piscium se insinuare id maximo est argumento, quod ad escam nidorosam accedunt, odorib[us]que caput repleatur & grauitate tētetur. Et ut de cæteris taceamus, de delphino odore vnguenti grauiter offenso historiam ex Plinio narremus. Alius inter hos annos in Africo litore Hipponis diarrhyti, simili modo ex hominum manibus vescēs, ferēnsque se tractandum, & alludens natantibus, impositōsq; portās, vnguento perunctus à Flaviano proconsule Africæ, & sopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatūsq; similis exanimi, caruit hominum conuersatione, ut iniuria fugatus per aliquot menses, mox reuersus in eodem miraculo fuit. Qua in re delphino cum suibus conuenit quibus amaricinum inimicum est, si Lucretio credimus.

Denique amaricinum fugitat suis & timet omne

Libro 9. cap. 5.

Unguentum.

Libro 9.

Quoniam actiones sine partibus quæ harum gratia à natura conditæ sunt explicari vix possunt: iis addamus quædam de delphini ore ab Aristotele & Plinio prodita, quibus fit ut dubitare possit aliquis, sit ne delphinus veterum quem hic exhibemus. Cùm enim delphino nostro sit os ante & in promptu, longa etiam scissura & multum infra rostrum descendens, tamen Aristoteles hæc scripsit: δι τοις σελαχώδεσι καὶ δελφίνεσι πάρτες οἱ κυττάρωδεις ὑπόλοι ἀπολυτές λαμβάκιά, χάρτω γαρ οἱ τομέαι εχοῦσι, δι τοις σολούσιαι μηλοι οἱ ἐλάττως, εἰ τοις μη, πάμπται οὐδὲ δοκῶσι οὐδὲ οὐδὲ εἶναι: καὶ γαρ η τοις δελφίνος σχέδιοις καὶ διώματις τοις φαγεῖσι, δοκεῖ εἶναι θαυματογένει. Cartilaginei, del-

*Lib. 9. de hist.
anima. cap. 2.*

phini & omnes cetacei resupinati cibos capiunt. habent enim os subter, vnde fit ut minores priculum facilius possint euadere, alioqui pauci admodum seruarentur, quippe cum delphini celeritas, atq; edendi facultas mira esse videatur. Et alio loco apertius: ἔχει δὲ καὶ τοτὲ τὸ σῶμα
 Lib. 4. de par.
 animal. c. 13. διαφορὰς, τὰ μὲν γάρ κατὰ μὲν ποικύν ἔχει τὸ σῶμα καὶ τὸ σώμα τὸ πρόσωπον, τὰ δὲ εἰς τὸν τοῦ ποικύν τὸν αὐλῶν τὸν (ἐν γάρ τῷ πρέψει σώματι τὸν αὐλῶν τὸν βραδυάντα, πάντα γάρ τὰ ποικύν τὰ ξωφάγα εἶναι) αὐλάδη καὶ τὸ πρόσωπον τὸν αὐλαγθεῖν τὴν λαμπαρία τὴν τοτὲ τὸ τροφικόν γάρ λαμβάνοντα διέφθεροι τὸν διὰ τὸ πλήρωσιν τούτους. Πρὸς δὲ τούτοις τοτὲ περῆφηται λεπτῶν ἔχοντα τὸ πλήρωσιν τούτους φύγει, τοιούτοις τὸν διάπερτον ἔχει. Sunt & oris differentiæ, alijs enim os est ante & in promptu, alijs infrà parte supina, ut delphinis & cartilagineo generi, quamobrē hæc nisi conuersa resupinentur, cibum corripiere nequeunt, quod natura non solum salutis gratia reliquorū piscium fecisse videtur (dum enim illa sese conuertunt mora intercedit, qua piscis quem insectantur euadere possit: nam omnia id genus rapina piscium vivunt) verum etiam ne nimis deuorandi auditatatem explerent, si enim facilius caperent, breui præ immodica satietate perirent. Præterea rostrum rotundum est & tenuë,
 Lib. 9. cap. 8. quodque diuidi in os non possit. Ex ijs sua mutuatus est Plinius: Nisi multum infra rostrum os illi foret, medio pene in ventre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed assert morā prouidentia naturæ, quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt, quæ causa præcipue celeritatem eorum offendit. In his Aristoteles & Plinius videntur delphinis os in supina parte tribuere, quod galeis & alijs multis cartilagineis proculdubio competit, delphinis nō item: de quibus id verissimè dici crediderim quod in supini conuersi cibos corripiat: tum propter causas quas reddit Aristoteles, tum propter longam oris scissuram, & multum infrà descendenter, ob quam si proni vescerentur cibi vix bene corripi possent, atque hinc & inde disfluerent, nec rectâ in oris fundum, ac inde in œsophagum deferrentur. Addam aliud quod à veteribus dictum est, vero haud consentaneum. Aulus Gel. inquit: verba Appionis subscripti eruditæ viri ex Ægyptiacorum libro quinto, quibus & delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert: eaque omnia seipsum, multosque alios vidisse dicit. Καὶ οὐτὸς δὲ ἐν τοῖσι τοτὲ διηγερχίδιον δελφίνας ἔραντα παιδός, καὶ τὸ πρόσωπον ταχινῶν γανκιών. ἀλλὰ δὲ τὸ πρόσωπον χριμός ὁ ἵθης, ἀνεδέχετο σὺν παιδά τοι τὴν πόντον, οὐδὲ τὰς ἀκανθὰς τοτὲ σέλλων, ἵνα μή τὸ ποθεμένον χριμόντα ἀμύγετο, καὶ τὸ πρόσωπον τοτὲ βεβούγει μέχει πλακοτάντον ποτῆγες γανκιών. Εἴπερχετο δὲ αὐτὸν οὐ πάντα καὶ πᾶσαν ηὔστην τοτὲ θεαταῖς ἵθην ποτεμένον ὑπὸ ἔρωτος, id est, Et nos quidem vidimus apud Puteolos delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri

acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos velut vagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptūq; equitis modo incidentem per magnum æquor, per ducentā stadia deferret. Roma igitur tota, omnisque Italia confuebat, vt piscem amoris causa vectorem pueri spectaret. Paulò aliter rem narrat Plinius. Diuo Augusto principe Lucrinum lacum inuestitus pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridianō immorans appellatum eum Simonis nomine sepius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis & Flauiani, & Flauij Alfi, multorumq; esset literis mandata. Quocunq; dici tempore inclamatus à puerō, quanuis occultus atq; abditus ex imo aduolabat, pastusq; è manu præbebat ascensuro dorsum, pinnæ aculeos velut vagina condens, receptūque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehés pluribus annis, donec morbo extincto puero subinde ad consuetum locum ventitans, tristis & mœrenti similis ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio expiravit. Hi delphino aculeos in pinna dorsi tribuunt, quod falsum esse sensus ipse conuincit: nullas enim omnino spinas, neque aculeos in vlla corporis parte habet delphin. Quare vel fabulosa ista esse oportet, vel eos qui ista scripsérunt, parum diligenter delphinos inspexisse. Pinna vñica est in medio dorso satis rigida, aliæ duæ in ventre, ita sitæ vt non solum natatum, sed etiam vt motu quo sursum sese effert respirandi causa adiuvent. Aliæ duæ in cauda, quarum etiam magnus est usus & diuersus ac in alijs situ. Non ex recto spinæ dorsi ductu oriuntur, vt altera sursum, altera deorsum spectet, sed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera sinistram partem versus, ita vt cauda sua latitudine aquam verberet. Cuius tanta vis est, vt proverbio dictum sit, δελφίνα τρόπος τ' ἡραῖον θέλη, id est, delphinū cauda ligare, in eo qui frustra quidpiam conantur, quod non dictum est propter caudam lubricam, et si laevis sit, sed propter eius robur: nullus enim quantumvis viribus præstans delphinum hac parte retinere potest. Quum deorsum cōtendit, caudam sursum mouet, contrà quum in summa aquæ sese effert: sed ea celeritate, vt nullum eo velocius animal esse dicatur. Aristoteles. Απάρτων πλοκεῖ Lib. 9. de his: εἴραι τὸν ζώων ζεχίστον, καὶ τὸν ἐνύδρων, οὐ τὸν χειράλιον, η̄ οὐτερόγονον αντικείμενον μεγάλων ιχθύς. Μάλιστα ὃ τέτοιοι άλοις Κυβελίδ, ὅτου οὐκέκων η̄ η̄ ιχθύν θορῆς χάσιν, τὸ τε γαρ ἐπὶ ἀποφύγει, Κυανολαβήθης οὐ εἰς βυθὸν οἷά ἔταινε. ὅτου ὃ άλοις μακρὰ γίνονται η̄ οὐατροφὴ, χαρέχει οὐτε τονδύνα με. οὐτερ οὐαλογισάμνοις, η̄ Κυπρίναις έστιν, φερον οὐτερ τοξόμην, τη̄ ζεχίτην οὐκέκων η̄ ιχθύς διελθεῖν βγλεινοι τρόπος τὸν οὐαπνού, η̄ οὐτερ βάγον η̄ ιχθύς, οὐτε παρατίχων τὸν πλοιον. Omnia tum aquatiliū tum terrestriū animalium velocissimi mihi videntur esse delphini: super-

siliunt enim nauigiorum magnorum malos , quod maximè faciunt, quum pisces quempiam cibi causa persequuntur:tunc enim si is fugit, ad fundum usque fame vrgete inseguuntur: quod si longior fuerit reuersio spiritum continent, quasi spatium apud se reputantes, & conuersi sagittæ modo feruntur, celerimè itineris longitudinē emeritati volentes respirandi causa, quo impetu nauigiorum quæ fortè il-

Lib. 9. cap. 8. luc fuerint , malos superant. Quæ Plinius maiore ex parte expressit.

Velocissimum omnium animalium non solum marinorum delphinius, sed ocyor volucre , acrior telo. Nam cum fame concitati , fūgientem in vada ima persecuti pisces, diutius spiritum cōtinuere, vt arcu dimissi ad respirandum emicant , tantaque vi exiliunt , vt plerunq; vela nauium transvolent vento euntium. Vnde qui hieroglyphicis literis res significabant , velocitatem per delphinum expressebunt: quod indicat celeberrima illa & omni Principe dignissima sententia *αριστος βραδεως*, id est, festina lente, quæ Octauio Augusto adeò arrisit, vt non in sermonibus modò quotidianis crebrius usurparet, verum etiam epistolis suis frequenter insereret, admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul & industrie celeritas & diligentia tarditas. Eadem Tito Vespasiano adeò placuit, vt numismatis insculpsent, quæ altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præfertent, altera ancoram , cuius medium ceuemonem delphin obuolutus complectitur , ancora tarditatem , delphino celeritatem designante. Eandem delphini celeritatem compa-

Lib. 2. alios. rat sagittæ Oppianus.

τηνομ. Δελφῖνες δὲ ἀγέλην τὸν ἀλός μέγα κυριακές
Εἴχοις ἴμωρέν τε, καὶ ἀγλαίν κυμάσθιτες.
Πιῶν τὸν ὄκναλων, διὰ γαρ βέλος ὡς ταλασσὴν
Ιωδαίαν.

Ab hoc delphini in natando impetu ortum est proverbiu*m*, δελφῖνα νῆσος οὐδέ τις, delphinum nare doces, in eos cōpetens, qui monere quēpiam conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Veruntamen delphinus eti velocissimus & fortissimus sit aduersario non caret: amiae enim cum eo pugnant, & expugnant, vt capite de amia fusiū exposuimus. Idem crocodilos necat in

Lib. 8. cap. 25. Nilo, vt tradit Plinius. Verū in crocodilo maior erat pestis, quam ut vno esset eius hoste natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc usum cultellata inest penna, abigentes eos præda, ac velut in suo tātū amne regnātes, alioqui impares viribus ipsi astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; non modò sua commoda, verū etiam & hostium aduersa, norunt sua tela, norunt occasionses, partēsque dissidentium imbellies. In ventre mollis est tenuisque cutis crocodilo, ideo sc̄e ut territi immer-

gunt

gunt delphini, subeuntésque aluum, illam secant spina. Superiùs an-
notauimus delphinum non in dorso tantum sed & in toto corpore
spinas omnino nullas habere, quamobrē pro spina, legendū opinor,
pinna vel penna, quemadmodum ante cultellatam pénam dixit. Sed
non sine causa dubitauerit is qui delphinum & crocodilum diligen-
tiùs inspexerit, qui fieri possit, ut delphinus dorsi pinna crocodili al-
uum dilaceret. Nam crocodili cutis minus est in alio dura quam in
dorso, non tamē ita mollis ut cultro etiam peracuto penetrari possit,
delphini verò pinna nō usque adeo dura est neq; acuta, cui tamē vim
magnam à celeritate addi non negarim. Non desunt qui stutionem
nostrum, veterum delphinum esse crediderint, ob dorsi cultellata os-
sa, quæ clypeos referunt, quibus etiam ligna veluti ferrā secari possunt.
Atq; in ea sententia fuisse scio virum doctissimum, cuius iudicium his
in rebus plurimi facio. Vulgus piscatorum ait delphinum balenæ
pratice, & iter præmonstrare, quod veteres musculo tribuerunt. Sed
eius opinionis occasiōne inde ortam arbitror, quod ubi balenæ sunt,
ibi delphini & lamiæ frequentes sint, à quibus balenæ dilacerantur.
Delphinos fama est, si pompilum aut urgente fame, aut casu aliquo
degustarint, stupidos fieri subito, & viribus defectos nullo postea ne-
gotio maris æstu in litus ejici, ibique à mergis, ceterisque avibus ma-
ritimis dilaniari & absumi. Tricens diebus latere circa canis ortum,
occultarique incognito modo scribit ex Aristotele Plinius quod eò
magis mirum est, inquit, si spirare in aqua nequeunt. Neque ego id ve-
rum esse crediderim, nisi in scopulorum specubus lateant, in quibus
liberè spirare possunt, quemadmodum faciunt & vituli mari. Solent
etiam in terram erumpere, incerta de causa iisdem autoribus, sed id
œstro diuexati faciunt veluti thunni & gladij. Præ dolore igitur in ter-
ram exiliunt, cuius rei oculatus sum testis, reperi ipse œstrum siue
asilum delphino qui in litore iacebat inharentem. Idem eis accidit
mugiles veloces admodum persequentibus, quū enim citatum cur-
sum inhiberè non possunt: in terram usque impelluntur. Statim tellu-
re tacta moriuntur, ait plinius. Et Ouidius.

Quem postquam bibulis iniecit fluctus arenis

Unda simul miserum vitaque destituit.

Ex eo natum fuisse proverbiū autor est Plutarchus: delphini in
terra vis, de iis dictū qui id in quo minus valeant toto conatu petunt,
quod delphinus tam stupendæ agilitatis animal terræ contactū non
patiatur. Sed hoc falsum esse docet experientia. Nam foemina quam
dissecuimus, vt eam cum fœtu exhiberemus, viua diu iacuit, & delphi-
ni viui à nostratis Lugdunum usque aliquando deportati sunt. Ci-
tius moriuntur si iisdem retibus quibus thunni capiuntur, ob id quod
inviti sub aqua retinentur, respiratione priuati. Si sagena nostra

Lib. 2. cap. 2;

Lib. 3. cap. 9.

vulgari capiantur, non capiuntur, quia sese efferendo respirant. Multo oxyüs moriuntur fistula obturata, quod argumento est magis per fistulam quam per os respirare. Ichthyopolæ nostri longius alportant, & viuos seruare, in fistulam vinum instillant, quod fistulam non obstruit, sed per eam in os & ventriculum penetrat, & diutius spiritus conseruat. Delphini magna ex parte singulos edunt, interdum binos, quos inter animantes omnes magno amore persequuntur, vnde si forte piscator alterum ex catulis tridente aut hamo capiat, ipsa sui casum non perhorrescit, neque captum deferit, sed insequitur, nec ullo modo ab inseguendo deterretur: alterum autem, si forte ad sit caudæ verberatione persequitur, ac mordicus premens ablegat ne capiatur, ipsa verò manet, ut cum filio moriatur, cui liberum erat periculo sese subtrahere. Mortuorum etiam curam habere traditum est: extinctos enim ad continentem velut funere illos efferentes, hominibus ipsos sepeliendos tradunt: post verò sequitur magna delphinorum multitudo, tanquam functi operam dantium, eos ab impetu aliarum belluarum, ne deuorentur defendantium. Ferunt eos dignoscere, qui è delphinis degustarint, illösque deuorare: ab aliis verò abstinere, qui nunquam delphinum contigerunt, ut ederent, tanta benevolentia sese mutuò prosequuntur. Tradunt etiam veteres, delphinorum opera homines in piscauū usus fuisse. Vnicum ex Plinio exemplum proferemus, & cō libentiū, quod in Gallia nostra Narbonensi solitum fieri narrat eo in loco, qui à Montepelio parum distat, quicq; Monspeliensisibus nostris tam notus est, quam sua cuiq; domus. Præterea locum Plinij in vulgaribus codicibus corruptis aliquot locis restituimus opera Guilielmi Pelicerij Monspeliensis Episcopi antiquitatis peritisissimi. Locus est huiusmodi. Est in Nemausiensi agro stagnum Latera appellatum, ubi cum homine delphini societate pescantur. Innumera vis mugilum statuto tempore, angustis fauicibus stagni in mare erumpit obleruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi non possunt retia æquæ, molem ponderis nullo modo tolleratura. Et iam si non solertia insidetur temporis simili ratione in altum protinus tendunt, quoniam vicino gurgite affigatur, locum que solùm pandendis retibus habilem effugere festinant. Quod ubi animaduertere pescantes (concurrit autem multitudo temporis gnara & magis etiam voluptatis huius auida) totusque populus è litore quantum potest clamore conciet Simonem ad spectaculi evenitum: celeriter delphini exaudiunt desideria, Aquilonum flatu vocem prosequente, Austro verò tardius ex aduerso referente. Sed tunc quoque improviso aduolant: properè appetit acies, quæ protinus disponitur in loco, ubi coniectus est pugnæ, opponit sese ex alto, trepidosque in vada urget. Tum pescatores circundant retia, furcisque subleuant,

leuant, mugilum nihilominus velocitas translit. At illos excipiunt delphini, & occidisse ad præiens contenti, cibos in victoriam differrunt opera. Prælium feruerit, includique retibus se fortissimè vigen-
tes gaudent: ac ne hoc ipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia
& retia, natantēsque homines ita sensim elabuntur, ut exitus non ap-
pareat. Saltu (quod aliās blandissimum his) nullus conatur euadere,
ni summittantur sibi retia, egressus ante vallum protinus præliatur.
Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ
quām in vnius diei præmium consciij sibi operiuntur in posterum: nec
piscibus tantū, sed & intrita panis ac vino satiantur. Quę de eodem
genere piscandi in Iassio Mutianus tradit, hoc differunt, quod vltro
neque inclamati præsto sint, partēsque ē manibus accipiant, & suum
quęque cymba ē delphinis socium habeat, quanuis noctu & ad faces.
Hac piscandi ratione audio Hispanos aliquando usq; fuisse non pro-
cul ab vrbe Palamos nuncupara. Eadem hodie quoque uti possent pi-
scatores nostri, nec dubito quin delphini offa vinōque cicurari pos-
sent, & inclamati accurrere, cùm aliquoties sibilo euocatos accessisse
ad naues, & circumnatasse eviderimus, nec minus hodie quām olim ad
id accommodata sunt stagni fauces ad oppidum Malgurium voca-
tum. Quę si vera sunt, nec illud mirum esse debet, quod scribunt, del-
phinum hominis amicum animal esse, nec hominem expauescere ut
alienum, obuiam nauigii venire, alludere exultantem, verū & musicaliter
arte mulceri symphoniq; cantu, & præcipue hydraulī sono. Hinc tan-
topere ab Herodoto primū, deinde ab aliis celebrata historia, qua
ferunt Arionem Methymnaeum delphino insidentem ad Tenarōn
fuisse euectum, qui erat citharædorum sui seculi nulli secundus, quiq;
primus hominum, quod nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Co-
rinthi Dithyrambū. Hunc Arionem ferunt cùm permultū temporis
triuisset apud Periandrum cōcupisse in Italiā, Siciliāmq; nauigare:
rursus parta ingēti pecunia voluisse Corinthum reuerti, & quū pro-
fecturus ē Tarēto esset, quia nullis magis quām Corinthiis fideret, na-
uigium vitorum Corinthiorū conduxisse. Quum illum teneret, istos
Arioni insidiatos, ut eo deturbato pecunia potirentur, hoc illum in-
telligentem oblata eis pecunia, mortem tantū fuisse deprecatum.
Non persuadēti nauitas iussisse, ut aut sibi manus inferret, ut sepultu-
ram in terra nanciseretur, aut illico in mare desiliret. Arionem ad
hanc necessitatē redactū obsecrass̄e, ut quandoquidem ipsis ita pla-
citum esse, ut cernerent se omni suo ornatu coopertum, stantēque
super foros audirent cantantem, & cùm cantasset sibi se manus illa-
turum, atque istos permittentes (inuaserat enim eos libido audiendī
præstantissimum inter homines modulatorem) ē puppe in medium
nauem concessisse, illum inducto sibi ornatu, ac sumpta cithara super-

feros inchoasse carmen quo dicitur Orthium, eoque decantato se se
 vt erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse in Co-
 rintum, illum vero aiunt a delphino exceptum in Tenarum fuisse
 transuersum, & cum e delphino descendisset Corinthum eodem ha-
 bitu perrexisse. Et ubi peruenit, quicquid contigerat enarrasse, & Pe-
 riandrum (quia non crederet) tenuisse hominem in custodia, ne quo
 prodiret: ceterum curauisse ut nautas haberet, eos accitos, ubi adfue-
 runt, percontatum si quid de Arione memorarent, & referentibus
 illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumq; Tarenti se reliquis-
 se, Arionem apparuisse eodem quo desiliisset habitu, istos terrefa-
 ctos nihil amplius habuisse quod conuicti inficiarentur. Extat in Te-
 naro ingens Arionis ex aere donarium super delphinum sedens. Ea-
 dem cecinit Oppianus. Iam ad magis necessaria conuertimur. Delphi-
 num in mensas principum venire, magnisque in precio esse in prin-
 cipum aulis vidimus, saepaque mirati sumus cum ferinus ille odor
 omnem cibi gratiam si qua sit, ingratissimam reddat. Apud nos fos-
 sates ipsi atque infima plebs omnino abstinent, hinc fit ut rarius in fo-
 ro nostro conspiciantur venales. Ad eos mittuntur qui longius a ma-
 ri absunt, ut ad Auenionenses, & Lugdunenses, quia extra mare diu-
 tius viuit, longiusque asportari potest citra putredinem, quoniam du-
 ra est carne & corruptu non ita faciliter. Qualem succum gignat in cor-
 pore delphini caro satis ex eo per spicuum est, quod ex cetaceorum sit
 genere. Qua de re Galenus LIB. III. de alimentorum facult. Philotio-
 num reprehendens. Posthac autem canem abscribit, quem in cetaceo-
 rum genere numerare oportebat, ut qui carnem duram & excremen-
 titiam habeat. Quapropter in partes sexto atque salito vulgares ho-
 mines vescuntur, ingrati enim saporis ac mucosus: ideoque cum sina-
 pi & ex oleo atque acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc gene-
 re sunt balenæ, delphini & vituli marini, ad quos proxime magni
 thunni accedunt. Item alio in loco. Diximus quidem iam ante de cetae-
 cis animalibus, que marina sunt, in quo numero sunt phocæ, balenæ,
 delphini, libelle, ac grandiores thunni, & praeter illa canes, quæque his
 similia sunt. Nunc autem de ipsis in summa dicendum, quod omnia eius-
 modi duram & praui succi, atque excrementitiam habent carnem.
 Quapropter sale potius condientes, ipsis ut plurimum vivuntur, aliemen-
 tum quod ex ipsis in corpus distribuitur, ea latitura tenuius facientes,
 eoque coctioni & sanguini faciendo commodius. Nam recens eorum
 caro ni valde probè coquatur, crudorū succorum copiam magnam
 in venis congerit. His addam quod experientia ipse didici, delphini
 carnē praterquam quod dura sit & difficilis cōcoctu etiam pingue
 esse, quo fit ut ventriculum relaxet, & nauseam moueat. Nunc de præ-
 paratione dicendum, cuius vniuersè duo sunt potissimum genera-

Vnum quo cibi virtù aliquod corrigitur, veluti quum salit, ut crassus humor salis vi extenuetur, & generando sanguini accommodatior fiat, vel quum cibus decoquitur veterū more, cepa, porro, apio, anetho, atque alijs huiusmodi coctioni additis ad crassi humoris attenuationē, qua præparatione meliora redduntur omnia, quæ crassum glutinosumque succum gignunt. Alterum est præparationis genus quo sepius utimur, voluptatis potius quam valetudinis rationem habentes, quum condimētis ea permiscemus quæ ad gulam irritandam titillandumque palatum faciunt. Sic delphini carnem quidam præparant in veru torrentes, quemadmodum & suillam recentē, malii arantij succo intinctam edunt, vel ex cōdimento quod aceto sacchare, & cinnamono constat. Alij in craticula assant. Alij farina bene subacta concludunt caryophyllis, pipere, zingibere, nuce moschata condientes, quibus odor ille ingratus euincatur. Elixā magis probarim quam assam, modò in aceto & vino coquatur, iniectis apio, hyssopo, origano. Partes delphini quæ magis cōmendantur sunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidem est substantia, sed malū succum gignit. Lingua autem tenerior & pinguior atque hepati præferēda. Delphini cinerem in medicamentis numerat Plin. quæ lichenas & lepras tollunt. Lib. 32. cap. 7. Quidam delphini iecur in fustili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt. Et febrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones Plinio autore. Et hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cum vino potus. Præterea delphini adipe linamenta accensa excitant vulvæ strangulatu oppressas. Infantū quoque gingivis dentitionib[us]que multū confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingivæ tangentur, adalligatisque idem pauores repentinōs tollit. Absurdū placet, quod scripserunt quidam matres in os catulos recipere, quod fieri non posse perspicue ostendit oris compositio, œsophagi angustia, catulorū ipsorū magnitudo. Id faciūt galei ut suo loco diximus.

De Phocena.

C A P U T IX.

HO CÆNAM delphini speciem esse indicat Ari-

stoteles: Τικτὴ δὲ μὲν δελφῖς τέλος μὲν πολλὰ ἔν, ἐποτε δὲ καὶ δύο.

ηδὲ φάλαραι δύο τελεῖσας ταλεοράκις, ηδὲ διαφωτεῖς τῶν δελ-

φίνικας ηδὲ φάλαρα, καὶ γάρ εἴτιν διαφῶν δελφῖνι μυχρῶν. γίνεται δὲ

πόλις, οὐαφέρι δὲ φάλαρα δελφῖνος, εἴτι γάρ διμέγερος ἐλαττον,

δύρυτερον δὲ ἐκ τῆς κάτης, διχελικα κυανοῦς, πολλοὶ διελφίνων καὶ γένος εἴτιν

φυσι φάλαρου. Delphini singulos magna ex parte edunt interdum tam

men & binos. Balenæ vel binos complurimum magnaque ex parte,

Lib. 6. de his.
cap. 12.

vel singulos procreat. Idem & phocæna partus qui delphino similis est nascens in Poto, sed interest quod phocæna minor est, dorso ampliore

Lib. 8. de his. cap. 13. colore cæruleo, plures etiam genus delphini esse opinatur. Alio in loco

phocæna meminit, eamque in Ponto nasci scribit, quanquam vulgares

nostrí codices mendosi sint, sic enim habent: Εξωγαρφαλαῖνς καὶ δελ-

φίνος ἡδέν εἰτι ἐν τῷ πόνῳ, καὶ ὁ δελφίς μηχρός: legendum enim φωκάῖνς νό

Lib. 9. cap. 15. φαλαῖνς, ut ex prius citato Aristotelis loco perspicuum est, & ex Gaze

conuersione qui phocenam tursionem interpretari solet. Iam verò eodem

in loco non φωκάῖνς sed φώκης legendum esse alibi annotauimus

ex Plinio, qui Aristotelis locum ita transtulit. In pontū nulla intrat bestiæ piseibus malefica præter vitulos & paruos delphinos. Ve-

risimile non est Pliniū φωκήνas vitulos appellasse cum φώκης vitulos

marinos esse nosset, neque delphinos paruos pro phocenæ accepisse,

quāuis dixerit Aristoteles phocenā delphini specie esse sed minorē:

nam in Ponto paruos duntaxat delphinos esse, vbi verò aliquantum

processeris magnos haberi affirmat Aristoteles: Ad quod respiciens

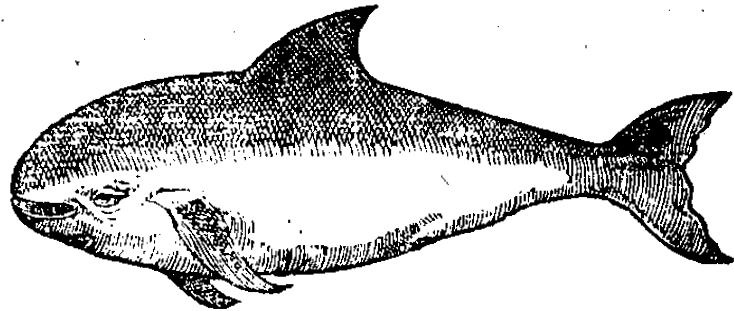
Plinius in Ponto nullam bestiam esse dixit præter vitulos & paruos

delphinos. Cum verò in Ponto etiam hodie vitulos marinos esse cer-

tissimum sit, vel lectionem Aristotelis immutandam esse nō imme-

rito quis existimauerit, vel in ea re Plinium ab Aristotele disensisse.

De Tursione.

C A P U T X.

libro 9. cap. 9.

V A M Aristoteles φώκαῖνος, Gaza Latinè tursionem siue tursionem vocat, quæ mouere potuit (vt recte cen-

set Hermolaus) quod Plinius dixit delphinorū simili-

tudinem habere, qui vocantur tursiones. Aristoteles

verò phocenam delphino paruo similem esse scribit.

Sed ea nota satis mihi esse nō videtur: sunt enim & alia delphinis si-

Ibidem cap. 15. milia ut platanista. Plinius. In Gange Indiae platanistas vocat, rostro

delphini & cauda, magnitudine autem quinq; cubitorū. Multò maio-

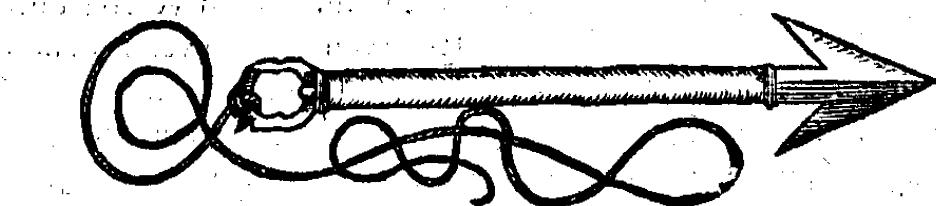
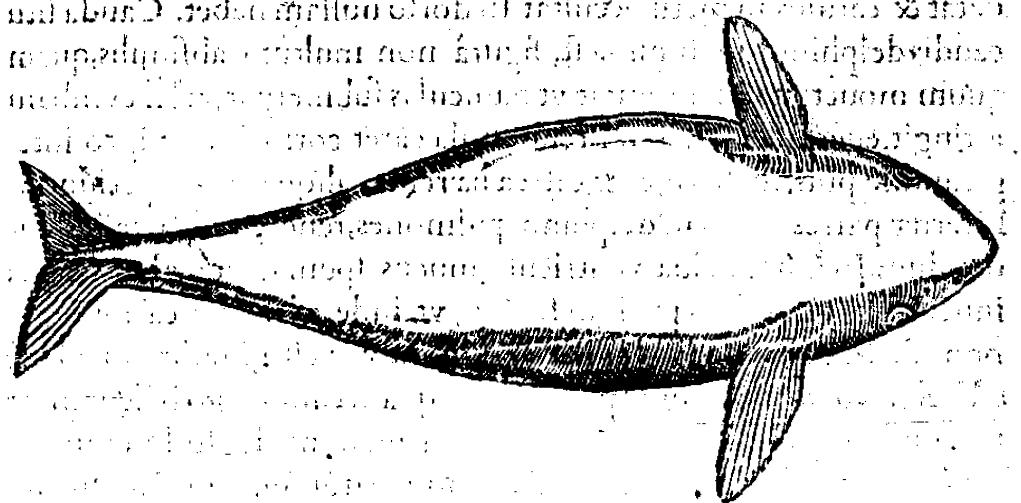
re ratione is quem proponimus tursio dicetur, quæ marsuinū, id est,

maris suem Galli vocant à corporis crassitudine: delphino enim si-

milis

missus est, sed differt tristitia aspectus, id est, tristis corporis habitu genitumque est, & abest lascivia illa, maxime vero rostrum canicularum rotundum simile habet, ut in galeis videtur est. Fuerunt qui sturionem nostrum tursionem esse dixerunt, nominis similitudine, ut arbitror, impulsi transposita enim ex medio in principium litera S. ex tursione sturionem efficies, cuius opinionis autrem ferent esse Gazam, quod verisimile non estinam phocaenam Aristotelis tursionem non conuertisse, cum phocaena & lac habeat, & catulos delphinorum modo pariat, sturionem vero ouia parere non ignorauerit.

De Balæna vulgo dicta siue de Musculo.

CATUR XI.

ANTEquam immensorum piscium historiam explicitemus, lectorem admonitum velim, antiquos balænæ nomine vnicam duntaxat beluam intellexisse, quoniam nunc pescatores Santonici & Hispani ad physteres, orcas, aliisque prægrandes, & balænæ persimiles belugas abutuntur, quas tamè vernaculis, & proprijs nominibus distingunt, ut ex sequentibus perspicuum fieri. Primum igitur in Aquitanici mari litore, & in India immensa belua capitur quam balænam vocant: plurimum x x x v i. cubitos longa est, octo alta, oris scissura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eoque nulli, sed horum

loco id extra quo maxilla cornuta, sive facies migrat, serit simili pilos
suillis similes desinentes; quae in anteriore, & in posteriore sive in in-
teriori oris parte brevioros sunt, in media longiores, ab interioribus
lingua intus continetur, & coegeretur, inde ducta vel abselta, ita
distenditur, ut in eundem locum recipi posse non possit: maxima
enim est laxa ad modum substantia, sive conditur, sed pluvialis in
maximis habetur delicia: est enim oceanum corporis partium numer-
rima, ex h[ab]et x i i i i, & tanta implentur, ceteris raddi sunt, & alii quibus in
Gallia saltamenta coduntur, & in h[ab]et & illuc comprehensivus. Quare quan-
tuor vlnarum spatio a se distant, fori apparent, intus capit[us] hu-
mani magnitudinem superant. Quam obrem fistula habet iij. Quod bubulis
maiores esse negant. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus
nat & catulos in metu occultat. In dorso nullam habet. Cauda situ
caudis delphinorum similis est, figurâ non multum absimilis, quam
quum mouet, ita mare agitat, ut nauiculas submerget, vel si cymbam
attinet, euerat. Rostrum est brevi; fistula caret, corio duro, nigro inte-
gry, sine pilis, cui lepades & ostrea haerentia aliquando repetuntur.
Internæ partes veluti in delphino, pulmones, renes, vesica testes pu-
dendum. In huius beluae ventriculo, mucus, spuma, aqua, alga, foecida
inueniuntur sine ullis piscium frustis, ut inde appareat carnivoram
non esse. In quarundam ventriculo ambra vila est. Huiusmodi plane
est belua quam capiti huic præfiximus, quam cum vulgo balenam ap-
pellauimus i i b. i i i i. sed balena veterum non est, fistula enim ca-
ret, id quod mihi omni assueratione affirmarunt, qui quotannis his be-
luis insidiantur & captas in partes secant. Fistulâ autem veteres om-
nes uno consensu balenæ tribuunt. Quare cum balena veterum non
sit, ex unica nota, propria quidem, & que nulli cum hac communis sit
μυστήριον Aristotelis esse colligo, quem Gaza Rlinium securus muscu-
lum Latinè appellat. Erit d[icitur] o μυστήριον ὁ δέρμας επειδὴ σφουδάζει τὸ ξύλον, οὐχί, οὐ-
χας δόμηταις ιετας. Gaza, musculus etiam piscis pilos in ore intus habet
vice dentium quibus omnino caret, suillis similes Plinius, Musculus
marinus qui balenam antecedit dentes nullos habet, sed pro iis, scis
intus os hirtum. Alio in loco Plinius inter belugas marinas musculum
numerat. Ut a beluis ordiamur, arbores, physteres, balene, pristes, tri-
tones, nereides, elephanti, homines qui marini vocantur, rotæ, orce,
arietes, musculi, & alij pisciū forma arietes, delphini. Quare cum cor-
nex illæ laminæ in pilos suillis ita similes desinant, ut si inde auullos
scorsum cuipiam ostendas, aliunde quam ex porci dorso, auullos esse
neget, quibus pilis belua ista os hirtum habet, quam notâ nullis aliis
tribui a veteribus competias, cum etiam belua sit a piscium forma
aliena, non est quod dubitem Aristotelis μυστήριον sive, quod idem est
Plinij musculum appellare. Eum alio in loco Plinius balaphis viam

*Lib. 3. de bis.
ani. cap. 12.*

Lib. 11. cap. 37.

Lib. 31. ca. 11.

Lib. 9. cap. 62.

monst

monstrarē tradit. Balenę musculus quandoque prægraui supercilio-
rum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinē vada præ-
natans demonstrat, oculorūmque vice fungitur. A quo valde dissen-
tiunt Oppianus, Elianus, Plutarchus, qui longè diuersum à musculo
non solum balenarum, sed etiam reliquorū prægrandiū cetaceorum
ductore describunt. Primum Oppianus beluis maris immanibus du-
ce opus esse docet, tum quia nimia corporis mole & pōdere oppresse
tardē mouentur, tum quia omnes demptis canibus parum acute cer-
nentes facile possent impingere: idcirco viæ comes illis adest paruus.
quidem aspectu, sed longo corpore, cauda tenui, qui anteit viamque
monstrat, vnde ἡγετία, id est, ducem nominant, beluis marinis adeò
gratus & amicus est, ut quo is velit sequatur, in eoque vitæ salutisque
spes omnes sitas habeant.

Tέλευτη καὶ πάντεσσι δύματος ἔρχεται οὐχίς
Βαγὸς ἵδεν, δολιχόν τε δέμας, λεπτὴ δὲ οἰ θρῆ
Ἐξοχος, ὃς τροπαιότερος ἀλὸς πόρος ἐγενερούσι
Σημαντίδης, τῷ καὶ μή εὐθεῖας ἔφημι (διὸ ἡγετία)
Κίτρης δὲ ἐκπάγλως κεχαστημένος ἐγένεται ἄταπος,
Πομπός τε, φρεσός τε, φέρδη μή μη ἡχητήλην
Ρινδίως, κείνῳ γαρ τετραστεῖ) οὐχίς μέντοι
Γιγάντης, τοιστὸν ἔχων αἰτίαν.

Elianuſ de eodem duce hæc prodiſit. Omne ferè cetaceum Lib. io. cap. 6.
genus duce ad ſibi moderandum eget, illiusque oculis ducibus ad
videndum utitur. Is autem dux eſt, quemadmodum harum rerum
periti teſtantur, longus pifcis, colore albo, capite prælongo, angusta
cauda. Hunc ne ducem vnicuique cetaceo natura dederit, an amici-
tia quadam iſ adductus cetum vltro antegrediatur, haud ſcio plane,
ſed id tamen factū naturæ impulsu arbitrarer. nā ſic separatiſ nun-
quam ab illo nauigat, ſed ante huius caput antecedet, iſ ſiuſ dux exi-
ſit: etenim cuncta illi & prouideret, & præſentit, caudaque præmon-
ſtrat ſingula, tum horribilia formidolofaque inhibet, tum cibaria
conciliat, insidiásque à pifcatoribus poſitas ſigno quodam oſtendit,
atque quem locum propter magnitudinem adire nō oporteat, præ-
ſignificat, nequando. ni mirum cetaceum genus irretitum funditus
intereat. Quod mirum videri debet, minimam bestiā maximo ani-
mali vitæ causam afferre: cum enim belua huiusmodi ad pinguitu-
dinem peruenit, amplius nec audire nec videre potest: carniū enim
moles & videndi & audiendi viam intercludit, & tanquam illius lu-
minibus obſtruit, quare eius oculus improbè afficitur ad videndum.
Quod ſi iſ pifciculus quo ad necessaria utitur, perit, illi quoque per-
eundum eſt. His ſubſcribit Clauidianuſ.

Sic ruſt in rupes amifſo pifce ſodals

*Belua, sulcandas qui praeius edocet vndas,
Immensumque pecus paruo moderamine cauda
Temperat, tamen coniungit fædera monstro.*

Hæc Ælianum ex Oppiano mutuatum esse facile perspicietis qui Oppiani versus cum istis contulerit. Quare obseruandum est Oppianum ducem balenarum depinxisse paruum, longo corpore, tenui cauda: Ælianum verò longum piscem, colore albo, angusta cauda, quæ faciunt ut suspicer Oppiani locum mendosum esse Cæsas idem, δελιχόντε δέμας. Si enim parvus est piscis, quo pacto lōgo corpore esse dicetur? Ex Æliano igitur legendū crediderim λαχύς idem, vel quid simile, ut Oppianus & secum & cum Æliano cōsentiat. Quanquam Plutarchus hūc ductorē parvū pīscē esse affirmet. Locus est in libello. Vtrū prudentiora sint terrena animalia aquatilibus, δέ τοι γαλάζιος θυρεὸν μεγάθε μὲν ἐστὶ καὶ χήνης καβιῶντος ἵψιδιον, τὸν δὲ ἑταφάντον ὄρνυτι φεύσοντος διὰ τὴν παχύτητα τὸ λεπίδος ἐσκένει λεγέται, τὸ δέ τοι γαλάζιον ἐν τῷ μεγάλῳ κυνίῳ καὶ παρατήχει τὸ μηρόμενον ἐπολθύνον ὅπως τὸν ἐρχεθῆται οὐράνη, οὐδὲ εἰς τέναγος ἡ τιτανία πορθμὸν ἐμπάσσεται: Ἐπειτα γαρ ἀντών τὸν κυνὸν ὥστερ οἴακι ναῦς παραγόμνον διεπέφθαρτο καὶ ἀπόλωλε πᾶν ἐμβεβούμενον, ἐκεῖνο δέ γαρ αὐτὸν καὶ τὸν κυνὸν ἐστικεν αἰνιανομένον, καὶ δρμεῖται προελθόντος ἐν αὐθίς ἐπαγλαυχεῖ μήτε ιμέρας μήτε νυκτὸς ἀπολαμπόμνον, οὐ δέμεβε) καὶ ταλαντάται, καὶ πολλὰ διερθαίρεται καθάπερ ἀκυβέρτητα πρὸς γιλῶν ἐξενεχθέντα. Καὶ γαρ ιμεῖς ταχὺ διτίκυρον ἐωράχειν, τὸ πάλαι καὶ πρότερον ἴτορος πόρρο βανδρῷ ἐξωκειλόντος, καὶ ραγεῖται λαμένη γένεθαι. Is quem gubernatorem vocant, magnitudine formaque gobij pisciculus, foris quidem aiuum quum horruere, propter asperitatem squamæ similis, grandiorum balenarum cuipiam semper hæret, præterque cursum dirigens, ne vel in breuia cœnūmve impingat, ne vel in angustias incidat unde exitus non detur. Hunc balena lubens sequitur veluti temonem nauis. Ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluae venit animal seu scapha, seu saxum, pessum, it statim peritque, in aliui profunda mersum. Hunc autem agnitum, ore velut ancoram recipit, dormitque una, quiescente quiescit, progrediente progreditur, haud usquā diu noctūve destrituens, hoc nisi facit errare impingeréque certum est. Perière multæ dum velut gubernatore carent nauigium, delatae ad terram sunt, quod ipsi quoque circa Anticyram vidimus, ac prius etiā multò haud ita procul à Bunis balenæ ciecta & putrefacente, pestem invasisse narrant. Hæ sunt de balenarū ductore diversæ veterū sententiae. Ego sāpe balenarū pīscatores interrogavi, num pīscis aliquis balenas antecederet, qui fabulosum hoc esse mihi affirmarunt. Belua hæc viuos catulos parit, id quod

ex dissectione certissimum est, habent mares, & testes & pudendum, feminæ & vterum & mamas. Quæ cum ita sint, iis quæ ex Plin. obij. Lib. 9. cap. 13. ci possunt respōde nū: sic enim scribit. Quæ pilis vestiuntur animali pariunt, ut pristes, balena, vitulus. Et mox, Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & vipera. Quasi verò nulla ex iis quæ pilo carent, pariant animal præter delphinum & viperam ac proinde μυστήριον de quo nunc agimus: animal non gignat etiā si pilo non vestiatur. At tursiones, orce, physeteres pilo caret animal pariū ex semine nō ex ouo. Sunt quidē plures alij pisces ut cartilaginei, galei, sine vllis pilis ex ouo animal procreantes, etiā ipso Plinio autore eodem modo quo vipera. Nam ea delphini modo animal non gignit sed ex ouo priùs conceptū, delphinus verò ex semine sive ouo. Quare vterque Plinij locus ut in codicibus excusis legitur, falsus est, vel inemendatus, quem ex Aristotele ut & multa alia desumpsit. Zōwōt. Lib. 11. debet. cap. 5.

χρ μὲν οἰον δύθρωπος οὐ, ἵππος ράγη φάκη, τε ζαΐδη ὄχη τείχας, οὐ τὸν ἐνύδρων ζαΐδην οἰον δελφίς, τε ζαΐδην μέλαχρα (ζαΐδην τετρων οὐ ζαΐδη μὲν ἀνλότος ὄχη Εράγχα οὐ τοτε ὄχη, οἰον δελφίς καὶ φάλαιρα. Procreant animal homo, equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili quæ cetæ appellamus, ut delphini, & quæ cartilaginea vocantur, quorum aliis fistula data est, branchiæ desunt ut delphinis & balenis. Vides hīc balenam ab eorū quæ pilis integuntur genere sciunt. Etiam & eadem sententia cum delphinis & cartilagineis comprehensam, quæ sine controversia pilis carent, ut fortasse apud Plinium sic legendū sit. Animal pariunt pristes balena, & quæ pilis integuntur, ut vitulus. Præterea illud non sine causa quis miretur, quod belua ista pulmonibus spirans fistula careat, quam habeat balena vera, physeter, orca, quæ fistula cum non solū ad reiiciendā aquā, sed ad respirandū data sit: huius vice musculus rimas seu foramina habet, quod rostro sit non oblongo sed obtusiore quam ceteræ beluae, quæ admodum testudines & vituli marini. Caro musculi nullo est in pretio, lingua sola commendatur, pinguitudinis maxima copia ex partibus cuti subiectis, & ex ventre colligitur, quæ liquefacta non coquescit, ob partium tenuitatem, eam ad lucernarum usus seruant. Ossibus apud Ichthyophagos populos testa sepiuntur, necnon horri in Aquitano litore, ubi frequenter capiuntur maximè ad oppida illa quæ lingua vernacula biarris & capreton & s. Jean de lws nominantur: capiuntur illic circa brumam non linea & hamis validissimis ut fusiūs describit Oppianus, & ex eo Aelianus scribens balenas duce suo orbatas & carnea mole oculis imminentे, oculos tenebris circumfundit; ideo ad scopulos & litora facile impingere. Tum robustos pescatores primū belue magnitudinem coniecuris assequi, si enim vertex extra aquam eminet, non obscura significatio est beluam ingentem esse.

Lib. 5. cap. 10.
taurop.
Lib. 10. cap. 5.

contrà si dorsum extra summam aquam appareat: deinde robustissimum hamum ad catenam ferream alligatum proiecere, belua vt escam videt sine mora effreni auditate eam rapit, simulque ferro guttus transfigitur, cuius dolore incitata, catenam exedere & conficer conatur, quod ipsum postquam diu multumque conata est, acer- rimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur, cui funem omnem relaxant, tum quod nullis viribus retrahi possit, tum ne piscatores vna cum nauigio deiiciat, sed vtribus vento plenis fu- nibus appensis in imum defidere prohibitam, & fluitantem alij hastis, alij tridentibus, alij securibus cedunt, & plagis multis euietam in litus pertrahunt. Sed in locis illis quæ paulò antè nominaui eodem modo capiuntur balenæ, quo modo circa Scyllæum tractum capi-

Lir geograp. solitos olim xiphias, qui & galeotæ vocantur, narrat Strabo. Σχηνὸς γαρ ἐφίστηκε καὶ τοῖς ψυφομένιοις ἐν δικάσταις συγφίδιοις πολλοῖς, δύο καὶ ἑξακοσίοις συγφίδιον. οὐδὲ μὴ ἐλάντη, οὐδὲ ἐπιτὶ πρώτας ἔσπειρε δόρυ ἔχων, Κηφισίοις τῇ σχετεῖται ἐπιφέρειν τῷ γαλεάτῳ, φέρει δέ τοι μέρος ἔξαλον τὸ ζώον, Κιακάλιος δέ τῷ σκύφῳ, οὐδὲν ἐπιληξεῖ εἰς χεῖρος, εἴτε ἔξεπεν ἐκ τῆς Κελυφίου τὸ δόρυ χωρὶς τὸ ἐπιδραστόδος, αὐγκιστρώδες τὸ γαρ ἐστι, οὐδὲ μαλαρῶδες τὸ δόρατον ἐπιτίθεται, καλώδιον δὲ ἔχει μαχρόν ἔξημανον, τῷτο ἐπιχαλώπι τῷ θω-θίῃ, έπει τὸ γέμιον σφραγίζεται, Καὶ ψυφομένιοι, τῷ τε δὲ ἐλαχυντὶ ἐπιτὶ γλώσσῃ εἰς τὸ σχέπτον διαταμβάνουσι, έπει μὴ μέχονται τελέως τὸ σώμα. Manentibus in sta- tione multis biremibus scaphulis, alter remigat, alter in prora stat hastam tenens. significante autem speculatorum galeotam superemi- nere: nā beluæ tertia pars è mari prominet, & propinquante scapha, ille è manu coniceto telo vulnus infligit: deinde relieto ferro hastile extrahit: ferrum enim hami figura factum est, & leviter hastili aptatum de industria. ex eo appensis est funiculus longus quem vulnera- tæ beluæ laxant, dum discruciatæ, & effugiens mortua fuerit, tum vel in litus trahunt, vel in scapham recipiunt. Nautæ & piscatores eo- rum quæ ante dixi oppidorum in capiendis balenis admodum so- lertes & expediti, vt ipsimet mihi narrarunt, vt etiam diligenter rem omnē mihi per literas explicauit Capellanus vir doctissimus & hu- manissimus clarissimi Nauarræ Regis Henrici medicus simili in ba- lenarum pisca- ratione utuntur, nisi quod pluribus cymbis opus sit, & celerius actis, atque vel ad fugiendū, vel ad insequendū habi- lioribus. Illi igitur è turribus speculati, si quas balenas viderint tym- panorum sonitu omnes conuocant, quo signo dato omnes tanquam ad urbis excidiū accidunt, telis & omnibus quæ necessaria sunt in- structissimi. In singulis igitur cymbis deni collocantur robusti remi- ges, alij multa tela, longa, cuspidate hamata, quorū figuram sub beluæ figura expressissimus, in beluam coniiciunt, quibus infixis & altius in- hærentibus funes longissimos telis annexos relaxant, usque dum

vitam

vitam cum sanguine fuderit; tunc vna cpm funibus balenam in litus retrahunt adiuti maris vndis, prædam partiuntur, cuius pars vnicuique cedit pro celorum coictorum copia, quæ propriis notis & insculptis inter noscuritur. Mares difficultas capiuntur, foemina facilius, maximis silfexis sequantur: quum enim in his protegendis immorantur, fugiendi occasio perit. Eadem ratione pectus, physteres omnésque similes sibi sequuntur, quapar bice semel expositam aliis lotis non rapere possunt. Super ruacanem enim id fortè. Mihi non viderer homini vniuersitatis studiosi officium secessisse, nisi priusquam caput hoc concludatur, impludens mendacium eius detegere, qui de aquatilibus libros duos edidit, is initio prioris, quum de balena loquitur, nescio qua fronte audet dicere Aristotelem partem balenæ musculum appellasse, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum pisces balenæ ducem esse cecinit. Verba eius adscribā, ut omnibus palam fiat, quām infeliciter in bonis autoribus versatus sit, imò eos ne attigerit quidem. Prætenturas ante oculos habet, ob id appellatas, quod his sibi prætendant iter: sunt autem tenues quædam assulæ, quaternis vlnis longæ, ac sesquipedem latæ, ad extrema in fastigium acuminatæ, longissimis villis ad latera prædictæ (setas aut barbam appelles, per me licet) vulgus falsò interdum caudam, interdum costam balenæ nominat, cuius perpolitis ac bene exiccatis frustulis, politiores mulierculæ sua pectoralia (quæ busta vocant) communire, vestiumque fibras rigidiores ac rotundiores continere, atque apparitores publici, virgulatum ac fascium loco gestare solent. Partem hanc balenæ appellavit Aristoteles, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum pisces balenæ ducem esse cecinit:

Hac ratione, inquit, comes cunctis ductorque viarum

Musculus est parvus visu, sed corpore longo,

Et tenui cauda paulum secutus ab illo

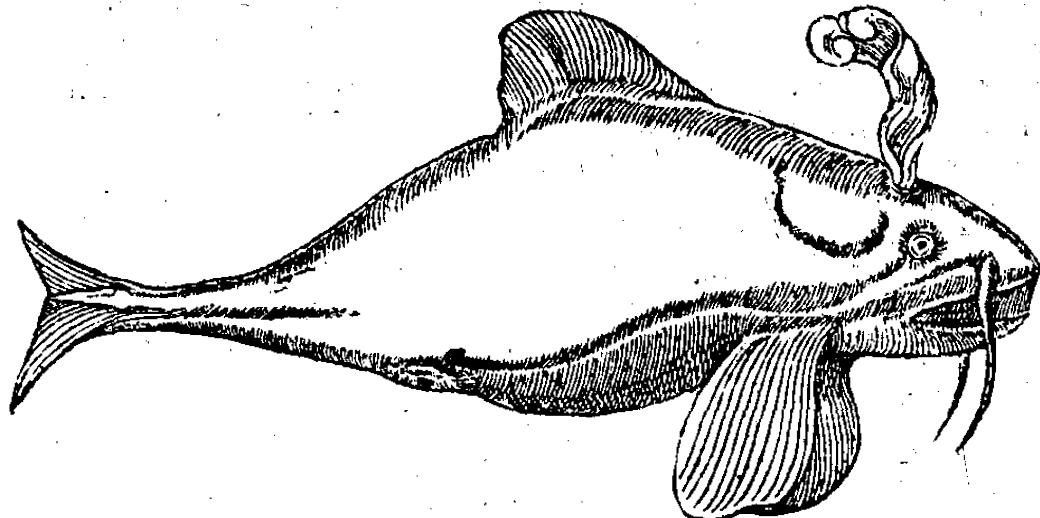
Præcedit. Et paulò post:

Hunc pisces vero ductorem nomine dicunt.

Quid hoc aliud est queso, quām grauissimo autori iniuriā facere? Musculum, inquit, partem balenæ appellavit Aristoteles, qui ne per somnium quidem id vñquā cogitauit: nam musculi nomine non vtitur, sed Gaza interpres ex Plinio, ut antea docuimus, quē si vel quālq̄s legisset, in tam foedū errorem haud inēdisset. Eius enim verba sunt: *Musculus etiam pisces pilos in ore intus habet vice dentium.* Aristoteles μυγίνης nominat, eius locū prius protulimus. Cūm vēdō hoc solo loco musculi siue μυγίνης mentio fiat, quis inde colligat partem balenæ scilicet assulas illas musculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos initio huius capititis citauimus, musculum partem balenæ facit, sed beluam marinam. Ex his autem Latinis versi-

bus Lippij quos citat satis liquet cum nunquam Oppianus legisse qui tantum abest, ut balenæ partem musculum faciat, ut musculum ne nominet quidem, sed piscem alium esse dicat, qui balenæ iter præmonstrat, quem paruum siue album ut ex Älianio emendauimus, esse ait, longo corpore, cauda tenui nominatum *γενθίπα*, quo orbata balena mox perit. Latinus interpres Plinium & Gazam securus musculum conuertit, in cuius conuersione legenda mirum quam stupidus fuerit, qui non viderit illic describi piscem diuersum à balenæ, semptom ab illis præcedere, quod prætenturis illis conuenire nullomodo potest. His addendum Plutarchi testimonium qui pisce forma & magnitudine gobij balenarum ducem *γεμάτη* vocat. Horum omnium locos antea citauimus consultò tum ut quod propositum nobis erat demonstraremus, tum ut deinceps errores istos refelleremus. Quare nihil attinet iterum locos proferre, nec in tam manifestis erroribus coarguendis immorari.

De Balæna vera.

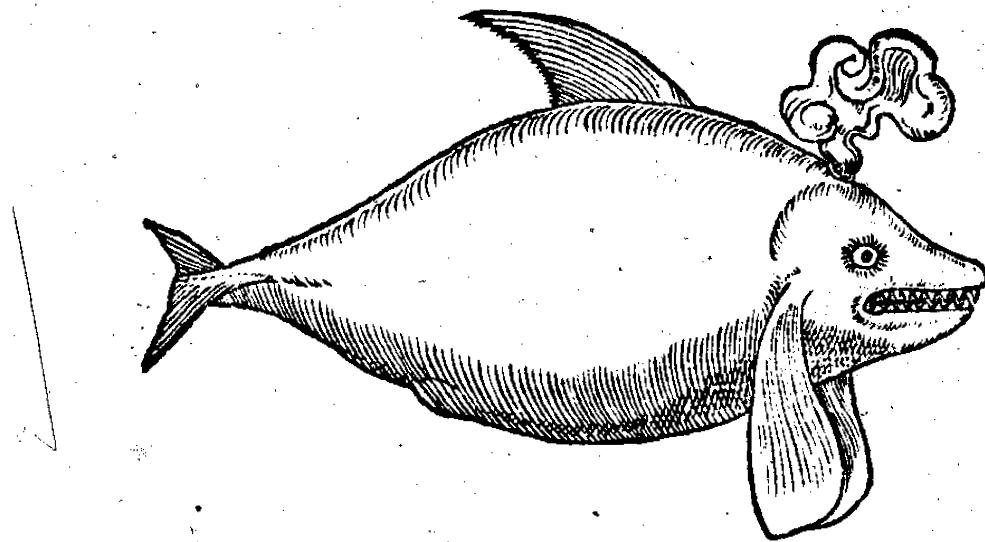
CAPUT XII.

X P R E S S A est balæna quam hic exhibemus ad veram viuę effigiem, cuius etiam econem persimilem ad me misit vir doctissimus Gesnerus. Eam Santones beluarū pescatores vocant *gibbar*, à gibbero dorso, id est, in tumorē elcuato, in quo est pinna. Hæc balenæ vulgo dictis minor nō est, sed minus spissa minūsque obesa, longiore est & acutiore rostro, ob id fistulā habet, pinnæ in ventre breuiores & minores, lingua quoq; minor, vt pote quę quatuor dūtaxat vel quinq; sal sametaria vasa impletat. Vorat hæc aphyarū turmas. In mari Indico balenæ cùm se supramodū ingurgitarint, clamant vel mugunt tā magno

& con-

& contento sono, ut qui binis Gallicis miliaribus absunt exaudire possint. Minore pinguitudinis saburra premuntur: ideo celerius cæteris mouentur, & natant. frequentes in India sunt & nouo orbe. In fronte fistulam habent, sœminæ mammae, vterum, viuos fœtus pariunt, lacte que nutriunt, & paruulos pinnis suis tegit ac tuetur mater. Dormiunt atque adeò quæcunque fistulam habet, elata per summa æquoris fistula. Pinguitudinis, carnis eadem natura, idem usus qui superioris, denique eadem piscandi ratio.

De Orca.

CAPUT XIII.

ORCA ex beluarum marinaru est genere, cui nomen positu est à vasis olearij siue vinarij similitudine quod tereti est, & uniformi specie, eo hodie in prouincia & Gallia Narbonensi ad hauriédam & seruandā aquam utimur, & parū mutato nomine *dors vocamus*, quasi *orchos*, id est, *orcias*. Talis est huius beluae figura: nam toto corpore est valde crasso & rotudo, extremitis nō valde prominentibus & tenuioribus. Santones *espaulars* vocant, ab humerorum seu potius scapularum latitudine & crassitudine. Est igitur orca rostro & fistula pinnis & cauda delphino similis, corpore vigesies crassiore, potissimum circa ventrē, dentes habet valde latos in acutū desinentes, serratos quibus balenā persequitur, quā quū mordet, veluti mugitū tauri à canibus cōprehēsi cogit edere. Quam ob causam nauteæ qui pīscatus causa in nouum orbē nauigant, barbaros rogant, vel si liceat, imperant, ne orcas ledant, aut venentur, quoniā orcarum opera balenas, phocas, aliásque beluas capiunt. Orcæ enim truculentis dentibus beluas

alias impetentes maris gurgites cogunt relinquere, & ad litora con-
fugere, quas illic sagittis telisque aliis interficiunt. Ex quo colligere
lib. 9. cap. 6. licet verum id esse, quod de balenarum & orcarum pugna Plinius
literis mandauit. Balenæ & in nostra maria penetrant. In Gaditano
oceano non ante brumam conspici eas tradunt, condi autem æsta-
tis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudētes ibi
parere. Hoc scire orcas infestā his beluam, & cuius imago nulla re-
præsentatione exprimi possit alia, quam carnis immensæ, dentibus
truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac vitulos earum & foetas, vel
etiam in annum grauidas lacerant morsu, incursuque seu Liburni-
carum rostris fodiant. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum
inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & vetero graues, parien-
dive pœnis inualidæ, solum auxilium nouere in altum profugere, &
se toto defendere oceano. Contrà orcæ occurrere laborant, seque
opponere, & cautum angustiis trucidare, in vada vrgere, faxi illi-
dere. Spectantur etiam prælia seu mari ipso sibi irato, nullis in sinu
ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictusque quantos nulli turbines
voluant. Subiungit his Plinius rem memoria dignam. Orcā in ostiēsi
portu à Claudio Principe cum prætorianis militibus oppugnatam,
seque vidisse vnum mergi restatu beluae oppletum vnda. Ab huius
beluae similitudine puto prægrandes oceani naues *ourchez* vocari.
Fuit aliquando in ea sententia vir quidam doctus, ut eam beluā quam
depinximus, xiphiam esse crediderit, sed xiphias rostrū prælongum
habet ensis specie non dentes, hæc verò dentes infestissimos &
maximos quare xiphias esse non potest, id quod etiam ex iis quoꝝ suo lo-
co de xiphia diximus clarius fit. Rursum hīc turpiter impegit autor
libri de aquatilibus qui orcā & orcynū cōfundit ex Oppiano, quod
falsum esse docent Oppiani versus, qui orcynū cū thunnis numerat.

Θάνατοι μὲν θάνατοις ἐν ἵχνοις ἔξοχοι ὄρπιλοι

Κραυγαδέσσοι, ξιφία τε φερόντες, οὐδὲν πάτερων λόγοι.

Ορκώντων γῆρας.

libro 7:

His subscribunt veterum testimonia, quæ Athenæus citat. Σά-
ρπαλος ἡ ἐνδιδέρω ταῖς ζώαις τὸ ταπλαμῦδα θυμὸν καλεῖσθαι λέγει, νομίζω
ὅτι καὶ μηδέν τινας, ἐπι ὁ μετέχοντα ὄρκιαν, τὸ περβαλλόντως ἡ ἀνέγαθον, κα-
τεατὴς κῆρος, vbi pro νομίζω legendum puto μεῖλος, ut sit is sensus: Sostra-
tus in secundo de animalibus pelamydem thynnidem vocari scri-
bit, hac maiorem thynnum, eo adhuc majorē orcynum, immodice
verò auctum cete. His accedit Archestrati huiusmodi rerum peritis-
simi autoritas ex eodem Athenæo.

Αἱ μοῖραι ἡ ἱερῶν τε καὶ δύρυχος Κάμενος ὅντει

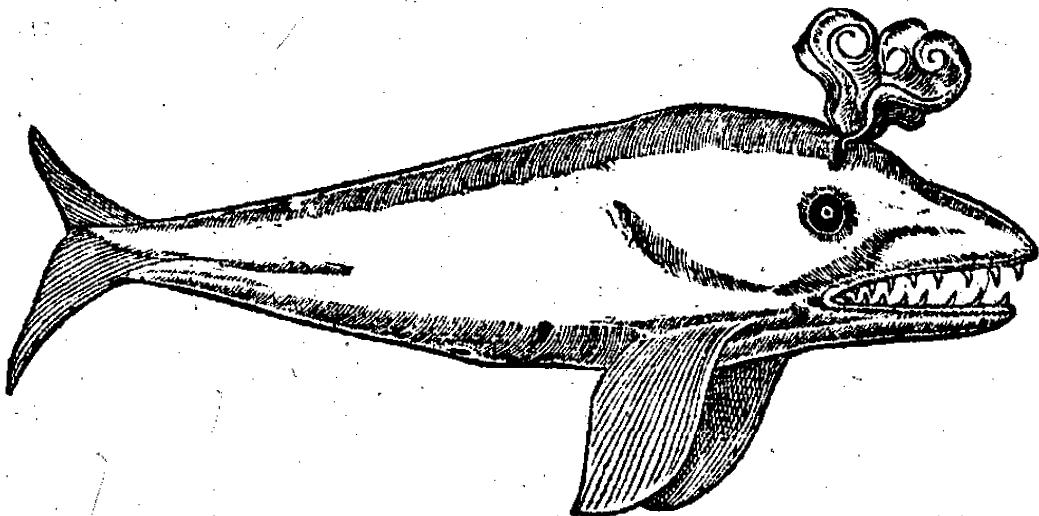
Θάνατον ἀλισχύμνοι αὐτοῦ μέγαδυον καλέντες

Ορκίαν, ἄλλοι δὲ τὸν κῆρον.

Quos

Quos versus Latinos fecimus, quum de thunni, pelamydis, orcyni appellationibus ageremus, quo ex loco quis sit orcyus veterum facile agnoscere quiuis poterit.

De Phystere.

CAPUT XIX.

B effectu Graci nominis *φυστερ* vocatur, quasi flator, quod nimbosam quandam alluic aquarum efflando emittat, ut plerunque etiam alueos nauigantium deprimat, à nostris *peis mulari*: ab Italib *capidolio*, à Santonibus *sedenette*. Belua est admirandæ magnitudinis ex balænarum genere: ore maximo dentibus acutis, serratis quemadmodum orca. Lingua intus magna & carnosa. fistulam longè ampliorem habet quam reliquæ beluæ: quam ob causam multò plus aquæ reiicit & efflat, vnde illi nomen *quontipos*. Ab orca differt, quod multò longior sit & dorsi pinna careat. Pinguitudine multa abundat veluti balæna & beluæ reliquæ. Quod de iis beluis que pisciū carne aluntur, nemini videtur mirum, sed de balæna prima siue mysticeto quem diximus LIB. I.II.aqua tantum & spuma maris & alga nutritri & de aliis que detibus carerit non sine causa dubitauerit aliquis. Sed si hec secū animo cogitarit, vitâ ociosam, corij densitatē, alimenti copiam, temperamentum, mirari definet. Etenim animalia inertia pinguescere certum est, quod quotidie experimur in iis quæ eam ob causam angustis locis cōcludimus, ut in suib & capis, & in his quæ hyeme latet, ut in gliribus, & tassis. Mysticetus autem tardissimè mouetur ob corporis molē, & id modicū quod tardo motu digeri posset

Tt

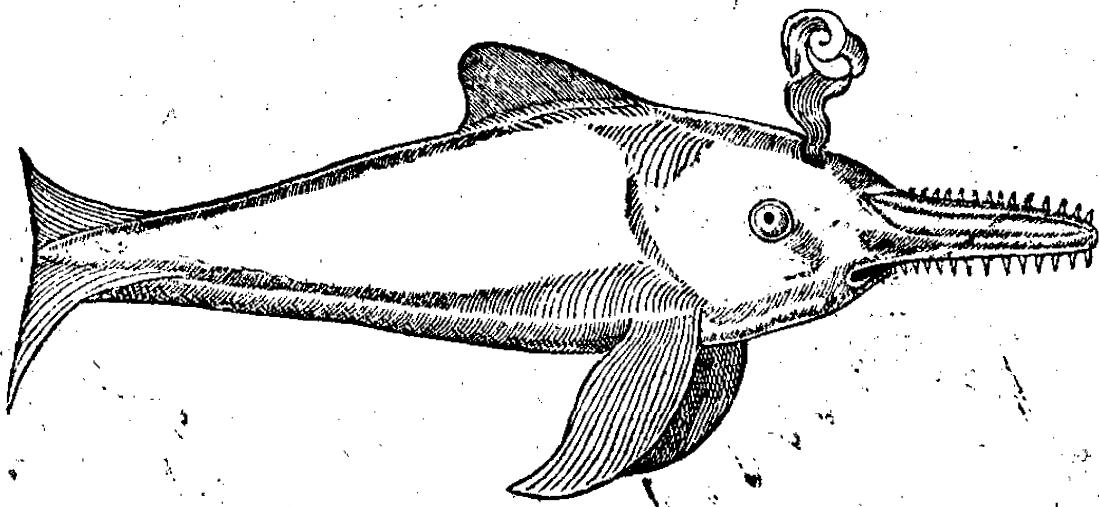
corij densitate prepeditur. Sic & in hominibus cutis constipatio corporis constitutione plethoræ signilem efficit. Iam quum yoraci animali alimentum semper in promptu est, id ad saginandum corpus multum confert: exemplo sunt luxui ac crapulae dediti, qui obesi esse solent. His additè temperamentum calidum & humidum, quo quæ præditæ fuerint belue, atque adeò animantes omnes, pinguissimæ redduntur, quod ad sanguinis copiam generandam sit accommodatissimum. Sed ad physterem redeamus, quem in Oceano nostro reperi-

lib. 3. cap. 4. testatur Plinius. In Gallico Oceano physter, ingentis columnæ modo se attollens, altiorēmque nauium velis diluuiem quandam

lib. 3. cap. 4. eructans. Eiusdem meminit Strabo. Plurimum eos turbabant phystericum magnitudines, fluctum maximum & cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantos, ut quæ ante pedes erant conspici non possent. Sed cum nauigationis duces illis timentibus & causam ignorantibus indicassent beluas esse quæ facile tubarum sonitu & plausu exaudito discederent, Nearchus naues in fluctum egit qua maximè arcebatur, ac tubis beluas exterruit: illæ vndas subeuntes nauale certamen à puppi mainabantur. Verum subito cessauere. Quotquot nunc in Indiam nauigant, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim nec saepius se offerant, sed descendant clamore ac tubis repulsa. Dicunt eas terræ nequaquam appropinquare, ossa verò iam dissolutarum à fluctibus facile elici, & materiam faciendarum tegetum ichthyopolis suppeditare. Nearchus ceterorum magnitudinem vicenum & ternum passuum refert. In litus nostrum cie&tæ sunt aliquando immanes beluez. Vnius maxilla inferior spectatur in summo ciuitatis nostræ templo D. Petri dicto in ipso vestibulo, quam vulgus ob magnitudinem costam esse putat, sed falsò: nam costæ breuiores sunt, & minus crassi. Ex vertebris, Frontignani in litore facta sedilia. Aliavisa est à pinnis ad caudę extremum triginta passus longa, caput in aqua latebat, corpore erat striato, nescio an natura an euentu quodam, ut ob pinguitudinem à sole liquatam partibus aliis desidentibus, alię prominentes manserint, quemadmodū in striatis columnis, alię partes eminent, quę strię vocantur, alię cauc, quę canaliculi & strigles. Aliam in litore visam à patre meo audiui centū passuum longitudine. Aliam in Italia capitam vidimus, quam exsiccatam Florentinorū Dux ante palatium collocarat, sed ob diurnum & grauisimum foetorem auferri oportuit. Ex huiusmodi beluatum cerebro pinguitudo oleo liquidior defuit, quę partium tenuitate facile quocunque penetrat, quum hęc diu multumque defluendo exhausta fuerit, sub cranio reliquiae squamulis sardinarum in aceruum coactis similes sunt, quę igni ad motę liquuntur, deinde frigore concrescunt. Qualesquales fuerint

hæ belua certè verum phylacterem hic exhibemus, quod maximè indicat fistula multò amplior quam in cæteris, qua veluti nimbus aquarum efflat, quam notam & totius belluæ figuram ex iis qui beluas venantur, magnumque ex his quæstum faciunt, didici. Suam etiam hac in re operam mihi præstítit Capellanus medicus doctissimus, qui non procul à Baiona habitat, quo in sinu quotannis beluæ capiuntur.

De Priste.

C A P U T XV.

N D I Cetaceum quendam piscem norunt, quem viuellam nonnulli appellant, qui insuauit est carpe, & cibo inutilis, mirabili forma, maximè ob rostrum, quod valde longum est, osseum, utinque aculeatum, rastri modo figuraque, eius aculei validi sunt, & delphinorum dentibus similes, sed longiores. Os, cui infixi sunt latum, tenui, cute aspera, cinerea. Huiusmodi rostrum misit ad me Guinus Pisanus doctor peritissimus. Vidi aliud Massiliæ, quod mercator ex longinqua navigatione attulerat. Ego in ea semper fui opinione beluam hanc antiquorum esse τετρων, quam Plinius & Gaza non mutato vocabulo Græco pristem nominant, ut dicatur ἄνδρες τετρων, id est, à secando, τετρων sector & serra, & cetaceus piscis à rostro similis serræ utrinque secanti, idem fortasse cum eo, quem Latinè uno loco serram Plinius vocavit. Rerum quidem non solum animalium simulacra inesse, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, serras. In Indico mari pristes ducenum sunt cubitorum. Nescio qua ratione impulsus autor lib. de aquatilibus pristem calderonum vocet; nam si anteriorem capituli partem fundo ca-

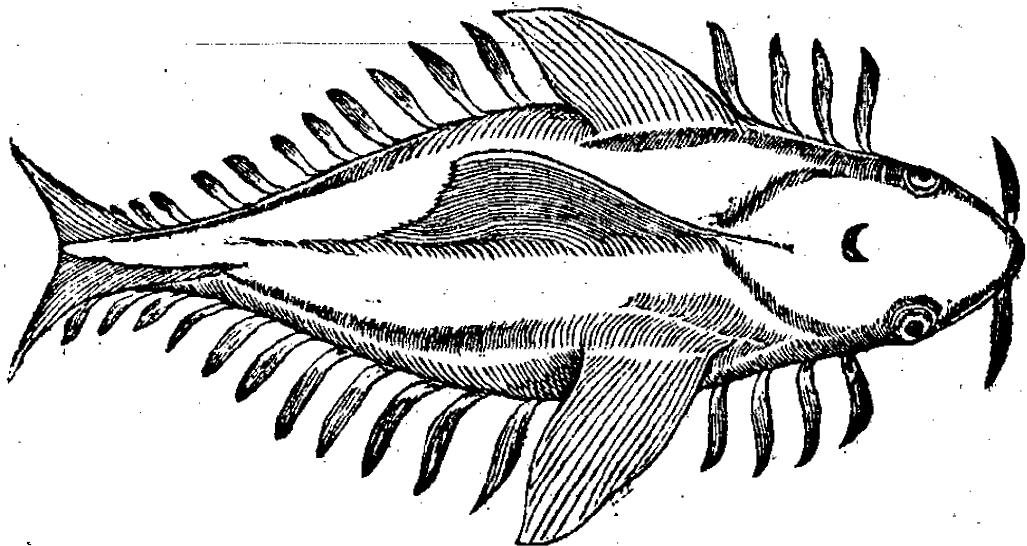
Lib. 9. cap. 11

cabi persimilem habet, ut ille ait, qua parte *τείχη*, id est, secare dicetur: nam ideo *πείρης* nominatur, & à belua similitudine nauis oblonga dicta est pristis. Vergilius:

Velocem Mnestheus agit acri remige pristim.

Vbi Seruius: pristis à sectione vndarum dicta est: scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem: Græci autem *τείχη* sectionem, *πείρην* sectorem dicunt.

De Scolopendra cetacea.

C A P U T X V .

C O L O P E N D R Æ Marinæ duo sunt genera: una ex insectorum est genere, altera cetacea est. De priore Aristoteles, Dioscorides & alij tractarunt, de qua &c nos dicemus, suo loco. De cetacea nūc agemus, quæ dicta est à pedum multitudine: nam scolopendras terrestres centipedes appellant. Qui pedes dicuntur, appendices sunt, quibus tanquam remis scolopendra corpus impellit. Eius formam, quam exhibui accepi ab iis, qui in India vidisse se affirmant, quæ ab Aeliani descriptione non differt. Scolopendræ, inquit, vim & naturam quanto equidem maximo potui studio, cum muliū ac diu perscrutatus essem, sic mihi persuasi: quoddam etiam maximum cetum marinum scolopendram esse, quam de mari tempestatibus in litus expulsam, nemo est tam malè sanus & audax, quin aspicere horreat. Ij, qui res maritimas percallent, eas inquieti spectari eminentes è mari, & narium pilos magna excelsitate apparere, & eius caudam similiter atque locustæ latam perspici, reliquumque corpus conferri posse cum tremi iusta magnitudinis, non

non enim intra aquam abditum, sed per summum mare innatans perspicuum esse atque permultis pedibus utrinque ordine sitis tanquam ex scalmis appensis natare.

De Tiburone.

CAPUT XVI.

TIBUR O Piscis est indicus, quem ex genere vitulorum marinorum esse puto, si vera sunt quae scribit autor historiae indicæ. Plurimum decem pedes longus est, sex crassus, corio cotectus sine pilis. Dormiens stertit in litoribus. Mari genitale esse aiunt duplex, longum. Foemina vulua est bifida, & mammae plures. Viuos parit, & lacte nutrit. Latissimo est oris rectu pro corporis magnitudine. Duplicem dentum ordinem habet, qui continui sunt, admodum densi & truculentati, crenati. Saepius e mari egrediuntur in continentem, magna obuiorum pernicie: nam in homines, vaccas, equas impetum faciunt. Subeunt & fluuios. Veloceissimum est animal, sarcophagum, admodum vorax. Qua de causa hac arte capitur. Accedentes ad naues ita e mari eminent ut facile videantur, nautæ hamum utriusque vincinatum ex catena appensum e puppi in mare demittunt, hami extremo annexi sunt annuli aliquot ferrei, quorum ultimo alligatur funis canabinus, hamo crassior multò. Eadem hamo affigitur pro esca, particula piscis alieuius, aut thunni, aut alterius tiburonis assi, si quando alias captum asseruarint. His igitur veluti preparatis insidiis, etiam si celerimè currat nauis, secundis ventis remisque impulsa, eam tibrones non solum assequuntur, sed etiam præteruolant aliquando, colludentes modò à prora ad puppim & contrà currunt, modò circa nauem gyros aliquot faciunt, idq; adeò sine defatigatione, ut interdum quadrigentorum miliarium spatio naues sequantur, quicquid purgamentorum e navi ejicitur vorantes. Quod si contingat ab aliquo hamum arripi, magis ac magis impactus hæret, ob celerem navi tractum. Quemadmodum si vincum infixeris quo magis trahas, eo firmitius hæret, & altius penetrat. Sic capiuntur tibrones, quorum nonnulli tam magni sunt, ut vix à duodecim vel quindecim viris robustis in nauem pertrahi possint. Quum navi propinquus est, tam validis caudæ iecibus eā quatit, ut in periculo veretur. Necati tiburonis carnes in particulas longas & tenues secantur, quæ ut exiccentur aëri exponuntur funibus nauis appensæ. His deinde vescuntur elixis vel assis.

cibus est in mari non versatis insuavis , nautis utilis: quia in multos dics veluti succidia seruatur.

De Maraxo.

C A P U T X V I I .

IBVRONE multò maior & truculentior est belua maraxus, sed celeritate tiburone multò inferior. Corio integitur ut tiburo, eique in multis similis est. Nouem aliquando dentiū ordinibus ora maraxorum armata vidisse se affirmat autor historiæ indicæ. Hi eadem arte qua tiburones capiuntur, sed rariùs, neque eorum carne vescuntur nautæ, verum in mare reiiciunt, nisi in summa omnium ciborum penuria. Huiusmodi beluas aliquando in Hispanico etiam mari reperiti aiunt, qui in eo mari versantur.

De Manato.

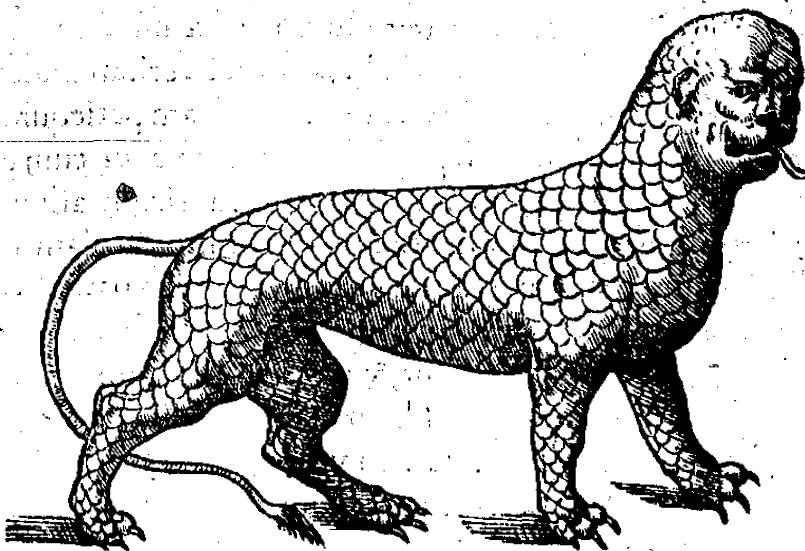
C A P U T X . V I I I .

MIA est belua indica quam manatum vocant Hispani, qui in Indiam nauigant. bouem capite refert, dorso est plano, pelle durissima. Fœmina duas maximas māmas habet, & lac viuos fœtus edit & nutrit. Ad eam magnitudinem accedit ut mortuus vix à terrestrium boum iugo trahi possit. Caro vitulinæ similis, sed pinguior & insipidior. In capite lapides reperti sunt, ad renum calculum remedio efficaci. Cicuratur hēc belua & docilis est canum more, sed iniuriarum memor est. Hēc de maraxo literis prodita sunt ab iis qui eum viderunt. Quibus addemus hūc fortasse boueni esse marinum, beluam scilicet bouis nomine, cuius meminit Aristoteles, quam etiam viuos catulos parere scribit. Σελάχη φέλαινα, καὶ τὸ διάγα κήτη ὁ γα μὲν ἔχει θράγχια, διὰ φυστίπα, ζωτικές, ἐπὶ δὲ περιγῆς καὶ βέβης. Delphinus, balaena, & reliqua cetæ quæ branchias non habent sed fistulam, animal generant, præterea pristes & bos. Est & bos alterius pilcis plani cartilaginei nomen, de quo alibi diximus. Σελάχη δὲ τοῦτο εἰπομένα καὶ βέβης, καὶ λέμια, καὶ ἀλός, καὶ νάρκη, καὶ Καράχος. Cartilaginæ sunt iam dictæ, præterea bos, lamia, aquila, torpedo, rana.

De

Lib. 6. de his
flor. anni. c. II.Lib. 5. de his
cap. s.

De Monstro Leonino.

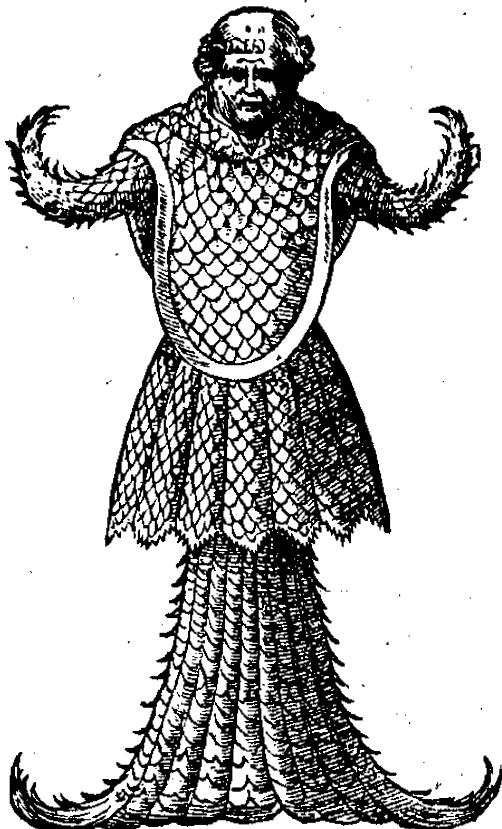

CAPUT XIX.

MONSTRVM. Est id, quod hic exhibemus & perfectum animal, partibus nullis ad natādum aptis præditum. Quamobrem quum dubitarem extitisset ne reuera aliquando mōstrum istud marinum Gisbertus Germanus, qui Romæ medicinam facit, vir proculdu bio in rerum cognitione præcellens & minimè vanus omni asseueratione affirmauit certò se scire, non diu ante obitū Pontificis Pauli tertij centucellis captum in medio mari fuisse. Quare ex illius fide quale fuerit hoc monstrum describere nō dubitaui. Id, vt referebat, magnitudine & figura leonis erat, quatuor pedes habebat, nō mutilatos nec imperfectos, vt vitulus marinus, non membranis mediis iunctos veluti fiber & anas, sed perfectos, in vngues & digitos diuisos, caudā longam, tenuem, in pilos desinentem, aures valde patentes, squamas in toto corpore, non diuvixit proprio naturaliꝝ loco & alimento destitutum. Hæc quanuis bona fide mihi narrarit Gisbertus medicus, tamen existimo pro pictoris arbitrio quedam detracta, quedam addita fuisse, vt pedes longiores factos fuisse quam aquatilibus bestiis esse soleant, vel omissam membranā digitos coniungentem, aures patentiores contra aquatilium naturam, squamas præter veritatem additas pro cute aspera & rugosa, quali cute pedes & alia testudinum marinorum conteguntur, neque enim squamas habent que pulmonibus spirant, & ossibus sustinentur. Non solum in hoc, sed in aliis monstribus & belvis marinis pictores multa pro arbitrio appinxerūt, vt intueri licet in tabulis illis regionum pictis, quas chartas septentrionales appellant. In quibus & Munsteri cosmographia, balenæ pictæ sunt cum fistulis duabus prominentibus, cùm fistulam vnicam habeant, id est,

foramē in fronte in asperam arteriam desinens. Item cum branchiarum scissura, cum pedibus, ynguis, squamis quibus omnibus certissimum est balenās carere. Præterea ex testudine marina finxerūt monstrum à quo vitulus marinus auriculas habens præter veritatem, deuotatur. Nec minus absurdè orcam pinxerūt, quæ balenam persequitur, & naues euertit. Absurdissimè verò physterem formā equi cum patulis naribus & fistulis duabus prominentibus, cum auriculis asininiis, cum lingua longissima & prominente. Nec mihius monstrosam finixerunt Scolopēdram cetaceam quadrato capite, promissa barba. Non minore errore porcum marinum repræsentarūt, & orcas specie quandam cui à celeritate nomen posuerunt, & vaccam marinam, & monstrum aliud rhinoceroti simile. Hæc sibi in chorographia illa septentrionali permiserunt pictores, quæ tamen vera nonnulla continet, ut astarū marinū, onocrotalū satis rectè expressum, & terrestria aliquot.

De pisce monachi habitu.

C A P U T X X.

NT E R Marina mōstra referemus & illud quod nostra ætate in Nortuegia captum est mari procelloso, id quotquot viderūt, statim monachi nomē imposuerūt: humana facie esse videbatur, sed rustica & agresti, capite raso & leui, humeros cōtegebat veluti monachorum nost

nostrorum cucullus. Pinnas duas longas pro brachiis habebat. Pars infima in caudam latam desinebat, media multò erat latoꝝ, sa-
gi militaris figura. Hanc effigiem mihi dono dedit illustrissima
Margareta Nauarræ Regina, generis splendore, ingenij, doctri-
næ, virtutis, summa pietatis laudibus ita cumulata, vt omnes eius
ætatis spectatas & illustres fœminas superarit. Ea à viro nobili effi-
giem hanc acceperat, qui similem ad Carolum quintum Imperato-
rem in Hispania tum agentem deferebat: ille reginæ affirmauit se
monstrum hoc in Nortuegia captum vidisse post grauissimas tempe-
states vndis & fluctibus in litus eiusdem, locumque designabat Die-
zum iuxta oppidum *Denebopoch*. Eiusdem monstri picturam mihi
ostendit Gisbertus medicus ex eadem Nortuegia Roman ad se mis-
sam, quæ pictura nonnihil à mea differebat. Quare, vt dicam quod
sentio, quædam præter rei veritatem à pictoribus addita fuisse puto,
vt res mirabilior haberetur. Crediderim igitur monstrum hoc hu-
manam formam eo modo referre, quo pars capitis ranarum: tum
quia post caput partes erant utrinque latæ, hominum omoplati
respondentes, musculis movebantur, qui cuculli monachorum fi-
guram repræsentant, qualis in nobis spectatur secundus musculus
omoplatas mouens, scilicet eas partim ad se attrahens, partim at-
tollens, cuculli monachorum formam aptissimè referens. Adhac
non squamis, sed cute dura & rugosa veluti cortice coniectum pu-
tarim, quemadmodum de leone marino iam diximus. Est inter be-
luas marinas homo marinus, est & triton. Harum utravis belus sit
quam proponimus, non affirmo. De homine marino Plinius libro tri-
gesimo secundo, & libro ix. Autores habeo in equestri ordine splen-
dentes, visum ab his in Gaditano Oceano maius inum hominem, toto
corpore absoluta similitudine, ascendere nauigia nocturnis tempo-
ribus, statimque degrauari quas insederit partes, et si diutius perma-
neat etiam mergi. De tritone ibidem. Tiberio Principi nuntiauit
Olyssipponensium legatio ob id missa, visum, auditumque in quo-
dam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma. De quo
& Vergilius:

Frons hominem prefert, in pisces definit alius.

Pausanias vero tritonem vidisse meminit Romæ, capite specie co-
moso, vt ranis palustribus, etiam colore, ne discerni tamen capillus
à capillo queat, sed corpore squamoso, forma veluti squatinæ,
branchiis sub aures, naso hominis, ore ampliore, dentibus ferinis,
oculis glaucis, manibus, digitis, & vnguis conchularum testis simi-
libus, cauda subtus aluum vice pedum, vt delphini. Quæ fabulosa
esse puto. Est & triton pelamydum generis magni, cuius memini-
mus, quum de thunnis ageremus.

De piske Episcopi habitu.

CAPUT XXI.

MONSTRVM Aliud multò superiore mirabilius subiungo, quod accepi à Gisberto Germano medico, cuius antè aliquoties memini, qđ ipse ab Amsterdamo cum literis acceperat, quibus ille affirmabat anno 1531. in Polonia visum id monstrum marinū Episcopi habitu, & ad Poloniæ Regem delatum, cui signis quibusdam significare videbatur vehementer se cupere ad mare reuerti, quo deductus statim in id se coniecit. Sciens omitto plura; quæ de hoc monstro mihi narrata sunt, quia fabulosa esse arbitror. Ea est enim hominum vanitas, ut rei per se satis mirabili præter verum plura etiam affingant, ego qualem monstri eiconem accepi, talem omnino exhibeo. Vera ea sit an non, nec affirmo, nec refello.

De Nereide.

CAPUT XXII.

POETÆ Nereides esse finxerunt Nerei & Doridos filias, quarum pars nare videtur, inquit Ouidius,

Pars in mole sedens virides siccare capillos,
Pisce uehi quadam, facies non omnibus una:
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

Id non omnino fabulosum esse existimat Plinius. Et nereidum *lib. cap. 5.*
falsa opinio non est, squamis modo hispido corpore, etiam in quo hu-
manam effigiem habent: namque hec in eodem spectata litora est, cuius
morientis etiam gannitum tristem accolae audiuere longe. Et Diuo
Augusto legatus Gallie coplures in litora apparere exanimes nerei-
das scripsit. Ut igitur homines sunt marini, ita nereides mulieres ma-
rinæ fuerint, qualis à Gaza visa est, qualem etiam Cornelius Amste-
rodamus vidi in Pomeranica regione, post saevas maris procellas
in oppido *Edam*, muliebri erat facie, salacissima, qua vixit aliquot
annos, & pueros. Similem audio (sed pro vero non affirmo) ab Hispano
quodam nauta in naui educatam, quem tandem in mare se deiecit, nec
postea videri unquam potuit.

De pluribus alijs beluis marinis.

CAPUT XXXIII.

VN T multò plures beluae marinem nomine tantum
nobis cognitæ, re ipsa minime, ut arietes, elephanti,
pantheræ, melanthyne, hyænae, rotæ, dromones, atque
aliæ infinitæ. Arietes Oppianus *lib. i.* αλιθοῖς inter
pelagos numerat, & feroce. *lib. v.* inter cetaceos.

Κριοὶ μηλούμενοι τίθαστον Βατὸν, οὐδὲ θαλάσσην

Κριοῖς μελιχίοις ουαούσαι ὅχε τελάσσην.

Nominat etiam περδαλίς, id est oves, sed beluae sint necne non in-
dicat. Plinius Tiberio Principe contra Lugdunensis prouincia litus *lib. cap. 5.*
insularum trecentas amplius belugas reciprocans destituit Oceanus,
miræ varietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum litora,
interque reliquas, elephantos & arietes, candore tantum assimilatis
cornibus, nereidas vero multas. Elephanti autem iij non sunt, de
quibus postea inter crustata dicemus. Pantheræ meminerunt Ælia-
nus & Oppianus, an ut de belua, an ut de pisce, dubito. Pardalis pi-
scis, inquit Ælianus, ut iij qui ipsum viderunt dicunt, in mari rubro *lib. cap. 17.*
nascitur, colore & maculis orbiculatis similis est terrenæ pardali.
Oppianus. περδαλίς τ' οἶσαν. & *lib. v.*

Περδαλίων γάπις οὐαού δάγκος, ἀλλὰ θαλάσσην

Ανότερα.

Idem Melanthynos nominat solus, pro piscibus fortasse potius *lib. i. αλιθοῖς*
quam pro beluis.

Ἐν δὲ μελανθυνών ξαμένες γένος.

Hyænam Ælianus pro pisce ponit, quā nonnulli centrinam esse *lib. cap. 5.*
putant. Si, inquit, piscis marini hyænæ nuncupati pinnâ dextrâ ad ho-
minem somno consopitū admoueras, sancquam cum ipsum pertur-

babis. Erenim formidolosa secundum quietem monstra videbitur.
acerbaque insomnia perpetetur. Oppianus hyenam pro belua posuisse videtur.

ΑπαιΓορ αχθος ιαίνης, & L I B. V.

Χέραμδη επιτείχος ουάρα,

Πολλῶ δὲ πόλοις χρεπότεραι.

Lib. 9. cap. 4. Inter maxima Oceani animalia rotam collocat Plinius. Apparent & rotæ appellatae à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum, oculis duobus vtrinque cludentibus. Rotam aliam intellexisse videtur Iouius quum scribit. Est in Oceano cetarij generis rota, quam vidit Lusitana classis, dum extremum Æthiopiz promontorium superaret, geminas dorso rotas gestare videbatur, ad eam similitudinem quæ frumentarias molas impellente vento editioribus in locis circunducunt. Extimere tantæ beluae congressum periti nautæ, qui modo ignoti maris immensos fluctus, certaque pericula contempserant, satisque visum conuersis velis fugam capere, quam expectare beluam terribili fragore vasta spumosaque maria proscindentem, & superbo fremitu veluti conspectis hostibus prælium cidentem. Neque eam terruere excussa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria resonabant, fugientesque proculdubio immanis belua vastis mæandris adnatando fuisset consecuta, ventis ac velis celeritate cedentibus, nisi mirabunda substitisset, quippe quemperetuam intendentibus fugam, satis gloriofa insestatione victoriæ expressisse videretur. Dromones à cursu fortasse, Plinius pro specie beluae usurpat. Aristoteles δρομέδας à cursu pisces omnes eos appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quique vix uno loco conquiescunt, cuiusmodi sunt thunni, pelamydes, amiae. Sic enim L I B. I. de Historia animalium. καὶ τοῦ ὀλωτοῦ τοῦτο γένος τοῦ ιχθύων, διορ οὐκεὶς δρομέδας, θύροι, ὄντλαμαδεῖς, ἀμιαῖς. Complura inter nantes pīciūm genera gregatim degere scimus, ut quos cursores vocant, ut thunnos, pelamydas, amias. Arbor etiam inter maxima Oceani animalia à Plinio numeratur, quod fortasse de stella arbor-
Lib. 9. cap. 4. rescente de qua postea dicemus, intelligi posset, nisi Plinius dicaret. In Gaditano Oceano arbor in tantum vastis dispensa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Quæ in

stellam arborem competere non possunt, ideo

quod in tantam magnitudinem non-

quam accrescat.

G V L I E L M I
R O N D E L E T I I
D E P I S C I B V S
L I B E R   X V I I .

Qui pisces molles dicantur.

C A P U T   I .

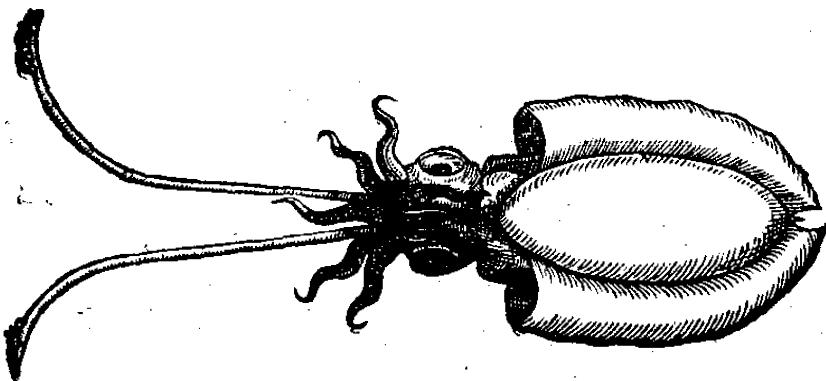
I S C I V M genera diuersa quæ hactenus executi sumus, omnia ἔραμα sunt, id est, sanguine prædita. Nunc ἀνάμε, id est, sanguinis expertia persequemur, quorum tria sunt genera: imprimis quæ mollia appellantur, deinde concreta crustis tenuibus, postremò testis conclusa duris. Hunc ab Aristotele institutum ordinem, & à Plinio repetitum deinceps sequuntur. Mollia igitur Latini vocant, quæ Græci μαλάκια, à ἐκποστέχος θρακῶδες, εἴλος ὁ θρακεὸν, καθάπερ καὶ τὸ ἔραμα, quæ foris carne obducta intus solidum continent, quemadmodū sanguine prædita, ut sepia, loligo, polypus. Dicuntur etiam à Græcis μαλαργόμενα, id est, molli cute concreta, cum quæ crustis intecta sunt, Aristoteles sepissime οὐληρόδερμα nominet. Idem manifestum est ex Galeno. Cur enim mollia dicantur, apertius exponens ait, μαλάκια καλεῖται τὰ μήτε λεπίδας ἔχοντα, μήτε βαχὺ, μήτε ὄστρακῶδες θέρμα, μαλακὸν δὲ τὸ ψεύτικόνθρακας, εἴτιος ὁ ταῦτα πολύποδες τε καὶ σπίαι, & τοιχίδες, οἷα τὸ ἄλλα τρόποις ἐοικεν. οὐπλομένω μὲν ὅμοι μαλακὰ φύνεται, διὸ δὲ τὸ μήτε λεπίδοντος ἔχον, μήτε βαχὺ, μήτε ὄστρακῶδες θέρμα, οὐληρόσαρκα δὲ τοισι. Mollia vocantur, neque squamas, neque asperam, neque testaceam cutem habentia, sed mollem perinde ac in hominibus est, ut polypodes, sepiae, loligines, & his similia, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neque squamas, neque asperū, neque testaceū tegumentum habeant, dure autē sunt carnis. Verum dubitauerit aliquis, possint ne animalia aliquā sine sanguine viuere, cum bilis utraq; pituita, sanguis viuen-

Lib. 4. de bestiis
cap. 1.
Lib. 9. cap. 28.

Lib. 3. de saevi
alimentis.

tiū animantium elementa esse videantur. Humorem quidem certè genus omne animantium continet, quo si aut natura, aut vi priueatur, intereat necesse est: habet etiā partē aliquā in qua humor is fiat, & continetur, qualis est sanguis & vena, aut quæ his proportione paria sunt. Quare is humor vel sanguis fuerit in iis quæ natura calidiora sunt, vel alius qui sanguini proportione respondeat in iis quæ natura frigidiora sunt. Itaque rectè dicemus animalium alia sanguine prædicta esse, cuiusmodi sunt homo, equus, deniq; omnia quæ perfecta aut pedibus carent, aut binis quaternisve gradiuntur. Alia sanguinis expertia veluti apes, vespa, ex marinis sepia, locusta, denique omnia quæ pedibus pluribus quam quaternis mouentur. Mollium omnium partes ab Aristotele sic distinctæ sunt. οὐρα ἀδιέξω, id est, alius, siue alueus indiscretus Gaza interprete, eum pinnæ in orbem ambiunt. Sequitur κεφαλὴ, id est, caput, tum ὁ πόδης, id est, pedes siue pediculi, siue brachia, octona omnibus, binis acetabulorū ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto genere uno polyporum. Eadem πλευρας etiam vocat Aristo. Gaza crura, barbas, cirrosque interpretatur. Habent igitur molles omnes caput inter ventrem & pedes situm. Cùm verò in reliquis animantibus parte priore posteriorēque vel in lateribus siti sunt pedes, cur hos mollia ante caput habeant, causam reddit Aristoteles, quod quæ partes in ceteris animantibus priores posteriorēsque sciuntur sunt, & summæ ac imæ, in mollibus & testaceis turbinatis eadem sunt, quia extrema coēunt & confunduntur. Intestinum enim quasi reflexa linea ad os reuolutur.

De Sepia.

C A P U T I I.

HII I' A à Græcis vocata Latinum nomen non inuenit, ab Italîs *sopi*, à nostris *sepio*, à Gallis *seche* dicitur. Piscis est marinus, litoralis, aliquando ad duorum cibitorum magnitudinē accedens, tenui sed satis firma cute contextus, foris carnosō corpore, intus quid so-

lidum, quod ~~αἴρειν~~ vocat Aristoteles, continente. Athenæus veluti
 Aristotelem interpretatus, ὅπερε τῷ νότῳ, Columella sepiæ te-
 stum appellat. Capiti affixos habet pedes octo, cæterorum mollium
 modo, rotundos, crassiores initio: deinde paulatim gracilescentes;
 omnes interiore in parte ~~δυνάμεως~~, id est, duplice acetabulorum
 ordine, quibus cedentia comprehendantur, & comprehensa firmiter
 premant, retinētque instar medicarum cucurbitularum. Isdem
 pedibus siue brachiis natat, cibosque ori, iuxta quod sita sunt, ad-
 mouet. Præter hæc duas promuscidæ quas Aristoteles ~~προσοχέσθαι~~
 vocat, longiores pedibus, tenuiores, rotundas, ubique lutes præter-
 quam in extremo, utroque binis acetabulis aspero, quibus sepiæ ca-
 piunt, orique è longinquo cibos admouent, iis etiam, quoties tempe-
 states urgent, ad saxa aliqua adhærentes se veluti ancoris stabiliunt.
 In pedum promuscidūmque medio veluti in centro rostrum & os
 sepiæ situm est, duabus cartilaginibus duris altera superiore, alte-
 ra inferiore constans, colore & figura avium carnivorarum vel
 psitaci rostro planè simile. Neque me latet Aristotelem dentes ap-
 pellasse, cum de mollibus ita scribit. Ex his δέ τοι, τε τῷ σώμα-
 τος κύτος ἀδιόριστον ὄν, καὶ τὸς πόδας ἐμπροσθετοπλευρῶν κεφαλιῶν, εὗλος μὲν
 τοῦ ὀφθαλμῶν, τεπὶ δὲ τῷ σώμα, καὶ τὸς ὁδῶν. Quæ sic conuertit Ga-
 za. H abent hæc fortis alueum corporis indiscretum, & pedes parti
 priori iunctos circa caput, infra oculos, circa os & dentes. Ex qua
 interpretatione perspicuum est Gazam non legisse εὗλος τοῦ ὀφθαλ-
 μῶν, sed ἵππος γένου τοῦ ὀφθαλμῶν, vel quid simile, cui lectioni ἀλλοί
 ipsa adstipulatur: nam infra oculos, & circa caput, osque sepiæ,
 pedes cum promuscidibus sitos esse cernis. Sed ad rem reuerta-
 niur. Vides hic os dentesque sepiæ nominari cum rostrum sit dun-
 taxat, & os quod nulli rei aptius quam ad unco rostro carnivorar-
 rum avium, ut dixi, comparari potest, ex partibus duabus compo-
 sito, altera inferiore, altera superiore, commissura pyxidata, ita ut
 inferior intret. Dentes ibidem nulli nisi rostri siue oris partes den-
 tes appelleret, sed cum mobiles sint neque firmè innitantur ad la-
 niandam vel retinendam prædam, non satis propriè dentes vocari
 posse puto, sed τὸ πύγχος potius vel σόμα, id est, rostrum vel os. Quod
 autem oris vel dentium nomine, quas dixi rostri, partes intellexerit
 Aristoteles, satis ipse declarat, quum de mollibus vniuersè loquitur
 hoc modo. Μέλλει τὸς πόδας ἡ κεφαλή εἶται, ἀποδύνεται μέτων τὸν πόδαν τοῦ,
 κελεκυδίων ταλαντῶν. ταῦτα δὲ μὲν εἰς σόμα, εἰ δὲ εἰς δύο ὁδῶν. Caput o-
 mniibus inter brachia, eius pars oris habitus est, in quo dentes duo.
 Præterea autorem habeo Athenæum, qui de sepiæ hæc transcripsit ex
 Aristotele. Η αὐτοῖς Αριστοτέλης φοιτοὶ πόδας ἔχειν δύο, ἢ τὸς ψυχρίνος
 δύο μεγάλους, τριπλεστίδας δύο, γύμνογένειν δύο τετραπλεστίδας, γύμνογένειν δύο τε

καὶ ἀδίπτος δέοντος τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, τὸ δὲ λεγόμενον ὑπάρχοντον νότον
Sepia scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos sci-
licet promuscidès duas. Inter hos habere oculos & os, atque dentes
duos, alterum superiorem, alterum inferiorem, ac in dorso testam.

Hæc Athenæus. Rostrum quod diximus membrana quadam crassa
carnosaque veluti annulo vndique ambitur & firmatur, qua disru-
pta rostri partes disiunguntur. Intus linguæ vice est caro fungola.
Oculi maiusculi sunt, inter hos cartilago est cerebri parum conti-

Lib. 4. de hist. anim. cap. 1. nens, ut rectè annotauit Aristoteles, & hunc secutus Plinius. Cere-
brum omnia habent animalia quæ sanguinem. Eque & in mari
Lib. 4. cap. 37. quæ mollia appellauimus, quamvis careant sanguine. Os cesophag-
gus excipit, id est, gula, longa & angusta, quæ per μύτην tendit ad in-
gluuiem. Est autem mutis in mollibus quæ visceribus carent, sub ore
membrana humidum quid continens, cordi proportione respon-
dens quorundam sententia, quam paulò post expendemus. Gulam
ergo sequitur ingluuiies ampla, & auium ingluuiiei simillima, quæ

Lib. 2. de hist. anim. cap. 17. πρόδολος dicitur. Est autem πρόδολος autore Aristotele Σέρμη χιλίοι,
καὶ μέγα, εἰ τὸ οὐρανὸν πρώτη εἰσίστη. Εἰσὶ δὲ αὐτοῖς μέρη ἀπὸ τῆς
φρεσκής τεράτερος, εἴδης διπύρετος, η̄ δὲ ρεθίη πάλιν πρὸς τὴν ρεθίην λε-
ωθερετος, id est, πρόδολος est cutis in amplum sinuata, qua primùm ci-
bus ingestus continetur incoctus: hac parte qua iungitur gulæ an-
gustior est, mox amplior, tum qua desinat in ventriculum: arctior ve-
luti in gallo gallinaceo, palumbo, columbo, perdice. Gaza aliquan-
do guttur, aliquando ingluuiem conuertit. Columella in auibus in-
gluuiem appellauit, de gallinis loquens. Nam si vacua non est inglu-
uiies cruditatem significat, abstineréque debent dum concoquant:

Gallicè *la poche d'un oyseau*. Sepia igitur gulam sequitur ingluuiies, cui
iungitur ventriculus tanquam omasum, figura similis τῇ τοῖς κῆποις
ἐλάσαι, id est, circumuolutionibus siue clauiculis earum concha-
rum quæ à Græcis κηποῦς, à Latinis buccina dicuntur. A ventriculo
intestinum tenue, gula crassius, partem superiorē repetens ad os fer-
tut. Quà verò ad superiora reuoluitur, vesica est siue membrana in

Lib. 2. de hist. anim. cap. 11. qua humor niger quem Cicero atramentum appellat, cōtinetur, cui
intestinum subiicitur, cuius membranā meatus vesicæ atramenti ob-
ductus est, ut idē sit & atramenti & excremēti exitus per fistulā, quæ
in supina est parte inter alueum & os, prope alueum latior, prope os
angustior: haec effluit atramentum quod in sepia plurimum est; Græ-
ci θολὸς appellant, cum accentu in vltimā: Nam θολὸς cum accentu in

Lib. 2. cap. 11. priore rotundā domū significat, in qua epulari consueverant qui in
Lib. 9. cap. 39. Pritaneo alebantur ἀπὸ τῆς θολοῦ à circuncurrendo. Dioscorides θο-
λὸς vocat τὸ μέλαν. Plinius atramentum mollibus pro sanguine esse
tradit, sed bili potius proportione respondere puto. Natura enim

sanguinem

sanguinem vel quod pro sanguine est nutrimenti causa, veluti the-
saurum diligenter seruat, minimo autem in quolibet meru effun-
dit. Præterea meatus nullus est vena proportione respondens, quo
alendi corporis causa in vniuersum corpus distribuatur. Quare
satius esse duxerim excrementum appellare, quod ab alimento se-
cretum in vesica reponitur, quoque natura imminentे periculo
tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Atramentū voca-
tur ab atro colore; & θολῶς ἀπὸ τῆς θολεῖσθαι, quod significat turbidum
esse. Eo pro atramento scriptorio siuc librario uti possumus: est enim
niger glutinosusque humor. Persius.

Iam liber (t) bicolor positis membrana capillis.

Inq manu charta nodosaque venit arundo,

Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor.

Nigra quod infusa evanescat sepiam nympham.

Dilutas querimur geminas quod fistula guttas.

Lib. 3.54.1C.

Eidem atramento tanta vis est, ut ex Anaxilao tradit Plinius,
ut eo in lucernas addito æthiopes videantur. Atramentum id quod
in sepia plurimum est, non in ea parte quam μύτη vocant, contine-
tur, neque in ea est sententia Aristoteles, ut nonnulli existimant.
Athenæus citans Aristotelem ē τῇ μύτῃ ὁ θολὸς ἐστιν, αὐτὴν ἡ κεῖται
παρ' αὐτῷ δὲ σόμη, κύτεος πόντος ἔχει. Est in mytide atramentum, quæ
ad os sita est, folliculisue vesicæ modo. At qui Aristoteles sensa
diligentiūs investigarit, cum in diuersa fuisse sententia comperiet:
αὐλάγυχον δι' ἀδελφὸν τὸν μαλακτὸν, δι' οὐρῶν γαλαζίον μύτην, οὐ τοῦ ταυτῆθολον.
Viscera mollium nullis, sed habent quam mutin appellant; atrūmque
illum humorem, cui nomen atramentum. Neque est quod quis εἴτε
ταυτή in ea muti, scilicet, interpretetur, sequētia enim reclamat, & εἴτε
ταυτή post hanc interpretari oportere docent. H̄ μὲν οὐδὲ μύτης κεῖται ὑπὸ^{anim. cap.}
δέ σόμης, οὐδὲ ταύτης τελεῖ δέ σόμαχος, οὐδὲ δέ εἰπον δύα τελεῖ, κατωθεὶς δὲ θολὸς,
καὶ τῷ άντρᾳ ψύμεν εἴχει παρεχόμενον τὸ πόρον τῷ ιτέρῳ. Mutis sub ore
est, & per eam gula tendit, at verò atramentum infra continetur,
quā intestinum petere incipit superiora, forainēnque suum eadem
obuolutum habet membrana, qua intestinum. Quo sit ut Plutar-
chum grauissimum alioqui autorem demirer, qui de eodem sepiac
atramento à veritate magis aliena scripsit in libello, in quo disse-
rit, plus ne rationis insit aquatilibus bestiis quam terrenis. Εἴτε οὐτε
πολλῶν τῶν τρόπος δέλαβεν, καὶ πρυξιλακίων καὶ ἀπόστραγγον ταρα-
κτηγυμάτων, τὰς αἰχμὰς εἴτε δέ Κριώπας ταρελθεῖν, τὸ γαρ καλλιμένων κύστη
παρὰ τὸ βάχυλον ἔχει ταλίρη τοφερᾶς οὐρετικῆς, οὐθὲν δὲ καλέσει, διὸ τὸν
καλλιλακιβδὺν μεθίστηται εἴχει, τεχνωμένη τὸ θαλάττην μιαρολαθεῖς τὸ προϊόντος
τοῖς αὐτοῖς οὐρέος, θαλαττῶν τὸν ποδοράναν τὸ τοῦ θυρέων αὔριον, ἀπομιμηθόν
τὸ δικέρυξ τετράς κυανίας τεφελίτης πολλάκις οὐτε τὸ Κάραυ θάλαττος οὐρανομέτερος

χρή διαχλεῖτος, id est, cùm sint id genus cautionum, circumspectio-
nūm, euasionūmque exempla permulta, hoc vnum sepiæ præterite
nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo depen-
dentem habet atro liquore (atramentum vocant) plenam. Hunc ca-
pta effundit obscurato circum mari, & tenebris affusis latitare fuge-
re que venantis aciem struens, Homericos Deos imitata, quibus atra
subinde nubecula hi quos seruatos volunt, belli discrimini subdu-
cuntur, & clam eripiuntur. Sed quid tandiu in his immoramur? con-
trouersiam istam statim diremerit interiorum sepiæ partium ana-
tomie, qua inspecta nullus est nisi planè cæcus, qui non sentientia no-
stræ facilè sit assensurus. Idem videbit mutin colore esse flavo, laxa
fungosaque substantia, parenchyma potius quam folliculum vel
vesicam, quæ hepati potius quam cordi proportione respondet, vt
pote cui consistentia similiors sit, inferioreque loco sita quam cor in
aquatilibus bestiis situm esse soleat. Quod vt credam magis me im-
pulit pars alia post cerebrum latitans, purpureo humore quem se-
piæ pro sanguine esse puto infecta. Hanc sepiis arbitror inesse loco
cordis. In vitroque latere sepiæ particulas quasdam habet, quas ex
minutioribus avium plumis compositas esse dixeris, Capillamenta

lib. 4. de Hist. animal. ca. 1. appellat Aristoteles vsu eorum non adiecto. ἔχει δὲ καὶ τριχῶδη αἱτία
 ἐν τῷ σώματι, id est, capillamenta etiam quædam in corpore omnium
 habentur. Idem meo quidem iudicio eorum est usus qui branchia-
 rum in reliquis piscibus. Huiusmodi sunt branchiæ in cancris &
 aliis crustatis. Fistula est in ventre simplex mari, foeminæ duplex.
 Hæc de sepiæ partibus tum internis, tum externis, in quibus multa
 sunt sepiæ cum cæteris mollibus communia. Nunc de actionibus
 moribusque. Sepiæ coēunt, vt reliqua mollia os ori admouentes
lib. 6. de hist. anim. cap. 6. complexuque mutuo brachiorum, vt scribit Aristoteles. Pariunt
 verò, inquit, ea corporis parte quæ fistula dicitur, qua & coire eas
lib. 9. cap. 15. nonnulli arbitrantur. Plinius. Sepiæ & loligines linguis coēunt
 complectentes inter se brachia, & in contrarium nantes. Et pariunt
 ore. Ego sepias vt fistula coire, ita fistula parere existimo. Pariunt
 autem iuxta terram inter algas & arundines, et si quod aggestum
 tale iniectum sit, vt sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia mate-
 riei congeries. Et pescatores quidam de industria fasces sarmento-
 rum disponunt. Hæc perlitter in illis loculamentis pariunt pro-
 lixam illam continentemque seriem ouorum qualis cirri muliebris
 species est. Enituntur aluum per interualla reprimentes, asper-
 guntque atramentum, interposita quiete, ut pote cùm non nisi cum
 labore emittant. Mas ouia edita persecutus iis semen suum asper-
 git. De ouis proximo capite plura dicemus. Sepia vere parit, & o-
 mnibus annī temporibus, perseveratque in edendis ouis dies quin-

decim. Hæc Aristoteles. Ex quo liquet in contextum Achenzi a-
dem citantis negationem malè irrepuisse. Τὸν δὲ μελαχίνων τύπον τῷ πρῶ-
τῳ τῷ τάπος αἱ Γρειαὶ, καὶ τὸ κήρυκόν τοῦ (τὸν ἄρδην, καὶ κυλογόν) τοῦτο εἰ-
σχετικά πρώτας. Expungenda igitur particula ἡ. Idem confirmat Pli-
nius, qui sepiam omnibus mensibus parere scripsit libro nono. Se-
quia pedibus & pinnis natat. Atramentum in metu effundit. Athe-
næus. Διωκερθόν τὴν Γρειαί τὸν θολὸν ἀφίνει, καὶ τὸν αὐτὸν κρίνεται, ἐμφύνει
καὶ φέρει τὸ προστέλλεται. Λέγεται δὲ ὡς καὶ θηροφθεῖται τὸ θηλεῖα τοιούτοις οἱ
ἄρρενες ἐπωρίζουσιν αὐτέλκοντες αὐτοὺς. ἀντὶ δὲ οἱ άρρενες ἀλλαγῇ αἱ θηλεῖα φέρ-
γονται. Plinius. Sepiae vbi sensere se apprehendi estuso atramento 2 lib. 9 cap. 19.
quod pro sanguine iis est, infuscata aqua absconduntur. Mares per-
cussæ fœminæ tridente auxiliantur, at fœmina isto mare fugit. De
mare fœminam adiuuante eadem Aristoteles I. I. B. I. X. de Historia
animalium. Item de eiusdem astu. Mollium astutissima est sepia,
sola hæc suo vtitur atramento non modò quum metuit, verūm
etiam abscondendi & occultandi sui causa, & cùm progressa paulu-
lum se ostenderit, redit in atramentum. Venatur etiam suis illis
prælongis promuscidibus non solum pisciculos, sed etiam sèpius
mugiles. Hos & alios magnos pisces brachiis & acetabulis retinent
sepiae morsibùsque dilaniant, ac per particulas deuorant, quia sunt
ore paruo. Sepiae dolos in capiendis piscibus eleganter exprimit
Oppianus. Callida sepia, inquit, furtim prædam venatur, ex capite
enim enatis ramis prælongis veluti cirtis pisces tanquam lincis ca-
pit, iisdem, in fluctibus & tempestatibus ad saxa adhæret, quemad-
modum nauis rudentibus ad litorales scopulos alligata.

Kai μὲν δὴ δολόμητος ἐπίκλοπον Κρατὸν θηρίων.

Στρεψίν, ἐκ δὲ ἄρα οἱ χεραλῆν τεφνάζονται αράγοι

Αὔρεμενες, προτερεῖς ὥστε πλάκειοι τοιούτοις

Στρέτε περ ὄρμοντι ἐφέλχεται τοιχίας αὔρη,

Προπτής ἐν Φαμάδοις γένονται στράχω ἐλυθεῖσαι.

Κείναις δὲ τολεκαμῆναι οὐκέτι κύματα θέονται.

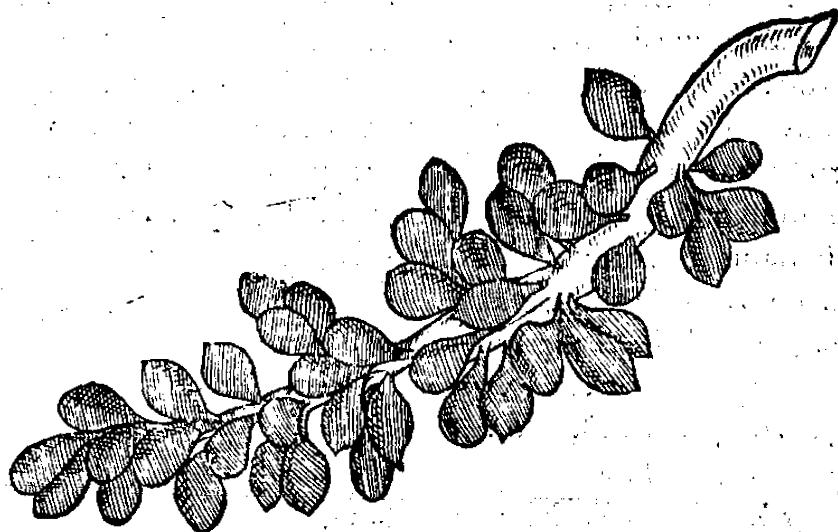
Χείμαλη, τερβάνιον αὐτοῖς), ηύτε τὸν ταῦς

Πετομένην ἐπακτίζονται φαμένην απλάδιοι.

Sepiae & loligini breue vita tempus. Nam exceptis paucis bi-
matum non complent. Sepiae mas magis varius est, quam fœmina,
dorsoque est nigriore, ac partes omnes asperiores habet quam fœ-
mina, & lineas varias caudamque acutiorum. Differunt etiam astu-
tia, ut antea dictum est. Præterea fœmina intestina habet duo, veluti
mammæ quibus mas caret. Elixa sepia ut Diophilo placet, tenera 2 lib. 4.
est, ori grata, concoctu excretuque facilis, eius succus sanguinem
attenuat, atque excretionem per hemorrhoidas ciet. Dioscorides. 2 lib. 1. cap. 13.

*lib. 3. de fa.
dement.* Sepia coctæ dum estur atramentum ægrè concoquitur, aluum mollit. Galenus verissimè omnium scripsit sepiæ & mollium omnium carnem duram esse, concoctu difficilem quæ parum saltem succi habeat. Cæterum si concoquatur multum alimenti corpori præstare. Crudi vero succi copiam omnia hæc aceruant. Sepia molliaque omnia grauida meliora sunt. Sepiarum carnes deustas, *lib. 4. de hist.
anima. cap. 8.* odoris gratia eseam hamis affigebant piscatores teste Aristotele: ita enim fiebat ut pisces audius accederent, quod certissimum est piscium odoratus argumentum. Sepium magni in medicina usus est, viribus simile ostreorum testis, sed partium magis tenuium: quare exsiccat & detergit. Eius cinis medetur lentigini. Idem carnes excrescentes tollit, & humida ulcera. Additur collyriis ad palpebrarum scabritiam. Expurgat yitilagini, furfures, dentes, & virtus cutis in facie. Usus sepium, inquit Galenus, sali fossili admistum unguis oculorum eliquat. *lib. 5. de fa.
cul. fin. med.*

De Sepiarum usis.

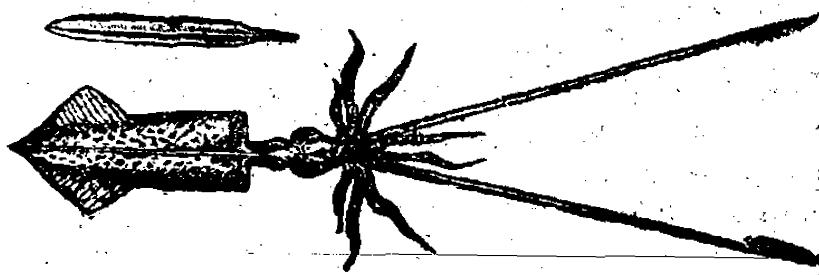

CAPUT III.

SEPIARUM oua qualia à mari rei-
ciuntur, depingenda curauimus, vt melius intelli-
gant, & agnoscant studiosi, quæ de his ab Aristote-
le literis prodita sunt. Nostri racemum marinum
vocant à similitudine faciem vñæ vitis, quem ab
lib. 5. cap. 2. vna Plinij multum differre existimo. Est enim Plinij vna floren-
ti vñæ similis, vt sub loco declarabimus. hic oua sunt duntaxat floren-

florenti vñę nullo modo similia. De quibus hæc Aristoteles. Sepiæ Lib. i. de his. anim. cap. 18.
 oua edunt similia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim
 superfundunt, cohærent inter se omnia ad speciem racemi vni cui-
 dam nexus obducta, nec facilè alterum ab altero detrahi potest: mas
 enim humorem quandam emittit, cuius lentore sibi adhaerescunt, &
 augescunt: Cum primum edita candida sunt, atque exigua, mox atra-
 mento perfusa, nigra maioraque redduntur. Cumque sepiola iam
 intus constiterit, videlicet tota ex candido oui interno concrescens,
 tum rupet ouī membranula proles exit. Primum pars illa interior
 candida, veluti grando consistit, cum fœmina atramentum suum
 asperserit. Nascitur enim sepiola ex eo ipso candicante corpusculo
 versa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualis nam sit in his
 annexus umbilici nondum exploratum habemus. Constat tamen
 candidum illud subinde diminui, dum sepiola augetur: & postremo
 ut luteum auibus, sic candidum his aboleri. E singulis sepiarum ouis
 sepiæ singulæ nascuntur. Et alio in loco. Sepiæ alueus bipartitus est,
 oua albicantia grandini similia multa complectens. Rursus aliis
 Aristotelis locus minimè omittendus est, de iisdem ouis L. I. B. V. de
lib. 4. de His anima. cap. 1.
 Historia animalium. Οτὸν δὲ ἡ Γατία ἐπιλέκη τὸ αὐτό, διὰ πάρα
 χαλαθῶν χρεφυσάς τὸ θολὸν, εἰ γένεται τιφρά. Quem locum Gaza sic ver-
 tit, non satis recte meo quidem iudicio. Quoties sepia oua ediderit,
 mas euestigio sequens atramentum ouis superinfundit, atque ita ef-
 ficitur, ut solidescant. Cuius malæ conuerisionis occasionem dedit di-
 ctio temere adiecta τὸ θολόν, post χρεφυσά: quam delendam esse
 conuincit Plinius L. I. B. I. X. cap. 51. qui Aristotelis locum sic interpretatus
 est. Oua sepiæ glutino atramenti ad speciem vñę cohærentia ma-
 sculus persequitur afflatu, alias sterilescunt. Vides hic Plinium pro-
 χρεφυσάν perse qui afflatu reddidisse. His accedit Athenæt autoritas
 locum Aristotelis citantis. Οτὸν δὲ τίκων Γατίαν τὸ αὐτό πάρα
 χαλαθῶν χρεφυσάς, καὶ τιφρά. Vides hic τὸ θολόν mentionem nullam
 factam. Postremo nō mas sed fœmina, ut prius ex Aristotele perspi-
 cuum fuit, ouis atramentum aspergit. Hæc quæ exhibemus sepiarum
 oua esse ab Aristotele descripta aspectus ipse docet. Sunt enim
 racematiū compacta, tanquam à pediculo dependentia, oblonga,
 initio baccæ myrti, tandem auelanæ nucis magnitudine, folliculo,
 vel membranula contesta, cohærentia foris affuso atramento nigra
 intus alba. Quæ ibi continentur, oculorum humoribus similia sunt:
 Primum enim aqueus & tenuis humor effluit, mox aliis priorē cras-
 sior, tertius veluti crystallinus. Cæterorum mollium oua his similia
 magna ex parte esse existimo. In litus recens electa à quibusdam
 duntur frixa in sartagine. Vrinam mouent, renūm pituitas extra-
 hunt, ac proinde renes expurgant.

De Lolagine magna.

CAPUT. IIII.

RI VS Q A M ad loliginum historiam veniamus, de nominibus τευθῶν καὶ τευθῶν aliquid dicendum ne nominum varietas rerum cognitioni obstat. Aristoteles τευθίδα καὶ τευθὸν magnitudine differre scripsit, ut τευθοὶ maiores sint, τευθῖδεις minores. Sunt hæc eius verba. τοῦ τευθίδων δὲ τευθοὶ χαλάσμενοι ἐπιπολὺ μεῖχες, γήραιαι γὰρ καὶ τεύτης παγκέτω τὸ μέγεθος. Theutidibus multò maiores sunt teuthi, quippe qui in cubita quinque ex crescant. Athenæus ex Aristotele cùm de teuthide dixisset subdidit ὃ τευθὸς μέτρῳ τέλον διαφέρει τοῦ μεγέθους, γήραιαι δὲ καὶ τριῶν αὐθαμαδοῦ. A teuthide magnitudine sola teuthus differt, accrescit autem ad tres palmos maiores. Veruntamen parui etiam sunt teuthi. Aristoteles. οἵτινες δὲ τοῦ γένους οὐλῆαι τοῦ τευθοῦ. Est etiam paruum teuthorum genus. Vides hīc τοῦ τευθίδων καὶ τοῦ τευθοῦ in magnitudine discrimen. Præterea τῶν τευθῶν alios magnos, alios paruos esse. Iam verò figura etiam differre οἵτινες τευθῖδεις καὶ τοῦ τευθοῦ docet idem Aristoteles. διαφέρουσι δὲ τοῦ τευθίδων δι τοῦ τευθοῦ, τολμάντες πορώσις οἵτινες δὲ τοῦ τευθοῦ, οἵτινες δὲ τοῦ τευθοῦ τολμάντες πορώσις οἵτινες δὲ τοῦ τευθοῦ, τολμάντες πορώσις οἵτινες δὲ τοῦ τευθοῦ τολμάντες πορώσις οἵτινες δὲ τοῦ τευθοῦ. Figura à teuthidibus dissident teuthi, pars enim teuthorum quæ exit in acutum latior est. Præterea pinnae totam aluum ambient, quæ in teuthide sunt minores. Pelagius verò est teuthus, veluti & teuthis. Et alio in loco Aristot. de mollibus loquens. τεύτης δὲ ἔχει ταῦτα ταῦτα κύκλων τοεὶ δὲ κύκλος. τοῦτο δὲ εἰσὶ μὲν τοῦ αὐλαντού πολύμηνος τοῖς σωματίσις οἵτινες, καὶ εἰσὶ τοῦ μέγαλων τευθῶν, αἴστελε ἐλάτης, καὶ καλύμματα τευθῖδεις, πλανάντερά τε τοῦ ἔχει, καὶ τὸ στόμα, ὡντερ αἱ γραίαι, καὶ δὲ πολύποδες, καὶ τοῦτο ἀπὸ μέσος ἵρυμένος, καὶ τὸ κύκλων διὰ τούτων. Pinnam habent omnia hæc aluum ambientem, quæ quidem in aliis iuncta continuaque est, atque etiam in magnis teuthis: minores autem quæ teuthides nominantur, latiorem habent, & non angustam vixi habent sepias & polypi, non totam aluum ambientem, sed à medio initium sumentes. Rursus hīc habes teuthos magnos, ut à paruis discer-

lib. 4. de his
animis cap. 1.

lib. 7.

lib. 4. de his
animis cap. 1.

lib. 4.

lib. 4. de his
animis cap. 1.

discernantur, & teuthidas paruas, carūmque à teuthis differentiam.
 His declaratis, quibus nominibus τολίδα καὶ τολίδοι veteres Latini ex-
 presserint, inquirendum. Gaza τολίδοι lolios, τολίδαι loligines inter-
 pretatus est. At lolij vocabulo nullus veterum Latinorum, quod sci-
 am, usus est. Ideo nomē hoc à Gaza factū fuisse perspicuitatis gratia
 iudico. Etenim si eodē, loliginis scilicet nomine τολίδα καὶ τολίδοι ex-
 pressisset, incertam obscurāmque interpretationem reddidisset. Plin.
 quem τολίδοι vocauit Aristot. loliginem Latinè dixit. Quæ enim Ari-
 stot. τολίδη τολίδοι dixit γένοντα γαρ δὲ τολίδη πυχέων θυμεθασιῶν, γένοντα δὲ καὶ
 Κυπρίας δυτικῆς, Plin. sic conuertit. In nostro mari loligines quinū cu-
 bitorum capiuntur, sepię binūm. Alibi quas Aristoteles τολίδας dixit,
 Plinius etiam loligines interpretatus est à οἱ Κυπρίαι δὲ οἱ τολίδεις νέσι
 ἀμφίλοις νέσις εὐασθίων. Plin. Sepiae & loligines coēunt linguis cōponen-
 tes inter se brachia, & in cōtrarium nantes. Ex quibus efficitur, ut in-
 terim maculam vnam deleamus, pro νέσῃ legendum esse οχυρόν vel
 οχυρόν. Idē confirmat ipse contextus & Gazæ interpretatio. His ad-
 dam ex Athenæo mollia omnia τολίδη nominata fuiscē, μαλάκια,
 inquit, γαλάζαι τολίδη. Quare cūm Plin. & veteres alij loliginē di-
 xerint, eodem nomine semper vtēmur. Dicemusq; aliam loliginem
 esse magnam, aliam paruam, illudque inter has discrimen esse quod
 Aristotle explicauit. Loligo igitur magna, quę τολίδος recte dicitur, ea est
 quā calamar nostri vocant, à thecæ scriptoriarū similitudine, siue quod
 in ea reperiantur, quæ ad scribendum necessaria sunt, videlicet atra-
 mentum & gladioles, qui altera partē cultrum, altera calamum siue
 pennam refert, minime verò ossicula duo ut quidā impudenter con-
 tra αὐτοὺς scripsierunt, quorū alter cultri, alter calami loco sit. Pro-
 uinciales torbena corrupto nomine pro teutho vocāt. Baionenses cor-
 netz & cornuches magnam loliginē à parua distinguentes. Piscis est pe-
 lagius, gregalis, ex mollium genere, pedibus, promuscidibus, capite,
 oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdā, coēundi modo,
 sepiæ similis. His verò dissidet. Corpore est longiore, rotundiore, in
 acutum desinente. Sepia breuior est & latior, duriorēq; carne. Sepiae
 os internum in prona parte sitū quod sepium vocatur, robustum, la-
 tum, media natura inter os & spinam, friabile quid & fungosum con-
 tinens. Loliginis δὲ φορ, id est, gladius, tenuis est, angustus cartilagi-
 neus, pellucidus. Promuscis dextra crassiōr. Attramentū nigrum non
 infra ut in sepia, sed prope mutin. Pinnulæ latiores sunt quām in se-
 pia, nō totam aluum ambientes, & in angulū acutū in lateribus desi-
 nétes. Loligo mas à fœmina differt, quod intus meatus duos habeat,
 quibus mas caret, sicuti in sepiis euénit. Quamobré errant qui loligi-
 nem fœminam esse putant, lolium verò à Gaza nominatum, marē,
 cūm etiā in lolio differētia maris & fœminæ modo dicta reperiatur.

Lib. 9. cap. 30.

Lib. 5. de His.
animal. ca. 6.

Lib. 9. cap. 31.

Libro. 7.

Præter atramentum, succum quendam purpurascēt continet, unde subpurpleas lolligines coctas reddi puto. Hunc succum lolliginem in metu effundere, vt se scruet, scripsit Oppianus quemadmodum à sepia atramentum, negatque lolligini atramentum esse.

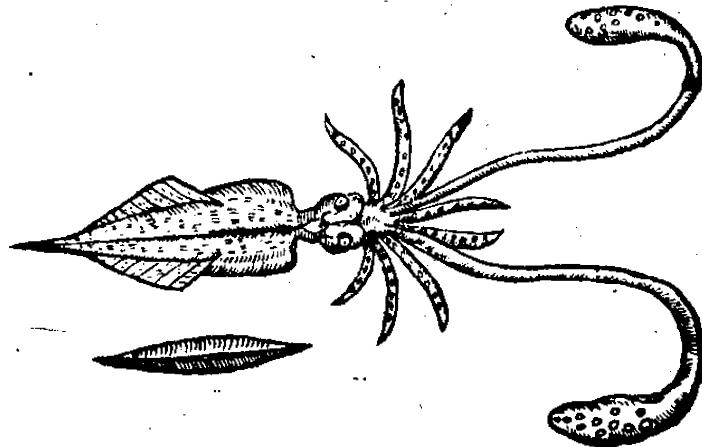
Taīs d' iC τεχνάς τι καὶ περφοῖται γένεται.

Ταῦτας, οὐδὲ ἡ αἴρη μελας θολὸς, ἀλλ' ὑπέρυθρος

Εὐρέσθαι, μῆλο ἢ παρείκελον ἐπιτύωνται.

L. 2 de biff. cap. 1. Hac in re ab Aristot. dissentit Oppia. Aristo enim autor est mollia omnia visceribus carere, sed mutin habere & atramentum, quod omnia in metu effundunt. Parit lolligo oua connexa sepiarum modo, non in litore ut sepiæ, sed in alto, quam ob causam rariū oua lolliginum quam sepiarum inueniuntur. Promuscidibus cibum capit orique admouet sepiarum more. neque huic, neque sepiæ bimatu vita longior. Habetur hodie inter delicatos & bonos cibos. Sed de carnis substantia & præparatione proximè dicetur.

De Lollagine parua,

C A P U T V.

LOLIGO parua ea est quæ à Gallis præsertim Santonibus casserion dicitur, à nostris glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo. quanquam Monspelienses nostri calamur & glaugio saxe confundant. Alij magnitudine distinguunt. ταῦτα est Aristotelis: nūquam enim in magnitudinē accrescit. Pinna lata inferiore loco oritur quam in lollagine magna, quam ταῦτα appellauimus cum Aristotele. præterea extremum acutius est, gladiolus etiam ipse acutior, quibus notis ταῦτα à ταῦτa secreuit Aristoteles. Alioqui pedicularorum numero, promuscidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli substantia, atramento, denique partibus omnibus tuta internis, tum externis persimiles sunt. Mollitie & teneritudine carnis præstant lolligines paruae, magisque à nostris commendantur. Hec Athenaeus de

theutide ex Aristotele. Α' εἰσοιδῆς εἶναι φυσικὸν καὶ τάντην τὴν σωματεῖλα-
ξουμάνων, ἔχει τὸ πλεῖστον τὸ σωματία, τὸ ποδῶν ἀπόθυμο, τὸς προβοσκίδας. Τὸν
οὐ τάντην ποδῶν, οὐ μὲν κατὰ μήκον εἶσι, οὐ δὲ πλάτος μετέχει. καὶ τὸν προβοσκί-
δαν οὐ δεξιὰ παρατέρα, καὶ δὲ δύον σωματίον θυφερὸν, καὶ υπομηκέτερον. ἔχει
οὐ καὶ θολὸν εἰ τὴν κύνην & μελαναν ἄντα ὡχρὸν, καὶ δὲ ὄστραχον μήκον λίδιον, οὐ
χρυσόνδεσ. Id est Aristoteles scribit loliginem paruam ex gregalibus es-
se, in plurimis saepissime similem, maximè pedū numero, promuscidibus.
Pedum autem alij minores, qui inferiores, alij maiores, qui superiores
sunt. Ex promuscidibus dextra crassior. Huius corpusculum tenerum
longiusculum. Habet autem in vesica humorem non nigrum, sed pal-
lidum, testam paruam admodum & cartilagineam. Quæ omnia per-
appositiæ quadrant, & ex Aristotelis sententia dicta sunt, præter illud
quod de atramento dicit: negat enim nigrum humorem Teuthidi
incesse, cū Aristoteles mollibus omnibus τὸ θολὸν tribuat, id est, atramen-
tum quod in metu effundūt, ut eo infuscata aqua abscondatur. Qua-
re quū Athenæus atramenti vice humorem pallidum loliginibus inci-
se scribit, mutim quæ pallido vel subflavo humore suffusa est, pro hu-
moris huius folliculo siue vesica usurpauit. Atrū loliginis humorem
μελαγχῶς pro liuore hominis atri, id est, maleuoli posuit Horatius.

Hic nigra succus loliginis, hac est

Lib. i. sermo.
fay. 4.

Aerugo mera.

Vbi Porphirio ex loliginis succo liuorem mentis vult intelligi, ex
ærugine venenum. Loligines paruae ob mollietatem à multis carniuo-
ris piscibus expetuntur, maximè à lupis marinis, sed volatu vita suæ
consulunt, teste Oppiano.

Lib. i. Æl. et
Tib. 4.

Ἡραδὸν τέμνεται καὶ εἴναι λαοὶ τερψὶ εἴντες

Τλεθίδες, ἵρικων τε γένος, βαθύτερε χελιδόνες.

Οἰδὲ δὲ ταρβήσωνται υπέρτερον ἐγκυθεῖς ἰχθύων.

Εἴ δὲ λόσιοι αὐθρώσκονται, καὶ οὐκέτοι ποτέονται,

Quanquam etiam sine metu & citra periculum loligines extra
aquam volitantes sese efferant, tanta multitudine aliquando ut nau-
gia demergant, inquit ex Trebio nigro Plinius, quod omnino incredi-
bile non est. nam loligines plurimæ mutuo sese complexæ natant, qua-
de causa cuenit ut multæ simul capiantur. Plutarchi interpres τλεθίδες
gladiolos interpretatur, non satis recte, cum longè alias sit piscis qui
à Latinis gladius, à Græcis ἥρις dicatur. Minime silentio præterea-
dum perelegans Themistoclis in eretrienses scommata, quo eos timidi-
tatis & ignauia notans loliginibus similes esse dixit, & μάχαιραν μὴ
ἔχει, καρδιὴν δὲ τοντοῦ ἔχει, id est habere quidem gladium, cor vero non
habere. Vilem hunc fuisse pisciculum præsertim Athenis indicat pro-
verbium inde sumptum, ut qui ita inopia premeretur, ut ei vilissima
quæque corroganda essent, etiam teuthide egere diceretur. Aristo-

Lib. ii. cap. 2.

phanes in comedia cui titulus ἀχαρῆς. ὃ τοῦ θεοῦ τὸ θεῖον δεδημοκράτη, id est, quem etiam videam teuthide egentem. Contra hoc tempore loligines paruæ à diuitibus, & à gulæ proceribus maximè appetuntur, & magnopere commendantur, præsertim à perito coquo apparatae. Sunt autem cum atramento suo coquendæ, & oleo siue butyro, pipere, omphacio condidæ. Alij farina conspersas cum oleo vel butyro in farragine frigunt. Sed mihi duriuscula carne ac proinde difficultioris concoctionis esse videntur, maximè si paulò grandiores sint. Alexis citante Athenæo, in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex lolagine placenta, siue libi, siue farciminis genus fieret, scilicet abscissis pinnis, infarcta pinguedine, & aspersis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen etiam τελθα appellatum fuisse scripsit Pamphilus.

De Polypis.

C A P U T VI.

OΛΥΠΟΥΣ. Et accusandi causa πολύποδα γὰ πολύποιων dixerunt Græci à pedum multitudine. Unde illi quoque qui Græciani nunc incolunt ὄλβιον vocant. Nostri per syncopen *poulpe*, Galli *pourpe*. Polyporum plura sunt genera. Vnum genus est eorum qui cæteris maiores sunt & notiores, cuius generis duæ sunt differentiæ à loco sumptæ, alijs enim pelagici sunt & alijs ἐπόργχαι id est, litorales, quos Plinius terrenos vocavit, hi multò maiores sunt pelagicis. Alterum genus est eorum qui parui sunt, varij cibo inepti. Tertium genus ἐλεδώνια vocant, à cæteris pedum prolixitate differt, & acetabulorum ordine quem simplicem habent, cum cætera mollia duplice habeant, id genus alijs βολιταίρου, alijs δολινοῖς vocant, inquit Aristoteles, Plinius ozænam, alijs ὀσυλίδου, alijs δομινοῖς animal. ca. 1. λον. His tribus generibus adiungit Aristoteles alia duo in ostreis siue conchis condita, prioris generis polypum ραύλον siue ραυτοχρον vocat, Lib. 9. ca. 29. nunnuli polypi ouum, Plinius pomphilum, alterius generis is est qui testa connectus eam nunquam deserit cochlearum more, sed brachia tantum interdum exerit. Hæc sunt polyporum genera ex Aristotele, in quibus distribuendis existimauerit aliquis nos perperā duo in unicum redegissem, scilicet ἐλεδώνια καὶ βολιταίρου siue δολινοῖς que videatur Aristoteles separasse εἴτε γένη ταλεω πολυπόδων, εἴτε μὲν ἐμαλίχα ἐπιπολάρον, καὶ μέχρι τοῦτον εἴτε πολὺ μείζον δι τρόπον τῶν τελαγάνων, εἴτε δι μοι-μεροπολικῶν, δι τοῦτον τελοῦ, οὐτε καλυμένη ἐλεδών, μήκε διαφέρει τῶν ποδῶν, καὶ τῷ μενοκότυλῳ εἶναι μέγαν τῶν μαλακῶν, τὰ γαρ δύτη πάντα διχότυλα.

Lib. 4. debist.
animal. ca. 1.

Lib. 9. ca. 29.

Lib. 4. debist.
cap. 1.

τέταρτην ράβδον ἡ οὐρά βαλτεῖσιν, οὐ δὲ ὅξολη. Quibus subscriptis Gazæ interpretatio. Polyporum genera plura sunt: est enim quod & conspectus & maximum est, cuius terreni maiores quam pelagici sunt. Et quod corpore exiguo varioque est cibo inceptum. Et quod eledonam vocat, crurum prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat: cætera nanque omnia dupliciti calculantur. Adhæc quod alij bolitenam alij ossolem appellant. At rei ipsius veritas paulò aliter quam Aristoteles polyporum genera partiiri nos coegerit. Cum enim eundem semper polypum viderim & odore esse graui & longissima brachia habere, simplicem quæ acetabulorum ordinem non potui non existimare bolitænam siue ozolin siue ozænam ab odore nominatum & eledonam eundem esse polypum. Octona brachia sunt polypis, πλευρας vocat Aristoteles, quibus ut pedibus ac manibus vntuntur, proboscidibus carent, quibus à sepiâ lolidinéque disiunguntur, sed harum defectum natura pedum ad eosdem usus commodorum longitudine pensauit. Caput iis est inter pedes & aluum ut reliquis molibus, at ab iisdem eo dissident, quod paruam aluum, crura prælonga, contrâ cætera ampliorum aluum, crura brevia habeant, ita ut potestas nulla sit ingrediendi. Hæc pinnis natant, in illis nullæ cernuntur. Rostro, partibus internis, gula, ventriculo, intestino, muti, sepiis & lolidinibus non dissimilis. Supra ventriculum vesiculam habent, & in ea atramentum autore etiam Aristotole, sed non ita nigrum ut in sepiis & lolidinibus, verum purpurascens. vesiculam hanc μήκων vocat Athenaeus è qua atramentum per fistulam effundit ante aluum sitam. Certum est polypos eodem modo quo sepiæ ac lolidines coire, nimirum ore ori admoto & mutuo brachiorum complexu. Polyporum igitur alter capite in terram verso nitibundoq; explicat porrigitq; brachia, tum alter superuenit, passisque brachiis singulis ad singula subiecti, iunctisque acetabulis adhærescit. Alij marem aiunt, in brachio uno quod pendendi speciem referant habere, in quo duo sunt acetabula maxima, nec uno id quasi constare porrectum ad medium usq; brachium, totumque in fœminæ narem inseri. sed hæc somnia esse anatome certo demonstrat. Mihi sepius polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in uno brachio quam in alio, præterquam primo & maximo polyporum genere in quo non duo in uno brachio sed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima competitas, in alijs generibus minimè. Quod si semen hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum fœminam quoque eodem meatu semen excipere ouaque edere, quæ fieri

lib. 4. de his.
cap. 1. libr. 9.
cap. 37.
Libro. 7.

non posse, fatebuntur omnes qui polypos viderunt, & ouorum in inferiori alui loco situs necessario conuincit alio quam brachij acetabulo oua edi: Quocirca vera mihi videatur eorum sententia, qui fistula parere affirmauit. In qua opinione fuit Aristoteles de mollibus omnibus loquens. Pariunt, inquit, ea corporis sui parte quae fistula dicitur, & cum secundus Athenaeus οχεύδι οὐκ εὑρετερόν, καὶ πολὺ χεῖνον τὸν σιάρην, οὐκέ τὸν αὐτομόνον. Μὲν οὐκέ τὸ λεγομένον φυσικόν, ὃς εἰπεὶ πόρος τῷ σώματι, καὶ οὐκέ τὰ βορυδά. Polypi scilicet complexi longo tempore coitum absoluunt, quia sanguinis sunt expertes: pariunt autem fistula, qui meatus est in corpore, oua racematis. Hyeme coēunt, vere pariunt in cubilibus, vel fictili vel in aliquo alio cauo oua similia labruscae florentis racemulis aut fructui populi albæ, mira fecunditate, quibus ruptis, maximè diebus quinquaginta post, polypi paruuli erumpunt phalangiorum modo, quorum forma tota manifesta quidem est, sed nondum membra singula perspicue distincta sunt, nonnulli que adeo parvi, ut nulla partium constent distinctione, sed ad contactum moti agnoscantur, magna pars propter imbecillitatem & paruitatem perit. Ovis polypus foemina aliquando incubat, aliquando cubilis ostio assidens super ea brachia expotrigit. Foeminam & matrem à partu ita senescere debilitarie ferunt, ut facile à pisciculis deuorentur, & à cubilibus detrahantur, unde genus hoc piscium breui interire, nec ultra bimatum scripsit Aristoteles. Oppianus itidem scripsit polypum longo coitu ita debilitari frangique ut vires omnino deficiant, eamque ob causam in arena iacens, præda fit reliquis piscibus, quos antea nullo negotio deuorasset, foeminam verò ob partus dolores emori, quoniam non sciunt oua ut reliqui pisces, sed compacta racemorum instar edant per angustam fistulam.

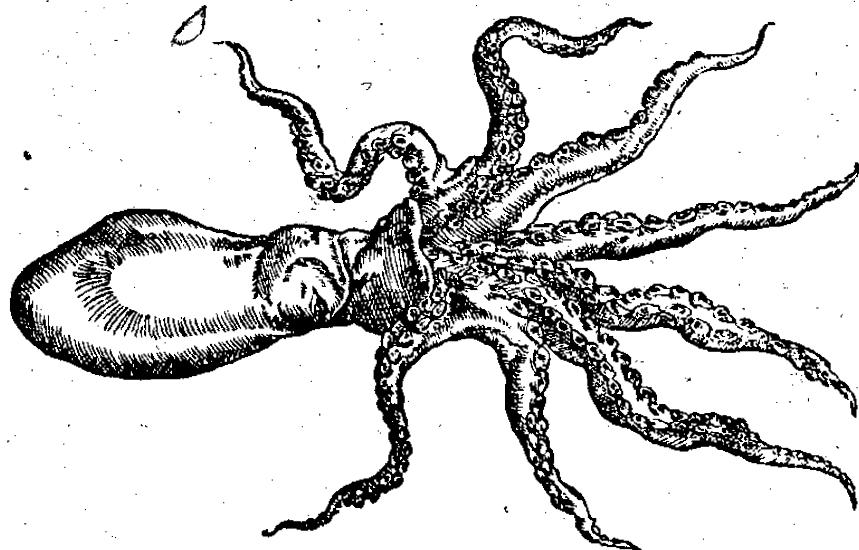
Οὐ γάρ τοι φιλότητος ἀταχές ἐδ' ἀπολίγη,
Πρὸς μὴν ἀπὸ μελέων τροπής οὐδένος ἀδρανέος
Αὐτὸς τὸν φαμάθοις τεσσάρας ἀμφιπόδων ὄλην.
Πούτες γάρ μεν ἐδέσθησαν, οἵσαι χρεόν διττῶν
Καρκίναδες δειλαῖ, καὶ καρκίνοις ἡδὲ καὶ ἄλλοι
Ιχθύες.

Et mox de foemina.

Ωδὴ ἀντων καὶ θηλυς ψεύτων αδέσφαλον
δέλλον, τὸ γάρ τῆς φράσης ἀποκριδὸν οἴα καὶ ἄλλοι

Ωτα διαθράσκειν, ἀρπάζειν ἀλλήλοις
Βόρυδον, τενοῖο μόχις διαισχταί αὐλάς
Hactenus de Polypis in vniuersum.

De prima & secunda Polypo-
rum specie.

C A P U T VII.

OL Y P V M Hic depinximus qui omnium maximus est & notissimus, cuius differentias duas esse diximus: alter enim litoralis est, alter pelagicus vitâ solū, specie nullo modo dissidentes. Utique igitur ore, oculis, partibus internis sepiæ ac loligini similis, brachia verò longiora habet, promiscidibus caret, alio est rotundiore, sephia latiore, loligo verò longiore. Acetabulorum in brachiis continuus est, & duplex ordo, quæ initio maiora deinceps minora fiunt. Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima, his omnibus mira vis inest. Vnde Trebius Niger apud Plinium negat ullum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu & sorbet acetabulis ac numero suo suetu detrahit eum, in naufragos vrinantesve impetum capit, sed si inuertatur elangescit vis. Cætera quæ de polypo tradidit idem Trebius Niger, que monstro propiora videri possunt, lege apud Plinium. Fatuus quidem est polypus cum ad demissam hominis manum accedit, sed rei faniali prospicit cum omnia colligat, & veluti in domicilio reponat,

cūmq; quantum vtile sit arroserit, aggerit testas, cancerorum crustas, putamina conchularum & spinas pisciculorum. Coloris etiam sui mutatione venatur pisces, colorem enim refert similem iis quibus se applicat saxis, quod etiam in metu facit: vnde Plutarchus in libello in quo differit, plus ne rationis insit aquatilibus bestijs quam terrenis, scripsit polypum aliter affectum quam chamæleonta colorem mutare. sic enim ait. Μεγάλη γὰρ ὁ μὴ χαμαίλεων διέτη μυχιόμηνος, καὶ ταχρύτων εἰστο, ἀμ' ὑπὸ δέος ἄγων βέσσαται, φέρει φροδεῖς. οὐ καὶ ἀλλος, σωτέως) ἐχει τακτος πλῆθος, ὡς θεόρρατος, ὀλίγον γὰρ ἀποδεῖ πᾶν δὲ σωμα τῷ ξών ταλπες εἶναι τακτος, φ τεκμαίρεται δὲ τακτος γένεται, καὶ διὰ τοτο τροπος τέσσερας μεταβολας εἴβεται. Τέτοιος ἐποδος ἔργον ἐγίνεται πάθεις οὐ μεταβολή, μεταβολὴ γὰρ ἐκ τροποίας μυχαῖ τρεμάνειν αἱ δέδει, η λαμβάνειν οἷς βέρει: παρακρουόμηνος γάρ αἵρει μὴ φέγγονται, τοιούτης ἐκρεύεται παρερχόμηνα. Colorem quidem mutat chamæleon nihil machinatus neq; latere volens, sed temerè in metu mutatur natura pauidum, & ad omnem strepitum expauescens animal. Consequitur autem auræ copiam autore Theophrasto, quoniam parum absit quin totum corpus pulmo expleat, vnde aura viuere & mutationibus obnoxium esse coniicit. Isthaec verò polypi mutatio non ex perturbatione oritur: nam de industria colorem mutat, ut hac fraude & quæ metuit vitet, & ea quibus vescitur capiat. Hac enim ratione & non cauentibus obrepit, & dolum struentibus fucum facit. Hanc polypi varietatem celebrauit Pindarus.

Πολὺς θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νοον
Προσφέρων, πασαγις πολεῖται δύλει

Et Theogius similiter.

Πολύποδος νοον ἵχε πολυχρόνος ὁ πολὺς αεσθη
Τῇ τρεψίν δύλην τοῖος θεῖν ἴρεται.

Lib. 9. cap. 29. Hæc polypi natura in proverbiū abiit, πολύποδες νοον ἵχε, quo monemur pro tempore, alios atque alios mores, aliud aque aliud vultum sumere. Idem Plutarchus scribit falsum esse polypum sibi brachia atrodere, sed murænam & congrum pertimescere verum est. Lib. 2. de best. cap. 2. Plinius. Polypum brachia sua rodere, falsa opinio est: id enim à congo euenerit ei, sed renasci sicut colotis & lacertis caudam, haud falsum. Quæ omnia ex Aristotele sumpta sunt. Contrà Oppianus autor est polypos hyeme latentes in cubilibus suis brachia sua absumere, non aliter quam alienas carnes, eaque identidem renasci.

Χείματι δὲ ἕποις φασί επιστέχειν ἀλλος Ιδωρ
Πολύποδας, ζαρδεῖς γὰρ οὐ ποζομέται θυέλλας

A.M'

Αλλ' οίγε γλαυκοῦ οὐ ἐρόμενος θαλάσσην

Πληγῶντες δύνανται εἰς πόδας, ήπιτε σάρχας

Αλλοτριας. οὗτος αὐτος ἡρέτος οὐδαίας

Φύσης. τοῦτο τῷ στὶ προσδίδειν ἐπινοεῖται.

Polypi soli mollium in siccum exēunt duntaxat asperum, leuitatem odere. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinum frangunt, itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehendit, mirè delectatur oleo ramis, atque iis allectis capiuntur. Oppianus:

Ητοι πολύποδες μὴν ἀθηναῖς φιλέσθωσιν

Ἐργα, καὶ θαλασσιν ἐπὶ γλαυκοῦ οὐ ἔρωσιν

Ἐσταθμοῖς, οὐ μέχα θάυμα πότῳ φρέα τενειρήσθειν

Ἐλκεῖται, λιπαρῆς τε φύσης πλευρῇσι γάναται.

Lib. 4. ad 11. 11.
viii. 11.

Lib. 7.

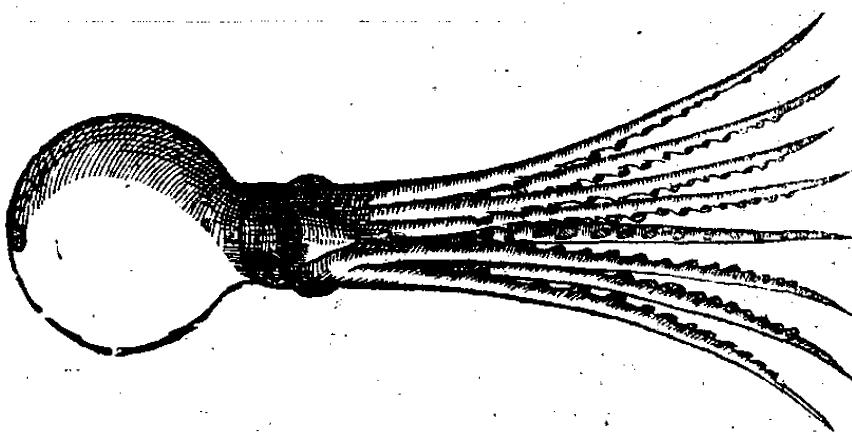
Nec solum olea, sed etiam ficu arbore gaudere autor est Athenaeus: Καὶ χαίρει μὲν τῷ φυτῷ καὶ τῷ ἑλαιάρχῳ, οὐ πολλάκις δέσμοι γραται τῷ πλειστάτῳ πλειστοφόρῳ. Οὐ στέλεχος, ἐφωράδην μὲν οὐ. Συκέας προσωπικήγενος τῇ θαλάσσῃ προσωπικόμοις, καὶ τῷ σύκῳ ἐσθλεότες, οὐ φροντίζει τὸν κλαρχόν εἰς τῷ περὶ τῷ οὐ τῷ οὐρανῷ. Εἴτε μὲν δεῖγμα τῷ πολεατῷ αὐτῷ τῇ ἑλαιᾳ καὶ τῷτο ιδύτι τοῦτο κλαδὸν φυτό τότε χαθίδεις τῷ θάλαισσῳ χαθίδεις εἰσι πολύποδες καὶ μυχὸν ἐπιτίχη ἀποτίναι ἀνέλκει τῷ κλάδῳ πλειπλεκόμενος ὅτις ἐγέλει. Delectantur polypi olea arbore, cuius truncum brachiis amplexi saepe comperiuntur: deprehensi sunt etiam aliquando ficum arborem ad mare natam complexi & ficos edentes, ut scribit Clearchus in libro de his quæ in mari sunt. Hos olea delectari id argumento est: si quis enim arboris huius ramum in mare demittat, quo loco fuerint polypi, breui mora & citra laborem polypos ramum amplexos trahet quotquot voluerit. Amant & salsamenta, quod ostendit Plinius exemplo polypi illius, qui Carteix in cerariis assuetus erat noctu exire ē mari in lacus apertos, atque ibi salsamenta populari. Polypi dura sunt carne, quæque mollescere & facile concoqui non possit, nisi diu seruata multumque fuisse contusa ad dirimendas frangendasque fibras, quibus caro contextitur. Traduntur, inquit Plinius, muriam ex se emittere, & ideo non debere addi in coquendo, secari arundine: ferro enim intingi vitiumque trahere natura deserente. Crassum succum lignit & glutinosum, veneremque irritare creditur, tum ob flatus à crasso lentoque carnis succo genitos, tum ob humoris, qui in eo inest, salsuginem, quam Plinius muriam vocari dixit. Aflus durior fit, elixus in aqua & atramento suo longè melior additis oleo, omphacio, pipere. Secundum polyporū genus separatim non depinximus, q. sa-

Lib. 9. cap. 30.

Lib. 32. c. 10.

is ex primo cognosci possit, animaduersis notis, quas tradit Aristoteles: paruum enim & varium esse dicit, ciboque ineptum. Ex quibus verbis quidam colligunt hunc polypum esse quam sepiariam vulgus vocat, quæ parua variaque est, sed hanc ex polyporum genere non esse postea docebimus.

De tertia Polyporum specie.

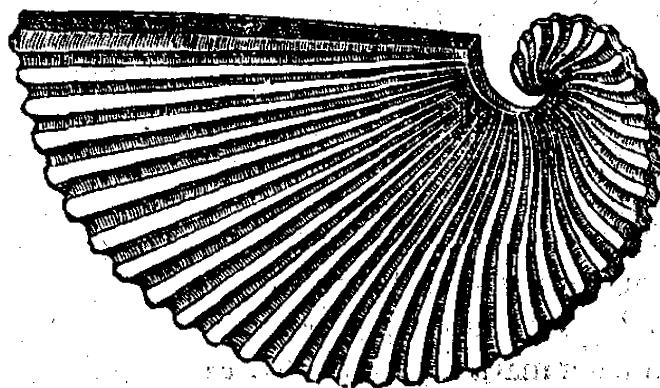
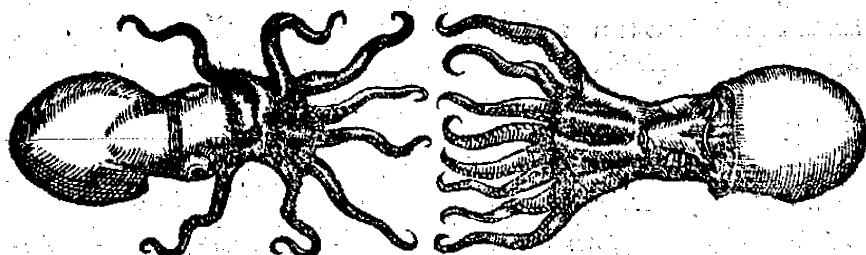

C A P U T VIII.

Lib. 2. cap. 30. **E R T I I** Generis polypum esse cum diximus, qui dicitur ἡλεδών, vel βολιταινα, & ὄζολις siue ὄζαιρα siue ὄσμυλος ab odore, vt anteā demonstrauimus. Græci huius temporis μοχίτω vocant, ab odore moschi. Plinius ozēnam à graui capitinis odore dici tradit, ob hoc murænis maximè eam cōflectantibus: ego verò quòd eo sit odore, qui grauitatem capitinis inducat, distam fuisse puto: nam odorata testa Hippocrate muliebria ducunt, sed grauitatem capitinis faciunt. A reliquis igitur polypis differt, quòd corpore sit magis rotundo, longioribus brachiis vnico in eis acetabulorum ordine, præterea odore est moschi non solùm viuus sed etiam mortuus atque exiccatus. Quam ob causam magis quam cæteri ad venerem stimulat: etenim cæam veluti sopitam odorata exuscitant, quemadmodum ambra & moschus, quo sit, vt qui vnguentis delibuti esse solent, cæteris sint salaciores. Præparatur ut superior.

De Test

De Testacei polypi prima specie.

CAPUT IX.

N^o Librum de testaceis polyporum genera duo conchis indita reiici possent, sed cum polyporum tractationem aggressi simus, superioribus utpote quorum genera sint, vt Aristoteli placet, recte adiungentur,

Etsi δὲ αλλοι εἰναι ἐν πολύποδος. Τοις δὲ συμφίνετος τοῖς νέαρχοι πολάκις παρὰ τὸ γῆρας, εἴθεντο τῶν κυμάτων ἐκκλύεται εἰς τὸ Εὔρων, ποτε πεσόντες τοὺς οὐράνους αλογεῖται εἰς τὴν γῆν ἀποθηκεῖται, τοῖς δὲ αὐτοῖς μηχροῖς, τῷ εἶδεν δὲ ὅμειοι ταῦς βολταῖνας. Καὶ αὖτοι εἰναι ὁ σχηματικὸς ὁ τοῦ εὔρχεται εἰς τὸ οὐράνον, ἀντὶ τοῦ πατερὸς τοῦ κοχλίας, τῷ εἴδεν προτείνεται τοῖς παλαιοῖς οὐρανοῖς. Id est, Duo, alij sunt polypi testis conclusi, is qui dicitur à nonnullis nautilus, siue nauticus siue ouum polypi, testa huius pectinis teste similis, quæ caua est, nec ita ut ei cohæreat, sacerius iij iuxta terram pascuntur, vnde sit ut in eam, à fluctibus ciliantur; & teste excussa capiantur, vel in terrapereant, isti parui sunt & facie, similis bolitænis. Alter cochlear modo testa munitur quam nunquam deserit, sed brachia duntaxat interdum exerit. Ex his conicio prioris generis testam esse eam, quam capiti præfiximus: ea enim unica concha constat caua, & ut inquit, Plinius, Acatij modo carinata, puppe inflexa, prora rostrata. His subiecimus polypum pronum & supinum, qui paruuus est & facie similis bolitænis, ut ait

Lib. 4. de bis. cap. 1.

lib. 9. ca. 30.

Aristoteles: nam aluço est rotundo, brachia vnicō constant acetabulorum ordine. Quod is sit nautilus, quem exhibemus, quodque simplici testa constet, maximè Athenei autoritate confirmatur. Eius hæc sunt verba: Οὗτος ἡ ραύλος καλόμενος, φυσικὸς Αἰγαῖος, πολύπον μὲν τὸν ἔφη, ἐμφερῆς ἡ καὶ ταλεξάνεις. Εἴχε δὲ νῶτον ὄστραχον πέριον, σκαλίδιον ἡ ἐπιτοπλατεῖον. ἀντανακλατοῦσαν τὸν ταλεξάνειον, αἱμέταξεν αὐτῷ λεπτὸν ὑμένα ἔχει διατεφυχότες, ὡς καὶ ταῦτα ὄρνιθων οἱ πόδες ὄρνιτος μέταξεν τῶν δακτύλων δερμάτιον ὑμένα ἔχοντες, μᾶς ἡ δύο ταλεξάνειας καθίστηκεν τὸ θαλάσσιον δύτη πηδαλίων. Οταν δέ τι προσήσῃς, εὐθὺς τὰς πόδας καὶ ταληρών τὸ ὄστραχον τὸ θαλάσσιον καὶ τοῦτο τοῖον ἔχοντας περιβαλλεις. Vides hinc nautilo dorsum duntaxat testaceū tribui, eiq; ob id simplicem esse testam, quodam eam aqua modò impletat, modò vacuet, reliqua quæ dicit Aihenæus ex iis quæ sequuntur, nota sient, quam ob causam conuertisse superuacaneum fuisset. Aristoteles non minùs eleganter quam iucundè nautili polypi, quem nautam interpretatus est Gaza, nauigationem depinxit hoc fere modo. Est nautilus polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris summa elatus, ex imo gurgite effert se testa inuersa, ut ascendat facilius, & inani scapha nauiget. Cùm verò emergerit, concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa sunt, quemadmodum palimpedum auiū digiti, sed hæc crassiores & densiores, illę longè tenuiores aranearum telis similes, hæc ut velo spirante aura, brachiis ut gubernaculis vtitur, si quid metuerit, testam pro-

Llib. 9, cap. 19. tinus mari replet, atq; ita demergit. Plinius nautili mentionem facies eandem nauigationem describit, sed mendum vnum illic subesse opinor; nam pro pomphilos, polypi ouum legendum esse arbitror ex Aristotele, ex quo Plinium hæc mutuatum esse certissimum: nam pomphilus longè alius est à polypis. Verba Plinij sunt hæc. Inter precipua miracula est qui vocatur nautilus, ab aliis pomphilos. Aristoteles verò γαλάζιος ναύτης ραύλος & ὁ ραύλος, ὁτι' ἐντὸν ὁ ὥδος πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in summa æquorum peruenit, ita paulatim subrigens, ut emissæ omni per fistulā aqua, veluti exoneratus sentina facilè nauiget. Postea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, quæ velificante in auras cæteris subremigans brachiis, media cauda ut gubernaculo se regit. Ita vadit alto liburnicarum gaudens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua. Propius adhuc ad Aristotelis mentem accessit Oprianus, nec minùs perspicue nautili nauigationem cecinit. Est in testa concava latens species polypo similis nautilus sua celebris nauigatione. In arena quidem degit, sed in summa maris etiam se pronus effert, ne testam aqua compleat: sed cùm in summa aqua fuerit, conuersa testa nauigat, tanquam gubernandi acatij peritus homo: duos

Llib. 1, ἀληθ. itaque

itaque pedes tanquam rudentes extendit, inter quos tenuis membra-
na veluti velum panditur vento spirante, subter vero alijs duo aquam
contingentes gubernaculis similes & domum & nauem & pescem de-
ducunt. Quod si mali quid alicunde immineat, rudentes omnes, ve-
la, gubernacula contrahens hausta aqua grauatus deprimitur.

Εγι τις γλαφυρός κεχαλυνέος οὐράκων ἥχθες

Μόρφου πολυπόδεον ἀλίγιος δὲ καλέσαι

Ναυλίδον, οἰκεῖην ἐπικλέα ναυλίνην

Ναὶ μὴν θαμάθοις, μὲν δὲ ἔρχεται αὔρος ἐς ὑδῶν

Πρώτης, ὄφραχε μή μοι ἐνικλήσῃ θάλασσα.

Αλλ' οὐτ' ἀνατολών ροήσιν ὑπέρ αὔριοντες,

Αἴτια μεταστρεψθεῖς ναυλίνη), μῆτρ' ἀκρότοιο

Ιδεις ἀντίρ, δούσις μὴν αὖτα ποδάς, μῆτρε καλώνας

Αὐλινός, μέσος δὲ διαρρέεις ηὗτε λαῖφος

Λεπτός ὑμίν, ἀνέσιος δὲ τιλάνεται), αὐλαὶ ἐρεφτεῖ

Δοιοι ἀλλὰς φάνοντες ἐνικέτεοντι

Πορπολοὶ δὲ θιάναι δόμεν, καὶ μῆτρα, καὶ ἡχθιών.

Αλλ' οὐτε ταρβήσοντι καθεδότειν καρχίην, οὐκέτι ἀντραῖς

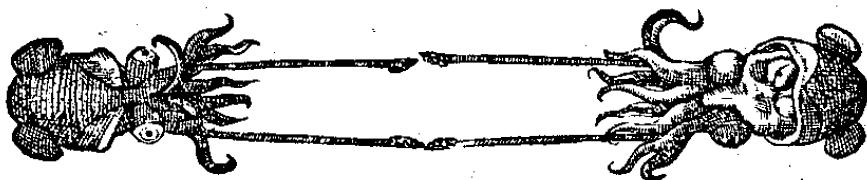
Φεύγει ἐπιστέφας, Καῦσις ἐσπειρεῖ πάντας καλυπταί

Ιγία τὸ οἰκηγάς τε, τὸ δὲ ἀθρόον ἐνδον ἐδεκτό

Κῦμα βαρισθόμενος δὲ καθέλκεται) νεκταῖς ὄρμῃ.

Aristoteles testaceum polypum primi generis dūtaxat nautilus
seu nauticum vocat. Alterum cochleæ similem facit, qui testam suam
nunquā deserit. Id genus sponte nascitur, ut ceteræ cochleæ. De nautilo
idem sentio, etiam si id sibi nō exploratum esse scripscrit Aristoteles.

De Sepiola.

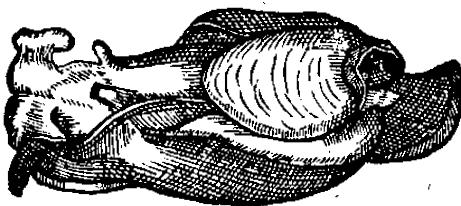
CAPUT X.

S T Ex mollium genere pisciculus hīc depictus, qui
cūm neque in polyporum, neque in sepiarum neque
lolinium genera referri possit, ut mox demonstrabi-
mus, separatim describendus fuit. Is sepiæ nascenti
similis est, pollicis crassi magnitudinem non superat,
octo pediculis constat, duas proboscides habet, nec sepium in dor-
so, nec gladiolum habet. Vtrique lateri pinnula veluti ala par-

ua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis sepiarum & loliginum similis, neque enim angusta longaque totam aluum ambit, vt in sepiis, neq; lata, & in acutum angulum terminatur vt in loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neque ad extremum usque corporis protensa. Colore est varius, paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à sepiis non differt. Carne molliore & delicatiore est quam polypus vel sephia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cum tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huic pisciculi nullam, quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenaeus, Oppianus, Älianuſ, Plinius, ob id cum nomen desit, sepio-la non absurdè vocabitur, non quod ex genere sepiarum sit, sed quod corporis forma sepiæ similius sit pisciculus quam loliginibus vel polypis: quod enim sephia non sit ostendit pinnarum magna differentia. item quod sepio careat, alterius esse generis à loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata est, in illis longa, tum quod gladiole deſtitutus sit. Cum polypus vero numerari non potest, cum polypi omnes proboscidibus careant, vt anteà ex Aristotele docuimus hic vero duas habeat, easque longas. Eius partem pronam & supinam depinximus.

De Lepore marino.

C A P U T . X I .

EPVS Marinus hactenus à paucis cognitus fuit, tum ob raritatem tum ob variam à veteribus traditam eius descriptionem. Fuerunt etiam qui quæ legendo vel percontando nō oculata fide didicerant de lepore marino literis mandarunt. Plinius offam informem vocat, Älianuſ cochleæ exenteratae similem facit. Dioscorides loliginis paruæ. Sunt qui gronant vulgo dictum leporem marinum esse putent, piscatores nostri cum qui φωλίς anteà à nobis dictus est leporis nomine vendunt, alij liparim esse credunt. Quæ omnia vnicaratione

Lib. 9. cap. 48.

Lib. 1. cap. 10.

fal-

falsa esse conuinctuntur: nam modò nominati pisces frequentissimè mensis apponuntur, iisque sitie vlo periculo vesci omnibus licet, cùm veterum omnium testimonio lepus marinus maximè sit venenatus, & cò magis cognoscendus, nò solum ut à mensis omnino reiciatur, sed etiam ne vel odoratu vel diutino eius intuitu lèdamur: verùm ad alia quæ prèstat remedia vt amur, vel noxæ ab eo fortè còtractæ antipharmacis occurramus. Lepus igitur marinus à Latinis dicitur Græcorum imitatione, qui λαγωθαλάσσιον vocant, nostri *imbriago*. Pisces est ex mollium genere in mari nascens, atque in stagnis præsertim cœnosis, substantia loligini similis est autore Dioscoride. Aelianus cochleæ testa exéptæ aptissimè comparat, ei enim per quam similis est est, Plinius offam informem, id est, massam carneā potius quām piscem vocat: neque enim oculos, neq; pinnas, neq; alia membra aptè distincta in hoc videas, quemadmodum in aliis piscibus, ob id substantia siue carne loligini nō corporis specie assimilauit Dioscorides. Quum viuit colore est ex rubro nigricante, vnde nostri *imbriago*, id est ebrios vocauerunt, quòd ebrioli eo colore esse soleant, mortuus ex fusco albicat, sed cùm hoc sit colore quomodo ab eo nomen illi positum est: nam, vt scribit Plinius, colore tantum lepori terrestri similis est. Veteres colorem leporinum ἵπτερχον vocabant, quod sit percnæ (ea est oliuæ non acerbæ, nec omnino nigrescentis species) similis, ab eo igitur colore lepus marinus dictus. Huius genera aliquot reperimus: quæ causa esse potuit cur diuersæ ab autoribus traditæ sint eius descriptiones. Primum genus quod hīc exhibemus maximè letale est, ex mollium genere, cochleæ exenteratae valde simile maximè posteriore corporis parte. Os habet in dorso veluti sepiæ, tenui, voluta instar contortum, qua parte ad caudam spectat: in lateribus sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes replicatas, mox cornicula duo carnosa, qualia sunt in cochleis: altera tantum capit is zygæna caput imitatur: altera parte foramen est, per quod carnosam quandam substantiam exerit: vt in pictura vides, eandem pro arbitrio retrahit. In harum duarum partium medium rima est pro ore, atramento, & reliquis partibus internis loliginem refert. Id in hac leporis specie mirandum, quod cùm in omnibus animalibus partes sinistræ dextris similes sint, in hoc valde sint dissimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore est pisculento tetroque. Vescitur limo, aqua, sordibusque, ob eam causam in stagnis marinis lutulentis libens versatur: soli nulli eo sine pernicie vescuntur, vt anteà dictum est. Venenatum esse pisces ex Nicandro, *Liber xvii. cap. i.* Dioscoride, Galeno, Paulo Ægineta, Actio, Plinio didicimus. Plinius: non sunt minus mira quæ de lepore marino traduntur, venenum est aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam visus: siquidem

grauidæ si omnino aspicerint, scemnam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundancy stomachi vitiū fatetur, ac deinde abor. tum faciunt. Et mox. Eadem res in mati & tactu quidem nocet. Vesicatur eo vnum tantum animalium, vt non intereat, nullus piscis, & tenerescit tantum, & ingratiōr viliōr; fit. Homines quibus in paltu est piscem olen, hoc primo argumento veneficiū id deprehenditur. Cæterò moriuntur totidem diebus quot vixerit lepus, incertiq; temporis veneficiū id esse autor est Licinius Macer. In India affirmant non capi viuētem, inuicēmque ibi hominēt pro veneno esse, ac vel digito omnino in mari tactum mori, esse autem ampliorē multò si. cut reliqua animalia. Iuba in his voluminibus quæ scripsit ad C. Cesarem Augusti filium de Arabia, tradit lepores marinos ternas heminas capere: sic enim legendū non vitulos marinos, vt habet vulga. ta exemplaria, qui longè plures heminas capere possunt. Sunt enim valde magni maximè in India, vbi omnia maiora sunt, mirum verò leporē marinū modicæ magnitudinis ternas heminas in India capere. Dioscor. vene ni eiusdē indicia, symptomatique sic docet. Qui leporē marinū biberunt, piscium virus olen, procedente tempore alius dolore afficitur, & vrina sistitur, & si quādo eam reddere contingat, purpureum colorem refert. Omne piscis genus auersantur, & odio habent, fœtido ac graui sudore manat, biliosus vomitus inter. dum sanguini promiscuus subsequitur. Eadem Aetius & paulò aperi. tiūs. Lepus marinus reperitur fere inter lollinges, animal paruum, vi. rosum odorem habens, comitatur autem eos qui in corpus eum in. gesserunt, sapor in ore similis piscibus, virosus, paulò post aluum do. lent, & color corporis ad arquati similitudinem permutatur. deinde plumbens redditur, cum faciei tumore incenduntur pedes, plantæ. & pudendum tumefactum cohibet vrinæ effusionem, progrediente verò malo etiam cerulei coloris lotium emingunt, quanquā sangu. nolentum: deinde nauseabundi facti biliofā vomunt sanguine per. mista, & piscium loturam olenia. Exudant autem graueolētia, & o. mne piscis genus auersantur præter cancrū. Idem tradit Paul. Ᾱγι. neta λαγως θαλατης ποθενος ταραχηλαθει γενεσις ὁμοία ἵχθυος, βρομάδης, χεόντος ἐπιγενέντος κηδεία τε ἀλγεῖ, καὶ θρα ἐπισχεται, εἰπολε ἐπικεκθεῖν, πορφυρίοντος δράται τινὸς χεύδη, ἀποστρέφεται γαρ καὶ μισθεται ἵχθυος ἀπαγ. γε, ιδηράται δισώδην αἴματι μεμυγμένα. Leporis marini venenū epotum sequitur gustus piscem redolens, virosus, procedente tempore venter dolet, vrina retinetur, quod si quādo excernatur purpurea est, aduer. santur & oderūt piscem omnem, sudor fœtidus sanguini permistus è corpore emanat. Hæc ideo ex variis autoribus fuisū à me citata fuerunt, vt diligentius expendatur Galeni locus de lepore marino ex libro de Theriaca ad Pisonem. Ενα ἐ δειχθυδι καὶ μερῶν τοῖν εἰ τῶ

Libros.

Cura

σύμβολον τὸ κρίκωσις ιδίως ποιεύμενα. Οὐ γοῦ θαλατθίος λαγώδης ἐλκοὶ τὸ πόδι
περα. Id est, quædam inueniuntur quæ corporis partes quasdam pecu-
littere lèdunt: lepus enim marinus pulmonem ulcerat. Et LIB. I. de me-
dicamentorum compositione ^{χειρ} γένη statim initio sophistis eos cauill-
lantibus qui de medicamentis scripsérunt, quæ certas corporis partes
vel lèdunt, vel iuuant, respondet. Αλλὰ τότο γέ τὸ σκάμμα δηλοῖ τὸ
τέλος λέγοντες, εἰς τοστον αὐτοῖς εἴναι φαρμάκων διαμέτρος, ὡς ἀγνοεῖν
τὸ μὴ τὸ θαλατθίος λαγώδη μέρον τὸν πάνταν ἐν τῷ σώματι μεσίων ἐλεγ-
μένον τονθόμενα. At hoc cauillum, inquit, eos qui ita iocantur arguit fa-
cultatis medicamentorum adeo esse imperitos, ut pulmonem solum
ex omnibus corporis partibus à lepore marino exulcerari ignorent.
Quod quidem ut verissime à Galeno scriptum est, medicamenta esse
quæ certis corporis partibus vel prosint vel obsint, idque quotidiana
experientia cognitum nobis sit, non ita veritati consentaneum es-
se puto solum pulmonem à lepore marino lèdi. Nam Paulus Aegi-
neta, Aëtius, qui omnia ferè sua ex Galeno transtulerunt, veneni hu-
ijs grauia ac sœua symptomata varijs in partibus tradiderunt, de pe-
culiari pulmonis solius affectu ne verbum quidem. Dioscorides &
Plinius quanta sit eiusdem veneni pernities satis fusè declarant, at de
solius pulmonis noxa mentionem nullam fecerunt. Neque solum sen-
tentias omnium qui de lepore marino scripsérunt, sed etiam experien-
tiæ aduersatur Galenus, quām paulò post fusiū enarrabo. Nicander
piscis istius venenum non omisit, cuius versus eleganter vertit Ioan.
Gorræus medicus.

*Disce venenatos leporis cognoscere potus
Pestiferi, medijs peperit quem fluctibus aquor,
Virosi squamas & purgamenta marini.
Piscis olet, &c.*

Is interpres sententiam Galeni huc quātūm potest accommodat,
maximè quum dicit Nicander carnes tabescere sensim, & paulò post.

Vidique malas.

Ceu flos exortens, tumidas rubor occupat ambas.

Corpus, inquit, interpres in Annotationibus, nutriti de sinit, vel
quod corruptos à lepore humores non possit sibi assimilare, vel pro-
pterea quod pulmones malo quodā leporini veneni oeculto tandem
exulcerētur, vnde febris & tabes fiunt, quodē quid ulcerati pulmonis
malum Nicander aperte indicauit, scribens genas rubescere, & velut
roseo colore pictas videri genas: hoc enim sit humorum in pulmoni-
bus putrescentium calore in faciem sublato. At hæc multorum alio-
rum morborum & symptomatum communis est nota, neque neces-
sariò ex febre & tabe pulmonum exulceratio concluditur: potest
enim vel ob crysipelatis, vel ob alicuius interioris partis ut cordis

hepatis inflammationem rubor in facie apparere, & tabes vitiata nutritionem & assimilationem sequitur. Denique malarum rubor peripneumonix nota & propria atque certa, non ulceris pulmonum, nisi ulcus cum inflammatione cōiunctum sit. Quare Nicander ex his quae de veneni vi tradit, effici non vult pulmones solos à lepore exulcerari, sed hæc de veneno satis de antipharmacis nunc dicendum. Ea

lib. 6. cap. 30. ferè omnia paucis complexus est Dioscordes His, inquit, qui leporem marinum biberunt, dandū lac asinīnum, vel passum continuè, aut radicis maluæ foliorūmque decoctum, aut trita cyclamini radix cum vino, aut veratri nigri, aut scāmonij succi drachma cum aqua mulsa, punicique mali acinis. Cædria contrita cum vino efficax est, anserinus sanguis, ut tepebit potus. Sed cùm pisces omnes respuant, aspernenturque, solis fluuiatilibus canceris vesci possunt, bibuntque eos admisto vino, adiutique ab his percoquunt. Quumque appetere & comesse pisces cœperunt, suę salutis indicium habent. Eadem ex Dioscōride mutuati sunt, qui de veneni huius remediis scripsérunt. Age iam, si qua sint pisces istius commoda, inquiramus. *Dioscorides.* Lepus marinus per se tritus, aut cum vrtica marina illitus capillos euellit. Plinius aduersus strumas valere scripsit. Pungi pisces eius qui rana in mari appellatur ossiculo de cauda, ita ut non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidie donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio & lepori marino imposito, ita ut celeriter remouecatur. Idem tradit leporis marini sanguinē, vel fel, vel oleum in quo lepus necatus fuerit psilothrum esse. Superest ut ostēdam veterum leporem marinum esse, de quo nunc agimus. Sunt enim qui aliter existimauerunt, in quibus est Latinus Nicandri interpres, lepus marinus, inquit, ex lacertorum genere est, paruæque loligini similis, informis magis offa quam pisces, solo colore leporem refert. Quod si ex genere lacertorum sit, quomodo paruæ loligini similis esse potest, quæ corporis figurâ, substantia, toto denique genere à lacertis differt. Nam hi sanguine prædicti sunt, lœues, corporis partibus distinctis, lepus vero ex mollium genere & *duci posse*, informis, qui cum loliginibus capit, in cœnoso stagno degit, stomachum dissoluit, abortum facit, ventrem sœuis doloribus torquet: denique nisi succurratur mortem affert, quæ omnia quomodo à me experientia comperta sint: verissimè exponam. Cùm ego piscium naturæ, varietatisque cognoscendæ studiosissimus piscatorum forum frequentissimè inuiserem, cùmque pescatores proposito præmio allecti, certatim ad me si quid rari aut noui in mari caperent, vel in litus eiusdem reperirent, ad me deferrent: ecce pescator lepotem marinum cum aphyis & loliginibus in fauibus malguriannis captum, nunquam à se aliâs antevisum aspectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert, quem cùm diligentius contem-

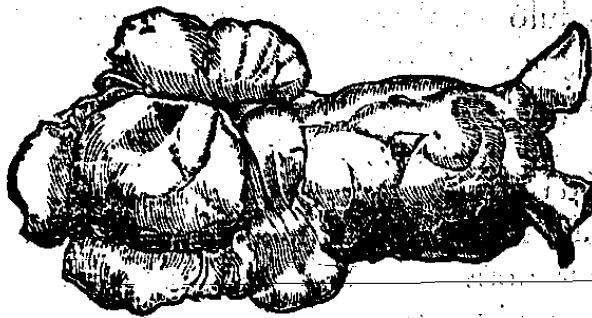
lib. 2. cap. 8.

marinus per se tritus, aut cum vrtica marina illitus capillos euellit. Plinius aduersus strumas valere scripsit. Pungi pisces eius qui rana in mari appellatur ossiculo de cauda, ita ut non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidie donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio & lepori marino imposito, ita ut celeriter remouecatur. Idem tradit leporis marini sanguinē, vel fel, vel oleum in quo lepus necatus fuerit psilothrum esse. Superest ut ostēdam veterum leporem marinum esse, de quo nunc agimus. Sunt enim qui aliter existimauerunt, in quibus est Latinus Nicandri interpres, lepus marinus, inquit, ex lacertorum genere est, paruæque loligini similis, informis magis offa quam pisces, solo colore leporem refert. Quod si ex genere lacertorum sit, quomodo paruæ loligini similis esse potest, quæ corporis figurâ, substantia, toto denique genere à lacertis differt. Nam hi sanguine prædicti sunt, lœues, corporis partibus distinctis, lepus vero ex mollium genere & *duci posse*, informis, qui cum loliginibus capit, in cœnoso stagno degit, stomachum dissoluit, abortum facit, ventrem sœuis doloribus torquet: denique nisi succurratur mortem affert, quæ omnia quomodo à me experientia comperta sint: verissimè exponam. Cùm ego piscium naturæ, varietatisque cognoscendæ studiosissimus piscatorum forum frequentissimè inuiserem, cùmque pescatores proposito præmio allecti, certatim ad me si quid rari aut noui in mari caperent, vel in litus eiusdem reperirent, ad me deferrent: ecce pescator lepotem marinum cum aphyis & loliginibus in fauibus malguriannis captum, nunquam à se aliâs antevisum aspectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert, quem cùm diligentius contem-

pla-

plarer, mihi multisque, qui vna mecum erant, naufragium mouit: sed ne hac quidem à pīscis inspectione reuocatus, dissecabam, partesque omnes internas sedulò rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me consultura, cui quum ad dissectionem attenuatior statim non responderem, odor pīscisque conspectus vomitum dissolutionemque ventriculi protinus creauit, & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter queri cœpit, vt iam abortus timendus foret, quem adstringentibus emplastris ad retinendum foetum ventri lumbisque admotis prohibui, & vt aliquot dies cancris vesceretur consului. permulti sunt huiusc rei locupletissimi testes viri boni & studiosi, qui ea quæ dixi symptomata, & in se, & in grauida muliere experti sunt, & viderunt, vt omnino ex his, quæ de lepore marino veterum literis prōdita sunt, huic nostro competere experientia docuerit, à qua ita sum confirmatus, vt ab ea sententia deduci nunquam possim vel debeam. Post menses aliquot alias ad me delatus est, sed lingula illa carnosa, de qua initio locuti sumus, carebat, os in dorso nullum erat, cæteris omnibus partibus internis & externis omnino similis. Hunc, de quo nunc loquor, marem esse iudico, alterum fœminam, quod in ea simile quid polyporum quis repererim. Esse autem in hoc genere marem & fœminam testis est Plinius. Grauidæ, inquit, si omnino aspergerint fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale vt in brachialibus habeant. Ælianus aliam leporis marini speciem ad fert, quam etsi nunquam viderim, nec eius econem proferam, tamen eius verba subiungam: quoniam in leporum marinorum tractationem incidimus, vt si quis forte in hunc inciderit ex descriptione possit agnoscere. Magni maris lepus, inquit (nam alterum, qui alto mari nascitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni similitudinem accedit, præter pilos: nam terrestris pili & molles sunt, & ad tactum haudquam resistentes. Contrà illius spinosi & erecti, hunc qui contigerit, laedetur, ipsum in summa aqua mari natare, non in altitudinem demergi dicunt. Celeri ac concitata natatione vti, eo difficultimum ad capiendum esse, quod neque in rete incidit, neque ad lineæ escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit, simul & funditus expellitur atque ciicitur. Quisquis tum manum ad eum admetet, nisi medicina adhibetur, perit, ac si bacillo tetigerit, hoc idem periculum ei procreat, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hæc Ælianus.

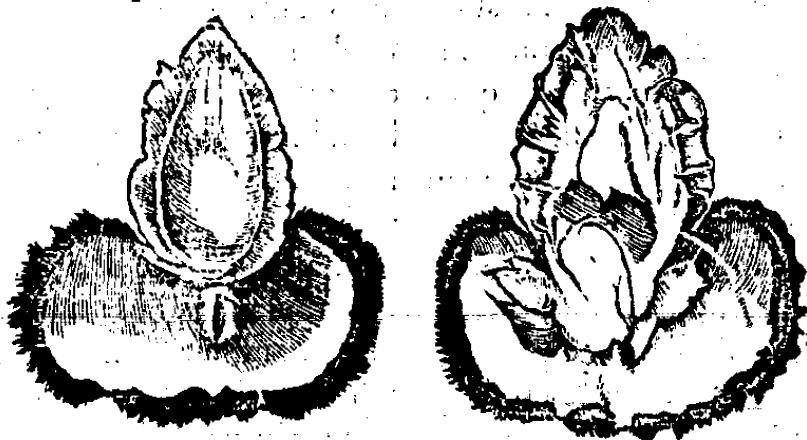
De secunda Leporis marini specie.

CAPUT XIII.

ECUNDVM Leporis genus substantia, atramēto partibus internis superiori simile est. Differt autē partibus externis, sinistræ & dextræ similes sunt, parte priore duas latas appendices carnosas habet, in quarū medio rima est, paulò infrā cornicula duo qualia in su periore descripta sunt, nisi quod acutiora & breuiora sint. In dorso os nullum, neque posterior pars cochlear exenteratæ similis est, huius posterioris partis utroque laterc, veluti in sepiā sunt pinnæ, magis expansæ & non replicatae, est & hoc genus superiore maius.

De tertia Leporis marini specie.

CAPUT XIII.

ERTIVM Genus leporis marini substantia viribus & facultatibus simile est, quā ob causam inter lepores marinos numerādum duximus. Hic partē pronam & supinam repräsentamus. Quod in pars supine ferè mediovides est os, supraposita ori pars alueus, qualis in sepiis oui figura, sed in ambitu crenatus, ori subiecta pars, membrana est tenuis, carnosa, magis expansa in rotundum, cuius ora fimbriata est, fimbriæ nigræ sunt. Intus cerebri nigri parū est, gulam exci-

excipit ventriculus, ex quo oritur intestinum instar capreolorum vitis conuolutum. In medio substantia quædam est fungola succù fuscum continēs, fortasse *μύκη* est cum atramēto sub. Toto corpore est splendido, crystallum vel pituitæ massam concrétam congelatāmq; esse dicas, raro admodum capitū, & vix vñquā nisi in summo æstu, tū enim à summis feruoribus omnia cōturbantur, ea etiam quæ in mari imo latent. Odore est valde ingrato & pīculento, nauseam mouet, splendore diutius inspectantibus dolorem oculorum capitisque adfert, id quod in me ipso sum expertus. Deniq; iisdem viribus sed imbecillioribus eum esse censeo, quas ex veterum sententia & experientia nostra primo generi tribuimus. Hoc etiā fortasse discriminē fūrit, q; hic in alto mari, ille in cœnōsis locis maris, stagnisve lutulentis degit.

De Vrticis.

CAPT V T X I I I .

 R T I C A S Tam eas, quæ saxis harent, quām eas quæ solitæ saxis errant, in animaliū numero censendas esse ex Aristotele cōstat. Sentit enim vrtica, & manum admotam corripit, adhærescitq; perinde ac polypus suis brachiis, ita vt caro intumescat, os in medio corpore habet, & de saxo quasi de testa viuit, & prænatantes pīciculos excipit retinetq;, sicut de inanu hominis admota dictum est, deuorātque in hunc modum quæcunq; naēta est esculenta. Genus alterū è saxis soluitur, & echinos pectunculolq; quos offendit, vorat, nullum excrementum in vrtica esse videtur, hac tantū re similis est stirpibus. Hec Aristoteles. Cūm igitur vrticæ frondem suam, quæ pedū vice est, modò dilatent, modò contrahant, cūm ore cibum accipient, id est, cū tactu gustatūq;, qui duo sensus ad vitam animaliū sunt necessarij, præditæ sint, non inter ζωόφυ, vt Plinius, sed inter animalia non omnino perfecta, eas numerabimus. Polypis autē & leporibus marinis subiungimus, q; ex mollium sint genere, q; etiam modò fronde expansa polyporum instar pedes multos habere videantur, modò fronde contracta massa tantū carnosa, informi veluti lepores marini constare videantur. Dicitur à Græcis ἄργλιφη à Latinis vrtica, nomine herbæ ab vtrisque imposito ob vredinem & pruritum, quem tacta immittit, terrestris vrticæ modo: vnde & vrtica ab vrendo Latinè dicitur, ita ἄργλιφη, ταρπὶ δὲ ἔχει ραλίω ἀφιώ, q; tactu sit insuauit: folia enim eius tacta acriter vrūt: sic & pīsci huic vis pruritu mordax, vel dicitur ἄργλιφη ρατ' δέ φυμασμένη αὐτοφράζει, vt ait Athen. quasi ἀπαλή τῇ ἀφῇ, cūm contrā aspera sit & iniucundissima, tactu lēdens & vrens. Eodem autore Eupolis ἄργλιφας marinæ vocavit κυδᾶς, nisi mendosus sit locus. Nam κυδᾶς & κυδῆς vellicare & pungere significat. Aristoteles duo vrticarum genera fecit, vt ex verbis initio citatis constat: vnum

L. 4. de his
cap. 6.

L. 9. ca. 48

Iibr. 5.
Ibidem.

lib. 4. de bis. cap. 6. quod saxis hæret, alterum solutum. Et eodem in loco. Duo sunt vrticarum genera, sunt quedam minores cibo aptiores, alia maiores & duriores, quales circa chalcidem nascuntur. Hyeme densa sunt carne, ideo eas venantur, quia esculentæ sunt. Aestate pereunt, frondes enim glabrescunt, et si tetigeris, facile discerpuntur, nec totæ auelli possunt. Aestu afflictæ saxa interius subeunt. Et Athenæus: Εἴ τοι τὸν κατάδυον θύεις, αἱ μὲν γαρ ἐπ τοῖς χρύσοις εἰκόναις πολύνοι τούτη τε βούτη. αἱ δὲ ἐπ τοῖς λευκοῖς γαρ ταλαριμάδες τούτων πολυσύμβουλοι μετέχωρες. Duo sunt vrticarum genera, aliae sunt in incuruis saxis illic perpetuo affixa, aliae planis & æqualibus scopolis, sed solutæ huc & illuc feruntur. Vidi equidem vrticas sagena captas cum aliis piscibus: qua ratione, quæ saxis hærent, capi non possunt. Quare necesse est aliquas esse, quæ sedes mutant, & in mari vagentur. Cum verò plures vrticarum species compertas habeamus, eas sic dividemus, ut vrticarum aliæ vel saxis vel cuilibet alteri rei in mari adhærent, aliae minimè. Rursus earum, quæ saxis vel alteri rei hærent, aliae perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt vrtica parua in rimis saxonum latitans, quæ purpuris & buccinis adnascitur, quæ cinerea est, longisque cirris constat. Aliæ sedes mutant, & libere per mare feruntur, natantque ut purpurea vrtica. Semper solutæ liberæque sunt ex, quas vulgus potes appellat: una est, quæ quatuor pedes sive brachia habet: altera, quæ octo, polypi brachiis non valde dissimilia. De his omnibus ordine dicemus.

De Vrtica parua.

CAPUT XV.

R T I C A Hæc nucis iuglandis magnitudinem vix superat, ob id parua à nobis dicitur. Massilienses vrtigo vocant. Græcorum vulgus ργλικιδίου vel ργλικής, Normani cul d'asne. Burdegalenses cubaseau. Tota carnosâ est, cirros breues habet, contracta recti inten-

stini extreum specie refert, colore vario est. Quædam enim est viridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquot cæruleis, vel flavis, vel rubris notata. Hæc esculenta est, in oceani saxis & maximè in Santonico sinu frequens, & apud Santones Burdegalensésque in delitijs habetur, eas diligenter ablutas & leuiter coctas in sartagine frigunt.

De vrtica hæc Diphilus apud Athenæum. Η Ἰ ἀχεληρ φνού εἰν δι-
χιλος, ἐρυκη, δισθμαχος, κυπει ποιει τοις σωμαγγι, επεδι μη τροπ-
λειφω), ὄρρως γάρ διτη τὸς θηρόντος αὐτών. Vrtica inquit, aluo facilis
est, stomacho grata, pruritum mouet iis qui eam capiendo manum
contrahunt, nisi præunixerint, reuera enim eos qui venantur dolo-
re afficit.

De Vrtica cinerea.

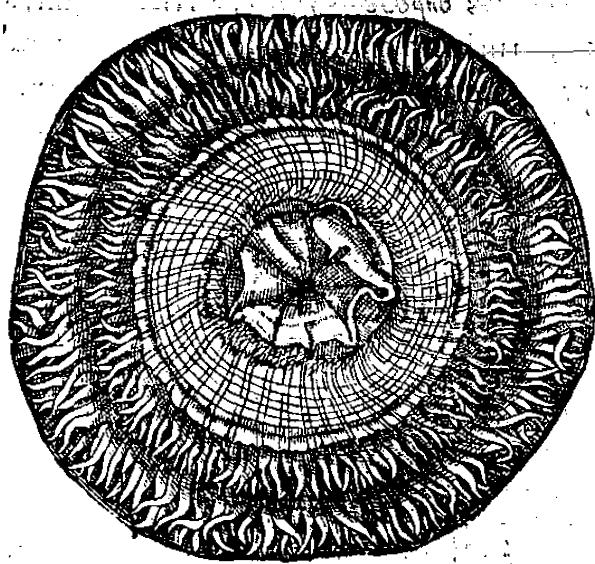

C A P U T X V I .

I N E R E A M. Voco vrticam à colore, quæ tenuis est
admodum, quia frondem magnam siue cirros multos
habet, carnis parum. In saxonum rimis viuit, comam
semper explicatam habet, nec unquam contrahit, re-
uera tamen vrtica est: acrius enim pungit ac mordet,
si paulò diutius manibus contractetur. Huiusmodi vrtica in scopulis

Fresconis Agathensis sinus reperitur, integra à saxo euellinon potest; tum quia tenacius hæret, tum quia mollior facile discerpitur.

De Vrtica rubra.

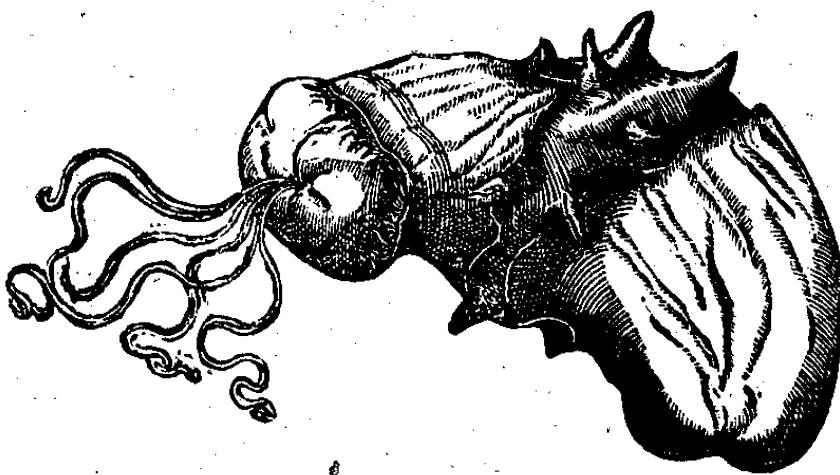
C A P U T X V I I .

O C Tertium vrticæ genus nostri ob colorem purpureum siue phoenicum rosam appellat, alij posterol, quod contracta recti intestini extreum cum musculo sphinctere siue podicem referat, quem posterol nomine intelligunt, quod posteriore loco situs sit: alij pousspie Britannorum: alij cul de cheual vocant. Est autem hæc primæ similis, nisi quod frondem & longiorem & copiosiorem habet, rubra est, saxis aliquando hæret, aliquando soluta vagatur:

vidi enim huiusmodivrticas retibus cum aliis piscibus
captas, quod non contingere, si saxis perpetuò
affixæ essent, quoniam quum hærent,
potius discerpuntur, quam aue
luntur, exdem cibulentæ
sunt, sed prima vrtica
duriores.

De Vrti-

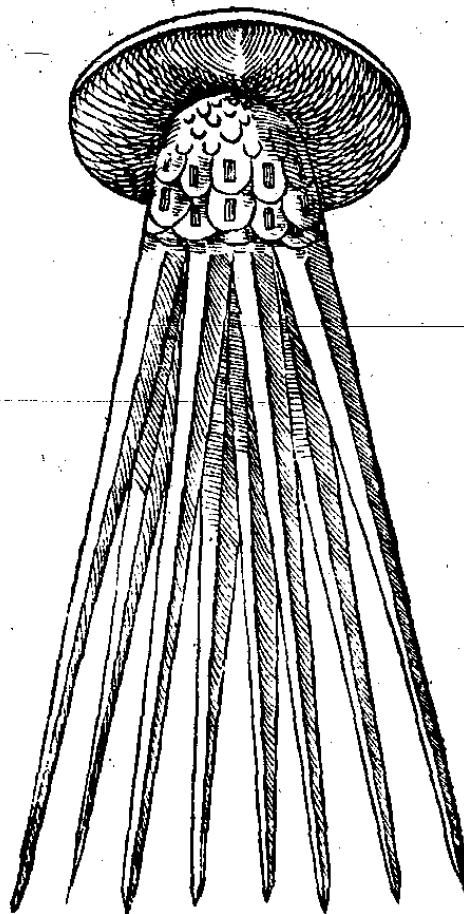
De Vrticæ quarta specie.

CAPUT XVIII.

V A R T V M Vrticarum genus id erit, quod in-
star holothuriorum testis alienis adnascitur, & maxi-
mè purpuris. Pars exterior dura est & rigidiuscula,
spissiorque quam in aliis vrticis, cirros breuissimos
in ambitu habet, ex interioribus eius partibus fi-
lum longum deducitur purpureo colore tam iucundo tamque flo-
rido infectum, vt cum pretioso illo purpuræ succo certet. Ve-
tisimile est hanc vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis
demorsam fuisse, quæ tam excellenti suauique colore rictum
dentésque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Her-
cules fore vñquam eum optati compotem, nisi prius eo colore
infectam vestem dedisset. Inde purpuræ colorem inuentum fuif-
se. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam
vna cum vita succus ille euolarat, si viuam, ea vndique ita mu-
nita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, vt vndique
ab omnibus iniuriis tuta sit. Præterea purpura tanta est duritie,
vt dentibus canis robustissimi minimè cedat. Sed de ea re siue
fabulosa sit siue historica, statuat quiuis pro arbitrio. Hæc vr-
tica de qua nunc agimus, duriore est carne, quam ob causam à
nostris reiicitur.

De Vrticæ quinta specie.

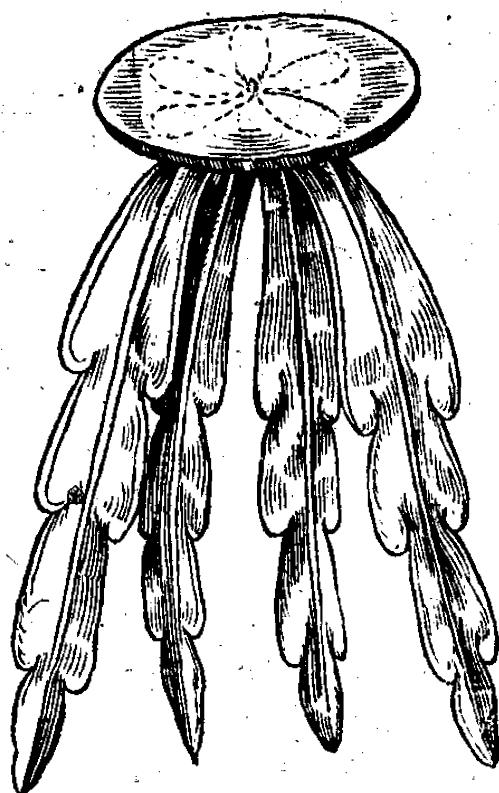

CAPUT XIX.

RTICAS solutas diximus vulgi lingua potes nuncupari, ex iis est quæ à Liguribus *capello di mare*, à Massiliensibus *capeau carnu* vocatur, quasi dicas pileum marinum, & pileum carnosum à figura. Etenim pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert, altera parte polyporum pedibus similis est: octo enim pedes habet crassiusculos extremis partibus quadratos in acutum desinentes, nullas interiores partes distinctas habet. Corpore est adeo pellucido & splendido ut oculos offendat & hebet. Circa Magalonam plurimæ reperiuntur, maximè æstate, quæ tum dissoluuntur & in liquorem abeunt diffluuntque glaciei modo, si diutius manibus traetæ. Ad eam magnitudinem accrescunt ut pileos quibus viatores vi solent, superent. Pruritum in pudendis & vredinem in manibus & oculis incidunt, atque acrimonia sua venerem sopitam vel extinctam excitant, qua maximè de causa cum vrticis numerandæ sunt.

De alia

De alia Vrtica soluta.

CAPUT XX.

N Sinu Agathensi vidimus eam quam hic exhibemus vrticæ speciem, quæ supradictis substâtia, vita, viribus similis est, quatuor duntaxat pedes habet seu frondes potius longiores quàm vllæ aliæ vrticæ, satis aptè foliis achanti comparari possunt: in altera parte lineas aliquas habet stellatim dispositas. Quàm procul absunt à veritate qui hanc vrticam & superiorem pro pulmonibus marinis usurparunt, suo loco demonstrabimus, nec minùs errant qui vrticas cum holothuriis & tethyis confundunt, cùm toto genere differant, quamuis Aristoteles holothurijs & tethyis vrticas subiunxerit.

*Lib. 4. de his.
anim. cap. 9.*

G V L I E L M I R O N D E L E T T I I D E P I S C I B V S

L I B R E R . X V I I I .

¶

Quæ dicantur Crustacea.

C A P U T . I .

*Lib. 9. c. 11. &
2 lib. 11. cap. 37.*

Lib. 9. c. 49. 30.

*Lib. 3. de fac.
diment.*

Lib. 3. cap. 31.

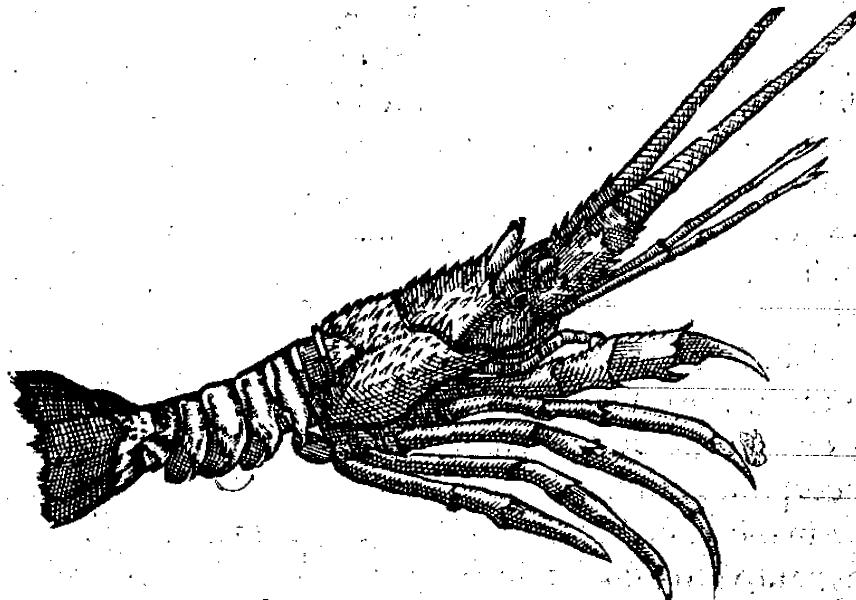
*Lib. 4. de his.
cap. 2.*

R O P O S I T I S Tribus ἀνάμεω, id est, sanguinis expertum generibus, & horum primo iam explicato superest ut ad secundum aggrediamur, quo continetur ea quæ à Græcis μαργάρης appellatur, id est, molli testa operata, quæ Plinius crustis intecta & crustata vocat, vulgus crustacea: quod tegmentum non æquè durum ac densum habeant ac δέρπαρχός μαργάρης, quæ δέρπαχος, id est, testa dura & silicea integuntur, neq; molle, veluti squamosi pisces, vel ij qui molles nominantur, sed durius mollibus & tenuius ostracodermis. Ea, inquit Aristoteles, partem solidam foris, molle carnosamq; intus continent. Solidum illud fragile non collisile est, quale cancerorum genus, & locustarum. Plinius tamen locustarum crustam fragilem dicit. Hoc aquatilium bestiarum genus latissimè patet, estq; varium admodum & multiplex: nam magnitudine, specie, figura, asperitate, levitate distinguntur. Vita etiam distant. Nam in Italia, maximè in fontibus & rivulis reperiuntur cancri non dissimiles nostris marmoratis. Ibidem & in Gallia sèpissime in fontibus & rivis capiuntur astaci maritimis minores. Crustatis autore Galeno, inest salsus succus, suntque omnina duræ carnis, idcōque concoctu difficultia sunt, multumque nutritiunt, prius in aqua dulci elixa. Horum caro quemadmodum & ostreorum ventrem silit, quando in aqua prius elixa succum salsum deposuerint. De horum plurimis hoc libro tractabimus. Sed prius admonendus lector, veteres nomina quædam confusisse, vt, cancer nomen aliter atque aliter usurparunt. Plinius pro genere sic usus est. Cancerorum genera carabi, astaci mææ, paguri, heracleotici leones & alia ignabiliora. Aristoteles eos tantum cancros vocat, quibus rotundum est

corp

corpus, quibusc; cauda deest. Illud verò animaduersione dignum est, quod Aristoteles scribit solis cancris ex crustatis caudam deesse: *ibidem* κίνος μέγας τάχις τρίσσων διπότων, inquit, quod fallum esse *autem* laconuincit. Nam cancri omnes caudam habent, sed corpori applicatam, quam non extendunt nisi foeminæ, cùm eam partem ouorum copia distentam habent. Componitur autem cancerorum cauda ex quinq; tabellis (sic enim appellamus τὰς πλάκας crustas sectas & congestas, & πλακώδης tabellatos) sed hæ in acutum desinunt non in pinnas, vt in locustis: quia cancri cauda non natant, verùm in ea oua deponunt, & conseruant, in eadem est excrementorum exitus. Huiusmodi cùm sit caudæ usus & cōpositio, non video cur cauda dici non possit, et si perpetuò non promineat, neq; extenta sit. Quæ verò ab Aristotele ratio adfertur, nihil necessariò mihi videtur concludere: differunt, inquit, locustæ à cancris, q; locustæ caudam habeant, qua carent cancri, quoniam locustis ut nantibus cauda utilis est: natant enim, caudæ ut pal- mulis innitentes, canceris verò inutilis, quia terrenam vitam agunt, ca uernásq; subeūt. At squilla lata pedes habet & graditur, cauda tamen non caret. item cancellus purpurarum, buccinorum, cochlearū testas subit, illicq; degit, nihilominus tamen caudam longam habet & ex tentam, ut ipsemet Aristoteles scripsit. Quare rectius dicemus cācros caudam habere, sed corpori appressam, ne ingressum impeditat.

De Locustis.

C A P U T . II.

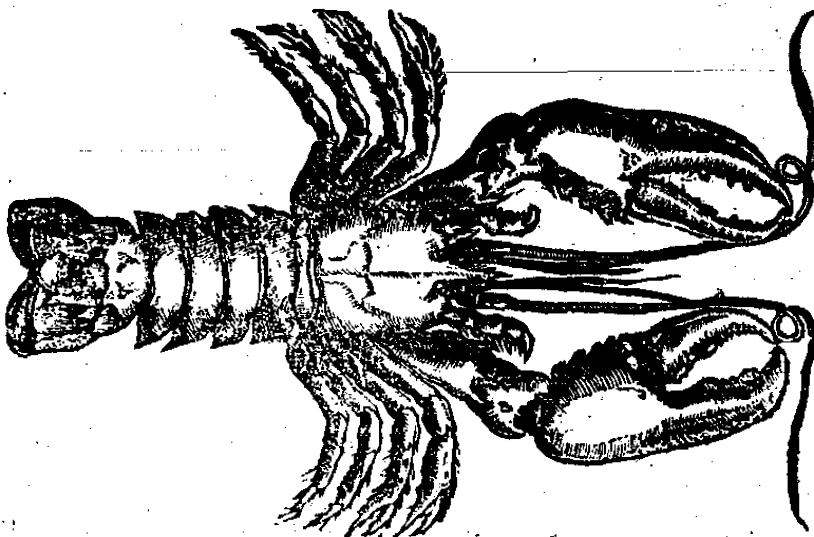
R V S T A T O R V M Quatuor sunt summa genera autore Aristotele, locustæ, astaci, squillæ, cācri. Primùm locutas, reliqua deinceps exequemur. Dicitur locusta à Grēcis χρῆμα, quem etiā ἄρχεται vocavit Archestratus, ut ex Epicharmo confirmat Athenæus.

Dicta etiam est locusta γανθίας à Græcis eodem Athenaeo autore.
 A nostris *langouste*, à Liguribus *alagousta*, ab aliis *lanchrina*. Locusta
 duo habet cornua ante oculos magna, initio aspera & aculeata: de-
 inde rotunditate p̄cipitata, in exortu crassissima, quæ paulatim ma-
 gis ac magis ita gracilescunt, vt tandem in tenuissimum cirrum desi-
 nant, in omnemque partem pili instar flecti possint, initio quaternis
 articulis distincta sunt, vt cū nullus ingruat metus recto meatu
 cornibus ad latera porrectis, in pauore iisdem erectis obliquè in la-
 tera procedant. His alia duo cornua articulata, lœviora, minora,
 tenuiora subsunt, quibus pisciculos, vt opinor, allicit & venatur.
 Oculi cornæ semper prominentes & exerri, in obliquum mobiles,
 aculeis acutissimis firmissimisque vtrinque tanquam propugnacu-
 lis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui
 pedes ad tutelam. Dorsum aspernum est & aculeatum, veluti
 è fronte aculeus magnus eminet. Inde illa Tiberij Cæsar is crude-
 litas qui apud Capreas locusta os piscatori dilacerari iussit. In la-
 teribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas, pedes plures
 quaternis: quia sanguine parentia pluribus mouentur notis quām
 quatuor, siue terrena sint vt scolopendræ, multipedæ, siue aqua-
 tilia, vt mollia & crustata. Sunt igitur locustis pedes vtrinque
 quini annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes den-
 ticolatos, modò brachia forcipata interpretatus est. Χλῆ propriè
 est δοῦλη vngula, & dicitur ἐπὶ τῷ διερύχω τέλων, de animalibus qui-
 bus bifida est vngula, quasi χηλή, ἀπὸ τῆς διέχισθαι, ὡς ὅπλη, ἐπὶ τῷ
 μερούχω. Inde igitur accepta significatione chelas in crustatis dixe-
 runt non vnicō aculeo constantes, sed dupli & articulato veluti
 in forfice. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò in-
 trorsum. Cauda lœvis & sine aculeis ex quinque tabellis contexta, in
 pinnas quinque desinens natandi causa ei quasi remo locusta inni-
 titur, estque in ea situm totius corporis robur, quod experieris si ea
 parte locustam apprehendas: nam valida frequentique agitatione è
 manu elabitur, nec nisi cauda corpori appressa, vel è cornibus suspe-
 sam retinere queas. Differt mas à fœmina, quod fœminæ prius pes
 duplex, mari simplex. Præterea in caudæ supina parte fœmina ap-
 pendices pinnis similes, duplices habet ad contegenda & conseruan-
 da oua, mas simplices & paruas. Sunt & qui magnitudine corporis
 distinguant, vt fœminæ maiores sint, mares minores. Postremò mari
 in nouissimis pedibus voluti calcaria maiuscula prominent, acuta,
 quæ fœmina parua habet, & lœviora. Locustis bini sunt dentes magni
 in lateribus positi contrà quām in cæteris piscibus, in ore caruncula
 lingua specie, sequitur gula breuis. Hanc ventriculus membraneus
 excipit, cuius ostio tres infixi sunt denticuli duo aduersi, reliquus
 infra. Inde intestinum ex ventriculi latere simplex, pari semper
 crassitu

crassitudine in caudam terminatur, quæ excrementa excernit, & oua edit. Præter ista in loculis meatus est, qui à pectore pendens in anum terminatur, in fœminis vulua est, in maribus feminis receptaculum: hic meatus iuxta carnis cauum continetur, ita ut media caro inter intestinum & meatum sita sit, meatu, carnis cauum, intestino conuexum contingente. Hoc meatu, mas à fœmina non differt: nam in utroque à pectore pendet, tenuis est, candidus, humorem quendam pallidum intra se continens. Hæc Aristoteles. quæ vera esse docet disserio, nisi quod in fœminæ meatu qui pro vulua est, non semper humor pallidus inest, sed oua quæ cocta rubescunt, vnde corallum appellant nostri, quo tempore melior est locusta. Capitis colliq; testa subtus tota perforata appetat. Coeunt locustæ more quadrupedum retro mecentium, scilicet ut fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat & applicet: coeunt vere iuxta terram, oua utero gerunt tribus mensibus, Maio, Iunio, Julio. Deinde oua in appendicibus illis supinæ partis caudæ reponunt, quæ deinde vermium more augentur. Loculis omnibus vita diuturnior est, crusta exuuntur quæmodum angues senectute, id quod consultò à natura factum est: crusta enim densior reddita motum impedit, eique veluti grauiori oneri succumbentes locustæ longè segniores ad motum redduntur. Iis igitur excrementis quæ in eam abibant, in aliam quæ subest gignendam absumptis, formaque à superiore accepta, illa alimentis destituta siccior efficitur, facillimèque colliditur. Testaceis idem non cœnit, quia locum non mutant, sed stabili in sede viuunt. Locustæ carnivoræ sunt, murænas interimunt & vorant, contrà à polypis vincuntur, cibos ore conterunt. hoc ostendit oris constitutio, & gulæ angustia, ledi non possunt nisi sub cauda, duræ sunt carnis & difficilis concoctu, quæ superiora, teneriora sunt, quæ caudæ proxima, duriora, candida. Nostri ore & ano diligent et stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno assant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidunt, aromatis, aceto cōdientes, apiique foliis aspersis. Dorion quidam apud Athenæum festiuè ad modum dicit locustam tria in se habere, διασθέω, καὶ θεωχίδη, καὶ θεωεῖδη, id est, exercitationem, edulium, & contemplationem. Quum enim integrâ mensis apponitur, frangendis pedibus & brachiis, thorace diuellendo, cauda distrahenda, manus oculique exercentur, tum edulium est cibūsque conuiuis non ingratus. Interea mirabilis & ingeniosa spectatur animalis huius fabrica, cornua mobilia tum ad pretentandum iter tum ad pugnandum, item aculei, magna toto in dorso & capite asperitas tum ad propulsandas, tum ad inferendas iniurias, articulorum vincula, tabellarum connexus, quæ omnia imitati milites

loricas suas fabricati sunt. Hic, inquam, triplex fructus ex locusta integra apposita percipitur in conuiuio minimè muto, & in quo non solum corpus cibo potuque reficitur, sed animus doctis sermonibus lepore aliquo semper conditis recreatur.

De Astaco.

C A P U T III.

S T A K O ī quasi ἀγαθοὶ mea quidem sententia dicuntur, id est, non destillantes sed abundē fluentes, quod tubercula plurima tum alba, cum purpurea guttarum siue lachrymarum specie forcipibus inspersa habeant, nominabant etiam ὄγακες Attici Libri. 3. pro ἀγαθοῖς, ut ὄγακες autore Athenaeo. Gaza gammaros conuertit, vulgi Italici appellationem ut opinor, secutus: dicitur enim gammaro, vel cambaro. Non sum tamen nescius gammari vocabulum vetustum esse & Latinum, ut apud Martialem.

Concolor in nostra gammare lance rubes.

Libr. 7. Sed gammarus squillarum species erat veteribus Romanis, Athenaeus. Κάμυαροι. Επίχαρμος ἐν ἱβας γάμω ἔτι δὲ ἐτοι τότοι βῶντες, σουαέδεις, ἀφίδαι, χύμαροι: καὶ σώφρων ἐν γηναγκεῖοις μήνοις αὐτοὺς μέμνηται, ἔτι δὲ καρπέων γένος, καὶ υπὸ ρωμαίων θτως χρηστοῦται. Gammari. Epicharmus in nuptiis hebes, præterea, bocæ, smarides, aphyæ, gammari. Horum etiam Sophron meminit in muliebrisibus mimis. Est autem squillarum species, & ita à Romanis vocantur. At astacus non squillarum sed locistarum potius generis esset: nam, ut Aristotlei placet, locustis similis neque multis notis ab iis dissidet. Tolv.

μελανορράπαντες εἰς μὴν εἰς γένος οὐδὲ καρπάσια. οὐδὲ τόνος παραπλήσιος
 ἐπειδὴ οὐδὲ καλλυνθίων αἰγακῶν. Crustatorum animalium primum
 genus est locustarum, & huic simile aliud astacorum. Præterea nul-
 lis est opinor, qui καρπάσια & καρπασίδας idem esse neget, at has
 Galenus aperiè ab astacis secessit. Αἴγαι, καὶ παῖονος, καὶ καρχηδονίς, Lib. de fisi.
 καὶ καρπάσια, καὶ καρπασίδες, & καρπασίδες, διατάξας λεπτὸς εἶχε. οὐδὲ
 καὶ οὐταρχός. Quod si Latinam τὸ ἀετοῦ appellationem desideres,
 cum planè esse arbitramur, quem Plinius elephantum appellat, à ma-
 gnitudine opinor & longitudine pedum & brachiorum. Id ex eius
 pictura perspicuum est. Elephanti locustarum generis nigri, pedi-
 bus quaternis, bisulcīs: præterea brachia duo, binis articulis, singu-
 lis forciculis denticulatis. Quæ omnia tam astaco conueniunt, ut
 nulli magis: etenim specie & longitudine corporis locustis similes
 sunt, sed colore differunt: sunt enim nigri, id est, purpurei sive vio-
 lacei coloris exaturati, pedibus bisulcīs, brachiis duobus, forcicu-
 lis denticulatis, ad eorum discriminem qui pedes quidem habent, sed
 simplices, ut locusta, & chelas sine denticulis. Sed astacum nostro
 more fusiūs describamus, à Gallis & Normanis *homar*, à Romanis
gammaaro, vel *cambaro di mare*, à Venetis *astase*, à Genuensisibus
lombardo, à Græcis huius temporis ἀετοῖς, à Constantinopolitanis
liczuda vel *lichuda* vocari audio, ab Illyricis *larantola*, à nostris *lan-*
grout vel *escrueice de mer*. Astacus corporis habitu astaco fluuiatili,
 quem Galli *escrueice* vocant, simillimus est, magnitudine & colore
 dissidens: nam marinus multò maior est, vidi aliquando forcipis par-
 tem alteram, quæ libram aquæ caperet: colore est, dum vivit, purpu-
 reo exaturato, sed vñā cum vita coloris nitor evanescit, maculis va-
 riis ut cœruleis, rubris, candidis notatur. Coctus totus rubet, ut cfu-
 stata omnia. Cornua duo ante oculos habet, intio articulata, lon-
 ga, tenuiora, quam locusta: sunt & alia duo breviora. E media fron-
 te existit aliud paruum, vtrinque serratum, latius, obtusiusque quam
 in squillis, in quibus est tenuē acutissimumque. Pedes situ' nume-
 rōque à locustarum pedibus non distant, bini forcipibus proximi
 bisulci & hirsuti, chelæ glabræ sunt, magnæ, binis articulis distin-
 ctæ, rostris avium similes: harum pars superior mouetur, inferiore
 immobili, veluti in crocodili maxillis. Interiori parti majora tu-
 berculæ affixa dentium specie, quam ob causam denticulatos forci-
 pes appellant. Cauda, ut in locusta, ex tabellis contexta est, in
 pinnas desinit sed duriores. Dentes duo veluti locusta habet, ca-
 runculam pro lingual gula, veturiculus, partesque interne om-
 nino similes. Ut ostendamus nos verum Aristotelis astacum repræ-
 sentasse, & vehementer errasse autorem lib. de aquatilibus, qui longè

alium ab astaco crustatum pisces exhibuerit, aut potius somnia-
rit: adscribam integrum Aristotelis descriptionem ταρπηπαγκαδός,
ex libro quarto de historia animalium, ut melius omnia intelligi pos-
sint. Astaco, inquit, nitet color nigro asperso. Primum inferiore
loco octo pedes habet utrinque quaternos, deinde duos magnos,
utrinque singulos, multò maiores, in extremo latiores, quam locu-
sta, sed inaequales: dextri enim extremum latum est, prominens &
tenue: sinistri crassius & rotundius, utrumque tamen indiuisum est,
superiore & inferiore parte, veluti maxilla dentes habens, sed de-
xter pes paruos omnes & serratos, sinister in summo serratos, inter-
nos veluti maxillares, inferiore in parte quatuor & continuos, supe-
riore tres & non continuos. Aliquando contrà euenit, ut post ipse-
met annotat, ut quod sinistro tribuitur, dextro insit & contrà. Ut
que pes superiore partem mouet, & ad inferiorem astringit, ut
que inferiore situ extorsus obtortus est, unde γαυψώνχοι ἀταργί ab
Epicharmo dicti sunt, teste Athenæo, tanquam ad capiendum &
premendum nati. Supra horum magnorum exortum duo alij par-
ui existunt, hirsuti, ore paulò inferiores. paulò adhuc inferiores
sunt branchiæ, circa os veluti ex pilis multis compactæ, quæ assi-
diè mouentur, duos paruos & hirsutos pedes ad os adducit, qui &
adnata quædam tenuia gerunt. Dentes duos habent astaci locustæ
modo, superiore loco cornua multò breuiora & tenuiora quam lo-
custa, quatuor item alia his forma quidem similia, sed breuiora &
tenuiora. Supra hæc oculi parui & breues, non ut in locusta magni,
frons quasi quædam acuta & aspera. Supra oculos extat latior,
quam locustæ, denique facies acutior, & pectus latius quam locu-
stæ, carnosius & mollius. Octo pedum inferiorum, quatuor in sum-
mo bifidi sunt, utrinque scilicet bini magnis chelis propiores, reli-
qui quatuor, utrinque scilicet bini minimæ. Cauda quinque tabel-
lis constat, quam Σάχλων, id est, collum vocari scripsit Aristoteles,
nisi mendosus sit locus, sequitur sexta illa pars latior. Inferiora, in
quibus fœminæ priùs patiunt, quam oua edant, quatuor sunt hirta,
quibus singulis spinæ singulæ breues ad exteriora prominent. Pectus,
corpùsque totum lœue est, non quemadmodum in locustis asperum.
Fœminæ & maris in hoc genere nullum est discrimen. Etenim mas
& fœmina utique contigerit alterutram chelarum maiorem ha-
bent, utranque æqualem nunquam. Et alibi idem Aristoteles. Lo-
custæ, cancrique omnes chelam dextram grandiorem valentio-
remque habent. Astaci soli non hanc vel illam, sed alterutram, ut
sors tulerit. Quis dilucidiūs unquam rem ullam expressit, quam
astacum Aristoteles his verbis? His adde inter omnes doctos con-
stare

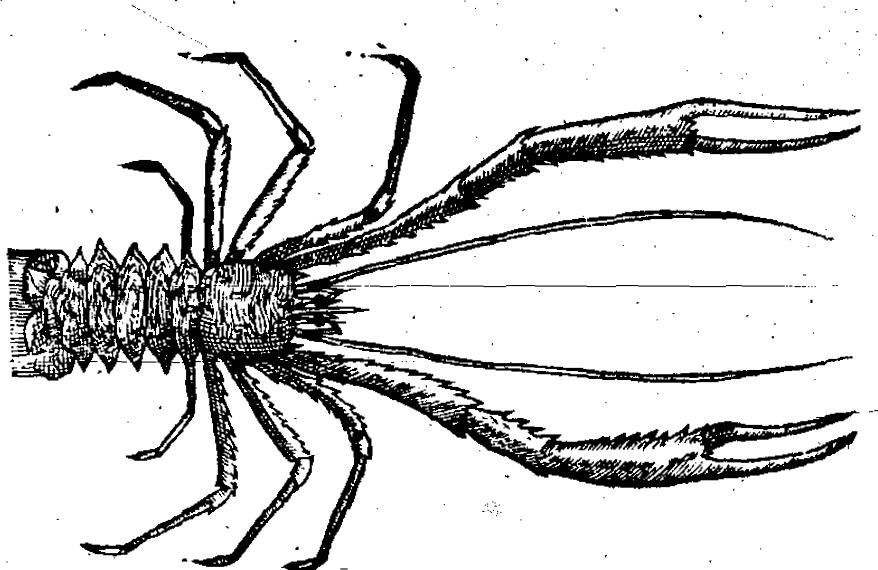
Lib. 4.

Lib. 4. de par.
anima. cap. 8.

stare, astacum fluuiatilem esse, quem Galli *escreuice* appellant.

Quò magis error præclari illius autoris L I B . de aquatilib . con-
vincitur, qui ineptissimam, & à naturali alienissimam astaci
formam exhibuit, quæ locustæ etiam quadrare nullo modo po-
test, ut ex eodem Aristotele, & ex præcedente capite colligere
facile est. Idem autor credit adulterum astacum a Latinis ele-
phantum dictum, & Plinij elephantum astaci delineationi planè
conuenire, sed quām ineptè ista accomodet, consydera quæso
studiose lector. Inter marina , inquit ex Plinio, sunt elephanti
locustarum generis nigri, pedibus bisulcis. Ego verò pro pedibus
bisulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinque sub-
sequuntur. Addit præterea brachia duo, binis articulis, singulis-
que forciculis denticulata, quæ in astacis cernimus. Nam singula
grañdia astaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticula-
tis forcipibus bisulcis armata sunt. Hæc sunt noui illius autoris
verba. Primùm in astaco quem depinxit quaterni pedes bisulci
non sunt, imò nulli, sed omnes articulis tantum intercepti & in
vngues siue τληνχα desinentes. Quare aut delirasse ipsum opor-
tuit in pingendo astaco, aut qui bisulci pedes dicantur non intel-
lexisse. Ipse verò secum pugnat, qui elephanti descriptionem asta-
to accommodans, pedes bisulcos quaternos se intelligere ait,
alio autem in loco qui cum quem modò citaui præcedit, duos tan-
tum bifidos astacis pedes tribuit. Pedes inquit, vtrinque quatuor
habent, quorum duo priores in extremo bifidi sunt ad incessum:
alij duo natatui magis inseruiunt. Deinde duo brachia in eius-
dem astaci delineatione binis articulis, singulisque forciculis den-
ticulata nusquam comparent, sed illa sunt reliquis quaternis cras-
siora duntaxat, in singulos vngues siue τληνχα desinunt, quæ al-
tera parte vel serrata, vel hirsuta spectantur. Quare quod pro
astaco proposuit, neque locustæ neque astaci formam aptè re-
fert, sed potius commentitia res est. Præterea hoc docere non est,
sed studiosis imponere, aliud pictura, aliud verbis demonstrare.
Ad astacos veros redeamus, quos ex pictura nostra facile & verè
agnosces, & eosdem siue adultos, siue non adultos cum elephan-
tis Plinij esse existimabis, ex iis quæ in superioribus diximus. Iij in
lœvibus locis nascuntur vt ex Aristotele citat Athenæus, locustæ *Liber.*
in asperis & petrosis, neutri in lutosis. Quare in Ellesponto & cir-
ca Thasum nascuntur astaci, circa Sigeum & Atho locustæ. Theo-
phrastus eodem teste prodidit astacos, locustas, squillas senectu-
tem exuere.

De Leone.

CAPUT IIII.

AT H E N Æ V S Obiter tantum ex Diphilo leonem inter malacoderma recensuit, quo in loco pro μαλαχοδέρμων perperam legitur ὄστραχοδέρμων, ut ex contextu apparet. Tōr ḥ μαλαχοδέρμων καρπίς, ἀστάκης χερύβις, ράρκης, λέων τῇ αὐτῇ γένες ὄνται μιαρέργη. μελίγων δὲ ἐγίνεται λέων τῇ ἀστάκῃ. Aristoteles nullam omnino mentionem fecit. Plinius LIB. IX. nominauit tantum. Cancrorum genera carabi, astaci, mææ, paguri, heracleotici, leones. LIB. VERÒ XXXII. notam addit, qua à similibus secerni possit: Leones, inquit, quorum brachia canceris similia sunt, reliqua pars locustæ. Ex quibus verbis quisnam sit verus leo post longam diligentemque omnis generis crustatorum investigationem certo me cognouisse existimo, qui cùm minimè contineundus, imò spectatu dignissimus esse videatur, paulò fusiùs qualis sit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis leo à colore flauo, ut arbitror, quo coloratus est, dum viuit, & è mari captus educitur, & quod hirsutus sit. Astaco corporis specie affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiusculos, quorū scissura maior quam in vlo alio crustatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in elephantis sunt loco brachia villis vestiuntur & aculeata sunt. Pedes tres, qui proximè brachia sequuntur longiores sunt, aculeati, in calcaria terminati, ultimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis, neque pilis munitus. Præterea ab astaco dorso aculeis differt,

Cap. 31.
Cap. 11.

qui-

quibus eum locusta conuenit. Verinque cornua duo longissima re-
nuissimaque habet. item alia in fronte brevia, inter quæ vnum è me-
dia fronte eminet acutum, neutra parte serratum, hæc sunt oculorum
propugnacula, qui cornei sunt, & prominent. Corpus totum vndula-
tum est, instar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, ca-
melorum vulgo appellamus. Cauda perinde ac in astacis in pinnas
quinque desinit, sed lineis magis distincta. Captus leo circa Lerinum
insulam quæ nunc insula D. Honorati dicitur, non procul ab Anti-
poli, ad me missus est. Hæc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachiis
cancris similibus, locustæ corpore leonem esse quem depinximus fa-
cilè iudicabit. Ex canceris enim permulti brachia pro corporis magni-
tudine longa habent, hirsuta, forcipata. corporis locustæ figura longa
est, cauda ex tabellis constat, dorsum aculeatum quæ in leone nostro
expressa spectantur. Non minus absurdè de leone quæm de astaco lo-
quitur autor libri de aquatilib. nam quemadmodum astacum adul-
tum, à Latinis elephantum dictum fuisse credit, ita Græcos astacis
grandibus nomina immutasse, & leones potius quæm elephantos ap-
pellare maluisse: nam Aelianus, inquit, eam descriptionem tribuit leo-
ni quam Plinius elephantō. Esto idem sit leo Aeliani & elephatus Pli-
nij, an propterà rectè concludetur eundem esse Plinij elephantum &
leонem? Sic enim ille concludit. Constat igitur leonem eundem es-
se pisces quem elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè
distinxisse. Nam cùm Plinius de elephantis dixisset. paulò post leones
sabiuinxit, & notam diuersam addidit, quorum brachia. inquit, can-
cris similia sunt, reliqua pars locustæ. Alius est igitur Plinij elephan-
tus, alius leo quem hoc capite expressimus.

Lib. 3. cap. 12.

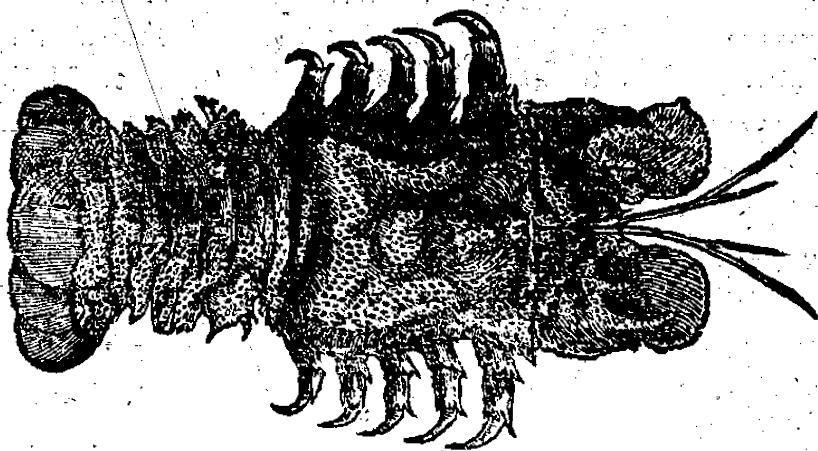
De Squillis.

CAPUT V.

E Q V I T V R. τὸν καρπὸν genus quod tertium post locustam & astacum ab Aristotele numeratur, Gaza cum Cicerone & Plinio squillas conuertit, Cicero lib. 1. de Natura Deorum squillam parvā vocat, ὁ καρ-
πός Aristotelis Plinius vetò LIB. x. 1. Crusta fragili in-
clusis rigentes oculi, loculis squillisque magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent, & LIB. ix. Coēunt locustæ, squillæ, cæcri Cap. 37.
ore. Athenæus autor est à Sophrone & Epicharmo καρπίδας dictas à Si- Libro, 3.
monide καρπίδας. Idē tradit καρπίδας à capitibus magnitudine nominatas, Ibidem
εἰδομέναις τὸν καρπόν την κάρπα, ὁ ταλεῖτον γάρ μέρος τῆς σώματος ἡ κέφαλος
καρπόγλο. dictæ sunt carides à dictione κάρπα, id est, à capite: maximam

enim corporis partem caput occupat. Quod etymum si verum sit, non possum non mirari Galenum, qui LIB. VIII. de vſu partium malacostraca omnia capite trūcatit: nam cūm initio libri in quibusdam solū id fecisset: Tōis μὴν ψεύτερόν ἐστι (de collo & capite loquitur) τοῖς δὲ καφαλὴ μέτωποι καράβοις μὴν οὐδὲ ἀστακοῖς, καὶ πατέροις, Εἰ καράκοις ψεύτερον. τοῖς δὲ ἵχθυσι ἀπαγγέλλει καφαλὴ μὴν ἐστι βάχυλος δὲ σὸν ἐστι, aliquantò pōst malacostraca omnia eadem lege conclusit: Άλλα καράκοις τε, καὶ τοῖς ὄμοις τοῖς μελαχεράχησι, καφαλὴ μὴν σὸν ἐστι. Τὸ δὲ τὸν αἴσθητόν τε, καὶ τὸν καραπέτην κατίσεων, ἐξηγεμόνων μέσον ἐστι, οὐδέτας πάντων αὐτοῖς καὶ τὸ γόραξ τελεγυμνῶν ἔνθατῷρ αὐτοῖς ἐστιν ἀπαγγέλλει. Καὶ τὸν αἴσθητόν ὄργυδια. Sed & canceris & aliis crustatis caput deest, partem vero quæ sensibus & motionibus à voluntate pendentibus p̄r̄est, illi sanè in thorace sitam habent, in qua omnes sensuum sedes habitant. Ac maluit Galenus quantum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam discessione facere, qui ē corde sensum motūmque omnem tanquam ē fronte manare credebat, quam iis caput tribuere, ut ipsius verba clare ostendunt: Οὐδὲ θέτερόν εἰναι οὐδὲ γένεσις καφαλος, τοῦτο δὲ ἐκεῖνοις εἴναι τοῖς ζώοις δέ μέσον, εἰς δὲ τὸν εἰρημένων αὐτοφέρει. Η εἰ μὴ ἐγένετο καφαλος ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τότεν ἀπάντων αρχή. Itaque quod in nobis cerebrum est, id sit in aliis animantibus pars illa ad quam quæ dicta sunt, scilicet sensus & motus referantur: aut si cerebrum non est, certè cor omnium horum principium fuerit. At quod canceris caput sit, sed indiscretum alibi diximus. Quod squilla, plurāq; alia malacostraca caput habeant, & discretum, & piscium ceterorum modo ab aliis partibus distinctum sensus ipse demonstrat, quicquid dicat Galenus alio etiam in loco p̄t̄er iam citatum Καρκίνος τε οὐδὲ Στύπην δέ τὸν μελαχεράχων γένος οὐδὲ ἡ καφαλαια, καὶ μῆτα πολλὰ τὸν παραπλοῖον, τοῦ μὴν ψεύτης εἶχε καφαλῶν, τοῦ δὲ οἰον οὐποτεφαλῶν μόνων. Cancer igitur & vniuersum crustatorum genus, p̄t̄erē balenæ & multa alia huiusmodi vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quod vero balena in eo numero recensetur, mendosum esse puto: neque enim balena ex genere crustatorum, neque capite caret, sed id habet discretum & distinctum. Quare καλύβδητον (nam ea inter crustata à veteribus nominatur) vel aliquod aliud affine crustati pisces nōmen reponere oportet. Sed ad squillas referatur oratio. Harum tria genera constituit Aristoteles, sunt καρκίνοι, id est, gibbæ, κραύστραι, et angines vertit Gaza, sunt animal. ca. 1. & paruæ, quæ maiores nunquam fiunt. Nos species plures facimus, quia ad tres superiores referri omnes non possunt, ut squilla lata, alia quæ cælata est & glabra, p̄t̄erē quæ μεγάλη dicitur, nulli rectius quam squillarum generi attribui potest, ut suis locis deinceps explicabitur.

De Squilla lata.

CAPUT VI.

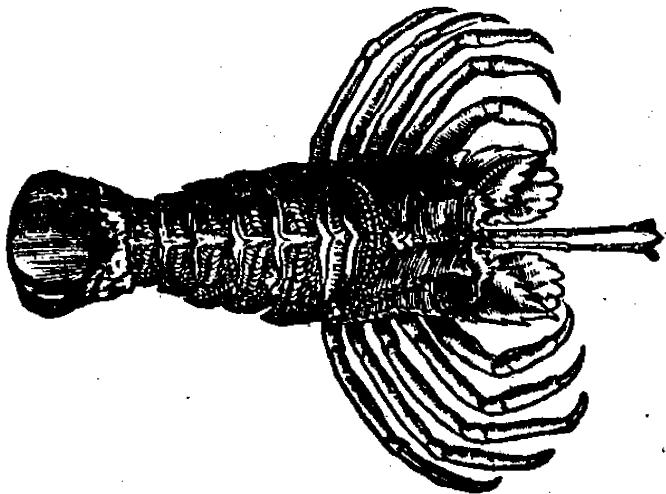
SQVILLÆ Quam h̄ic proponimus cognomen latæ damus, ut ab alijs distinguitur, nec id sine exemplo. Nam Archestratus autore Athenæo *ωλαρίας* *xa-* *ib. p.* *eōus* appellauit, quanquam locustas, astacos, caridas confudisse videatur, quæ tamen secernenda esse & specie differre ostendit Athenæus. Squilla lata nostris incognita est, & ob id *ἀπόρρητος*, & Liguribus *orchetta* nominatur. Si quis ob similē corporis speciem cum locustis potius quam cum squillis annumerandam censeat, vel hoc uno refelli poterit, quod locustis pedes ultimi in forcipes terminantur, quos chelas vocant, quibus squillæ carent autore Aristotele. Squilla igitur lata locustarum est magnitudine, sed latior multò & magis depresso corpore & hirto, in fronte ossa duo, utrinque vnicum, in ambitu serratum, in quibusdam acutius, in aliis latius, his pinnæ duæ alligantur. inter hæc, duo enascuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, ut ex duobus quatuor fiant, tenuia, non valde longa. Os & oris appendices ita habent ut in locusta. Brachia duo habet cum aculeis, veluti clavis eminentibus, pedibus maiora non bifida quæ in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui bisulca non esse videbant, pedibus annumerabant, ut quinque pedes esse dicerentur. Sed hoc squillis proprium est chelis earere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes utrinque quaterni sunt, ut in locustarum & cæctorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur, frons quadrata & lauanda quam in vlo crustatorū genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt ex quibus extant tuberculæ, quorum summa pars adeo rubet ut carbunculos in annulorum pala inclusos esse dicas. Cauda tabel-

*Lib. 4. de pari:
animal. ca. 8.*

AA

lis quinque constat, & in pinnas totidem desinit, in caudæ supina parte appendices sunt, ad oua reponenda quemadmodum in locusta. Eadem modo coit, & aestate parit, internaque omnia similia habet. In cœnosis locis viuit, argumento est quod sordida lutosa; obsita è mari extrahitur, carne est molli ut astacus. Rara est apud nos, Massiliæ aliquando capitur. In Africa frequentissima est, & maxima, quam si via disset Apicius ille Ἀλφάρος, qui squillarum prægrandiū causa in Africam nauigarat, non tam citò ad suos rediisset: illic enim conspectis squillis paruis, execratus prouinciam ita regredi instituit, ut terram illam non attigerit. Sunt qui de Archestrato id narrent. Explodenda est eorum sententia qui squillam latam quam depinximus vrsum esse credunt, cum vrsus videatur Aristoteles cum cancris numerare, ut suo loco dicemus.

De Squilla cælata siue Cicada Æliani.

C A P U T VII.

V A M Hic proponimus nostri cicadam marinam vocant, alij cicadam marinam eam esse opinantur, quam postea ugula esse demonstrabimus. Eam de qua nunc agimus cicadam potiore ratione nominandam esse censuimus, ob maiorem cum cicadis terrestribus similitudinem: squillam verò tum quod supradictæ similis sit, tum quod brachia priora indiuisa habeat, qua nota squillas à locustis & cancris secerni diximus, cœlatam verò ut ab aliis internoscatur. nam quinque tabellis constat & dorso egregio naturæ artificio varie cœlatis & sculptis ut in pictura expressimus. Squilla hæc tota rubet, ossa utrinque habet in fronte, in ambitu ferrata, acuta, veluti squilla lata, quibus

anno

annexæ sunt pinne veluti alæ, cornua duo habet, brachia duo indiuisa quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas easdem quas locusta, magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix superat. Carnis substantia astaco similis est. Cicadæ marinæ neque Aristoteles, neque Plinius meminerunt in iis qui extant libris. Sed Aelianus Latinè conuersus his verbis. Est etiam cicadarum genus marinum, quarum maximè pars carabi similitudinem speciemque gerit, veruntamen cornua, non similiter atque ille magna, nec aculeos habet, pinnæ ipsius exiguae terrenarum similes sunt. Hominum plerique idcirco ab eo se abstinent, quod sacram existiment. Seriphij in retia vel fortuito de lapsam non sanè retinent, sed mari reddunt, atque etiam mortuam flentes & sordidati humatione afficiunt, quod eam dicant Perseo Iouis filio, quem ipsi summa religione colunt, consecratam esse. Hanc squille speciem esse puto, quam antiqui cammarum siue gammarum vocauerunt auctoribus Athenæo, Plinio, Columella. Ac primùm cammarum ex genere squillarum esse probauimus ex Athenæo capite de astaco. Deinde inter incrementi parui pisces eum recēsuit Columella LIB. V I I I . & Iuuenalis.

Si tibi dimidio constrictus cammarus ouo

Satyr. 9.

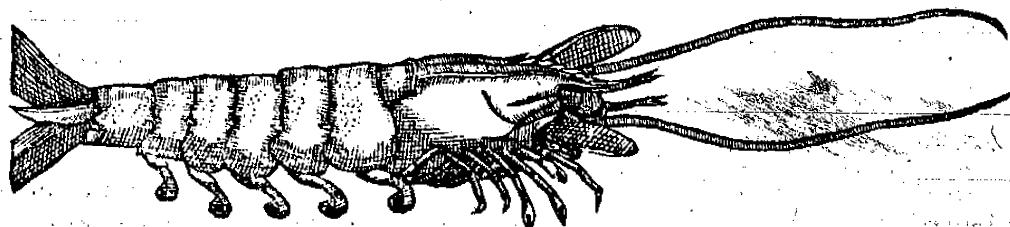
Ponitur.

Postremò color idem manifestius ostendere videtur, magis rubes in hoc quam in vlo alio crustato, siue crudus sit, siue coctus, quique colorem nulli maximè refert, cuius rei autorem habeo Martialem.

Immodici tibi flava tegunt Chrysendeta nulli

Concolor in nostra cammare lance rubes.

De Squilla crangone.

CAPUT VII.

KΑΓΓΟΝΕΣ Squillæ vocantur ab Aristotele, Lib. 4. de his. & ab eodem nonnunquam squilla ῥγύη dicitur, crangines Latinè à Gaza dicuntur, ab Italîs gambaro di- mire: à nonnullis cammarugie & parnochia, à nostris ca- ramote, ab aliis longoustin, à Burdegalensibus seruata

AA 2

veteri appellatione *squilles*. Est hæc squilla palmi maioris longitudine, crusta tenui contingit, laui, candida, nonnunquam ex albo parum rubescere, costa verò tota rubescere, instar cornu pellucida, habet è dorso enatum cornu in fronte, ferratum, sursum recurvum, illius denticulatae asperitates in superiore & inferiore sunt parte, non in lateribus veluti in astacis & squillis latis. Oculi cornici sunt satis prominentes, quibus subiecta pars caua est cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia, flexibiliaque, his alia duo breuiora in summo diuisa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio siue aculeo innixa. Os & oris appendices cuiusmodi sunt in locusta & astaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo qui in calcar terminantur, pedes terni qui hæc sequuntur parum diuisi sunt, bini & vltimi indiuisi. Posterior pars pro reliqui corporis crassitudine & magnitudine longa, septem tabellis constans, in pinnas quatuor desinit, è quarum medio extat aculeus latior quam in squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coëundi pariendique modo, partibus internis à superioribus non differt. Carne tenera est, dulci, bonique alimenti, satis nutrit, hecticis & atrophia laborantibus cibus utilissimus. Squillam *xpáysora* nos rectè representasse demonstrare oportet. Ac primùm cum crustatorum animantium quatuor sint genera ut prius ex Aristotele ostendimus, nulli potius quam squillarum generi subiici hinc perspicuum est. Ea enim quam exhibemus lauis est, locusta toto dorso aspera, chelas ante pedes non habet ut astaci, caudâ est protensa non rotundo corpore & sine chelis, non est igitur ex cancerorum genere. Quare squillam esse necesse est non latam quidem, neque cælatam, ut corporis species & lauitas sine vlla cælatura ostendunt, neque paruam quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor est, quam paulò post exhibebimus, neque gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certissima ab Aristotele tradita qua squilla crango à similibus internoscatur, οὐδὲ ἡ χρεῖσιν ἡ κυφὴ δέ τρούλη τεσαρα, ἐχτὶς ὁ καὶ ἡ χρεῖσιν τεσερήγια ἐφ' ἑκάτερα ἵνα δρᾶ: Τὸ δὲ μέτρον ἀντῶν ἀκεψθῶντος ἀμφότερα, τωλινὸν ἄντρα μὴ τωλινὸν δὲ κυφὴ δένεται. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor, totidem & crangon in vtraque caudæ parte, quarum medium in vtrisque spinosum est siue aculeatum, sed in crangone latum, in gibba acutum. Hæc nota in vtraque squilla, & crangone de qua nunc agimus, & in gibba de qua mox, euidentissima est & verissimam esse com-

periet, qui pictas à nobis squillas cum viuis contulerit,

Hæc sunt quæ fidem faciunt squillam crangonem rectè nos ab aliis distinxisse.

De Squilla gibba:

CAPUT IX.

OGNITIS squillis latis, cælatis, crangonibus faci-
le est reliquias duas agnoscere: gibba enim suo gibbo,
& parua, sua paruitate satis sese produnt. κυρη à Græ-
cis, à Gaza gibba squilla rectè vocatur: à nostris cara-
mote, ad discriminem crâgonis quam caramote appellant.

A Santonibus *de la santé*, quod ægris plurimùm soleant apponere. à Parisiensibus *cheuretes*, à Rhotomagensibus *salecoques*. Gibbæ squil-
læ crangonibus tenuiores sunt, maximè in cauda extrema, in fron-
te cornu gestant veluti crangones, magnum pro corporis ratione.
Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appédices, interna omnia similia
crangonibus habet, caudæ initium in tumorem erigitur, vnde illi no-
men, ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior esse incipit: in pinnas
quatuor desinit, harum medium acutius est quam in crangonibus ut
dictum est, qua nota, & gibbo à crangonibus squillæ distinguuntur.
Hyeme præsertim capiuntur maxima copia in Santonum litoribus,
carne sunt dulci & tenera. Viuæ colore sunt fusco minùsque albo,
quam crangones, coctæ rubescunt. Deuorâtur à reliquis piscibus, sed
mortem suam grauiter vlciscuntur: cornu enim elatū & sursum re-
curuum palato deuorantium insigunt, & sic necat, vnde squilla hac
pro esca vtuntur piscatores: ab ea lupum interfici cecinit Oppianus: *Lb. 2. Am. 10. 10.*
squillæ inquit, exiguae & imbecillæ fortissimum hostem dolo peri-
munt, lupum sua voracitate insignem: nam cùm neque fugere, ne-
que æquo marte dimicare possint, deuoratæ acuto frontis cornu
medium palatum ita vulnerant, vt etiam si initio id negligat lupus,
tandem tamen moriarur.

Καρίδες δ' ὀλίγας μήνι θέτεν, οὐαὶ δὲ καὶ ἀλκηώ
Γύροις ἄλλα δόλοι, καὶ ἀλκημονίαι λαζαροῖσι εὔθυνοι
Λαζαράχα, σφετέρησι εἰπολέα λαζαροῖσι.
Οἱ μήνι γάρ απένδεται, καὶ θειάς λαζαροῖσι
Καρίδεων, ταῦτα δέ τι φυγεῖν αθέτος, οὐδὲ μάχεσθαι,
Ολύμπειαν δ' ὀλεκχοῖ, καὶ διε πάροις φονία.
Εὗται γάρ ἀμφιχθύοντες εἰς πορφύρων οὐδέποτε
Αἴ τοι θάνατος θράχης, καὶ εἰς μετάλλου ὑπεράσπιον.

Oξύκεπας χελυνθός.

Non negarim squillam crangonem cornu idem efficere posse, sed cum squillis paruis id tribuat Oppianus, de gibbis potius intelligendum censeo: nam quae minimæ sunt, cornu carent. Eam quam proposuimus squillam gibbam esse conuincit tumor ille caudæ initio, medius inter caudæ pinnas aculeus acutior & angustior quam in crangone, magnitudo qua paruas squillas superat, à quibus etiam cornu frontis discernitur. Elixantur gibbae squillaæ in aqua & ex accerto eduntur. Vel in sartagine friguntur. hec tis in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatores salubriorésque sunt quam locusta vel astaci. Non minus adferunt conuiuis διαβεβίω, οὐχίδη ρεωρίδη quam locusta.

De Squilla parua.

C A P U T . X.

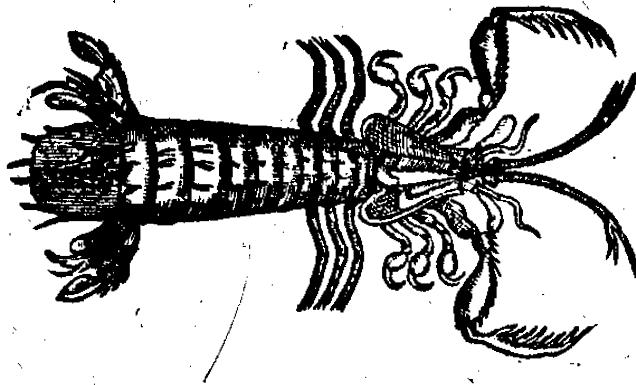
OSTREMA squillæ species proprio nomine caret: ob id periphrasi usus Aristoteles appellat squillarum ὁ μικρὸς γένος, rationem mox subiungens. αὐταὶ γὰρ & γίνονται μεῖζοις, quia maiores nunquam effici possunt. Sed hic animaduertendum est ὁ χρηστὸς μικρὸς γένος, id est squillam paruam, & ὁ χρηστὸς LIB. v. de Histo. animal. non idem esse ac Χύλαρος, quod etiam squillam paruam idem Gaza cōuertit LIB. IIII. de Histor. animal. Quare cum tria sint quae squillæ paruæ nomine interpretetur Gaza, ὁ τῶν χρηστῶν μικρὸς γένος, ὁ χρηστὸς, ὁ Χύλαρος, ex ea conuersione qui in Latino Aristot. magis versatus fuerit, facile in magnum errorē induci posset. Nam Χύλαρος non est ex squillarum genere: chelas enim habet astaci modo, qua de re fusiū suo loco. Paruam squillam de qua hīc loquimur, nostri ciuade vocant, digitī minimi est magnitudine, capite pro corpusculi magnitudine crasso & lato sine cornu quo à gibba differt, alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus gibbe persimilis, punctis aliquot variatur, colore est dum vivit obscuro, cocta tota rubescit. Carne est dulcissima, vt ob nimiā dulcedinē quibusdam fastidio sic: vix enim ullum aliud cibi genus dulcius hoc degustaueris. Cum crusta & pedibus integra frigitur, sunt qui priusquam coquant, in sartagine perforata pedes vrunt, deinde in aqua

Cap. 15.

Cap. 4.

in aqua & oleo elixant. Squillæ in aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hec tis maximè conueniunt. nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multòque utiles sunt fluuiatilibus astacis, quibus medici plerique, pro canceris fluuiatilibus utuntur, cùm tamen duriore sint carne & minus dulci. Si ægris paretur squilla de quibus nunc loquimur, crustis suis nudandæ sunt: si enim vñam cum his edantur, fatus gignunt, veluti aphyæ cum spinis comedæ. Squillæ cum crustis elixæ in aqua & oleo iniecto pipere sopitam venetem stimulant: tum quia semen satis copiosum generant ob dulcē & bene nutrientem substantiam, tum quia fatus gignunt. Si frigantur in sartagine fatus deponunt, quemadmodum frixa legumina: idem de gibbis & crangonibus sentiendum. Hyeme in stagnis marinis capiuntur, & in magnorum fluuiorum ostiis, è mari etiam ex trahi sepe vidi, ne quis ob carnis succum dulcissimum, in dulci aqua gigni tantum existimet.

De Squilla quæ μάλα dicitur.

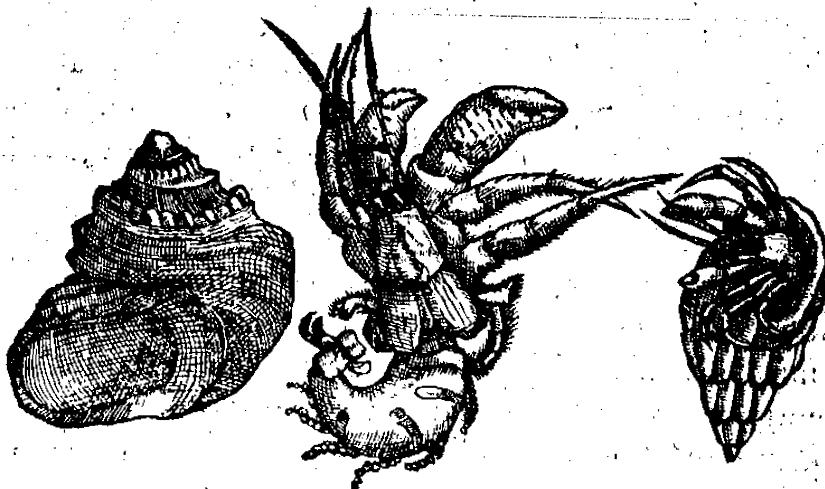

C A P U T XI.

EXPLICANDVM est hoc loco crustatū id quod μάλα nominaui, priusquam à squillis discedamus: nec ad ullum aliud quam ad squillarum genus referre possum. chelis enim caret, quibus à locusta & astaco distinguitur, aculeos in cauda habet, squillarum modo, corporis specie squillis simili, longo, quo à canceris differt. Nemo verò hanc squille specie apud Aristote. Athenæ. Oppianum, Pliniū requirat: ab iis enim nullā huius mentione fieri puto. Quemadmodum autem Latini à terrestris locusta similitudine marinā locustam nominauerunt, ita nos μάλα à bestiōle similitudine quæ est ex locistarum terrestrium genere. Eam bestiolam nostri preguedious, id est, precantem Deum appellant, quod semper manus (brachia vel

pedes in istis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat; eorum more qui supplices Deum deprecantur. Præterea corpore est valde tenui & macilento; vt qui assiduis ieuniis sese conficiunt & macerant. Eandem bestiolam diuinare vulgus ait: captā enim pueri nostri interrogant, qua sit Romā vel Compostellam ad D. Iacobum proficiscendum, ea perinde acsi intelligeret, altero brachio extento iter monstrat. Ab huius, inquam, bestiolæ diuinantis similitudine squillæ speciem $\mu\alpha\gamma\tau\alpha$ nominauimus: nam vtraque corpore est longo, gracili, circa caudā latiore, brachia duo prima longa admodūm. Sed marinam fusiùs describamns. $\mathcal{M}\alpha\tilde{\eta}\tilde{\nu}s$ marinus crustis tenuibus, perspicuis, albis intectus est, brachia duo prima longa habet, articulis intercepta, vt ad os fleeti possint, chelarūmque vsum præstet, interiore in parte serrata, quorum denticuli initio minores sunt in summo ita magni, vt aculeis incurvis aptius quam serræ denticulis comparari possint, cornua duo longa prominent, in quorum summo ramuli duo exoriuntur. sunt alia duo his minora ante oculos, capitis figurâ cancellum ferè refert. Oculi perspicui sunt & lati, ad quorum radicem sicæ sunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinque pedes sex habet, terni primis brachiis proximi in tumorem paruum desinūt, lentis instar rotundum & depresso, à quo tumore aculeus paruus vncus enascitur, reliqui terni parui sunt & tenues, quarum extremum in appendiculas quasdam tenues terminatur, quod caput sequitur & collum vocatur, tabellis decem constat in æqualibus, priores breuiores sunt, & strictiores, quo proprieores sunt caudæ extremo, eo maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus singulæ tabellæ munitæ sunt, in prioribus parui sunt aculei, in majoribus tabellis maiores & evidentes, cauda in os latum desinit, cuius ambitus multis riget aculeis, in ossis huius superiore parte maculæ duæ spectantur oculis pictis similes. tres vtrinque pinnae ossæ ex ultima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet, & in ore quemadmodum locusta, & superiores squillæ. Eodem modo coit & parit. Toto corpore est pellucido. Carnē est molli, dulci & delicata, bene nutrita, venerem stimulante, si eo modo paretur quo squillæ proximè descriptæ. Quam $\mu\alpha\mu\tau\alpha$ dicimus, nonnulli cicadam marinam appellare malunt, sed quia squille cælatæ maior est cum cicada terrestri similitudo eam cicadam nominauimus, hanc vero $\mu\alpha\mu\tau\alpha$ ob eas quas diximus causas. Si quis velit nimium $\varepsilon\iota\tau\eta\zeta$ esse, appelleat vt volet, satis est nobis squillæ speciem à veteribus non traditam exhibuisse. Nam autor L 1 B. de aquatilib. perperam depictam, & à naturali alienissimam proposuit, multis scilicet omissionis, multis additis temere, vt ex collatione perspicuum cuius est potest.

De Cancello & Scyllaro.

CAPUT XII.

V I Cancelli figuram diligentius inspicerit, astacis annumerandum duxerit, qui cancelli nomen audierit cancerorum potius generi: nam Galenus canceris minimis comparat, alius locustis subiiciendum esse contendet, quod similem esse *τοῦ καρποῦ* dicat Aristoteles. *alio loco idem cum testaceis recenset.* Nos hoc loco reponevoluimus, ut medius esset inter crustatos, qui longo sunt corpore (hos enim *καρπόν* vocat Aristoteles) & canceros: inest enim in eo, quod & locustis & canceris simile sit. Inter ostracoderma vero referri non potest, quia testas nos suas ingrediatur, quemadmodum aliquando & spongias, si quando foramen in eis capax nancisci possit. Eum Aristoteles *καρπίνον* vocat, nostri *bernard l'ermite*, eremitam quidam quod alios fugies in testa perinde ac in solitudine viuat, bernardum autem quod plebs nostra bernardos etiam vulgari prouerbio fatuos esse dicet, fatuumque esse cancellum, qui crusta rectus, chelas habens, que ad vitam tuendam satis esse possent, alienas domos querat, in quibus latens viuat. Quod si non haec solum, sed posteriores etiam cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas & iniurie valde oportunas partes dura & firma testa muniatur. Ligures *brancha* vocant vel *branchna*, Prouinciales *bions cambus*. Nos primum testam vacuam, deinde cancellum nudum representamus, ut melius particulae omnes perspici possint, tum cancellum in testa, parte priori exerta, altera latente. Huius descriptionem quam maximè dilucide poterimus, proferemus ex Aristotele, qui in minuto animali explicando diligentior videtur fuisse, quam in multis aliis explicantu alioqui dignissimis. Cancellus, inquit, quodammodo inter cru-

*lib. 3. de fac-
dimentis.*

*lib. 4. de chis.
anim. cap. 4.
lib. 5. cap. 15.*

*lib. 4. de bis.
anima. cap. 4.*

stata & testacea animalia ambigit, naturâ enim iis quæ specie locustarum sunt similis est, & ipse per se nascitur, quatenus verò testas ingrediatur illucque viuat, testaceis similis est. Quare cancellus inter hæc anceps videtur esse. Forma autem araneis similis est, præter partem capiti & pectori subiectam quæ in cancello maior est, cornicula duo rufa tenuia gerit, subiacent oculi duo longi, qui nunquam intus conduntur, neque occluduntur veluti in cancris, sed semper eminent: iis subest os, circa quod veluti capillamenta quadam plura. His subiuncti sunt pedes duo bisulci quibus ori cibum admouet: bini alij vtrinque hærent lateri, & tertius parvus. Thoracis inferior pars mollis tota, & dissecta pallida est intus, ab ore meatus unus est ad ventrem, excrementi, nullus est qui appareat, pedes & thorax duri sunt, minus tamen quam in cancris, nexus nullo testis adhæret purpurarum modo & buccinorum, sed liberè & facilè hinc migrat. Hæc Aristoteles qui alio etiam in loco hæc de cancello. Initio gignitur ex terra & limo cancellus, deinde in vacuas testas ingreditur, ubi cum accreuerit, in ampliorem testam subit, videlicet aut neritæ aut turbinis, & aliorum huiusmodi, sæpe etiam parua buccina, ingressusque eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit. Observandum est Aristotelem alterum hospitis alienarum testarum genus facere. Longior est, inquit, qui in turbinibus, quam qui in neritis viuit. Genus igitur illud diuersum in neritis habitans cætera quidem simile est, sed ex pedibus bifidis dexter parvus est, sinister magnus, quo magno potissimum graditur. Idem genus in conchis reperitur quibus ut cancelli adhærent. Id genus vocant σκύλλαρος. Et paulò post. Quibus sinister pes grandior est, iij nunquam turbinatorum hospites sunt, sed neritarum duntaxat. Liberè dicam quod diu multumque obseruavi, sola corporis longitudine duo hæc cancellorum genera differre putto, ut cancellus turbinatorum hospes longior sit, quia eorum testa longior sit, neritarum brevior, quia neritarum testa est laxis, ampla & rotunda. Quantum ad pedum bisulcorum longitudinem attinet, in omnibus cancellis quos plurimos vidi, semper sinistrum pedem crassiorem dextro perspexi, quod non fortuito sed certa ratione mihi videtur contingere. Cum enim viuant in testa circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compressæ alimenti ac proinde incrementi decedit, tantum sinistræ liberiori & laxiori accrescit. Præterea videtur Aristoteles tertium genus constituere quum dicit. Sunt inter cochleas, quæ intra se bestiolas habent astacis paruis similes, qui vel in fluminibus gignuntur, sed ea differentia, ut præmollem intra suam testam carunculam habeant. Forma quales nam sint ex dissectionibus contemplare. Quæ quanvis ita sint, vñica tamen descriptione contentus ea tria non admodum diff

Liberis de his
cap. 15.

Liberis de his
cap. 4.

Ibidem.

differre sensisse videtur, earumque paucas & non insignes differencias esse. In mytulis, pinnis & ostreis cancri valde minuti nascuntur, de quibus nonnulli ea quæ prius ex Aristotele protulimus intelligenda esse opinantur: verum toto cælo aberrant. Nam canceris istis quadrare hæc nullo modo possunt, scilicet cornicula duo tenuia, rufa: iis enim prorsus carent, oculi semper eminentes, cum in canceris modo emineant, modo condantur, præter pedes duos bisidos duo alij vtrinque, & tertius parvus, thoracis pars inferior tota mollis. Hæc inquam parvus canceris non conueniunt. His & illud accedit, quod cancelli sine testa nati in alienam ingrediuntur: deinde grandiores facti subinde testas mutant, in ampliores scilicet migrantes. Canceris parui eodem Aristotele autore in testis nati nullum perspicuum accipiunt incrementum, ut subinde testas mutare iis necesse sit corporis magnitudini accommodatas. Postremò cancelli & canceri parui in variis testis habitant, ut eodem in loco tradit Aristoteles. Absurdè igitur faciunt, qui paruos cancros, quos in ostreis viderint, Aristotelis καρκίνα esse putant. Plinius etiam pinnotheris siue pinnophylacis nomine & cancrum parvum, & δ' καρκίνον, id est, cancellum Aristotelis confusse videtur contra Aristotelis sententiam. Sic enim ille quum de canceris loquitur. Pinnother autem vocatur *Lib. 9. cap. 51.* minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanum ostrearum testis se condere, & cum accreuerit migrare in capiores. Quum ex canceris minimum dicit, manifestum est locum hunc Aristotelis expressisse: Εὐπλοτας δε ειναι τοις ταῦ ὄσπαργέρμων καρκίνοις λαργι δι' οὐδέποτε πάμποτε μηχοι: τολεῖσθαι μὴ ει τοις μηρι τοις τονελωδίαις πάντας η τοις τονελωδίαις οι καλέσθων πινοφύρας. *Lib. 5. de his. anima. cap. 15.* Quū verò dicit inaniū ostrearum testis se condere, &c. hunc interpretatus est, δι' καρκίνον γένεται μὴ αρρώσιον εκ της τε ιδεος, εἴτε εἰς την τοῦ ὄσπαργερμον εἰσόδου), καὶ αὐξανόμενον μετεπομψιν πάλαι εἰς ἀγον μετέροις ὄσπαργος. At quanuis δ' καρκίνον ει τοις καρκίνον hypocoristicum sit nomen, tamen apud Aristotelem valde differunt bestiolæ duxε ὁ καρκίνος μηχός & δ' καρκίνον, id est, cancer parvus & cancellus, ut ex superioribus liquet, maximè cum ille minimus sit, & in pinnis & nonnullis aliis nascatur, & sedes non mutet, quia nunquam accrescat, nec in inanibus habitat, cancellus verò nō adeò parvus, & per se nascatur, & augescat, & subinde in alias testas migret, easque inanes. Alio in loco Plinius pinnotherem siue pinnophylacem facit squillam parvam & cancrum pro-piùs hic Aristotelis mentem secutus. Concharum generis est pinna, nascitur in limosis, subrecta semper, nec unquam sine comite, quem pinnotheren vocant, aliij pinnophylacem, id est, squilla patua, aliubi cancer dapis affectator. Quæ ex Aristotele sumpta sunt: αἱ δὲ τονελωδεῖς ὄσπαργοι εἰς τοις βιβλοῖς, εἰς τοῖς λαγουδεῖς καὶ βορεαπόδετοι, εἴχον δὲ τὸν διδύμον.

ταναχίλαχος οὐ μὴ καρπίων αἰδὲ καρπίνων, Ἀγριόκαρπον διαφέρει ποτε τὸν
quo loco ὁ καρπίνων ἀλλὶ τῷ καρπίνῳ μηκός, id est, pro cancro paruo non
pro cancelllo antea descripto locustis specie simili usurpatur, pugna-
tia enim scriberet Aristoteles qui cancellum in inanibus testis habita-
re scripsit de paruo autem cancro mentionem hīc fieri clare ostendit
Aristoteles quum mox se explicans subdit, ἐμφύρται δὲ εἰ ἐντοις τῶν
οὔτραχοδέρμων καρπίνων λάθεγι, ὃ ἐ μέγεθος πάμποτε μικρός, ταλεῖσθαι μὴν
τοῖς μυοῖς τανελώδεσι, ἔως τοῦτο γέ. ἐταῦτα τίνας δι καλέμερος τανοθήρας. Horum
duorum discrimen ex iis que anteā fusiū tradidimus perspicuum est.
Quod verò Plinius loco proximè citato duos pinnotheras siue pinno-
phylacas faciat, ὁ καρπίων, id est, squillam paruam siue squillulam, &
cancrum paruum, non cācellum quem eremitam appellari diximus,
quod non cum pinna aut vlo alio verū solus in testa aliena habitet
confirmo ex Athenaeo, apud quem eadem planè leguntur de cancro
pinnothere, que apud Plinium de cancro dapis assectatore. Plinij ver-
ba sunt, aliubi cancer dapis assectator; pandit se pinna luminibus, or-
bum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant alij protinus &
vbi licentia audacia crevit, implent eam. Hoc tempus speculatus in-
dex, morsu lœui significat. Illa ore compresso, quicquid inclusit exani-
mat, partemque socio tribuit. Athenaeus. Χρύσιππος δὲ ὁ Κλεός εἰ τῷ
τεμντῷ τετέλει τῷ καλέσκει τῆς ιδεῖν, ή τίνην φοι, καὶ ὁ τανοθήρης συνερ-
γεῖ ἀλλήλοις, κατ' ιδίου τῷ διαφέρει συμμέτει, η μὴν τῷ τίνῃ οὔτε πέντε τέσσαρα, οὐδὲ
τανοθήρης καρπίνων μηκός, καὶ η τίνην διαφέρει. ὃ οὔτραχον, ησυχάζει τηρεῖ.
Γα τὰ τετράγωνα ιχθύδια, οὐδὲ τανοθήρης ταρπεῖν οὔτε εἰσέλθει τοι, δίκεν διπλῶ
ώστε τημαίγει, η διηχθεῖται συμμετει τῷ τίνῃ. διπλῶν οὔτε πολλοφθείν οὐδὲν καταδίπλω
καρπίνων. Id est, Chrysippus solensis in quinto de honesto & voluptate, air:
pinna & pinnoter operas mutuas præstant, seorsum viuere non pos-
sunt. pinna ex ostreis est, pinnoter cancer paruus, pinna testam pan-
dit ingredientes pisciculos obseruans, pinnoter adstans siquid subie-
rit, morsu pinne significat, que demorsa testam claudit: eoque quod
inclusum sit communiter vescuntur. Vides quod καρπίνων dixit Ari-
stoteles loco postremo citato, cancrum dici à Plinio, à Chrysippo καρ-
πίνων μηκός. Quæ omnia hīc spectant, ut admoneam diligenter ani-
maduertendum esse in legendis his Aristotelis & Plinij locis distin-
guendas esse bestiolas duas quæ iisdem vel similibus nominibus nun-
cupantur, scilicet καρπίνων, id est, cancellum pro eo quem initio capi-
tis depinximus quem eremitam vulgo nominamus, qui locustis spe-
cie similis est, & cancellum pro cancro paruo cancris figurâ omnino
simili qui pinnoter siue pinnophylax est & dicitur, quorum pri-
orem ὁ καρπίνων semper vocat Aristoteles, alterum sapius, ἡ καρπίνων μη-
κός, semel tantum quod sciām καρπίνων. His illud addam. Herma-
lum barbarum non recte quod sequitur annotasse apud Plinium

libro 3.

loci

loco proximè citato: squilla parua, hoc est cancellus quem Græci vocant *χρείδων*: subditur enim, aliubi, inquit, cancer dapis assectator. Hoc secuti, opinor, qui lexica Græca concinnarunt ὁ *χρείδων* cancellum perperam interpretantur. Nam ὁ *χρείδων* squillulam siue paruam squillam significat, diminutiuum nomen τῆς *χρείδος* quam squillam esse constat, quæ specie differt à cancello siue cancro paruo, ut ex antedictis liquet, qui *χαρχίνοι* vel *χαρχίνος μυχός* nominatur. Neque verò Plinius idem vult esse squillam paruā & cancrum, sed duo diuersa quæ pinnam custodiant, scilicet squillam paruam in quibusdam pinnis reperiri, cancrum paruum in aliis cibi causa, ut ex Athenæo comprobauimus. Scribit Aristoteles pinnophylacas etiam in spongiarum cauernulis reperiit τὸν ὃ αὐτόγενων εἴ τοις θαλάμαις γίνεται πανοφύλακτος, ἐπειδὴ διορθώσις αράχηνος ἐπὶ τῷ θαλάμῳ, καὶ διοίσοντες καὶ σώματον θηρέυεται τὸν ιχθύδιον τὸν μυχρὰ, τῷπλι μὲν εἰς λαθεῖν διοίσοντες αὐτὸν, ὅταν ὃ εἰς λαθεῖν σώματον. Nascuntur etiam in spongiarum cubilibus pinnophylaces, similes araneo paruo, aperiendo claudendoque pīciculos venantur: aperiunt antequam ingrediantur, claudunt & contrahūt cùm ingressi fuerint. Hæc de cancro paruo dicta sunt, sed idem etiam cancellus, id est eremita noster facit: in spongiarum enim cauernis latet & viuit: eius rei oculatus sum testis. vidi primum cancellum captum non procul ab Aquis mortuis in eo spongiarum genere quod densissimum est: deinde & alios plures in eadem spongiarum genere. Hanc autem ob causam cancellus alienas domos querit, quod posteriorem corporis partem mollem habeat, & integrumento externo egentem, leui quidem ne laceratur, & non hærente ut mutare possit, quodque secum trahere queat cibi queritandi causa. Nunquam igitur cancellum in saxorum rimis & cauernis reperias, tum quod saxa intus aspera, tum quod immobilia sint: contra in turbinatis frequentissimè quia eorum mediis partibus circa quas testæ volumen clauiculatum intorquetur, eas Dioscorides *ιόνα* vocat, cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, ut testas circumferre possint. Similiter secundū spongiarum cauarum & intus lævium linus cauda contorquetur, & accommodatur ut eas trahere possint: nam ob densitatem pauciore aqua sunt imbutæ, ideoque leues, & in litore aluntur saepius saxis non hærentes. Cancelli qui in huiusmodi spongiis viuunt ingratum & pesculentum odorem resipiunt, quem à spongia contrahunt, spongiæ enim genus illud prædurum atque asperum autore Aristotele *τράγος* nominatur, lutoque alitur. Reliqui cancelli qui in testis viuunt, huius odoris sunt expertes. Hæc de cancello satis essent, nisi pauca quæ Aristoteles in descriptione omisit supplere oporteret, ut integra de cancello historia habeatur. Cancellus ex crustaceorum est genere, locustis vel astacis

similis corpore enī longo est, cornua longa, tenuia flauaq; habet, totum corpus ex rubro flauescit. Chelarum quarum alteram crassiorēm esse diximus, scissura parua est, qualis in hirsutis cancris spectatur: præter chelas pedes duos vtrinque magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, quū ingredi vel pisces capere vult. Duo alij vtrinque hirsuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intro trahit. Pars posterior nullis tabellis constat sed cuicunque duntaxat: ob id ab Aristotele mollis dicitur, sed ad eam firmandā certis interuallis dissitas lineas tres habet latas durioris substantiæ. Corporis extrellum duas pinnas tenues, breves, molles, in lateribus sitas gerit, in eiusdem extremitate supina parte excrementi meatus cernitur, quem si digitis comprimas, excrementum emitti videoas quo meatus cancellum carere non affirmat Aristoteles, sed non euidentem esse ait, quod facit ut credam Aristotelem, non tam diligenter cancellum à testa nudum quam eadem opertum spectasse. nam meatus is in cancello testa spoliato perspicius est, magis auget suspicionē quod de ouis nihil dixerit, quæ ex parte interna pendent per latera, tanquam racemi vel globuli filo annexi, imo crediderit ex terra limoque non ex ouis generari. At nos æstate cancellos cum ouis vidimus, eaque differentia mares à foeminis aperte distingui, quod eodem tempore haec oua haberent, illi minimè. Ex quibus efficitur ex coitu maris & foeminae nasci, nō sponte ut testacea. Neque dicendū à coitu omnino prepediri quod testa integantur. Nam quemadmodum testas suas deserunt, ut in capaciore transcant, ita statim temporibus natura ad coitum incitante testis se exiunt, ut corpora commisceant. Intimore tam cito in testam suam se recipiunt, ut ea sonum edat: itaque occultantur, ut caput intra chelas lateat, nihilque è testa emineat præter cornua. In saxosis locis versatur, & in litoribus, carne, luto, denique iisdem vescitur quibus crustatorum genera. Cancellos Galenus καρκινάδας appellat. Ζωύγια δὲ εἰς ζεῦς, παντὶ σμυχροῖς καρκίνοις ἐπιχέται, ξαρθρὰ τῷ χερσὶ. parua inquit, sunt animalia, flauo colore, minimis cancris similia. Quod parua sint animalia, quod flauo colore, haec cancello nostro perappositè quadrant, quod minimis cancris similia sint, non item: sunt enim locustis, vel astacis similiora quam cancris, nisi cancri nomine vniuersè crustata omnia complectatur. Idem Galenus scribit, mullos cancellorum cùdeteriores fieri, αἱ γοῦνι τρήλαι, inquit, ταὶ καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ διώδεις τοι, καὶ ἀνδεῖς, καὶ διατερτοι, καὶ κακόχυμοι. Id de cancellis qui in spongiis que τρέψονται fœtido odore nominantur recte intelligetur, ac de cancellis aliis qui in cœniosis litoribus degunt, paruique sunt: nam sunt aliquando qui ad astacorum fluuiatilium magnitudinem accrescant. Lutum olen, marinum odorem respiunt, difficile coniunguntur.

*lib. 3. de fac.
diment.*

ibidem:

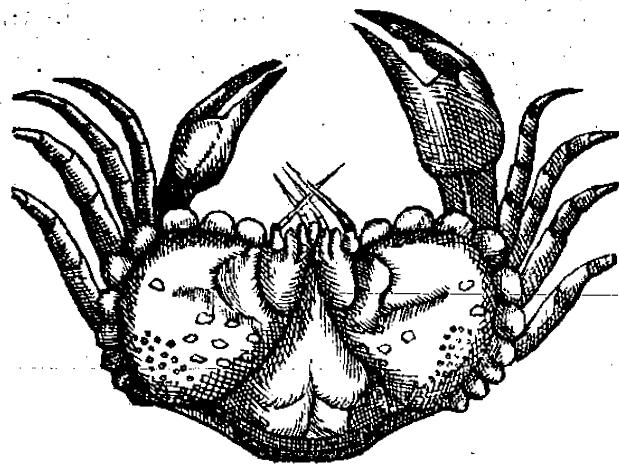
coquuntur, succum falsum & vitiosum gignunt, à piscatoribus prorsus negliguntur: Denique nomine eremita, & moribus celebriores sunt, quam vlla alia laude. Nos tamen in eo explicando prolixiores fuimus, quia res minutæ etiam diligentiam postulant, & à multis s̄apieis ignorantur.

De Cancris.

C A P U T XIII.

RVST A intectorum quartum genus est cancer,
cuius species sunt permulta, etiam si h̄ic non tam latè
pateat, quam apud Plinium qui ei locutas atque a-
stacos subiiciat. Nos verò cancri nomine ea tantùm
complectimur, quæ cùm caudam corpori appressam
habeant, rotundo sunt corpore, cùm locustæ, astaci, squillæ, longum
habeant. Cancrorum genus, inquit Aristoteles, multiplex est,
nec facilè enumerandum, maximum quas mæas appellant, secun-
dum paguri, & quos heracleoticos vocant. Tertium fluuiatiles, cæ-
teri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Et genus can-
crorum litorale Phœnlice fert tantæ velocitatis, ut eos consequi fa-
cile non sit, vnde *iwanis*, hoc est equites appellant. Genus item
aliud est quod magnitudine cancrum non excedit, facie astacis
simile. Nos plura genera numerabimus, quæ sub cancris contine-
ri nemo non fatebitur. Ea multiplici varietate à se distinguuntur.
Ut magnitudine differunt, mææ, paguri ab albis & pinnophylaci-
bus: hi enim parui sunt, illi magni, inter hos alij sunt medij. Hera-
cleotici fusco sunt colore, paguri & mææ rubescente, vndulati flauo
quum è mari extrahuntur, latipes, & qui in ostreis nascitur albescen-
te, qui in pinna flauescente, vrsus colore corticis mali punici. Di-
stant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues sunt, alio-
rum mediocriter longi, aliorum longissimi. Oculorum quoque si-
tu differunt, horum oculi ferè se contingunt, illorum, magno inter-
vallo à se disiunguntur. Sunt nonnulla in quibus omnes conue-
niunt: omnibus enim pars dura & testacea foris pro cute est, mollis
& carnea intus, supina corporis planiora & magis tabellata sunt,
quibus & oua deponunt, quum pariunt. Omnibus pedes sunt deni-
cum chelis, cornua tenuia parua & pauca. Cauda omnibus com-
plicata & introrsus reducta, quo fit ut rotundo sint corpore, & o-
mnes cauda carere censuerit Aristoteles. Corporis totius alueum
atque caput indiscretum omnes habent.

De Cancro mæa.

CAPUT XLLL.

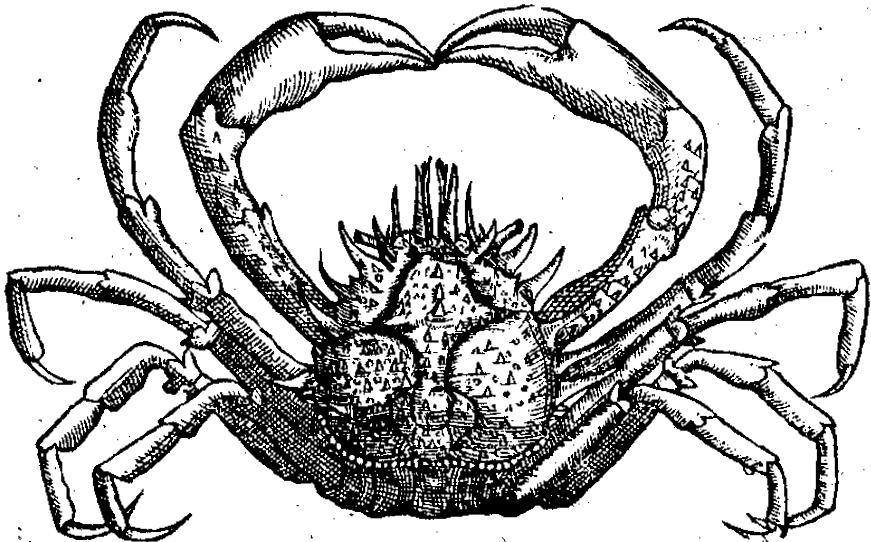
A N C R I μαῖα dicuntur ab Aristotele, à Gaza maiæ fortasse à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam significat & nutricē, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur. Cácer híc à nōnullis *carabo* dicitur, ab aliis *porroni*, à Venetis *granci porroni*, ab aliis *cácharo de barbarie*. Nostris est àrūpēs, quia rarissimè in nostro litore capitur. Est omnium cancerorum maximus, vidi ex oceano cancerum mæam cuius latitudo palmum maiorem superabat, lōgitudo ad semicubitum accedebat. Testa læui contegitur, cuius laterū ambitus in semi-circulos desinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextrā maiorem sinistra. Omnibus enim cancris ut scripsit Aristoteles magna ex parte maior est chela dextra quam sinistra, chelarū extrema nigrescunt. Cornua quatuor ante oculos protruduntur, duo breuiora è media fronte, lōgiora duo sub oculis nascentur, iij non magno interuallo à se distant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda subtrus est lata aliorum cancerorum caudis planè similis. Carne constat dura & insuauī, coquitur in furno vel in aqua, & ex aceto editur, difficile concoquitur malumque succum gignit. In huius cancri cognitione valde hallucinatus est autor L I B . de aquatilib. qui cancerum vulgo Massiliæ *squinado* dictum pro cancero mæa exhibuit, non intellectis vel fortasse ne lectis quidē notis, quas cancero mæa Aristotele tribuit. Cancerum enim mæam omnium maximū esse tradit: deinde cruta ei breuia & tenuia tribuit. Οὐαὶ δὲ αὐλῶν τελύμοι εἰσι, διὰ τοῦτο πολὺ ἀργότερος ἔχει τὸς πόδας αὐλῶν τῷ πόδες τῶν ποτέτων, οὐαὶ δὲ μάστιχαι, καὶ διὰ οἵη πλεωτικοὶ καὶ λαθυροὶ καρκίνοι, οὗτοι δὲ μάστιχαι καὶ λαθυροὶ γίνεται, διὸ αἱ μάστιχαι λεπτοὶ τελεῖς, διὸ δὲ πλεωτικοὶ μικροὶ καὶ λεπτοὶ εἰσι. Cancris, qui ex pelagiis sunt pedes sunt ad ingrediendū tardiores, ut mæis, & heracleoticis cancris, quia parua vtuntur motio-

Llib. 4. de best.
Cap. 3.

Vii. 4. de parti.
animal. ca. 8.

ne, sed salus iis firmioris crustæ beneficio contingit, quarum mæte-
nuia crura, heracleotici parua habent. Qui vero cancrum cuius pi-
cturam capiti præposuimus cum viuo contulerit, & sapientius ac dili-
gentius inspicerit, longè maiorem esse eo quem Massilienses *squina-*
do vocant comperiet, & crura pro corporis ratione longè tenuiora
& breuiora. His accedit alia nota minimè negligenda, quam idem
Aristoteles prodidit. ἔχει τὸ ὄφθαλμόν ὅτι μὲν ἐξ τοῦ πλαγίου ἀνώντος Lib. 4. de his.
πάρεστις ἐνθύμητος πολὺ διεστότες πάσι, ἐνοι τὸ εἶ μέσω, καὶ ἕγγρος ἀλλήλων; οὐδὲ τοις
ὑπαρχεῖσιν τοῖς καὶ μᾶταιοις. Cancri alij oculos habent è latere supra, sta-
tim sub prona parte multùm à se disstos: alij in medio breui descri-
mine, ut heracleotici & mæte. Sic in nostro oculi breui spatio à se di-
stant, in altero multò maiore, ut suo loco ostendetur.

De Paguro.

C A P U T X V.

AΓΟΥΡΟΣ altera cancri species est, nomine Græco vni sint Plinius & Gaza: In prouincia *quinado* vocatur, ab aliis *gritta*, *squaranchon*, *grampella*, ab Hispanis *chabro*. Dicitur πάγρος παρὰ τὸ ὑπεν τῷ φυλάττειν τοῖς πάγοις, id est, quod in editoribus & præcipitibus locis versetur. Existimare aliquis posset eosdem esse paguros & heracleoticos cancros ex Aristotele qui sic illos coniunxerit. δεύτερον τὸ δὲ πάγροι τῷ δι τὸ ὑπαρχεῖσιν τοῖς καρκίνοις. Secundum cancro-
rum genus paguri & heracleotici cancri. Magna vtrorunque simili-
tudo effecit, ut iidem esse viderentur: reuera tamen diuersæ sunt spe-
cies Aristoteli ac Plinio paucis differentiis à se distinetæ, ut ex se-

quentibus perspicuum fiet. Pagurus post cancerum maxam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis & validis riget. è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, acutæ, firmæ admodum, sub quibus cornua duo minora articulata. Ex lateribus valde prominent oculi magis ad latera, quam ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à cancris maxis differunt. Testa tota minimè lœuis sed aspera, utpote quæ tuberculis & aculeis tota cōspersa sit. In ea maximè in superiori eius parte pictores nostri specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematum hærent rubra. In lateribus branchias, & partes internas easdem quas locusta. Carne est media, neque dura, neque molli, & dulci non tamquam æquè ac squillarum caro. In furno assatur ore & ano obturatis, alioqui quicquid intus est liquidi effluit, & fit similis cancris Phœnicis, quibus nihil est intus ob pabuli inopiam. Sentit & vim lunæ, vt reliqui cancri qui crescente luna succulentiores & meliores sunt. Veterum scriptis satis celebratus est pagurus, musicam amare, & ea delectari dicitur. Laudatur etiam proverbio Paguri sapientia, cuius etiam causa puto è collo Ephesiæ Dianaæ Pagurum olim suspensum fuisse, prudentiæ & consilij symbolum. Paguro verò sapientia tribuitur, quia verè quum crustam exuit, aculeis armisque omnibus spoliatum se sentiens later, & viribus suis diffidens, nullos aggreditur, quo ad testam nouam, & duriusculam recuperarit. Vtitur & prudentia in excutienda grauiore testa. Quum enim tempus appetit, huc & illuc tanquam furiis incitatus fertur, alimenta persequens ut ex pleniore victu ad corporis molem facta accessione testa disrumpatur. Quæ omnia Oppianus sic exponit.

τιθειναι
τυχομενοι

Οἱ δὲ πάγκρας

Ηνίκη ρήγνυμένοι βίσις φρέσωνται ἐλύτε,
Πάντη μαρμάρῳ ἐδετόνος ιοχαρκωντες
Ριζέρη ρυποῦ διάκρισις ὄφρα γένεσι
Πλησαμένοι. Βέτ' αὐτὸν διαμαργέντες ἔρχος ὀλισθεῖ
Οἱ δίκτι τρούποι μὴν ἐπὶ φαρμάκῳ τελεῖται,
Αὔρως οὔτε βαρὺς μεριμνέοι, οὔτε τενάλλε
Ἐλπόμενοι φθιμένοι μετέμεναν θάδεται θερμοί
Εμποτέειν, ρυῶ δὲ τερβίζομένοι ἀραχῆ
Ἄριστάντι, μετὰ δὲ οὐλις ἀγειρόμενοι τροντὸν ἡδονή
Βαγὸν θαρσοῦσις ἀπὸ φαρμάκου πασσύσιο,
Τόφρα δὲ θυμὸν ἔχοντες ἀμιχανον, οὐδρακτοντες
Οφρα τερπὶ μελέεσι τένες σκέπτας ἀμφιτταγεῖν

Id vē

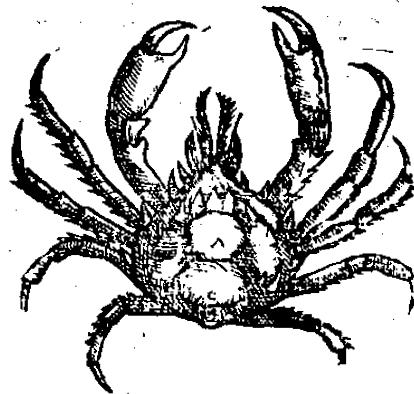
Id verò sapientiae paguri attribuunt, quod natura edocit, ut & reliquæ omnes animantes faciunt: neque solum paguri sed etiam locustæ & cancri crusta sua exuuntur vete, quemadmodum angues membrana vernationis quam senectutem appellant, ut tradit Aristotleles. Idem scribit Oppianus, omnes crusta intectos crustam veterem exuere, deinde aliam renasci.

Lib. 3. de his
anim. cap. 17.
Lib. 1. anim. 17.
taurop.

Πάντες δὲ οἷοι τε καλοὶ οὐτοί δέρπανται ἐπηεικῆς
Οὐρανοὶ ἐκδύνεται γεραῖτεροι. αἷλος δὲ ἔπειρθε
Σαρπὺς υπὸ ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται.

Quos versus ideo maximè citauimus, ut admoneremus Poëtam non adeo verborum sollicitum δέρπανται pro crusta non produciore testa, qualis ostrearum est usurpare. Nam quæ verè testacea sunt, integumentum suum non mutant sed crustata tantum. eius rei causam alias reddidimus.

De Heracleoticis cancris.

C A P U T X V I .

DICTI sunt heracleotici cancri ab Aristotle, ab Heraclea illustri vrbe ad Pontum Euxinum sita, quæ ob id etiam Pontica dicta est, potius quam ab villa alia Heraclea: fuerunt enim plures alibi vrbes Heracleæ nominatae. Hi cancri paguris tam similes sunt ut vix discernantur, veruntamem specie, ut diximus, differunt, ut ex descriptione iam fit perspicuum. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars testæ prona aculeis aspera est & hirta, colore est fusco, quo à paguro differunt. Paguris pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore sunt minore quam paguri, in alto mari degunt. Carne sunt media. Ius ex iis aluum soluit, mediocriter nutriunt, assi sapidiores sunt, quam clixii. Rariores sunt in nostro mari.

De vrso.

CAPUT XVII.

*Ilib. 3.
Lib. 5. de bi-
flor. cap. 17.*

*Lib. 4. de bi-
flor. cap. 22.*

THE NÆVS $\gamma\alpha\pi\lambda\sigma$ inter crustata nominat tan-
tum. Aristoteles cum crustatis etiam recensens, idem
ei pariendi tempus esse à natura statutum tradit quod
locustis, nihilque præterea, quo in loco videtur mihi
vrsus cancerorum generi subiecisse. Cùm enim locu-
starum, astacorum, squillarum meminisset, quorum aliquot, cásque
certas species alio in loco numerasset, vrsus subdidit, vt à superiori-
bus diuersum, qui cùm ex crustaceis sit, non potest alteri quam can-
cerorum generi subesse, quod valde multiplex est, nec facile enumera-
randum. Vrsi nomen non à forma impositum est vt locustis, sed ab
actionibus moribúsque, vt lupo, cynædo. Quemadmodum igitur pe-
dibus prioribus vt manibus vrsus vtitur, ac in iis magnam roboris
vim sitam habet, ita crustatus hic piscis brachiis cum forficulis brc-
uibus quidem sed latis & validis multum potest. vtriusque forficiis
pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior cri-
stæ galli gallinacei figuram refert. Nostri *migrane*, id est, malum pu-
nicum vulgo vocant à figura & colore valde simili. Præter brachia
octo pedes paruos habet & tenues quos corpori applicat, brachia oti
& oculis opponit, veluti per eorum crenas inspecturus, ac sic conglo-
batus dormit vrsi more. Carnis est molli, excrementitia, insuavi, vi-
rus resipiente. Quò fit vt in luto degere putem. Vrsus mihi ostendit
Iacobus Regius Lugdunensis Chirurgus in lapidem conuersum, ea
vt arbitror ratione, vt vrsus in saxo mortuo & exiccato, aqua marina
quæ multum corporata est, vel spuma perpetuo alluente, pedes &
brachia corpori continuata sint, ac crusta firmior & lapidea corpo-
ri obducta.

De Ca.

De Cancro latipede.

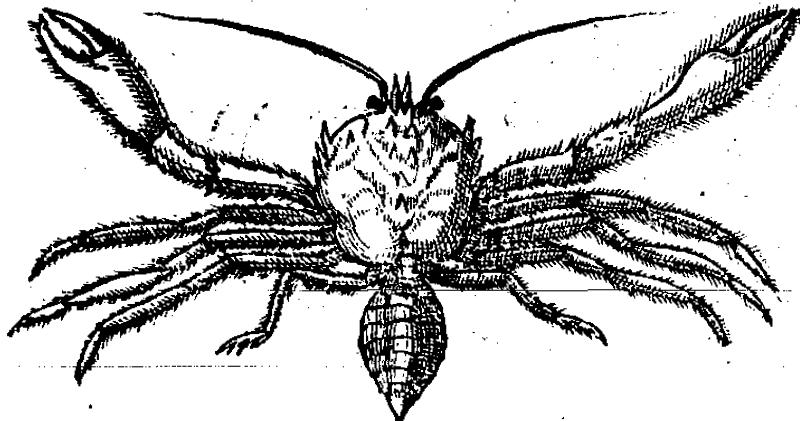

CAPUT XVIII.

ACanceris magnis ad paruos delabimur, omissis fluuia tilibus. Inter paruos & ignobiles primū dicemus de eo qui apud nos frequentissimus est, nomine tamen caret ob vilitatem, nos à nota satis insigni latipedem cognominauimus. Cancer est paruus nucis iuglādis magnitudine, aliquando paulò maiore. chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Postremus & minimus à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus præter aliorum cancerorum naturam in latitudinem desinit osseam, sex articulationibus constat. E fronte extant cornicula quatuor, testa est lœui, parte superiore albescente, anteriore quodammmodo nigricante, oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eiicitur, & cum piscibus aliis sage na capitur, neglectusque in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare, beneficio latitudinis postremorum pedum. De huiusmodi canceris locutum puto fuisse Aristotelem hoc in loco: οἱ δὲ μηκοὶ χερκίοι διὰ λίγην ἐτοῖς μηκοῖς ἐχθυδίοις ἔχοντες τελευταῖς τωλεῖσι πόδας, ἵνα τῷ πόδες διά τετράς καταστάσιοι χειροὶ εἰσὶ, οὐαὶ τελεύταις οὐ πλάτες τοὺς πόδας. Quæ mihi videntur alium sensum habere quam Gaza in interpretatione sua expresserit. Sic igitur vertendum fuerat. Parui cancri qui capiuntur inter paruos pisciculos, postremos pedes habent latos, vt ad nandum sint utiles, vt pinnarum vel palmarum vice sint isti pedes. Paruus igitur cancer latitudine quidem sua in aqua fluitat, sed vt celerius impellatur, natura pedes postremos latos fecit, vt iis utatur perinde ac rana posterioribus suis pedibus, & anates, ceteræque aues aquis gaudentes suis pedibus lati: item vt fiber suis, cuius priores pedes divisi sunt ad cibum capessendum, ad caueam effodiendam, posteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum.

Lib. 4. de par.
animal. ca. 8.

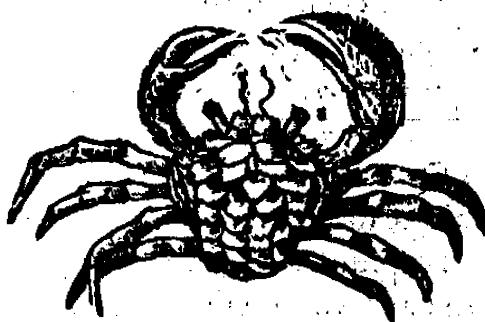
De Cancro flauo siue vndulato.

CAPUT XIX.

CANCER quem hic exhibemus inter anonymos & ignobiles magnus est, cancris stagni marini vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis quæ in prona parte sunt similes vndarum modo, nō aliter quam in cameloto vulgo nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum insulam, nec usquam similes vidi. Caudam extentam depinximus, ex tabellis aliquot contextam, pedes quaternos habet, longos & hirsutos, chelas duas magnas etiam hirtas, cornua duo satis longa, in fronte aculeos siue appendices duas, in lateribus alios aculeos.

De Cancro vario siue marmorato.

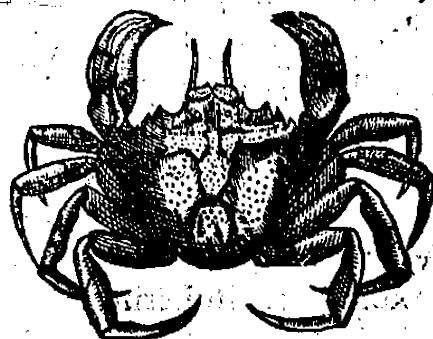
CAPUT XX.

CON Saxis Agathensis litoris degit hic cancer, qui ideo à nobis varius siue marmoratus dicitur, quia testa est levata ac perpolita coloribus variis conspersa: marmor varium siue iaspide pulchre referente, siue splendorum testa, siue levitatem, siue colorum varietatem

species:

species: cernuntur enim in ea maculae virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo cancro maiore ex parte evanescunt. Si mortuus in sole exsicetur, totus fit flauus. Brachiis non nihil ab aliis differt, forfices enim breuiores habet & crassiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, ut in astaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi sati à fœse distant, post oculos hinc & inde serrata est testa. In saxorum caverulis degunt, & si quem cōspexerint, intro subeunt, itaque pedibus hærent, ut auelli vix possint. Metu vacui super faxa in sole apricantur. Crusta sunt cæteris duriore. Id cancri genus in Agathensis litoris scopulis tantum vidi.

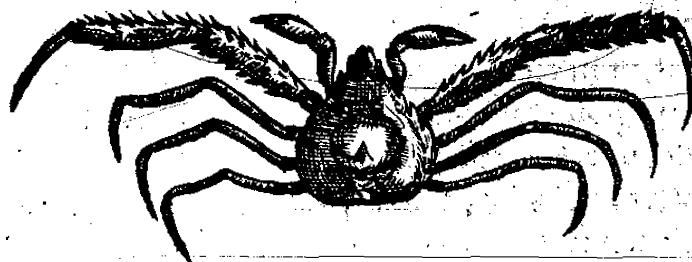
De Cancro anonymo.

C A P U T X X I .

A N C R V M h̄ic exhibemus eum, quo frequentius in Gallia Narbonensi vescimur, qui nascitur in mari & marinis stagnis. Diu extra aquā viuit, nomine caret, nisi quod à nostris generis nomine *cancre* appellatur. Brachia habet non admodum magna, pedes longos, in acutum desinentes, cornicula duo. Super carbones assatur, vel clixus & crusta spoliatus in sartagine frigitur: optimus est quum oua habet. Qui in stagno marino degit inter fluuiatilē & marinū mediū est, quo in fluuiatilium penuria aduersus canis rabidi mortuum vtēdū censco, loco priùs in aqua hordei vel pimpinellæ. Idem cancri priùs etiam loti & decocti in iure carnis hecticis valde profundunt, multūmque nutriunt. Eorundem cinis cum syrupo ex Adianto haustus sanandis pulmonum ulceribus confert, multò verò efficacior fiet, glycyrrhiza, seminibus frigidis maioribus additis, & in tenuem pollinem redactis.

De Cancro $\beta\alpha\chi\chi\lambda\alpha$

CAPUT XXII.

NT E R cancros qui circa Lerinū insulam capiuntur, is est quem hīc depinximus, ex rubro nigricans, paruuus, corporis figura ab aliis cancris nōnihil differente; corpus enim posteriore parte contra quām in ceteris latius est, anteriore acutius. Chelas duas habet valde breues & tenues, vnde $\beta\alpha\chi\chi\lambda\alpha$ nomen dedimus. His proximi pedes duo longissimi pro corporis ratione, crassi, acutissimi, ut videatur voluisse natura quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine pensare: idem lanugine quadam obducti sunt. Terni qui sequuntur etiam longi sunt, sed tenues & lœves, supina pars aculeos habet. Rarissimus est alibi cancer, in Lerino frequens.

De Hirsutis cancris.

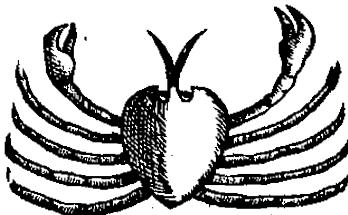

CAPUT XXIII.

IRSVT A sunt quādam canerorum genera, variis in partibus, alia in supina parte, alia in pedibus paruorum verò cancrorum qui hirsuti sunt, differentias tres obseruaui. Prima est eorum qui chelas aculeatas habēt, & in extremo nigrascentes, cornicula duo, quae sequuntur utrinque partes serratæ sunt. In testa media cordis humani figura expressa cernitur. Chelis pedibusque omnibus hirtis sunt. Huic generi simile aliud est à quæ hirsutum, sed magnitudine differt,

differt, minus enim est superiore, & chelarum extrema nigricatia non habet. Tertia differentia eorum est, qui secundis ita similes sunt, ut eosdem cum iis planè esse diceres, dempta sola magnitudine, nisi oua in utrisque reperissem, quod facit ut credam specie differre, tamen, ob magnam cum secundis affinitatem, picturâ horum separata nihil opus fuit. Tria hæc genera cum reliquis piscibus euerruntur, & ob exiguitatem prorsus negliguntur.

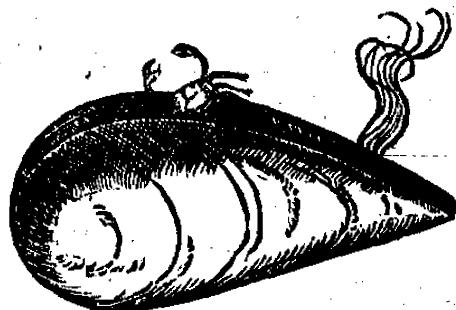
De Cancro cordis figurâ.

CAPUT XXIII.

A N C E R Hic corporis trunco cordis figuram omnino refert. cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius est & paruus, vix unquam inter litorales inuenitus, sed panagro ex alto mari cum Pelagicis piscibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum asellorum ventriculis huiusmodi cancros saepe inuenimus.

De cancris paruis qui in alienis testis viuunt.

CAPUT XXV.

A N C R O S Paruos in alienis testis hospitari Aristoteles prodidit, & idem experientia docet, non tamen in omnibus testis sine discrimine eos reperias, non in lepade non in tellinis, non in conchulis, nunquam in mytilis marini stagni, sed in mitulis gurgitum, pannis, pe-

Lib. 5. de his. Etinibus atque ostreis. Aristoteles. E' μόνον) εἰδὲ εἰ ἐντὸις τῶν ὑπρακοεῖν.
anum. cap. 15. μων καρκίνοι λεύχοι, οἱ δὲ μέγεθος πάμπολοι μικροί. Πλεῖστοι μὴν εἰ τοῖς μη-
σοὶ τοῖς τευλάδοις, ἔτεις καὶ εἰ ταῖς τάναγραις, οἱ καλύμματοι ταπεινήραται, γίνονται
οἱ καὶ εἰ τοῖς κλέψι, καὶ εἰ τοῖς λιμνοστρέοις, αὐξητοὶ δὲ ὑδερώδη οὔτοι. ἐπιδηλο-
λαμβάνουσι. Φασὶ δὲ ἀνθεῖς οἱ ἀλιεῖς ἀμφορεύεσθαι γνομένοις. Innascun-
tur in testaceis quibusdam cancri albi, omnino parui plurimi quidem
in mytilis soliatis, tum in pinnis quos pinnoteras vocat. Quinetiam
in peštunculis atque ostreis, verum nullum iij conspicuum capiunt
incrementum. Piscatores aiunt cancros istos vna cum illis quorum
testam inhabitant nasci. Athenaeus in pinnis & conchis margaritife-
ris nasci ait, cuius locus emendatiūs quam in vulgaribus codicibus le-
gi hoc modo potest. Οὐδὲ δὲ ἡ τεκτονικὴ τοιλατὴ τροστῆναι, εὔοβολη-
σι, καὶ ταῦτα ἐνσαγὸν μαργαρεῖται γενῶνται, ξωθοὶ δὲ τὸ θέρος τὰ τρο-
στεφυχτός τῇ Κέρκῃ μέρες, τότε δὲ συμπέφυκε τῷ τῷ καγκέτῳ τόμοις χηλᾶς
ἔχον, καὶ τοις τοις φέρον οἱ δῆται ἐν τοῖς καρκίνων μικρῷ, καλύμματοι ταπεινο-
λαξ. Pinnæ quoque petris aut saxorum cauerinis adhaerent radices
agunt, illic margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur
per partem carni hærentem. Huius autem conchæ ori adnasci-
tur animalculum chelas habens, & cibum assumens, quod cācro par-
uo simile est, & vocatur pinnophylax. Dicam quod sēpissime vidi.
Cancri parui qui in ostreis reperiuntur, minores sunt, paruæ scilicet
fabæ magnitudine, toto corpore candidi praterquam in pronæ cru-
stæ medio, quod rubescit. Qui in pinnis reperiuntur, maiores sunt,
& magis rubri quam albi sunt, alioqui chelis pedibus, toto denique
corpore tum inter se tum aliis omnibus cancris similes: à cancellis
autem differunt, quod parui cancri viuentium pinnarum & ostre-
rum hospites sunt, cancelli inanes duntaxat testas & turbinatas sub-
cunt, suntque longo corpore locustis non cancris simili. Cur cancelli
in alienis testis habitent, anteà causam exposuimus, nunc de cancris
paruis idem faciendum. Sunt qui miram bestiolæ hac in re pruden-
tiam extollunt, inter quos Oppianus. Quum, inquit ostrea testas ape-
riunt, ut limum & aquam ad vitam sustinendam hauriant, cancer la-
pillum chelis arreptum in testas medias immittit, quo à claudendis te-
stis cum ostrea impediuntur, cancer ingressus epulatur illic, & eorum
carnem depascitur.

Ορέα μὲν κληδὸς διατελέσθε θυρέσσα
 Γάλιον ληριζόντος καὶ θεραπεύεται
 Πέταλα τοῦ γάγγρου ἐφίμματα περάμφα.
 Καρκίνος ἀντιφίδα τοιρὶ τριγύριος ἀρπα,
 Λέγετο δέ τοιρὶ φέρει καλῆται μεματόνε,
 Λαύρη δὲ τευλάδη, μετανοὶ δὲ ἐπεινάγοτο λάδη
 Ορέα, οὐδὲ τοιρὶ περιμέτρος εἰλαττάρει.

Δάρε φίλω, οὐδὲν ἀπὸ τοῦτο καὶ τερπνός περ ἐρέσου
Αἰρεθύμες ταλαρίγας ἔχεις αὐτόν, οὐδὲν τοῦτο σύνδεσμος
Οὐνέ), δῆρα θάντε, καὶ ἀγελτήρα χορτάν.

Sed hoc fabulosum esse puto: nunquam enim mytulos, peccines, pinnas, ostrea in quibus sunt cancri, arrosa villa ex parte reperias. Alter Plinius qui scribit cancrum dapis assecatorem, pinnæ in capiendis pisciculis auxilio esse, & communi præda communiter cum pinna vesci: quem locum capite de cancello citauimus, item Athenæi locum illi planè similem. Oppianus quoque scribit pinnam in magnis testis esse imbecillam sine mente, sine astu, sed hospitem cancrum excipere, à quo nutriatur & custodiatur, vnde pinnophylax vocatus est. Quum igitur piscis testam subit, pinna morsu à cancro admonita, testa claudit, prædámque communem depascuntur.

Ορπαργὸν βιθίας μὴν ἔχει ταλάχας, εἰ δὲ οἱ ἄγθης

Πόντον ταρεζόντες κεκλημένοις, οὐ μὴ συναλλαγή

Οὐτέτι μητροαρχοὶ ἐταῖχα), οὐτέτι γέξαι.

Ἄλλ' αρά οἱ ξυνότες δόμεν, ξυνούντες καλύτερων

Καρκίνος ἐποίησι, φέρβει δὲ μην, οὐ δὲ φυλάσσει,

Τοῦ καὶ ταπερώλαξ κακλήσκει), οὐδὲ καὶ χλεύ

Ιχθὺς ἐνδεικτεῖ), οὐδὲ οὐ φροντίζειν ἀμυνέσθε

Δημητρὶς περδαλέων ταίνια ἔλει, οὐδὲ οὐδώντες

Ορπαργὸν συμπατέγμενος, καὶ ἐνδεικτεῖ φραγτὸν ἔχειν

Αὐτῇ τοι, οὐδὲ ξέρω, ξυνούντες δὲ μηνας δεῖπνον ἔλογον.

Sed hæc omnia fabulosa esse, inde necessariò efficitur, quod neq; pinnæ, neque mytuli, neque ostrea piscium carne pascantur, sed aqua tantum & luto. Quod ab his autoribus cancro paruo tribuitur: idem à Ciceronæ squillæ parua, sic enim καρπίδια Aristotelis interpretatur, quæ squilla parua etiam in pinnis reperitur, quæ admodum & cancer paruus testibus Aristotele & Plinio, ut capite de cancello docuimus. Ciceronis hæc verba sunt 1.13. 1.1. de Natura deorum. Pinna vero (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cum parua squilla societatem init cōparandi cibi. Itaque cùm pisciculi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita à squilla pinna morsu comprimit conchas, sic dissimilimis bestiolis communiter cibus quæritur, in quo admirandum est cōgresu ne aliquo inter se, an iam inde ab origine natura ipsa congregata sint. Quæ eadem ratione falsa esse conuincuntur, quia enim cibo eodem vesci possunt squillæ parua & pinnæ, cùm squillæ pisciculorum carne, ut crustata omnia vivant, pinna vero nullo modo, sed aqua tantum & luto? Cur igitur in pinnis & ostreis cancri parui reperiuntur? Quia cùm omni generi animalium à natura tributum sit, ut se vitamque tueantur, ut pastum & latibula querant, cancri parui molliore testa testū: & ideo iniu-

riis magis opportuni concharum cava subeunt, vt illuc tanquam in specubus & antris tutius degant. Quare non solum in testis, sed etiam in spongiarum cauernulis, in saxorum rimis, in externis testarum, quibus ostrea recta sunt, cauis saepissime cancris paruos reperi. Nec immerito dubitat Cicero congressu ne aliquo inter se iam inde ab ortu natura ipsa congregata sint. Piscatores, inquit Aristoteles, cancris paruos nasci confirmant, vna cum illis, quorum testam inhabitant. Athenaeus de canceris & pinnis loquens: Φασὶ δέ τοις καὶ γρυπάς ἀνταντὰς, οὐδὲ τοις αὐτομάτος γίνεται. Aliunt quidam pinnas & cancris paruos simul generati, & tanquam ex eodem semine fieri. Ego verò cum cancris paruos in pinnis & ostreis saepissime ouis turgentes viderim, affirmare audeo non sponte ex limo aquave ut testacea, sed ex coitu maris & foeminae, & ex ouis prouenire. Quare vel in testis pariunt, vel statu tempore testas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia. Hactenus de canceris paruis. Nunc quedam de iis dicemus, quæ vniuersè ad cancerorum omnium actiones & mores pertinent, eorumque in medicamentis usum, vites ac facultates. Quo pa-

Lib. 5. de his. Esto coeant cancri, sic docet Aristoteles: Οἱ δὲ καρκίνοι καὶ τὰ πρόσωπα ἀγέλαιοι (αἰδναῖοι), ταῦτα εἰσαγάλυματα τὰ πλυχώδη πρὸς ἀγέλαια (αἰγβάλλοντες). πρόστον δὲ ὁ καρκίνος διαβαῖνει ὁ ἐλάττων ἐκ τῶν ὄπιοντες, ὅτου δὲ ἀριθμὸς, οὐ μεῖζων τολμαῖος εἰστρέψει. Άλλο μὲν οὖν ὕψην ηθύλαξ τῷ αριθμῷ διαφέρει. Τὸ δὲ εἰσαγάλυμα μεῖζον, καὶ μᾶλλον ἀφετηχός εἶται ηθύλαξ, οὐ παρεπτέρον, εἰς δὲ ἐκλίπεται, καὶ ηθύλαξ περίτιμα εξέρχεται. μόριον δὲ ηθύλαξ προτεταγμένον εἰς θάτερον, id est, Canceri partibus posterioribus inter se coeunt, opercula illa rugosa mutuo componentes. Primum cancer minor ab averso superuenit, tam maior ubi ille superuenierit, conuertit se in latus. nulla alia re mas à foemina differt, præterquam operculo, quod in foemina maius est, magis disiunctum à corpore & densius contractum, in quo oua pariunt, & quæ excrementa excernunt, partem autem nullam alter in alterum immittit. Quam nos caudam appellauimus, quæ ex tabellis manifestè constat εἰσαγάλυμα πλυχώδες vocat, quia corpus posteriore parte integrit, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Cancri enim magis ingrediuntur quam natat, etiam si aquatiles sint. Cum verò cæteræ animantes & quadrupedes, & mulipedes per diametrum, vel in anteriora mouentur, cancri per transuersum & in latus progrederi videntur. Sed quoniam oculis semper prior siue anterior pars ad iter designatur, quia in priore animantis parte siti sunt oculi, cancri in anteriora reuera progrediuntur, ad eam semper partem ad quam oculi, tendentes: nobis verò in latus ferri videntur, quia oculi membra imitantur, quæ in latus, si ingressus nostri vel aliorum animalium rationem habeas, progrediuntur. Recte igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorsum parivelocitate redeunt:

is autem motus ei qui sit antrorum ex diametro opponitur. Crustata
 omnia aquam marinam ore excipiunt, inquit Aristoteles, sed cancri
 exceptam oris parte exigua reiiciunt, qua de causa circa cancerorum
 os spuma appetet, ex aqua & aere una cum aqua hausto attractu &
 reiectu agitatis, locutae per branchias, quas maiores habent, transmit-
 tunt. Cancer in ciborum penuria a suo genere non abstinent, quod si
 quis procul amandare velit, eos ita disponat oportet, ut alteri in alte-
 rum impetum faciendi potestas nulla sit: sunt igitur canceri ex pam-
 phagorum genere, siue marini sint siue fluuiatiles, siue inter hos me-
 dij, qui scilicet in stagno marino nascuntur & degunt. Cancros cer-
 uis a phalangio demorsis prodesse scripsit Aristoteles, atque etiam ho-
 mini sed non sine fastidio, de quibus autem intelligat non adscribit:
 aequales enim omnium cancerorum vires esse negant, ut marinos ad
 canis rabidi morsum non valere sunt qui affirmant. At Dioscorides
 existimare videtur in fluuiatilium penuria illos substitui posse, sed
 minore efficacia. Cancerorum, inquit, fluuiatilium exustorum cinis,
 qui duo cochlearia expletat, adiecto dianicio radicis gentianæ modo
 triduo potus cum vino, magnopere prodest canis rabiosi morsibus.
 Rimas pedum sedisq; perniunculos, carcinomata cum decocto melle
 lauit, triti crudi, potique ex asinino lacte auxiliantur contra serpen-
 tum phalangiorumque morsus atque scorpionū iictus, decocti autem
 & cum iure esitati, iis prosunt qui rabe conficiuntur, aut leporem ma-
 rinum hauserunt, necant scorpiones triti, & cum ocimo admoti. Pos-
 sunt eadē marini, verū omnia inefficaciū præstant. Est & apud Ga-
 lenum LIB. XI. de simplic. medicamen. facult. ex cancerorum fluuiati-
 lium cinere compositum medicamentum, cui thus adiicitur a Dio-
 scoride omisum aduersus canis rabiosi morsum, & eadem mala quæ
 Dioscorides recensuit. Plinius. Cancer fluuiatiles triti potiq; ex aqua
 recentes, seu cinere adseruato contra venena omnia prosunt, priuati-
 um contra scorpionum iictus cum lacte asinino, vel si nō adsit, capri-
 no, vel quocunque. Addi & viuum oportet. Necant eos triti cum oci-
 mo admoti. Eademvis cōtra venenatorum omniū morsus, priuatim
 scytalem & angues & contra leporem marinum, ac ranam rubetam.
 Cinis eorum seruatus prodest pauori, prodest periclitantibus ex canis
 rabiosi morsibus. Quidam addunt gentianā, & dant in vino. Nam si
 iam pauor occupauerit, pastillos vino subactos deuorando ita præci-
 piunt. Decem verò canceris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui
 ibi sunt scorpiones ad eum locū coituros dicunt magi: & cum ocimo
 ipsos cinerēmve eorū percussis imponunt. Minus in omnibus his ma-
 rini prosunt, vt Thrasylus autor est. Nihil autem aequè aduersari ser-
 pentibus quam cācros, sūesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Quū
 sol sit in cancero, torqueri serpentes. Plura leges apud Plinium &

Lib. 3. cap. 10. medicos ex cancris fluuiatilibus & marinis sumpta remedia: quæ scientes omittimus, hoc vno dempto. Cancri fluuiatiles, inquit Plinius, illi, vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes appositis tollunt. Hic enim locus me impellit, ut quod sentio dicam, de morbo quæ mulierum māmis accidere scribit Aristoteles, vocatq; *τειχίδιον*, Gaza malum pilare interpretatur, de quo morbo Plinium hīc loqui maximè verisimile est. De eo verò sic Aristoteles. Απός ὁ μαρτὸς Γαζὴς ἐπειδή τοις, ὡς τὰ κάρα ἐπειδή πέρηλοι λαβῶσι Σίχα, πόνος ἐγίνεται ἐπειδή τοῖς μαρτόν, ὡς τηλαχθεῖσι τειχίδιον, τοις ἀντομάτην ἐξέλθει θλιβούμενός, ἢ μὲν τοις γαλακτοῖς εκβλαδόν. Quæ sic conuertit Gaza vbera tota ita fungosa sunt, ut si in poculo forte pilum hauserit mulier, dolor moueat in mammis, quod malum pilare appellat, nec sedatur donec pilus vel pressus exeat sponde, vel cum lacte exugatur. Ego verò malū ex pilo hausto fieri nullo modo posse cōtendo, etenim planè repugnat anatome. nā pilus haustus per ventriculum in intestina delabitur, & inde per anum cum excrementis reliquis egeritur. Quā enim pilus per venas mesaraicas, & ex his per tot hepatis exiguos ductus & mēadros in cauam venā, à cava vena ad axillares venas, ab iis ad māmas penetrare possit? Vel si illuc permearit, cur nō per venas in papillā desinētes potius delabitur, vel suētu extrahitur, cùm hæ multò latiores sint mediis, idq; sine dolore. Quare cùm huiusmodi malum mammā infestat, id non ex pilo hausto oriri puto, sed ex vermiculo paruo capilli specie, ex pituitosiris & putrescentis sanguinis copia generato, qualem equidē aliquando vidi ex nobilis & spectatissimæ fœminæ māma natum. Huiusmodi capillares vermiculos aliquando mihi in vrina ostendit excellentissimus medicus præceptor olim meus Gilbertus Griffius, qui facile parum aduertentes latuissent, huiusmodi etiam sēpe reperi in fontibus, quarum aqua crassa est & viscida, nigros, pedem vnum longos. Fiunt vermiculi etiam in dentibus, in auribus, in intestinis, in ulceribus sorididis. Vidimus etiam è cute vermiculum eductum. Narrabo aliud cuius non ipse solū sed etiā multi spectators vñā fuimus. Laborauit iuuenis brachij dolore annos aliquot, qui secundum longum sentiebatur, & tumorem excitauerat, factūsq; est tandem abscessus quo scalpello diuiso, acicula erugine obducta, forniculis inde educta est, eam ex iis qui aderant nonnulli à puero vñā cum cibis deuoratam fuisse credebāt, tandemq; illuc penetrasse, quod fieri non potuisse arbitror. Ego in ea re aliud coniicere non potui quām puerum dum petulan- tiū lasciuiret, vel procaciū colluderet, brachio iñ aciculā impegnisse, idque sine dolore, quemadmodum in ira vel magna animi cōtentione, mente alio spectante dolor statim non sentitur, tum quis eruginem acicula contraxisset vi siccandi præditam, progressu tamen temporis dolor excitatus est, factūsq; abscessus.

De Aranea.

CAPUT XXVI.

N T E R Crustata est ὁ αράχνης, id est, araneus vel potius aranea, ut ab araneo Plinij distinguatur. Aristoteles illius meminit in cancelli descriptione: Τινὸς μὲν ἀταλίας εἰστεῖν δύοισιν ἐγινέτοις αράχναις ταλίων ἔχοντας τὴν κεφαλήν καὶ τὴν θώρακα μεταξύ τῶν ἔχειν. Forma ut breuiter dicam, similis araneis est, nisi quod partem capiti & pectori subiectam araneo maiorem habeat. Quæ araneæ nostræ optimè quadrant: parte enim priore cancellis similis est, capite magis exerto quam reliqui caneri, in acutum desinente, oculis prominentibus, inter quos cornicula duo protenduntur. Brachia forcipata habet longissima, pedes octo longissimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum puto. Corpus est tenui pellucido, & ob paruitatem relictum.

De Pulice marino.

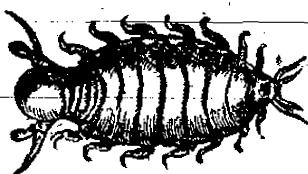
CAPUT XXVII.

V M Maris purgamentis aliquoties reperi bestiolam tenui crusta interiectam, quam hic depinximus, quæ facie homunciones ridiculè pictos vel simiam representat: aliis partibus locusta similis est, in cauda appendiculas habet locusta & squillæ modo tam exigua est ut particulæ corporis nisi ab oculato discerni possint, ob paruitatem negligitur. Hanc puto esse φύλλον θαλάττιον, id est, pulicem marinum, de quo Aristoteles, quem de piscium somno agit. Pisces vel manu facile caperentur dum dormiunt, nisi à pediculis & pulicibus vexarentur. Nunc verò si sc̄m̄nū diutius capiat, noctu ab innumera multitu-

Lib. 4. de his.
cap. 10.

dine illarum bestiolarum occupati absuntur. Gignuntur ea in profundo mari tanta fecunditate, ut escam ex pisco confectam, si diu in imo manserit, totam corrodant, atque pescatores saepe escam demissam glomeratis vndeque his bestiolis perinde ut globum recipiunt.

De Pediculo Marino.

C A P U T   X X V I I I .

E P O N E N D V S Erat inter insecta pediculus marinus, sed quia cum pulice conspirat ad infestandos pisces, & tenui crusta integitur, ideo de eo hic dicendum duximus. A Græcis vocatur φθείρ θαλάτιος, qui duplex est apud Aristotelem: unus, qui in mari, quod est à Cyrena ad Ægyptum circa delphinum est, qui omnium pinguisimus sit pabuli copia, quem delphini opera suppeditatur. Alter pediculus est, quem hinc depinximus, maioris fabæ magnitudine & latitudine, scarabeo terrestri similis, corpus ex aliquot tabellis, veluti locustæ, vel squillæ cauda constat, ante os duo cornua brevia habet, vtrinque pedes multos, incuruos, in acutum desinentes, piscibus ita hæret, ut eripi non possit, sicut ut hirudo, nec prius abscedit, quam tabidum & exuccum piscem reddiderit, reperitur ceruici mugilum, loporum, & saxatilium piscium affixus. Hunc pediculum marinum esse Aristotelica descriptio aperte indicat: Enī ὁ τῆς θαλάτην γύρον μὴν ἐν τοῖς ἵχθυσ φθείρες, οἵτοι ὁ εἰς αὐλῶν τῶν ἵχθυών, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλός, εἰσὶ ὁ τεσσάρις ὄμοιοι τοῖς ὄφοις τοῖς πολύποις, ταλωνὶ ψερδοὺ ἔχοις ταλατεῖδεν. In mari sunt piscium pediculi non ex piscibus ipsis, sed ex limo generati: sunt autem aspectu asellis multipedibus similes, nisi quoddam caudam latam habeant. Qui igitur ὄφες, qui Latinè multipedæ dicuntur, quæ sub aquario vase stabulantur, cognoverit, facile ex earum specie pediculum marinum agnoscer. Vnde perspicuum sit turpiter hallucinatum fuisse autorem lib. de aquatilibus, qui pediculum marinum asilum siue cestrum Aristotelis appellauerit, quem asilum Aristoteles statim post pediculum longè diuersum describit: Τιοὶ ὁ τεσσάρων οἴστρος μὴν γύρεται μὴν τοτὲ τὰ ταλερύχα, οἵτι ὁ ὄμοιος τοῖς σκεπτοῖς, καὶ διέγερος ὑλέργη αράχοντος. Asilus sub quorundam thynnorum pinna oti-

Iib.5.de bift.
anicap.31.

Ibidem:

tur,

tur, specie scorpionis, aranei magnitudine. Si asilus scorpioni similis est figurâ, vbinam quæso in asilo tuo ea representatur? vbi cauda longa & stricta? vbi in eodem aranei magnitudo? Hæc aperte conuincunt te neque asilum vñquam vidisse, neque traditam ab Aristotele eius descriptionem diligenter legisse. Sed de asilo aliâs, cuius veram effigiem in orcyo depinximus supra branchiarum pinnam, quia sub pinna videri non potuisset. Vocant in mari pediculos, inquit Plinius, eosque tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et paulò post. lib. iii. cap. 7.
cap. 8.

Rigor ceruicis mollitur cum marinis, qui pediculivocantur drachma pota. Ego còrum cinerem ad ulcera capitij manantia valere sum expertus.

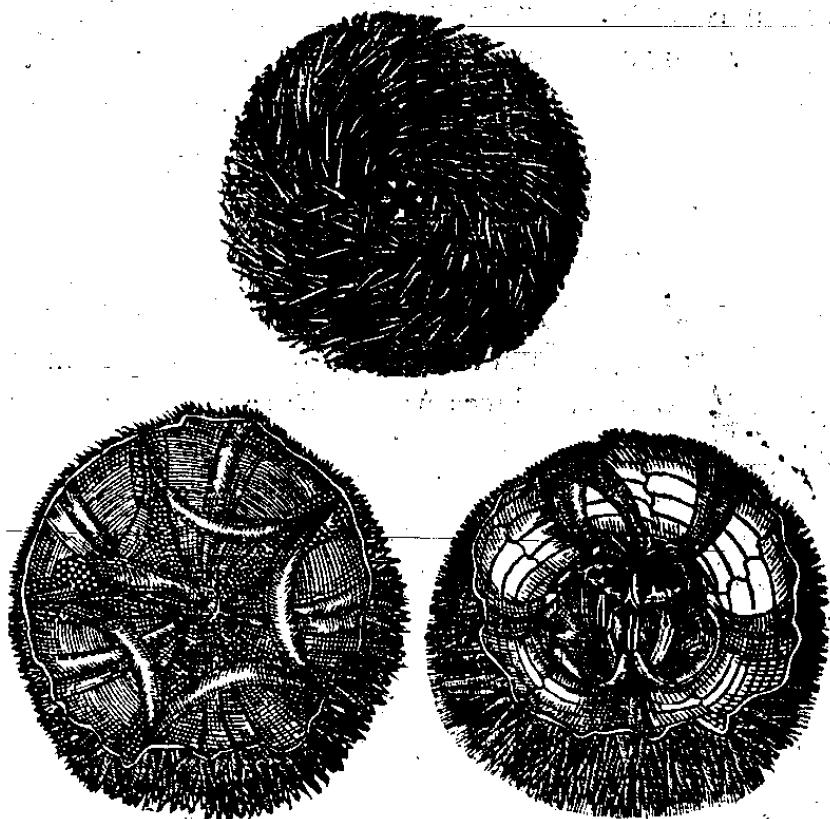
De Echinis.

CAPUT XXXIX.

DEBITARI. Non immerito possit inter crustata, an inter testacea numerandi sint echini: nam eos inter testacea Aristoteles recensuisse videtur, quū scribit: Τὰ δὲ ὄγραχόλερμα, τοῦ ζώων οἰον, οἱ τε χρυσίαι, τοὶ οἱ χρυσοι, καὶ πάντες τὰ μελκυρία δέρπει, εἴη δὲ τοὺς ἔχουν γένος, &c. Plinius verò inter crustata, cùm enim de canceris & locustis dixisset, subiunxit. Ex eodem genere sunt echini, &c. quamquam non nesciam Massarium horum genus ad exanguium genus, de quo multò antè Plinius, referri voluisse, sed ad propinquius crustatorum genus rectius mihi referri videtur. Si enim horum integrum propius inspicias, non durum neque siliceum sed fragile potius crustæ tenuioris modo esse iudicabis. Sed quilibet ad utrum voluerit genus referat pro arbitrio. Ut ut res habeat, de his communè isto in loco dicetur, post reliqua crustata, ante quam ad testacea aggrediamur. Dicitur ἔχην, ἀπὸ τῆς ἔχειν εἶναι, ταῦτα Καρκίνοι ἀφονοῦσσαν, vel per antiphrasim, ἀπὸ τῆς μηδεμίας ἔχεις οὐκέτες ἀκελύθας, ὡς ἀπαρτίλος, quod teneri ob aculeos non possit. Duplex est echinus terrestris & aquatilis, terrestrem Gaza erinaceū conuertit, aquatilis nomen Græcum retinuit, Plinium opinor securus, qui echinum appellat. Vocantur echini à nostris *virsins* corrupto ex erinaceis vocabulo, ab aliis *castagnes de mar*, quod veluti castaneæ echinato calyce cōiecti sint. A Massiliensibus *virsins* & *doulcins*, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi & subamari, maiores quique edendo non sunt *rascasses* ab iisdem appellantur. Hos nostri *migranes* vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum punicorum similes sint. Germanis dicuntur *meerigel*, Hispanis *erizo di mar*. Liguribus *zinzin*. Omnibus crusta est tenuis, vndique spinis siue aculeis armata, qua-

pro pedibus sunt. Ingredi est his in orberm volui, itaque detritis sepe aculeis inueniuntur. Omnes carnem intus nullam continent, sed nigra quædam vice carnis, sunt in omnibus oua, sed nonnullis exiguae, nec cibo apta. Alij nigrant, alij purpurei sunt. Ampliorem partium descriptionem in singulis trademus.

De Echino ouario.

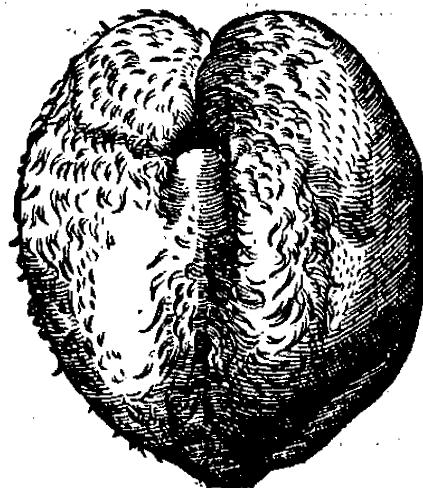
C A P U T X X X .

RIMVM Echini genus, quod cibo idoneum est, in quo oua multa & magna sunt, esculentaq;, non solum in maioribus sed etiā in minoribus: statim enim parui ouis pleni reperiuntur. Ab ouorum multitudine & magnitudine ouarium hunc echinū appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatē conglobata est, dempta vna parte parum compressa, in qua os est rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctū coēuntibus munitum: iij quinq; maxillis internis cōnxi sunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latū tendentes & ambienti calyci non continuæ, tam mirabili stupendōq; artificio sunt constructæ & cēlatae, ut nihil sit in toto mari elegātius spectaculū: iij quinq; igitur sunt ossicula per symphylum cōiuncta, quorū

quorum suprema pars latior rotunda pectus figuram representat: ex ea dependent quinque alia ossicula minora, tenui membrana alligata, id totum est quod comparat Aristoteles: *vñ Αριστοτελης, iuō ἔχον διακεπτημένης cap. 1.* id est, laterne quae pellucida aliqua pellicula sive membrana circundata non sit. Inter dentes interna catuncula quedam est, qua linguae vice est, mox iungitur gula quae in intestinum definit, ligum per testam stellatim dispositum, cuius tenuibus fibris suspensum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa destinatum est, ex aduerso oris situm; ita ut os in tertiam versus sit, excremēti foramen supra habeatur pastus enim ex imo petitur, unde sic ut os ad pastum sit versus, excremētum vero superius pasto prona testa continetur, excrementsa rotunda sunt exiguarum pilularum instat. Qualis intestinorū, talis euorum ordo est, nam inter nigrum id quod carnis vice est, & intestinum oua flava cernuntur, quae sola eduntur cruda, orique grata sunt etiam si salsa & subamara sint. Sunt quidem omnibus echinis oua, inquit Aristoteles, sed non in nullis exigua nec cibo apta nisi in hoc echino. Et alibi. Omnia testacea versus & autumno oua habent, echini vero edules his quidecum temporibus euorum copia abundant, sed & omni. alio tempore habent, nec vno quam iis carent, ac maximè plenulunis diebusq; tepidis restituuntur, redunduntque pleniores. Testa tota intrinsecus foraminibus paruis plena est, per quae mouendi facultatem nerui aculeis suppeditant, extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylen excipientia, vinculo, membranula scilicet obligata, ut in orbem moueri possint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum est, crassius, & in acutum illi desinunt. His in gyrum mouetur. Hoc est admirandum Dei opt. max. in hoc animante opifcium, quod ut clarius perspiceretur, superiore locum echinum integrum, inferiore dissectū in partes duas depingendū curauimus, ut quātūm picturā planā assequi pictor potuit, internæ huius echini partes intelligi possent. Tradūt sequitā maris echinos præ sagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatemq; pôdere stabilentes, nolūt volutatione spinas atterrere. Quod vbi videre nautici pluribus ancoris nauigia infrænant. Vescuntur aqua, luto arena. Maiore ex parte quum viuunt purpureo sunt colore, in mortuis floridus color euanescit. Ab aculeorum quibus obducti sunt asperitate ortum est proverbiū *ἔχοντες σαχύτερος*, id est, echino asperior, in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum, metaphora ducta est à marino, & à terrestri. Vterq; enim asper est, sed marinus toto corpore asper, terrestris non item. Est & aliud ab his proverbiū, *Περὶ δύο ἔχοντες φιλίου ἐλθοτερ, διὸ μὲν ἐπειγόντες, διὸ δὲ χρήσοντες.* Prius echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra, de iis qui moribus ac studiis inter se sunt, ita dissiden-

tes, ut nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coitaram. Olim ante coenam echinai integri & crudi cum ostreis spondylis, pe-
ctunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. Vnde Athene-
nus ex Demetrio scelpio festiuam narrat historiam de eo qui echi-
nos integros devorare voluit. Laconem ait ad coenam vocatum apo-
sistis echinis, qui quomodo edendi essent cum ignoraret, ac quomodo
alij ederent non animaduerteret, vnu in os immissum cum testa, den-
tibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur misere os discrucia-
tar ob duram cibi asperitatem. O sceleratum, inquit, edulium, neque
nunc te omitem emollium, neque posthac vnuquam sumpro. No-
stri lapide rostam frangunt, & flauam siue croceam partem, id est, oua
edunt. Olim ex mulso & garo subducendae alui gratia deglutieban-
tur, vrinam etiam mouent. Crusta in medicamentis utilis est. Nam vt
scribit Galenus, Erinacei vtriusque tam marini quam terrestris cor-
pus vstum cinerem, efficit facultatis tum detergentis, tum degerentis,
tum detrahentis. Itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vni-
funt ulcera. Ad capitis ulcera manantia valere expertus sum, & ad ea-
dem Paulus Egineta commedat. Ex iisdem cineribus sunt dentifri-
cia sicca, aut inelle scillitico excepta. Plinius tradit echinis, viuentibus
tusis, & in vino dulci potis egregie profluvia purgari.

De Echino spatago & Briffo.

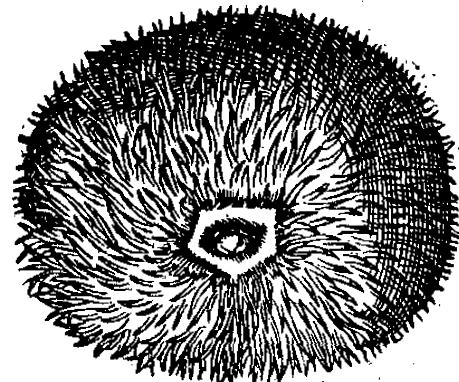

CAPUT XXXI.

ECVNDI Et tertij generis echinorum breuiter Aristoteles meminit his verbis. Άλλα δὲ δύο γένη τοῦ αὐτού γενοῦ οἱ θεῖοι καλούμενοι βείσται, γίνονται δὲ θρα-
τελάχοι, καὶ απάνται. Secundum ac tertium echinorum genus, spatagi & brissi, quæ genera pelagia sunt, rati-
o que

ráque intentu. Ex his Aristotelis verbis, neque ex illo alio autore vetere notas aliquas colligere possis, quibus hos echinos ab aliis differre intelligas. Sed cum echinum, quem hic exhibemus, pelagium & inventu rarissimum esse certò sciam, qui ab echinometre, echini ouarij, echini parui, notis à veteribus traditis facile distinguitur, non dubitavi pro spatago vel brisso proponere. Hic igitur echinus siue spatagus, vel spatangus (utroque enim modo legitur) siue brissus minùs rotundus est, quam superior à cordis figura non valde recedens, aculeis paruis & raris septus, altera parte in qua scilicet os est magis planus quam superior. Os dentibus caret, verum maxilla inferior superiore prominenter est, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim & luto vescitur. In interiore testa nulla talis spectatur fabrica, qualem in echino ouario descripsimus, sed est intestinum conuolutum, aqua & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est.

De Echinometra.

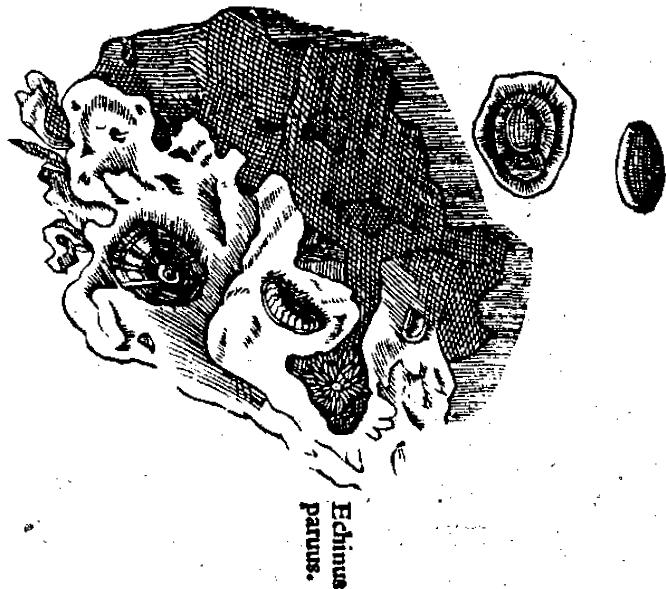
CAPUT XXXII.

VARTVM Echinorum genus echinometram numerat Aristoteles, quasi matrem aut matricem dicas echinorum, inquit Gaza, quanquam sciendum est, in hoc genere marem à foemina non distingui: neque enim ex semine vel ex ouo generantur, sed sponte oriuntur, ut ostracoderma. Echinometras magnitudine ab aliis omnibus distinguit Aristoteles: ἐτι αἱ ἔχονται καλύψματα μεγάλα τούτων μέγιστα, sed hanc magnitudinem non ad corpus siue calycem, verum ad spinas refert Plinius, quem scribit. Ex his echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi, cuius sententiam Gyl-

Lib. 4. de his.
anima. cap. 1.

lius Aristotelis sententia p̄fert his verbis. Aristoteles dicit echinometras ceteros magnitudine calycis superare. Plinius Echinometras spinis lōgissimis, & calycibus minimis descripsit, quod ipsum mihi verosimilius videtur, cūm ab aculeis nomen omnes echini traxerint, rectius nominantur echinometrae, qui aculeorum proceritate p̄stant, quā ob magnitudinē calycis. Ego verò à corporis siue calycis potius quāc aculeorum proceritate echinometras dici existimo, cur enim echinorum matrem vel matricem ab aculeis longis nominassent veteres, cūm sit aliud quintum scilicet genus paruo calyce spinis longis durisque? hoc quidem genus pro echinometra usurpare videtur Plinius & cum secuti contrā Aristotelis mentem, cūm perspicuè vtrūq; genus separet. Quare Aristotelem hīc sequendum censeo ex quo sua transcripsit Plinius. Illius igitur echinometram hīc exhibeo, qui magnitudine reliquis p̄stat, adeo ut ambabus manibus quaqua uersum extensis capi vix possit, aculeisq; est mediocribus. Internæ partes ouariis echinis similes sunt, demptis ouis siue flaua illa parte eduli, quæ exigua est & planè exucca.

De Echinorum quinto genere.

C A P U T   X X X I I I .

VINTVM Echinorum genus id est quod saxo inhærens repræsentamus, calyce paruo spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ destillationes faelici successu sum vsus, vnde affirmare non dubitamus id esse quintum echinorum de quo sic Aristote-

Ies. Genus item aliud est minutum spinis longis, prædurisque, gigni <sup>Liber debet
animæ cap. 51</sup> in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles autor est echinos alias nasci, circa Torenem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augentur forma productiore quam cæteri, spina iis parua, nec rigida sed mollior, nigra autem illa ori applicata, plura à scæsi disiuncta, & ad foramen exteriorius coëuntia.

Hactenus, studiose Lector, quæ ad vniuersam piscium omniū cognitionem valde conferūt, primū executi sumus, deinde sigillatim de piscibus marinis permultis diximus, singula eorum genera singulis libris complexi, ab iis qui sanguine prædicti sunt, ad eos qui sanguine vacant progressi: horum cum quatuor sint genera, de duobus tantum diximus, scilicet de mollibus & crustatis: supersunt igitur duo quæ ὀγρέονται, id est, testacea, & ἔρπη, id est, insecta vocantur, quæ cum aliis ad integrum piscium historiam omnino absoluendam necessariis propediem *Cuius Thes* edentur. Interim his fruere, quæ magno studio & labore, magnis sumptibus, multis vigiliis conquisita & cognita tibi candido animo & liberaliter impertimur.

SS.

Télos *Cuius Thes*.

L V G D V N I,
Excudebat Matthias Bonhomme.

INDEX RERVM COGNITV
NECESSARIARVM, QV AE
TOTO OPERE SPARSAE

S V N T.

A

<i>CANTHIAS</i>	
<i>Gal. qua sit carne.</i>	
pag.	374
<i>Acanthia galei fæ-</i>	
<i>tus.</i>	374
<i>Acanthia galei descriptio.</i>	373
<i>Acanthia Gal. iecur oleū emittit.</i>	374
<i>A carnatis piscis descriptio.</i>	151
<i>Acarnan quali sit succo.</i>	152
<i>Acipenser paucorum hominum.</i>	413
<i>Acipenser ex squamosis est piscibus.</i>	414
<i>Acipenser ὀνοργος dorionis</i>	414
<i>Acipenser quo tempore fuerit in precio apud Romanos: & quo tempore laudari desit.</i>	415. & 416
<i>Acipenser & elops diuersi sunt pisces.</i>	411
<i>Acipenser simplici scribendum in secunda syllaba.</i>	412
<i>Acipenser cum coronis & tibiis in cœnis circumferebatur.</i>	413
<i>Acipenseris descriptio.</i>	413
<i>Actio quid.</i>	81
<i>Actiones piscium naturales.</i>	83
<i>Actionum diuisio.</i>	82
<i>ἀγλήφη unde dicta sit.</i>	527
<i>Acus prima descriptio.</i>	228
<i>Acus qua sit carne.</i>	228
<i>Acus secunda descriptio.</i>	229
<i>Acus Aristotelis quomodo pariat.</i>	
229. & 230	
<i>Acus cur dehiscente utero parit.</i>	231
<i>Acus Aristoteles proserpente marino non recte usurpata</i>	409
<i>Adulterorū pœna apud Athenienses.</i>	262
<i>Aer varie corpora immutat.</i>	4
<i>Aer cum aqua permistus.</i>	101
<i>Aere nullum animal perpetuo viuere potest.</i>	93
<i>Aeria inspiratione nonnulli aliquando vixerunt.</i>	21
<i>Aetneus piscis proprium nomen non est, sed epitheton.</i>	121
<i>Astaude non cristata descriptio.</i>	206
<i>Alimenta piscium.</i>	16
<i>Alosa descriptio</i>	221
<i>Ἀλφαὶ incontinentes.</i>	170
<i>Amia piscis non est qui lechia Romæ dicuntur.</i>	241
<i>Amia reliqui pisces delectentur.</i>	239
<i>Amia unde dicatur.</i>	238
<i>Amia descriptio.</i>	238
<i>Amia Pontum subeunt.</i>	238
<i>Amia celerrimè augescunt.</i>	239
<i>Amia quali sint succo.</i>	239
<i>Anguilla pura aqua viuunt.</i>	21
<i>Anima quid Hippocrati</i>	97
<i>Animalia an sine sanguine possint uiuere</i>	468
<i>Anchias secundi generis & tertij.</i>	191
<i>Anchias anthiam captum liberat.</i>	190
<i>Anthias piscis cur sacer.</i>	189
<i>Anthias qua arte euadat.</i>	190

INDEX

<i>Anthia primi descriptio.</i>	189	<i>bus & piscibus.</i>	61
<i>Ardeaxes & adipes.</i>	216	<i>Arteria aspera in pulmones disseminata constructio à nullo hæc tenus re-</i>	
<i>Aphareus quid.</i>	246	<i>Etè tradita.</i>	62
<i>Appendices circa os piscium.</i>	77	<i>Aselli piscis descriptio.</i>	274
<i>Aphelitis</i>	86	<i>Aselli qua sint carne & succo</i>	274
<i>Aphelitis ex spuma mari nascitur.</i>	209	<i>Asellorum plura genera.</i>	273
<i>Aphyta vidit ignem</i>	209	<i>Asini varij descriptio.</i>	279
<i>Aphyta ad ignem.</i>	209	<i>Astaci unde dicti</i>	538
<i>Aphyta veneri sacra.</i>	209	<i>Astaci descriptio.</i>	539
<i>Aphyta cobites ex gobionibus crea-</i>		<i>Astaci maris & fæmina nullū disci-</i>	
<i>tur.</i>	210	<i>men.</i>	638
<i>Aphyta cobites qualis sit.</i>	211	<i>Astacus non recte cammarus latine</i>	
<i>Aphyta manidum & mugilum quid</i>		<i>dicitur.</i>	540
<i>sit.</i>	214	<i>Athernia unde dicta sit.</i>	215
<i>Aphyta mugilum quid sit.</i>	213	<i>Atherina quomodo pariat.</i>	216
<i>Aphyta quod nutrimentū præbeat.</i>	209	<i>Atherina qualis sit carne.</i>	216
<i>Aphyta phalerica descriptio.</i>	213	<i>Atramentum an sanguini proportione</i>	
<i>Aphyta phalerica unde dicta.</i>	212	<i>respondeat.</i>	500
<i>Aphyta unde dicta sunt.</i>	207	<i>Atramentū sepia & eius meatus.</i>	500
<i>Aphyta conglomerata natant.</i>	209	<i>Augusti & Vespasiani dictum.</i>	458
<i>Aphyarum honor oleum.</i>	209	<i>Anlopus piscis cur dicatur.</i>	192
<i>Aphyarum plura genera.</i>	208	<i>Aurata tarentina.</i>	117
<i>Aphyas quomodo Nicomedi regi re-</i>		<i>Aurata lucrini lacus.</i>	117
<i>presentarit Apicius.</i>	209	<i>Aurata piscis timidus.</i>	116
<i>Apolectus pelamydis species.</i>	244	<i>Aurata arête dormit.</i>	116
<i>Apri piscis descriptio.</i>	161	<i>Aurata Ephesia.</i>	117
<i>Aqua marina pisces nutriuntur.</i>	19	<i>Aurata quals carne & succo.</i>	117
<i>Aqua pisces alij refrigerantur alij nu-</i>		<i>Aurata salita.</i>	117
<i>triuntur.</i>	17	<i>Aurata lupi in dulces lacus à ve-</i>	
<i>Aqua proprium piscium elementū.</i>	o	<i>teribus inferebantur.</i>	116
<i>Aqua an nutriat.</i>	17	<i>Aurata partes interna & externe.</i>	
<i>Aqua marina inest humor dulcis.</i>	20	<i>116</i>	
<i>Aquarū varietas piscium naturam</i>		<i>Aurata rufus in medicina.</i>	117
<i>varie immutat.</i>	5	<i>Aurata quomodo capiuntur.</i>	117
<i>Aranea marina descriptio.</i>	575	<i>Aurata quo modo preparantur</i>	118
<i>Araneus Plini & araneus Aristote-</i>		<i>Auris cōstruētio interna in hominibus</i>	
<i>lis longè diversi pisces.</i>	302	<i>& piscibus.</i>	49
<i>Araneus piscis & draco idem.</i>	301	<i>Auriculis cur careant pisces.</i>	50
<i>Aristotelis rationum refutatio quibus</i>		<i>Aurium usus.</i>	49
<i>improbat veterum philosophorum</i>			
<i>sensētiam de respiratione pisciū.</i>	99	B	
<i>Arnoglossi piscis descriptio.</i>	324	<i>Balena vulgo appellata carne piscium</i>	
<i>Arteria aspera constructio in homini-</i>		<i>non nutritur.</i>	83
		<i>Bal-</i>	

RERVM COG. NECES.

<i>Balena prima aqua & spuma marius tantum vescitur.</i>	485	<i>Cancelli descriptio ex Aristotel. e 554 Cancellus cur in alienis testis habet.</i>
<i>Balanarum costa esse vulgo creduntur qua maxilla sunt.</i>	486	557.
<i>Balanarum dux qui ex Oppiano, Aeliano, Plutarcho.</i>	477	<i>Cancellus an in genere crustatorum an testaceorum reponendus.</i> 553
<i>Balene vera descriptio.</i>	482	<i>Canicularum virtus.</i> 383
<i>Balene nomine plures beluae intelliguntur.</i>	475	<i>Canicula dentium cinis.</i> 379
<i>Balene quomodo olim caperentur</i>	480	<i>Canicula Aristotelis descriptio.</i> 380
<i>Balene quomodo capiantur in Aquitanico finu.</i>	480	<i>Canicula oua qualia sint.</i> 380
<i>Balidoxbroti.</i>	340	<i>Canicula oculi nebula obeguntur.</i> 377
<i>Batos & Batris cur dicantur.</i>	340	<i>Canicula saxatilis descriptio.</i> 383
<i>Branchiarum in cartilagineis longius simus.</i>	374	<i>Cancri parus cur in testis alienis habent.</i> 571
<i>Branchia piscium.</i>	53	<i>Cancri parui sponte non proueniunt.</i> 572
<i>Branchiarum versus.</i>	63. & 64	<i>Cancri an in anteriora mouentur.</i> 572
<i>Branchiarum differentia.</i>	64	<i>Cancri se mutuo deuorant.</i> 573
<i>Belonius.</i>	423	<i>Cancri marini an in fluuiatilium pernuria substitus possint.</i> 573
<i>Belenni piscis descriptio.</i>	214	<i>Cancri omnes in quibus conueniant & in quibus differant.</i> 559
<i>Belua marina in litus Magalonense aliquando eiecta.</i>	486	<i>Cancri mae descriptio.</i> 560
<i>Bos piscis cartilagineus.</i>	348	<i>Cancri parui quibus in testis hospitentur.</i> 569
<i>Boops Mercurio sacer.</i>	136	<i>Cancri cordis figura descriptio.</i> 569
<i>Boops quali succo.</i>	137	<i>Cancri cauda non carent.</i> 535
<i>Boops peregrinus.</i>	427	<i>Cancrilaeipodus descriptio.</i> 565
<i>Boopis descriptio.</i>	137	<i>Cancri flavi descriptio.</i> 566
<i>Boopis species duae.</i>	137	<i>Cancri marmorati descriptio.</i> 566
<i>Boop. an Boonta dicere oporteat.</i>	136	<i>Cancri anonymi descriptio.</i> 567
<i>Buccina saluante.</i>	87	<i>Cancri βραχύλλος descriptio.</i> 568
 C		
<i>Cecilia serpentes.</i>	230	<i>Cancris an defit caput.</i> 32
<i>Callarias & clarias.</i>	282	<i>Cancrorum paruorum descriptio.</i> 570
<i>Cancelli & cancri parui qui in ostreis reperiuntur, à se se diversi sunt</i>	555	<i>Cancrorum nomine pro genere crustatorum omnium usus est Plinius. 534</i>
<i>Cancelli in Spongiarum cauernis reperiuntur.</i>	557	<i>Cancrorum genera plura.</i> 558
<i>Cancelli amplior descriptio.</i>	557. & 558	<i>Cancrorum hirsutorum genera.</i> 568.
<i>Cancelli sponte non proueniunt</i>	558	 & 569
		<i>Cancrorum in medicina usus.</i> 573
		<i>Cancrorum coitus.</i> 572
		<i>Cancros paruos lapillum in testas iniucere falsum est.</i> 570

INDEX

<i>Canthari scaro</i> & <i>succus</i> & <i>preparatio.</i>	122	<i>Cetacei pisces in quo genere animalium sint.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Canthari pisces descriptio</i>	121	<i>Cetacei pisces in quibus conueniunt & dissident.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Canthari pisces castitas.</i>	121	<i>Chelas habent pisces manuum vice.</i> 80	
<i>Cantharus etnæus.</i>	121	<i>Chelarum differentia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cantharus quibus in locis vivat.</i>	120	<i>Chelonus descriptio.</i>	266
<i>Caprisci pisces descriptio.</i>	159	<i>Creata primū à Deo reliquorū rerum fuerunt materia.</i>	6
<i>Caput quid.</i>	44	<i>Cicada Aelianī descriptio.</i>	546
<i>Capitis pisium differentia.</i>	45	<i>Kippōr quid sit.</i>	171
<i>Carnes diutius feruentiore igne assae deterioriores.</i>	120	<i>Knezdēis color quis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Xgeōdes unde dicta.</i>	543	<i>Cithari flavi sive asperi descriptio.</i>	315
<i>Cartilagineorum pisium multo usu oculorum acies habebatur.</i>	370	<i>Citharis pisces descriptio.</i>	314
<i>Channa venter in os excidit.</i>	185	<i>Citharus marie rubri.</i>	315
<i>Channa descriptio.</i>	183	<i>Citharus egrefinus non est multò minus cantharus.</i>	314
<i>Channa omnes fæmina.</i>	184	<i>Cybæ cur dicantur.</i>	245
<i>Channa quali sunt carne.</i>	186	<i>Cybæ qua dicantur.</i>	244
<i>Chamaleon aëre solium non vivit.</i>	93	<i>Cynædi pisces cur dicantur.</i>	171
<i>Claudus cur facile nauem mouet.</i>	439	<i>Cynædi pisces preparatio.</i>	172
<i>Cemenei montes.</i>	5	<i>Cynædus quali sū succo.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Centrinam non cognovit author lib. de aquacilib.</i>	386	<i>Cynædi pisces descriptio.</i>	170
<i>Centrina descriptio.</i>	384	<i>Cynoglossus à solea quid differat.</i>	323
<i>Centrina oua.</i>	385	<i>Colias maior est scombro & deterioris succi,</i>	236
<i>Centrina caro.</i>	385	<i>Colias parianus & sexitanus.</i>	237
<i>Cephalus quomodo preparandus.</i>	262	<i>Kolids pisces non xglooids.</i>	235
<i>Cephalus limo & aqua tantum rufescetur.</i>	261	<i>Collum an pisces habeant.</i>	77
<i>Kēpæos mugilis species & eius descriptio.</i>	260. & 261	<i>Colia descriptio.</i>	236
<i>Kēpæa quid sit.</i>	224	<i>Congri denorantur à locustis</i>	396
<i>Cestrei dentibus carent.</i>	263	<i>Congri quali carne.</i>	397
<i>Cestrei pisces descriptio.</i>	263	<i>Congri vivunt abscissa cauda.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Kēpæos quid.</i>	262. & 263	<i>Congri pisces descriptio.</i>	365
<i>Cestreus ieiunat.</i>	263	<i>Congri oua non pariunt ut anguilla contra Oppianum.</i>	196
<i>Cestreus cur gulosus dicatur.</i>	264	<i>Coracina pix.</i>	132
<i>Kēpæos mugil unde dicatur.</i>	262	<i>Coracini pisces descriptio.</i>	129. & 130
<i>Cete que dicantur ab Aristotle, Galeno & catæria.</i>	392	<i>Coracini falsamenta.</i>	131
<i>Cetacei pisces qui.</i>	441	<i>Coracis pisces descriptio.</i>	296
<i>Cetacei pisces carni substantia à cæxiis differunt.</i>	442	<i>Coracinus qualis sit succo.</i>	131
		<i>Coracinus unde dictus sit.</i>	129
		<i>Coracinus ex niloticis pisibus est.</i>	130

RERVM COGN. N E C E S.

<i>Coracinus pro varia etate varia habet nomina.</i>	129	<i>exiliante.</i>	469
<i>Coracinus quomodo praparandus.</i>	132	<i>Delphini lingua & iecur.</i>	473
<i>Coracinus color.</i>	129	<i>Delphini ossa in medicina.</i>	473
<i>Kwphiā serpens.</i>	230	<i>Delphini non unica species.</i>	459
<i>Cor pīcīum squamosorum.</i>	67	<i>Delphini amplissima descriptio.</i>	459.
<i>Cor pīcīum pulmonib⁹ spirantium.</i>	68	<i>& deinceps.</i>	
<i>Cordū situs in pīcībus.</i>	68	<i>Delphini animal statim concipit sine quo.</i>	462
<i>Cordi cur affusa pinguitudo.</i>	68	<i>Delphin quo tempore pariat.</i>	462
<i>Cordyla quid.</i>	242	<i>Delphini erga fētus amor.</i>	462
<i>Corporum diuersorum commissio non potest generare.</i>	371	<i>Delphini diu vivunt.</i>	462
<i>Corpus animi causa conditum.</i>	111	<i>Delphin moueri non definit.</i>	462
<i>Corpus omne partibus variis cōstat.</i>	24	<i>Delphini fistula obturata statim moriuntur.</i>	470
<i>Kbpor quid sit.</i>	129	<i>Delphini diutius vivi quomodo serventur.</i>	470
<i>Xλωρp̄ quid significet.</i>	197	<i>Delphini erga mortuos fētus cura.</i>	470
<i>Cornuta pīcīs descriptio.</i>	300	<i>Delphini cicurari possunt.</i>	471
<i>Corui pīcīs & milui discrimen.</i>	298	<i>Delphini musica delectantur.</i>	471
<i>Chromis pīcīs descriptio.</i>	153	<i>Delphini & Arionis historia.</i>	471
<i>Cuculi pīcīs descriptio.</i>	287	<i>Delphinorum opera quomodo homines olim in pīscando uterentur.</i>	470
<i>Cuculus quomodo praparandus.</i>	288	<i>Delphinus in maris summum frequenter se vibrans tempestatis signum est.</i>	463
<i>Cuculus quali sit carne</i>	288	<i>Delphinus audiendi meatus habet.</i>	464
<i>Clupea non est trissa.</i>	221	<i>Delphinus stridet, & vocis non nihil edit.</i>	463
<i>Crustata in genere quali succo.</i>	534	<i>Delphinus velociſimus.</i>	467
<i>Crustata qua dicantur.</i>	534	<i>Delphinus cum ancora quid significet.</i>	468
<i>Crustatis omnibus caput non deest.</i>	544	<i>Delphinus qualis sit carne & succo.</i>	472
<i>Crustatorum summa genera.</i>	535	<i>Delphinus an os habeat in supina parte ex Aristotele & Plinio.</i>	466
<i>Crustatorum genus valde variū.</i>	534	<i>Delphinus aculeis in pinna dorsicaret.</i>	467
D			
<i>Daugālids qua dicantur.</i>	155	<i>Delphinus crocodili hostis.</i>	468
<i>Draco & dracunculus diuersi pisces.</i>	301	<i>Delphinus balenā non antecedit.</i>	469
<i>Draco marinus unde dictus sit.</i>	302	<i>Delphinus an tricensi diebus lateat.</i>	469
<i>Draco belua marina non est, ut putauit e Albertus magnus.</i>	302	<i>Delphinum statim tellure tacta morti falsum est.</i>	469
<i>Draconem marinum Plini & Dioscoridū diuersos esse falsum est.</i>	303	<i>Delphinum cauda ligare</i>	467
<i>Draconis marini venena quomodo sananeur.</i>	303. & 304		
<i>Draconis pīcīs descriptio.</i>	301		
<i>Dracunculi pīcīs descriptio.</i>	304		
<i>Delphini ruguentis offenduntur.</i>	465		
<i>Delphini pinna.</i>	467		
<i>Delphini cur in terram nonnunquam</i>			

INDEX

<i>Delphinum natare doces.</i>	468	<i>Dulce quid significet.</i>	18
<i>Dentifricia ex dentibus lamia.</i>	393	<i>E</i>	
<i>Dentes cur piscibus tributi.</i>	54	<i>Echeneides plures apud diuersos auto-</i>	
<i>Dentium piscium differentia.</i> 55. ^(t) 56		<i>res.</i>	436. ^(t) 437
<i>Diaphragma quid.</i>	65	<i>Echeneis Oppiani nostra est lampetra.</i>	
<i>Diaphragmate inflamato citius mens</i> <i>è sua sede mouetur, quam lafo ore</i> <i>venericuli.</i>	66	<i>401</i>	
<i>Diaphragmatis usus in piscibus.</i> ibid.		<i>Echeneis cur nauem remoretur.</i>	432
<i>Diatoron quid.</i>	97	<i>Echeneis unde dicta sit.</i>	435
<i>Differentia piscium à moribus.</i>	109	<i>Echeneis Plinij ^(t) Aristotelis ab éche-</i>	
<i>Differentia piscium ex odore.</i> 37. ^(t) 38		<i>neide Oppiani diuersa est.</i>	402
<i>Differentia piscium ex vivendi ratio-</i> <i>ne.</i>	3. ^(t) 4	<i>Echini duo prius amicitia inierint.</i>	579
<i>Differentia piscium ex alimentorum</i> <i>varietaate.</i>	14. ^(t) 15	<i>Echini cinis ad quid utilis.</i>	580
<i>Differentia piscium ex alimentis.</i>	22	<i>Echini spatagi vel brissi descriptio.</i>	
<i>Differentia piscium ex substantia va-</i> <i>rietate.</i>	28. ^(t) 29	<i>580</i>	
<i>Differentia piscium quae sint.</i>	3	<i>Echini parui descriptio.</i>	583
<i>Differētia piscium ex colore</i>	40. ^(t) 41	<i>Echini ad destillationes urina rufus</i>	
<i>Differētia piscium extra aquas vi-</i> <i>uentium.</i>	11	<i>582</i>	
<i>Differētia piscium ex mari, lacubus,</i> <i>fluminibus.</i>	7	<i>Echini an in crustatum an in testa-</i>	
<i>Differētia piscium marinorū multa.</i>	7	<i>ceorum genere reponendi.</i>	577
<i>Differētia piscium ex proprijs facul-</i> <i>tatibus.</i>	43	<i>Echini partes internæ ^(t) externe.</i>	578
<i>Differētia piscium ex partibus.</i>	44	^(t) 579	
<i>Differētia piscium ex figura partiū.</i>	30	<i>Echini tempestatē pranunciantur.</i>	579
<i>Differētia piscium ex magnitudine to-</i> <i>tius ^(t) partium.</i>	31	<i>Echinometra magnitudo ad calicem</i>	
<i>Differētia piscium ex situ partium.</i>	32	<i>an ad spinas sit referenda.</i>	581
<i>Differētia piscium in marinis stagnis</i> <i>degenitum.</i>	8	<i>Echino asperior.</i>	579
<i>Differētia piscium palustrium ^(t) la-</i> <i>custum.</i>	9	<i>Echinus integer à lacone decoloratus.</i>	
<i>Differētia piscium flauisatilium.</i>	10	<i>780.</i>	
<i>Differētia piscium ex numero par-</i> <i>tium.</i>	33	<i>Echinus.</i>	263
<i>Differētia piscium ex exuperentia ^(t)</i> <i>defectu partium.</i>	34	<i>Echinus ^(t) echinatus quid.</i>	421
<i>Differētia piscium ex sapore.</i>	35	<i>Echinum ^(t) echeneida male confudit</i>	
		<i>cardanus.</i>	440
		<i>Egrefini descriptio.</i>	277
		<i>Egrefinus veterum aries non est.</i>	268
		<i>Egrefinus ex asellorum genere.</i>	277
		<i>Εχαστιχολοις λυχνίαι cur dicti.</i>	211
		<i>Elacatene pisces ^(t) saltemenii no-</i>	
		<i>men.</i>	432
		<i>Elementa quomodo complicantur ad</i>	
		<i>rerum generationem.</i>	101
		<i>Elops pisces cur dicti.</i>	412
		<i>Elops pamphylij maris proprius.</i>	430
		<i>Elops squamas ad os versus non ha-</i>	
		<i>bet.</i>	431
		<i>En-</i>	

RERVM COGN. NECES.

<i>Encrasicholorum descriptio.</i>	211	<i>Galei asteria descriptio.</i>	376
<i>E' τινα λαυρη μητρικην κελυφωδες in cancri.</i>	372	<i>Galei canis siue canicula descriptio.</i>	377
<i>E' τινα λαυρη quid sit</i>	382	<i>Galli pisces descriptio.</i>	329
<i>E' τινοι pisces qui dicantur.</i>	215	<i>Galeus glaucus qua sit carne.</i>	379
<i>Erythrini pisces descriptio.</i>	145	<i>Galerita pisces descriptio.</i>	204
<i>Erythrinos in dentices rueri falsum est.</i>	145	<i>Garum ex scombrus.</i>	235
<i>E' πυθηρ quid.</i>	171	<i>Garum sit ex encrasicholis.</i>	212
<i>Erythrinus non omni anni tempore unus grauidus est.</i>	145	<i>Garum ex garo pisce primum siebat.</i>	
<i>Erythrinus quali sit substantia.</i>	146	<i>Gladium habet sed cor non habet.</i>	509
<i>Eiðlwæiv quid.</i>	293	<i>Glauci secunda speciei descriptio.</i>	254
<i>Eūgōmer quid significet.</i>	160	<i>Glauci tertia speciei descriptio.</i>	255
<i>Exocati descriptio.</i>	194	<i>Glauci pisces descriptio.</i>	253
<i>Exocetus vocalis non est.</i>	194	<i>Glaucus color quis.</i>	ibid.
<i>Exocetus cur dicatur.</i>	193. et 194	<i>Glaucus Aelianus à glauco nostro diversus.</i>	254

F

<i>Faber pisces idem qui Gallus.</i>	329.
<i>Fabri pisces descriptio.</i>	329
<i>Facies.</i>	50
<i>Fellu differentia in piscibus.</i>	72
<i>Fiatola Romani pisces descriptio.</i>	257
<i>Fistula piscium.</i>	59
<i>Fatius cur plures duobus cum. tertie duo tantum sint sinus.</i>	91
<i>Fungorum decocto effuso in terram fungi alijs nascentur.</i>	87

G

<i>Galaxias siue galeonymos quis pisces.</i>	
	415
<i>Galea pisces et eius descriptio.</i>	282. et 283.
<i>Gales pisces qui dicantur.</i>	372
<i>Gales glauci descriptio.</i>	378
<i>Galei in quibus conueniant et dissidentiae.</i>	373
<i>Galei lauis descriptio.</i>	375
<i>Galei lauis factus.</i>	375

<i>Galei asteria descriptio.</i>	376
<i>Galei canis siue canicula descriptio.</i>	377
<i>Galli pisces descriptio.</i>	329
<i>Galeus glaucus qua sit carne.</i>	379
<i>Galerita pisces descriptio.</i>	204
<i>Garum ex scombrus.</i>	235
<i>Garum sit ex encrasicholis.</i>	212
<i>Garum ex garo pisce primum siebat.</i>	
<i>Gladium habet sed cor non habet.</i>	509
<i>Glauci secunda speciei descriptio.</i>	254
<i>Glauci tertia speciei descriptio.</i>	255
<i>Glauci pisces descriptio.</i>	253
<i>Glaucus color quis.</i>	ibid.
<i>Glaucus Aelianus à glauco nostro diversus.</i>	254
<i>Generationis piscium varietas.</i>	34. et 11
	85
<i>Gesnerus medicus.</i>	423
<i>Gyrini qui dicantur.</i>	364
<i>Goberge asellorum species et eius descriptio.</i>	279
<i>Gobij nigri descriptio.</i>	200
<i>Gobiones in alga nidificant.</i>	196
<i>Gobionis marini descriptio.</i>	196
<i>Gobionum differentiae plures.</i>	195
<i>Gom quid.</i>	85
<i>Gόγυρος unde dictus sit.</i>	394
<i>GаръзрЕѡ quid.</i>	140
<i>Гλωτса siue γλωτις quid sit.</i>	381
<i>Гλωтiis laryngis pars qua sit.</i>	382
<i>Gruis pisces ex Aeliano descriptio.</i>	431

H

<i>Halec quid sit.</i>	138
<i>Harengus ex Trissarum genere et eius dem descriptio.</i>	223
<i>Hepar candidum in quibusdam piscibus cur dicatur.</i>	149
<i>Hepar piscium quorundam pingue.</i>	71
<i>Hepati pisces descriptio.</i>	148
<i>Hepatis piscium differentia.</i>	71

INDEX

<i>Hepseti piscis descriptio.</i>	215	<i>Lamia piscis anthropophagus.</i>	391
<i>Heracleotici cancri quales.</i>	563	<i>Lamia quot dentium ordines habeat.</i>	
<i>Hippolytus medicus Romanus.</i>	423	391	
<i>Hippoglossi piscis descriptio.</i>	325	<i>Lamia descriptio.</i>	ibid.
<i>Hippuri descriptio.</i>	255. & 256	<i>Lamia oculi quales nervos opticos habent.</i>	ibid.
<i>Hippurus unde nomen habeat.</i>	256	<i>Lamia mulieres unde dicta.</i>	ibid.
<i>Hippurus hyeme latet.</i>	ibid.	<i>Lamia gula quanta.</i>	392
<i>Hippurus naufragij gaudet.</i>	ibid.	<i>Lamia caro qualis.</i>	ibid.
<i>Hirudo marina.</i>	401	<i>Lamia hypogastria.</i>	392
<i>Hirundo piscis cur dicatur.</i>	284	<i>Lampetra unde dicta sit.</i>	398
<i>Hirundo qua sit carne.</i>	286	<i>Lampetra naues remoratur.</i>	402
<i>Hirundinii piscis descriptio.</i>	285	<i>Lampetra quo nomine à veteribus nomina fuerit ex diuersorum opinionem.</i>	399
<i>Hirundinii os noctu lucet.</i>	ibid.	<i>Lampetra descriptio.</i>	398
<i>Hirundinii fel.</i>	286	<i>Lampetra spina dorsi.</i>	399
<i>Hirundines marina volant.</i>	ibid.	<i>Lampetra quali carne.</i>	ibid.
<i>Homo non solus calum suspicit.</i>	307	<i>Lapides in coracini capite.</i>	132
<i>Horea que.</i>	244	<i>Lapides in umbra piscis capite.</i>	ibid.
<i>Humida & mollia facile mucantur & concoquuntur.</i>	119	<i>Lapides in capite lupi.</i>	271
<i>Humidum nimium cruditas causa.</i>	120	<i>Latera stagnum.</i>	5
	1	<i>Latera stagnum.</i>	91
<i>Insula D. Honorati.</i>	153	<i>Lati preparatio & succus.</i>	136
<i>Iovia que dicantur.</i>	557	<i>Lati piscis descriptio.</i>	135
<i>Jonas in ventre lamie fuit.</i>	392	<i>Latus est ex piscibus Niloticis.</i>	ibid.
<i>Ingluviies piscium & avium quid.</i>	500	<i>Leonini monstri descriptio.</i>	491
<i>Insecta quomodo respirant.</i>	101	<i>Leonis crustari descriptio.</i>	542
<i>Instrumentorum ex quibus corpus constat diuisio.</i>	25	<i>Leporini veneni experientia.</i>	524. &
<i>Intestinorum differentia.</i>	70	525	
<i>Iulus quasi sit succo.</i>	181	<i>Leporini veneni indicia & symptoma.</i>	522
<i>Iulidus piscis descriptio.</i>	180	<i>Leporini veneni remedia.</i>	524
<i>Iulidus morbus est venenatus.</i>	181	<i>Leporis marini veri descriptio.</i>	521
	L	<i>Leporis marini species alia ex Aeliano.</i>	525
<i>Labra piscium.</i>	57	<i>Leporis marini venenum solos pulmones non afficit.</i>	523
<i>Labrax Milesius.</i>	270	<i>Leporis marini in medicina rufus.</i>	
<i>Lacerti peregrini descriptio.</i>	428	524	
<i>Ladus fluuius.</i>	5	<i>Leporis marini secunda species.</i>	526
<i>Lamia an inter Planos cartilagineos, an inter longos numeranda.</i>	390	<i>Leporis marini tertia species.</i>	ibid.
<i>Lamia unde dicta sit.</i>	ibid.	<i>Lepus marinus mas & foemina.</i>	525

Le-

RERVM CQ. NECES.

<i>Lepus marinus cur à paucis cognitus.</i>	<i>Maltha piscis unde dicatur.</i>	<i>ibid.</i>
320	<i>Maltha descriptio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lepus marinus unde dicatur.</i>	<i>Mammarum situs in piscibus.</i>	75
<i>Lepus marinus venenatus est.</i>	<i>Mamma piscium.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lerinus insula.</i>	<i>Mammae piscium in quo differant à mammis aliorum animalium.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Libella quid sit.</i>	<i>Manati Indici descriptio.</i>	490
<i>Libella piscis unde dicatur.</i>	<i>Marina aqua crassior quamvis alia,</i> & <i>ad gignēda animalia aptissima.</i>	86
<i>Ligula sive lingula quid.</i>	<i>Mare animātes habet loco herētes.</i>	92
<i>Lingua piscium.</i>	<i>Maraxus Indicus piscis.</i>	489
<i>Liparis piscis descriptio.</i>	<i>Maxillarum piscium differentia.</i>	53.
<i>Liparis in oleum abit.</i>	<i>(t)</i>	54
<i>Lyra piscis descriptio.</i>	<i>Maxillarum usus in piscibus.</i>	54
<i>Locusta in conuiuio tria præstat.</i>	<i>Mena Sāyos.</i>	139
<i>Locistarum coctus.</i>	<i>Mena non rectè hæc dicitur.</i>	138
<i>Locusta crustam exiuntem.</i>	<i>Mena descriptio.</i>	138. & 139
<i>Locusta descriptio.</i>	<i>Mena color quando variaur.</i>	139
<i>Locusta quomodo preparanda.</i>	<i>Mena quo sint succo.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Locusta fæmina à mare discrīmē.</i>	<i>Manarum in medicinis usus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Loliginis quomodo preparanda.</i>	<i>Melandrya quid.</i>	244
<i>Loliginis humor ater metaphorice.</i>	<i>Melanuri descriptio.</i>	126
<i>Loliginis volant, ut se seruent.</i>	<i>Melanuri astutia.</i>	127
<i>Loliginis magna descriptio.</i>	<i>Melanderini descriptio.</i>	128
<i>Loliginis parua descriptio.</i>	<i>Melanurus quali succo sit.</i>	127
<i>Longi pisces cur pinnis careant.</i>	<i>Membradum descriptio.</i>	220
<i>Longi pisces qui dicantur.</i>	<i>Mentula piscium differentia.</i>	74
<i>Aopīa, & λόφος. quid.</i>	<i>Mentulam qui pisces habeant, & qui eadem careant.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Luciorum vulnera in aquis coale- scunt.</i>	<i>Merula quali sit succo.</i>	173
<i>Luna piscis descriptio.</i>	<i>Merlanus ex asellorum genere & eius descriptio.</i>	276
<i>Lupi piscis descriptio.</i>	<i>Merlanus qua sit carne.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lupi idem non sunt cum troctis.</i>	<i>Merule piscis preparatio.</i>	173
<i>Luporum cibus.</i>	<i>Merule pisces colorem mutant.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Luporum duo genera.</i>	<i>Methodus, qua libri isti conscripti sunt.</i>	24
<i>Luporum qui optimi & contraria.</i>	<i>Milii piscis descriptio.</i>	297
<i>Luporum oua.</i>	<i>Myri & murēna discrimen.</i>	407
<i>Lupus non idem qui lucius.</i>	<i>Myri descriptio.</i>	408
<i>Lupus quali sit carne & succo.</i>	<i>Myri species duæ.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lupus piscis cur à latinis dicatur.</i>	<i>Myrrha opeima subflava.</i>	198
<i>Lupus bis parit.</i>	<i>Myrrha vera non caremus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lupus veterū non est sturio noster.</i>		

M

Maltha pro permissione quadam. 393

I N D E X

<i>Mysticeti Aristotelis descriptio.</i>	476	<i>tur.</i>	294
<i>Myxulis salmant.</i>	87	<i>Mulli qui opeimi.</i>	292
<i>Mycæ quid.</i>	265	<i>Mulli quali carne & succo.</i>	ibid.
<i>Myxonis nomina varia.</i>	266	<i>Mulli quomodo venerè inhibeant.</i>	293
<i>Mollia cerebrum habent, etiam si san-</i> <i>guine careant.</i>	500	<i>Mulli contra mulierum veneficia</i> <i>valet.</i>	ibid.
<i>Molles pisces qui dicantur.</i>	497	<i>Mulli cur tanto in pretio apud ve-</i> <i>ceres.</i>	292
<i>Molles pisces cur pedes ante caput ha-</i> <i>beant.</i>	498	<i>Mulli hepatis caput.</i>	292. & 293
<i>Mollium piscium partes.</i>	498	<i>Mulli magnitudo.</i>	290
<i>Mollium coitus.</i>	89	<i>Mulli barbati descriptio.</i>	ibid.
<i>Mores piscium diversi sunt.</i>	119	<i>Mulli longam vecturam non ferunt.</i>	ibid.
<i>Morhua ex asinorum specie est, & eius</i> <i>descriptio.</i>	280	<i>Mullos in garo necabat Apictus.</i>	293
<i>Morhua salita cur glutinosior recente.</i>		<i>Mullorum esu oculi hebetantur, iudem</i> <i>neruis inutiles sunt.</i>	ibid.
<i>Morhua ichthyocolla non est.</i>	ibid.	<i>Mullorum aliquot genera.</i>	289
<i>Morhua oculi.</i>	ibid.	<i>Mullorum usus in medicina.</i>	294
<i>Mormyri descriptio.</i>	154	<i>Mullus expirans versicolor est.</i>	289
<i>Mormyrus quali sit succo.</i>	154	<i>Mullus lepore marino solus uestitur</i> <i>& non intereat.</i>	294
<i>Mormyrus qua arte vitat retia.</i>	ibid.	<i>Mullus torpedinis vi resistit.</i>	ibid.
<i>Motionis piscium differentia.</i>	92	<i>Mullus quibus in locis vivat.</i>	290
<i>Mugil amnes subit.</i>	264	<i>Mullus ter parit, an anno, an vita.</i>	
<i>Mugil saltu retia transilit.</i>	265		291
<i>Mugiles ab imbris immodiciis le-</i> <i>duntur.</i>	262	<i>Mullus sordibus maxime delectatur.</i>	
<i>Mugiles ubi salubres & insalubres.</i>	261		292
<i>Mugilis alati descriptio.</i>	268	<i>Murana carnivora est.</i>	403
<i>Mugilis nigri descriptio.</i>	423	<i>Murana quocunque tempore parit.</i>	ibid.
<i>Mugilum salacitas.</i>	264	<i>Murana cum serpente non coit contra</i> <i>veterum quorundam sententiam.</i>	
<i>Mugilum oua salita.</i>	263		404
<i>Mugilum nomina varia.</i>	258	<i>Murana fluviatilis.</i>	401
<i>Mugilum genera quatuor, & eorum</i> <i>nomina varia.</i>	259	<i>Murana branchias habent.</i>	65
<i>Mugilum & venericuli usus in medi-</i> <i>cina.</i>	265	<i>Murana in Sicilia optima.</i>	407
<i>Mulli Diana sacri.</i>	293	<i>Murana descriptio.</i>	403
<i>Mullei qui sint.</i>	289	<i>Murana morbus venenatus.</i>	406
<i>Mulli pisces unde dicti.</i>	ibid.	<i>Murana cum myro mare coeunt.</i>	405
<i>Mulli asperi descriptio.</i>	296	<i>Murana & congridodium.</i>	ibid.
<i>Mulli imberbis descriptio.</i>	295	<i>Murana & polypipugna.</i>	ibid.
<i>Mulli exenterandi priusquam coquan-</i>		<i>Muranam mortuam luxit Crassus,</i> <i>vel Hartensius.</i>	406
		<i>Muranam locusta devorat.</i>	ibid.

M. 110

RERVM COGN. NECES.

<i>Muranarum solarum ciuiaria.</i>	407	<i>Odorum differentia.</i>	40
<i>Muranarum ciuiarium primus exco-</i>		<i>Olei ex hepate centrina us.</i>	386
<i>gitavit Hirbius.</i>	406	<i>Oleum hepatis centrina.</i>	2
<i>Murices & muricatus quid.</i>	421	<i>Oleum ex hepate galei glauci ad quid</i>	
<i>Mus marinus Plini testudo est ma-</i>		<i>conferat.</i>	379
<i>rina.</i>	451	<i>Ovibus Aristoteles.</i>	414
<i>Musculi lingua sola in pretio est.</i>	479	<i>Ovibus & oves non semper iidem pi-</i>	
<i>Musculus viuas fætus parit.</i>	479	<i>scens.</i>	273. & 275
<i>Musculus fistula caret.</i>	ibid.	<i>Orphi pisces descriptio.</i>	158
<i>Musculus belua marina.</i>	476	<i>Ophidi pisces descriptio.</i>	397
<i>Musculus balanarum dux.</i>	ibid.	<i>Ophidion quali carne.</i>	398
<i>Musculum partem balana esse falsissi-</i>		<i>Ωρα , sine Ωρα.</i>	245
<i>mum est.</i>	481	<i>Oris differentia in piscibus.</i>	51. & 52
<i>Mustella quali sit carne.</i>	282	<i>Orbis pisces descriptio.</i>	420
<i>Mustella Plini.</i>	ibid.	<i>Orbis scutati descriptio.</i>	ibid.
<i>Mustella pisces unde dicantur.</i>	400	<i>Orbis echinati descriptio.</i>	422
<i>Mustella vulgaris descriptio.</i>	281	<i>Orca vasis genus.</i>	483
<i>Mutis in piscibus quibusdam quid sit.</i>		<i>Orcarum & balanarum pugna.</i>	484
<i>500</i>		<i>Orca belua descriptio.</i>	483
<i>Mutis qualis sit.</i>	502	<i>Orcam & orcinum magno errore qui-</i>	
<i>Mutis atramentum non continet.</i>	501	<i>dam confundunt.</i>	484

N

<i>Nautili nauigatio.</i>	518
<i>Nereidum falsa opinio non est.</i>	495
<i>Nicandri interpres fallitur in lepore</i>	
<i>marino describendo.</i>	524
<i>Noðos quid.</i>	189
<i>Nouacula pisces descriptio.</i>	147
<i>Nutritio quid à generatione diffe-</i>	
<i>rat.</i>	84

O

<i>Ωντειxa.</i>	262. & 271
<i>Oculi pisces differentia.</i>	47
<i>Odor quid sit.</i>	38
<i>Odorandi vi cur animantes multa ho-</i>	
<i>minibus præstent.</i>	37
<i>Odorandi meatus in piscibus nullus cer-</i>	
<i>nitur.</i>	465
<i>Odorum differentia.</i>	38. & 39
<i>Odorum nomina.</i>	38
<i>Odorum differentia.</i>	40
<i>Olei ex hepate centrina us.</i>	386
<i>Oleum hepatis centrina.</i>	2
<i>Oleum ex hepate galei glauci ad quid</i>	
<i>conferat.</i>	379
<i>Ovibus Aristoteles.</i>	414
<i>Ovibus & oves non semper iidem pi-</i>	
<i>scens.</i>	273. & 275
<i>Orphi pisces descriptio.</i>	158
<i>Ophidi pisces descriptio.</i>	397
<i>Ophidion quali carne.</i>	398
<i>Ωρα , sine Ωρα.</i>	245
<i>Oris differentia in piscibus.</i>	51. & 52
<i>Orbis pisces descriptio.</i>	420
<i>Orbis scutati descriptio.</i>	ibid.
<i>Orbis echinati descriptio.</i>	422
<i>Orca vasis genus.</i>	483
<i>Orcarum & balanarum pugna.</i>	484
<i>Orca belua descriptio.</i>	483
<i>Orcam & orcinum magno errore qui-</i>	
<i>dam confundunt.</i>	484
<i>Orcyni descriptio.</i>	249
<i>Orcinus maior thunno.</i>	242
<i>Ordo quis seruetur in piscium descri-</i>	
<i>ptione.</i>	113
<i>Orphus pisces sacer.</i>	158
<i>Orphus quali succosit.</i>	ibid.
<i>Orum pro auro.</i>	115
<i>Orthragorisci pisces descriptio.</i>	426
<i>Orthragorisci caro.</i>	426
<i>Orthragorisci pinguitudo.</i>	427
<i>Orthragoriscus unde dicatur.</i>	426
<i>Os quid.</i>	50. & 51
<i>Ostracoderma omnia sponte nascun-</i>	
<i>tur.</i>	86. & 87
<i>Ostracodermorum fauos conficientium</i>	
<i>origo duplex.</i>	87
<i>Oua pisces.</i>	85
<i>Oua pisces quidam concipiunt sine coi-</i>	
<i>tu.</i>	184
<i>Oua pisces foris perficiuntur.</i>	85
<i>Oua raiarum qualia sint.</i>	34
<i>Oua raiarū qualē testam habeant.</i>	344

INDEX

<i>Ova testacea canicularum quomodo si-</i>		<i>Plani omnes in prona parte oculos ha-</i>	
<i>biarum ligulis comparentur.</i>	381	<i>bent.</i>	309
<i>Ouorum canicula meatus capillares an-</i>		<i>Plani latitudine sua natant.</i>	340
<i>reuera meatus sint.</i>	382	<i>Plani pisces quomodo coēant.</i>	89
<i>Ouorum sapia descriptio.</i>	505	<i>Pedes piscium</i>	79
<i>Ourcha nauis magna species unde di-</i>		<i>Pediculum marinum pro Aristotelis</i>	
<i>cita sit.</i>	484	<i>asilo magno errore quidam repre-</i>	
<i>Ozana sive ozolis polypus unde dica-</i>	516	<i>senterunt.</i>	576
<i>P</i>		<i>Pediculi marini descriptio.</i>	576
<i>Pager à paguro valde differt.</i>	142	<i>Pediculi marini in medicina usus.</i>	577
<i>Paguri alijs sunt ab heracleoticis.</i>	561	<i>Pedum differentia in piscibus.</i>	79
<i>Paguri descriptio.</i>	562	<i>Pelamys (t) thunnus generis nomina</i>	
<i>Paguri prudentia.</i>	ibid.	<i>sunt.</i>	242
<i>Pagri piscis descriptio.</i>	142	<i>Pelamys unde dicta sit.</i>	245
<i>Pagrus quo tempore edendus vel non.</i>	143	<i>Pelamydas in thunnos mutari non</i>	
		<i>scripsit Aristoteles.</i>	246
<i>Partes corporis actionum causa con-</i>		<i>Pelamydis sarda descriptio.</i>	248
<i>dite.</i>	111	<i>Perca qualis fit succo.</i>	183
<i>Partium, quibus piscium corpora con-</i>		<i>Percarum dux melanuros.</i>	ibid.
<i>stant, diuisio.</i>	25	<i>Percarum in medicina usus.</i>	184
<i>Partium corporis piscium diuisio.</i>	26	<i>Percarum duplex est differentia.</i>	182
<i>Passer generis nomen.</i>	318	<i>Perca preparatio.</i>	183
<i>Passeris asperi sive squamosi descrip-</i>		<i>Perca marina descriptio.</i>	182
<i>ptio.</i>	319	<i>Peregrini pisces qui dicendi.</i>	418
<i>Passeris tertia species.</i>	ibid.	<i>Peregrinorum aliquot piscium nomina.</i>	
<i>Passeres quomodo natant.</i>	318	<i>434</i>	
<i>Pastinaca marina pro piske (t) pro</i>		<i>Peritonaeum in piscibus.</i>	68
<i>herba.</i>	332	<i>Perseus Aeliani.</i>	430
<i>Pastinaca qua sit carne (t) succo.</i>	337	<i>Préparationis ciborum genera duo</i>	
<i>Pastinaca quomodo pisces venatur,</i>		<i>summa.</i>	473
<i>334</i>		<i>Pilare malum.</i>	574
<i>Pastinaca iecur.</i>	336	<i>Pinnarum in piscibus differentia.</i>	78
<i>Pastinaca hostis galeus.</i>	ibid.	<i>Pinna dirigendi itineris causa.</i>	341
<i>Pastinaca descriptio.</i>	332	<i>Pinnae piscium quae sint.</i>	78
<i>Pastinaca species dua.</i>	ibid.	<i>Pinnophylaces sive pinnotheres duo,</i>	
<i>Pastinaca secunda speciei descriptio.</i>	338	<i>squillala, (t) cancer parvus.</i>	556
<i>Pastinaca secundaspecies pro aquila</i>		<i>Pinnophylax etiam in spongiarum ca-</i>	
<i>marina falso representata.</i>	ibid.	<i>uernis reperitur.</i>	557
<i>Pāgos quid.</i>	81	<i>Pisces testibus carent ex Aristotele.</i>	73
<i>Phagrus qualis fit succo.</i>	143	<i>Pisces qui testes habent, (t) quisisdem</i>	
<i>Plani pisces qui dicantur</i>	309	<i>carent.</i>	74
		<i>Pisces ex aqua geniti.</i>	6
		<i>Pisces molles facilius concoquuntur,</i>	
		<i>du-</i>	

INDEX

<i>Pisces duri difficultius.</i>	220	<i>Pisces odorantur.</i>	463
<i>Pisces quidam hyeme latent.</i>	130	<i>Pisces plures retinendarum narium vim habent.</i>	436
<i>Pisces saxatiles quas sint substantia.</i>	29	<i>Pisces qui extra aquā diutius vivunt.</i>	403
<i>Pisces quidam quare strident.</i>	286	<i>Pisces sanior.</i>	6
<i>Pisces marini flumios subire soliti, meliores iis qui in mari capiuntur.</i>	131	<i>Piscis monachi habitu descriptio.</i>	492
<i>Pisces quidam mandunt.</i>	17	<i>Piscis episcopi habitu descriptio.</i>	494
<i>Pisces fossiles.</i>	12	<i>Piscium coitus ritu animalium retrome- tientium.</i>	89
<i>Pisces aquatilis.</i>	13	<i>Piscium respirationis differentiae.</i>	104, 105
<i>Pisces in terram prodeuntes.</i>	10	<i>Piscium mores.</i>	112
<i>Pisces quomodo in aqua respirant.</i>	103, 104	<i>Piscium cognitione ex differentiis eorum pendet.</i>	1. 112
<i>Pisces pelagi.</i>	8	<i>Piscium forma et natura cognoscenda.</i>	2
<i>Pisces litorales.</i>	ibid.	<i>Piscium coitus celeriter perficitur.</i>	87
<i>Pisces saxatiles.</i>	ibid.	<i>Piscium temperamentum.</i>	110
<i>Pisces cur in aere cito intereunt.</i>	100	<i>Piscium volatus.</i>	96
<i>Pisces qui diutius extra aquam vivunt.</i>	ib.	<i>Piscium sanguine parentium genera.</i>	497
<i>Pisces qui salitura idonei.</i>	349	<i>Piscibus proprium lapides in capite ha- bere.</i>	26
<i>Pisces ore semen non admittunt.</i>	89	<i>Piscibus proprium vesicam aere plenam in corpore habere.</i>	26
<i>Pisces quibus temporibus coeunt et quo- ties.</i>	89. et 90	<i>Nuppos color quis.</i>	171
<i>Pisces quandiu ferant uterum.</i>	9	<i>Philippi dictum de lupo pisce.</i>	4
<i>Pisces quot fetus edant.</i>	90	<i>Phycis colorem mutat.</i>	186
<i>Pisces longi quomodo coeant.</i>	89	<i>Phycis in alga nidificat.</i>	187
<i>Pisces multi sponte nascuntur.</i>	85	<i>Phycis qualis succo sit.</i>	188
<i>Pisces quomodo coeant.</i>	88. et 89	<i>Phycidus descriptio.</i>	186
<i>Pisces cur in Ponto celeriter crescunt.</i>	239	<i>Physsalus Aeliani qualis.</i>	429
<i>Pisces quomodo erga fetus affecti.</i>	91	<i>Physeteris descriptio.</i>	485
<i>Pisces quidam fetus intra se recipiunt et e- mittunt.</i>	ibid.	<i>Physeteres tubarum sono torrentur.</i>	486
<i>Pisces quibus in locis pariant.</i>	ibid.	<i>Pristis descriptio.</i>	487
<i>Pisces ex diversa speciei piscibus non na- scuntur.</i>	218	<i>Psetta aliquando idem pisces cum rhom- bo, aliquando diversus.</i>	310
<i>Pisces marini dulces aquas amant.</i>	94	<i>Vnt & pisces non spes ab Aristotele di- citur.</i>	316
<i>Pisces quot modis corpus mouent.</i>	94, 95	<i>Podicus piscium differentiae.</i>	71
<i>Pisces qui pulmones habeant, et qui iis careant.</i>	61	<i>Pollio in murenarum vivaria damnata mancipia iniicere primus docuit.</i>	406
<i>Pisces qui asperam arteriam habeant.</i>	61	<i>Polypi per brachij acetabula non coeunt.</i>	511
<i>Pisces qui sedibus suis semper hærent.</i>	93	<i>Polypi fistula coeunt et pariunt.</i>	512
<i>Pisces manibus parent.</i>	80	<i>Polypi ubi pariant.</i>	512
<i>Pisces qui gulam habeant qui minime.</i>	69	<i>Polypi coitu debilitantur.</i>	512
<i>Pisces nullos artus habet ex Aristotele.</i>	78	<i>Polypi primi descriptio.</i>	513
<i>Pisces qui renes et vesicam habeant, et qui ea careant.</i>	72. et 73	<i>Polypi quando colorem mutent.</i>	514
<i>Pisces calidissimos esse falsum est.</i>	110		515
<i>Pisces in aqua aeris mutationes sentiunt.</i>	463		

INDEX

<i>Polypi mentem habet.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Raia fel quibus malis medeatur.</i>	357
<i>Polypi an brachia sibi arrodane.</i>	514	<i>Raia aculeata descriptio.</i>	450
<i>Polypi & sepiæ in quibus conueniant & dissideant.</i>	511	<i>Raia stellata descriptio.</i>	356
<i>Polypi nautili descriptio.</i>	517	<i>Raia oculata aspera descriptio.</i>	357
<i>Polypi in terram excent.</i>	515	<i>Raia stellata aspera descriptio.</i>	352
<i>Polypi olea & fico delectantur.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Raia clavata descriptio.</i>	353
<i>Polypi quas sint carne & succo.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Raia alterius clavata descriptio.</i>	354
<i>Polypi osmyli descriptio.</i>	516	<i>Raiaspinosa descriptio.</i>	355
<i>Polyporum genera.</i>	510	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	356
<i>Polyporum coitus.</i>	511	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	356
<i>Pomphilus piscis descriptio.</i>	250	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	357
<i>Pomphilus thunni species.</i>	243	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	345
<i>Pontum perunt pisces multi, ut illic pariant.</i>	91	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	345
<i>Popties qua dicantur.</i>	155	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	347
<i>Portius philosophus.</i>	423	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	347
<i>Phocena delphini species est.</i>	473	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	348
<i>Phoca fæmina erga fætus sollicitudo & charicas.</i>	455	<i>Raiaspicula descriptio.</i>	348
<i>Phiλis quid.</i>	333	<i>Rana piscatrix extra aquam vivit.</i>	366
<i>Pholidis descriptio.</i>	206	<i>Rana piscatrix unde dicta sit.</i>	364
<i>Prolobos quid.</i>	500	<i>Rana sola ex cartilagineis animal non parit.</i>	366
<i>Pulchrum naturâ bonum.</i>	163	<i>Rana gyrina nihilo prudentior.</i>	364
<i>Pulicis marini descriptio.</i>	575	<i>Rana piscatrix ineptissime cum pedibus depicta.</i>	364
<i>Pulmonum versus.</i>	60	<i>Ranam piscatricem veterum malcham esse falsum est.</i>	367
<i>Purpure color unde originē habuerit.</i>	531	<i>Rana piscatrix astus in capiedis pisces.</i>	365
<i>Purpure quinta species.</i>	532	<i>Rana piscatrix descriptio.</i>	364
<i>Purpure saliuant.</i>	87	<i>Rana piscatrix rara.</i>	366
<i>Purpurarum fauus qui falso pro spuma mari venditur.</i>	87	<i>Renes vituli marini & eorum meatus à vena caug.</i>	455
<i>Plutarchi error de vesica atramentum sepiæ continente.</i>	501	<i>Renibus & vesica aues carent, sed renum vice aliquid habent.</i>	446
<i>R</i>			
<i>Radij pastinaca antipharmacæ.</i>	335. 336	<i>Respiratio exanguium animalium.</i>	97
<i>Radij pastinaca versus in medicina.</i>	336	<i>Respiratio quid.</i>	96. & 97
<i>Radij pastinaca vi.</i>	335	<i>Respirationis causa una spiritus nutritio.</i>	102
<i>Radius pastinaca.</i>	333	<i>Respirationis partes duas.</i>	97
<i>Raia clavata dura est carne.</i>	354	<i>Respirationis versus ex Aristotele.</i>	98
<i>Raia asterias meliore carne quam certa.</i>	355	<i>Respirationis versus.</i>	97. & 98
<i>Raiarum magna est copia.</i>	339	<i>Reuersus pisces indicus & eius natura.</i>	435
<i>Raiarum differentia.</i>	341	<i>Rhinobatus commentitius est pisces.</i>	371
<i>Raiarum divisio.</i>	342	<i>Rbn & evn.</i>	367
<i>Raiarum fecunditatis causa.</i>	342. & 343		
		<i>Rhombi</i>	

RERVM COGN. NECES.

<i>Rhombi laevis descriptio.</i>	312	<i>Scari genera duo.</i>	164
<i>Rhombi aculeati descriptio.</i>	310	<i>Scari intestina.</i>	168
<i>Rhombi qua arte pisces insidentur.</i>	311	<i>Scari cibas descriptio.</i>	169
<i>Rhombi mares & formae reperiuntur.</i>	312	<i>Scari inter se amant.</i>	167
<i>Rhomboidis pisces descriptio.</i>	313	<i>Scari descriptio.</i>	164
<i>Rhombus quali sit carne.</i>	312	<i>Scarus noctu dormit.</i>	167
<i>Rostri pisces differentiae.</i>	33	<i>Scarus carniator non est.</i>	166
<i>Rota Plini⁹ qualis sit.</i>	425	<i>Scarus ruminat.</i>	ibid.
<i>Ruminalis pisces nomen non est apud Ari-</i>		<i>Scarus unde dicatur.</i>	164
<i>stolem.</i>	433	<i>Scarus quomodo capiatur.</i>	168
		<i>Scarus salax.</i>	ibid.
		<i>Scarus alga, coriandro, linozofsi delecta-</i>	
<i>Salpa bos dicitur.</i>	155	<i>tur.</i>	ibid.
<i>Salpa non est stock fish germanorum.</i>	ibi.	<i>Scarus quali sit succo.</i>	ibid.
<i>Salpa quali sit succo.</i>	156	<i>Scaurorum familia.</i>	170
<i>Salpa ubi optima.</i>	ibid.	<i>Smaridis pisces descriptio.</i>	141
<i>Salpa quo tempore melior.</i>	ibid.	<i>Smaridis in medicina usus.</i>	ibid.
<i>Salpe obstetrix.</i>	ibid.	<i>Smariti ab Italis cur dicti.</i>	ibid.
<i>Salpe pugnia condidit.</i>	ibid.	<i>Smaridis preparatio.</i>	ibid.
<i>Salpe quibus delectetur & quibus capia-</i>		<i>Spari descriptio.</i>	119
<i>tur.</i>	ibid.	<i>Sparorum mutua inter se amicitia.</i>	ibid.
<i>Salpe descriptio.</i>	155	<i>Sparus quali carne & succo.</i>	119. & 120
<i>Salinare lentorem quid sit, & de quibus</i>		<i>Squali unde dicti.</i>	373
<i>dicatur.</i>	87	<i>Squatina tota mammarum incremen-</i>	
<i>Salinarius lensor.</i>	87	<i>tum impedit.</i>	370
<i>Salsamentum putre amat origanum.</i>	212	<i>Squatina unde dicta sit.</i>	367
<i>Sarda veterum non est ea que sardes vul-</i>		<i>Squatina quoties & quot fætus parit.</i>	369
<i>go dicitur.</i>	248	<i>Squatina an fætus intra se recipiat.</i>	369
<i>Sarda pelamysidis species.</i>	243	<i>Squatina qua arte pisces capiat.</i>	ibid.
<i>Sardina & sarda Latina vocabula.</i>	218	<i>Squatina quali sit carne & succo.</i>	ibid.
<i>Sardina descriptio.</i>	219	<i>Squatina descriptio.</i>	368
<i>Sargi descriptio.</i>	122	<i>Squatina iecur oleum emittit.</i>	370
<i>Sargi pisces salacitas.</i>	124	<i>Squatina oua ad quid valeant.</i>	ibid.
<i>Sargi capras amant.</i>	125	<i>Squatina cutis usus.</i>	370
<i>Sargi quomodo capiantur.</i>	ibid.	<i>Stagna marina vel maris exundatione,</i>	
<i>Sargi quali succo & carne.</i>	ibid	<i>vel arte facta.</i>	8
<i>Sargus vere saxatilis non est.</i>	122	<i>Stagonium & anthis meretrices aphya di-</i>	
<i>Sargus quibus in locis vivat.</i>	123	<i>eta.</i>	209
<i>Sargus bis parit.</i>	123	<i>Se mina facunda quid efficiat.</i>	103
<i>Sargus & sarginus differunt.</i>	123	<i>Sensus patiendo fit.</i>	82
<i>Sargus in mugilum genere non numeran-</i>		<i>Sensuum differentia in piscibus.</i>	104.105.
<i>dus.</i>	123	<i>106. & 107</i>	
<i>Sauri pisces descriptio.</i>	232	<i>Sepia an dentes habeat.</i>	499
<i>Saxatiles veri qui dicantur.</i>	162	<i>Sepia quali sit carne & succo.</i>	503
<i>Saxatiles quali sunt succo.</i>	ibid.	<i>Sepia quando melior.</i>	504
<i>Saxatiles bis anno parunt.</i>	167		

INDEX

<i>Sepia descriptio</i>	498	<i>molaum.</i>	557
<i>Sepia ubipariant.</i>	502	<i>Squilla parua descriptio.</i>	550
<i>Sepia astus</i>	503	<i>Squilla parua quomodo preparande.</i>	551
<i>Sepia brevis vita.</i>	503	<i>Squille crangonis descriptio.</i>	548
<i>Sepia maris & fæmina discrimen.</i>	ibid.	<i>Squilla gibba descriptio.</i>	549
<i>Sepiola quasi carne & succo.</i>	520	<i>Squilla lata descriptio.</i>	548
<i>Sepiarum branchie.</i>	502	<i>Squilla calata descriptio.</i>	546
<i>Sepiarum coitus.</i>	502	<i>Squillarum species,</i>	544
<i>Sepiarum carnes pro esca.</i>	504	<i>Solea unde dicta.</i>	320
<i>Sepiole descriptio.</i>	519	<i>Solea quali sit carne.</i>	321
<i>Sepius qua pars insit loco cordis.</i>	503	<i>Solea descriptio.</i>	321
<i>Sepium & eius usus in medicina.</i>	504	<i>Solea aculeata descriptio.</i>	322
<i>Sergij Orat & cognomen.</i>	117	<i>Solea parua descriptio.</i>	325
<i>Seserini piscis descriptio.</i>	257	<i>Scolopendra belua marina descriptio.</i>	488
<i>Serpentes cortice integuntur.</i>	26	<i>Scolopacis piscis descriptio.</i>	422
<i>Serpentis marini descriptio.</i>	400	<i>Scombri descriptio.</i>	234
<i>Serpentis rubescens descriptio.</i>	410	<i>Scombris gregatim pontum adeunt.</i>	235
<i>Serpentem foues & serpens et.</i>	392	<i>Sombro aria.</i>	235. & 237
<i>Splenii fitus rvarius in piscibus.</i>	72	<i>Scorpij usus in medicina.</i>	202
<i>Stella marina innatus calor.</i>	83	<i>Scorpij ictus venenatus est, & quibus</i> <i>antipharmacis curetur.</i>	203
<i>Sicca & dura difficile concoquuntur.</i>	119	<i>Scorpij piscis descriptio.</i>	202
<i>Silurus unde dictus.</i>	136	<i>Scorpius piscis unde dictus.</i>	201
<i>Simia mari rubri ex Aeliano.</i>	452	<i>Scorpius à scorpena in quo differat.</i>	203
<i>Synagris & synodon idem piscis.</i>	150	<i>Scorpius piscis quali sit carne</i>	202
<i>Synagridis piscis descriptio.</i>	ibid.	<i>Scorpius quomodo preparandus.</i>	ibid.
<i>Synodontides gemme.</i>	151	<i>Scorpioidis piscis descriptio.</i>	204
<i>Synodontes pelamydis species.</i>	244	<i>Spongia non sentiunt.</i>	108. & 109
<i>Scirrus unde fiat.</i>	140	<i>Σπόρουλος siue ασπρουλος.</i>	263
<i>Scirrus exsiccantibus non curatur.</i>	ibid.	<i>Στρυχη.</i>	69
<i>Scyllari & cancelli discrimen.</i>	554	<i>Stomachus.</i>	59
<i>Spiritus animalis.</i>	98	<i>Stock fisch. germanorum quid.</i>	155
<i>Spinarum usus in piscibus.</i>	76	<i>Sudis quid sit.</i>	224
<i>Spiritus animalis aeris tenuissimi inspiracione reficitur.</i>	102	<i>Sturio delicatus piscis.</i>	416
<i>Spiritus diuinus, vitalis, & aetherius per omnia fusus.</i>	103	<i>Sturio veterum lupus non est, neque Attilus neque turacio, neque hycca, neque silurus.</i>	416. & 417
<i>Sphyrena quali sit carne.</i>	226		T
<i>Sphyrena descriptio.</i>	225	<i>Tamisius parasitus.</i>	137
<i>Sphyrena secunda descriptio.</i>	227	<i>Tarasco oppidum Straboni.</i>	450
<i>Σφύρα quid sit.</i>	225	<i>Tarasconis oppidi monstrum.</i>	449
<i>Squilla parua quali succo & carne.</i>	550	<i>Tania quid sit.</i>	326
<i>Squilla gibba pisces à quibus deuoratur interimit.</i>	549	<i>Tania quali sit succo.</i>	ibid.
<i>Squilla nigra qualis sit.</i>	551. & 552	<i>Tania piscis descriptio.</i>	ibid.
<i>Squilla parua cæcellus non est contra Her-</i>		<i>Tania in medicina usus.</i>	329
<i>mal-</i>		<i>Tenia</i>	

RERUM COGN. NECES.

<i>Tenies secunda species descriptio.</i>	327	<i>nec.</i>	288
<i>Trachuri descriptio</i>	233	<i>Trifsa caneu delectaeur.</i>	221
<i>Trachurus & trachinus diversi sunt pisces.</i>	234	<i>Trifsa quali sunt succo.</i>	222
<i>Trachurus gregalis est.</i>	233	<i>Tritones aliquando visi.</i>	493
<i>Tpažic̄dr.</i>	139	<i>Θbλος & θολός.</i>	500
<i>Tpáyos pīcīs.</i>	200	<i>Θopōs quid.</i>	85
<i>Telegonus Ulyssem interfecit pastinaca ra-</i>		<i>Torpedo pisces unde dicatur.</i>	358
<i>dio.</i>	335	<i>Torpedo inter stuporis causas recte à Ga-</i>	
<i>Terra animantes nullas fert sedibus suis</i>		<i>lena numeratur.</i>	357
<i>perpetuo affixas.</i>	92	<i>Torpedo capitis doloribus medetur.</i>	351
<i>Testacea carne piscium non vescuntur.</i>	571	<i>Torpedo qua arte pisces capiat.</i>	359
<i>Testudo marina renes habet.</i>	446	<i>Torpedo quibus corporis partibus stuporem</i>	
<i>Testudo lucaria renibus & vesica caret.</i>	446	<i>inducit.</i>	ibid.
<i>ex Aristotele.</i>		<i>Torpedo per lineam & vngam stuporem</i>	
<i>Testudo lucaria renes & vesicam habet</i>		<i>hominibus inducit.</i>	360
<i>contra Aristotelem.</i>	ibid.	<i>Torpedo frigoris impatiens.</i>	ibid.
<i>Testudo fæmina coitum fugit.</i>	447	<i>Torpedo fatus in se recipit.</i>	361
<i>Testudines quomodo coēant.</i>	446	<i>Torpedo an in cibis damnanda sit.</i>	ibid.
<i>Testudines marina quibus vescātur.</i>	447	<i>Torpedo quali sit succo.</i>	ibid.
<i>Testudines quomodo capiantur.</i>	449	<i>Torpedinis secunda & tertia descriptio.</i>	362
<i>Testudines quomodo coēant.</i>	89	<i>Torpedinis prima descriptio.</i>	359
<i>Testudinis corticata descriptio.</i>	445	<i>Torpedinis in medicina usus.</i>	362
<i>Testudinis caro.</i>	448	<i>Torpedinis quarta descriptio.</i>	363
<i>Testudinis sanguis.</i>	ibid.	<i>Torpedinum genera plura.</i>	358
<i>Testudinis ouorum albumen coctura non</i>		<i>Trocta Aelianii amia est.</i>	240
<i>spissatur.</i>	ibid.	<i>Thunnae salsa menta.</i>	244
<i>Testudinis coriacea descriptio.</i>	451	<i>Thunni pisces descriptio.</i>	245
<i>Testudinum quatuor genera.</i>	443	<i>Thunni quando capiuntur.</i>	247
<i>Testudinum in medicina usus.</i>	448	<i>Thunni an non diutius biennio vivat.</i>	246
<i>Testudinum marinorum magnitudo.</i>	449	<i>Thunni an solum in Ponto pariant.</i>	247
<i>Testudinum oua.</i>	447	<i>Thunni aqua dulci delectantur.</i>	ibid.
<i>Testuum in piscibus differentia.</i>	74	<i>Thunnus quando melior.</i>	ibid.
<i>Telasis farciminis genus.</i>	510	<i>Thunnus est pelamys estate solum diffe-</i>	
<i>Telasis & telas in quibus differunt.</i>	506	<i>runt.</i>	242
<i>Tenuide egere.</i>	509	<i>Turdi pisces descriptio.</i>	174
<i>Tiberij crudelitas.</i>	536	<i>Turdi secundi generis descriptio & eius</i>	
<i>Tiburonis indicis descriptio.</i>	489	<i>succus.</i>	175
<i>Tiburo quomodo capiatur.</i>	ibid.	<i>Turdus noni generis.</i>	178
<i>Θūvros unde dicatur.</i>		<i>Turdus decimi generis.</i>	179
<i>Teryxias mammarum morbus.</i>	574	<i>Turdus undecimi generis.</i>	ibid.
<i>Trichides an sardina sint & trichia sar-</i>		<i>Turdus duodecimi generis.</i>	ibid.
<i>de.</i>	218	<i>Turdus qualis sit succo.</i>	185
<i>Trichides, trichia, trifsa unde dicatur.</i>	218	<i>Turdus tertij generis.</i>	ibid.
<i>Teryx non Styxa dicendum est Athē-</i>		<i>Turdus quarti generis.</i>	176
		<i>Turdus quinti generis.</i>	ibid.

INDEX RERVM COG. NEC.

<i>Turdus sexti generis.</i>	177	<i>Ventriculi piscium appendices.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Turdus octauis generis.</i>	178	<i>Vita piscium vivendique ratio.</i>	3
<i>Turcionis descriptio.</i>	474	<i>Viculi marini descriptio.</i>	453
<i>V</i>		<i>Viculi marini corij & pinguicudinis usus</i> <i>in medicina.</i>	457
<i>Vasarum spermaticorum differentia in</i> <i>piscibus.</i>	74	<i>Viculi marini coagulum.</i>	458
<i>Vimbra pisces quali sit succo.</i>	133. & 134	<i>Viculi marini φιλοδύθρωποι sunt.</i>	456
<i>Vimbra pisces descriptio.</i>	133	<i>Viculi marini somniculosi sunt & ster-</i>	
<i>Vranoscopi fel.</i>	807	<i>tunc.</i>	456
<i>Vranoscopi astus in capiendis pisciculis.</i>	307	<i>Vituli difficile iectibus leduntur.</i>	456
<i>Vranoscopi membrana ex ore pendens à</i> <i>nullo ante a animaduera.</i>	307	<i>Vituli in vivaria immisi reliquos pisces</i> <i>vorant.</i>	446
<i>Vranoscopi pisces descriptio.</i>	306	<i>Viculorum marinorum caro.</i>	457
<i>Vranoscopus quali sit carne.</i>	307	<i>Viculorum marinorum corio ventorum</i> <i>mutationes significantur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Vrica unde dicatur tam marina quam</i> <i>terrestria.</i>	527	<i>Viculorum marinorum pellibus zone fie-</i>	
<i>Vrica marina in animantium numero</i> <i>censende.</i>	527	<i>bant & tabernacula operiebatur.</i> <i>ibid.</i>	
<i>Vrica rubra descriptio.</i>	530	<i>Viculus maris Oceani.</i>	458
<i>Vrica quarta species alienis testu adna-</i> <i>scens.</i>	531	<i>Viculus marinus animal statim concipit.</i>	455
<i>Vrica parva descriptio.</i>	528	<i>Vocem, locutionem, sonos qua animalia</i> <i>edant.</i>	464
<i>Vrica quali succo.</i>	529	<i>Vulpis pisces descriptio.</i>	387
<i>Vrica cinerea descriptio.</i>	ibid.	<i>Vulpis pisces astuta.</i>	387
<i>Vrica soluta descriptio.</i>	533	<i>Vulpes pisces unde dicatur.</i>	ibid.
<i>Vrticarum genere plura</i>	528	<i>Vulpes pisces vivum parit.</i>	388
<i>Ursi ex crustatorum genere descriptio.</i>	564	<i>Vulpes fetus intra se recipit.</i>	ibid.
<i>Vermes in urina.</i>	574	<i>Vulpes canis pinguis etiam dicitur.</i>	ibid.
<i>Venenata animalia antipharmacum sui</i> <i>veneni in se habent.</i>	203	<i>Vulva piscium constructio.</i>	75
<i>Vere potissimum animantes ad coitum</i> <i>incitantur.</i>	90	<i>Vulva piscium differentia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ventriculi appendices in aliis & pisci-</i> <i>bus.</i>	26	<i>X</i>	
<i>Ventriculi siccus.</i>	69	<i>Xiphia descriptio.</i>	257
<i>Ventriculi piscium differentia.</i>	70	<i>Xiphia astro diuexantur.</i>	258
		<i>Xiphia robur in rostro est.</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Xiphia quomodo capiantur.</i>	<i>ibid.</i>

F I N I S.

Errata, que in hoc opere occurrent, sic corrigito.

Pagina 8. pro efferem te, effente. 9. pro piscibus, piscibus. 11. pro cisternas, cisternas. 12. pro μελαχθέρη, μελαχτρη. 17. pro aëream, aquam aëream, aquam. 19. pro terichenitem, Hiericuntem. 24. ἀστόρεξ, ἀστορέξ. 26. pro herbis, barbis. ibid. pro eadem specie, eadem specie. 27. pro rum, rum. 40. pro casis, casis. 52. pro caprificus, capriscus. 54. pro antevia, antiqui. 55. pro distinctz, distincte. 56. pro luna, luna. 56. pro mysticus, mysticetus. 59. pro λυάρι, λύλαρι. 61. pro signa, signa. 64. pro cum quoque, eum quoque. 70. pro is in medio, iis in medio. 77. pro filium, carnosum, filium carnosum. 98. pro respiratione efficitur, respiratio. 130. pro lampette, lampetta. 139. pro ciuis si, canis si. eodem modo emenda aliquoi sequentes locos. 167. pro obtiensem ostiensem. 172. pro κότιφος κότιφος. 191. pro praefixa, praefixi. 200. pro ἀναγύθη, ἀναγύθη. 209. pro ἀφύνει πηλ, ἀφύνει πηλ. 343. pro perebus patribus. 365. pro Plinius per elegant. Oppianus, &c. 381. pro τρυχόδεις, τρυχόδεις. 390. pro & quos bonis, bouis. 315. pro cycnei, cyanei. 456. pro dilaterant, dilacerant. 461. pro propoſita, propoſita. 511. pro præterquam primo, præterquam in primo. 511. pro simplicem qua, simplicemque. 514. piscatorium, piscarium.

PISCIVM NOMINA ET INDEX.

A	Aphya mænidum <i>Bec d'oye.</i> & mullorū. 214 <i>Bélle.</i> Aphya à ppit. 208 <i>Belugo.</i> Aphya cobit. 210 <i>Belon.</i> Aphia phaler. 212 <i>Belennus.</i> Aquila. 228 <i>Bernard l'hermite.</i> Aranea. 151 <i>Aranea.</i> Araneus. 410 <i>Bernardet.</i> Arguzella. 227 <i>Bertoneau.</i> Aries. 229 <i>Bious cambus.</i> Arnoglossum. 324 <i>Briffus.</i> Arondelle. 174 <i>Biza.</i> 238. <i>Bizè ibid.</i> Asellus. 232 <i>Boca in capo.</i> Atherina. 228 <i>Bogue rauel.</i> Astacus. 373 <i>Bolitaïra.</i> Augeasgaleus. 376 <i>Boniton.</i> Athon. 434 <i>Boulerat.</i> Aulopius. 205 <i>Bogyrus.</i> Aurata vel orata. 151 <i>Boops.</i> Auxides. 387 <i>Boopsperegrinus.</i> Auriol. 179. & 234 <i>Bout.</i> Azio. 373 <i>Bourragat.</i> B. <i>Bougnette.</i> Báxtoi. 238 <i>Bûche.</i> Balkena vera. 211 <i>Buglossum.</i> Balena vulgò di- <i>Bruicho.</i> Cta. 305 <i>C.</i> Balista. 189 <i>Caboz.</i> 259. & 260 <i>C.</i> Barbue. 312 <i>Cabore.</i> Bastango. 332 <i>Cagarel.</i> Bastonago. <i>ibid.</i> <i>Calamar.</i> Báxax & alias. 363 <i>Xalax.</i> Brame de mer. 116 <i>Kamionos.</i> Brancha. 553 <i>Kamifus.</i>	459 <i>Cammarugia.</i> 547 401 <i>Cancri hirsuti.</i> 568 297 <i>Cancri parui.</i> 569 Cácer Καρχύηλος. 214 568 / Cácer cor. fig. 569 Cancer. 567 Cancellus. 553 Cancre. 567 Canis galeus. 377 Canicula. 377 Canicula faxat. 381 Canudo. 170 Canudo. 170 Canus. 170 Cantharus. 120 Capelan. 191 Capitolo. 485 Capriscus. 159 Kátopos. 161 Carabo. 560 Carlinoto. 119 Carlino. 119 Cafferan. 508 Castagnes de mer. 577 Castagno. 153 Chat de mer. 380 Claueladè. 353 Crangon. 547 Cattorachiero. 381 Canallo. 234 Kauðaraf. 196
	C	

INDEX ET NOMINA.

<i>Centrina.</i>	384	<i>Cothi.</i>	196	<i>Emissole.</i>	373	<i>Glaucus.</i>	252
<i>Cero.</i>	177	<i>Coulac.</i>	221	<i>Encrasicholi.</i>	211	<i>Glaucus.</i>	254. & 255.
<i>Κέφαλος.</i>	258. & 260	<i>Chromis.</i>	152	<i>Εγγάνιδες.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Glaugio.</i>	508
<i>Κέτρα.</i>	224	<i>Clupea.</i>	221	<i>Erango.</i>	338	<i>Grampella.</i>	561
<i>Κετρεῖς.</i>	259. & 262	<i>Cubaseau.</i>	528	<i>Erizo di mar.</i>	577	<i>Granciporroni.</i>	560
<i>Cercurus.</i>	434	<i>Cul d'asne.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Erythricus.</i>	144	<i>Gerres.</i>	139
<i>Cheurettes.</i>	549	D		<i>Erythrinus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Gerruli.</i>	141
<i>Χελιδών.</i>	284	<i>Daina.</i>	133	<i>Εχαρος.</i>	322	<i>Γραψάριος.</i>	536
<i>Χελώνες.</i>	259	<i>Dascillus.</i>	434	<i>Espanulars.</i>	483	<i>Gibbar.</i>	482
<i>Creac.</i>	413	<i>Dauphin.</i>	459	<i>Estourgeon.</i>	413	<i>Giroli.</i>	141
<i>Creac de buch.</i>	368	<i>Daurée.</i>	116	<i>Εψητοι.</i>	215	<i>Girella.</i>	180
<i>Cremys.</i>	152	<i>Dourée.</i>	329	<i>Etelis.</i>	434	<i>Gritta.</i>	561
<i>Cicada.</i>	546	<i>Draco.</i>	301	<i>Exocætus.</i>	193	<i>Goberge.</i>	279
<i>Κνεῖς.</i>	177	<i>Dracunculus.</i>	304	F		<i>Gobi.</i>	196
<i>Citula.</i>	329	<i>De la santé.</i>	549	<i>Faber.</i>	328	<i>Gobius.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Κίχλη.</i>	174	<i>Δελφις vel δελφιν.</i>	<i>Falco.</i>		338	<i>Gobius niger.</i>	200
<i>Cicharou.</i>	233	459	<i>Flambo.</i>		326	<i>Gobius albus.</i>	<i>ibi.</i>
<i>Citharusflauus.</i>	315	<i>Δελφαιοῖς.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Flascopfaro.</i>	419	<i>Γόνγκος.</i>	394
<i>Citharus.</i>	314	<i>Dentale.</i>	150	<i>Flauus cancer.</i>	566	<i>Γναθίδια.</i>	129
<i>Xiphias.</i>	251	<i>Derbio.</i>	252	<i>Ferraza.</i>	338	<i>Glorieuse.</i>	338
<i>Chien de mer.</i>	373	<i>Doradè.</i>	115	<i>Ferraza.</i>	332	<i>Gronau.</i>	298
<i>Χρυσόλαρος.</i>	329	<i>Dormilouse.</i>	358	<i>Flettan.</i>	325	<i>Grus.</i>	431
<i>Χρύσορροπος.</i>	115	<i>Doulcins.</i>	577	<i>Flez.</i>	319	H	
<i>Cybium.</i>	244	<i>Donzella.</i>	180	<i>Fiatola.</i>	257	<i>Halachia.</i>	221
<i>Cynodexia.</i>	434	<i>Donzelle.</i>	397	<i>Filat.</i>	394	<i>Halec.</i>	138
<i>Cynoglossum.</i>	323	<i>Dromones.</i>	496	<i>Fumado.</i>	344	<i>Halecula.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cynops.</i>	434	<i>Durdo.</i>	129	G		<i>Halecularius pi-</i>	
<i>Κολιὰς.</i>	235	E		<i>Gaian.</i>	178	<i>scis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Κολυκένα.</i>	528	<i>Echeneis.</i>	401. 436	<i>Gaidropsfaro.</i>	281	<i>Halesurius.</i>	434
<i>-Coliare.</i>	346	<i>Echinus ouar.</i>	578	<i>Galanas.</i>	451	<i>Hareng.</i>	222
<i>Conger.</i>	394	<i>Echin'pariuss.</i>	582	<i>Galea piscis.</i>	282	<i>Harengades.</i>	141
<i>Congre.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Echinus.</i>	577	<i>Gal.</i>	329	<i>Hepatus.</i>	147
<i>Corbau.</i>	129	<i>Echinometra.</i>	581	<i>Γαλεοί</i>	372	<i>Heracleotici.</i>	563
<i>Cordylæ.</i>	242	<i>Egrefin.</i>	277	<i>Galeus lœvis.</i>	375	<i>Hippoglossū.</i>	325
<i>Coracinus.</i>	128	<i>Elacatene.</i>	432	<i>Galeus glauc.</i>	378	<i>Hippurus.</i>	255
<i>Κόραλξ.</i>	296	<i>Ελεδών.</i>	510	<i>Galerita.</i>	204	<i>Hirundo.</i>	284
<i>Cornetz.</i>	507	<i>Eleginus.</i>	434	<i>Gallinè.</i>	287	<i>Hyæna.</i>	495
<i>Κόρεις.</i>	322	<i>Eleotris.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Gallus marin.</i>	328	<i>Horæa.</i>	244
<i>Κόκκυξ.</i>	287	<i>Eleno.</i>	347	<i>Gambaro di mare.</i>		<i>Humanthin.</i>	384
<i>Corp.</i>	129	<i>Elephanti.</i>	495	I			
<i>Coruo.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Elops.</i>	430	<i>Garon.</i>	141	<i>Iam.</i>	329
<i>Κότυφος.</i>	172	<i>Emys.</i>	444. & 451	<i>Gascon.</i>	233	<i>Iblada.</i>	126
						<i>Icht.</i>	

P I S C I V M.

<i>Ichthyocolla.</i>	281	<i>Liche.</i>	254	<i>Mænola.</i>	ibid.	<i>Muco.</i>	265
<i>Iepaſſ.</i>	297	<i>Limande.</i>	319	<i>Mæotes.</i>	434	<i>Mugil.</i>	258.& 262
<i>Hueporglitis.</i>	206	<i>Limariæ.</i>	245	<i>Maire.</i>	133	<i>Mugil niger.</i>	423
<i>Hūmpos.</i>	129	<i>Limosæ.</i>	ibid.	<i>Meiane.</i>	116	<i>Mugil alatus.</i>	267
<i>Imbriago.</i>	295.296	<i>Linguata.</i>	320	<i>Mclandrya.</i>	244	<i>Mulli.</i>	288
<i>Iwlōngs.</i>	115	<i>Liparis.</i>	272	<i>Melanderinus.</i>	127	<i>Mullus imb.</i>	295
<i>Iulis.</i>	180	<i>Linda.</i>	344	<i>Melanurus.</i>	126	<i>Mullus barbatus.</i>	
<i>Jufcle.</i>	138	<i>Λυγχόφει.</i>	211	<i>Melanthim.</i>	495	290	
<i>Turpena.</i>	434	<i>Lyra.</i>	298	<i>Melet.</i>	216	<i>Mullus asper.</i>	296
<i>Y'xxns.</i>	144	<i>Locusta.</i>	536	<i>Melys.</i>	434	<i>Muræna.</i>	402
L		<i>Loligo magna.</i>		<i>Membrades.</i>	220	<i>Muræna fluuiati-</i>	
<i>Λάβραſ.</i>	268	506		<i>Mendole.</i>	138	lis.	401
<i>Lacertus peregrinus.</i>		<i>Loligo parua.</i>	508	<i>Menestrier.</i>	178	<i>Muſ marinus.</i>	450
	428	<i>Lopida.</i>	254	<i>Meerigel.</i>	577	<i>Musculus.</i>	475
<i>Lacert</i>	304	<i>Loup.</i>	269	<i>Meerhunt.</i>	453	<i>Muscheboue.</i>	279
<i>Lacerto.</i>	234	<i>Louuazzo.</i>	268	<i>Merlan.</i>	276	<i>Mustella.</i>	281.400
<i>Lacciza.</i>	332	<i>Lubin.</i>	ibid.	<i>Merula.</i>	172	<i>Mustelli.</i>	372
<i>Lamia.</i>	390	<i>Lucerna.</i>	297	<i>Merlus.</i>	273	N	
<i>Lamiola.</i>	377.393	<i>Lumbricus mari-</i>		<i>Migranes.</i>	577	<i>Nafello.</i>	273
<i>Lampetra.</i>	398	nus.	399	<i>Milandre.</i>	377	<i>Nap̄en.</i>	358
<i>Lamproye.</i>	ibid.	<i>Luna.</i>	424	<i>Miluago.</i>	297	<i>Nautilus siue nau-</i>	
<i>Langouſte.</i>	536	<i>Lupasson.</i>	269	<i>Miluus.</i>	ibid.	ticus.	510
<i>Langouſtin.</i>	547	<i>Lupasso.</i>	268	<i>Μηλωπόδοιος.</i>	133	<i>Νέβειοι.</i>	380
<i>Lanchrina.</i>	536	<i>Lupo.</i>	ibid.	<i>Mήκων.</i>	434	<i>Nigr'oyl.</i>	126
<i>Latipes cancer.</i>	565	M		<i>Miraillet.</i>	349	<i>Nūris.</i>	259
<i>Latus.</i>	135	<i>Malarmat.</i>	299	<i>Mylli.</i>	129	<i>Nuxeejs.</i>	306
<i>Latharina.</i>	216	<i>Maltha.</i>	393	<i>Muſíkrontos.</i>	476	<i>Nouacula.</i>	146
<i>Λεβίας.</i>	147	<i>Manatus.</i>	490	<i>Mythus.</i>	434	O	
<i>Lebre de mar.</i>	204	<i>Mdúris.</i>	551	<i>Μύκονες, μύκινοι, μύ-</i>	186	<i>Oblado.</i>	126
<i>Lechia.</i>	252	<i>Maquereaubastard</i>		<i>Ἐρες.</i>	259.& 265	<i>Orca.</i>	483
<i>Λεόδαλος.</i>	344	233		<i>Molè.</i>	186. & 425.	<i>Organo.</i>	298
<i>Λεύκιονgs.</i>	258	<i>Maquereau.</i>	234	<i>Molè bout.</i>	425	<i>Orthragorifcus.</i>	
<i>Λεύκημαν.</i>	141	<i>Maraxus.</i>	490	<i>Molere.</i>	186	424	
<i>Leo.</i>	542	<i>Marino pescatore.</i>		<i>Morme.</i>	153	<i>Ο̄γαρα.</i>	510
<i>Leopard.</i>	279	363		<i>Mormillo.</i>	ibid.	<i>Orbis muricatus</i>	
<i>Leoninum mon-</i>		<i>Marmoratus can-</i>		<i>Mormyro.</i>	ibid.	seu echinat ^o .	421
<i>ſtrum.</i>	491	cer.	566	<i>Mormyrus.</i>	ibid.	<i>Orbis.</i>	419
<i>Lentillat.</i>	376	<i>Marmo.</i>	153	<i>Morrude.</i>	287	<i>Orbis scutat^o.</i>	420
<i>Lentillade.</i>	347	<i>Marſouin.</i>	474	<i>Morue vel molue.</i>		<i>Ochiarella vel ocul-</i>	
<i>Lepus marinus.</i>	Mæxæ.		560	280		<i>latella.</i>	358
	520.& 526	<i>Mænidion.</i>	138	<i>Morhuel.</i>	ibid.	<i>Ochiado.</i>	126
<i>Libella.</i>	389	<i>Mænis.</i>	ibid.	<i>Mourenc.</i>	402	<i>Orias.</i>	164

INDEX ET NOMINA

<i>Orion.</i>	259	<i>Pois mular.</i>	475	<i>Porc de mer.</i>	384	<i>Rascasse.</i>	201
<i>Ophidion.</i>	397	<i>Tapis limo.</i>	389	<i>Porcelletto.</i>	413	<i>Rascasses.</i>	577
<i>Orphies.</i>	228	<i>Pois spaso.</i>	387	<i>Porroni.</i>	560	<i>Raspecon.</i>	306
<i>Orphus.</i>	157	<i>Tapis ionziou.</i> <i>ibid.</i>	<i>Poulpe.</i>		510	<i>Ratepenade.</i>	285
<i>Orcynus.</i>	249	<i>Pois espase.</i>	251	<i>Pourpe.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Remora.</i>	436
<i>Orcynus.</i>	242	<i>Πέρχη & πέρκις.</i> 182	<i>Phocena.</i>	473	<i>Renard.</i>	384	
<i>Οσυλίας.</i>	510	<i>Περάjas.</i>	260	<i>Pholis.</i>	206	<i>Reuersus.</i>	435
<i>Οσυλίας.</i>	ibid.	<i>Perosa rasa,</i>	347	<i>Φάκη.</i>	453	<i>Rhacinus.</i>	434
<i>Ολόδεος.</i>	300	<i>Terlon.</i>	287	<i>Πλάτης.</i>	259	<i>Pirn.</i>	367
<i>Ορος & οιοχες.</i>	272	<i>Perroquet.</i>	176	<i>Πρόβατο.</i>	495	<i>Pribalos.</i>	370
<i>Οψφάγοι.</i>	434	<i>Perche.</i>	182	<i>Pulex marinus.</i>	573	<i>Puas.</i>	118
<i>Οξολίς.</i>	510	<i>Perpeire.</i>	324			<i>Rode.</i>	329
<i>Oculata.</i>	126	<i>Perseus.</i>	429	<i>Quadratulus.</i>	318	<i>Romb.</i>	310
P		<i>Pesce martello.</i>	389			<i>Rometa.</i>	352
<i>Paganelli.</i>	196	<i>Pesce ratto.</i>	338	<i>Raia oculata aspe</i>		<i>Rondola.</i>	267. &
<i>Pagel.</i>	144	<i>Pesce moro.</i>	281	<i>ra.</i>	351	284	
<i>Pagurus.</i>	561	<i>Pesce columbo.</i>	373	<i>Raia aspera.</i>	356	<i>Rouget.</i>	287
<i>Pagrus & phagrus</i>		<i>Pesce spada.</i>	251	<i>Raia undulata si-</i>		<i>Ronse.</i>	354
	142	<i>Pesce molle.</i>	276	<i>ue cinerea.</i>	346	<i>Rospo.</i>	338
<i>Pal.</i>	377	<i>Petrosa.</i>	353	<i>Raia laevis.</i>	344	<i>Rota.</i>	496
<i>Pansar.</i>	312	<i>Picarel.</i>	141	<i>Raia altera claua-</i>		<i>Rhomboides.</i>	313
<i>Panthera.</i>	495	<i>Pigo.</i>	248	<i>ta.</i>	354	<i>Rhombus.</i>	310
<i>Pardalis.</i>	ibid.	<i>Piscis monachi ha</i>		<i>Raia oculata & le-</i>		<i>Rhōbus laevis.</i>	312
<i>Parus.</i>	434	<i>bitu.</i>	492	<i>uis.</i>	349	<i>Roufette.</i>	380
<i>Passar.</i>	312	<i>Piscis sacer.</i>	189	<i>Raia clauata.</i>	353	<i>Ruminalis.</i>	433
<i>Passer squamosus.</i>		<i>Piscis sancti Petri,</i>		<i>Raia asterias.</i>	350		
	319		329	<i>Raia spinosa.</i>	355	<i>S</i>	
<i>Passer.</i>	316	<i>Piscis episcopi ha-</i>		<i>Raia fullonica.</i>		<i>Salpa.</i>	154
<i>Passeris tertia spe-</i>		<i>bitu.</i>	494	356		<i>Salecoques.</i>	549
<i>cies.</i>	319	<i>Phyea.</i>	434	<i>Raia asterias aspe-</i>		<i>Sames.</i>	259
<i>Phagurus.</i>	142	<i>Φυκις & φυκιον.</i> 186	ra	352		<i>Sardina.</i>	217
<i>Phragolino.</i>	144	<i>Sphyraena.</i>	224	<i>Raia altera ωζύρηγ</i>		<i>Σαργιον.</i>	260
<i>Platistacus.</i>	129	<i>Physeter.</i>	485	<i>χος.</i>	348	<i>Sarginus.</i>	124
<i>Pastinaca.</i>	332	<i>Phytarus.</i>	434	<i>Raia ωζύρηγ χος.</i>	347	<i>Sargo.</i>	122
<i>Pastenago.</i>	ibid.	<i>Physsalus.</i>	428	<i>Raia asperrima.</i>		<i>Σαργιος.</i>	ibid.
<i>Pastinaca scda.</i>	338	<i>Pristis.</i>	487	357		<i>Saucles.</i>	216
<i>Pediculus mar.</i>	576	<i>Ψύρα.</i>	310, & 316	<i>Raie estellée.</i>	352	<i>Sauvret/ sieurcl.</i>	233
<i>Pelamys sarda.</i>		<i>Polauda.</i>	252	<i>Raie bouclée.</i>	353	<i>Saurus.</i>	232
	248.	<i>Pole.</i>	323	<i>Rana piscatrix.</i>		<i>Sauquene.</i>	116
<i>Pelamys.</i>	242. 245	<i>Polypus.</i>	510	363.		<i>Σαρός αἴολος.</i>	164.
<i>Péltης.</i>	129	<i>Pompili.</i>	243	<i>Paçis.</i>	227	<i>&</i>	169
<i>Pois rei.</i>	133. & 135	<i>Pompilus.</i>	250	<i>Rafon.</i>	147	<i>Σχάταρος.</i>	120
						<i>Scane.</i>	138

Scan

P I S C I V M.

<i>Scaumé.</i>	224	<i>Σφιλούς.</i>	259	<i>Testudo troglo-</i>	<i>Tursio siue tyrsio.</i>
<i>Smaris.</i>	140	<i>Squilla cēlata.</i>	546	<i>dytica.</i>	452 474
<i>Spatagus.</i>	580	<i>Squilla gibba.</i>	549	<i>Testudo alba.</i>	453 <i>Turtur.</i>
<i>Spargoil.</i>	119	<i>Squilla lata.</i>	545	<i>Testudo Mercu-</i>	529 <i>Trueie.</i>
<i>Sparlo.</i>	ibid.	<i>Squilla parua.</i>	550	<i>rij.</i>	450 V
<i>Sparailion.</i>	ibid.	<i>Squilles.</i>	548	<i>Tallos.</i>	506 <i>Varolo.</i>
<i>Σπάρος.</i>	118	<i>Squinado.</i>	561	<i>Tallos. 506. & 508</i>	<i>Vastango.</i>
<i>Squaqua.</i>	368	<i>Solea.</i>	320	<i>Tremorize.</i>	358 <i>Veau de mer.</i>
<i>Squareanchon.</i>	561	<i>Solea oculata.</i>	322	<i>Tiburo.</i>	489 <i>Veirat.</i>
<i>Squatina.</i>	367	<i>Solea parua.</i>	324	<i>Thynnæa.</i>	244 <i>Vergadelles.</i>
<i>Seiche.</i>	498	<i>Sole.</i>	320	<i>Thynnades.</i>	245 <i>Vergo.</i>
<i>Σείπουπος.</i>	145	<i>Sopi.</i>	498	<i>Thynnus & thyn-</i>	<i>Uelle. 174. & 179</i>
<i>Sepiola.</i>	519	<i>Scolopax.</i>	422	<i>nis. 242. & 245</i>	<i>Vitulus maris o-</i>
<i>Sepio.</i>	498	<i>Scolopendra ceta-</i>		<i>Trachurus.</i>	233 <i>ceani.</i>
<i>Serran.</i>	183	<i>cea.</i>	488	<i>Trachina.</i>	301 <i>Vitulus marinus.</i>
<i>Serpens.</i>	409	<i>Scomber.</i>	234	<i>Tράχος. 200. & 139</i>	457
<i>Serpens rubescés.</i>	Scorpæna.	201		<i>Thrissa & thratta</i>	<i>Viuella.</i>
410		<i>Scorpius.</i>	ibid.	& <i>thetta.</i>	220 <i>Viuè.</i>
<i>Seserinus.</i>	257	<i>Scorpeno.</i>	ibid.	<i>Tέγυλη.</i>	288 <i>Volador.</i>
<i>Spet & spetto.</i>	224	<i>Sfoia.</i>	320	<i>Triton.</i>	245 <i>Volant.</i>
<i>Simus:</i>	434	<i>Stok fish.</i>	155	<i>Trompette.</i>	229 <i>Vmbra.</i>
<i>Στρια.</i>	498	<i>Stromateus.</i>	157	<i>Tronchou.</i>	257 <i>Umbrino.</i>
<i>Synagris.</i>	150	<i>Subredaurade.</i>	116	<i>Tρυγών.</i>	332 <i>Vranoscopus.</i>
<i>Synodon.</i>	ibid.	<i>Sturio.</i>	413	<i>Tollandalo.</i>	389 <i>Vraea.</i>
<i>Σκιάρα.</i>	133	T		<i>Tonnine.</i>	249 <i>Vrena.</i>
<i>Σκινίς.</i>	134	<i>Tænia secuda.</i>	327	<i>Torpedo secunda</i>	<i>Vrsus.</i>
<i>Σκιός.</i>	133	<i>Tænia.</i>	326	& <i>tertia.</i>	362 <i>Vrsins.</i>
<i>Σκύλια.</i>	380	<i>Tanudo.</i>	120	<i>Torpedo quarta.</i>	<i>Vrtica. 527. & 529</i>
<i>Σκύλαρον.</i>	554	<i>Tapecon.</i>	306	363	& 530. & 531.
<i>Σκύλοφαρο.</i>	377	<i>Tarantella.</i>	249	<i>Torpedo.</i>	358 <i>Urtigo.</i>
<i>Σκύμνοι.</i>	380	<i>Tarefranke.</i>	338	<i>Torpille.</i>	ibid. <i>Vulpes.</i>
<i>Σινύρος & μιλύρος.</i>	407	<i>Tæreronde.</i>	332	<i>Tortues.</i>	451 Z
<i>Spigola.</i>	268	<i>Thanna.</i>	183	<i>Tortugues.</i>	ibid. <i>Zeehoont.</i>
<i>Spinax.</i>	373	<i>Teragus.</i>	434	<i>Tothena.</i>	507 <i>Zeus.</i>
<i>Sphyræna parua.</i>	Testudo cortica-			<i>Turbot.</i>	310 <i>Zinzin.</i>
227	ta.		445	<i>Turdo.</i>	184 <i>Zúyava.</i>
					372

F I N I S.

L V G D V N I,

Excudebat Matthias Bonhomme.